

KLASİKLER

George

ELIOT

Floss Nehrindeki Değirmen

Türkçesi ***Gönül Suveren***

"Bu iki genç kalpten Tom'unki katıksız bir ıstırapla doluydu. Çünkü Maggie, o müthiş hassaslığına rağmen, ıstırabın kalbinde sevginin akıp donduracağı daha geniş bir yer açmış olduğunu seziyordu. Bu da kızın ateşli tabiatının sükuna erişmesine yardım etmekteydi."

§

EVEREST
1689

GEORGE ELIOT

Gerçek ismiyle Mary Ann (Marian) Evans 1819'da Warwickshire'da doğdu. Nuneaton ve Coventry'de gördüğü eğitiminde Protestan öğretmenlerin ve ruhban sınıfının etkisi altında kaldı. Annesini genç yaşta kaybeden Marian, bir yandan ev işlerini yüklenmiş, bir yandan da kendini yetiştirmiştir. 1841 yılında Strauss'un *İsa'nın Hayatı*'nı İngilizceye çeviren Marian, Coventry yöresindeki aydınların dikkatini çekerek 1851'de *Westminster Review*'da editör olmuştur. Zamanla Hıristiyan inancını kaybederek ailesine yabancılaşan Marian, Londra'ya taşınmış ve burada Herbert Spencer ve George Henry Lewes gibi dönemin ünlü entelektüelleriyle tanışmıştır. George Henry Lewes'in karısından boşanmasıyla, onunla birlikte yaşamaya karar vermiş ve bu birliktelik Lewes'in ölümüne kadar sürmüştür. Zira Marian'ı felsefe ve gazeteciliği bırakıp roman yazmaya teşvik eden de odur. Böylece Marian Evans, "George Eliot" ismi altında, *Scenes of Clerical Life*, *Adam Bede*, *Floss Nehrindeki Değirmen*, *Silas Marner*, *Romola*, *Felix Holt*, *Middlemarch* ve *Daniel Deronda* gibi romanları yazmış, yanı sıra sayısız deneme, makale ve eleştiri yazısını kaleme almıştır. 1889'de ölen George Eliot, özellikle ahlaki açıdan duyarlı ve muazzam bir gözlem gücüne dayalı romanlarıyla Viktorya dönemi edebiyatının en önemli eserlerine imza atmış, kuşkusuz roman sanatının ölümsüzleri arasında yerini almıştır.

GÖNÜL SUVEREN

TED Koleji'ndeki eğitimini tamamlayan Suveren ABD'de filoloji eğitimi görmüştür. Türkiye'ye döndükten sonra bir süre Yeni Sabah gazetesinde çalışan Suveren çok sayıda eseri dilimize kazandırdı. Eserlerini çevirdiği yazarlardan bazıları: Isaac Asimov, Stephen King, Louisa May Alcott, Charles Dickens, Wilbur Smith, Mary Higgins Clark, Sidney Sheldon, Dean R. Koontz, V.C. Andrews. Ayrıca Agatha Christie'nin kırkı aşkın romanını çevirmiştir. Gönül Suveren 2008 yılında aramızdan ayrıldı.

KLASİKLER

George

ELIOT

Floss Nehrindeki Değirmen

Türkçesi ***Gönül Suveren***

Yayın No **1689**
Everest Klasikler **83**

Floss Nehrindeki Değirmen
George Eliot

Kitabın özgün adı: *The Mill on the Floss*

Editör: Cem Alpan
İngilizce aslından çeviren: Gönül Suveren
Kapak tasarımı: Emir Tali
Sayfa tasarımı: Muzaffer Aysu

© 2017, bu kitabın Türkçe yayın hakları
Everest Yayınları'na aittir.

1. Basım: Ekim 2017

ISBN: 978 - 605 - 185 - 191 - 4
Sertifika No: 10905

Baskı ve Cilt: Melisa Matbaacılık
Matbaa Sertifika No: 12088
Çiftehavuzlar Yolu Acar Sanayi Sitesi No: 8
Bayrampaşa/İstanbul
Tel: (0212) 674 97 23 Faks: (0212) 674 97 29

EVEREST YAYINLARI
Ticarethane Sokak No: 15 Cağaloğlu/İSTANBUL
Tel: (0212) 513 34 20-21 Faks: (0212) 512 33 76
e-posta: info@everestyayinlari.com
www.everestyayinlari.com
www.twitter.com/everestkitap
www.facebook.com/everestyayinlari
www.instagram.com/everestyayinlari

Everest, Alfa Yayınları'nın tescilli markasıdır.

Floss Nehrindeki Değirmen

GEORGE ELIOT ve *FLOSS NEHRİNDEKİ DEĞİRMEN* ÜZERİNE

Asıl adı Mary Ann Evans olan George Eliot, 1819'da Arbury'de (Warwickshire) doğdu. Ailesi, geleneklerine bağlı dindar bir Methodist ailesiydi. Mary Evans 20 yaşında o hararetli dindarlığını kaybetti, dinsel konuları da objektif bir görüşle değerlendirmeğe başladı. O yıllarda bilimsel davranışı ve olayları o açıdan yorumlayışı kabul eden ilk aydın kişilerden biri oldu. 1841'de ailesi Coventry'ye gitti, orada Charles Hennels ve Charles Brays ile buluştu, onların etkisiyle rasyonalist oldu. 1849'da babasının ölümünden sonra Londra'ya gitti. 1851'de Westminster Review'ın editör yardımcısı oldu. Devrin aydınlarından George Henry Lewes'le birlikte yaşamaya başladı, Lewes evliydi ve karısından da ayrılamıyordu. 1878'de Lewes'in ölümünden sonra J.W. Cross'la evlendi. 1880'de de öldü.

Çağının bilgili kadınları arasında sayılan yazar Viktorya devri edebiyatı içinde önemli bir yer taşır. Çağdaşları içinde –Dickensle beraber– en etkin romancı olarak belirdi. O yalnız taşra yaşamını bütün ahlakî anlayışıyla vermekle kalmadı, aynı güçte,

zamanın entellektüel düzeyini başarıyla işledi. George Eliot kendinden sonra gelen Thomas Hardy'yi ve Henry James'i büyük ölçüde etkilemiştir. Modern İngiliz romanının kurucuları arasında Dickens ve Eliot başta gelirler.

Eliot'ın ilk hikâyeleri çok duygulu kalem denemeleriydi, *Scenes of Clerical Life*'ı okuyanlar bunun bir rahip tarafından yazıldığını sandılar. İlk çalışmaları yayınladığında, bunlardaki entellektüel hava okuyucuyu adamakıllı çarpıyordu.

Onu ilk etkileyen kişiler olan Brays ve Hennels, babası Robert Evans'ın arkadaşlarıydı. Bunlar genç kızın ufuklarının açılmasında rol oynamışlardı. İlk olarak Strauss'dan Das Leben Jesus'u (1846) çevirdi. Gözünü ve kafasını yavaş yavaş taşra toplumundan dünya edebiyatına ve fikir akımlarına yöneltiyordu. Kimi eleştirmenler onun romanlarını Tolstoy'un Flaubert'in eserleriyle karşılaştırırlar. Gerçekten o da bu dev yazarlar gibi çağının toplumunu bütün yönsemeleriyle tarihsel bağlamı içinde yansıtmıştır.

George Eliot, gerçekçi romanın gelişmesinde atlama taşlarından biri niteliğindedir. O, psikolojik-sosyolojik roman türü içinde öncü bir yer edinmiştir.

* * *

George Eliot, en ünlü romanı sayılan *Floss Nehrindeki Değirmen*'i (The Mill on the Floss) 1860'da yazdı. Eser âdeta kendi trajik hayatının olaylarıyla örülmüştü. Eksen kahraman Maggie Tulliver'ın o iç bunalımları, çevresindekiler tarafından anlaşılmayışı, kızın en büyük yaşam trajedisidir. Yazar da kendi yaşamında evlilik dışı kurduğu ilişki yüzünden çevresinin kırıcı sözleriyle karşılaştı. Tulliver ailesinin toprakları üzerindeki değirmen boyuna dönüp durur, aynı orada yaşayanların gündelik çarkları

gibi... Romandaki zengin karakter kadrosu, bunların ince bir alayla, yergiyle çizilmiş kişilikleri, okuyucuyu büyüler.

Bir inat yüzünden, dava sonucunda Floss değirmenini kaybeden Mr. Tulliver, geçmişleriyle, değişmez ahlâk ilkeleriyle ve zenginlikleriyle övünen Mrs. Glegg, Pullet, Deane Dodson kardeşler. İçlerinde en acınacak olanı Mrs. Tulliver'dır. Bu Dodson, ne kardeşlerinin verdiği öğütleri yerine getirebilmiş, ne kızının istediğini anlıyabilmiş ne de kocasına yardımcı olabilmiştir. İşte bu özelliklerdir ki romanı saran trajedi, traji-komikliğe dönüşür. Trajedinin ardında ince bir alay ve yergi kendini belli eder.

Floss Nehrindeki Değirmen, insan duygularının yüceliğini, sevginin büyük düşmanlıkları aşan gücünü çok ustaca, sürükleyici bir dille ortaya koyar. Çünkü o roman yazan bir şairdir sanki. Romandaki kahramanların psikolojik tahlilleri okuyucuyu çarpar.

Bu klâsik eser size çağdaş bir roman kadar yakın, bir aşk romanı kadar sıcak, bir psikolojik roman kadar güçlü gelecektir. Eliot'la modern romanın kurucularından bir ustayı daha tanıyacaksınız.

Gönül Suveren

BİRİNCİ BÖLÜM

BİRİNCİ KİTAP

OĞLAN ÇOCUK VE KÜÇÜK KIZ

1

Dorlcote Değirmeni'nin dışında

Büyük bir ova... Gitgide genişleyen Floss Nehri burada, yemyeşil bayırların arasından telâşla denize doğru akar ve kendisini karşılamaya koşan sevgi dolu dalgalar, ateşli bir kucaklamayla onu durdurur. Bu coşkun selin üzerinde, taze kokulu huş keresteleri, yağlı tohumlarla dolu yusyuvarlak çuvallar ya da siyah pırıltılı kömür yığılı gemiler St. Ogg's kasabasına doğru sürüklenirler. Kasabanın eski, kırmızı, dalga dalga damları ve depolarının sipsivri çatıları, ağaçlarla kaplı alçak tepeyle nehrin kıyısı arasından gözükür. Geçici şubat güneşinde suya hafif bir morluk düşmesine sebep olur. Gerilerde, iki tarafta da bereketli yeşil otlaklar ve aralarda geniş yapraklı yeşil ürünlerin tohumları için hazırlanmış olan koyu renkli topraklar uzanmaktadır. Ba-

zen bunlar sonbaharda ekilen gevrek mısır buğdayının rengine bürünür. Çitlerin gerisinde aralıklı olarak, geçen yıldan kalmış olan altın saman yığınları, iri arı kovanları gibi yükselir. Her çitin arasında mutlaka ağaç vardır. Ve insana, uzaklardaki gemilerin direkleri ulu dişbudakların içinden çıkıyormuş, kızıl-kahve yelkenleri bu ağaçların dalları arasında geriliymiş gibi gelir. Kırmızı damlı evlerle dolu kasabanın hemen yanında Floss'un bir kolu Ripple canlı bir akıntıyla nehre dökülür. Durmadan değişen kara dalgacıklarıyla ne neşelidir bu küçük ırmak! Kenarında yürür ve onun alçak, sakin sesini dinlerken, ırmak canlı bir arkadaşmış gibi bir duyguya kapılırım. Irmağın mırıltısı sizi seven bir sağırın sesi gibidir. O yaprakları suya değen söğütleri hatırlıyorum. Taş köprüyü hatırladığım gibi...

İşte bu Dorlcote Değirmeni'dir. Akşamın yaklaşmasına, göğü kara bulutların kaplamasına rağmen burada, bu köprünün üzerinde birkaç dakika durmak ve değirmene bakmak istiyorum. Son günlerini yaşayan bu yapraksız, çıplak şubat gününde bile değirmeni seyretmek insanın hoşuna gidiyor. Belki de bu soğuk, ıslak mevsim, kendisini kuzey fırtınalarından koruyan kestane ve karaağaçlar kadar yaşlı olan, rahat, bakımlı eve şirin bir görünüş veriyor. Irmak iyice kabarmış artık. Sular, söğütlerin arasında bayağı yükselmiş, evin önündeki küçük tarlanın çevresini saran otları yarı boğmuş. Hızla akan ırmağa, canlı otlara, çıplak, ince, mor dalların altında parıldayan kalın kütüklerin silûetlerini yumuşatan parlak yeşil ince toza bakarken bütün bu ıslaklığa âşık oluyor, yukarıdaki daha kuru dünyanın gözü önünde garip bir duruma düştüklerine aldırmadan söğütlerin arasında, başlarını suların derinliklerine sokan beyaz kazları kıskanıyorum.

Suyun hızla akışı ve değirmenin gürültüsü insanda büyülü bir sağırlık uyandırıyor. Bu da manzaradan yayılan sûkuneti artırıyor sanki. Bu tıpkı sesten meydana gelen ve insanın dış dünyayla

bütün ilgisini kesen büyük bir perdeye benziyor. Ve şimdi buğday çuvallarıyla eve dönen üzeri kapalı koskocaman bir arabanın gök gürültüsünü andıran sesi duyuluyor. Dürüst arabacı, bu geç saatte fırında nerdeyse yanacak yemeğini düşünüyor. Fakat adam atlarını doyurmadıkça o yemeğe el sürecek değil. Zannedersem o güçlü, sakin, yumuşak başlı hayvanlar meşin gözlüklerinin arasından hafif bir sitemle, "Sanki bu ima gerekliymiş gibi kamçıyı böyle korkunç bir şekilde neye şaklatıyorsun?" dermişcesine arabacıya bakıyorlar. Yokuştan köprüye doğru çıkarlarken omuzlarındaki kasları nasıl da geriyorlar! Eve çok yaklaştıkları için iyice gayrete gelmişler. Sağlam toprağı kavramış gibi duran iri, tüylü ayaklarına –ağır boyunduruğun altında eğilmiş olan boyunlarının sabırlı gücüne–, çabalayan sağrılarının dev kaslarına bakın. Onların binbir zorlukla kazandıkları yemlerini yerken kişnediklerini duymak, ıslak boyunları boyunduruktan kurtulduktan sonra burun deliklerini hevesle çamurlu gölcüğe daldırışlarını görmek isterim. Şimdi köprüdeler. Ve daha da hızlı aşağıya iniyorlar. Kapalı arabanın yuvarlak tepesi ağaçların arkasındaki dönemeçte gözden kayboluyor.

Şimdi gözlerimi tekrar değirmene doğru çevirip, durup dinlenmeyen dolabın etrafa pırlanta gibi ışıltılı suları püskürtmesini seyredebilirim. O küçük kız da seyrediyor. Ben köprünün üzerinde durakladığımdan beri o suyun kenarında, aynı yerde bekliyor. O kahverengi kulaklı, acayip, âdi cins köpek de çarka sitem etmek ister gibi boş yere zıplayıp havlıyor. Belki de dolabı kıskanıyor köpek, zira kalın yün boneli oyun arkadaşı çarkın dönüşüne dalıp gitmiş. Bence artık küçük kızın içeri girmesi zamanı gelmiş. Ocakta, onu içeri çekecek gibi neşeli bir ateş yanıyor. Kızıl ışık gitgide koyulaşan kurşuni göğün altında pırıldıyor. Benim de kollarımı bu köprünün soğuk taşlarına dayamaktan vazgeçmemin zamanı geldi...

Ah, kollarım gerçekten uyuşmuş. Kollarımı koltuğun kenarlarına bastırıyor ve Dorlcote Değirmeni'nin önündeki köprüde durduğumu görüyordum. Değirmen, yıllar önce o şubat akşamındaki halindeydi. Halbuki uykuya dalmadan önce size, rüyamda gördüğüm o akşamüzerini, sol taraftaki odada neşeyle yanan ateşin önünde oturan Mr. Tulliver'la karısının neler konuştuklarını anlatmak istiyordum...

2

Dorlcote Değirmeni'nden Mr. Tulliver,
Tom hakkındaki kararını açıklıyor

Mr. Tulliver, "Biliyormusun, ne istiyorum?" dedi. "Bütün istediğim Tom'a güzel bir öğrenim yaptırmak. Tabiî böylece ekmek parasını da kazanacak. Ona Meryem Ana Yortusu'nda akademiden çıkmasını bildirdiğim zaman bunu düşünüyordum. Tom'u yaz ortasında iyi bir okula göndermek niyetindeyim. Eğer onun değirmenci ya da çiftçi olmasını isteseydim, akademideki iki yıllık öğretim yeter de artardı bile. Aslında ben Tom kadar bile öğrenim görmedim. Babama göre öğrenimin bir ucunda kızılcık sopası, diğer ucunda da alfabe vardı. Fakat Tom'un bir hayli bilgili olmasını arzu ediyorum. Böylece o güzel konuşan, süslü yazılar yazan adamların oyunlarını da öğrenmiş olur. Ayrıca o davalar, hakemler filân bakımından da bana faydası dokunur. Çocuğu avukat yapacak değilim. Onun bir şarlatan olmasına üzülürüm. Ama Tom'un Riley gibi mühendis, arazi ölçümcüsü, mezat memuru ya da *muhammin* veya hiç masrafsız bol kâr eden zeki işadamlarından olmasını istiyorum. Bu işadamları kalın

bir saat kösteği ve yüksek bir sandalyeden başka hiçbir şey için masraf etmezler. Bu işlerin hepsi birbirine yakın hatta kanuna göre de hemen hemen eşit sanırım. Zira Riley, avukat Wakem'ın yüzüne hiç çekinmeden bakıyor. Tıpkı iki kedinin birbirini süzdüğü gibi. Onun Wakem'dan korktuğu da yok."

Mr. Tulliver, sarışın, alımlı bir kadın olan karısıyla konuşuyordu. Mrs. Tulliver'ın başında yelpaze biçiminde bir kep vardı. (Yelpaze biçimindeki keplerin kaç yıldan beri giyilmediğini düşünmeye çekiniyorum. Herhalde bunlar tekrar moda olmak üzereler. O sırada Mrs. Tulliver kırkına yakındı. Aile St. Ogg's'a yeni gelmişti. Kasabalılar onların 'çok tatlı' insanlar olduğunu düşünüyorlardı.)

"Sen daha iyi bilirsin, Mr. Tulliver. *Benim* bir itirazım yok. Fakat birkaç tavuk kesip, gelecek hafta Tom'un teyzeleriyle eniştelerini yemeğe çağırmam doğru olmaz mı? O zaman Glegg ablamla, Pullet ablamın bu konudaki fikirlerini de öğrenmiş olursun. Zaten bir iki tavuğun da mutlaka kesilmeleri gerekiyor."

Mr. Tulliver, meydan okurcasına, "İstersen avludaki bütün tavukları kes, Bessy," dedi. "Fakat kendi öz oğlumu ne yapacağımı teyzelere, eniştelere sormak niyetinde değilim."

"Hayatım!" Kocasının öfkeli cevabı Mrs. Tulliver'ı çok şaşırtmıştı, "Böyle nasıl konuşabiliyorsun, Mr. Tulliver? Sen zaten ailemden hiç de saygılı olmayan bir şekilde sözetmeye meraklısındır. Bu yüzden Glegg ablam beni suçlu buluyor. Oysa ben daha doğmamış bir çocuk kadar günahsızım. Çünkü şimdiye kadar hiç kimse *benim*, 'Çocuklarım çok şanssızlar, zira kendi gelirleriyle geçinebilen teyze ve eniştleri var,' dediğimi duymamıştır. Fakat madem Tom yeni bir okula gidecek, o zaman onun çamaşırlarını yıkayıp, dikip, onarabileceğim bir yere yollanmasını isterim. Eğer böyle olmayacaksa, o zaman ince keten yerine basma çamaşır giysin daha iyi. Zira, her ikisi de daha altı defa yıkanmadan sa-

rarıverecek. Evet, Tom'u yakındaki bir okula yazdırman iyi olur. O zaman yük arabası gidip gelirken ben de çocuğa pasta, domuz kıymalı börek veya bir elma yollayabilirim. Okulda kendisine az da yemek verseler, çok da, böyle bir iki şey Tom'un hoşuna gider. Allah bağışlasın! Tanrı'ya şükürler olsun, çocuklarım da birçokları gibi bol bol yemek yemekten hoşlanır."

Mr. Tulliver, "Eğer uygun düşerse," dedi, "Tom'u arabanın gideceği yerden daha uzağa göndermeyiz tabiî. Fakat eğer yakında bir okul bulamazsak, çamaşır yıkamaktan bahsederek işleri altüst etmeye de kalkma. Senin tek kusurun da bu Bessy. Yolda bir sopa gördün mü, hemen bunun üzerinden atlayamayacağını düşünürsün. Neredeyse, yüzünde et beni var diye iyi bir arabacıyı tutmama bile engel olacaksın."

"Hayatım!" Mrs. Tulliver, hafif bir hayretle kocasına baktı, "Şimdiye kadar bir adama yüzünde et beni var diye itiraz ettiğimi duydun mu? Aslında ben benden hoşlanırım. Ölen ağabeyciğimin alnında da öyle bir ben vardı. Doğrusu et beni olan bir arabacı tutmaya kalktığını hiç hatırlamıyorum, Mr. Tulliver. Örnek John Gibbs. Senin yüzünde ne kadar ben varsa, onda da o kadar ben vardı. Ve ben onu tutmanı da istiyordum. Sen de adamcağızı işe aldın. Eğer John Gibbs iltihaptan ölmeseydi, bugün yine arabayı sürecekti. Bildiğin gibi ona Dr. Turnbull baktı ve biz de ona bu iş için ücretini verdik. Belki arabacının görünmeyen bir yerinde et beni vardı ama ben bunu nasıl bilebilirdim, Mr. Tulliver?"

"Hayır, hayır, Bessy, ben et beni demek istemedim. Söylemek istediğim başka bir şeydi ama neyse; insanı şaşırtan bir şey bu. Yani 'konuşmak' insanı şaşırtıyor. Şimdi beni düşündüren mesele şu: Tom için uygun okulu nasıl bulacağız? Çünkü Akademi işinde olduğu gibi beni yine aldatabilirler. Bundan sonra bir daha akademilerle bir ilişkim olmayacak. Tom'u bundan sonra hangi okula yollarsam yollayayım, herhalde bu bir akademi olmayacak,

Bessy. Tom'u çocukların, ailelerinin ayakkabılarını boyamak ve patates yetiştirmekten başka şeylerle uğraştıkları bir yere göndereceğim. Uygun okulu seçebilmek öyle güç ki."

Mr. Tulliver bir iki dakika sustu. Sonra da sanki konuyla ilgili bir fikir bulabileceğini umuyormuş gibi iki elini birden pantalonunun ceplerine soktu. Anlaşılan hayal kırıklığına da uğramamıştı. Çünkü hemen sonra, "Ne yapacağımı biliyorum," dedi. "Bu meseleyi Riley'le konuşacağım, yarın baraj işinde hakemlik etmek için buraya gelecek."

"Eh, Mr. Tulliver, ben evdeki en iyi yatak için ayırdığım çarşafları çıkardım. Kezia da onları ateşin önüne astı. Tabiî onlar en iyi cinsten şeyler değiller ama kim olursa olsun o yatakta yatacak misafire lâyıklar. O en iyi Hollanda bezinden çarşaflara gelince, onları alırsam sonradan pişman olurum. O çarşaflar ancak ölüm döşeğimize yaraşır. Eğer yarın ölecek olursan, Mr. Tulliver, onlar da hazır. İyice ütülenmiş, mis gibi de lâvanta çiçeği kokuyorlar. O çarşafları sermek bir zevk olacak. Onlar arkadaki büyük çamaşır dolabının sol köşesinde... Hoş, o çarşafları çıkarma işini de kimseye bırakmam ya, o da başka. Bunu ben yaparım, kimseye güvenemem."

Mrs. Tulliver, bu son cümleyi söylerken, cebinden ışıltılı bir deste anahtar çıkararak, bunların içinden birini ayırdı. Sakin bir gülümseyişle, parlak ateşe bakarken başparmağıyla işaretparmağını anahtarın üzerinde yukarı aşağı dolaştırdı. Parmaklarını usulca anahtara sürüyordu. Eğer Mr. Tulliver, evlilik ilişkileri bakımından alıngan ve hassas duygulu bir adam olsaydı, 'O en iyi cins Hollanda bezi çarşafların çıkarılmasını gerektirecek durumda olacağım anı kuruyor," diye düşünürdü. "Anahtarı da hayalgücüne yardımcı olması için çıkardı..." Neyseki öyle bir adam değildi, Mr. Tulliver. Adam, sadece kendisinin su gücü kullanma hakları konusunda alıngan ve şüpheciydi. Ayrıca onun da, kocalara özgü bir şekilde, karısını dikkatle dinlememe gibi bir

âdeti vardı. Mr. Riley'den sözettiğinden beri de yün çoraplarını elleriyle yoklamaya dalmıştı.

Kısa bir sessizlikten sonra ilk sözleri, "Sanırım buldum, Bessy," oldu. "Riley gibi bir adamın bazı okulları bilmesi lâzım. O da öğrenim yapmış, sonra bir sürü yere gidiyor. Hakemlik, muhamminlik için. Yarın gece iş tamamlandıktan sonra onunla konuşmak için zamanımız olacak. Biliyor musun, ben Tom'un Riley gibi bir adam olmasını istiyorum. Sanki önünde yazılı bir kâğıt varmış da ondan okuyormuş gibi konuşuyor, fazla anlamı olmayan bir sürü lâf biliyor, zaten bu yüzden öylelerinin yakasına kanunen yapışamıyorsun ya! Sonra Riley işten de çok iyi anlıyor."

Mrs. Tulliver, "Düzgün konuşmasına," diye cevap verdi, "her şeyi bilmesine, kamburunu çıkararak yürümesine, saçlarına biçim vermesine bir diyeceğim yok. Tom'un da o şekilde yetiştirilmesine itiraz edecek değilim. Fakat şehirden gelen o tatlı dilli, güzel konuşmasını bilen adamların çoğu kolalı gömlek yakalığı kullanıyorlar. Bir kırmayı iyice kirleninceye kadar kullanıyor, sonra da onu takma bir yakalıkla gizlemeye çalışıyorlar. Riley'nin öyle yaptığını biliyorum. Sonra Tom da gidip Riley gibi Mudport'da otururşa, o zaman çocuk da küçücük bir eve yerleşmek zorunda kalır. İçinde dönemeyecek kadar ufak bir mutfağı olur. Kahvaltı için taze yumurta bulamaz. Üçüncü hatta belki de dördüncü katta bir odada uyur. Bir yangın çıktı mı da aşağıya inemeyeceği için kavrulur gider."

Mr. Tulliver, "Hayır, hayır," dedi. "Tom'un Mudport'a filân gideceği yok. Ben onun yakınımızda, St. Ogg's'da bir büro açmasını ve yanımızda oturmasını istiyorum." Kısa bir sessizlikten sonra sözlerine devam etti. "Fakat korktuğum şey şu; Tom'un kafası öyle zeki bir işadamı olmaya elverişli değil. Herhalde çocuğun kafası biraz ağır çalışıyor. Bu bakımdan senin ailene çekmiş Bessy."

"Evet, gerçekten öyle." Mrs. Tulliver bu son sözleri olduğu gibi almıştı. "Meselâ çorbasına bol bol tuz koyuyor. Ağabeyim de öyle yapardı. Ondan önce de babam."

Mr. Tulliver, mırıldandı. "Küçük kızımızın yerine oğlumuzun annesinin tarafına çekmesi üzülecek bir şey. Kanları karıştırmanın en kötü tarafı da budur işte. Ortaya ne çıkacağını önceden hesaplayamazsın. Sözgelimi, bizim küçük kız tamamıyla bizim aileye çekmiş. Tom'dan iki misli akıllı o." Mr. Tulliver, başını tereddütle bir sağa bir sola çevirerek, sözlerine devam etti. "Korkarım bir kadın için fazla akıllı! O küçücükken bunun bir zararı yok ama fazla akıllı bir kadının çok uzun kuyruklu bir koyundan farkı yoktur. Koyun, kuyruğu uzun diye daha fazla para getirmez."

"Küçükken de zararı var bunun, Mr. Tulliver. Bu yüzden çok yaramazlık ediyor. Onu iki saatçik olsun, temiz bir önlükle gezdirmem imkânsız. Bunu nasıl yapacağımı bilemiyorum. İyi ki hatırıma getirdin..." Mrs. Tulliver ayağa kalkarak, pencereye gitti. Bir taraftan da konuşuyordu. "Onun şimdi nerede olduğunu bilmiyorum. Halbuki çay zamanı da yaklaştı. Hah, tahmin etmiştim zaten! Yabani bir hayvan gibi suyun kenarında bir aşağı bir yukarı dolaşıyor. Günün birinde muhakkak suya yuvarlanacak."

Mrs. Tulliver, hızla cama vurarak eliyle işaret etti, başını salladı. Bu hareketi tekrar dönüp koltuğuna oturmadan önce birkaç defa tekrarladı.

Otururken, "Akıllılıktan bahsediyorsun, Mr. Tulliver," dedi. "Fakat bazı bakımlardan çocuğun bayağı aptal olduğundan eminim. Sözgelimi onu yukarıya bir şey alması için yolluyorum. Oraya neden çıktığını unutuyor, güneşte yere oturarak saçlarını örüyor, hani tımarhanedeki delilerden biriymiş gibi kendi kendisine şarkı söylüyor. Tabiî o sırada ben de aşağıda bekliyorum. Tanrı'ya çok şükür, ailemde böyle yapan hiç kimse yok. Ayrıca bizden hiç kimsenin cildi onunki gibi esmer değildir. Kız bu yüzden melezlere benziyor. Tabiî Tanrı'ya karşı gelmek istemem ama bir tek kızım var, onun da böyle gülünç olması bana dokunuyor."

Mr. Tulliver, dudak büktü. "Püf! Saçma! O siyah gözlü, şirin, herkesin beğeneceği bir kız. Maggie'nin diğer ailelerin çocuklarından geri olduğunu da sanmıyorum. Okuması da hemen hemen rahibinki kadar iyi."

"Fakat ne yaparsam yapayım saçları kıvrılmıyor. Saçlarını kâğıtla sarmamdan fena halde sıkılıyor. Saçlarını maşayla kıvırırken de bir türlü rahat durmuyor. Öyle yorucu bir iş ki bu."

Maggie'nin babası hiç düşünmeden, "O halde saçlarını kes," diye cevap verdi. "Kısa kes!"

"Nasıl böyle konuşabiliyorsun, Mr. Tulliver? Koskocaman bir kız o artık. Dokuzuna bastı. Yaşına göre boyu da uzun. Artık saçı kesilecek çağda değil. Halbuki kuzini Lucy'nin saçları bukle bukle. Üstelik bunlar hiç de karışmıyor. Deane ablamın öyle güzel bir kızı olması şaşırtıcı. Lucy'nin daha çok bana çektiğinden eminim. Halbuki kendi öz çocuğum bana hiç benzemiyor." Tabiatın yarattığı bu küçük hata odaya girerken annesi yarı öfke, yarı yalvarış dolu bir sesle, "Maggie, Maggie," dedi. "Sana suya yaklaşmamanı tembih etmemin hiçbir faydası yok değil mi? Günün birinde suya yuvarlanıp boğulacaksın. O zaman anneni dinlemediğine de pişman olacaksın."

Kız, şapkasını çıkarıp atarken saçları annesinin suçlamalarını haklı çıkaracak gibiydi. Kızının, 'diğer ailelerin çocukları gibi, bukle bukle saçları' olmasını isteyen Mrs. Tulliver, önlerini çok kısa kesmişti. Maggie'nin bunları kulaklarının arkasına atması imkânsızdı. Ayrıca saçları kâğıtlar açıldıktan bir saat kadar sonra dümdüz oluyordu ve Maggie, siyah, gür perçemlerinin parlak kara gözlerine girmesini engellemek için daima başını sallamak zorunda kalıyordu. Bu hareketi yüzünden de küçük bir midilliye benziyordu kız.

"Ah, ah, Maggie, şapkanı niçin öyle yere attın? Onu yukarı götür. Uslu kızlar öyle yaparlar. Saçını fırçala, öbür önlüğünü giy.

Ayakkabılarını çıkar. Ayıp ayıp, şu haline bak! Temizlendikten sonra buraya gel ve uslu uslu işini işle."

Maggie, heyecanlı ve öfkeli bir sesle, "Ah, anneciğim," dedi. "Ben iş işlemek istemiyorum!"

"Ne, iş işlemek istemiyor musun? Glegg teyzene yatak örtüsü yapmayacak mısın?"

Maggie, başını sallayarak, saçlarını geriye attı. "Budalaca, bir iş bu. Kumaşları parça parça kesip, sonra tekrar birbirlerine dikiyorum! Zaten Glegg teyzeme bir şey yapmak istediğim de yok. Çünkü kendisinden hoşlanmıyorum."

Maggie, şapkasını kurdelâsından tutarak, yerde sürüye sürüye çıkarken, Mr. Tulliver gürültüyle gülmeye başladı.

"Doğrusu ona gülmene şaşıyorum, Mr. Tulliver." Kadının sesinde hafif, zayıf bir hiddet vardı. "Ona yaramazlık etmesi için cesaret veriyorsun. Tabiî teyzeleri de sonradan Maggie'yi benim şımarttığımı söylüyorlar."

Mrs. Tulliver, 'iyi huylu, yumuşak başlı,' diye tanımlanan insanlardandı. Küçücük bir bebekken açlık ve iğne batması gibi önemli sebepler hariç, öyle basit şeyler için hiç ağlamazdı. Ta beşikteki günlerden beri sağlıklı, güzel, tombul ve aptalcaydı. Kısaca güzellik ve uysallık bakımından ailesinin gözbebeğiydi. Ama süt ve yumuşak başlılık kolay saklanan şeyler değildir. Bunlar biraz ekşimeye başlayınca genç bir mideye adamakıllı dokunabilirler. Ben zaman zaman Raffaello'nun o sarışın, aptalca yüzlü Meryemlerinin, bacağı kuvvetli ve iradesi güçlü oğullarının elbisesiz dolaşamayacak kadar büyüdükleri zaman da o sessizlik ve uysallıklarını koruyup koruyamadıklarını düşünürüm. Herhalde bu Meryemler beceriksizce itiraza, siteme kalkıştılar, ama bu zamanla etkisini kaybedince onlar da iyice aksileştiler...

3

Mr. Riley Tom'un okulu konusunda akıl veriyor

Aziz dostu Mr. Tulliver'la birlikte konyak ve suyunu nazik nazik içen geniş beyaz kıravatlı, kırmalı gömlekli bu centilmen Mr. Riley'dir. Balmumu gibi yüzlü, tombul elli zat, diğer *muhammin* ve mezat memurlarına oranla epey eğitimlidir. Ama buna rağmen iyi kalpli olduğu için dost canlısıdır, basit köylü tanıdıklarına karşı büyük bir yakınlık, içtenlik gösterir. Mr. Riley, bu dostlarından şefkatle 'eski tip kimseler,' diye sözeder.

İki dostun konuşmalarında bir duraklama olmuştu. Mr. Tulliver belli bir sebebi olmamasına rağmen Riley'nin Dix'ten kat kat üstün olduğunu belirten o soğuk cevabından ve artık bent meselesi hakem usulüyle çözümlendiği için Wakem'ın ömründe ilk defa boynunun ölçüsünü aldığından yedinci defa sözetmekten kaçınmış ve "Eğer herkes insanlığını bilseydi ve iblis de avukatları yaratmamış olsaydı, suyun yüksekliği için tartışma çıkmazdı," diye tekrarlamamıştı. Mr. Tulliver, genel olarak emin, geleneksel düşünceleri olan bir adamdı. Fakat adam bir iki noktada hiçbir şeyden yardım görmeyen kendi kafasına güvenmiş ve böylece

tartışma götürür birkaç sonuca ulaşmıştı. Bunların arasında, farelerin, zahire kurdunun ve avukatların iblis tarafından yaratıldığı fikri de vardı. Ne yazık ki Mr. Tulliver'a bunun şahlanmış bir Manicilik olduğunu söyleyecek kimsesi yoktu. Belki adamcağız hatasını görecekti. Ama iş ne kadar karışık olursa olsun yine de Riley'yi alt edememişti. Mr. Tulliver'ın konyak ve suyu her zamankinden daha sertti bugün. Arkadaşına iş konusunda duyduğu hayranlığı da, bankerinin kasasında boşuboşuna bekleyen birkaç yüz altını olduğu söylenilen bir adam için ihtiyatsız sayılabilecek bir şekilde açıkça belirtmişti.

Fakat bent meselesi daha başka zaman da konuşulabilinirdi. Bu konu tamamıyla aynı şartlar altında tekrar açılır ve konuşma aynı noktadan devam edebilirdi. Bildiğiniz gibi Mr. Tulliver'ın Mr. Riley'nin fikrini almak istediği daha önemli bir konu vardı. İşte bu yüzden Mr. Tulliver, içkisinden son bir yudum aldıktan sonra kısa bir zaman susmuş ve düşünceli bir tavırla dizlerini ovuşturmaya başlamıştı. Tulliver, bir konuyu birdenbire değiştirecek bir adam değildi. Sık sık tekrarladığı gibi, insanı şaşırtan bir dünyaydı bu. Arabanı hızla sürersen beklenmedik bir anda bir köşeye çarpabilirdin. O arada Mr. Riley de sabırsızlık göstermiyordu. Neden gösterecekti? Herhalde Hotspur bile terliklerini giymiş, sıcak ocağın önünde oturur, bol bol enfiye çekip bedava konyak ve su içerken sabırlı davranırdı.

Sonunda Mr. Tulliver, başını çevirerek arkadaşına ısrarla bakmaya başladı ve her zamankinden alçak bir sesle, "Kafama bir şey takıldı," dedi.

Mr. Riley, hafif bir ilgiyle, "Ah..." diye mırıldandı. Kalın, yay gibi kaşları, balmumu gibi gözkapakları olan adamın yüz ifadesi, şartlar ne olursa olsun, hiçbir zaman değişmezdi. Çehresinin bu ifadesizliği ve cevap vermeden önce daima bir tutam enfiye çekmesi yüzünden Mr. Tulliver onun âdeta bir kâhin olduğuna inanırdı.

Tulliver, "Bu önemli bir mesele," diye devam etti. "Oğlum Tom'la ilgili..."

Maggie, dizlerinin üzerinde açılmış büyük bir kitap, ocağın yakınında, alçak bir taburede oturuyordu. Bu adı duyunca gür saçlarını arkaya atarak heyecanla başını kaldırdı. Maggie kitap okurken hayale daldığı zaman onu sürüklendiği âlemden geri getirecek pek az şey vardı. Fakat bu bakımdan Tom'un ismi kız için keskin bir ıslıktan farksızdı. Kız şimdi parlak gözleriyle tetikte oturuyordu. Kötülük kokusu almış usta bir av köpeği hali vardı. Tom'a kötülük edecek kimseye saldırmaya kararlı gibiydi...

Mr. Tulliver, "Anlıyacağınız," dedi. "Onu yaz döneminde yeni bir okula yazdırmak istiyorum. Tom, Meryem Ana Yortusu'nda akademiden gelecek. Onun birkaç ay başı boş dolaşmasına göz yumacağım. Fakat ondan sonra Tom'un iyi bir okula gitmesini istiyorum. Kendisini bilgin yapacak bir okula..."

Mr. Riley, "Tom'a, iyi bir öğretimden daha güzel bir fırsat hazırlayamazsınız," diye cevap verdi. Sonra da terbiyeli fakat mânalı bir tavırla ekledi: "Tabiî bir insanın okul öğretmeninden fazla yardım görmeden iyi bir değirmenci ve çiftçi ya da zeki ve akıllı bir insan olması kabil değildir demek istemiyorum..."

Mr. Tulliver, gözünü kırparak başını yana çevirdi. "Size inanıyorum. Fakat bütün mesele de bu. Ben Tom'un değirmenci ve çiftçi olmasını istemiyorum. Bu hoş bir şey değil. Eğer Tom'u çiftçi ve değirmenci yaparsam, tabiî o zaman değirmenle araziyi idareye kalkar, bana da artık bir kenara çekilerek, sonumu düşünmek kalır. Olur mu olur. Ben böyle yapan bir sürü genç gördüm. Ben yatmaya gitmeden önce ceketini çıkaranlardan değilim. Tom'u eğitecek ve onu işe sokacağım. Böylece o kendisine bir yuva kurar, beni evimden atmaya kalkmaz. Burayı ben ölüp gittikten sonra eline geçirebilirse ne âlâ. Ben dişlerim dökülmeden tirit yemeğe katlanamam."

Bu meselenin Mr. Tulliver için çok önemli olduğu belliydi. Bunun etkisiyle adam her zamankinden daha çabuk ve kelimelere basa basa konuşmaya başlamıştı. Birkaç dakika sonra bile hâlâ meydan okurcasına başını bir sağa bir sola sallıyor ve gitgide hafifleyen bir homurtuyla, "Hayır hayır," diyordu.

Maggie, babasının öfkeli halini çabucak farketmiş ve bu durum küçük kızı iyice üzmüştü. Anlaşılan Tom'un babasını evinden atabilecek ve geleceği kötülüğüyle acıklı bir hale sokacak bir insan olduğunu düşünüyorlardı. Buna dayanılamazdı. Dizlerindeki ağır kitabı unutan Maggie, ayağa fırladı. Kitap gürültüyle ocağın önündeki siperin içine düştü. Maggie, babasının dizlerinin arasına sokularak, yarı öfkeli, yarı ağlamaklı bir sesle bağırdı.

"Babacığım, Tom size hiçbir zaman kötülük etmez. Edemeyeceğini biliyorum."

Mrs. Tulliver, odada değildi. Mutfakta akşam için özel bir yemeğin yapılmasına nezaret ediyordu. Kızının bu sözleri Mr. Tulliver'a çok dokunmuştu. Onun için Maggie kitap yüzünden azar işitmedi. Babası sert hatlı yüzünde şefkatli bir ifadeyle gülerek küçük kızının sırtını okşarken, Mr. Riley kitabı usulca yerden alıp baktı. Mr. Tulliver, Maggie'nin ellerini tutarak, onu dizlerinin arasına sıkıştırdı.

Mr. Tulliver, gözlerinde tatlı bir pırıltıyla Maggie'ye bakıyordu. "Ne? Demek Tom'u çekiştirmemek lâzım?" Sonra Mr. Riley'ye dönerek, sanki Maggie duymayacakmış gibi alçak sesle, "Konuşulanları öyle iyi anlıyor ki," dedi. "Hele okumasını bir duysanız. Yazıları, sanki önceden biliyormuş gibi güldür güldür okuyor. Zaten başını kitaptan kaldırdığı yok. Fakat kötü bu, çok kötü." Mr. Tulliver, bu ayıplanacak sevincini yenerek, üzüntüyle ilâve etti: "Bu kadar zeki olmak bir kadına yaraşmaz. Bunun başına dert açacağından hiç şüphem yok. Fakat emin olun," Tulli-

ver'ın sevincinin diğer hislerini iyice alt etmeye başladığı belliydi, "kitapları, büyüklerin yarısından daha güzel okuyup anlıyor."

Maggie'nin yanakları zafer ve heyecanla kızarmaya başlamıştı. Kız, "Artık Mr. Riley bana saygı duyacak," diye düşünüyordu. Adamın daha önce ona önem vermediği belliydi.

Mr. Riley, kitabın sahifelerini çeviriyordu. Maggie, adamın kalın, yay gibi kaşlı yüzünden bir şey anlayamadı. Fakat sonra Mr. Riley ona baktı.

"Haydi, gel de bana şu kitabı anlat. Bak burada resimler de var. Onların ne mânaya geldiklerini öğrenmek istiyorum."

Yüzü daha da kızarmış olan Maggie hiç tereddüt etmeden Mr. Riley'nin yanına gitti. Adamın dirseğinin dibinde durarak, kitaba baktı. Bunun bir köşesini heyecanla tutarak, saçlarını arkaya attı.

"Ah... Size bunun ne mânaya geldiğini anlatacağım. Korkunç bir resim, değil mi bu? Sudaki yaşlı kadın bir cadı... Onun cadı olup olmadığını anlamak için kendisini suya sokmuşlar. Eğer yüzerse cadı demek. Boğulur veya ölürse o zaman da masum. Bir cadı değil, fakat zavallı budala bir kadın. Ama boğulduktan sonra bunun ona ne faydası olacak? Tabiî kadıncağız herhalde Cennete gidecek ve Allah da olanları telâfi edecek. Sonra bu ellerini beline dayayarak gülen nalbant... Ne çirkin adam değil mi? Size onun ne olduğunu söyleyeyim. Aslında o *şeytan* (Maggie'nin sesi yükselerek daha kesin bir hal aldı), hakiki bir nalbant değil. Çünkü şeytan kötü bir insanın şekline bürünüp etrafta dolaşır. İnsanları kötülük yapmaya teşvik eder. O en çok kötü bir adam şeklini alır. Zira herkes onun şeytan olduğunu farkederse ve iblis de onlara haykırırsa o zaman hepsi de kaçışırlar. Tabiî o zaman şeytan da onlara istediklerini yaptıramaz."

Mr. Tulliver, Maggie'nin bu açıklamasını donmuş gibi büyük bir hayretle dinlemişti.

Sonra bağırdı. "Allah Allah? Bu kızın okuduğu kitap nedir?"

Mr. Riley, "Daniel Defoe'nun *Şeytanın Tarihçesi*. Küçük bir kıza uygun bir kitap değil bu. Bu eserin kitaplarınızın arasında işi ne, Mr. Tulliver?"

Maggie'nin üzülmüş ve cesareti kırılmış gibi bir hali vardı.

Babası, "Ah," diye mırıldandı. "O Partridge satışından aldığım kitaplardan biri bu. Hepsi de aynı şekilde ciltlenmişlerdi. Gördüğün gibi eserin cildi çok güzel. Hepsinin de iyi şeyler olduğunu sandım. Aralarında Jeremy Taylor'ın *Kutsal Yaşamak ve Ölmek* de vardı. O kitabı pazarları sık sık okurum..." Mr. Tulliver Taylor'ın küçük adı Jeremy olduğu için bu büyük yazara ısınmıştı. "Daha bir sürü kitap var. Çoğu vaaz sanırım. Fakat hepsinin de kapakları aynı. Bu yüzden onların aynı cinsden olduklarını zannettim. Anlaşılan ciltlere kanmamak lâzımmış. Doğrusu bu pek karışık bir dünya."

Mr. Riley, Maggie'nin başını okşarken, ukalâca bir tavırla, çıkışırcasına, "Sana *Şeytanın Tarihçesi*'ni bir tarafa bırakmanı tavsiye ederim," dedi. "Onun yerine daha güzel bir kitap oku. Senin güzel kitapların yok mu?"

Maggie, okuduğu kitapların cinsi bakımından kendisini temize çıkarmağı istediği için biraz canlanır gibi oldu. "Ah, evet. Bu kitaptaki okunan bölümlerin güzel olmadığını biliyorum, fakat resimler hoşuma gidiyor. Zaten ben resimlere bakarak onlarla ilgili hikâyeleri kafamdan uyduruyorum. Ondan başka bende *Ezop Masalları* kangurular filân hakkında bir kitap ve *Hac Yolunda* da var."

Mr. Riley, "Ah," diye cevap verdi. "İşte o pek güzel bir kitaptır. Ondan daha iyisini bulamazsın."

Maggie, zaferle cevap verdi. "Ama onun içinde de şeytandan bir hayli bahsediyor. Size onun gerçek halindeki resmini de göstereyim. Hıristiyanla çarpışırken ki halini..."

Maggie odanın bir köşesine koşarak, bir sandalyenin üzerine sıçradı. Küçük kitaplıktan eski, yıpranmış bir Bunyan cildi aldı. Cilt, fazla karıştırmadan hemen açılıverdi ve Maggie'nin istediği resim ortaya çıktı.

Küçük kız, tekrar koşarak Mr. Riley'nin yanına gitti. "İşte şu. Tom, son tatilde eve geldiği zaman bunu kendi boyalarıyla da renklendirdi. Vücudu kapkara, gözleri ise kırmızı, tıpkı ateş gibi. Çünkü Şeytanın içi tamamıyla ateş, bu gözlerinden dışarıya vuruyor."

Avukatları cebinden çıkarabilecek kadar kuvvetli olan bir varlığın kişisel görünüşü hakkındaki bu kayıtsız sözler Mr. Tulliver'ı rahatsız etmeye başlamıştı. Adam, kesin bir tavırla, "Git, git," dedi. "Kitabı kapat. Bir daha böyle saçmalıklar duymayayım. Düşüncelerimde yanılmamışım. Çocuk, bu kitaplardan iyilik değil, daha ziyade kötülük öğrenecek. Haydi, git. Git annene bak."

Maggie, büyük bir utançla kitabı kapattı. Rezil olduğunu düşünüyordu. Fakat annesine bakmayı da istemediği için babasının arkasındaki karanlık köşeye giderek durumu idareye çalıştı. Orada, Tom olmadığı zamanlar arada sırada ısınıverdiği bebeğiyle oynamaya başladı. Küçük kız, bebeğin tuvaletini ihmal eder, fakat sevgiye kapılınca da onu hararetle şapur şupur öperdi. Bu yüzden bebeğin balmumu yanakları âdeta sararıp solmuştu.

Maggie, köşeye çekilirken Mr. Tulliver, "Hiç böyle şey duydunuz mu?" dedi. "Yazık... Erkek olsaydı, avukatlarla iyi başa çıkardı. Hakikaten çıkardı. İşin şaşılacak tarafı nedir biliyor musunuz?" Adam, burada sesini alçalttı. "Annesini fazla zeki olmadığı için seçtim. Tabiî bir de güzel olduğu ve tutumlu bir aileden geldiği için. Fakat kız kardeşlerinin arasından özellikle onu seçtim, çünkü biraz akılsızdı. Zira kendi evimde ocağımda neyin eğri, neyin doğru olduğuna dair karımdan ders almak niyetinde değildim. Fakat anlayacağınız bir adam akıllı oldu mu,

çocuklarından hangisinin kendisine çekeceği anlaşılmıyor. Güzel fakat aptalca bir kadın arka arkaya budala oğullar ve zeki kızlar doğurabilir. İşte o zaman dünyanın tepesi taklak geldiğini düşünmeye başlarsın. Doğrusu bu çok şaşılacak bir şey."

Mr. Riley'nin ciddi tavırları kaybolur gibi oldu. Adam, konuşmaya başlamadan önce enfiye çekerken omuzları sarsılıyordu.

"Fakat oğlunuz aptal değil sanırım. Öyle değil mi? Geçen sefer buraya geldiğimde onu gördüm. Olta yapıp duruyordu. Üstelik bu işi bildiği de belliydi."

"Evet, Tom aptal değil... Aklı başında bir çocuk. Her şeyin yolunu yordamını biliyor. Ev dışındaki işlere de aklı yatıyor. Fakat pek ağır ağır konuşuyor. Okuması da çok kötü. Dediklerine göre, kitaplara hiç tahammülü yok. İmlâsı bozuk. Yabancıların yanında gayet sıkılgan. Bizim küçük kız gibi zekice şeyler de söylemiyor. Onu kendisine güzel konuşmasını, iyi yazı yazmasını öğretecekleri bir okula yollamak istiyorum. Tom'u zeki bir genç haline sokacakları bir yere. Oğlumun, daha iyi eğitim gördükleri için benden çok ilerleyen kimselerle eşit olmasını arzu ediyorum. Eğer dünya Allah'ın yarattığı şekilde kalsaydı o zaman ben de doğru yolu bulur, en üstün insanla bir olurdum. Fakat her şey o kadar karmakarışık edilmiş, kendilerine uymayan anlamsız, mantıksız kelimelere sarılıp sarmalanmış ki, çoğunlukla kabahatli ben çıkıyorum. Sık sık oluyor bu. Her şey öyle eğri büğrü ki, insan ne kadar doğru dürüstse, o kadar şaşırıyor."

Mr. Tulliver, içkisinden bir yudum alarak bunu ağır ağır yuttu. Üzüntülü bir tavırla başını salladı. Tamamıyla sağlam bir kafanın, bu çılgın dünyada hiçbir zaman rahat edemeyeceği gerçeğine yeni bir örnek vermiş olduğunun farkındaydı.

Mr. Riley, "Bu bakımdan çok haklısınız, Mr. Tulliver," diye cevap verdi. "Oğlunuza vasiyetnamenizde ilâve bir iki yüz altın bırakacağınıza, bunu onun öğrenimi için harcamanız çok daha

doğru olur. Eğer oğlum olsaydı ben de böyle yapardım. Tabiî Allah biliyor ya, benim sizin gibi oynayacak peşin param yok, Tulliver. Üstelik bir ev dolusu kızım da var."

Mr. Riley'nin peşin parası olmamasına acıyarak, maksadını unutacak değildi Mr. Tulliver. "Herhalde tam Tom'a göre bir okul biliyorsunuz, Mr. Riley..." diye mırıldandı.

Mr. Riley, bir tutam enfiye aldı. Sanki mahsus yapıyormuş gibi bir an susarak Mr. Tulliver'ın duyduğu merakı iyice artırdı. Sonra da, "Çok iyi bir yer biliyorum," dedi. "Ama parası olana göre. Bu da sizde var, Tulliver. Daha iyisini yapması imkânına sahip olan bir dostuma oğlunu herhangi bir okula yollamamasını tavsiye edemem. Fakat eğer bir baba oğlunun üstün bir öğrenim ve terbiye görmesini, öğretmeniyle âdeta arkadaş olmasını istiyorsa, bu hocanın birinci sınıf bir insan olması konusunda ısrar ediyorsa, o zaman ona böyle birini bildiğimi açıklayabilirim. Bu fırsattan herkese bahsetmem tabii. Çünkü herkesin, elinden geleni yapsa bile, bunu elde edemeyeceğini bilirim. Ama bunu size söylüyorum, Tulliver. Tabiî bu aramızda kalacak."

Mr. Tulliver arkadaşının o kâhinlere yakışır çehresini ısrarlı bir merakla seyrediyordu. Şimdi bu bakışlarında bir heyecan belirmişti.

Önemli açıklamalara lâyık, düşünülen insanlara has o memnunlukla koltuğuna iyice yerleşti. "Şu meseleyi öğrenelim bakalım."

Mr, Riley, sanki bir vecize söylüyormuş gibi, "Oxford'dan bir rahip," diyerek çabucak ağzını kapattı. Dikkatle Mr. Tulliver'a bakıyor bu heyecan verici bilginin onda yaptığı etkiyi anlamaya çalışıyordu.

Mr. Tulliver, biraz da tereddütle bağırdı. "Ne? Bir rahip mi?"

"Evet. Üstelik doktorasını da yapmış. Anladığıma göre Piskopos kendisini çok beğeniyormuş. Zaten ona şimdiki rahipliği de Piskopos bulmuş."

"Ah..." Mr. Tulliver için bu yabancı, bilmediği olaylarla ilgili bir şey, bir diğeri kadar olağanüstüydü. "Ama acaba o Tom'u isteyecek mi?"

"Doğrusunu ararsan adam öğretmenlikten çok hoşlanıyor. Ayrıca çalışmalarına devam etmek de istiyor. Tabiî bir rahip dini görevleri arasında bunlar için pek az fırsat bulabiliyor. Zamanını değerlendirebilmek için bir ya da iki çocuğu öğrenci olarak almaya razı. Elbette bu öğrencilere sanki onlar ailedenmişler gibi davranılacak. Bu da çocuklar için dünyanın en fevkalâde fırsatı. Daima Stelling'in gözü önünde olacaklar."

Yine eski yerini almış olan Mrs. Tulliver, "Acaba onlar zavallı çocuğa pudingden arka arkaya iki defa verirler mi?" diye söze karıştı. "Doğrusu şimdiye kadar Tom gibi pudinge düşkün bir çocuk görmedim. Bunu ondan esirgemeleri çok korkunç olur. Biliyorsunuz Tom büyüme çağında bir çocuk."

Mr. Tulliver'a içgüdüsü bu hayran olunacak rahibin hizmetlerinin bir hayli pahalı olacağını haber veriyordu. "Kaç para ister dersiniz?"

"Doğrusu tanıdığım rahiplerden biri en küçük öğrencisinden yüz elli altın istiyor. Üstelik o bahsettiğim Rahip Stelling ayarında da değil. Güvenilir bir yerden duydum. Oxford'daki büyüklerden biri, 'Stelling isterse Oxford'da en şerefli derecelere yükselir,' demiş. Fakat Stelling böyle üniversitedeki şerefli mevkilerle ilgilenmiyor. Sessiz bir adam o. Gürültüden hoşlanmıyor."

Mr. Tulliver, "Ah," diye başını salladı. "Bu daha iyi... Bu daha iyi... Fakat yüz elli altın da az para değil. Ben o kadar vermeyi düşünmedim."

"Bence, Mr. Tulliver... bence iyi bir eğitim bu paraya ucuzdur. Çok ucuzdur. Fakat Stelling'in şartları çok uygun. O açgözlü bir adam değil. Stelling'in oğlunuzu yüz altına kabul edeceğinden

eminim. Diğer rahiplere bunu asla yaptıramazsınız. İsterseniz ona bu konuda bir mektup yazayım."

Mr. Tulliver, dizlerini ovarak, düşünceli bir tavırla halıya baktı.

O sırada Mrs. Tulliver söze karıştı. "Fakat herhalde o bekâr. Bense kâhyaların ne olduklarını bilirim. Zavallı ölen ağabeyciğim bir ara bir kâhya tutmuştu. Kadın en güzel yatağın içindeki kuş tüylerinin yarısını alıp paket yaptı ve evden gönderiverdi. Çaldığı çarşafların sayısını hiçbir zaman öğrenemedik. Stot'du kadının adı. Tom, öyle bir kâhyanın bulunduğu bir eve yollanırsa çok üzülürüm. Herhalde sen böyle bir şey yapmaya kalkmazsın, Mr. Tulliver."

Mr. Riley, "Bu bakımdan hiç endişeniz olmasın Mrs. Tulliver," dedi. "Zira Stelling, bir erkeğin karısında arayabileceği her meziyete sahip iyi bir kadıncağızla evli. Dünyada ondan daha iyi bir insan olamaz. Mrs. Stelling'in ailesini iyi tanırım. Renkleri size çok benziyor. Açık renk, kıvırcık saçları var. Mudport'un iyi ailelerinden birinden. Onlar olur olmaz herkese kız vermezler. Ama Stelling de öyle sıradan bir insan değil. İlişki kuracağı kimseleri dikkatle seçen, bu bakımdan titiz davranan bir genç. Ama onun oğlunuzu yanına almaya bir itirazı olacağını sanmıyorum. Sizi ben tavsiye edeceğim için razı olacaktır."

Mrs. Tulliver, hafif, annece bir öfkeyle, "Oğluma ne itirazı olabilir, anlıyamıyorum..." diye mırıldandı. "Tom, herkesin hoşuna gidecek, iyi, taze yüzlü bir çocuktur."

Mr. Tulliver, halıyı uzun uzun inceledikten sonra başını yana çevirerek, Mr. Riley'ye baktı. "Fakat beni düşündüren bir şey var. Bir rahip fazla bilgilidir. O üstün bilgisiyle bir çocuğu iyi bir işadamı olacak şekilde nasıl yetiştirebilir? Benim anladığım kadarı rahiplerin öğrendikleri şeylerin çoğu gözle görülmüyor. Bense Tom için böyle bir şey istemiyorum. Benim

istediğim Tom'un sayıları bilmesi, baskı gibi yazı yazması, bir şeyin iç yüzünü çabucak sezmesi, bir insanın ne demek istediğini hemen anlaması. Düşüncelerini, dava açılmasına sebep olmayacak bir şekilde birtakım kelimelerle gizlemesi." Mr. Tulliver, başını sallayarak sözlerini bitirdi. "Doğrusu bir insana onun hakkında ne düşündüğünü para cezası ödemeden söyleyebilmek çok fevkalâde bir şey."

Mr. Riley, "Ah, azizim, Mr. Tulliver," dedi. "Siz rahipler bakımından çok yanılıyorsunuz. En iyi öğretmenler rahiplerden çıkar. Rahip olmayan öğretmenler çoğunlukla aşağılık insanlardır..."

Mr. Tulliver onun sözünü kesti. "Evet. Akademideki Jacobs denilen adam gibi..."

"Tabiî... Bunların çoğu diğer mesleklerde tutunamamış kimselerdir. Halbuki bir rahip hem mesleği ve hem de eğitimi dolayısıyla tam bir centilmendir. Bundan başka bir çocuğu yuğuracak, onu istediği bir mesleğe mükemmel bir şekilde girmeye hazırlayacak bilgiye de sahiptir. Tabiî sadece kitaplardan anlayan bazı rahipler olabilir. Fakat emin olun. Stelling onlardan değil. Uyanık bir insandır o, bana inanın. Ona bir imada bulunun, yeter. Demin sayılardan bahsediyordunuz. Stelling'e, 'Oğlumun iyi bir matematikçi olmasını istiyorum,' deyin kâfi. Gerisini ona bırakın."

Mr. Riley, bir an durdu. Rahiplerin iyi öğretmen, olduklarına inanmaya başlayan Mr. Tulliver ise hayali bir Mr. Stelling'e, "Oğlumun matematikçi olmasını istiyorum," sözlerini nasıl söyleyeceğini için için prova ediyordu.

Mr. Riley, "Gördüğünüz gibi Mr. Tulliver," diye devam etti. "Stelling gibi gayet iyi eğitim görmüş bir kimseyi tutarsanız, o oğlunuza istediğiniz konuda ders verebilir. Bu bakımdan şaşırıp,

bocalamaz. Bir işçi elindeki âletleri nasıl kullanacağını biliyorsa, bir kapı olduğu kadar bir pencere de yapabilir."

Mr. Tulliver, en mükemmel öğretmenlerin rahipler olduğuna iyice inanmış gibiydi. "İşte bu doğru."

Mr. Riley, "Sizin için ne yapacağımı söyleyeyim," dedi. "Aslında böyle bir şeyi başkası için yapmak aklımdan bile geçmez. Mudport'a döndüğüm zaman Stelling'in kayınpederine bir mektup yazar veya gidip onu görürüm. Kendisine oğlunuzu damadının yanına vermek istediğinizi açıklarım. Herhalde Stelling de size bir mektup yollayarak, şartlarını bildirir."

Mrs. Tulliver atıldı. "Ama bizim acelemiz yok. Öyle değil mi? Mr. Tulliver, Tom'u yeni okuluna yaz ortasından önce başlatmazsın sanırım. O akademiye Meryem Ana Yortusu'ndan sonraki dönemde gitti. Bunun ne kadar faydası olduğunu sen de gördün."

Mr. Tulliver, tombul fakat zekâca kendilerinden belirli bir şekilde aşağı kadınlarla evli erkeklere özgü o tabiî gururla Mr. Riley'ye gülerek göz kırptı. "Evet, evet, Bessy. Aziz Michael Yortusu'nda kötü malt kullanma, yoksa içkin fena olur... Ama dediğin doğru. Acelemiz yok. İşin can noktasına parmağını bastın, Bessy."

Mr. Riley, usulca mırıldandı. "Fakat hazırlıkları fazla geciktirmemek de doğru olur. Çünkü Stelling'a başka yerlerden de teklifler gelebilir. Onun iki üç pansiyonerden fazla almayacağını sanıyorum. Hatta belki o kadar bile kabul etmeyecek. Ben sizin yerinizde olsaydım, bu konuyu Stelling'le hemen konuşurdum. Tabiî çocuğu oraya yaz döneminden önce göndermeniz şart değil. Fakat ben işi emniyete alır, kimsenin benden önce davranmasına göz yummazdım."

Mr. Tulliver, "Bakın, işte bu doğru," dedi.

Maggie, usulca babasının dirseğinin dibine kadar gelmişti. Dudakları yarı aralık bu konuşmayı dinliyordu. Tepe üstü tuttu-

ğu bebeğinin burnu sandalyenin tahtasına dayanmış, eziliyordu. Küçük kız, "Baba," diye söze karıştı. "Tom'un gideceği yer çok uzak mı? Hiç gidip onu göremeyecek miyiz?"

Babası şefkatle, "Bilmiyorum, kızım," diye cevap verdi. "Bunu Mr. Riley'ye sor. Durumu o biliyor."

Maggie hemen Mr. Riley'nin karşısına dikildi. "Orası ne kadar uzak, efendim?"

Adam, "Çok uzak," diye cevap verdi. "Çok çok uzak..." Mr. Riley, çocuklar yaramazlık etmedikleri zaman onlarla şakacı bir tavırla konuşulması lâzım geldiğine inanırdı. "Gidip Tom'u görebilmen için masaldaki devin sihirli çizmelerini giymen lâzım."

Maggie, gururla başını sallayarak döndü. "İşte bu saçma!" Gözleri dolmuştu. Maggie, Mr. Riley'den nefret etmeye başlıyordu. Zira adamın kendisini gülünç bulduğu ve önemli saymadığı belliydi.

Annesi bağırdı. "Sus Maggie! Sorular sorup gevezelik ettiğin için utan. Haydi gel, küçük taburene otur. Dilini de tut." Mrs, Tulliver'ın kendisi de endişelenmeye başlamıştı. "Fakat," diye ilâve etti. "Tom çok mu uzakta olacak? Onun çamaşırlarını yıkayıp, onaramayacak mıyım?"

Mr. Riley, "Yok canım," diye mırıldandı. "Orası buradan yirmi beş kilometre kadar ötede. Bir gün içerisinde oraya rahat rahat gidip dönebilirsiniz. Stelling nazik ve misafir canlısı bir adamdır. Orada kalmanızdan da memnun olur."

Mrs. Tulliver, üzüntüyle içini çekti. "Fakat rahibin evinin çamaşır götürüp getirilemeyecek kadar uzak olduğu belli..."

Yemeğin getirilmesi üzerine bu güç meselenin halli de ileriye kalmış oldu. Mr. Riley de böylece işi halletmeye ya da bir uzlaşma yolu bulmaya çalışmaktan kurtuldu. Yoksa adam gerçekten bir hal çaresi bulmaya da uğraşacaktı. Zira anlaşıldığı gibi Mr. Riley daima karşısındakini memnun etmekten hoşlanan bir in-

sandı. Mr. Stelling'i de Mr. Tulliver'a tavsiye etmek zahmetine katlanmıştı. Halbuki bu işte belirli, kesin bir menfaati de yoktu. Fazla zeki bir gözlemciyi yanlış yola sürükleyebilecek o belirsiz, ince belirtilere rağmen, yoktu böyle bir şey. Sonuçta yanlış bir izin peşine düşen zekâ kadar insanı yanıltan bir şey olamaz. Ve insanların çok kez bilerek göz önüne alınan bir amaç uğruna belirli bir şekilde konuştuklarına ve hareket ettiklerine inanan bir zekâ muhakkak ki bütün enerjisini hayali bir oyun oynayarak ziyan eder. Bencil bir amaca erişebilmek için özellikle yapılan hilelere ve plânlı bir açgözlülüğe ancak tiyatro yazarının dünyasında bol bol rastlayabilirsiniz. Bunun için öyle bir kafa çalışması lâzımdır ki, komşularımızın çoğu bu yüzden bu suçu işleyemezler. Fazla zahmete katlanmadan komşularımızın hayatını altüst etmek o kadar basittir ki. Bunu tembelce bir uysallıkla, miskince bir ihmalle, sebebini kendimizin de pek bilmediği o önemsiz yalanlarla, ufak müsrifliklerin etkisiz kıldığı küçük hilelerle, beceriksizce övgüler ve acemice uydurduğumuz imalarla yapabiliriz. Çoğumuz ancak geçiniriz. Zira önemli ihtiyaçları olan küçük ailelerimiz vardır. Aç çocuklarımızı doyurmak için bir lokmacık kapmaktan başka bir şey yapamayız. Tohumluk buğdayı ya da gelecek yılın ürününü düşünmeyiz.

Mr. Riley, bir işadamıydı. Kendi çıkarını da kollardı, tabiî. Fakat o bile uzun vadeli plânlardan ziyade, ufak heveslerin etkisi altındaydı. Aslında onun Rahip Walter Stelling'le özel bir anlaşması yoktu. Aksine rahip ve hünerleri hakkında pek az fikri vardı. Hatta belki de dostu Mr. Tulliver'a Stelling'i böyle kuvvetle tavsiye etmesini gerektirecek kadar bir şey bilmiyordu bile. Fakat adam Mr. Stelling'in fevkalâde bir klâsik eğitim görmüş olduğuna inanıyordu. Çünkü Gadsby öyle söylemişti. Gadsby'nin kuzeni de Oxford'da öğretmendi. Bu da, kendi gözlemlerinden daha sağlam bir inanç temeliydi. Zira Mr. Riley,

Mudport Parasız Okulu'nda klâsikleri bir lokma tatmış olmasına ve genellikle Latinceyi biraz anlamasına rağmen, aslında belirli bir konuda derin bir bilgisi yoktu. Çocukluğunda 'De Senectute'yi ve Aeneas'ın dördüncü bölümünü okumuş ve muhakkak ki bu eserlerden kendisine bir şeyler de bulaşmıştı ama artık bunu 'klâsik bir hava' olarak tanımlamak da imkânsızdı. Bu kültür ancak onun mezat memurluğu yaparken takındığı tavırlardan, güçlü ve cilâlı stilinden anlaşılabiliyordu. Stelling, Oxford'dandı ve Oxford'lular da daima – hayır hayır, iyi matematikçi olanlar Cambridge'lilerdi... Ama üniversite öğrenimi olan herkes gibi bir öğrenciye istediği şeyi öğretebilirdi. Özellikle Stelling gibi Mudport'da politik bir nedenle verilen ziyafette bir konuşma yapan ve bu başarısı yüzünden herkese, "Timpson'ın damadı gerçekten zeki bir genç," dedirten bir adam... St. Ursula cemaatinden Mudport'lu bir adamın Timpson'ın damadına bir iyilik etme fırsatını kaçırmaması lâzımdı. Bu beklenirdi ondan. Çünkü Timpson, o civarın en etkin ve faydalı adamıydı. Bir sürü işi vardı onun. Bunları uygun kimselere vermesini de iyi bilirdi. Paranın, sağduyuları sayesinde değersiz ceplere değil de, kendisininkine akıvermesi fikri bir tarafa, Mr. Riley böyle adamları severdi. Evine döndüğü zaman Timpson'a, "Damadın için iyi bir öğrenci buldum," demek de Riley'nin pek hoşuna gidecekti. Timpson'ın kız çocuklardan meydana gelmiş kalabalık bir ailesi vardı. Bundan başka sarı bukleli Louisa Timpkin'in yüzünü on beş yıldan beri her pazar kilisedeki sıraların tahta kaplamalarının üzerinden görüyordu. Artık bu bildik bir yüzdü Riley için. Kızın kocasının da övülecek bir öğretmen olması tabiiydi. Ayrıca Mr. Riley tercih ve tavsiye edebileceği başka bir öğretmen de bilmiyordu. O halde Stelling'i tavsiye etmemesi için bir sebep var mıydı? Dostu Mr. Tulliver ona fikrini sormuştu. Dostça bir konuşma sırasında, "Sana verilecek hiçbir fikrim yok," demek soğukluk yaratırdı. Ve

eğer fikrinizi açıklayacaksanız o zaman da bunu meseleyi iyi biliyormuşsunuz, buna inanıyormuşsunuz gibi, kendinizden emin bir tavırla yapmanız lâzımdı. Aksi budalalık olurdu. Sonunda bunu söylerken bu fikri iyice benimseyip kendinize mal eder, artık bu sözlerden de bayağı hoşlanırdınız. İşte bu yüzden de Stelling'in kötü bir tarafını bilmeyen, bir bakıma onun iyiliğini isteyen Mr. Riley, rahibi tavsiye eder etmez böyle yüksek, yetkili kimseler tarafından beğenilen bu adama karşı derin bir hayranlık duyar olmuştu. Eğer Mr. Tulliver sonunda Tom'u Stelling'e göndermekten kaçınsaydı, Mr. Riley bu konuya karşı öyle sıcak bir ilgi duymaya başlayacaktı ki, sonuçta bu 'eski tip' dostunun aslında katır kadar inatçı olduğunu bile düşünecekti.

Eğer Mr. Riley'yi böyle zayıf nedenlerle rahibi tavsiye ettiği için çok ayıplıyorsanız, o zaman size ona karşı çok sert davrandığınızı söylemeliyim. Parasız okulda öğrendiği Latinceyi unutmuş olan bir mezat memuru ve muhamminin otuz yıl önce ince bir dürüstlük göstermesini, vicdanlı bir şekilde hareket etmesini nasıl beklersiniz? Ahlâk ilminin iyice ilerlediği bu devirde bile bilgili meslek sahibi centilmenler daima böyle bir şey yapıyorlar mı ki?

Ayrıca içi 'insanca şefkat sütüyle' dolu bir insan başkalarına iyilik etmeden durmaz. Ama hemen herkese karşı da iyi ve uysal olamazsınız ki. Tabiat bile zaman zaman hiç de kötü niyet beslemediği bir hayvanın vücuduna uygunsuz bir asalağı yerleştiriverir. O zaman? O zaman biz tabiatın bu asalağa gösterdiği itinaya hayran oluruz. Eğer Mr. Riley, kesin kesin delillere dayanmadığı için rahibi tavsiye etmekten kaçınsaydı, o vakit Mr. Stelling'in paralı bir öğrenci bulmasına yardım etmemiş sayılacaktı. Elbet bu da muhterem peder için hiç de iyi bir şey olmayacaktı. Ayrıca bütün o ufak, belirsiz hoş fikirleri ve kalp rahatlığını, –Timpson'la dostluğun desteklenmesini, fikir sorulduğu zaman bunun

açıklanmasının verdiği zevki, dostu Mr. Tulliver'da daha derin bir saygı uyandırmayı– düşünün. Mr. Riley'nin bu anı hissetmesine sebep olan, sıcak ocakla sulu konyağa uyan o değerini tayin etmemiz imkânsız çok ufacık, değersiz küçük öğeleri de unutmayın. Eğer Mr. Riley, o şekilde davranmasaydı, o an bir boşluktan ibaret olacaktı.

4

Tom bekleniyor

Babası iki tekerlekli, tek atlı arabayla Tom'u akademiden almaya giderken Maggie'yi yanına almaması küçük kızı büyük hayal kırıklığına uğrattı. Fakat Mrs. Tulliver, sabahın çok nemli olduğunu ve küçük bir kızın en güzel bonesiyle böyle bir havada sokağa çıkamayacağını söylemişti. Maggie ise tamamıyla karşıt düşüncedeydi. İşte bu fikir ayrılığı sonucunda annesi onun isyankâr siyah saçlarını tararken, Maggie kadının elinden kurtulduğu gibi başını yakında duran su dolu leğene daldırıverdi. Zira kız o gün bukleli saçlarla gezmemeye büyük bir kincilikle karar vermişti.

Kucağında fırçalarla, aciz bir tavırla oturan tombul Mrs. Tulliver, "Maggie! Maggie!" diye bağırdı. "Eğer sen bu kadar yaramazlık edersen sonun ne olacak? Glegg teyzenle Pullet teyzen gelecek hafta buraya geldikleri zaman bunu onlara anlatacağım. Teyzelerin de seni bir daha sevmeyecekler. Allah'ım! Allah'ım! Şu temiz önlüğüne bak. Tepeden tırnağa kadar ıslanmış. Herkes Allah'ın senin gibi bir çocuğu beni cezalandırmak için verdiğini düşünecek. Bir kötülük ettiğimi sanacaklar."

Daha bu serzenişler sona ermeden Maggie bu sözleri duyamayacağı kadar uzaklaşmıştı bile. Kız, sivri yüksek damın altındaki tavanarasına gidiyordu. Koşarken bir taraftan da yıkanmaktan kaçmış bir av köpeği gibi başını sallayarak siyah saçlarındaki suları akıtmaya çakışmaktaydı. Maggie, hava soğuk olmadığı zaman yağmurlu günlerde tavanarasına çekilmeye bayılırdı. Kız burada bütün aksiliğinden, huysuzluğundan kurtulmaya çalışırdı. Kurtların kemirdiği döşemeyle, raflarla, örümcek ağlarının sardığı kara kirişlerle yüksek sesle konuşurdu. Ayrıca Maggie'nin burada talihsizlikleri yüzünden cezalandırdığı bir Fetişi de vardı. İri tahta bir bebeğin gövdesiydi bu. Bir zamanlar kıpkırmızı yanaklı bebek yusyuvarlak gözleriyle etrafa bakınırdı, ama artık uzun zamandan beri çektiği ıstıraplar yüzünden çehresinde eski günlerden hiçbir şey kalmamıştı. Bebeğin kafasına çakılmış olan üç çivi Maggie'nin dünyadaki dokuz yıllık mücadeleleri sırasında karşılaştığı aynı sayıdaki şanssızlığın birer nişanesiydi. Bu şekilde intikam alma zevkini kız eski İncil'deki bir resimden öğrenmişti. Yael'in Sisera'yı ortadan kaldırdığını gösteren temsili bir resimdi bu. Son çivi diğerlerinden daha şiddetle çakılmıştı. Çünkü Fetiş o sırada Maggie'nin Glegg teyzesini temsil etmekteydi. Fakat Maggie, hemen bunun arkasından, "Bebeğin kafasına bu kadar çok çivi çakarsam," diye düşünmüştü, "o zaman onu duvarlara çarptığımda başının iyice acıdığını hayal edemem. Öfkem geçtikten sonra bebeği teselliye çalışamam. Kafasına yalandan lapa koyamam." Çünkü Glegg teyze bile çok canı yandığı zaman acınacak bir hal alır ve yeğeninden özür dileyecek kadar da alçalırdı. işte bu yüzden Maggie o günden sonra bebeğin kafasına başka çivi çakmamıştı. Kız onun yerine tahta kafayı dama destek olan kaba tuğladan yapılmış dört köşe büyük iki sütuna vurarak, yüzünü iyice ezerek öfkesini çıkarmaya çalışmıştı. Bu sabah da yine öyle yaptı. O arada her şeyi, hatta öfkesine sebep olan haksızlığı

bile unutturan bir hırsla hıçkırıp duruyordu. Nihayet hıçkırıkları hafifler, bebeğin kafasını ezmesi de yavaşlarken, kurt yemiş rafların karşısındaki parmaklı pencereden süzülen güneş ışığı Fetişi fırlatarak cama koşmasına sebep oldu. Gerçekten güneş bulutların arasından sıyrılıyordu. Değirmenin uğultusu yine neşeli bir hal almıştı. Ambarın kapıları açıktı. O acayip kahverengili beyazlı köpek Yap, tek kulağını sarkıtmış sağa sola koşarak etrafı kokluyordu. Köpeğin sanki bir arkadaş arıyormuş gibi bir hali vardı. Dayanılacak bir şey değildi bu. Maggie, saçlarını arkaya atarak, koşa koşa merdivenlerden aşağıya indi. Şapkasını kaptı ama giymedi. Usulca koridora baktı. Sonra da annesiyle karşılaşmamak için hızla atlarak, çabucak avluya fırladı. Şimdi dişi bir Piton gibi hızla dönüyor ve şarkı söylercesine, "Yap! Yap!" diye bağırıyordu. "Tom eve geliyor!" Yap'se onun etrafında koşuyor ve, "Eğer gürültü edilmesi lâzımsa, bu işi bana bırak," dercesine havlıyordu.

Başdeğirmenci, "Heh he, Miss," dedi. "Başın dönecek, tozların üzerine yuvarlanacaksın." Başdeğirmenci Luke uzun boylu, geniş omuzlu, kara gözlü, siyah saçlı bir adamdı. Bir çeşit çuha çiçeği gibi daima un içindeydi adam.

Maggie, dönmekten vazgeçerek durakladı. Hafifçe sendeleyerek, "Başım hiç dönmüyor, Luke," diye cevap verdi. "Seninle değirmene girebilir miyim?"

Maggie, koskocaman değirmenin içinde dolaşmaya bayılırdı. Sonra dışarı çıktığı zaman saçları undan bembeyaz olur ve o zaman siyah gözleri bu beyazlık içinde yeni bir ateşle parlardı. O sonsuz uğultu, büyük taşların durup dinlenmeden dönmesi kızın sanki kontrolü mümkün olmayan bir kudretin karşısındaymış gibi belirsiz fakat zevkli bir dehşet ve hayranlık duymasına sebep olurdu. Durmadan akan un, –bütün yüzeyleri yumuşatan, örümcek ağlarına periler ülkesinden gelme danteller halini veren o incecik beyaz toz– buğdayın tatlı, saf kokusu... Bütün bunlar

Maggie'yi değirmenin dışardaki günlük hayatından apayrı küçücük bir dünya olduğuna inandırırdı âdeta. Hele o örümcekler küçük kızı çok düşündürürdü. "Acaba onların değirmenin dışında akrabaları var mı? Eğer öyleyse bu aile anlaşmakta büyük güçlük çekecek..." Her zaman sinekleri una bulanmış olarak yemeğe alışmış, yine unlu şişmanı bir örümcek kuzeninin sofrasına oturduğu zaman önüne getirilen doğal halde sinek görünce herhalde biraz sıkılacaktı. Herhalde hanım örümcekler de birbirlerinin kıyafetini gördükleri zaman bir hayli şaşıracaklardı. Fakat Maggie en çok değirmenin en üst katını severdi. Buğdaylar buraya yığılırdı. Maggie de bu büyük yığınlarının üzerine otururak, durmadan aşağıya doğru kayardı. Bu şekilde eğlenirken, muhakkak bir taraftan da Luke'la konuşurdu. Maggie, başdeğirmenciye her şeyi anlatırdı. Zira Luke'un babası gibi kendisinin de çok anlayışlı olduğunu düşünmesini isterdi.

Belki Maggie bu sefer de yine eski yerine erişme gereğini hissetti. Luke'un yakınında çalıştığı buğday tepeciğinin üzerinden kayarken *değirmen dünyasında* lüzumlu olduğu şekilde sesini iyice tizleştirerek, "Sen İncil'den başka hiçbir kitap okumadın değil mi, Luke?" diye bağırdı.

Luke, büyük bir samimiyetle cevap verdi. "Hayır Miss. İncil'i de fazla okumuş sayılmam. Anlayacağın ben okumaktan pek hoşlanmam."

"Ama ya sana kendi kitaplarımdan birini ödünç verirsem, Luke? Bende senin kolaylıkla okuyabileceğin öyle fevkalâde kitaplar yok. Fakat *Pug'ın Avrupa Gezisi* var. Bundan dünyada yaşayan başka başka adamlar hakkında bilgi edinebilirsin. Eğer yazıları anlamazsan bile, resimlerin sana yardımı dokunur. Bunlar insanların nasıl olduklarını, âdetlerini, neler yaptıklarını gösteriyor. Meselâ Hollandalılar. Çok şişman onlar. Tütün içiyorlar. İçlerinden biri de bir fıçının üzerinde oturuyor."

"Doğrusu Hollandalılar hakkında bir fikrim yok, Miss. Ama onlar hakkında bilgi edinmenin bir faydası olacağını da sanmıyorum."

"Fakat onlar da insan, Luke. Diğer insanları tanımamız lâzım."

"Onların bizim gibi olduklarını sanmıyorum, Miss. Bütün bildiğim eski efendimin söylediği. Çok bilgili bir adamdı o. Daima, 'Eğer buğdayımı tuzsuz ekersem, Hollandalı olayım,' derdi. Tabiî bu Hollandalıların pek ahmak veya hemen hemen akılsız oldukları mânasına geliyordu. Hayır, hayır, Hollandalılarla uğraşacak değilim. Etrafta budala da, ahlâksız da dolu. Onları kitaplarda aramaya lüzum yok!"

Luke'un Hollandalılar hakkında bu beklenmedik, kesin düşünceleri Maggie'yi biraz şaşırtmıştı. "İyi ya... Belki 'Canlı Tabiat'tan daha hoşlanırsın, Luke. O Hollandalılarla ilgili değil. Filler, kangurular, mis kedileri, güneş balıkları ve bir de –adını unuttum– kuyruğunun üzerine oturan bir kuşla ilgili. Bazı memleketlerde atlar ve inekler yerine bol bol bu hayvanlardan var. Onları öğrenmeyi istemez misin, Luke?"

Hayır, Miss. Buğdayla unun hesabını tutmam lâzım. İşimden başka bir sürü şey öğrenmem doğru değil. Zaten insanları da darağacına bu götürür. Ekmeklerini neyle alacaklarından başka her şeyi bilmeleri. Bence kitaplarda yazılı olanların çoğu da yalan. O üzerine yazı basılmış kâğıtlar sokaklarda bağırıp çağıran adamlardan farksız."

Maggie, konuşmayı tatlı bir hale sokmaya çalıştı. "Sen de tıpkı ağabeyim Tom gibisin, Luke. Tom da kitap okumaktan hoşlanmıyor. Tom'u o kadar çok seviyorum ki, Luke. Dünyada herkesten çok onu seviyorum. O büyüdüğü zaman evini ben idare edeceğim. Onunla daima beraber oturacağız. Ben ona bilmediği her şeyi anlatabilirim. Fakat Tom'un kitaplardan hoş-

lanmamasına rağmen zeki olduğundan da eminim. O fevkalâde tavşan kulübeleri ve sicimden kamçılar yapıyor."

Luke, "Ah," dedi. "Tom çok öfkelenecek. Çünkü tavşanların hepsi de öldü."

Maggie, "Öldü mü?" diye haykırarak, buğday tepeciğinden kaymak için üzerine oturduğu tahta parçasından fırladı. "Ah, sevgili Luke! Ne diyorsun? Tom'un almak için bütün parasını harcadığı benekli dişiyle, sarkık kulaklı da öldü mü?"

"Köstebekler kadar ölü onlar!" Luke bu benzetmeyle ahırın duvarına çivilenmiş olan ölü köstebekleri kasdediyordu.

İri gözyaşları yanaklarından yuvarlanırken, Maggie acıklı bir sesle, "Ah, sevgili Luke," diye mırıldandı. "Tom bana onlara bakmamı söylemişti. Ben bunu unuttum. Şimdi ne *yapacağım?*"

"O tavşanlar uzaktaki tarım araçlarının durduğu kulübedeydi, Miss. Onlarla kimsenin meşgul olması da imkânsızdı. Herhalde küçükbey Harry'ye tavşanları beslemesini söyledi. Ama Harry güvenilecek bir adam değildir ki. Şimdiye kadar buraya onun kadar işe yaramaz bir yaratık gelmemişti. Adam, kendi midesinden başka hiçbir şeyi hatırlamıyor. İnşallah mide sancısına tutulur."

"Ah, Luke, Tom bana tavşanları unutmamamı, onlara her gün bakmamı tembih etti. Ama onları unuttum. Aklıma gelmeyince tavşanlara gidip nasıl bakardım? Ah Tom bana çok kızacak. Onun öfkeleneceğini biliyorum. Tavşanları için pek üzülecek. Ben de üzülüyorum. Ah, ne *yapacağım?*"

Luke, onu yatıştırmaya çalıştı. "Üzülme, Miss. O sarkık kulaklı tavşanlar çok acayip şeylerdi. Beslenselerdi de yine ölürlerdi. Tabiata aykırı şeyler hiçbir zaman yaşamaz. Allah öyle şeylerden hoşlanmaz. O tavşanların kulaklarını arkaya yatacak şekilde yaratmıştır. O kulakların çoban köpeklerininki gibi öne doğru sarkması Allah emrine karşı gelmektir. Küçükbey de bunu öğre-

nir ve bir daha öyle şeyler satın almaz. Sen üzülme, Miss. Şimdi benimle eve gelip, karımı görür müsün? Ben hemen gidiyorum."

Bu davet Maggie'ye üzüntüsünü unutturacak kadar hoş bir şeydi. Maggie, Luke'un yanında koşarak adamın kulübesine doğru giderken, gözyaşları da yavaş yavaş kesildi. Başdeğirmencinin şirin evi, Mill tarlalarının öbür ucunda, elma ve armut ağaçlarının arasındaydı. Çatısı bir tarafa doğru meyilli küçük domuz ahırı da eve ayrı bir vakar vermekteydi. Maggie'ye göre Luke'un karısı Mrs. Mogg gerçekten pek hoş bir ahbaptı. Zira kadın konuk severliğini ekmek ve şeker pekmezi ikram ederek gösterirdi. Ayrıca onun bir sürü sanat eserleri de vardı. Maggie de sandalyenin üzerine çıkarak o harikulâde sıra sıra resimlere bakarken o sabah üzülecek bazı şeyler olduğunu unutabildi. Bu seri resimler Sir Charles Grandison kılığındaki Müsrif Evladı göstermekteydi. Yalnız adam, düşük ahlâk ve karakterinden beklendiği şekilde o üstün ve marifetli kahraman gibi başındaki peruğu atacak kadar zevk ve zekâ gücü gösterememişti. Ama Maggie, ölü tavşanların o tarif edilemeyecek yükü altında bu zayıf karakterli genç adama her zamankinden daha fazla acıdı. Bilhassa Müsrif Evladın gevşek ve bitkin bir tavırla ağaca dayandığı resme bakarken. Genç adamın pantalon düğmeleri açılmış, peruğu çarpılmıştı. Yabancı bir cins olduğu anlaşılan domuzlar ise kabuk yiyor ve neşeleriyle de ona hakaret ediyorlardı.

Maggie, "Babasının onu geri almasına çok seviniyorum," dedi. "Sen sevinmiyor musun, Luke? Çünkü o çok pişman olmuş ve bir daha kabahat yapmaya da tövbe etmiş."

Luke, mırıldandı. "Babası onun için ne yaparsa yapsın, onun işe yaramaz bir genç olduğu belli..."

Bu düşünce Maggie'yi çok üzdü. Kız, "Müsrif Evladın hayatının ondan sonraki kısmının bilinmemesi yazık," diye düşündü.

5

Tom eve geliyor

Tom, öğleden biraz sonra eve erişecekti. Araba tekerleklerinin gürültüsünün duyulacağı saat gelince Maggie'den başka birinin de kalbi çarpmaya başladı. Eğer Mrs. Tulliver'ın çok güçlü bir hissi varsa, bu da oğluna karşı duyduğu sevgiydi. Nihayet o ses duyuldu: Hızla dönen tekerleklerin çıkardığı hafif gürültü. Gökte bulutları sürükleyen ve Mrs. Tulliver'ın buklelerine de, bonesinin bağlarına da saygı duymayan rüzgâra rağmen, kadın kapının dışına çıktı. Hatta elini Maggie'nin kendisini çok kızdıran siyah saçlı başına koydu. Sabahki üzüntülerini tamamıyla unutmuştu.

"İşte sevgili, tatlı yavrum geliyor. Ah. Aman Allah'ım! Tom'un yakalığı yok. Muhakkak yolda kayboldu. Böylece takım da berbat oldu tabiî."

Mrs. Tulliver, kollarını açarak durdu. Maggie ise önce bir ayağının üzerinde zıpladı, sonra da ikincisinin. O sırada arabadan inen Tom, erkekçe bir ağırbaşlılıkla, ince duygularını belli etmemeye çalışarak sadece, "Merhaba Yap!" dedi. "Ne? Sen de burada mısın?"

Buna rağmen, Maggie'nin boynuna onu kendisini boğacakmış gibi asılmasına aldırmayarak, kendisini isteyerek öptürttü. O arada gri mavi gözleriyle tarlalara, koyunlara ve nehire bakıyor, kendi kendisine sabahleyin hemen balığa çıkmak için söz veriyordu. İngiltere'nin her yerinde rastlanan çocuklardandı o. Bu çocuklar on iki, on üç yaşlarında kaz palazları gibi birbirlerine çok benzerler. Tom'un açık kahverengi saçları, beyaz bir cildi, pembe yanakları, kalınca dudakları, belirgin bir özelliği olmayan burun ve kaşları vardı. Bu çehreden çocukluk çağının genel çizgilerinden başka bir şey okumak imkânsızdı. Tom'un yüzü zavallı Maggie'nin çehresinden o kadar farklıydı ki. Tabiat kızın yüzünü belirli bir kararla yoğurup şekillendirmişti. Fakat yine bu Tabiat içtenlik ve açıklık adı altında o derin sinsiliğini gizlemesini bilir. Bu yüzden de saf kimseler Tabiatı gayet iyi anladıklarını iddia ederler. Oysa o arada bu insanların emin bir tavırla açıkladıkları kehanetlerini çürütmek için gizli gizli hazırlanır. Tabiat insanda toptan yarattığı etkisini uyandıran o ortalama, çocuksu çehrelerin altına da en kaskatı, esnekliği olmayan azimleri, değiştirilmesi kabil olmayan karakterleri saklar. İşte o siyah gözlü, dikbaşlı, hislerini kolayca belli eden kızın, belirgin bir özelliği olmayan pembe-beyaz erkek çocukla mukayese edildiği zaman pasif ve yumuşak bir yaratık olduğu da ortaya çıkar.

Sıcak odada, uzun yolculuktan sonra yavaş yavaş ısınan Tom, annesi sandığına bakmak için odadan çıkar çıkmaz kız kardeşini bir köşeye çekerek, ona bir sırrını açıklıyormuş gibi, "Maggie," dedi. "Cebimde ne olduğunu bilmiyorsun..." Bu sözlerin esrarlı havasını artırmak ve Maggie'nin merakını iyice uyandırmak için başını aşağı yukarı sallıyordu.

Maggie, "Hayır," diye cevap verdi. "Cebin o kadar şişkin duruyor ki, Tom. Cebinde bilye mi var? Yoksa fındık mı?" Maggie'nin ümidi biraz kırılır gibi olmuştu. Çünkü Tom daima,

"Seninle bu oyunları oynamak boşuna," derdi. "Çünkü o kadar kötü oynuyorsun ki..."

"Bilye mi? Hayır. Ben bilyelerimi küçük çocuklarla değiş tokuş ettim. Fındıklar ise hiç eğlenceli değil, aptal. Tabii fındıklar yeşilken başka. Ama, bak!" Sağ cebinden bir şeyin yarısını çıkardı.

Maggie, fısıldadı. "Nedir o? Bir katılıktan başka bir şey görmüyorum..."

"Bu yeni... bir... Haydi, bilsene Maggie?"

Maggie, sabırsızca, "Bilemeyeceğim, Tom," dedi.

"Hemen öfkelenirsen ben de sana bunun ne olduğunu söylemem." Tom, elini tekrar cebine sokarak, kararlı bir tavır takındı.

Maggie, Tom'un azimle cebinde tuttuğu elinin bileğini tutarak, "Yapma, Tom," diye yalvardı. "Ben kızmadım ki. Sadece böyle şeyleri bilmeye çalışmaya tahammülüm yok. Haydi, beni üzme."

Tom'un gergin kolu ağır ağır gevşedi. "Yeni olta bu... İki yeni olta. Biri senin, Maggie. Tamamıyla senin. Para biriktirmek için çok uğraştım. Karamelâ ve zencefilli çöreklerin yarı parasını vermeye yanaşmadım. Bu yüzden Gibson'la Spouncer benimle dövüştüler. İşte bak, iğneler. Bak!.. Yarın seninle Yuvarlak gölcüğe gider miyiz? Sen kendi balığını tutarsın, Maggie. İğneye solucanları kendin takarsın. Bu ne eğlenceli olacak, değil mi?"

Maggie buna, ağabeysinin boynuna atılarak, sıkıca sarılıp, konuşmadan yanağını onun yanağına dayamakla cevap verdi. O sırada Tom, ipin bir kısmını açıyordu. Kısa bir sessizlikten sonra,

"Ben iyi bir ağabey değil miyim?" dedi. "Sana da ayrı olta aldım. Biliyorsun, istemeseydim, bunu almak zorunda da değildim."

"Evet. Sen ağabeylerin en iyisisin... Seni o kadar çok seviyorum ki, Tom."

Tom, ipi cebine koymuştu. Konuşmadan önce iğnelere teker teker baktı.

"Çocuklar, karamelâ işinde beni razı edemeyince benimle dövüştüler..."

"Allah'ım! Okulunda dövüşmeseler çok iyi olur. Canın acımadı ya?

"Hayır, acımadı." Tom, iğneleri tekrar cebine sokarak, bu sefer büyük bir çakı çıkardı. En geniş bıçağı açarak buna düşünceli bir tavırla baktı. Parmağını da ağır ağır bıçağa sürüyordu. Sonra ilâve etti.

"Açıkçası Spouncer'ın bir gözünü çürüttüm. Beni kayışla dövmeye kalkmanın cezasını çekti, gözü çürüdü. Biri beni dövmeye kalktı diye işi idare edecek, çekinecek değildim."

"Ah, ne cesursun Tom'cuğum! Bence Samson'a benziyorsun. Eğer bir aslan kükreyerek üzerime saldırsaydı, muhakkak onunla dövüşürdün. Öyle değil mi, Tom?"

"Aptal sen de! Aslan kükreyerek üzerine nereden saldıracak? Aslan yok ki. Onlar yalnız temsillerde oluyor."

"Öyle... Ama ya aslanların bulunduğu memleketlerde olsaydık? Meselâ Afrika'da – orası çok sıcakmış. Üstelik aslanlar oradakileri de yiyorlarmış. Bunu bir kitapta okudum. Sana gösterebilirim."

"Karşıma aslan çıkarsa tüfeğini kaptığım gibi onu vururum."

"Peki ya tüfeğin yoksa? Bu meseleyi hiç düşünmeden sokağa çıkmış olabiliriz. Balık tutmağa giderken meselâ. Sonra bir aslan kükreyerek üzerimize doğru koşmaya başlar. Ondan kaçamayız da. O zaman ne yaparsın, Tom?"

Tom, durdu. Sonra da, "Ama üzerimize aslanın filân saldıracağı yok," diyerek onu horgörerek döndü. "Onun için bundan bahsetmenin hiç lûzumu yok."

Maggie, onun peşinden gitti. "Fakat ben durumun nasıl olacağını hayalimde canlandırmak istiyorum. O zaman ne yapardın, onu düşünmeye çalış Tom."

"Aman canımı sıkma, Maggie. O kadar gülünçsün ki. Gidip tavşanlarıma bakayım."

Maggie'nin kalbi korkuyla çırpınmaya başladı.

Ağabeysine acı gerçeği hemen söylemeye cesaret edemedi. Fakat titreyerek sessiz sedasız Tom'un peşi sıra dışarı çıktı. Bir taraftan da bu haberi ağabeysinin üzüntü ve öfkesini yumuşatacak şekilde nasıl anlatacağını düşünüyordu. Maggie en çok Tom'un öfkesinden korkardı. Çünkü bu hiddet kendisininkinden çok farklıydı.

Maggie, dışarı çıktıktan sonra çekingen çekingen, "Tom..." diye mırıldandı. "Tavşanlarına kaç para vermiştin?"

Tom, hemen cevap verdi. "Beş şilin, altı peni."

"Zannedersem yukarıda, çelik kutumda bundan daha fazla var Anneme söyleyeyim o parayı sana versin."

Tom, "Neden?" dedi. "Ben senin paranı istemiyorum ki, a aptal. Benim senden fazla param var. Çünkü ben erkeğim. Noel kutuma daima altınlar, yarım altınlar atıyorlar. Çünkü ben büyük bir erkek olacağım. Sana ise beş şilin veriyorlar. Zira sen kızsın."

"Şey... evet... Fakat annem harcaman için sana çantamdan alıp beş şilin altı peni vermeme müsaade ederse, o zaman birkaç tavşan daha almaz mısın?"

"Birkaç tavşan daha mı? Ben artık tavşan istemem."

"Fakat Tom, diğerleri öldü..."

Yürümekte olan Tom birdenbire durarak Maggie'ye doğru döndü. "Demek onlara yemek vermeyi unuttun? Tabiî Harry de öyle?" Bir an yüzü kızardı fakat hemencecik geçti. "Harry'nin icabına bakacağım. Onu kovduracağım. Ve seni de hiç sevmiyorum, Maggie. Yarın benimle balık tutmaya da gelmeyeceksin.

Sana her gün gidip tavşanlara bakmanı söylemiştim." Dönerek yürümesine devam etti.

"Evet ama unuttum. Bu benim elimde değildi ki Tom. Ne kadar üzüldüğümü bilemezsin." Maggie'nin gözlerinden yaşlar boşanıyordu.

Tom, sert bir tavırla, "Sen yaramaz bir kızsın," dedi. "Sana o oltayı aldığıma da pişmanım. Seni hiç sevmiyorum."

Maggie, hıçkırdı. "Ah, çok hainsin Tom. Eğer sen bir şeyi unutsaydın ben seni hemen affederdim. Yaptıklarına hiç aldırmazdım. Seni affeder ve severdim."

"Tabiî, çünkü sen aptalsın. Fakat *ben* hiçbir şeyi unutmam. Katiyen unutmam!"

Hıçkırıklarla sarsılan Maggie, Tom'un koluna sarılarak ıslak yanağını onun omuzuna dayadı. "Ah, Tom, yalvarırım beni affet. Kalbimi kırıyorsun."

Tom, kolunu silkerek kız kardeşini uzaklaştırdı. Duraklayarak, kesin bir sesle, "Şimdi beni dinle, Maggie," dedi. "Ben iyi bir ağabey değil miyim?"

Maggie, "E-ve-t," diye hıçkırdı. Çenesi titriyor, inip çıkıyordu.

"Bütün bu dönem senin oltanı düşünmedim mi? Onu almaya karar verip, bu iş içini para biriktirmedim mi? Karamelâların yarı parasını vermekten kaçınmadım mı? Bu yüzden Spouncer benimle dövüşmedi mi?"

"E-vet... Ben seni çok seviyorum, Tom."

"Fakat sen yaramaz bir kızsın. Geçen tatil şeker kutumun üzerindeki boyayı yaladın. Ondan önceki tatil sana bakmanı tembih etmeme rağmen sandalın oltamı sürüklemesine göz yumdun. Durup dururken başını uçurtmamın içine soktun."

Maggie, "Bunu yapmak istemedim," dedi. "Ama oldu işte. Elimde değildi bu benim."

Tom, "Pekâlâ elindeydi," diye cevap verdi. "Yaptığına dikkat etseydin bunlar da olmazdı. Sen çok yaramazsın. Ve yarın benimle balık tutmaya gelmeyeceksin."

Bu korkunç karardan sonra Tom, Maggie'yi bırakarak değirmene doğru koşarak kaçtı. Orada Luke'la konuşmak ve değirmenciye Harry'i şikâyet etmek niyetindeydi.

Maggie, birkaç dakika kımıldamadan durdu. Sadece hıçkırıklar'la sarsılıyordu. Sonra dönerek koştu. Eve girerek tavanarasına çıktı. Orada yere oturarak, kendisini ezen o büyük üzüntünün ağırlığı altında başını, kurtların kemirmiş olduğu rafa dayadı. Tom, eve gelmişti. Maggie, çok mutlu olacağını düşünüyordu. Ama şimdi ağabeysi ona öyle hainice davranmıştı ki. Tom kendisini sevmedikten sonra artık neyim değeri vardı? Ah, çok zalimdi ağabeysi! Maggie ona para vermek istememiş miydi? Ne kadar üzüldüğünü söylememiş miydi? Evet, yaramazlık ederek annesini üzdüğünü biliyordu. Ama Tom'a karşı hiçbir zaman yaramazlık etmemişti. Böyle bir şeyi asla istememişti.

Maggie yüksek sesle, "Ah, o çok hain," diye hıçkırdı. Uzun, çıplak tavanarasındaki o boş yerlere özgü yankı küçük kıza ıstıraplı bir zevk verdi. Fetişini dövmek ya da kafasını ezmek Maggie'nin aklına bile gelmedi. Çünkü kız öfkelenemeyecek kadar üzgündü.

Çocukluğa has bu acı ıstıraplar! Bu çağlarda azap yeni ve yabancıdır. Ümidin günleri ve haftaları uçarak aşacak kanatları yoktur henüz. İki yaz arasındaki uzaklık insana ölçülemez gibi gelir.

Maggie biraz sonra, "Saatlerden beri tavanarasındayım," diye düşündü. "Herhalde çay zamanı geldi. Şimdi hepsi de çay içiyorlar. Beni hatırladıkları bile yok. İyi ya... Ben de burada oturur, açlıktan ölürüm. Şu teknenin arkasına gizlenir, bütün gece orada yatarım. O zaman hepsi de korkarlar. Tom da pişman olur." Maggie sürünerek teknenin arkasına girerken,

gururu yüzünden için için böyle düşünüyordu. Fakat biraz sonra diğerlerinin orada olmasına aldırmamaları yüzünden tekrar ağlamaya başladı. "Acaba şimdi tekrar aşağıya inip Tom'a gitsem, acaba o beni affeder mi? Belki babam da oradadır. O benim tarafımı tutar." Ama Maggie Tom'un onu babası söylediğinden dolayı değil de, kendisini sevdiği için affetmesini istiyordu. "Hayır. Tom gelip beni almazsa katiyen aşağıya inmem." Bu karar kızın teknenin arkasında karanlıkta geçirdiği o beş dakika boyunca olanca kesinliğiyle devam etti. Fakat sonra zavallı Maggie'nin karakteri icabı duyduğu o en büyük ihtiyaç, o sevilme arzusu kızın gururuyla savaşmaya başladı. Ve kısa bir zaman sonra da onu yendi. Loş tavanarasında Maggie teknenin arkasından sürünerek çıktı. Fakat aynı anda merdivenden telâşlı ayak sesleri duyuldu.

Tom, Luke'la konuşmaya, etrafta dolaşmaya, istediği yere girip çıkmaya, okulda izin verilmemesinden başka önemli bir sebebi olmayan bir hevesle değnekleri yontmaya o kadar dalmıştı ki, Maggie'yi de, öfkesinin onun üzerinde yaptığı etkiyi de unutmuştu. Maggie'yi cezalandırmaya karar vermişti. Bunu yaptıktan sonra da, her pratik insan gibi o da başka işlerle meşgul olmaya başlamıştı. Fakat kendisini çaya çağırdıkları zaman babası hemen, "A," dedi. "Bizim küçük kız nerede?"

Mrs. Tulliver da hemen hemen aynı anda, "Kardeşin nerede?" diye bağırdı. Zira ikisi de Maggie'yle Tom'un bütün akşamüzerini beraber geçirdiklerini sanıyorlardı.

Tom, mırıldandı. "Bilmiyorum." Maggie'ye kızmasına rağmen, onu çekiştirmek niyetinde de değildi. Zira şerefli bir çocuktu Tom.

Babası, "Ne?" dedi. "Deminden beri seninle oynamıyor muydu? Günlerden beri senin eve dönüşünden başka hiçbir şey düşünmüyordu."

Tom, erik pastasından yemeye başladı. "Onu iki saatten beri görmedim."

Mrs. Tulliver, "Aman Allah'ım! Kız boğuldu," diye haykırarak yerinden fırladı ve pencereye koştu. Sonra korkuya kapılan bütün kadınların yaptığı gibi, çabucak ilâve etti. "Buna nasıl müsaade ettin?" Kimi, hangi suçla itham ettiğini kendisi de bilmiyordu.

Mr. Tulliver, "Hayır, hayır," dedi. "Maggie boğulmamıştır. Herhalde ona kötü davrandın, Tom."

Tom, öfkeyle cevap vermedi. "Ona kötü davranmadığımdan eminim, baba. O evde sanırım."

Mrs. Tulliver, atıldı. "Belki de Maggie tavanarasında. Şarkı söylemeye, kendi kendine konuşmaya daldı, çay zamanını da unuttu."

Mr. Tulliver oldukça sert bir tavırla emretti. "Git onu aşağı getir, Tom." Anlayışlılığı ya da Maggie'ye karşı duyduğu baba sevgisinin sezisinden, oğlunun 'küçüğe' sert davranmış olmasından şüphe ediyordu. Yoksa Maggie ağabeysinin yanından ayrılır mıydı hiç? "Ve ona iyi davran, anlıyor musun? Yoksa bunu sana öğretirim."

Tom, hiçbir zaman babasına itaatsizlik etmezdi. Çünkü Mr. Tulliver sert bir adamdı. Kendisinin de söylediği gibi üstünlüğü kimseye bırakmazdı. Fakat Tom, elinde erikli pasta, biraz somurtkan bir tavırla dışarı çıktı. Maggie'nin cezasını affetmek niyetinde değildi. Çünkü kardeşi bunu hak etmişti. Tom henüz on üç yaşındaydı. Gramer ve aritmetik hakkında belirli düşünceleri yoktu. Daha ziyade bunların, haklarında kesin karara varamadığı birtakım konular olduğunu düşünürdü. Fakat çocuk bir konuda belirli ve kesin düşünceye sahipti. Yani Tom, lâyık olan herkesi cezalandıracaktı. Kendisi de bir suç işlese cezalandırılmaya hazırdı. Ama o hiçbir zaman böyle cezalara lâyık olacak bir şey yapmazdı ki.

Sevilme ihtiyacının gururunu yendiği sırada Maggie'nin de merdivenlerden yankılarını duyduğu Tom'un ayak sesleriydi işte. Halbuki kız o sırada şişmiş gözleri ve karmakarışık saçlarıyla aşağıya inip, merhamet dilenmeye hazırlanıyordu. Hiç olmazsa babası başını okşar, "Üzülme kızım, üzülme," derdi. Bu sevgi ihtiyacı, kalbimizin duyduğu bu açlık, her şeye boyun eğmemize sebep olan müthiş bir güçtür. Bu, tabiatın bizi boyunduruğa girmeye ve dünyayı değiştirmeye zorladığı, maddî açlık kadar hükmedici bir duygudur.

Fakat Maggie Tom'un adımlarını tanırdı. Kızın kalbi âni bir ümitle hızlı hızlı çarpmaya başladı. Tom, merdivenlerin başında hiç kımıldamadan durarak, "Maggie, aşağıya gelecekmişsin," dedi. Fakat küçük kız ona koşarak, boynuna asıldı. "Ah, Tom, yalvarırım beni affet," diye hıçkırıyordu. "Artık dayanamayacağım... Her zaman uslu duracağım... Daima her şeyi hatırlıyacağım... Beni sev, yalvarırım Tom'cuğum."

Yaşımız ilerledikçe kendimizi tutmasını öğreniriz. Kavga ettiğimiz zaman birbirimize sokulmaz, nazik cümlelerle düşüncelerimizi anlatır ve böylece ağırbaşlı bir dargınlığı devam ettiririz. Bir yandan kesin bir şekilde davranırken, diğer yandan da büyük ıstırabımızı gizlemeye çalışırız. Artık hareketlerimizle insanlardan daha aşağı olanı hayvanların kızgınlığını, köpürmesini taklit etmez, her bakımdan yüksek bir uygarlık seviyesine ulaşmış bir toplumun üyeleri gibi davranırız. Maggie'yle Tom hâlâ genç hayvanlar gibiydiler. Bu yüzden kız yanağını ağabeyinin yanağına sürebiliyor, hıçkırarak, gelişigüzel bir şekilde onun kulağını öpüyordu. Tom'da ise Maggie'nin okşayışlarına alışmış şefkatli bir taraf vardı. Bu yüzden çocuk Maggie'yi lâyık olduğu şekilde cezalandırma kararına hiç uymayan bir zayıflık gösterdi. O da Maggie'yi öpmeye başladı.

O arada, "Ağlama *Maggie*," diyordu. "Al, biraz pasta ye."

Maggie'nin hıçkırıkları azalmaya başladı. Kız uzanarak pastadan biraz ısırdı. Tom da ona arkadaşlık etmek için kardeşini taklit etti. Şimdi birlikte pastayı yiyor, yanaklarını, alınlarını ve burunlarını birbirlerine sürüyorlardı. Bu halleriyle gurur kıracak bir şekilde dost canlısı iki midilliye benziyorlardı.

Nihayet Tom, pasta bitince, "Haydi gel, *Maggie*," dedi. "Çay iç." Pasta bitmişti ama tabiî aşağıda daha vardı.

İşte o günün üzüntüleri bu şekilde sona erdi. Ertesi sabah Maggie bir elinde kendi oltası, diğer elinde sepet sıçrayarak koşuyordu. Kız, o acayip yeteneği sayesinde daima en çamurlu yerlere basıyordu. Kunduz şapkasının gölgelediği esmer yüzü sevinçle aydınlanmıştı. Çünkü Tom ona iyi davranıyordu. Fakat kız, Tom'un solucanların hiçbir şey hissetmediği hakkındaki sözlerini kabul etmekle beraber yine de iğneye onun yem takmasını istemişti. (Tom için için, 'Solucanların canı yansa da, önemli değil,' diye düşünüyordu.) Çocuk solucanları, balıkları ve diğer buna benzer şeyleri biliyordu. Hangi kuşların muzip olduklarını, asma kilitlerin nasıl açıldığını, bahçe kapısının tokmağının ne tarafa doğru kaldırılacağını bildiği gibi. Maggie, bu çeşit bilginin harikulâde bir şey olduğunu düşünüyordu. Bunları, hatırlamak, kitaplarda anlatılanları akılda tutmaktan daha da zordu. Maggie Tom'un bu üstünlüğü karşısında derin bir saygı duyuyordu. Zira yalnız o Maggie'nin bilgisinden 'zırva' diye bahsediyor ve kızın zekâsına da şaşmıyordu. Tom gerçekten, Maggie'nin küçük, aptal bir kız olduğunu düşünüyordu. Bütün kızlar aptal ve gülünçtü zaten. Bir taş atıp bir şey vuramıyor, çakıyla bir iş yapamıyor ve kurbağalardan da korkuyorlardı. Buna rağmen Tom kız kardeşini çok seviyordu. Onu daima korumak, Maggie'yi evinin kâhyası yapmak ve kötü bir şey yaptığı zaman da onu cezalandırmak niyetindeydi.

İki kardeş Yuvarlak Gölcük'e gidiyorlardı. Bu harikulâde gölcüğü seller uzun zaman önce meydana getirmişlerdi. Suyun

ne kadar derin olduğunu kimse bilmiyordu. Etrafını yüksek kamışlar ve söğüt ağaçları sardığı için ancak kıyısına yaklaştığınız zaman görebildiğiniz gölcüğün böyle hemen hemen düzgün bir daire şeklinde olması da açıklanamayacak bir şeydi. Tom, eskiden beri çok sevdiği bu suyu görünce daha da keyiflendi. Artık çocuk o değerli sepeti açarak, oltaları hazırlarken Maggie'yle gayet dostça bir tavırla, fısıldayarak konuşuyordu. Yem takılı iğneyi de suya fırlattıktan sonra oltayı kardeşinin eline sıkıştırdı. Maggie, küçük balıkların kendi oltasına, büyüklerin ise Tom'unkine gidebileceğini düşünüyordu. Fakat sonra balıkları unutarak, dalgın dalgın suya bakmaya başladı. Tam o sırada Tom, her taraftan duyulabilecek bir fısıltıyla, "Bak! Bak, Maggie!" dedi ve sonra da kızın oltasını çekmesine engel olmak için telâşla koştu.

Maggie, her zamanki gibi bir hata yaptığını sanarak korkmuştu. Fakat Tom kızın oltasını çekerek, zıplayıp çırpınan büyük bir yeşil sazanı otların üzerine bıraktı.

Tom, iyice heyecanlanmıştı.

"Ah, *Maggie!* Seni küçük kaz seni! Sepeti boşalt."

Maggie, fevkalâde bir başarı göstermiş olduğunun farkında değildi. Fakat Tom'un kendisine Maggie demesi ve kendisinden memnun olması onun için yeterliydi. Maggie, gölcüğün yüzüne yükselen balıkların sebep olduğu o hafif sesleri, insanın suyun, söğütlerin ve kamışların da aralarında derin bir mutlulukla fısıldaştıklarını düşünmesine sebep olan yumuşak hışırtıları ve hülyalı sessizliği dinlerken aldığı zevk, sürüp gitmekteydi. Maggie, "Cennet böyle olmalı," diye düşünüyordu. "Bu şekilde suyun başında oturursun ve seni hiç kimse azarlamaz..." Kız, Tom kendisine haber vermedikçe oltasına balık yakalanmış olduğunun farkına varmıyordu. Ama buna rağmen balık tutmaktan da çok hoşlanmaktaydı.

İki kardeşin mutlu sabahlarından biriydi bu. Birlikte koştular, birlikte çimlerin üzerine oturdular. Hayatlarının değişebileceğini

düşünmüyorlardı. Sadece daha büyüyecek ve okula da gitmeyeceklerdi. Sanki tatildeymiş gibi olacaklardı. Daima beraber yaşayacak ve birbirlerini de seveceklerdi. Uğuldayan değirmen, altında evcilik oynadıkları büyük kestane ağacı, kıyılarını aşina buldukları, Maggie'nin sazların mor tüylü tepelerini koparıp, sonra da unutarak attığı, Tom'un ise içinde daima su fareleri gördüğü küçük nehirleri Ripple, iki kardeş için hep aynı kalacaktı. Daha da önemlisi kıyılarından ilerleyerek saldırgan bahar selini, aç bir canavar gibi hücum eden korkunç Eagre'i veya bir zamanlar insan gibi inleyip bağırdığı söylenen Dev Dişbudak ağacını görmeye gittikleri zaman sanki uzun bir yolculuğa çıkmış gibi bir hisse kapıldıkları Floss Nehri de hiçbir zaman değişmeyecekti. Tom, dünyanın başka bir yerinde yaşayan insanların talihsiz olduklarını düşünürdü. Maggie ise Christiana'nın* 'üzerinde köprü olmayan nehir'den geçtiğini okuduğu zaman Dev Dişbudağın yakınında, yeşil çayırların arasından akan Floss'u görür gibi olurdu.

Tom'la Maggie'nin hayatı değişti tabiî. Buna rağmen onlar bu ilk yılların düşünce ve sevgisinin hayatlarının daima bir parçası olarak kalacağına inandıkları zaman yanılmıyorlardı. Eğer çocukluğumuzu üzerinde geçirmemiş olsaydık, küçükken çimlerin üzerinde oturarak kendi kendimize peltek peltek konuşmaya çalışırken minicik ellerimizle topladığımız çiçekler her bahar yine bu toprakların üzerinde açmasaydı, sonbaharda çalı çitlerden kuş burnu ve ak diken meyvelerini koparmasaydık, ufacıkken ürüne zarar vermediği için 'Allahın kuşu' dediğimiz nar bülbülü yine ötmeseydi, o zaman bu dünyayı böylesine sevemezdik. Hangi yenilik, her şeyin bildik olduğu ve bildik olduğu için de sevildiği o tatlı monotonluğa değer?

---

* John Bunyan'ın *Pilgrim's Progress* (Hac Yolunda) adlı eserindeki alegorik karakterlerden biri. (ed.n.)

Bu ılık mayıs günü korulukta dolaşıyorum. Mavi gökle aramda meşe ağaçlarının taze sarımsı-kahverengi yaprakları uzanıyor. Ayaklarımın dibinde beyaz yıldız çiçekleri, mavi mineler ve yer sarmaşıkları var. Tropik palmiyelerinin meydana getirdiği hangi koru, hangi acayip eğreltiotları veya geniş yapraklı harikulade çiçekler bu bildik manzaranın yaptığı gibi kalbimin derinliklerindeki o ince, duyarlı tellerin heyecanla titreşmesine sebep olabilir? Bu tanıdık çiçekler, bu çok iyi hatırladığım kuş sesleri, bu zaman zaman parlaklaşıp donuklaşan gökyüzü, kaprisli çitlerin ayrı ayrı kişileştirdiği bu sürülmüş topraklar ve çayırlar... Bütün bunlar hayalgücümüzün ana dilidir. Kısacık çocukluk saatlerimizin bıraktığı o çok ince, birbirinden ayrılması imkânsız çağrışımlarla dopdoludur bu dil. Eğer hâlâ içimizde yaşayan o çok uzaklarda kalmış yıllarda güneşi ve otları görmemiş olsaydık, bugün güneşin aydınlattığı uzun otlara bakarken duyduğumuz zevk, yorgun ruhların adsız bir sezgisi olarak kalırdı. Şimdi o çocukluk yılları sayesindedir ki, bu sezgi bir sevgi halini alabiliyor...

6

Teyzelerle enişteler geliyor

Paskalya haftasıydı. Ve Mrs. Tulliver'ın peynirli kekleri her zamankinden daha da hafifçecik olmuştu. Böyle hamur işi yapabilen bir hanımın yanında çalışmakla övünen hizmetçi Kezia'nın dediği gibi, "Bir rüzgâr eserse kuş tüyleri gibi uçuverecekti bu pastalar." Bir aile toplantısı için bundan daha elverişli şartlar ve daha uygun bir bayram olamazdı. Glegg ablayla Pullet ablaya Tom'un okulu hakkındaki düşüncelerini sormak akıl kârı olmasa da.

Mrs. Tulliver, "Bu sefer Deans ablamı memnunlukla davet edeceğim," dedi. "Zira o hem çok kıskanç, hem de ukalâ. Zavallı çocuklarımı da teyzeleriyle enişte lerine daima kötü olarak tanıtmaya çalışıyor."

Mr. Tulliver, başını salladı. "Evet, evet, Deane'i çağır. Mr. Deane'le çoktandır konuşmadım. Onu altı aydır davet ettiğimiz yok. Bırak ablan ne söylerse söylesin. Bu o kadar önemli mi? Benim çocuklarım kimseye muhtaç değiller."

Kadın, "Sen daima öyle söylersin, Mr. Tulliver," diye cevap verdi. "Senin tarafında çocuklara beş İngiliz lirası miras bıraka-

cak hiç kimse olmadığı gerçek. Ne bir hala, ne bir enişte. Sonra Glegg ablamla Pullet ablamı da unutma. Kimbilir onlar ne kadar para biriktirdiler. Çünkü hem gelirlerini, hem de yağ paralarını saklıyorlar. Üstelik kocaları onlara her şeyi alıyor." Mrs. Tulliver aslında yumuşak huylu bir kadındı. Ama uysal bir koyun bile kuzuları olduğu zaman biraz dikleşir.

Mr. Tulliver, dudak büktü. "Hıh! Kahvaltıda çok kişi toplaştığı zaman kocaman bir somun ekmek ister... Ablalarının para biriktirmesi ne işe yarar? Bir sürü yeğenleri var onların. Para bu yeğenlerin arasında paylaşılacak. Herhalde Deane ablan onların paralarını bir kişiye bırakmalarına ve arkalarından herkesin 'Ne ayıp, ne ayıp,' demelerine göz yummaz?"

Mrs. Tulliver, içini çekti. "Onun ablalarıma ne yaptıracağını, ne yaptırmayacağını bilmiyorum. Fakat benim çocuklarım da teyzeleriyle enişteleriyle yanında o kadar acayipleşiyorlar ki. Onlar geldiği zaman Maggie her zamankinden on misli yaramazlaşıyor. Sevgili yavrum Tom'um ise teyzeleriyle enişteleriyle sevmiyor. Tabiî bu durum bir erkek çocuk için bir kızdan daha normal. Ayrıca Deane ablamın kızı Lucy de öyle uslu ki. Onu bir tabureye oturttun mu, bir saat oradan kımıldamıyor. Yerinden kalkmaya çabalamıyor. O çocuğu sanki kendiminmiş gibi seviyorum. Elimde değil bu benim. Zaten Lucy, Deane ablamdan çok benim kızımmış gibi duruyor. Çünkü ailemizin içinde en renksizimiz Deane ablamdı."

"Eğer Lucy'yi çok seviyorsan annesiyle babasına onu da getirmelerini söyle. Bu arada çocukların Moss halalarıyla enişteleriyle de çağırmaz mısın? Tabiî onların çocuklarını da?"

"Ah, Mr. Tulliver'cığım, o zaman çocuklar hariç tam sekiz kişi gelecek. Masanın iki kanadını birden açmak, tekrar bir sürü tabak, kaşık, çatal çıkarmak zorunda kalacağım. Sonra ablalarımla, senin kardeşinin hiç uyuşamadıklarını sen de benim kadar biliyorsun."

"İyi ya... Bildiğin gibi yap, Bessy." Mr. Tulliver, şapkasını alarak, evden çıktı. Değirmene doğru gitmeye başladı. Aile bağları hariç bütün diğer meselelerde Mrs. Tulliver kadar yumuşak başlı bir kadın bulunmazdı. Bir Dodson'dı Mrs. Tulliver. Dodson'lar da gerçekten pek saygıdeğer bir aileydiler. Kendi bölgelerinde ve hatta civar yerlerde bile onlara da en ileri gelen kimseler kadar saygı gösterilirdi. Herkes Dodson ailesinin kızlarının çok gururlu olduğunu düşünürdü. İki büyük kızın yüksek kimselerle evlenmesine hiç kimse şaşmadı. Hatta kızların bu evlilikleri geçkince bir yaşta yapmalarına da hayret eden olmadı. Zira Dodson ailesi kızlarını erken evlendirmezlerdi. O ailede her şey belirli bir şekilde yapılırdı. Çamaşırları beyazlatmanın, jambon, çuha çiçeği şurubu, frenk üzümü reçeli yapmanın ayrı ayrı değişik usulleri vardı meselâ. İşte bu yüzden ailenin kızları bir Gibson veya bir Watson değil de bir Dodson olarak dünyaya gelmenin kazandırdığı imtiyazlara kayıtsız kalamazlardı. Cenazeler Dodson ailesine uygun bir şekilde kaldırılırdı. Böyle törenlerde şapka bantları hiçbir zaman mavi renk olmaz, eldivenlerin başparmakları yarılmazdı. Matemliler mutlaka uygun kılıklara bürünürler, tabutu taşıyanlara da eşarplar verilirdi. Aileden biri hastalandığı ya da başı derde girdiği zaman diğerleri bu talihsiz akrabalarını, çoğunlukla aynı zamanda ziyarete giderlerdi. Ve böyle toplantılarda uygun aileyle ilgili duyguların zorunlu kıldığı bütün çirkin gerçekleri açıklamaktan da çekinmezlerdi. Hastalığa ya da derde –şimdi bu yüzden acı çeken kimse– kendisi mi sebep olmuştu. O zaman Dodson ailesi bunu olduğu gibi söylemekten hiç kaçınmazdı. Kısacası bu ailenin uygun ev idaresi ve toplum içerisinde takınılacak tavırlarla ilgili acayip bir geleneği vardı. Bu üstünlüğü gölgeleyen tek acı şey de Dodson geleneklerinin idare etmediği ailelerin davranış tarzlarını ya da yiyeceklerini küçüm-

seme tavrıydı. Üzülecek bir şeydi bu. Dişi bir Dodson 'yabancı bir eve' gittiği zaman çayla birlikte daima yalnız kuru ekmek yerdi. Reçele, çöreğe el sürmezdi. Zira yağın kötü, reçelin ise şeker eksikliği ve iyi kaynatılmama yüzünden şekerlenmeye başlamış olduğunu düşünürdü. Tabiî bazı Dodson'lar tam anlamıyla aileye çekmemişlerdi. Bunu kendileri de itiraf ederlerdi. Fakat onlar sadece 'hısım' oldukları için, 'akraba olmayanlar'dan daha yüksek sayılırdı. İşin garibi hiçbir Dodson, diğer bir Dodson'ı kişi olarak beğenmezdi. Ama hepsi de yalnız kendi kendilerini değil, aynı zamanda tüm olarak Dodson'ları takdir ederlerdi. Bir ailenin genel niteliklerine en az uyan, en zayıf kişisi çoğunlukla bu ailenin alışkanlık ve geleneklerinin yalnızca bir özetidir, Mrs. Tulliver da, uysal olmakla beraber tam bir Dodson'dı. Anlayacağınız hafif bira ne tarafından bakarsanız bakın yine derecesi düşük bira diye tanımlanır. Mrs. Tulliver gençliğinde ablalarının boyunduruğu altında biraz inlemiş olmasına ve şimdi de zaman zaman onların kardeşçe sitemleri yüzünden gözyaşı dökmesine rağmen, aileden gelen düşüncelerini değiştirebilecek bir insan da değildi. Mrs. Tulliver, bir Dodson olduğu ve hiç olmazsa bir çocuğunun yüz çizgileri ve renkleri, tuz ve fasulye düşkünlüğü bakımından kendi ailesine çektiği için minnet duyuyordu. Halbuki bir Tulliver fasulyeden ve fazla tuzdan hoşlanmazdı.

Diğer bakımlardan Tom'da gerçek Dodson karakteristikleri yarı gizli bir şekilde yaşıyordu. Fakat çocuk, Maggie gibi annesi tarafından 'hısım' olduğu kimseleri hiç de beğenmiyordu. Çoğunlukla teyzeleriyle enişte lerinin geleceğini zamanında haber alarak, en kolay taşınan yiyeceklerden bol bol kapıp evden kaçıyor ve bütün gün de gözükmüyordu. Glegg teyzesi bu ahlâkla ilgili belirtilere bakarak, Tom'un geleceği hakkında çok iç sıkıcı, üzücü sonuçlar çıkartıyordu. Tom'un sırrını ona açmadan kaçıvermesi Maggie için daima üzülecek bir şeydi. Fakat kaçış sıra-

sında 'zayıf cins'in insana ciddî şekilde yük ve engel olduğunu da herkes kabul eder.

Teyzelerle eniştelerin gelmesinden yirmi dört saat önce, yani çarşamba günü fırına verilmiş erik pastalarının, kaynayan reçellerin kokusu salçanınkine karışıyordu. Bu çeşitli ve insanın aklına güzel şeyler getiren kokulardan dolayı çocukların fazla üzülmeleri de imkânsızdı. Bütün hava ümit doluydu âdeta. Tom'la Maggie, birkaç defa mutfağa baskın yaptılar. Bütün diğer yağmacılar gibi ancak ganimetten uygun bir miktar alıp götürmelerine izin verildikten sonra bir süre mutfağa yaklaşmamaya razı oldular.

Mürver ağacının dalına oturmuş, reçelli çöreklerini yerlerken Maggie, "Tom," dedi, "yarın evden kaçacak mısın?"

Tom, ikinci çöreğini bitirerek, üçüncüsüne baktı. Bunu Maggie'yle aralarında paylaşacaklardı. Ağır ağır, "Hayır," diye cevap verdi. "Hayır. Kaçmayacağım."

"Neden Tom? Lucy gelecek diye mi?"

"Hayır." Tom, çakısını açarak bunu çöreğe doğru uzattı. Başını da tereddütle yana eğmişti. (Bu biçimsiz çokgeni iki eşit parçaya bölmek çok güç bir meseleydi.) "Lucy'den bana ne? Bir kız çocuğu o. Hokey oynayamıyor."

"O halde bunun sebebi şaraplı çörek mi?" Maggie, Tom'a doğru eğilmiş, gözlerini de çöreğin üzerinde dolaşan çakıya dikmişti. Kız, hipnoz gücünü kullanmaya çalışıyordu.

"Haydi oradan aptal. O çörek öbürgüne daha iyi olur. Kaçmaktan vazgeçmemin sebebi puding. Onun neli olacağını biliyorum. Pudingin içine kayısı koyacaklar. Ah.. Ah.. Ah.."

Bu bağırıştan sonra çakı çöreğin üzerine inerek, onu ikiye böldü. Fakat sonuç Tom'u memnun etmemişti. Çocuk hâlâ ikiye ayrılan çöreğe tereddütle bakıyordu.

Nihayet, "Gözlerini kapat, Maggie," diye mırıldandı.

"Neden?"

"Bırak şimdi bunun nedenini. Sana gözlerini kapamanı söyledim. Dediğimi yap."

Maggie, itaat etti.

"Şimdi hangi taraftaki parçayı istiyorsun, Maggie? Sağ taraftakini mi yoksa soldakini mi?"

Maggie, Tom'u memnun etmek için gözlerini sıkı sıkı yummuş, açmıyordu. "Reçeli akan parçayı isterim."

"A, sen ondan hoşlanmazsın ki, aptal. Eğer hak edersen o parçayı alırsın. Ama onu durup dururken sana verecek değilim. Sağ veya sol – seç bakalım." Maggie usulca bakınca Tom, öfkeli bir sesle, "Hah.." dedi. "Gözlerini kapalı tut. Yoksa hiç çörek yiyemezsin."

Maggie'nin fedakârlık gücü bu derecede değildi. Hatta, korkarım kız Tom'un çöreğin daha büyük kısmını yemesinden ziyade, ağabeysinin ona iyi parçayı verdiği için kendisinden hoşnut olmasını istiyordu. Bu yüzden de gözlerini sıkıca kapayarak, Tom, "Hangisi?" diye soruncaya kadar bekledi. Sonra da, "Sol taraftaki," dedi.

Tom, acı bir sesle, "O parça sana düştü," diye mırıldandı.

"Hangisi? Reçeli akmış olan mı?"

Tom, kesin bir tavırla, "Hayır," diyerek en iyi parçayı Maggie'ye uzattı. "İşte al."

"Yalvarırım, Tom, onu sen al. Ben böyle şeylere aldırmam... Zaten öbür parça hoşuma gitti. Lütfen sen bunu al."

Tom, âdeta öfkeyle, "Hayır, almam," diye homurdanarak daha az olan kendi payını yemeğe başladı.

Artık daha fazla tartışmanın faydasız olacağını düşünen Maggie de yarım çöreğini yemeye başladı. Hem de büyük bir zevk ve çabuklukla. Fakat Tom, kendi payını ondan önce bitirmişti. Bu yüzden Maggie'nin son bir iki lokmayı yutuşunu seyretmek zorunda kaldı. Bir taraftan da daha çörek yiyebileceğini düşünü-

yordu. Maggie, Tom'un kendisine baktığının farkında değildi. Tahterevalliye binmiş gibi mürver ağacının dalında sallanıyordu. Her şeyi unutmuştu. Belirsiz bir şekilde reçelin ve tembelliğin tadını duyuyordu.

O son lokmasını yutunca Tom, "Obur sen de," dedi. Çocuk büyük bir doğruluk ve dürüstlükle hareket etmiş olduğunun farkındaydı. Maggie'nin de bunu göz önüne alması ve durumu düzeltmesi gerektiğini düşünüyordu. Önceden Maggie'nin vereceği çörek parçasını reddedecekti, ama bildiğiniz gibi insanın kendi payına düşen çörek parçasını yutmadan önceki görüşüyle yuttuktan sonraki düşüncesi arasında büyük fark vardır.

Maggie, bayağı sarardı. "Ah, Tom, benden neden istemedin?"

"*Ben* senden çörek isteyecek değildim, obur. Fakat sana en iyi parçayı verdiğimi biliyordun. Bunu kendin düşünmeliydin."

Maggie, kırgın bir sesle, "Fakat ben iyi parçayı sana vermek istiyordum," dedi. "Bunu sen de biliyorsun."

"Fakat ben Spouncer gibi haksızlık etmek istemiyordum. Eğer onu yumruklamazsan en iyi parçayı alır. Gözlerin kapalıyken de yine en iyisini seçersen, mutlaka parçaların yerini değiştirir. Ama ben bir şeyi paylaşacaksam, bunu dürüstlükle yaparım. Ayrıca oburluk da etmem."

Tom, bu yaralayıcı iğnelemeden sonra daldan atladı ve Yap'e dostça bir ilgi göstermek istediğini belirtmek için "Hoy!" diye bağırarak köpeğe doğru bir taş attı. Yiyecekler ortadan kaybolurken Yap bunu seyretmiş, kulaklarını telâşla sallayıp durmuştu. Muhakkak ki o anda hissettikleri hiç de hoş şeyler değildi. Buna rağmen bu fevkalâde köpek Tom'un ilgisini, sanki kendisine büyük bir cömertlikle davranılmış gibi, neşe ve taşkınlıklarla karşıladı.

Fakat Maggie, bir insanı belirleyen, onun en melânkolik bir şempanzeden daha gururlu ve yüksek bir yaratık sayılmasına

sebep olan o üstün ıstırap çekme gücüne sahipti. Kız bu yüzden oturduğu daldan kımıldamayarak, kendisini haksızlığa uğramanın yarattığı derin üzüntüye bıraktı. Çöreğinin hepsini yemeyip de, bunun bir parçasını Tom'a ayırmış olmak için bütün dünyayı verirdi. Tabiî bunun sebebi çöreğin tatsız olması da değildi. Eh, Maggie'nin damağı da hassastı. Bu bakımdan aksi söylenilemezdi. Fakat Tom'un kendisine kızıp 'Obur,' demesindense, çörek yememeye razıydı Maggie. Hem bu fedakârlığı arka arkaya da yapabilirdi. Zaten Tom ona o parçayı almayacağını söylemiş, Maggie de bunu düşünmeden yiyivermişti. Yemeyip de ne yapacaktı? Maggie'nin gözlerinden yaşlar öylesine boşanıyordu ki, kız on dakika kadar etrafını göremedi. Sonra öfkesinin yerini barışma arzusu almaya başladığı için, Tom'u bulmak niyetiyle daldan atladı. Tom, samanların yayıldığı yerin arkasına düşen, ahırların önündeki etrafı kapalı küçük çayırlıkta değildi. Tom, yanında Yap'le nereye gitmiş olabilirdi? Maggie, suyun, büyük dikenli defne ağacına doğru yükselen kıyısına koştu. Buradan Floss Nehri gözüküyordu. İşte, Tom gerçekten oradaydı. Fakat Maggie, aralarındaki uzaklığı, ağabeysinin büyük nehre yaklaşmak üzere olduğunu görünce ümitsizliğe kapıldı. Üstelik Tom'un yanında Yap'ten başka bir arkadaşı daha vardı. Yaramaz Bob Jakin'di bu. Resmî görevi kuşları ürkütmek olan Bob Jakin o ara bu işiyle meşgul değildi. Maggie, nedenini kesin olarak bilmemekle beraber Bob'un kötü olduğundan emindi. Belki de bu şekilde düşünmesinin sebebi çocuğun annesinin korkunç denecek kadar iri yarı, şişman bir kadın olması ve nehrin aşağısında acayip, yuvarlak bir evde oturmasıydı. Bir keresinde Tom'la Maggie dolaşırken o tarafa doğru gitmişler, eve yaklaştıkları zaman benekli bir köpek havlayarak dışarı fırlamış, bir türlü susmak da bilmemişti. Bob'un annesi de onun arkasından dışarı çıkarak köpeğin havlamaları arasında avaz avaz bağırarak onlara

korkmamalarını söylemiş, fakat kadının onları müthiş bir öfkeyle azarladığını sanan Maggie'nin kalbi dehşetle çarpıp durmuştu. Maggie, yuvarlak evde yerde yılanların dolaştığını, yatak odasında ise yarasaların uçuştuğunu sanıyordu. Olabilirdi de bu. Zira Bob'un şapkasını çıkararak, bunun içindeki küçük yılanı Tom'a gösterdiğini kendi gözleriyle görmüştü. Bir başka sefer ise Bob avuç dolusu küçük yarasa yavrusuyla gelmişti. Acayip, ve hatta –yılanlarla ve yarasalarla içli dışlı olduğuna göre– biraz İblisçe tarafı olan bir çocuktu Bob. Üstelik Tom Bob'la dostluğa başlayınca Maggie'ye hiç aldırmaz, onun kendisiyle birlikte gelmesine de razı olmazdı.

Tom'un Bob'la ahbaplık etmekten hoşlandığını açıklamamız lâzım. Başka nasıl olabilirdi? Bob daha bir kuş yumurtasını görür görmez bunun bir kırlangıcın mı, baştankaranın mı, yoksa bir sarıkuşun mu olduğunu hemen anlardı. Eşekarılarının yuvalarını bulur, türlü tuzak kurabilir, bir sincap gibi ağaçlara tırmanır ve âdeta sihirli bir güçle kirpilerin, kakımların yerini keşfederdi. Üstelik çitlerde delik açmak, koyunların arkalarından taş atmak ve 'kılık değiştirip' dolaşan bir kediyi öldürmek gibi yaramazlık sayılacak şeyleri yapacak cesareti de vardı. O üstün bilgiçliğine rağmen daima yüksekten bakılarak muamele edilecek daha aşağı bir çocuktaki bu özelliklerin Tom için tehlikeli bir çekiciliği olacağı belliydi. Ve her tatilde Tom Bob'la gittiği için, muhakkak birkaç ıstıraplı gün geçirirdi Maggie.

Artık ümit yoktu. Tom yine gitmişti işte. Maggie'nin artık çukurun yanında oturmak ya da çitin yanında dolaşmak, her şeyin bambaşka olduğunu hayal ederek küçücük dünyasını değiştirip istediği hale sokmaktan başka yapabileceği bir şey yoktu. Kız teselliyi bunda arayacaktı.

Üzüntülü, dertli bir hayattı Maggie'ninki. Küçük kız afyonunu bu şekilde alıyordu işte.

O sırada Maggie'yi ve kızın kalbinde bıraktığı sitem iğnesini tamamıyla unutmuş olan Tom, rastladığı Bob'la birlikte hızla ilerlemekteydi. Büyük bir fare avına sahne olan komşu ahırlardan birine gidiyorlardı. Bob bu olayla ilgili her şeyi biliyor ve bu spordan ancak bütün erkekçe hislerden yoksun ya da fare avı konusunda acınacak kadar cahil olmayan bir insanın hayal edebileceği gibi, büyük bir şevkle söz ediyordu. İnsanüstü bir kötülüğe eriştiğinden şüphe edilen Bob'un aslında öyle çirkin ve iğrenç bir hali yoktu. Aksine kalkık burnunda ve kıvırcık kırmızı saçların çevrelediği yüzünde hoşa gidecek bir şeyler bile vardı. Ama buna karşılık gereğinde hemen suya girebilmek için pantolonlarının paçalarını ta dizlerine kadar kıvırırdı. Eğer Bob'un bazı 'erdemleri' varsa bile, bunlar muhakkak ki 'paçavralara bürünmüş' meziyetlerdi. İyi giyinmiş erdemlerin fazla para getirdiğine inanan en aksi filozoflar bile paçavralara sarınmış meziyetlerin hiçbir zaman tanınamayacaklarını kabul ederler (belki de bunun sebebi bu erdemlerin pek ender görülmesidir).

Bob, tiz fakat kısık bir sesle, "Gelinciklerin sahibi olan adamı biliyorum," dedi. Sanki hem suda, hem de karada yaşayan bir yaratıkmış ve hemen nehre dalmasını gerektirecek bir durum olacağını seziyormuş gibi mavi gözlerini Floss'a dikmiş, ayaklarını sürüyerek yürüyordu. "O St. Ogg's'da, Köpek Deposu'nda oturuyor. Evet, orada. Dünyanın en büyük fare avcısı o. Gerçekten öyle. Doğrusu ben fare avcısı olmayı, başka her şeye tercih ederim. Evet, tercih ederim. Köstebekler farelerin yanında hiç kalır. Ama fare avlamak için de insanın gelincikleri olması gerekir. Bu işte köpeklerin hiç faydası yok." Bob, âdeta küçümsemeyle Yap'i işaret etti. "İşte şu köpeğe bak. O fare falan tutamaz. Bunu babanın ahırında fare tutarlarken kendi gözlerimle gördüm. Gerçekten gördüm."

Bu küçümsemenin yakıcı etkisini hisseden Yap kuyruğunu bacaklarının arasına sıkıştırarak, Tom'un ayağının dibine so-

kuldu. Tom da Yap'in adına biraz kırılmıştı. Fakat Bob'a, işe yaramayan bir biçare durumuna düşen köpeği aşağı gördüğü için çatacak insanüstü bir cesareti de yoktu.

"Evet, evet," dedi. "Yap, spor bakımından bir işe yaramıyor. Okulumu bitirdikten sonra fare filan avlamak için becerikli köpeklerim olacak."

Bob, heyecanla, "Gelincik yetiştir, küçükbey," diye cevap verdi. "O pembe gözlü beyaz gelinciklerden. O zaman kendi farelerini avlayabilirsin. Hatta bir gelinciğin kafesine fare koyarak onların dövüşünü de seyredersin. Gerçekten pek güzel olur bu. Doğrusu ben böyle yapardım. Bir fareyle gelinciğin dövüşmesini seyretmek, iki adamın kavgasını seyretmekten daha eğlenceli olur. Bir gün panayırda kekle pasta satan iki adam kavga ettilerdi. Sepetlerin içinde ne varsa havaya uçtu. Kekler ezildi." Bob, kısa bir sessizlikten sonra konuştu. "Ama keklerin tadı yine de iyiydi."

Tom, kesin bir tavırla, "Fakat Bob," dedi. "Gelincikler çok kötü huylu, her önüne geleni ısıran yaratıklar. Kendilerine saldırmayan bir insanı bile ısırır onlar."

"Ah! işte onların güzel tarafları da bu ya! Eğer bir adam gelinciğine dokunursa, çok geçmeden avaz avaz bağırmaya başlar, acı acı haykırır."

Ardından dikkati çekecek bir olay iki çocuğun birdenbire duraklamalarına sebep oldu. Biraz ilerideki sazların arasından küçük bir yaratık suya dalmıştı. Bob, "Eğer bu su faresi değilse," dedi, "her türlü cezaya razıyım."

Küçük, siyah burunlu hayvan, bir ok hızıyla karşı kıyıya doğru giderken, Tom ellerini çırparak, "Hey! Yap!" diye bağırdı. "Hey! İşte orada! Haydi onu yakala, oğlum! Yakala onu!"

Yap kulaklarını oynatarak, kaşlarını çattı. Fakat suya dalmaya yanaşmadı. Havlamanın aynı amaca hizmet edip etmeyeceğini anlamaya çalışıyordu köpek.

Tom, Yap'i tekmeledi. "Üf! Korkak sen de." Bir sportmen olarak Yap gibi ürkek bir köpeği olduğu için gururu kırılmıştı. Bob, konuşmadan ilerledi. Fakat şimdi değişiklik olması için etrafa hafifçe taşmış olan nehrin sığ sularının içinden yürümeye başlamıştı.

Bob, "Floss şimdi derin değil," diyerek ayağıyla suları tekmeledi. Nehre karşı küstahlık ediyormuş gibi tatlı bir hisse kapılmıştı. "Halbuki geçen yıl bütün çayırlar su altındaydı."

Aslında birbirine uygun iki cümle arasında karşıtlık bulmaya meraklı bir kafası vardı Tom'un. "Evet ama bir zamanlar müthiş bir sel olmuş. Yuvarlak gölcük o zaman meydana gelmiş. Sel olduğunu *biliyorum*. Çünkü babam öyle söyledi. O sırada koyunlarla inekler boğulmuşlar. Kayıklar da tarlalara kadar sürüklenmiş."

Bob, "Sel bana vız gelir," dedi. "Suya da karaya da aldırmam. Suda yüzerim, olur biter."

"Ama ya uzun zaman yiyecek bir şey bulamazsan?" Bu korku Tom'un hayalgücünü bayağı kamçılamıştı. "Ben büyüdüğüm zaman tepesinde tahta bir kulübe olan bir tekne yapacağım. Tıpkı Nuhun Gemisi gibi, içine bol bol yiyecek koyacağım. Tavşanlar filan... Her şey hazır olacak. O vakit sel bastığı zaman da buna aldırmayacağım, Bob." Tom, iyiliksever bir koruyucu edasıyla ilâve etti. "Suda yüzerken görürsem seni tekneye alırım."

Açlığın Bob'a o kadar korkunç gözükmediği anlaşılıyordu. "Ben sudan korkmam. Fakat gemine biner, tavşanları yemek istediğin zaman kafalarına bir şey vurarak onları öldürürüm."

Tom, bağırdı. "Hah. Eğer yarım penim varsa seninle 'yazı mı tura mı' oynarız." Tom, olgun yaşında bu eğlencenin kendisine eskisi kadar şirin görünmemesi ihtimalini aklına getirmemişti. "Başlangıçta her şeyi dürüstlükle ikiye pay ederim. Ondan sonra da kimin kazanıp kazanmayacağını anlarız."

Bob gururla, "Benim kendi yarım penim var," diye cevap verdi. Sudan çıkarak parayı havaya fırlattı. "Yazı mı tura mı?"

Tom, birdenbire kazanma hırsıyla yanmaya başladı. "Tura."

Bob, yarım peni düşerken bunu çabucak kaparak telâşla, "Yazı," dedi.

Tom, yüksek sesle ve hükmeden bir tavırla bağırdı. "Değildi işte. O parayı bana ver. Onu ben haklı bir şekilde kazandım."

Bob, parayı cebinde sıkıca tutuyordu. "Vermem."

Tom, "Sana o parayı verdiririm," dedi. "Bak görürsün."

Bob, cevap verdi. "Bana hiçbir şey yaptıramazsın. Katiyen yaptıramazsın."

"Yaptırırım."

"Yaptıramazsın."

"Ben beyim."

"Sen bana vız gelirsin."

Tom, Bob'u yakalayarak çocuğu sarsmaya başladı. "Sana vız gelmemesini öğretirim, âdi hilekâr!"

Bob, Tom'a bir tekme attı. "Defol oradan."

Tom'un gözü iyice kararmıştı. Bob'un üzerine atılarak onu yere devirdi. Fakat Bob bir kedi gibi onu sıkıca kavramıştı. Tom'u kendisiyle birlikte aşağıya çekti. Bir iki dakika yerde şiddetle boğuştular. Sonra Tom, Bob'u omuzlarından yere çiviledi. Artık üstünlüğün kendisinde olduğunu düşünüyordu.

Bob'un kollarını kurtarmaması için bütün gücünü kullanarak zorlukla, "Şimdi bana yarım peniyi vereceğini söyle," dedi.

Fakat aynı anda ileriye doğru koşmuş olan Yap, havlayarak kavga yerine döndü. Köpek, Bob'un çıplak bacağını rahatlıkla ısırabileceği uygun bir fırsat bulduğu için memnundu. Bu işi yaparsa cezalandırılmayacağı gibi, üstelik sevilecekti de. Yap'in dişlerinin verdiği acı Bob'u şaşırtıp onun Tom'u bırakıvermesine sebep olacağı yerde, çocuğun daha büyük bir inatla düşma-

nına sarılmasına sebep oldu. Bob, Tom'u geri iterek, üstünlük sağladı. Fakat şimdi daha önce uygun yer seçememiş olan Yap dişlerini başka tarafa geçirmişti. Bu şekilde rahatsız edilen Bob, Tom'u fırlatarak Yap'i yakaladı. Köpeği sanki onu boğacakmış gibi tutmuştu. Hayvanı nehre fırlattı. O sırada Tom da ayağa kalkmıştı. Yap'i fırlattıktan sonra dengesini tam bulamamış olan Bob'un üzerine atıldı. Onu yere devirerek, dirseklerini Bob'un göğsüne dayadı.

"O yarım peniyi şimdi, bana ver," dedi.

Bob somurtkan bir tavırla, "Kendin al," diye cevap verdi.

"Hayır almayacağım. Onu bana sen vereceksin."

Bob, parayı cebinden çıkararak uzağa attı.

Tom, onu bıraktı. Bob'un ayağa kalkmasını bekledi.

Sonra da, "Yarım penin orada duruyor işte," dedi. "Senin paranı istemiyorum. Onu alacak da değildim. Fakat hile yapmaya kalktın. Ben hilekârlardan nefret ederim." Sonra, "Artık seninle gidecek değilim," diye ilâve ederek döndü. Bob'la dostluğunun biteceği, birlikte fare avlamaktan ve diğer eğlencelerden vazgeçeceği için üzüntü duymuyor da değildi.

Bob, onun arkasından seslendi. "O halde para orada kalsın. Eğer canım isterse hile de yaparım. Yoksa başka türlü oyunun zevki çıkmaz ki. Sonra ben iskete kuşunun yuvasının nerede olduğu biliyorum. Ama bunu *senin* öğrenmemen için elimden geleni yapacağım. Zaten sen pis, kavgacı bir babahindisin..."

Tom, arkasına bakmadan yürüdü. Yap onu taklit etti. O soğuk banyo köpeğin öfkesini de söndürmüştü.

"Boğulmuş köpeğinle defol git. Öyle bir köpek istemem. Asla istemem!" Bob, meydan okumaya devam edebilmek için son bir çıkış yaparken sesini de yükseltmişti. Fakat Tom'u tekrar öfkelendirerek onu geri döndürmesi imkânsızdı. Bu yüzden Bob'un sesi titremeye başladı.

"Sana her şeyi verdim, her şeyi gösterdim... Karşılığında da hiçbir zaman bir şey istemedim... Bak işte bana verdiğin boynuz saplı çakı..." Bob, uzaklaşan Tom'un arkasından çakıyı kabil olduğu kadar uzağa fırlatmaya çalıştı. Fakat bunun hiçbir etkisi olmadı. Sadece Bob, artık çakı da gittiği için hayatında büyük bir boşluk hissetti.

Çocuk, Tom bahçe kapısından girerek çitin arkasında kaybo-luncaya kadar hiç kımıldamadan durdu. Çakının orada, toprağın üzerinde durmasının hiçbir faydası olmayacaktı. Bu Tom'u da kızdırmayacaktı. Bob'a göre, çakıya karşı duyduğu sevgi yanında gurur ya da öfke gerçekten zayıf hislerdi. Parmakları, çakı cebin-de dururken sırf sevgileri dolayısıyla kavradıkları o kaba geyik boynuzundan sapı yakalayıvermesi için yalvarır gibi titriyorlardı. Üstelik çakının iki bıçağı vardı. Hem yeni bilenmişti bunlar. Daha yüksek bir hayatın tadını tatmış bir insan için çakısız bir ya-şamın ne anlamı vardı? Hayır. Baltanın arkasından sapını atmak ümitsizce fakat akıllıca bir hareketti. Fakat amansız bir arkadaşın arkasından çakıyı fırlatmak her bakımdan abartılmış bir davranış ya da hedeften daha uzağa yapılan bir atıştan farksızdı açıkçası. İşte bu yüzden Bob, ayağını sürüyerek sevgili çakının toz toprak arasında yattığı yere gitti. Bu geçici ayrılıktan sonra çakıyı tekrar kavramak, bıçakları arka arkaya açmak, nasırlı, sert başparmağıyla keskin taraflarını yoklamak çocuğa yeni bir zevk verdi. Zavallı Bob. Şeref konusunda fazla hassas değildi. Şövalyece bir karakteri yoktu. Zaten bu ince, nefis, ahlâk kokusu Köpek Deposu'ndakiler tarafından farkedilebilseydi herhalde pek beğenilmezdi. Halbuki orası Bob'un dünyasının ekseni, kalbiydi. Fakat bütün bunlara rağmen Bob, dostumuz Tom'un çabucak karar verdiği gibi, tam mânasıyla bir hilekâr veya hırsız da değildi.

Fakat anladığınız gibi Tom biraz Rhadamanthys tipi bir ki-şiydi. Erkek çocuklara özgü adalet duygusu onda fazlasıyla vardı.

Suçluları lâyık oldukları derecede incitmeyi, cezalandırmayı isteyen o adalet hissinden... Üstelik suçluların lâyık oldukları ceza miktarı bakımından da hiç tereddüdü olmayan ve bu bakımdan hiç endişelenmeyen bir adaletti onlarınki. Tom, eve döndüğü zaman Maggie ağabeysinin kaşlarının iyice çatılmış olduğunu farketti. Tabiî bu da kızın Tom'un umduğundan daha önce gelmesi dolayısıyla duyduğu sevinci gölgeledi. Ağabeysi durup sessizce değirmenin bendindeki suya küçük çakıltaşları atarken Maggie onunla konuşmaya pek cesaret edemedi. E, tabiî, fare avına gitmeye karar verdikten sonra bundan vazgeçmek hiç de hoş değildi. Fakat Tom o anda en güçlü hislerini açıklamak zorunda kalsaydı, sadece, "Bunu tekrar yapardım," derdi. Çocuk, geçmişteki hareketleri bakımından böyle düşünürdü. Buna karşılık Maggie ise daima başka şekilde davranmış olmayı isterdi.

7

Teyzeler ve enişteler

Dodson'lar gerçekten güzel bir aileydiler. Mrs. Glegg de muhakkak ki kız kardeşlerinin içinde en az güzel olanı değildi. Mrs. Tulliver'ın koltuğunda otururken ona bakan tarafsız bir gözlemci Mrs. Glegg'in elli yaşında bir kadın için yüz ve vücut bakımından bir hayli güzel olduğunu inkâr edemezdi. Tabiî Tom'la Maggie Glegg teyzelerinin bir çirkinlik misali olduğunu düşünürlerdi o ayrı. Kadının, giyinişin sağladığı faydaları aşağı gördüğü doğruydu. Kendisinin de sık sık söylediği gibi, hiçbir kadının onunkiler kadar güzel kıyafetleri yoktu, ama Mrs. Glegg eski elbiselerinden önce yenilerini eskitmekten hoşlanmazdı. Glegg teyze, "Diğer kadınlar her çamaşırda en iyi cins tentenelerini yıkatabilirler," derdi. "Fakat ben öldüğüm zaman herkes Benekli Odadaki gardrobumun sağ çekmesinde daha fevkalâde tentenelerim olduğunu görecek. Bunlar St. Ogg's'lu Mrs. Woll'un ömrü boyunca aldığı tentenelerden kat kat üstün. Halbuki Mrs. Woll bu tenteneleri daha parası ödenmeden giyer..." Başın ön tarafına takılan bukleler bakımından da durum aynıydı. Muhakkak ki Mrs. Glegg'in

çekmesinde en parlak ve en sıkı kahverengi bukleler vardı. Biraz tarazlanmış, karışmış, gevşemiş bukleler de olduğu gibi. Fakat haftanın herhangi bir günü dünyaya parlak, sıkı buklelerin altından bakmak, kutsalla dünyevînin çok çirkin, âdeta kâbuslara yakışacak bir şekilde birbirine karıştırılmasına sebep olacaktı. Tabiî zaman zaman Mrs. Glegg, üçüncü en iyi buklelerini hafta ortasında bir ziyarete gittiği zaman takardı. Ama hiçbir zaman kız kardeşlerinden birinin evine giderken değil. Hele Mrs. Tulliver'a hiç. Zira Mrs. Tulliver evlendiğinden beri kendi saçlarını bukle bukle kıvırmak suretiyle Mrs. Glegg'in ablaca hislerini çok incitmişti. Halbuki Mrs. Glegg'in Mrs. Deane'e söylediği gibi, Bessy gibi çoluğu çocuğu olan ve kocası daima davalar açan bir kadının bunu yapmaması gerekirdi. Ama zayıf bir yaratıktı Bessy.

Eğer bugün Mrs. Glegg'in takma bukleleri her zamankinden daha taraz taraz ve gevşek idiyse, bunun da bir nedeni vardı. Kadın bu suretle Mrs. Tulliver'ın kulaklarının üzerinde iki salkım halinde topladığı sarı buklelerine belirgin ve sert bir imâda bulunmak istiyordu. Mrs. Tulliver'ın saçları ortadan ayrıktı. Bunun iki tarafında da düzgün, uygun birer dalga vardı. Mrs. Tulliver, Glegg ablanın evli bir kadına yakışmayan bu bukleler konusundaki amansız tavrı yüzünden birkaç defa gözyaşı da dökmüştü. Fakat bu saç modeli dolayısıyla daha da güzel olduğunu bilmesi kendisine bir destek olmuştu. Mrs. Glegg, bugün evin içinde de şapkalı oturuyordu. Tabiî bunun bağlarını çözüp, hafifçe de eğmişti. Kadın, misafirliğe gittiği ve kendisini keyifsiz hissettiği zamanlarda daima böyle yapardı. Üstelik yabancı bir evde nasıl bir hava akımı olduğunu bilemezdi. Kadın aynı nedenle küçük samur bir atkı da almıştı. Bu ancak omuzlarına erişiyor, kadının iyice gelişmiş göğüslerinin üzerinde birleşemiyordu. Mrs. Gregg uzun boynunu ise türlü türlü kırmaları olan bir *'chevaux de frise'*le korumaya çalışmaktaydı. Mrs. Glegg'in kurşunî ipek elbisesinin

ne kadar demode olduğunu anlayabilmek için insanın o zamanın modasını çok iyi bilmesi gerek. Ama elbisenin üzerindeki küçük sarı noktacıkların meydana getirdiği yıldız kümelerinden ve insana rutubetli bir elbise sandığını hatırlatan küf kokusundan bunun son zamanlarda giyilmeye başlanacak kadar eski olan kıyafetler grubundan olduğu anlaşılıyordu.

Mrs. Glegg, büyük altın saatini eline alarak, zincirini parmaklarına sarmıştı. Mutfağa bakıp dönen Mrs. Tulliver içeri girince ona, "Başkalarının saatleri kaçı gösterirse göstersin," dedi, "benim saatimden yarım olduğu anlaşılıyor." Sonra sözlerine devam etti: "Pullet ablamın neyi var bilmiyorum. Bizim ailede birinin, bir diğeri kadar erken gelmesi âdetti. Zavallı babacığımın zamanında böyle olduğundan eminim. Bir kardeş diğerleri gelinceye kadar bir saat beklemezdi. Ama eğer aile usullerimiz değişiyorsa, bu benim kabahatim değil. Ben, bir eve tam diğerleri gitmeye hazırlandıkları sırada gelecek bir insan mıyım? Deane ablamın haline şaşıyorum. O bana çok benzerdi. Bana kalırsa Bessy, sen yemeği geciktireceğine biraz erkene al. Geç kalan kimseler bu şekilde hareket etmemeleri lâzım geldiğini bilmeliler."

Mrs. Tulliver yarı aksi yarı uysal sesiyle, "Onların zamanında geleceklerinden emin olabilirsin, abla," diye cevap verdi. "Yemek ancak bir buçukta hazır olacak. Fakat bu bekleyiş sana uzun gelecekse sana bir peynir pastasıyla biraz şarap getireyim."

Mrs. Glegg, acı acı gülerek, başını belli belirsiz bir şekilde salladı. "Bessy! Ablanı daha iyi tanıdığını umuyordum. Ben yemek aralarında hiçbir şey yemem. Böyle bir münasebetsizliğe şimdiden sonra başlayacak da değilim. Fakat yemeği bir buçukta hazırlatmana, bu saçmalığına kızıyorum. Halbuki yemek pekâlâ birde yenebilir. Sen bu şekilde yetiştirilmemiştin, Bessy."

"Fakat ne yapabilirim, Jane? Mr. Tulliver ikiden önce yemek yemekten hoşlanmıyor. Bugün yemek saatini sırf sizin için otuz dakika öne aldım."

"Evet, evet, kocaların nasıl yaratıklar olduklarını bilirim. Onlar her şeyi ileriye atmaya meraklıdırlar. Eğer karıları onlara boyun eğecek kadar zayıflarsa öğle yemeğini çaydan sonraya bile atarlar. Ne yazık ki sen kuvvetli karakteri olan bir kadın değilsin, Bessy. Sana acıyorum. Eğer bunun cezasını çocukların çekmezlerse ne âlâ. Bizim için büyük bir ziyafet hazırlatmamış olduğunu umarım. Kuru ekmek kabuğu yemeyi, müsriflik yüzünden mahvolmaman için tercih eden ablalarına fazla masraf yapmasaydın. Doğrusu Deane ablanı model almamana şaşıyorum. O senden çok akıllı. Bakman, geleceklerini güven altına alman gereken iki çocuğun var. Kocan senin servetini açtığı davalar yüzünden harcayıp bitirdi. Herhalde kendisininkini de bu uğurda sarfedecek." Mrs. Glegg, bu işi şiddetle protesto ettiğini belirtecek bir şekilde sesini yükseltti. "Suyundan mutfaktakilere çorba yapabileceğin haşlama börek, içine bir kaşık şeker konmuş baharatı olmayan basit bir tatlı daha uygun düşerdi."

Glegg ablanın bu hali, günün ne kadar neşeli geçeceğini gösteriyordu. Mrs. Tulliver ablasıyla hiçbir zaman kavga edecek kadar ileri gitmezdi. İtiraz edermiş gibi ayağını kaldıran bir ördeğin, kendisine taş atan bir çocukla kavga ettiği nasıl söylenemezse, aynı şey Mrs. Tulliver için de geçerliydi. Fakat bu yemek meselesi nazik, ayrıca hiç de yeni olmayan bir konuydu. Onun için Mrs. Tulliver daha önceleri verdiği cevabı tekrarladı.

"Mr. Tulliver, parası oldukça dostlarına daima güzel yemekler yedireceğini söylüyor," dedi. "Tabiî onun kendi evinde istediği gibi hareket etmeye de hakkı var."

"Bessy, çocuklarına, biriktirdiğim paradan onların mahvolmasına engel olacak kadar büyük bir miktar bırakmam imkânsız. Mr. Glegg'in servetinden size pay düşmesini de bekleme. Eğer önce ben ölmezsem; aslında Mr. Glegg'in ailesindekiler çok uzun ömürlüdür... Eğer o benden önce ölüp giderse, benim rahatımı

temin etmesine rağmen muhakkak parayı sonradan bunun kendi akrabalarına verilmesini sağlayacak bir şekilde bağlar."

Mrs. Glegg böyle konuşurken, dışarıdan tekerlek sesleri duyuldu. Konuşmanın bu şekilde yarıda kesilmesi Mrs. Tulliver'ı çok memnun etti. Kadın, Pullet ablasını karşılamak için çabucak kapıya gitti. Gelenin Pullet abla olduğu belliydi. Zira o gürültüyü ancak dört tekerlekli bir araba çıkarabilirdi.

Mrs. Glegg, o dört tekerlekli arabayı düşünerek, başını şöyle bir salladı. Dudakları ekşi bir şey yemiş gibi büzülmüştü. Bu konuda değişmez, kuvvetli fikirleri vardı kadının.

Bir atlı araba Mrs. Tulliver'ın kapısının önünde durduğu zaman Pullet abla ağlıyordu. Onun inmeden önce bir miktar gözyaşı daha dökmesinin zorunlu olduğu da anlaşılıyordu. Zira kocasıyla Mrs. Tulliver'ın kendisine destek olmak için beklemelerine rağmen, hiç kımıldamadan oturuyor, üzüntüyle başını sallıyordu. Gözyaşlarının arkasından ileride bir noktaya bakmaktaydı.

Mrs. Tulliver, "A, ablacığım, ne var?" diye sordu. Hayalgücü olan bir kadın değildi. Ama aklına Pullet ablasının en iyi yatak odasındaki büyük tuvalet aynasının ikinci defa kırılmış olabileceği gelmişti.

Mrs. Pullet cevap vermeyerek, tekrar başını salladı. Ağır ağır ayağa kalkarak, arabadan indi. O arada kocasının şık ipek elbisesini yırtılmaktan, buruşmaktan koruyup korumadığını anlamak için de Mr. Pullet'e bir göz attı. Mr. Pullet gaga burunlu, küçük parlak gözlü, ince dudaklı, ufak tefek bir adamdı. Arkasına yeni yapılmış gibi duran gıcır gıcır siyah bir elbise giymiş, boynuna beyaz bir kravat takmıştı. Bu boyun bağını rahatını düşünmekten çok, yüksek bir ilkeye uyarak, gereğinden fazla sıkı bağlamış gibiydi. Ufak bir balıkçı kayığı, yelkenlerini açmış bir kalyona ne kadar benzerse, Mr. Pullet de, balon gibi kolları olan bir elbise ve kolsuz bol bir manto giyen, başına da koskocaman tüylü, kur-

deleli bir şapka geçirmiş olan uzun boylu, güzel karısına o kadar benziyordu.

Modaya uygun bir şekilde giyinmiş, üzüntülü bir kadının hali gerçekten acıklı bir manzaradır, ayrıca yüksek bir uygarlığın hisleri nasıl bir kargaşalığa zorladığının en belirli, ilgi çekici bir örneğidir. Bir Hotanto'nun ıstırabından, geniş, tela astarlı kolları olan bir elbise giymiş, kollarına türlü türlü bilezikler takmış, başına bir mimarlık şaheseri olan, kurdele bağlı bir şapka geçirmiş bir kadına kadar durum aynıdır... İşte size derece derece bir yükselme. Uygarlığın aydın çocuğunda ıstırabın baş özelliği olan kendini kapıp koyuverme en ince ve belirsiz bir şekilde durdurulmuş ve değiştirilmiştir... İşte böylece ortaya analizci bir kafa için ilginç bir problem ortaya çıkmıştır. Eğer kırık kalbi ve gözyaşlarından meydana gelmiş sisin yarı körleştirdiği gözleriyle bu kadın sendeleyerek kapıdan girerse, esvabının tela astarlı kollarını ezebilir. İşte kadının bu ihtimali tamamıyla kavramış olması yüzünden, muhtelif güçler birleşir ve o kapının pervazını hafifçe sıyırıp geçen bir çizgiyi izler. Gözyaşlarının hızla birbiri ardından yanaklarından süzüldüğünü farkettiği için bonesinin kurdele bağlarını çözerek, tembel bir tavırla bunları arkaya atar. Bu dokunaklı bir harekettir, en üzüntülü bir anda bile bone bağlarının tekrar şirin gözükeceği gelecekteki o kuru dakikaların ümidini taşır. Gözyaşları biraz azalırken, başını şapkasını ezmeyecek şekilde arkaya atar ve insanın her şeyden usanmasına sebep olan üzüntünün bezdirici bir hal aldığı o korkunç ana dayanmaya çalışır. Düşünceli bir tavırla bileziklerine bakar, tokalarını sanki farkında değilmiş gibi şirin bir tavırla düzeltir. Kafası o eski sakin ve sağlıksız halinde olsa, bu mahsus yapılmış hareketten de hoşnut kalır.

Mrs. Pullet, her kapının pervazına hafifçe sürünerek geçti. Zaten kapıların eni de omuzlarının genişliğine eşitti. (O devirde

omuzları bir otuz beş santim genişliğinde olmayan bir kadın tecrübeli gözlere pek gülünç gözükürdü.) Mrs. Pullet, bu işi başardıktan sonra Mrs. Glegg'in oturduğu odaya girerken, yüz kaslarını yeni gözyaşı kaynakları keşfetmeye yolladı.

El sıkışırlarken, Mrs. Glegg oldukça sert bir sesle, "Geç kaldın kardeşim," dedi. "Ne var?"

Mrs. Pullet, cevap vermeden önce kolsuz mantosunun eteklerini dikkatle kaldırarak oturdu. Farkına varmadan belagat ilminin en etkili örneklerinden birini kullandı.

"Uçtu gitti..."

Mrs. Tulliver, "Demek bu seferki mesele ayna değil," diye düşündü.

Mrs. Pullet, devam etti. "Evvelki gün öldü!" Kısa bir sessizlikten sonra, derin bir kederle, "Bacakları gövdem kadar olmuştu," diye ilâve etti. "Kaç defa suyunu aldılar. Söylediklerine göre insan isterse o suda yüzebilirmiş bile."

Mrs. Glegg, doğuştan berrak ve kararlı bir kafanın emrettiği bir çabukluk ve kesinlikle konuştu. "O kadın kimse öldüğü iyi olmuş, Sophy. Fakat doğrusu ben kimden bahsettiğini anlıyamadım."

Mrs. Pullet, içini çekerek, başını salladı. "Ama *ben* kimden bahsettiğimi biliyorum. Zaten bizim civarda istiska illetine tutulmuş olan başka kimse yok. Ölenin Twentylands'den ihtiyar Mrs. Sutton olduğundan haberim var."

Kendi 'hısımları'na bir şey olduğu zaman uygun sayılacak şekilde bol bol ağlayan, fakat başka zamanlarda hiç gözyaşı dökmeyen Mrs. Glegg, "O senin akraban değil," dedi. "Hatta bildiğime göre tanıdığın bile sayılmaz."

"Onu o kadar iyi tanıyordum ki, bacaklarını tulum gibi şişken bile gördüm. Yaşlı bir kadındı, parasını kat kat artırmış ve daima servetini kendisi idare etmişti. İçine anahtarlarını koyduğu kesesi

daima yastığının altında dururdu. Onun gibi eski tip ihtiyarlar pek kalmadı artık."

Mr. Pullet, söze karıştı. "Söylediklerine göre kadıncağız bir araba dolusu ilâç içmiş."

Mrs. Pullet, "Ah!" diye içini çekti. "İstiskaya tutulmadan yıllar önce başka bir derdi vardı. Fakat doktorlar bunun ne olduğunu hiçbir zaman anlayamadılar. Son Noel'de kendisini görmeye gittiğim zaman bana, 'Mrs. Pullet,' dediydi. 'Eğer istiskaya tutulursan beni hatırla.'" Mrs. Pullet, tekrar acı acı ağlamaya başlayarak, "İşte öyle söyledi," diye ilâve etti. "Onun sözleri bunlar. Şimdi kadıncağızı cumartesi günü gömecekler. Mr. Pullet'i de cenazeye çağırdılar."

Mantıklı itiraz arzusunu artık yenemeyen Mrs. Glegg, "Sophy," dedi. "Sana şaşıyorum. Akraban olmayan kimseler için üzülerek sağlığını bozuyorsun. Zavallı babacığın öyle yapmazdı. Kuzinimiz Abbott'un vasiyetnamesini yapmadan birdenbire ölüverdiğini duysaydık, ancak bu kadar ağlardın."

Mrs. Pullet, sesini çıkarmadı. Hem bu ağlama faslını tamamlaması lâzımdı, hem de çok fazla ağlaması yüzünden kendisine bu şekilde çatılmasına kızacağı yerde memnun olmuştu. Herkes kendilerine hiçbir şey bırakmayan bir komşuları için bu kadar ağlayamazdı. Fakat Mrs. Pullet bir 'centilmen' çiftçiyle evlenmişti. Hem ağlamasını hem de diğer şeyleri en saygıdeğer bir hale sokacak kadar bol vakti ve parası vardı.

Mr. Pullet, "Fakat Mrs. Sutton vasiyetnamesini yapmadan ölmedi," dedi. Adamcağız şaşkın şaşkın karısının gözyaşlarını haklı gösterecek, bunu tasvip etiğini belirtecek bir şey söylediğini düşünüyordu. "Bizimki zengin bir bölgedir. Fakat o civarda hiç kimsenin Mrs. Suttan gibi binlerce altın bırakmayacağını söylüyorlar. Kadın hiç kimseye hisse ayırmamış. Bütün servetini olduğu gibi kocasının yeğenine bırakmış."

Mrs. Glegg, "Kocasının hısımlarından başka para bırakacak kimsesi olmadığına göre," diye cevap verdi, "o kadar zengin olmasının da bir faydası yokmuş; insanın başkaları için didinip, uğraşması, sıkıntıya katlanması acı bir şey. Tabiî ben faizde başkalarının tahmin ettiğinden daha fazla para bırakmadan ölecek olanlardan değilim... Fakat paranın insanın kendi ailesinde kalmayıp, yabancılara gitmesi hiç hoş değil."

Tülünü çıkararak, bunu dikkatle katlayacak kadar kendisine gelmiş olan Mrs. Pullet, "Mrs. Sutton'ın parasını bıraktığı adamın iyi bir insan olduğundan eminim abla," dedi. "Çünkü o zavallı da nefes darlığı çekiyor. Geceleri de sekizde yatıyor. Bunu bana bir pazar bizim kiliseye geldiği zaman açık açık anlattı. Göğsünün üzerine tavşan derisi koyuyor, konuşurken de nefes nefese kalıyor. Tam mânasıyla bir centilmen o. Ona, senenin önemli bir kısmını doktor tedavisinde geçirdiğimi söyledim. O zaman bana, 'Mrs. Pullet, sizi o kadar iyi anlıyorum ki,' dedi. Böyle söyledi ya. Aynen kendi sözleri bunlar." Mrs. Pullet, "Ah," diye içini çekti. Pembe bileşim ve beyaz bileşim, küçük şişelere konmuş kuvvetli ilâçlar, büyük şişelerdeki hafif şeyler, bir şilinlik ter gömlekleri, on sekiz penilik şuruplar bakımından pek az kimsenin kendisi kadar tecrübeli olduğunu düşünerek başını salladı. "Artık gidip şapkamı çıkarabilirim, kardeşim." Kocasına dönerek ilâve etti. "Şapka kutumu arabadan indirmelerini söyledin mi?"

Mr. Pullet, geçici bir dalgınlık yüzünden bunu tamamıyla unutmuştu. Müthiş bir vicdan azabına kapılarak, durumu gidermek için telâşla dışarı çıktı.

Mrs. Glegg'in, Sophy'nin doktorların uydurma ilâçlarıyla bünyesini zayıflatan ilk Dodson olması dolayısıyla hissettiklerini anlatmaya başlayacağından korktuğu için odadan hemen çıkmayı isteyen Mrs. Tulliver, "Kutuyu yukarı getirirler, abla," dedi.

Mrs. Tulliver, Pullet ablasıyla yukarıya çıkmaktan, onun bonesini başına giyerek denemeden önce iyice incelemekten ve onunla genel olarak şapkalardan bahsetmekten çok hoşlanırdı. Bessy'nin, Mrs. Glegg'in ablaca merhametinin uyanmasına sebep olan zayıf taraflarından biri de buydu. Bessy haddinden fazla şıktı. O Glegg ablasının gardrobunun ilk çağlara ait kısmından çıkarıp verdiği kumaşlardan kızına elbise yapmayacak kadar kibirliydi. Bir çift ayakkabı hariç, o kızı giydirmek için bir şeyler almak hem ayıp, hem günahtı. Aslında bu bakımdan Mrs. Glegg, kız kardeşi Bessy'ye karşı haksızlık ediyordu. Mrs. Tulliver Maggie'yi Glegg teyzesinin boyanmış esvabından yapılmış ipek bir elbiseyi ve Livorno hasırından şapkayı giymeye ikna için elinden geleni yapmıştı. Sonuç öyle kötü olmuştu ki, Mrs. Tulliver olayı bir sır olarak saklamaktan başka çare bulamamıştı. Elbisenin pis pis boya koktuğunu söyleyen Maggie bunu ilk giydiği pazar günü rozbif yağıyla bir güzel süslemişti. Meselenin bu şekilde halledileceğini sezdiği için de daha sonra yeşil kurdeleli hasır şapkanın üzerine tulumbadan su boşaltmıştı. Böylece şapkaya pörsümüş marul yapraklarıyla süslenmiş kaşar peyniri havası vermişti. Mazeret olarak Tom'un Maggie'yi o şapkayla gördüğü zaman güldüğünü ve kıza tıpkı yaşlı bir kuklaya benzediğini söylediğini hemen açıklamalıyım. Pullet teyze de zaman zaman elbiseler hediye ederdi ama bunlar hem Maggie'yi hem de annesini memnun edecek kadar güzeldi. Mrs. Tulliver ablaları arasında en çok Pullet'i severdi. Mrs. Pullet de onu. Fakat Mrs. Pullet, Bessy'nin öyle yaramaz, beceriksiz çocukları olduğu için üzülürdü. Onlar içinden elinden geleni yapacaktı tabiî. Fakat onların kız kardeşleri Deane'in Lucy'si kadar iyi ve güzel olmamaları üzülecek bir şeydi. Maggie'yle Tom'a gelince, onlar da Pullet teyzelerinin tahammül edilebilinecek bir kadın olduğunu düşünürlerdi. Bunun, baş sebebi de Mrs. Pullet'in, Glegg teyze olmamasıydı.

Tatiller sırasında Tom, teyzelerine birer defadan fazla gitmeye yanaşmazdı. Tabiî enişteleri bu bir tek misafirlik sırasında, ona para verirlerdi. Fakat Pullet teyzenin evinin bodrumunda derileri soyulacak bir sürü kocaman kurbağa vardı. Bu yüzden Tom ona gitmeyi tercih ederdi. Maggie, kurbağaları görünce tiksintiyle ürperir, kâbuslarında onları görürdü. Fakat Pullet enişteşinin çalgılı enfiye kutusu da pek hoşuna giderdi. Buna rağmen Mrs. Tulliver yanlarında değilken, ablaları Tulliver kanıyla Dodson kanının karışmasının hiç iyi netice vermediğinden bahsederlerdi. "Zavallı Bessy'nin çocukları tam mânasıyla birer Tulliver... Tom rengini Dodson'lardan almış olmasına rağmen muhakkak babası gibi aksi olacak. Maggie'ye gelince... O da Mr. Tulliver'ın kız kardeşi Mrs. Moss'un bir kopyası..." Mrs. Moss, iri kemikli bir kadındı. Kendinden kabil olduğu kadar aşağı bir kocaya varmıştı. Porselen takımları yoktu. Kocası kirayı ödemekte bile güçlü çekiyordu. Fakat Mrs. Pullet, yukarıda Mrs. Tulliver'la yalnız kaldığı zaman, iki kardeş bu sefer Mrs. Glegg'den bahsediyorlardı. Bu sözlerin hiçbiri de Glegg ablanın lehine değildi tabiî. İki kardeş gizlice, "Jane abla bir daha sefere kimbilir ne acayip kılığa girecek," diyorlardı. Fakat o gün bu başbaşa konuşmaları Mrs. Deane'la küçük Lucy'nin gelişi yüzünden kısa kesildi. Lucy'nin sarı bukleleri düzeltilirken Mrs. Tulliver sessiz bir acıyla bu sahneyi seyretti. Miss Dodson'ların en zayıfı ve sarı suratlısı olan Mrs. Deane'in herkesin Mrs. Tulliver'ın kızı olduğunu sanacağı bu çocuğu dünyaya getirmiş olması izah edilemeyecek bir olaydı. Tabiî Maggie her zaman Lucy'nin yanında daha da esmer duruyordu.

Bugün de Maggie ve Tom, babaları ve Glegg amcalarıyla bahçeden içeri girdikleri zaman aynı şey oldu. Maggie, kayıtsız bir tavırla bonesini fırlatıp atmıştı. Bukleleri açılıp, karışmış saçlarıyla hemen annesinin dizinin dibinde duran Lucy'ye doğru koştu. İki kuzen arasındaki karşıtlık çok belirliydi tabiî. Derinli-

ğine bakmasını bilmeyen gözler için de bu karşıtlık Maggie'nin aleyhineydi. Fakat anlayışlı, tecrübeli biri, Lucy'nin muntazam, temiz hatlı çehresinde değil de, Maggie'nin esmer yüzünde daha yüksek bir olgunluğun ilk izlerini fark edebilirdi. Siyah, sert, iri bir köpekle, beyaz bir kedi yavrusu arasındaki farka benziyordu bu. Lucy kuzenini öpmek için bir gül goncasını andıran biçimli dudaklarını uzattı. Her şeyi düzgün ve biçimliydi onun. Mercan kolye taktığı küçük, yuvarlak boynu; hiç de düğme gibi olmayan küçük, muntazam burnu; Maggie'ye mahçup bir sevinçle bakan elâ gözlerine uygun olan, sarı saçlarından biraz daha koyu renk düz, ince kaşları. Maggie, Lucy'den bir yaş bile büyük olmamasına rağmen ondan bir baş uzundu. Maggie, Lucy'ye daima büyük bir zevkle bakardı. Kız, insanların kendi yaşlarındaki çocuklar boyunda kaldıkları, hiç büyümedikleri bir dünyayı hayal etmekten hoşlanırdı. Bu dünyanın kraliçesi tıpkı Lucy gibiydi. Başında minicik bir taç, elinde küçücük bir asa olan bu kraliçe aslında Lucy biçimine girmiş olan Maggie'nin kendisiydi.

Maggie, kuzenini öptükten sonra, "Ah, Lucy," diye bağırdı. "Ben ve Tom'la kalacaksın değil mi? Onu öpsene Tom."

Tom da Lucy'nin yanına gelmişti ama onu öpmek niyetinde de değildi. Ne münasebet. Çocuk, Maggie'yle birlikte kuzenlerine doğru gitmeyi, bütün o teyzelere ve eniştelere, "Hoş geldiniz..." demekten kolay bulduğu için kız kardeşinin yanından ayrılmamıştı. Şimdi çekingen oğlan çocuklarının misafir geldiği zaman yaptıkları gibi, o beceriksizce tavırlarla hiçbir şeye bakmadan hafifçe gülümsüyordu. Yüzü kıpkırmızı kesilmişti. Bu mahçup çocuklar sanki dünyaya yanlışlıkla gelmişler ve herkesi utanılacak bir şekilde çırılçıplak bulmuşlar gibi davranırlar.

Glegg teyze, kelimelere basa basa, yüksek sesle, "Oh, Maşallah," dedi. "Artık küçük kızlarla oğlanlar bir odaya girdikleri

zaman teyzeleriyle enişte lerini görmezlikten mi geliyorlar? Ben küçük bir kızken durum hiç de böyle değildi."

Mrs. Tulliver, endişeli ve üzgün bir tavırla, mırıldandı. "Gidip teyzeleriniz ve enişte lerinizle konuşun, yavrularım." Maggie'ye fısıltıyla gidip saçlarını fırçalamasını emretmeyi istiyordu.

Mrs. Glegg, çocukların ellerini sıkarak iri yüzükleriyle onların canlarını yakıp, istememelerine rağmen ikisini de yanaklarından öperken, yine aynı yüksek sesle ve kesin tavırlarla, "E, nasılsınız bakalım?" dedi. "Yaramazlık etmediğinizi umarım. Uslu uslu oturuyor musunuz bari? Başını kaldır Tom, başını kaldır. Yatılı okullara giden çocuklar kafalarını dik tutmalıdırlar. Bana bak bakayım." Tom'un bu zevkten kendisini mahrum etmek istediği anlaşılıyordu. Zira çocuk elini çekmeye çalışmaktaydı. "Saçlarını kulaklarının arkasına at, Maggie. Elbisenin omuzunun kaymamasına da dikkat et."

Glegg teyze, sanki onların sağır ve hatta belki de aptal olduklarına inanıyormuş gibi iki kardeşle daima böyle yüksek sesle, kelimelerin üzerinde dura dura konuşurdu. Kadın, "Bu onlara bazı sorumlulukları olduğunu öğretmek için iyi bir usul," diye düşündü. "Bu şekilde bu iki çocuğun yaramazlığa olan meyillerinin de faydalı bir şekilde önüne geçilmiş olur. Bessy'nin çocukları o kadar şımarık ki. Onlara görevlerini öğretecek biri lâzım..."

Pullet teyze, merhamet dolu bir sesle, "Ah yavrularım," diye mırıldandı. "Fevkalâde bir şekilde çabucak büyüyorsunuz." Çocukların başlarının üzerinden üzgün bir tavırla annelerine bakarak ilâve etti. "Korkarım büyüdükçe güçleri kesilecek. Zannedersem kızın saçı fazla sık. Ben senin yerinde olsaydım onun saçlarını içlerinden aldırarak kısacık keserdim. Bu kadar saç onun sağlığı için hiç iyi değil. Eğer cildinin bu esmerliğine bu saçları sebep oluyorsa, buna hiç şaşmam. Ne dersin Deane kardeşim?"

Mrs. Deane, "Doğrusu bu bakımdan bir şey söyleyemeyeceğim," diyerek dudaklarını tekrar büzdü ve Maggie'yi inceleyen gözlerle süzmeye başladı.

Mr. Tulliver, atıldı. "Hayır, hayır. Çocuğun sağlığı yerinde. Hiçbir derdi yok onun. Beyaz buğday gibi kızıl buğday da vardır. Kimisi en çok kara buğdayı beğenir. Fakat Bessy'nin çocuğun saçlarını kısa kestirmesi gerçekten iyi olur. O zaman kızın saçları iyice yatar ve düzgün durur."

Maggie'nin kafasında korkunç bir karar belirmeye başlamıştı. Fakat Deane teyzesinin Lucy'yi onlarda bırakıp bırakmayacağını öğrenme arzusu bunu biraz geciktirdi. Deane teyze Lucy'nin onlara gelmesine pek izin vermezdi. Mrs. Deane bu dâveti reddetmek için türlü bahaneler uydurduktan sonra, sonunda Lucy'nin yardımını istemek zorunda kaldı.

"Burada annen olmadan kalmak istemezsin değil mi, Lucy?"

Lucy çekingen bir tavırla, "Ah, çok isterim anneciğim," diye cevap verdi. "Ne olur?" Küçücük boynu kıpkırmızı kesilmişti.

Mr. Deane, "Aferin Lucy," diye bağırdı. "Bırak kızı kalsın, Mrs. Deane. Bırak kalsın." Galli Mr. Deane, iriyarı fakat zeki ve uyanık biriydi. Bu tipe İngiliz toplumunun her tabakasında rastlamak kabildir. Çıplak bir kafa, kızıl sakallar, geniş bir alın, ağırlığa kaçmayan bir sağlamlık. Mr. Deane gibi soylu kişiler de görebilirsiniz, ona benzeyen bakkallar ve işçiler de. Fakat adamın kahverengi gözlerindeki zeki pırıltı, sık görülen yüz tipinden daha ender bir şeydi. Gümüş bir enfiye kutusunu sıkıca elinde tutuyor ve zaman zaman bunu Mr. Tulliver'a uzatıyordu. Karşılığında da adamın enfiyesinden bir tutam almaktaydı. Mr. Tulliver'ın kutusu ise sadece gümüş kaplamaydı. Bu yüzden Mr. Tulliver, kutuları değiştirmelerini söyleyerek bacanağına takılmak âdetindeydi. Mr. Deane'e bu kutuyu çalıştığı müessesedeki büyük ortakları hediye etmişlerdi. Tabiî kutuyla birlikte adama

hisse senetleri de vermişlerdi. Bu hareketi, Mr. Deane'in Müdür sıfatıyla işleri fevkalâde bir şekilde idare etmesi karşısında duydukları hayranlığı belirtmek için yapmışlardı. St. Ogg's'da Mr. Deane kadar sayılan başka hiç kimse yoktu. Hatta bazıları Dodson kardeşler arasında en kötü evliliği yaptığı iddia edilen Miss Susan'ın günün birinde Mrs. Pullet'inkinden daha iyi bir arabaya bineceğini ve onunkinden daha şahane bir evde oturacağını söylemekteydiler. Guest ve Ortakları gibi âtölye ve gemi sahibi olan ve ayrıca bankayla da ilgisi bulunan bir şirkete giren adamın artık nerede duracağını kimse bilemezdi. Samimî kadın arkadaşlarına göre de Mrs. Deane fazla gururlu, ukalâ ve hırslıydı. Onun için de kocasını daima mahmuzlayacak, onun olduğu yerde durmasına katiyen izin vermeyecekti.

Lucy'nin kalma işi halledilir halledilmez, Mrs. Tulliver, Maggie'yi işaretle yanına çağırarak, kulağına fısıldadı: "Maggie, git saçlarını fırçalattır: Utanılacak bir haldesin. Sana Martha'ya görünmeden buraya girmemeni söylemiştim. Bunu sen de biliyorsun."

Maggie, ağabeysinin önünden geçerken, onun kolunu çekiştirerek, fısıltıyla, "Tom, benimle dışarı gel," dedi. Ağabeyi de onun peşinden dışarı âdeta memnunlukla çıktı.

Kapının önünde Maggie tekrar, "Benimle yukarı gel, Tom," diye fısıldadı. "Yemekten önce yapmak istediğim bir şey var."

Tom, "Yemekten önce oyun oynayacak zamanımız yok," dedi. Çocuğun hayalgücü, araya girecek herhangi bir şeyi sabırsızlıkla karşılıyordu.

"Merak etme, bunun için vakit var. Allah aşkına gel, Tom."

Tom Maggie'nin peşi sıra yukarıya, annesinin odasına çıktı. Kızın hemen bir çekmeye koştuğunu gördü. Maggie buradan koskocaman bir makas çıkardı.

Tom da meraklanmıştı. "Makası ne yapacaksın, Maggie?"

Maggie, cevap olarak ön perçemlerini yakaladığı gibi alnının ortasından dümdüz kesiverdi.

Tom, "Allah'ım!" diye bağırdı. "Fena halde azar işiteceksin, Maggie. Diğer taraflarını kesme bari."

Tom konuşurken, makas şıkırtıyla açılıp kapandı. Tom, birdenbire bunun çok eğlenceli olduğunu düşündü. Maggie muhakkak pek acayip bir hâle girecekti.

Kendi cüreti yüzünden iyice heyecanlanan ve işi tamamlamak için sabırsızlanan Maggie, "Tom," dedi. "Arka kısımları da sen kesiver."

Tom, ihtar edermiş gibi başını salladı. "Sana çok kızacaklarını biliyorsun." Makası alırken tereddüt dolu bir hâli vardı.

Maggie, ayağını hafifçe yere vurdu. "Bırak şimdi bunu.. Çabuk ol." Yanakları iyice kızarmıştı.

Kızın siyah saçları öyle gür ve sıktı ki, bir midillinin yelesini kesmek gibi yasak bir zevki çoktan tatmış bir erkek çocuk için bundan daha çekici bir şey olamazdı. Bu sözleri bir makasın iki ucunu âsi, sık saçların içinde birleştirme zevkini tatmış olan kimselere söylüyorum. Tatlı, gıcırtıyla karışık bir şakırtı... Sonra bir daha... Bir daha... Aradaki sık saçlar ağır ağır yere uçtular. Maggie'nin saçları biçimsizce, eğri büğrü kesilmişti ama kız kendisini hürriyetine kavuşmuş, dertlerden kurtulmuş gibi hissediyordu. Sanki bir ormandan açık bir ovaya çıkmıştı.

Tom, kardeşinin etrafında zıplayarak, ellerini dizlerine vurup gülerek, "Ah Maggie!" diye bağırdı. "Allah'ım... Öyle acayip oldun ki. Git aynada kendine bak. Okulda fındık kabuğu attığımız aptala benziyorsun."

Maggie, beklenmedik bir acı hissetti. Oysa o sadece canını sıkan saçlarından ve alaycı sözlerden kurtulacağını, böyle kesin bir şekilde hareket ederek annesine ve teyzelerine karşı kazanacağı zaferi düşünmüştü. Saçlarının güzel durmasını istediği yoktu.

İmkânsız bir şeydi bu. Maggie sadece herkesin, kendisinin zeki bir kız olduğunu düşünmesini ve onda kusur bulmamasını arzu etmekteydi. Fakat şimdi Tom gülmeye başlamış ve ona aptala benzediğini söylemişti. Bu şekilde mesele bambaşka, yepyeni bir hal almış oluyordu. Maggie aynaya baktı. Tom hâlâ ellerini vurarak gülüyordu. Maggie'nin kızarmış yanakları sararmaya, dudakları biraz titremeye başladı.

Tom, "Ah, Maggie..." dedi. "Hemen aşağıya yemeğe inmem lâzım... Oh... Ah..."

"Bana gülme Tom!" Maggie öfkeyle konuşmuştu. Gözlerinde hiddet yaşları parlıyordu. Ayağını yere vurarak ağabeyini itti.

Tom, "Hemen şirretleşme," diye cevap verdi. "Madem öyleydi o halde saçlarını neden kestin? Aşağıya ineceğim. Kokulardan yemeğin masaya götürüldüğü anlaşılıyor."

Çabucak aşağıya inerek zavallı Maggie'yi değiştirilmesi imkânsız bir şey yapmış olmanın verdiği acı hislerle yapayalnız bıraktı. Kızın küçücük ruhunun hemen her gün geçirdiği bir tecrübeydi bu. İş olup bittikten sonra yaptığı şeyin pek gülünç olduğunu, üstelik saçlarını her zamankinden daha çok düşüneceğini ve bunlar hakkında sözler duyacağını da gayet iyi anlıyordu. Maggie, içinden gelen heyecanlı sese uyarak bir şeyi çabucak, telâşla yapardı. Ondan sonra da yalnız sonuçları değil, kuvvetli bir hayâlgücü yüzünden, 'o hareket yapılmazsa neler olabileceğini bütün ayrıntıları ve mübalâğalı tamamlayıcılarıyla' iyice görürdü. Tom, neyin lehine, neyin aleyhine olacağını o fevkalâde içgüdüsüyle hemen seziverdiği için Maggie gibi gülünç ve çocukça şeyler yapmazdı. İşte bu yüzden Maggie'den daha inatçı ve katı olmasına rağmen annesi onun yaramazlığından pek ender şikâyet ederdi. Fakat Tom da böyle bir hata yaparsa onu iyice benimser, fikrini değiştirmez ve olacaklara da aldırmazdı. Tom, bahçe kapısına vurduğu babasının kamçısı koparsa kendisini suç-

lu bulmazdı. "Kamçı kapının menteşesine takılmamalıydı," diye düşünürdü. Tom Tulliver, bahçe kapısına kamçıyı indirirken bu hareketin bütün çocukların hakkı olduğunu da düşünmezdi. Hayır; sadece Tom Tulliver bu kapıyı kamçılamakta haklıydı, onun için de pişman olacak değildi. Gelgelelim aynanın önünde durmuş ağlayan Maggie bu şekilde aşağıya inmesinin imkânsız olduğunu düşünüyordu. Teyzelerinin sert bakışlarına ve acı sözlerine dayanamazdı. Herhalde o arada Tom, Lucy, servis yapan Martha, hatta babasıyla enişteleri bile kendisine güleceklerdi. Madem Tom kendisine gülmüştü, o halde diğerlerinin de kendisine gülecekleri muhakkaktı. "Keşke saçlarıma elimi sürmeseydim... Şimdi Tom ve Lucy'yle oturur, kayısılı puding ve krema yerdim..." Artık ağlamaktan başka ne yapabilirdi Maggie? Kız, Aias'ın,* boyunları kesilmiş koyunların arasında oturduğu gibi, âciz ve ümitsiz bir tavırla etrafa saçılmış olan siyah saçlarının arasında oturuyordu. Noel borçlarını, ölen aşklarını, sona eren arkadaşlıklarını düşünen, hayat yükünün altında ezilmiş ölümlüler, belki kızın bu ıstırabını pek önemsiz bulurlar. Fakat bu Maggie için bizim karşıtlığa düşerek 'olgun bir yaşın gerçek dertleri' dediğimiz şeyler kadar acıydı. Hatta belki daha da acıydı bir bakıma. Çocukluğumuzda hemen hepimiz, "Ah, yavrum, ileride üzülecek gerçek dertlerin olacak," sözleriyle teselli edilmişizdir. Büyüdükten sonda kendimiz bu sözleri diğer çocuklara tekrarlamışızdır. Annemizi ya da dadımızı yabancı bir yerde kaybettiğimiz zaman küçücük çoraplarımızın iyice örtmediği ince bacaklarımızla bir köşede durarak hıçkıra hıçkıra, içe dokunacak bir şekilde ağlamışızdır. Fakat artık o anın dokunaklılık ve acılığını hatırlayıp, bu yüzden gözyaşı dökemeyiz. Bu imkânsızdır bizim için. Halbuki beş ya da on yıl önceki ıstıraplarımız hâlâ hatırımızdadır ve

---

* Sophokles'in tragedyası *Aias*'a gönderme yapılıyor. (ed.n.)

onları düşündükçe de ağlarız. O dokunaklı anların her birinin izi kalmıştır, bunlar hâlâ içimizde yaşamaktadır. Fakat bu izler gençliğimizin ve olgunluk çağımızın daha sağlam dokusuna, artık bir daha ayrılmayacak bir şekilde karışmıştır. İşte bu nedenle de çocuklarımızın dertlerini gülümser bir inanmazlıkla seyrederiz. Onların gerçek ıstırapları karşısında sadece bu tavrı takınırız, içimizde çocukluk deneylerini olduğu gibi hatırlayabilen var mıdır? Sadece yaptıklarını ve başına gelenleri değil, fakat kuyruklu ceketle pantalon giydiği günlerde nelerden hoşlandığını, nelerden hoşlanmadığını hatırlayabilenimiz var mı? Bir yaz dönümüyle diğerinin arasında epey uzun zaman olduğu o çağlarda, hissettiklerini yeniden canlanan bir anlayışla ve yürekten, gizli bir anlayışla sezenimiz? Topu bilerek başka tarafa attığınız için okul arkadaşlarınız sizi oyundan çıkardıkları; tatilde yağmurlu bir günde nasıl eğleneceğinizi bilmediğiniz için iç sıkıntısından yaramazlık yaptığınız; yaramazlıktan sonra büyüklere meydan okuduğunuz; ondan sonra somurttuğunuz; kendi yaşınızdaki çocukların artık kuyruklu ceket giymeye başlamalarına rağmen anneniz buna katiyen izin vermediği zaman neler duymuştunuz? Şimdi bu hisleri kalbinizde tekrar canlandırabiliyor musunuz? Eğer o ilk çağlardaki acı hisleri, belirsiz tahminleri, duyduğumuz kederi artıran o acayip ölçülere hiç uymayan, derinliği olmayan hayat anlayışımızı hatırlıyorsak, o zaman kendi çocuklarımızın üzüntüsüne aldırmamazlık edemeyiz.

Kezia telâşla odaya girerek, "Miss Maggie," dedi. "Hemen aşağıya ineceksiniz. Allah'ım! Yine ne yapıyordun, Miss Maggie? Hiç böyle acayip şey görmedim."

Maggie öfkeyle homurdandı. "Hiç konuşma Kezia. Hemen git."

"Söylediklerimi duymadın mı? Hemen şu dakika aşağıya ineceksin Miss." Kezia Maggie'nin yanına giderek kızı yerden kaldırmak için onun elini tuttu. "Annen öyle söyledi."

Maggie, Kezia'ya karşı koymaya çalıştı. "Çekil Kezia. Ben yemek istemiyorum. Aşağıya da inmeyeceğim."

"İyi de... Benim burada kalmam imkânsız. Servis yapmam lâzım." Kezia tekrar dışarı çıktı.

On dakika sonra Tom, kapıdan baktı. "Maggie, ne aptalsın! Aşağıya inip yemeğini yesene. Neler var neler. Annem, muhakkak gelmeni istiyor. Neden ağlıyorsun? Sulu gözlü sen de."

Ah, ne feci şeydi bu. Tom o kadar kalpsiz ve kayıtsızdı ki. Halbuki o şimdi yere oturup ağlasaydı, Maggie de onunla birlikte hıçkırırdı. Sonra aşağıda o nefis yemekler vardı. Üstelik Maggie öyle de acıkmıştı ki. Ah, ne acı dakikalardı bunlar.

Fakat Tom tam mânâsıyla kalpsiz de sayılmazdı. Çocuk ağlamazdı pek. Maggie'nin üzüntüsü yüzünden tatlıdan mahrum kalacağını da sanmıyordu. Tom, ilerleyerek kafasını Maggie'nin başına yaklaştırdı. Alçak sesle, ona bir sır söylermiş gibi, "Haydi, aşağıya inmeyecek misin, *Maggie?*" dedi. "Bana puding verdikleri zaman sana da bir parça getireyim mi? Krema filân?"

Maggie, hayatın biraz daha dayanılır bir şey olduğunu düşünmeye başlamıştı. "E-vet..."

Tom, döndü. "Pekâlâ..." Fakat kapıda durarak, tekrar döndü. "Ama aşağıya inmen daha iyi olur. Tatlılar var. Sonra fındık ceviz., Çuha çiçeği şerbeti..."

Maggie'nin gözyaşları durmuştu. Tom yanından ayrılırken kızın yüzünde düşünceli bir ifade belirmişti. Tom'un uysallığı ıstırabını biraz hafifletmişti. Şimdi cevizle çuha çiçeği şerbeti hemen etkilerini göstermeye başlıyorlardı.

Maggie, ağır ağır kesik saçlarının arasından kalktı. Yine ağır ağır aşağıya indi. Sonra yemek odasının kapısının pervazına omuzunu dayayarak durdu. Kapı aralandıkça içeriyi gözetliyordu. Tom'la Lucy masada oturuyorlardı. Aralarında boş bir sandalye vardı. Büfenin üzerine ise kremayı koymuşlardı. Bu

kadarına dayanılamazdı artık. Maggie usulca içeriye süzülerek, boş iskemleye doğru gitti. Fakat sandalyeye oturur oturmaz da pişman oldu. "Keşke yukarıda kalsaydım," diye düşündü.

Mrs. Tulliver, Maggie'yi görünce hafifçe bağırdı. O kadar şaşırdı ki, elindeki büyük salça kaşığını tabağa düşürdü. Tabiî masa örtüsünün aleyhine oldu bu. Kezia, hanımını tam et keserken telâşlandırmayı istemediği için Maggie'nin aşağıya inmeyi neden istemediğini Mrs. Tulliver'a söylememiş, küçük kızı ele vermemişti. Bu yüzden de Mrs. Tulliver daha kötü bir şey olduğundan şüphelenmemiş, durumu Maggie'nin inadına vermişti. Bu inat da cezasını beraber getirmiş, Maggie bu yüzden aç kalmıştı.

Mrs. Tulliver'ın haykırması üzerine bütün gözler kadının baktığı tarafa döndü. Maggie'nin yanakları ve kulakları alev alev yanmaya başladı.

Müşfik halli, beyaz saçlı, yaşlı bir 'centilmen' olan Glegg enişte, "Allah Allah," dedi. "Bu küçük kız da kim? A, ben onu tanımıyorum. Bu, yolda bulduğun bir çocuk mu, Kezia?"

Mr. Tulliver, büyük bir neşeyle gülerek Mr. Deane'e usulca fısıldadı. "Bizimki gidip saçlarını kesmiş. Hayatında hiç onun gibi bir cadaloz gördün mü?"

Pullet enişte, "Küçüğüm," dedi. "Kendini pek gülünç hâle sokmuşsun." Herhalde adam o zamana kadar hiç böyle yaralayıcı, kalp kırıcı bir söz de söylememişti.

Glegg teyze en yüksek ve haşin sesiyle Maggie'yi azarlamaya başladı. "Ayıp ayıp! Utanmıyorsun değil mi? Kendi saçlarını kesen küçük kızları kamçıyla dövmeli ve onlara sadece kuru ekmekle su vermeli. Onların gelip teyzeleriyle eniştelerinin arasında oturmalarına izin vermemeli."

Glegg enişte bu tehdide şakacı bir hava vermeye çalıştı. "Evet, evet, onu hapse atmalı sanırım... Orada saçının geri kalan kısmını da keser ve daha düzgün bir hale sokarlar."

Pullet teyze Maggie'ye acırmış gibi içini çekti. "Şimdi her zamankinden çok bir çingeneye benzedi. Kızının bu kadar esmer olması gerçekten büyük talihsizlik, kardeşim. Oğlunun rengi fena değil. Fakat böyle kapkara bir ciltin kızının ileride çok şeyine engel olacağı muhakkak."

Mrs. Tulliver'ın da gözleri dolmuştu. "Çok yaramaz. Beni daima üzüyor."

Maggie, bir azarlama ve alay korosunu dinliyordu sanki. Kızın yüzü önce öfkesinden kızarmıştı. Tom, kardeşinin masaya konan puding ve kremanın da desteğiyle her şeye cesaretle katlanacağını sandı. Bu düşüncesi yüzünden de usulca, "Ah, Maggie," dedi. "Sana azar işiteceğini söylemiştim." Tom, kardeşine dostluk göstermeye çalışmıştı. Fakat Maggie'ye bu şekilde rezil olduğu için ağabeysi bayağı seviniyormuş gibi geldi. O anda kızın o cılız meydan okuma gücü de kesiliverdi. Kalbi dolup taştı. Maggie, iskemlesinden fırlayarak, babasına koştu. Başını onun omuzuna gömerek yüksek sesle, hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı.

Babası ona sarılarak, kendisini teselliye çalıştı. "Haydi kızım, haydi yavrum... Sen onlara aldırma. Madem saçlarından rahatsız oluyordun, onları kesmeye de hakkın vardı. Ağlamaktan vazgeç. Baban daima senin tarafını tutar."

Şefkat dolu tatlı sözler. Maggie, babasının 'kendi tarafını' tuttuğu bu anları hiçbir zaman unutmadı. Bunları kalbinde canlı tuttu, uzun yıllar sonra herkes babalarının çocuklarına çok kötülük ettiğini söyledikleri zaman da yine bu anları hatırladı.

Mrs. Glegg, "Kocan bu çocuğu pek fazla şımartıyor. Bessy," dedi. Sözümona kız kardeşiyle konuşuyordu ama bu sözleri herkesin işitebileceği bir sesle söylemişti. "Eğer dikkat etmezsen, bu kızının mahvına sebep olabilir. Babam çocuklarını hiç bu şekilde yetiştirmedi. Yoksa o zaman biz şimdikinden tamamıyla başka bir aile olurduk."

Mrs. Tulliver'ın ailevi ıstırapları o anda hissizliğin başladığı noktaya erişmişti. Ablasının lâfına aldırmadı. Bonesinin bağlarını arkaya atarak, sessiz bir tevekkülle pudingi dağıtmaya başladı.

Tatlıdan sonra Maggie için de kurtuluş kapıları açıldı. Zira çocuklara hava ılık olduğu için cevizleriyle şerbetlerini yazlık kameriyeye götürebilecekleri söylendi. Onlar da bir büyültecin altından kaçan küçük hayvanlar gibi bahçedeki tomurcuklanan fidanların arasından koşuştular.

Mrs. Tulliver'ın çocuklara bu izni vermesinin bir sebebi vardı. Artık yemek sona ermişti. Kimsenin kafası meşgul değildi. Artık abla ve enişte lerine Mr. Tulliver'ın Tom hakkındaki kararını açıklamanın zamanıydı. O sırada Tom'un yanlarında bulunmaması da daha iyi olacaktı. Çocuklar büyüklerinin kendilerinden sanki onlar küçük kuşlarmış gibi büyük bir rahatlıkla bahsettiklerini dinlemeye alışıktılar. Küçücük boyunlarını uzatarak bu konuşmaları ne kadar dikkatle dinlerlerse dinlesinler yine de bir şey anlamazlardı. Fakat bu sefer Mrs. Tulliver kendisinden beklenmedik bir ihtiyatlılık göstermişti. Zira son zamanlarda Tom'un okumak için bir rahibin yanına gitme fikrinden hiç hoşlanmadığını anlamıştı. Çocuk için bu muhafızın yanında ders öğrenmeye çalışmaktan farksızdı. Mrs. Tulliver içini çeke çeke Pullet ablasının veya Glegg ablasının bütün itirazlarına rağmen kocasının yine de bildiğini okuyacağını düşünüyordu. Fakat hiç olmazsa işin sonu kötü geldiği zaman abları, "Bessy, dostlarına hiçbir şey söylemeden kocasının budalaca fikirlerine uydu," diyemeyeceklerdi.

Bessy, Mr. Deane'le konuşan kocasının sözlerini keserek, "Mr. Tulliver," dedi. "Artık çocukların teyzeleriyle eniştelerine Tom'la ilgili niyetlerini açıklamanın zamanı geldi sanırım. Öyle değil mi?"

Mr. Tulliver oldukça sert bir sesle, "Pekâlâ," diye cevap verdi. "Tom hakkındaki kararlarımı başkalarına açıklamaya hiçbir iti-

razım yok." Mr. Deane'le Mr. Glegg'e doğru bakarak, ilâve etti. "Tom'u King's Lorton'da Mr. Stelling adlı bir rahibin yanına yollayacağım. Mr. Stelling anladığıma göre çok zeki bir adam. Onun Tom'a hemen her şeyi öğreteceğinden de eminim."

Duyulan muhtelif hışırtılar bu haberin misafirleri ne kadar şaşırttığını gösteriyordu. Bir köy kilisesinde de rahip kürsüden cemaatin günlük işleriyle ilgili bir takım imalı sözler söylediği zaman yine böyle hışırtılar duyulur. Mr. Tulliver'ın aile işlerine bir rahibi karıştırmış olması, teyzelerle enişteler için aynı derecede hayret verici bir şeydi. Pullet enişteye gelince... Eğer Mr. Tulliver, Tom'u Baş Mabeyinciye yollayacağını söyleseydi, adamın aklı ancak bu kadar karışırdı. Zira Mr. Pullet iyi cins çuhadan elbiseler giyen, yüksek mülk vergisi ödeyen, kiliseye giden, özellikle pazarları nefis yemekler yiyen, artık nesli tükenmiş sayabileceğimiz İngiliz toprak sahiplerindendi. Onlar güneş sistemiyle gezegenlerin olduğu gibi, Kilise ve Devlet bakımından İngiliz anayasasının belirli bir kaynağı olduğundan habersizdiler. Mr. Pullet bir Piskoposun bir Baronet olduğunu sanıyordu. Tabiî o bir rahip olabilirdi de. Fakat olmaması da imkân dahilindeydi. Acı ama gerçek, Mr. Pullet böyle düşünüyordu işte. Kendi bölgesindeki papaz ise hem aile hem servet bakımından hatırı sayılır bir insandı. Bu yüzden bir rahibin öğretmenlik yapması, Mr. Pullet'in aklının almayacağı bir şeydi... O şimdiye kadar böyle bir şeyle karşılaşmamıştı. Biliyorum, artık bu aydın çağlarda yaşayan kimselerin Mr. Pullet'in bu kadar bilgisiz olduğuna inanmaları çok güç. Fakat uygun şartlar altında böyle bir istidadın neler doğurabileceğini, o ilgi çekici sonuçları düşünmelerini tavsiye ederim. Ve Pullet enişte nin cahilliğe karşı büyük, tabiî bir istidadı vardı. Şaşkınlığını sözlerle ilk belli eden de o oldu.

Adam gözlerinde hayret dolu bir pırıltıyla, "Çocuğu rahibe gönderip de ne yapacaksın?" diye sordu. Bir taraftan da durumu

kavrayıp kavramadıklarını anlamak için Mr. Glegg'le Mr. Deane'e bakıyordu.

Zavallı Mr. Tulliver –o karmakarışık dünyasında ilk gördüğü ipe büyülü bir heves ve inatla sarılan Mr. Tulliver–, "Çünkü anladığıma göre," dedi, "dünyanın en iyi öğretmenleri rahipler. Akademideki Jacobs rahip değildi. Bu yüzden oğluma da bir şey öğretemedi. Ben de, 'Tom'u tekrar okula gönderirsem, öğretmeni Jacobs'dan tamamıyla farklı bir insan olacak,' diye karar verdim. Anladığım kadarı bu Mr. Stellings tam benim istediğim gibi bir adam. Oğlumu Yaz Döneminde ona yollayacağım." Sözlerini kararlı bir tavırla bitirerek, kutuya vurdu. Bir tutam enfiye aldı.

Mr. Deane, tarafsız kalmak istediği zaman yaptığı gibi hemen enerjik bir tavırla burnuna enfiye çekti. "Herhalde yarım yıl için hatırı sayılır bir para ödeyeceksin, öyle değil mi Tulliver? Papazların çoğu pahalı şeylere meraklıdırlar."

Mr. Glegg söze karıştı. "Ne? Papazın, oğluna iyi cins buğdayı gördüğü zaman hemen farketmesini öğreteceğini mi sanıyorsun, komşum Tulliver?" Mr. Glegg, etrafındakilere takılmaktan hoşlanırdı. Artık iş hayatından çekildiği için de her şeye şakacı gözlerle bakmasına izin verileceği gibi, bu halin kendisine yakışacağına da inanırdı.

"Anlayacağın, kafamda Tom için bir plân yaptım." Mr. Tulliver, bu açıklamasından sonra susarak bardağını kaldırdı.

Mrs. Glegg, acı bir sesle mânâlı manâlı, "Acaba konuşmama izin verilir mi?" dedi. "Tabiî beni çoğu zaman böyle bir müsaadeye lâyık görmüyorlar o da başka. Fakat şunu öğrenmem lâzım. Çocuğu, ailesinin bulunduğu durumdan daha üstün bir şekilde yetiştirmemin ona ne faydası dokunacak?"

Mr. Tulliver, Mrs. Glegg'e değil, erkek dinleyicilerine baktı. "Açıkçası Tom'un benim işime devam etmesini istemiyorum. Onu bu şekilde yetiştirmeyeceğim. Bunu başından beri düşünü-

yordum. Garnett'la *oğlunu* görünce de kararımı verdim. Tom'u, sermayesiz yapabileceği bir işe sokacağım. Ona iyi bir eğitim yaptıracağım ki avukatlarla ve onlara benzer adamlarla başa çıkabilirsin. Arada sırada bana fikir versin."

Mrs. Glegg, küçümseme ve merhametle bükülmüş dudaklarının arasından acayip, gırtlaktan gelme bir ses çıkardı. Bu girişten sonra da, "Bazı insanlar avukatlarla dalaşmasalar, bu kendileri için daha iyi olur," diye söylendi.

Mr. Deane sordu. "Bu rahip Market Bewley'deki gibi bir ilk ve ortaokulun başı mı?"

Mr. Tulliver, başını salladı. "Hayır, hayır. Öyle değil. Mr. Stelling iki üç kişiden fazla almıyor. Böylece öğrencilerle uğraşmaya daha fazla zaman buluyor."

Mr. Pullet, bu çok güç meseleyi iyice kavramaya başladığını düşünüyordu. "Ah... Böylece çocuk, eğitimini daha çabuk tamamlayacak tabiî. Çok kişi oldu mu öğrenciler sınırlı bir zamanda fazla bir şey öğrenemezler."

Mr. Glegg, "Herhalde adam daha fazla para isteyecek," dedi.

"Evet yılda tam yüz altın istiyor." Mr. Tulliver cesaret göstererek böyle bir yol seçmiş olduğu için gururlanıyordu. "Ama bildiğin gibi bu bir yatırım sayılır. Tom'un eğitimi onun için bir sermaye olacak."

Mr. Glegg, "Evet," diye cevap verdi. "Bak bu doğru... Eh, Tulliver komşu galiba haklısın... Galiba haklısın...

'Toprak gittikten, para harcandıktan sonra
Bilgi harikulâde bir şeydir...'

Bu iki mısrayı Buxton'daki pencerelerden birine yazmış olduklarını hatırlıyorum. Fakat bizim gibi bilgisi olmayan kimselerin paralarını saklamaları daha iyi olur. Öyle değil mi Pullet komşu?" Mr. Glegg, memnun bir tavırla dizlerini ovaladı.

Karısı, "Mr. Glegg," diye homurdandı, "doğrusu sana şaşıyorum. Senin yaşında, malmülk sahibi bir adama hiç yakışmıyor bu!"

Mr. Glegg, uysal bir tavırla diğerlerine göz kırptı. "Yakışmayan nedir, Mrs. G.? Arkama giymiş olduğum mavi ceket mi?"

"Zayıflığından dolayı sana acıyorum, Mr. Glegg. Kendi hısmının felâkete doğru paldır küldür koştuğunu görmene rağmen böyle şakalar yapman hiç yakışık almıyor."

Mr. Tulliver, bir hayli sinirlenmişti. "Eğer bununla beni kasdediyorsan," dedi, "benim için üzülmek zahmetine katlanma. Ben başkalarını rahatsız etmeden kendi işlerimi halletmesini bilirim."

Mr. Deane akıllılık ederek, ortaya yeni bir fikir attı. "Hay Allah! Şimdi aklıma geldi. Biri Wakem'ın oğlunu –şu sakat olanını– bir rahibe göndereceğini söylediydi." Karısına döndü. "Öyle değil mi Susan?"

Mrs. Deane, "Doğrusu benim böyle şeylerden haberim yok," diyerek dudaklarını tekrar büzdü. Mrs. Deane, kurşunların vızıldayarak geçtiği bir yerde işe karışacak kadınlardan değildi.

Mr. Tulliver, Mrs. Glegg'in sözlerine hiç aldırmadığını kadına iyice belirtmek için daha neşeli bir tavırla konuşmaya başladı. "İyi ya... Eğer Wakem oğlunu bir rahibe göndermeyi düşünüyorsa o zaman bundan benim hiç de yanlış düşünmediğim anlaşılır. Demek ki ben de Tom'u bir rahibin yanına göndermeyi istemekte haklıyım. Wakem, İblisin yarattığı en büyük dolandırıcı ve ahlâksızlardan biri. Ama işini de iyi biliyor doğrusu. Bana Wakem'in kasabının kim olduğunu söyleyin, size etinizi nereden almanız lâzım geldiğini söyleyeyim."

Mrs. Pullet'e bütün bu işte cenazeleri hatırlatan bir şeyler varmış gibi geliyordu. "Fakat avukat Wakem'ın oğlu kambur. Adamın onu bir rahibe göndermesi de normal bir şey."

Mr. Glegg, Mrs. Pullet'in sözlerini yanlış bir şekilde yorumladı. Makûl bir tavırla, "Evet," diye mırıldandı, "bunu göz önüne

almalısın, Tulliver komşu. Wakem'ın oğlunun herhangi bir işe girişmesi imkânsız. Onun için adam zavallı çocuğu bir 'centilmen' haline sokmaya çalışacak."

Mrs. Glegg, öfkesini kontrol altında tutmak bakımından kararlı olduğunu, fakat bunun bir miktarının sızıp köpürebileceğini belirten bir sesle, "Mr. Glegg," dedi, "dilini tutsan daha iyi olur. Mr. Tulliver senin fikirlerini öğrenmek istemiyor. Benimkileri de öyle. Bu dünyada her şeyi başkalarından daha iyi bilen kimseler de vardır."

Mr. Tulliver, tekrar öfkelenmeye başlıyordu. "Anlattığın hikâyelere bakılırsa kastettiğin kendin olamalısın."

Mrs. Glegg, alayla cevap verdi, "Ah, *benim*, bir şey söylediğim yok. Benim fikrim hiçbir zaman sorulmadı. Onun için bunu açıklayacak da değilim."

Mr. Tulliver, "O halde," diye homurdandı, "böyle bir şeyi ömründe ilk defa yapacaksın. Daima vermeye hazır olduğun bir tek şey varsa o da fikirdir."

Mr. Glegg, "Bir şey vermeye meraklı değilsem bile," dedi, "herhalde borç para vermeye daima hazırım. Ödünç para verdiğim bazı kimseler var. Tabiî belki ileride akrabalarıma böyle bir yardımda bulunduğum için pişman olacağım."

Mr. Glegg, ortalığı yatıştırmaya çalıştı. "Haydi... Haydi... Bırakalım bunları."

Fakat Mr. Tulliver, bu iğneleyici sözleri cevapsız bırakmak niyetinde değildi. "O para için sana senet verildi sanırım. Ayrıca akrabalığa filân bakmadan yüzde beş faizini de alıyorsun."

Mrs. Tulliver yalvarırcasına, "Abla," diye mırıldandı, "şerbetini iç. Sana bademle kuru üzüm vereyim."

Mrs. Glegg, sırtını elinde sopa olmayan adama doğru dönme fırsatından yararlanan bir sokak köpeğinin hissettiklerine benzer duyguların etkisiyle, "Bessy, sana acıyorum," dedi, "bademlerden, kuru üzümlerden bahsetmek pek yersiz."

Mrs. Pullet, hafifçe ağlamaya başlamıştı. "Glegg abla, Allah aşkına kavga çıkarma. Yemekten sonra, yüzünün böyle kıpkırmızı kesilmesi hiç de hoş değil. Tanrı korusun bir kriz gelebilir. Halbuki hepimiz de daha yeni matemden çıktık. Siyah krep süslü bir örnek yas elbiselerimizi henüz kaldırdık. Kız kardeşler arasında hoş bir şey değil bu."

Mrs. Glegg, "Evet, muhakkak ki hoş bir şey değil," diye cevap verdi. "Bir kardeşin ablasını sırf onunla kavga etmek, kendisine hakaretler yağdırmak için evine çağırması herhalde çirkin bir şey."

Mr. Glegg atıldı. "Yavaş, Jane. Yavaş... Biraz makûl ol canım."

Fakat o böyle konuşurken, öfkesini çıkaracak kadar konuşmamış olan Mr. Tulliver tekrar patladı.

"Seninle kavga etmek isteyen var mı? Asıl sen başkalarına çatmadan duramıyorsun! Onları daima vır vır vır yiyorsun. Ben haddini bilen bir kadınla hiçbir zaman kavga etmem."

Mrs. Glegg'in sesi daha da tizleşti. "Haddini bilen ha? Şimdi ölmüş ve gömülmüş olan, o senden çok üstün kimseler bana senin gibi davranmazlardı. Hepsi de bana saygı gösterirlerdi. Tabii kocam bir kenarda rahat rahat oturuyor, benim seviyemde olmayan insanların bana hakaret etmelerine de göz yumuyor. Eğer ailemizden biri kendisine lâyık olmayan biriyle evlenmeseydi, bütün bunlar da olmazdı."

Mr. Tulliver, "Eğer mesele oysa," diye bağırdı, "benim ailem de seninki kadar iyi. Hatta seninkinden daha da üstün. Çünkü bizim ailede Allah'ın cezası şirret karılar yok!"

Mrs. Glegg, koltuğundan kalktı. "Pekâlâ... Orada oturup bana hakaretler yağdırılmasını dinlemenin hoş bir şey olduğunu düşünüp düşünmediğini bilmiyorum, Mr. Glegg. Fakat bu evde bir dakika daha kalacak değilim. Sen burada kalıp, daha sonra arabayla gelebilirsin. Ben yürüyeceğim!"

Mr. Glegg, üzüntülü bir sesle, "Hayatım... Hayatım..." diye mırıldanarak karısının peşi sıra odadan çıktı.

Gözleri yaşarmış olan Mrs. Tulliver, "Mr. Tulliver," diye inledi. "Nasıl öyle sözler söyleyebildin?"

Mr. Tulliver'ın öfkesi birkaç damla gözyaşıyla sönecek gibi değildi, "Bırak gitsin! Defolsun! Bunu ne kadar çabuk yaparsa, o kadar iyi olur. Bundan sonra bana kolay kolay hükmetmeye kalkamaz!"

Mrs. Tulliver, âciz bir tavırla, "Pullet abla," dedi. "Onun peşinden gidip kendisini yatıştırmaya çalışmamın bir faydası olur mu dersin?"

Mr. Deane, atıldı. "Sakın ha, sakın ha. Başka bir gün barışırsınız."

Mrs. Tulliver, gözlerini kuruladı. "O halde gidip çocuklara bakalım mı, Pullet abla? Deane abla?"

Tam zamanında, yapılmış yerinde bir teklifti bu. Kadınlar odadan çıkınca Mr. Tulliver'a etraf münasebetsiz sineklerden temizlenmiş gibi geldi. Adam, Mr. Deane'le konuşmaktan pek hoşlanırdı. Fakat Mr. Deane işiyle çok meşgul olduğu için Mr. Tulliver bu zevke pek ender erişmekteydi. Mr. Tulliver'a göre bacanağı tanıdığı insanların 'en bilgilisi,' 'en zekisi'ydi. Ayrıca Mr. Deane karşısındakine çabucak iğneli cevaplar verebilen adamlardandı. Bu da Mr. Tulliver'ın bu bakımdan âdeta dilsiz kalan kendi eğilim ve istidadını hoş bir şekilde tamamlıyordu.

Artık kadınlar yanlarından ayrıldığına göre ciddi konuşmalarına mânâsız ve saçma kesintiler olmadan devam edebilirlerdi. Katolik Meselesi konusundaki davranışıyla karakterini yepyeni, bambaşka bir şekilde aydınlatmış olan Wellington Dükü hakkındaki görüşlerini açıklayabilirlerdi. Dükün Waterloo Savaşı'nda takındığı tavırlardan küçümseyen bir tavırla bahsederlerdi. En sonunda Blucher ve –Mr. Tulliver'ın pek bilgili birinden

öğrendiğine göre tam zamanında yetişen– Prusyalılar bir tarafa, eğer bir sürü İngiliz Dükü desteklemeseydi, onun da savaşı kazanacağı yoktu. Konuşmanın bu kısmında basit, önemsiz bir anlaşmazlık çıktı. Mr. Deane her şeyi Prusyalılara bağlamaya taraftar olmadığını söyledi. Dantsig birası alım satımı konusunun kendisini hiç tatmin etmemiş olması ve ayrıca adamların teknelerinin yapılışları, Mr. Deane'nin Prusyalıların cesaretinden şüphelenmeye başlamasının nedeniydi. Bu konuda yenilgiye uğrayan Mr. Tulliver bu sefer memleketin artık eski halini hiçbir zaman bulamayacağından korktuğunu anlatmaya başladı. Fakat geliri gitgide artan bir firmaya bağlı olan Mr. Deane bu günlere daha neşeli gözlerle bakıyordu. Adam, ithalât durumu, özellikle deri ve tutya ithali üzerine bazı ayrıntıyı açıkladı. Böylece Mr. Tulliver'ın hayali korkuları da yatışmış oldu. Zira memleketin tamamıyla Katolik ve Radikallere yem olacağı, dürüst insanların çalışma fırsatı bulamayacağı o çağ daha uzaklaşmış gibiydi.

Pullet enişte ise onların yanında oturmuş, pırıltılı gözleriyle bu önlemli meseleleri dinliyordu. O politikadan anlamazdı. Bu iş için özel bir yetenek gerektiğini düşünürdü. Fakat bacanaklarının konuşmasından anladığı kadarı bu Wellington Dükü hiç de iyi bir insan değildi.

8

Mr. Tulliver zayıf tarafını gösteriyor

Mrs. Tulliver o akşam, gündüz olanları kederli bakışlarla gözden geçirirken kocasına, "Ya Glegg ablam parasını isterse," dedi. "Bu ara beş yüz altın bulmak senin için bir hayli güç olur."

Mrs. Tulliver, kocasıyla on üç yıl geçirmişti. Buna rağmen adamın kendi istediğinin tam karşıtını yapmasına sebep olacak şeyleri kolaylıkla söyleme yeteneğini o ilk evlilik yıllarından beri hâlâ kaybetmemişti. Bu yeteneğini olanca tazeliğiyle saklamasını bilmişti. Bazı kafalar tazeliklerini bu şekilde korumada gerçekten ustadırlar. Tıpkı yaşlı ve saygıdeğer bir japonbalığının etrafını saran o camın ötesinde düz bir çizgi üzerinde yüzebileceğini sandığı, ölünceye kadar bu gençlik yıllarından kalma hayale sımsıkı sarıldığı gibi. Mrs. Tulliver da buna benzer uysal bir balıktı. Kafasını on üç yıldan beri aynı sert ve dayanıklı engele çarpmasına rağmen, ertesi günü bu işe sönmeyen bir hevesle tekrar başlardı.

Karısının bu sözleri, Mr. Tulliver'ın o beş yüz altını bulmakta hiçbir güçlük çekmeyeceğine kendi kendini inandırmasını

sağladı. Mrs. Tulliver onun bu işi, değirmeni ve evi ipotek etmeden nasıl yapacağını anlamak için bayağı kendisini sıkıştırmaya başladı. Mr. Tulliver, evle değirmeni hiçbir zaman ipotek etmeyeceğini söylemişti. Halbuki son zamanlarda insanlar bir karşılığı olmadıkça borç para vermiyorlardı. Karısının ısrarı karşısında öfkelenmeye başlayan Mr. Tulliver, parasını geri istemek konusunda arzu ettiği gibi davranabileceğini haykırdı. Parayı bulmak güç olsun olmasın, Mr. Tulliver borcunu ödeyecekti. Karısının ablalarına karşı minnet duymak istemiyordu. Bir adam bir sürü kadın bulunan bir aileden kız aldığı zaman çok şeye katlanmak zorunda kalabilirdi. Fakat o böyle bir zorunluk hissetmiyordu.

Mrs. Tulliver, gecelik takkesini giyerken sessizce, birkaç damla gözyaşı döktü. Fakat sonra rahat bir uykuya daldı. Ertesi günü çocukları çay içmeye 'Garum Köknarları'na götürdüğü zaman her şeyi Pullet ablasıyla konuşabileceğini düşünmüş ve içi rahatlamıştı. Tabiî bu konuşmanın belirli bir sonucu olacağını umduğu yoktu. Fakat geçmiş olaylar, bunlardan şikâyet edildiği zaman değişmemekte inat edemezlerdi.

Kocası daha uzun zaman uyanık kaldı. Çünkü o da ertesi günü yapacağı ziyareti düşünüyordu. Fakat onun bu konudaki düşünceleri uysal eşininkiler gibi belirsiz ve yatıştırıcı değildi.

Mr. Tulliver, güçlü bir duygunun etkisindeyken hızla harekete geçerdi. Daha sakin kararlar verirken, insanlarla ilgili işlerin pek şaşırtıcı ve karışık olduğunu acı acı düşünen adamın takındığı tavırlar arasında belirgin bir karşıtlık varmış gibi gelebilir. Fakat görünüşte zıt gibi duran bu iki 'fenomen' arasında doğrudan doğruya bir bağ olması da imkânsız bir şey değildir. Çünkü farkettiğime göre bir yumağın karmakarışık olduğuna inanmak için bunun herhangi bir yerinden bir tek ipi telâşla çekmek yeter, işte Mr. Tulliver bu aceleciliği yüzünden de ertesi

günü öğle yemeğinden hemen sonra –kendisi hazımsızlık çekmiyordu– atına atlayarak kız kardeşi Moss'la kocasına görmek için Basset'e gitti. Zira Mr. Tulliver da Mrs. Glegg'e beş yüz altınlık borcunu ödemeye kesin bir şekilde karar verdikten sonra elinde eniştesi Moss'a verdiği üç yüz altınlık senet olduğunu hatırlamıştı. Eniştesi belirli bir zaman içerisinde bu parayı ödeyebildiği takdirde bu, Mr. Tulliver'ın atılgan girişiminin zayıf insanların gözünde sergilediği uygunsuz havanın etkisini azaltarak bir işin kolay olduğuna iyice güvenmeden önce bunun nasıl yapılacağını düşünmelerine engel olacaktı.

Mr. Tulliver'ın durumu dikkati çekecek yeni bir şey değildi. Fakat diğer günlük şeyler gibi birikecek ve uzun bir zaman sonra etkilerini de duyuracaklardı. Mr. Tulliver'ı olduğundan daha zengin sanıyorlardı. Bizler, dünyanın bizim için söylediklerine kanıvermek âdetinde olduğumuz için, adamcağız da iflâs ve mahvolmayı belirsiz bir merhametle düşünürdü. Zayıf, uzun boylu bir adamın, kısa boylu, fazla kanlı canlı komşusuna inme indiğini duyduğu zaman hissettiği merhamete benzerdi bu. Mr. Tulliver kendi değirmenini çalıştırdığı, güzel bir arazisi olduğu için eline geçen fırsatlar ve bu durumun sağladığı faydalarla ilgili hoş şakaları dinlemeye alışmıştı. Tabiî bu şakalar da onun hatırı sayılır zenginlerden olduğu inancını devam ettirmesine yardımcı oluyordu. Panayır gününde bu düşünce şarabına başka bir tad vermekteydi. Eğer altı ayda bir para vermek zorunda kalmasaydı, Mr. Tulliver o pek beğenilen mülkünün iki bin altına ipotek edilmiş olduğunu bile unutacaktı. Bu konuda bütün kabahat onda değildi. Çünkü bu paradan bin altını kız kardeşinin drahomasıydı. O evlendiği zaman Mr. Tulliver da bu meblağı ödemek zorunda kalmıştı. Ayrıca kendisini dava etmekten kaçınmayan komşuları olan bir adamın ipotek borcunu ödemesi de kolay değildi. Hele parşömen kâğıda yazılmayacak kadar üstün malla-

rına karşılık kendisinden yüz altın borç almak isteyen dostları da olursa... Dostumuz Mr. Tulliver'ın iyi, uysal bir tarafı vardı. O bütün kız kardeşler gibi lüzumsuz bir şekilde dünyaya gelmekle ve bu yüzden Mr. Tulliver'ı arazisini ipotek etmek zorunda bırakmakla kalmayıp, gayet kötü bir evlilik yaparak kendisini ziyan eden, üstelik sekiz de çocuk doğuran Gritty Moss'a bile sert bir ret cevabı vermekten hoşlanmazdı. Mr. Tulliver bu bakımdan biraz zayıf olduğunu hissediyordu. Fakat adam zavallı Gritty'nin Moss'la evlenmeden pek güzel bir kız olduğunu söyleyerek, bu bakımdan kendi kendisinden özür diliyordu. Hatta bazen bu sözleri tekrarlarken sesi hafifçe de titriyordu. Ama Mr. Tulliver bu sabah tam tamına bir işadamı gibi davranmaya kararlıydı. Adam, Basset'in tekerleklerin derin izler bırakmış olduğu yollarında ilerlerken kura kura Moss'a karşı bayağı öfke duymaya başladı. (Basset bölgesindeki topraklar gayet verimsizdi. Burası panayır kurulan kasabalardan çok uzak olduğu için de ürünü pazara yollama ve gübre masrafları muhakkak kârın önemli bir kısmını eritiyordu.) Moss ise sermayesi bile olmayan, bir adamdı. Don oldu mu, hayvanlar arasında salgın bir hastalık çıktı mı, muhakkak Moss'un çiftliğinde de görülürdü bu. Adamı çamurdan kurtarmaya ne kadar çalışırsanız, o büsbütün batardı. Üç yüz altın bulmak zorunda kalmasının ona kötülükten çok iyiliği dokunacaktı. Moss o zaman daha dikkatli davranacak, bir yıl önce yaptığı gibi yün işinde öyle budalaca davranmayacaktı. Açıkçası Mr. Tulliver şimdiye kadar enişteşine fazla kolaylık göstermişti. Herhalde değirmenci iki yıldan beri faiz aldığı için de artık Moss esas parayı bulmasına lüzum kalmadığını düşünüyordu. Ama Mr. Tulliver bundan sonra onun gibi beceriksiz insanlara cesaret vermemeye kararlıydı. Basset yollarından atla geçmek de bir insanın yumuşamasına ve verdiği karardan dönmesine sebep olacak kadar zevkli bir şey değildi. Kışın en çamurlu günlerinden kalmış

olan derin nal izleri Mr. Tulliver'ı sarsıyor, o zaman değirmenci, avukatların babasına sakınmadan, fakat kendisini zevklendiren bir şekilde küfrediyordu. İblisin, kendi keçi ayaklarıyla ya da başka bir usûlle yolları bu hale soktuğu yüzde yüzdü. Mr. Tulliver'ın gördüğü alabildiğine uzanan o verimsiz topraklar ve ihmal edilmiş, kırık çitler, de bunlar enişteşi Moss'un çiftliğine ait olmamasına rağmen, Mr. Tulliver'ın o talihsiz çiftçiye karşı duyduğu öfkeyi artırıyordu. Belki bu arazi Moss'un değildi ama onunkine o kadar da benziyordu ki. Basset'in her tarafı birbirinin aynıydı. Mr. Tulliver'a göre pek yoksul bir bölgeydi burası. Değirmencinin bu düşünceleri de gerçekten yersiz değildi. Basset'in kısır toprakları, berbat yolları, orada oturmayarak topraklarını kiraya veren yoksul bir arazi sahibi, yine o bölgede kalmayan yoksul bir rahibi vardı. Bir de yine beş parasız bir papaz yardımcısı... İnsanın şartların üstesinden geldiğine iyice inanan birinin, Basset'lilerin gerçekten üstün insanlar olmaları gerektiğini de kabul etmesi lâzım. Benim bu soyut dava aleyhinde söyleyecek bir sözüm yok. Ben sadece Basset'lilerin kafasının oradaki şartlara gayet uygun olduğunu biliyorum. Bilmeyenlerin hiçbir yere erişmeyip, sadece birbirlerine bağlandığını sandığı yeni ya da killi Basset yolları, sabırlı olduğunuz takdirde aslında uzaktaki şoseye çıkardı. Fakat Basset'te bu yolları izleyerek sık sık sefahat merkezine gidenler de çoktu. Eskiden buradan "Granby Markizi" diye sözedilirdi. Fakat meyhanenin gediklileri orasını anlatırken, "Dickinson'un yeri," deyip çıkarlardı. Uzun, alçak tavanlı, zeminine kum dökülmüş bir yerdi burası. Soğuk bir tütün dumanına, farkedilmeyen bira tortusunun kokusu karışarak, bunu daha değişik bir hale sokardı. Mr. Dickinson sivilceli yüzünde melânkolik bir ifadeyle kapının yanına dayanırdı. Geceden kalan tükenmiş mum, gün ışığında ne kadar yersiz durursa, meyhaneci de o derecede uygunsuz gözükürdü. Belki bütün bunlar size baştan çı-

karıcı, ayartıcı şeyler gibi gelmeyebilir. Fakat Basset erkeklerinin çoğunluğu, bir kış akşamı saat dörde doğru yollarında giderlerken, meyhane birdenbire karşılarına çıkıverince, burayı tehlikeli bir şekilde çekici bulurlardı. Ve Basset'li bir kadının, kocasının zevk ve sefa düşkünü olmadığını anlatmak istediği zaman, onun iki Paskalya arasında Dickinson'da bir şilin bile harcamadığını söylemesi yeterdi. Bundan daha kesin ve etkili bir söz olamazdı. Mrs. Moss da ağabeysi kocasının kusurlarını sıralamaya başladığı zaman bu sözleri tekrarlar dururdu. Yine bugün olduğu gibi... Çiftliğin avlusuna açılan kapının yaptıkları da Mr. Tulliver'ın öfkesini geçirecek gibi değildi. Değirmenci bunu kamçısıyla açmış ama bu ters şey üst menteşeleri olmayan ve insanlarla atların bileklerine karşı hiçbir saygısı olmayan kapılar gibi davranmıştı. Mr. Tulliver, atından inerek hayvanı, yarısı ahşap binaların kasvetli bir şekilde gölgelendirdiği ıslak ve kirli büyük çiftlik avlusundan geçirmeye ve yüksekteki yolun kenarına sıralanmış olan harap evlere doğru götürmeye hazırlanıyordu. Fakat bir sığırtmaç tam zamanında ortaya çıkarak, Mr. Tulliver'ın daha önce yaptığı plânını bozmaktan kurtardı. Yani Mr. Tulliver aslında bu ziyaret sırasında atından inmemeye karar vermişti. Bir insan sert davranmak istiyorsa o zaman eğerden inmemeliydi. Yalvarış dolu gözlerden daha yüksekte olmalı, uzaklardaki ufka bakarak o şekilde konuşmalıydı. Mrs. Moss, atın nal seslerini duymuştu. Ağabeysi yukarı çıkarken, o da kucağında siyah gözlü bir çocuk, yüzünde yarı yorgun bir gülümsemeyle mutfak kapısının önünde bekliyordu. Mrs. Moss'un bitkin çehresinde ağabeysine benzer taraflar vardı. Çocuğun yamağına dayadığı tombul eli de kadının, yüzünün ne kadar solgun olduğunu daha belirli bir hale sokuyordu.

Mrs. Moss, sevgi dolu bir sesle, "Ağabey," dedi, "geldiğine çok sevindim. Seni bugün beklemiyordum. Nasılsın?"

Ağabeysi sanki kadın bu soruyu sormakla büyük bir küstahlık etmiş gibi soğuk ve amansız bir tavırla, "Eh..." diye cevap verdi, "oldukça iyiyim, Mrs. Moss... Oldukça iyiyim..." Kadın, ağabeysinin hiç de keyifli olmadığını hemen anladı. Zira Mr. Tulliver onu ancak öfkeli olduğu zamanlarda, "Mrs. Moss," diye çağırırdı. Ya da yanlarında başka biri olduğu vakit. Ama kadıncağız yoksulların hakarete uğramalarının normal bir şey olduğunu düşünüyordu. Mrs. Moss insanların eşit olduklarını ileri süren, bu fikri inatla savunanlardan değildi. O sadece fazla çocuk dünyaya getiren, sabırlı ve kalbi sevgi dolu bir kadındı.

Kısa, ciddi bir sessizlikten sonra Mr. Tulliver devam etti. "Kocan evde değil herhalde?" Bu sessizlik sırasında dört çocuk, anneleri birdenbire kümesin arkasında kaybolmuş civcivler gibi telâşla dışarı fırladılar.

Mrs. Moss, "Hayır," diye cevap verdi. "Ama biraz ilerideki patates tarlasında... Georgy, hemen oraya koş, babana dayının geldiğini haber ver. Attan iner, bir şey yersin değil mi, ağabey?"

Mr. Tulliver, uzaklara bakarak, "Hayır hayır, inemem," dedi. "Hemen eve gitmem lâzım."

Mrs. Moss, bu daveti ısrarla tekrarlamaktan kaçınarak, büyük bir alçakgönüllülükle sordu. "Mrs. Tulliver'la çocuklar nasıl?"

"Eh... iyiler. Tom, yaz döneminde yeni bir okula başlayacak. Bu bana bir hayli pahalıya mal olacak. Paramın elimden alınmış olması hiç de hoş bir şey değil."

"İleride bir gün çocuklarını, kuzenlerini görmeye yollayacağını umarım. Bu iyiliği herhalde yaparsın. Benim küçükler Maggie'yi görmek istiyorlar. Bildiğin gibi onlar birbirlerini hiç tanımıyorlar. Bana gelince... Ben Maggie'nin vaftiz annesiyim, onu da çok severim. Kimse benim kadar Maggie'ye düşkün olamaz, ona elinden geldiği kadar itina edemez. Maggie'nin de

buraya gelmekten hoşlanacağını biliyorum. Çünkü o yakınlarını seven bir kız. Ne kadar da zeki ve akıllı!"

Eğer Mrs. Moss, dünyanın en basit değil de en zeki ve anlayışlı kadınlarından biri olsaydı, ağabeysini yumuşatmak için Maggie'yi övmekten daha etkili bir yol bulamazdı. Mr. Tulliver'ın 'küçük kızı'nı isteyerek öğen pek azdı. Maggie'nin üstünlükleri konusunda ısrar yine Mr. Tulliver'a düşerdi. Fakat Maggie, Moss halasında herkese pek hoş ve iyi gözükürdü. Burası kızın Alsatia'sı, kanunun kendisine erişemediği tek yerdi. Bir şeyi devirmesi, ayakkabılarını kirletmesi, elbisesini yırtmasının üzerinde durulmazdı. Moss halanın evinde normal şeylerdi bunlar. Mr. Tulliver'ın istememesine rağmen bakışları yumuşadı. Bu sefer gözlerini kız kardeşinden kaçırmayarak, "Evet," dedi, "zannedersem o teyzelerinden çok seni seviyor. Bizim aileye çekmiş Maggie. Annesinden hiçbir şey almamış."

Kadın başını salladı. "Moss, onun benim eski halime çok benzediğini söylüyor. Ama ben Maggie kadar zeki değildim. Kitaplardan da hoşlanmazdım. Ama zannedersem Lizzy'im onun gibi. Çok zeki. Lizzy, buraya gel yavrum. Gel de dayın seni görsün. Artık seni neredeyse tanımayacak. O kadar çabuk büyüyorsun ki."

Yedi yaşlarında kara gözlü bir kız olan Lizzy, annesi onu ileri doğru çekince pek mahçup oldu. Zira küçük Moss'lar Dorlcote Değirmeni'nde oturan dayılarına karşı büyük bir hayranlık ve çekingenlik duyuyorlardı. Lizzy, ateş ve ifade gücü bakımından Maggie'den daha zayıftı. Bu yüzden ikisi arasındaki benzerlik Mr. Tulliver'ın gururunu okşadı.

Kirli önlüklü küçük kıza merhametle bakarak, "Evet, birbirlerini biraz andırıyorlar," dedi. "İkisi de annemize çekmişler." Sonra yarı merhamet yarı sitem dolu bir sesle ekledi, "Yeteri kadar kızın var, Gritty."

Mrs. Moss, içini çekerek Lizzy'nin alnının iki tarafına düşen saçlarını okşadı. "Evet. Allah bağışlasın dört kızım var. Erkekler de o kadar. Her kızıma bir ağabey düşüyor."

Sertlik ve ciddiliğini kaybetmeye başladığını hisseden Mr. Tulliver kuvvetli bir imada bulunarak, eski tavırlarını takınmaya çalıştı. "Ama hepsinin de başlarının çaresine bakmaları lâzım. Ağabeylerinin sırtından geçineceklerini sanmamalılar."

"Öyle... Ama ağabeylerinin o zavallıları seveceklerini, aynı anne ve babadan dünyaya geldiklerini unutmayacaklarını umarım. Oğullarım bu yüzden hiçbir zaman yoksullaşmayacaklar." Mrs. Moss, bu cevabı yarı söndürülmüş bir alev gibi telâşlı bir çekingenlikle vermişti.

Mr. Tulliver, atının sağrısını hafifçe okşarken, birdenbire kendisini toplayarak masum hayvanı şaşırtan bir öfkeyle, "Doğru dursana!" diye bağırdı.

Mrs. Moss, çocuklarına ders vermek ister gibi ısrarla bakarak, sözlerine devam etti: "Kardeşler ne kadar çok olurlarsa, birbirlerini de o kadar fazla sevmelidirler." Sonra tekrar ağabeysine döndü: "Tabii oğlunun da kızına karşı daima iyi davranacağını ümit ederim. Onlar bizim gibi sadece iki kardeş, ama olsun..."

Bu ok, doğrudan doğruya Mr. Tulliver'ın kalbini buldu. Değirmencinin canlı bir Hayalgücü yoktu ama Maggie hiçbir zaman aklından çıkmazdı. Bu sözleri duyunca kendi kardeşiyle olan ilişkileriyle, Tom'la Maggie'nin ilişkileri arasında hemen bir bağ kurdu. Acaba küçük kızı da para sıkıntısı çekecek ve Tom da ona sert mi davranacaktı?

Değirmenci, sesinde yeni bir yumuşaklık, "Evet, evet, Gritty," diye mırıldandı. Sonra da gizli bir suçlama karşısında kendisini temize çıkarmak istiyormuş gibi, "Ama ben daima senin için elimden geleni yaptım," dedi.

Durup dinlenmeden çalışmak, çocuklara bakmak yüzünden iyice gücü kesilmiş olan Mrs. Moss'un gururlanacak hiç hali yoktu. "Bunu inkâr etmiyorum, ağabey... Hah işte kocam da geliyor. Ne kadar geciktin, Moss!"

Nefes nefese kalmış olan Mr. Moss alındı. "Geciktim mi? Tarladan buraya kadar koştum. Attan inmez misin, Mr. Tulliver?"

Kız kardeşi yanında olmazsa daha kesin ve kararlı bir tavır takınabileceğini düşünen Mr. Tulliver, "İneyim de seninle bahçede biraz konuşalım," diye cevap verdi.

Atından atlayarak, Mr. Moss'la birlikte bahçeye girdi. İhtiyar porsuk ağacının altındaki çardağa doğru yürüdü. Kız kardeşi ise durmuş hüzünle arkalarından bakıyor, çocuğunun sırtına hafif hafif vuruyordu.

İki adamın çardağa girmeleri tozlu yerde derin delikler açarak eğlenen birkaç tavuğu şaşırttı. Hayvanlar gıdaklamalar ve bir toz bulutu içerisinde kaçıştılar. Mr. Tulliver, tahta sıraya oturdu. Sanki toprağın altında bir boşluk olduğundan şüphe ediyormuş gibi kamçısının sopasıyla yere, şuraya buraya vurarak konuşmaya başladı.

Ters ters, "Bakıyorum yine o köşedeki tarlaya buğday ekmişsin," dedi. "Üstelik orayı gübrelememişsin de. Bu yıl iyi ürün alamayacaksın."

Değirmencinin kız kardeşi Mr. Moss'la evlendiği sıralarda Basset'in en çapkın delikanlısı diye bilinen Mr. Moss'un şimdi hemen hemen bir haftadan beri traş olmadığı anlaşılıyordu. Makineden bir ata benziyordu adam. Sıkıntılı, artık hayattan hiçbir şey beklemiyormuş gibi bir hali vardı. Enişteşine sabırlı bir homurtuyla cevap verdi.

"Benim gibi yoksul çiftçiler ellerindekiyle idare etmek zorundadırlar. Üründen alacakları paranın yarısını yine toprağa yatır-

ma işini de böyle oyunlar için paraları olanlara bırakmalıdırlar."

Hafif bir tartışma çıkarmak isteyen Mr. Tulliver, "Ödünç, aldıklarının faizini bile vermeyenlerin böyle oyunlar için paraları yoksa, acaba kimlerin olabilir?" dedi. Kavga çıkarmanın en tabiî ve kolay yolu para konusunu açmaktı.

Mr. Moss, mırıldandı. "Faizleri vermekte geciktiğimi biliyorum. Fakat geçen yıl yün meselesinde işlerim o kadar ters gitti ki. Karım da yattığı için durum her zamankinden daha çetin bir hal aldı."

Mr. Tulliver, homurdandı "Evet, bazı kimselerin işleri daima ters gider. Bilirsin boş çuvallar dimdik duramazlar."

Mr. Moss, âdeta yalvardı: "Bende nasıl bir kusur bulduğunu bilmiyorum, Mr. Tulliver. Halbuki bir işçi bile benim kadar çalışıp didinmiyor."

Mr. Tulliver, sert bir sesle, "Bunun ne faydası var?" dedi..

"Bir adam evlenmeye kalkar, üstelik çiftliğini çalıştırmak için elinde karısının drahomasından başka bir sermaye de bulunmazsa uğraşıp didinmek ne işe yarar? Ben başından beri bu işin aleyhindeydim. Ama ikiniz de beni dinlemediniz. Artık ben de paramı başkalarında bırakamayacağım. Mrs. Glegg'den aldığım beş yüz altım vermem lâzım. Sonra Tom'un okul masrafı da var. Borç verdiğim bütün paraları da alsam bu bana yine de yetmeyecek. Bir çaresine bakmalı ve bana o üç yüz altını ödemenin yolunu bulmalısın."

Mr. Mos boş gözlerle önüne baktı. "Eğer öyleyse çiftliği satalım da olsun bitsin. Sana ve toprak sahibine olan borcumu ödeyebilmem için bütün hayvanları elden çıkarmam gerekiyor."

Yoksul akrabaların insanın canını çok sıktıkları bir gerçekti. Onların varlıklarının bizim için ne gereği var. Hepsi de çoğu zaman kusurlu kimselerdir. Mr. Tulliver istediğini yapmış ve Mr. Moss'a arzu ettiği kadar öfkelenmişti. İşte bu yüzden de sıradan

kalkarken hiddetle, "Elinden geleni yapmalısın," demeyi başardı. "Ben hem kendim, hem de başkaları için para bulamam. Kendi işime, aileme bakmam lâzım. O para bana gerekli. Bunu kabil olduğu kadar çabuk bulmalısın."

Mr. Tulliver bu son sözleri söylerken, birdenbire çardaktan çıktı. Dönüp Mr. Moss'a bakmadan mutfak kapısına doğru gitti. Orada en büyük yeğeni atının başını tutmuş duruyor, kız kardeşi Mrs. Moss ise endişeyle karışık bir merakla bekliyordu. Fakat kadını yine de teselli eden bir şey vardı. Tatlı gurultular, mırıltılar çıkaran ve tombul parmaklarını solgun yüzünde dolaştıran küçük çocuğu... Mrs. Moss'un sekiz çocuğu vardı. Buna rağmen kadın ikizlerinin yaşamamasına üzülmekten hiçbir zaman kendisini alamazdı. Mr. Moss ise onların ölümünün yine iyi bir tarafı olduğunu düşünürdü. Kadın, Mr. Tulliver ayağını üzengiye dayarken arkadan ağır ağır gelen kocasına endişeyle bakarak, "İçeri girmeyecek misin, ağabey?" diye sordu.

"Hayır, hayır... Allaha ısmarladık..." Değirmenci atını döndürerek uzaklaştı.

Mr. Tulliver avlu kapısından çıkar ve derin tekerlek izleriyle dolu yolda ilerlerken, hiçbir kimse kendisi kadar azimli ve amansız olamazdı. Fakat artık o eski, harap çiftlik binalarından görünmeyen dönemece erişmeden önce adamın aklına birdenbire bir şey geldi. Mr. Tulliver atının dizginlerini çekerek, olduğu yerde birkaç dakika durdu. Sanki kendisine ıstırap veren bir şeye birkaç açıdan birden bakmaya çalışıyormuş gibi üzüntülü bir tavırla başını bir sağa, bir sola çeviriyordu. Anlaşılan bu 'süratle hareket krizi'nden sonra Mr. Tulliver yine dünyanın pek karışık bir yer olduğunu düşünmeye başlamıştı. Atını döndürerek, ağır ağır tekrar çiftliğe doğru ilerledi. Bu hareketine sebep olan hislerinin en coşkun anında, atına vurarak, "Zavallı küçük kızım,"

diye bağırdı, "ben ölüp gittikten sonra Tom'dan başka hiç kimsesi olmayacak."

Mr. Tulliver'ın avluya dönüşünü birkaç küçük Moss farketmişti. Çocuklar bu heyecanlı haberi vermek için annelerine koştular. Bu yüzden ağabeysi atıyla yukarı tırmanırken kadıncağız da mutfak kapısında belirdi. Ağlamış olduğu belliydi. Fakat şimdi küçük çocuğunu uyuması için kollarında sallıyordu. Ağabeysi kendisine bakarken üzüntüsünü belirten hiçbir şey yapmadı.

Sadece, "Ağabey," dedi. "Kocamı görmek istiyorsan o tekrar tarlaya gitti."

Mr. Tulliver, şefkat dolu bir sesle cevap verdi. "Hayır, Gritty, hayır. Sen üzülme, işte o kadar. Ben o parayı almadan da bir süre idareye çalışırım. Fakat sen de elinden geldiği kadar aklını kullanmalı, kurnazlık etmelisin."

Bu beklenmedik iyilik karşısında Mrs. Moss'un gözlerinden tekrar yaşlar boşandı. Kadıncağız hiçbir şey söyleyemedi.

"Haydi, haydi... Benim küçük kız seni görmeye gelecek. Tom okula gitmeden önce onunla Maggie'yi alıp getireceğim... Üzülmemelisin... Ben daima sana ağabeylik etmeye çalıştım."

Mrs. Moss, gözlerini kuruladı. "Bu sözlerin için teşekkür ederim, ağabey." Lizzy'e döndü, "Koş, kuzenin Maggie için hazırladığımız renkli yumurtaları getir."

Lizzy, eve daldı. Çabucak geri döndüğü zaman elinde kâğıda sarılı küçük bir paket vardı.

"Yumurtaları lop yaptım, ağabey. Sonra da iplik boyasıyla boyadım, pek güzel oldu. Onları Maggie için hazırladım. Yumurtaları cebine koyar mısın?"

Mr. Tulliver, paketi dikkatle yan cebine yerleştirdi. "Pekâlâ... Allaha ısmarladık, Gritty..."

İşte böylece bu saygıdeğer değirmenci Basset yollarından geri döndü. 'Yöntemler ve araçlar' bakımından eskisinden daha da

şaşkındı. Ama ona yine de bir tehlikeden kaçmış gibi geliyordu. Adamın aklına kız kardeşine sert davrandığı takdirde, ileride bir gün Tom'un da aynı şeyi Maggie'ye yapabileceği gelmişti. Kendisi sağ olup 'Maggie'nin tarafını tutamayacağı o gelecekte... Çünkü dostumuz Mr. Tulliver gibi basit insanlar kimsenin eleştiremeyeceği hislerini yanlış fikirlere sarıp sarmalamak merakındadırlar. İşte değirmenci de bu karmakarışık yoldan 'küçük kızı' için duyduğu sevgi ve endişenin, ona kardeşine karşı yeni bir duyarlık kazandırdığını kendi kendisine anlatmaya çalışıyordu.

9

"Garum köknarları"na gidiş

Maggie'nin geleceğiyle ilgili ortaya çıkması mümkün dertler babasının kafasını bu şekilde kurcalarken, küçük kız da o günün acılıklarını tatmaktaydı. Çocuklukta önseziler yoktur. Kederlerin geride kaldığını onlara hatırlatacak ve üzüntülerini yatıştıracak anıları olmadığı gibi...

Aslına bakılırsa gün Maggie için kötü başlamıştı. Lucy, yakında olduğu için onu doya doya seyretmenin ve öğleden sonra Garum Köknarları'na gidildiği zaman Pullet eniştesinin müzikli kutusunu dinleyeceği düşüncesinin verdiği zevk daha saat on birde St. Ogg's'dan berberin gelmesiyle sönmeye başladı. Berber Maggie'nin saçları hakkında pek ciddi ve sert bir tavırla konuştu. Adam kızın kesik perçemlerini tutup tutup havaya kaldırarak, âdeta tiksinti ve merhametle, "Şuraya bakın," dedi, "vah vah vah..." Maggie'ye berber, ortak düşünceleri belirli ve sert bir şekilde açıklamış gibi geldi. İyice yağlanmış olan bukleleri, anıtlardaki dev vazoların üstündeki yapma alev piramitlerine benzer bir şekilde dalga dalga yükselen berber Mr. Rappit, Maggie için o

anda çağdaşlarının en korkuncuydu. Kız, hayatının sonuna kadar St. Ogg's'da adamın dükkânının bulunduğu sokağa girmekten daima kaçınacaktı.

Üstelik, Dodson ailesinde bir ziyaret için yapılan hazırlıklar pek önemli bir mesele sayıldığından, Martha'ya Mrs. Tulliver'ın odasını bir saat önce hazırlaması emredilmişti. Böylece en iyi elbiselerin çıkarılarak yayılması en son dakikaya bırakılmayacaktı. Gevşek prensipleri olan, bonelerin kurdelelerinin yuvarlanarak sarılmadığı, elbiselerin yaldızların arasına konmadığı bazı ailelerde, pazarlık kıyafetlerin çabucacık giyilebileceği fikrinin hiç kimseyi sarsmadığı muhakkaktı. Ama Dodson'lar onlardan değildiler. Daha saat on ikide Mrs. Tulliver ziyaret elbisesini giymiş, bunun üzerine de sanki sineklerden korunması gereken saten kaplanmış bir kanapeymiş gibi, kahverengi Hollanda bezinden bir önlük geçirmişti. Annesi, "Yapma, Maggie'ciğim, kendini o kadar çirkinleştirme," diye ihtar ederken kız herşeyden fazla, batan müslin yeleğin etkisini azaltmak için kaşlarını çatarak omuzlarını oynatıyordu. Tom'un yanakları iyice kızarmış ve etraftaki sessizlikle, giydiği mavi elbise hoş bir karşıtlık yaratmaktaydı. En sonunda çocuk giyinip süslenme sırasında kendisini en çok ilgilendiren bir şey yapmış, yani birçok uğraşmalardan sonra gündelik elbisesinin ceplerindeki her şeyi bu elbisesine aktarabilmişti.

Lucy'ye gelince. O yine bir gün önceki kadar güzel ve tertemizdi. Onun elbiseleri de hiçbir zaman kazaya uğramamıştı. Şimdi de merhametle karışık bir hayretle müslin yelek yüzünden dudağını sarkıtarak kıvrım kıvrım kıvranan Maggie'yi seyrediyordu. Eğer Maggie, saçı yüzünden kısa bir zaman önce uğradığı o ağır hakaretleri hatırlamasaydı, hiç kuşku yok yeleği de yırtıp atardı. İşte bu yüzden sadece kaşlarını çatarak kıpır kıpır kıpırdanmak ve yemek vaktine kadar yapmalarına izin verilen iskambilden evler konusunda aksilik etmekle yetindi.

Mrs. Tulliver, iskambilden evler yapmanın en yeni ve güzel elbiselerini giymiş olan çocuklar için uygun bir oyun olduğunu düşünmekteydi. Tom, kartlardan piramit biçimi fevkalâde evler yapabiliyordu. Fakat Maggie'nin evlerinin üzerlerinin damla kapatılmasına hiç dayanamıyorlardı. Zaten Maggie'nin yaptığı her şey böyleydi. Bu yüzden de Tom kızların hiçbir şey becere-meyeceklerine inanıyordu.

Ama çok geçmeden Lucy'nin de iskambil evler yapmak bakımından pek usta olduğu ortaya çıktı. Kız kartları öyle hafifçe tutuyor, öyle incelikle hareket ediyordu ki, Tom kendi iskambil evleri kadar Lucy'ninkileri de beğenmek lûtfunda bulundu. Buna tenezzül etmesinin en önemli sebebi de Lucy'nin başlangıçta Tom'dan kendisine bu oyunu öğretmesini istemiş olmasıydı. Eğer müslin yeleği Maggie'yi sinirlendirmeseydi o da Lucy'nin iskambil evlerini hayranlıkla seyredecek, onlara bakmak için bir türlü başaramadığı bu işten de vazgeçecekti. Müslin yelek batmasaydı ve kendi iskambilden evleri yıkıldığı zaman Tom düşüncesizce bir tavırla gülerek ona, "Aptal sen de!" demeseydi.

Maggie, öfkeyle, "Bana aptal deme, Tom," diye bağırdı. "Ben aptal değilim. Senin bilmediğin bir sürü şeyden haberim var."

"Ne kadar şirretsin! Şimdiye kadar senin gibi aksi bir kız görmedim. Şu suratına bak. Lucy senin gibi kaşlarını çatıp, yüzünü buruşturmuyor. Ben Lucy'yi senden çok seviyorum. Keşke Lucy benim kardeşim olsaydı. İşte bunu isterdim."

Maggie, "O halde bu isteğin, çok kötü ve hainee bir şey," diyerek telâşla yerden fırladı. O arada Tom'un harikulâde pagodasını da devirdi. Aslında bunu isteyerek yapmamıştı ama görünüşte bütün deliller aleyhineydi. Tom öfkesinden bembeyaz kesildi ama bir şey söylemedi. Maggie'yi tokatlayacaktı ama bir kıza vurmanın korkaklık olduğunu biliyordu. Ve Tom Tulliver asla korkakça bir şey yapmamakta kararlıydı.

Yüzü bembeyaz olan Tom yerden kalkarak harab olan pagodasından uzaklaşırken Maggie üzüntü ve dehşetle dondu kaldı. Lucy ise hiç sesini çıkarmadan onlara baktı. Bu haliyle sütünü içerken duraklamış olan bir kedi yavrusunu andırıyordu.

Maggie dayanamayarak, "Ah, Tom," diye mırıldanarak ağabeyine doğru birkaç adım attı. "Evini yıkmayı istemedim. Gerçekten istemedim! Gerçekten!"

Tom, ona aldırmadı. Onun yerine cebinden birkaç sert bezelye tanesini çıkararak bunları başparmağının tırnağıyla cama doğru fırlattı. Önce bir amacı yoktu. Sonra çocuk, bezelye taneleriyle bahar güneşinde ahmaklığını iyice ortaya koyan, emekliliği çoktan gelip geçmiş iri mavi bir sineğe nişan almaya başladı. Onun aptallığını bu şekilde göstermesinin, bu zayıf yaratığın ortadan kalkması için Tom'u ve bezelyeleri bize bağışlayan Tabiatın düşüncelerine aykırı olduğu da belliydi.

İşte böylece o sabah saatleri Maggie için çok acı geçti. Pullet teyzelerine gitmek için yürüyerek yola çıktıkları zaman Tom'un kendisine ısrarlı bir şekilde soğuk davranması da Maggie'nin güneşten, serin ve taze havadan zevk almasına engel oldu. Tom, yarı yapılmış kuş yuvalarına bakması için Lucy'yi çağırıyor, ama bunları Maggie'ye göstermeye de yanaşmıyordu. Çocuk Lucy'yle kendisi için de birer söğüt dalı yonttu ama Maggie'ye bunlardan vermedi. Lucy, "Maggie sen de bir çabuk istemez misin?" diye sorduğu zaman da Tom bu sözleri duymamazlıktan geldi.

Garum Köknarlarına eriştikleri sırada otların yığıldığı avluda bir tavuskuşunun duvarın tam önünde kuyruğunu açması bir an için onlara kendi dert ve kederlerini unutturdu. Garum Köknarlarındaki güzel sahnelerin ilkiydi bu. Çiftliğin avlusunda öyle harikulâde şeyler vardı ki. Benekli, küpeli Çin horozları... Tüyleri ters tarafa doğru yatmış Friesland tavukları... Uçup bağıran ve o pek güzel benekli tüylerini döken Afrika tavukları... Güvercin-

ler... Evcil bir saksağan.. Yarı buldog, yarı çoban, bir aslan kadar büyük benekli bir köpek... Sonra etrafı saran o beyaz parlaklıklar ve kapılar, muhtelif biçimlerde pırıltılı rüzgâr fırıldakları, çakılların biçimli bir şekilde döşendiği bahçe yolları gözüktü. Garum Köknarları'nda hiçbir şeyin alelade olduğu söylenemezdi. Tom, oradaki kurbağaların o kadar iri olmalarının sebebini anladığını düşündü. Zira 'centilmen' bir çiftçi olan Pullet eniştesinin sahip olduğu şeyler genellikle 'olağanüstü' diye tanımlanabilirdi. E, sonuçta kira veren kurbağalar muhakkak ki daha zayıf olurlardı. Eve gelince... Bu da ilginçlik bakımından diğerlerinden aşağı kalmıyordu. Binanın orta kısmı basıktı. Yanlardaki iki bölüğün mazgallı kuleleri vardı. Dış duvarlara sürülmüş olan alçı ve çimento karışımı bembeyaz sıva pırıl pırıl parlıyordu.

Beklenen misafirlerin geldiğini pencereden gören Pullet enişte ön kapının sürmesini çekmeye ve zincirini açmaya koştu. Daima kapalı dururdu bu kapı. Galiba Pullet'ler serserilerin holde içinde sıra sıra doldurulmuş kuşlar dizili bir vitrinin durduğunu sezmelerinden ve eve dalarak bunu sırtladıkları gibi kaçmalarından korkuyorlardı. Pullet teyze de kapıda belirmişti. Kadın, kız kardeşi sesini duyabileceği kadar yaklaşır yaklaşmaz telâşla, "Allah aşkına, çocukları durdur, Bessy," diye bağırdı. "Sally, onların ayakkabılarını silmeleri için eski paspasla toz bezini getiriyor."

Mrs. Pullet'in kapının önüne koydurduğu paspaslara, ayakkabı silinmezdi. Pabuçların altındaki çamuru temizlemeye mahsus demirin bile bu pis görevini yerine getiren bir vekili vardı. Tom, bu ayakkabı silmesine daima isyan ederdi. Bunu, erkekliğine yapılmış bir hakaret addederdi. Çocuğa göre bu Pullet teyzeyi ziyaretleri sırasında muhakkak karşılaştıkları iç sıkıcı olayların başlangıcıydı. Tom, bir keresinde teyzesinin evinde potinlerinin üzerine havlu sararak oturmak zorunda kalmıştı. Bu gerçek de böylece ortaya konulunca Garum Köknarları'na yapılan bir

ziyaretin hayvanlardan –daha doğrusu hayvanları taşlamaktan– hoşlanan genç bir centilmenin pek bayıldığı bir şey olduğunu düşünmekten herhalde vazgeçersiniz.

Ondan sonraki sıkıcı olay Tom'un yanındaki kızları ve annesini ilgilendiren bir şeydi. Şimdi hepsi de meşe tahtasından yapılmış, iyice cilâlı merdivenlerden çıkacaklardı. Bu merdivenin güzel halısı katlanarak, boş misafir yatak odalarından birine kaldırılmıştı. Bu kaygan basamaklar, bir insanın suçlu olup olmadığını anlamak için kendisini büyük bir tehlikeyle karşı karşıya bıraktıkları o barbarca çağlarda çok işe yarar, o merdivenden kol veya bacağını kırmadan ancak masumun masumu bir kimse çıkabilirdi. Sophy'nin basamakları bu şekilde cilalatma merakı yüzünden Mrs. Glegg ona daima acı acı çatardı. Fakat Mrs. Tulliver hiç sesini çıkarmadı. Çocuklar birlikte sağ salim sahanlığa eriştiği zaman da bunun Allah'ın bir lûtfu olduğunu düşündü.

Mrs. Tulliver, şapkasını düzeltirken, Mrs. Pullet kederli bir sesle, "Mrs. Gray yeni bonemi yolladı, Bessy," dedi.

Mrs. Tulliver, büyük bir ilgiyle sordu: "Öyle mi ablacığım? Şapkayı beğendin mi bari?"

Mrs. Pullet, cebinden bir deste anahtar çıkararak, bunlara dikkatle baktı. "Elbiseleri, şapkaları çıkarıp tekrar yerine koymak doğru değil. Bu yüzden buruşuyor onlar. Ama şapkamı görmeden gidersen yazık olur. Zira ne olacağını kimse bilemez..."

Mrs. Pullet bu son, ciddi düşünceyi açıkladıktan sonra başını salladı. Sonra da destenin içinden bir anahtarı ayırdı.

Mrs. Tulliver, "Sana zahmet olacak abla," dedi. "Ama kadının şapkasının tepesini nasıl yaptığını merak ediyorum."

Mrs. Pullet, hüzünlü bir tavırla ilerleyerek, parlak cilâlı bir dolabın bir kapağını açtı. Tabiî siz şimdi hemen kadının yeni şapkasının o dolapta olduğunu sandınız. Ne münasebet. Böyle bir sonuca ancak Dodson ailesinin alışkanlık ve geleneklerini pek

de iyi bilmeyen biri varırdı. Mrs. Pullet bu dolapta kat kat yatak çarşaflarının arasına saklanacak kadar küçük bir şeyi arıyordu. Bir kapı anahtarıydı bu.

Mrs. Pullet, içini çekti. "Benimle 'en iyi' odaya gelmelisin."

Maggie'yle Lucy'nin de bayağı heveslenmiş olduklarını farkeden Mrs. Tulliver, "Çocuklar da gelebilir mi abla?" diye sordu.

Pullet teyze düşünceli bir tavırla, "Hım," dedi. "Herhalde onların gelmeleri daha iyi olur, gözönünde bulunurlar. Onları burada bırakırsak muhakkak bir şeylere dokunurlar."

Bir pencerenin, panjurların daha yukarısında kalan yarım ay biçimli camından süzülen ışığın hafifçe aydınlattığı, pırıl pırıl cilâlı, kaygan koridórdan sırayla ilerlediler. Pek kasvetli bir yerdi burası. Mrs. Pullet durarak, koridordan daha kasvetli bir yere açılan kapıyı itti. Karanlık bir odaydı bu. Dışarıdan hafifçe içeriye süzülen ışık eşyaların beyaz kefenlere sarılı cesetlerini aydınlatıyordu. Beyaz kumaşlara sarılmamış eşyalar ise bacakları havada öyle yatıyorlardı. Lucy, Maggie'nin eteğini tuttu. Maggie'nin kalbi ise hızlı hızlı çarpıyordu.

Pullet teyze, panjuru hafifçe aralayarak, odanın o cenaze törenlerine yakışan sıkıntılı havasına pek uyan kederli fakat kararlı bir tavırla gardrobu açtı. Dolaptan etrafa yayılan gül kokusu kat kat yaldızların çıkarılmasına yardım işini hoş bir hale soktu. Fakat sonunda ortaya çıkan bone Maggie'yi hayal kırıklığına uğrattı. Kız, daha dikkati çekecek, tabiatüstü bir şeyi tercih edecekti. Fakat pek az şey Mrs. Tulliver'ı bu kadar etkiliyebilirdi. Kadın, birkaç dakika hiç konuşmadı. Şapkayı evirip çeviriyor, dikkatle bakıyordu. Sonra kesin bir tavırla, "Bir daha yüksek tepeli şapkaları tenkit etmeyeceğim, abla," dedi.

Büyük bir itiraftı bu. Bunu Mrs. Pullet de hissetti ve onun için de bir şeyler yapması lâzım geldiğini düşündü.

Kederle, "Bunu başımda görmeyi ister misin, kardeşim?" diye sordu. "Panjuru biraz daha aralarım."

Mrs. Tulliver, "Başındaki boneyi çıkarmak zahmetine katlanabilirsen," dedi, "tabii isterim."

Mrs. Pullet, bonesini çıkardı. Tepede dümdüz taradığı saçları kahverengi ipek gibi parlıyordu. Önde ise bir sürü bukle vardı. O zamanın olgun ve aklı başında kadınları saçlarını bu şekilde taramaya meraklıydılar. Mrs. Pullet şapkayı başına giyerek, Mrs. Tulliver'ın her tarafını iyice görebilmesi için kumaşçılardaki kuklalar gibi ağır ağır döndü.

Sonra da, "Bazen sol taraftaki kurdelelerin pek fazla olduğunu düşünüyorum." diye mırıldandı. "Sen ne dersin kardeşim?"

Mrs. Tulliver, gösterilen tarafa dikkatle baktı. Sonra da başım yana eğdi. "Bence bu haliyle gayet iyi. Eğer şapkayla oynamaya kalkarsam, sonra pişman olabilirsin, abla."

"Doğru..." Mrs. Pullet, şapkayı çıkararak düşünceli düşünceli baktı.

Mrs. Tulliver, "Kadın senden bu şapka için kaç para aldı, abla?" dedi. Mrs. Tulliver, evdeki ipek kumaşı vererek bu 'ched'oeuvre'ün mütevazi bir kopyesini yaptırmak imkânı olup olmadığını düşünüyordu.

Mr. Pullet, dudaklarını büzerek, başını salladı. Sonra da, "Bunların parasını Pullet veriyor," diye fısıldadı. "O, 'Garum kilisesindeki en harikulâde şapka senin olmalı,' dedi. 'Seninkinden sonraki en güzel şapka kimin olursa olsun...'"

Şapkayı dolaba kaldırma işine hazırlık olmak üzere süsleri düzeltmeye başladı. O arada aklına hüzünlü şeyler gelmiş olacaktı ki, başını salladı.

Nihayet, "Ah..." diye içini çekti. "Kimbilir, belki de bu şapkayı bir defadan fazla giyemeyeceğim, kardeşim?"

Mrs. Tulliver cevap verdi, "Böyle şeyler söyleme, abla. Bu yaz sağlığına kavuşacağını umarım."

"Fakat aileden biri ölebilir. Yeşil saten şapkamı alır almaz olduğu gibi... Kuzen Abbott'un ölmesi pek mümkün. O zaman onun arkasından yas tutmak için en aşağı altı ay matem elbiseleri giymek zorunda kalırız."

Mrs. Tulliver da böyle vakitsiz ve münasebetsiz bir ölümle karşılaşabileceklerine tamamıyla inanmıştı anlaşılan. "İşte bu büyük şanssızlık olur. Bir şapkayı ikinci yıl giymenin hiçbir zevki yok. Hele tepeler böyle sık sık değişirken. Bir yaz moda olan biçim, diğer yaza hiç uymuyor."

"Ah, bu dünya böyle işte." Mrs. Pullet şapkayı gardroba koydu. Kapısını kitlemeyi de unutmadı. O kasvetli yerden çıkıp kendi odasına gidinceye kadar da hiç konuşmadı. Sadece başını sallayıp duruyordu. Sonra ağlamaya başlayarak, "Kardeşim," dedi, "eğer ben ölüp gidinceye kadar o şapkayı bir daha görmezsen, onu sana bugün gösterdiğimi hatırlarsın."

Mrs. Tulliver, bu sözlerin kendisini etkilemesi lâzım geldiğini düşündü. Fakat o kolay kolay ağlamayan, şişman ve sağlıklı bir kadındı. Pullet ablası gibi bol bol ağlamasını katiyen beceremezdi. Bu eksikliğini özellikle cenazelerde sık sık hissederdi. Gözlerinin sulanması için elinden geleni yaparken, yüz adaleleri acayip bir şekilde kasıldı. Dikkatle onlara bakan Maggie, teyzesinin şapkasıyla ilgili acıklı bir anısı olduğunu düşündü. Fakat kendisini bunu anlayamayacak kadar küçük buluyorlardı. Halbuki Maggie bu sırrı da, diğer bütün şeyler gibi, kendisine usulca açtıkları takdirde pekâlâ kavrayabileceğinden emindi. Bu yüzden de öfkeleniyordu.

Aşağıya indikleri zaman, Pullet enişte büyük bir anlayışla, karısının onlara yeni şapkasını gösterdiğini tahmin ettiğini, yukarıda bu yüzden o kadar zaman kalmış olduklarını söyledi. Aradan geçen zaman Tom'a daha da uzun gelmişti. Zira çocuk eniştesinin tam karşısındaki kanapenin kenarına ilişmek zorunda

kalmış, pek sıkılmıştı. Enişteşi pırıltılı gri gözleriyle ona bakmış ve zaman zaman da kendisine, "Küçükbey," diye seslenmişti.

"E, küçükbey, okulda neler öğreniyorsun bakalım?" sorusunu Pullet enişteşi daima sorardı. O zaman Tom'un yüzünde gayet utangaç bir ifade belirir ve ellerini suratına sürerek, "Bilmiyorum," diye cevap verirdi. Pullet enişteyle böyle 'başbaşa' oturmak o kadar tedirgin edici bir şeydi ki, Tom duvardaki resimlere, sinek tuzaklarına ya da o harikulâde çiçek saksılarına bile bakamamıştı. Enişteşinin getirdiklerinden başka bir şeyi gördüğü yoktu. Aslında Tom'un enişteşinin kafa gücüne karşı bir hayranlık duyduğu yoktu. Aksine çocuk, 'centilmen' bir çiftçi olmamaya karar vermişti. Zira Pullet amcası gibi ince bacaklı, gülünç bir adam, zayıf karakterli bir insan olmayı istemiyordu. Bir çocuğun utangaçlığı, onun ezici bir saygı duyduğu anlamına gelmez. Siz onun yaşınıza ve aklınıza karşı beslediği büyük ve derin saygı yüzünden donup kalmış olduğunu düşünerek kendisine cesaret aşılayacak bir şekilde konuşmaya çalışırken, o muhakkak sizin gülünç bir adam olduğunuzu düşünmektedir. Teselli için ancak şunu söyleyebilirim. Herhalde eskiden Grek çocukları da, Aristoteles hakkında aynı şeyi düşünürlerdi. Ancak azgın bir ata hâkim olduğunuz, ağır yük taşıyan arabanın sürücüsünü iyice patakladığınız ya da elinizde tabancayla dolaştığınız zaman bu çekingen çocuklar sizin gerçekten hayran olunacak ve kıskanılacak bir insan olduğunuzu düşünürler. Hiç olmazsa bu bakımdan Tom Tulliver'ın hislerinden eminim. Tom'un dışarıda giydiği küçük şapkalarının kenarına dantel geçirildiği o ilk yıllarda bile çocuğun sık sık bir bahçe kapısının tahtalarının arasından baktığı, şaşkın kafalarda dehşet hissi uyandırmak için küçük parmağını tehditle sallayarak, koyunları ne olduğu anlaşılmaz mırıltılarla azarladığı görülürdü. Bu şekilde çocuk daha o ilk yıllarda mayıs böcekleri, komşuların köpekleri ve küçük kız kardeşler de dahil olmak

üzere, vahşi ya da evcil, bütün aşağılık hayvanların üzerinde egemenlik kurmak istediğini ortaya koymaktaydı. Bu istek de bütün yaşlarda ırkımızın geleceği bakımından büyük vaatlerle dolu bir üstünlük sayılabilir. Halbuki Mr. Pullet, küçük bir Midilliden daha büyük bir hayvana binmeyen, ateşli silâhları hiç kimsenin istemediği bir anda patlayan tehlikeli şeyler olarak gören, yırtıcılıkla hiçbir ilgisi olmayan bir adamdı. İşte bu yüzden Tom, bir arkadaşıyla gizli bir şekilde konuşurken Pullet enişte sini 'ahmak' diye tanımlarken pek de haksız değildi. Tabiî çocuk, enişte sinin 'zengin bir adam,' olduğunu ilâve etmeyi de unutmamıştı.

Pullet enişteyle başbaşa geçen bu dakikaları hafifleten tek şey adamın ceplerinde mutlaka nane şekeri ve küçük baklava biçiminde şekerlemeler bulundurmasıydı. Pullet enişte söyleyecek bir lâf bulamadığı zaman da bu boşluğu, teselliyi birlikte şekerde aramalarını teklif ederek doldurmak alışkanlığındaydı.

Naneden hoşlanır mısın, küçükbey?" sorusuna, adı geçen şeker de birlikte uzatıldığı zaman sessiz bir cevap yeterdi.

Küçük kızlar odaya gelince, Pullet enişte teselliyi, daima kilit altında tuttuğu ve ancak yağmurlu günlerde yediği küçük keklerde de arayabileceğini hatırladı. Fakat üç çocuk o ağız sulandırıcı kekleri ellerine alır almaz da, Pullet teyzeleri tepsiyle tabaklar gelmedikçe onları yememelerini emretti. Zira o kuru kekleri yerlerse yer kırıntı içinde kalacaktı. Lucy, bu emre o kadar üzülmedi. Çünkü kek o kadar güzeldi ki, bunu yemek bayağı günah olacaktı. Fakat büyükler konuşurken fırsat kollayan Tom, keki iki lokmada yuttu. Tabiî bunu önce gizli gizli çiğnemeyi de unutmadı. Maggie'ye gelince, kız her zaman olduğu gibi Pullet enişte nin 'İncile dair hoş bir şey' diye satın aldığı 'Odysseus ve Nausikaa' resmine öylesine daldı ki, farkına varmadan pastayı yere düşürdü. Büyük bir şanssızlık eseri de bunu ayağının altında ezdi. Bu hareket Pullet teyzeyi fena halde sinirlendirdi. Maggie

ise rezil olduğunu düşünüyordu. Herhalde artık ona müzikli enfiye kutusunu dinletmeyeceklerdi. Fakat Maggie biraz düşündükten sonra Lucy'nin çok gözde olduğunu, bu yüzden onun enişte lerinden bir parça çalmasını isteyebileceğine kanaat getirdi. Bunu Lucy'ye fısıldadı. Kendisinden istenilen şeyleri daima yerine getiren Lucy ise sessiz sedasız enişte sinin dizinin dibine sokuldu. Gerdanlığıyla oynayarak, "Bize bir parça çalar mısın, enişteciğim?" diye sordu. Boynu kıpkırmızı kesilmişti.

Lucy, enfiye kutusunun böyle güzel parçalar çalmasını, Pullet enişte sinin olağanüstü bir yeteneği olmasına verirdi. Gerçekten adamın Garum'daki komşularının çoğu da aynı fikirdeydiler. Bir kere Mr. Pullet o kutuyu *satın almıştı.* Sonra onu kurmasını biliyor, kutunun hangi parçayı çalacağını da önceden tahmin ediyordu. Bu eşsiz 'müzik parçası'na sahip olması da Mr. Pullet'in karakterinin öyle pek de silik olmadığını oltaya koyuyordu. Eğer adamın çalgılı enfiye kutusu olmasaydı belki böyle bir şey düşünebilinirdi ama o bunu satın almıştı işte. Fakat Pullet enişte, kendisinden bu marifetini göstermesi istendiği zaman buna hemen razı olarak bu yeteneğinin değerini de düşürmezdi. Adam daima, "Bakalım," diye cevap verir ve aradan birkaç dakika geçmedikçe de buna razı olduğunu belirtecek en ufak bir hareket bile yapmazdı. Pullet enişte nin bütün büyük sosyal olaylar için belirli bir programı vardı. Adam bu şekilde kendisini üzücü kargaşalıklar ve irade hürriyetinin sebep olduğu şaşkınlıklara karşı korumuş olurdu.

Belki de bu bekleyiş, o periler ülkesine özgü müzik başladığı zaman Maggie'nin bundan aldığı zevkin artmasına sebep oldu. Kız, ilk defa bir derdi olduğunu, Tom'un kendisine kızdığını unuttu. "Sus, tatlı şarkılar söyleyen koro," parçası sona erdiği sırada kızgın yüzü de mutlulukla aydınlanmıştı. Ellerini birbirine kenetlemiş, kımıldamadan oturuyordu. Bazen annesi onun

bu haline bakarak, "Maggie esmer cildine rağmen zaman zaman güzelleşiyor," diye teselli bulurdu. Fakat sihirli müzik sona erdiği zaman kız ayağa fırlayarak, Tom'a doğru koştu. Kollarını ağabeysinin boynuna dolayarak, "Ah, Tom," diye bağırdı. "Ne güzeldi değil mi?"

Bu gereksiz ve Tom için açıklanması imkânsız kucaklama yüzünden çocuk Maggie'ye daha da kızdı. Fakat çocuğun iğrenç denilebilecek kadar hissiz olduğunu düşünmemeniz için şunu da eklemeliyim. Tom'un o sırada elinde Çuha çiçeği şerbeti vardı. Maggie kendisini iyice sarstığı için de bunun yarısı yere dökülüverdi. Tom'un, Maggie'ye öfkeyle, "Şuraya bak!" diye bağırmaması için pek pısırık bir çocuk olması lâzımdı. Kaldıki diğerleri de Meggie'nin bu hareketini hoşnutsuzlukla karşılamak suretiyle, Tom'un hiddetini desteklemekteydiler.

Anneleri, aksi aksi, "Neden uslu uslu oturmuyorsun, bilmem ki?" diye söylendi.

Pullet teyze, "Küçük kızlar bu şekilde davranacaklarsa," dedi. "Beni görmeye gelmemelidirler."

Pullet enişte başını salladı, "Sen fazla yaramazsın, küçükhanım."

Zavallı Maggie tekrar yerine oturdu. Müzik yine ruhundan uzaklaşıp gitmiş, onun yerini yine yedi küçük iblis almıştı.

Çocukların içeride kaldıkça yaramazlık edeceklerini düşünen Mrs. Tulliver ilk fırsatta, artık onların yürüyüşten sonra iyice dinlenmiş olduklarını, bu yüzden dışarıda oynayabileceklerini söyledi. Pullet teyze de buna izin verdi. Yalnız onlara yollardaki çakıl döşeli kısımdan dışarı çıkmamalarını, tavuklara yem verilmesini seyretmek istedikleri takdirde kümeslere yanaşmayarak olayı binek taşının üzerinden izlemelerini tembih etti. Bu yasak, Tom'un, tavuskuşunu korkutursa tüylerinden birini düşüreceğini sanarak hayvanı kovaladığı ve suçüstü yakalandığı zaman

konmuştu. Mrs. Tulliver, şapka modaları ve annece üzüntüler yüzünden kısa bir zaman için Mrs. Glegg'le kocasının kavgalarını unutmuştu. Fakat artık o önemli şapka konusu geride kalmış, çocuklar ise ayak altından çekilmişlerdi. Bu yüzden Mrs. Tulliver'ın bir gün önceki endişeleri yeniden uyandı.

Konuya başlangıç olarak, "Glegg ablamın evden o şekilde ayrılması beni ne kadar üzdü bilemezsiniz," dedi. "Buna hâlâ üzülüyorum. Ablalarımı kırmayı hiç istemem."

Pullet teyze, "Ah," diye cevap verdi. "Jane'in ne yapacağı önceden kestirilemez. Aileden olmayanlara bundan söz etmeyi hiç sevmem. Dr. Turnbull hariç tabiî. Jane fazla hesabî olduğu için kendisini çok sıkıntıya sokuyor. Bunu Pullet de biliyor. Ona bundan kaç defa söz ettim."

Mr. Pullet, dizini ovalayarak mendilini üzerine yaydı. Konuşma ilgi çekici bir hal almaya başladığı zaman daima böyle yapardı. "Geçen pazar onlarda çay içtikten sonra dönerken de söyledin bunu."

Mrs. Pullet, başını salladı. "Herhalde söylemişimdir. Çünkü sen sözlerimi benden daha iyi hatırlıyorsun." Kederli kederli kız kardeşine bakarak, konuşmasına devam etti. "Pullet'in müthiş bir hafızası var. Eğer ona inme inerse halim kötü olur. Çünkü doktorun verdiği ilâçları ne zaman alacağımı Pullet gayet iyi biliyor. Şimdi üç ilâç birden içiyorum."

Mr. Pullet saymaya başladı. Cümleleri noktalamak için de dilinin üzerindeki şekeri emiyordu. "Şişenin üstünde 'her zamanki gibi' yazılı olan hapları iki gecede bir alıyor. Damlaları saat on birle dörtte. Köpüren ilâcı ise 'münasip zamanlarda.'"

O geniş ilâç konusunu sadece Mrs. Glegg'le ilgili bir şekilde inceleyen Mrs. Tulliver, cevap verdi. "Herhalde Glegg ablam hastalandığı zaman ravent kökü kemireceğine bir doktora gitse çok daha iyi olur."

Mrs. Pullet ellerini kaldırdı. Sonra da bunları tekrar kucağına bırakıverdi. "İnsanların iç organlarıyla bu şekilde oynamalarını düşündükçe fena oluyorum. Bu Allah'ın emirlerine karşı gelmek demek! Doktorlar neden yaratılmış? Hastalandığımız zaman çağırmamız için değil mi? Jane'e kaç defa söyledim. Hekime verecek parası olan kimselerin doktor çağırmaması şerefsizce bir şey. Tanıdıkların bunu bildiklerini düşünerek utanıyorum."

Mr. Pullet, atıldı. "Bizim utanmamız için hiçbir sebep yok. Dr. Turnbull bu bölgede senden daha iyi bir hasta bulamaz. Zira Mrs. Sutton da artık öldü."

Mrs. Pullet, kız kardeşine baktı. "Biliyor musun Bessy, Pullet benim bütün ilâç şişelerimi saklıyor. Bunlardan bir tekini bile sattırmıyor. Ben öldükten sonra herkesin bunları görmesinin gerektiğini söylüyor. Şişeler şimdiden kilerdeki iki uzun rafı doldurdular..." Kadın ağlamaya başlamıştı. "Fakat," diye ilâve etti, "onların üçüncü rafı doldurabileceklerini hiç sanmıyorum. Belki de son büyük şişelerden bir düzine oluncaya kadar ölür giderim. Hep kutularım odamdaki dolabın içinde... Bunu unutma, kardeşim... Fakat faturalar hariç, iri kaşelerden hiçbir hâtıra kalmadı..."

Mrs. Tulliver, "Ölmekten söz etme abla," dedi. "Eğer sen gidersen, Glegg ablamla aramıza girecek hiç kimse kalmaz. Onunla Mr. Tulliver'ı da ancak sen barıştırabilirsin. Zira Deane ablam hiçbir zaman benim tarafımı tutmaz. Tutsa da ondan yardım bekleyemem. Çünkü o da serveti çok olan kimseler gibi konuşmaya meraklıdır."

Mrs. Pullet, yalnız kendisi için değil, kız kardeşi bakımından da üzülüp kederlenmeye hazırdı. Büyük bir uysallıkla, "Bildiğin gibi kocan biraz acayip bir adam Bessy," diye cevap verdi. "O bizim ailemize karşı gereken, lâyık olduğumuz inceliği hiçbir zaman göstermedi. Çocukların da ona çekmişler. Oğlun çok

yaramaz. Teyzeleriyle enişte lerinden kaçıyor. Kızın ise esmer ve kaba. Hiç şansın yok, Bessy. Sana çok acıyorum. Çünkü kardeşlerimin arasında daima en çok seni severim. Sonra seninle her zaman aynı modelleri beğeniriz."

Mrs. Tulliver, gözünün kuyruğundan kayan bir tek ufak damla gözyaşını sildi. "Tulliver'ın aceleci olduğunu ve tuhaf şeyler söylediğini biliyorum. Fakat o benimle evlendiğinden beri ailemin dostlarını evime çağırmama hiçbir zaman itiraz etmedi. Böyle bir şeye kalkışmadı."

Mrs. Pullet mırıldandı. "Seni büsbütün üzmeyi istemiyorum, Bessy. Zaten derdinin başından aşkın olduğu muhakkak. Kocan o zavallı kız kardeşiyle onun çocuklarına bakmak zorunda. Üstelik Tulliver'ın sağı solu dava etmekten hoşlandığını da söylüyorlar. Korkarım öldüğü zaman size hiçbir şey bırakmayacak. Beş paranız olmayacak. Tabiî ben bunu aileden olmayan kimselere söyleyecek değilim."

Durumunun bu şekilde incelenmesi Mrs. Tulliver'ı neşelendirecek gibi değildi tabiî. Kadının hayalgücü pek yoktu. Fakat elinde olmadan, "Durumum çok kötü," diye düşündü. "Çünkü başkaları bu fikirdeler."

Beklenen felâketlerin kendisine gönderilmiş birer ceza sayılmasından korktuğu için de geçmişteki hareketlerini iyice gözden geçirmeye çalıştı. "Bu konuda bir kabahatim olmadığından eminim, abla. Hiçbir kadın benim kadar çocukları için uğraşıp didinmez. Meryem Ana Yortusu'nda bütün yatak perdelerini indirdim. Âdeta iki kadının işini gördüm. Sonra son yaptığım mürvet şurubu. Fevkalâde oldu! Daima şeriyle birlikte ikram ediyorum. Ama Glegg ablama sorarsan benim kadar müsrif insan yok. Elbiselerimin temiz olmasına itina etmeme, evde cadı gibi dolaşmaktan çekinmeme gelince, bu konuda da kimse aleyhimde bir tek kelime bile söyleyemez. Dedikoducu değilim, kimsenin

arkasından lâf etmem. Mesele çıkarmam. Çünkü kimseye kötülük etmek istemem. Kimse bana domuz kıymasıyla yaptığı börekten bir parça göndermekle bir şey kaybetmez. Çünkü böreklerim civardaki en iyi ahçılarınkiyle boy ölçüşebilir. Çamaşırlarım ise tertemiz, tiril tiril. Yarın ölsem, çamaşırlarım yüzünden hiç utanmam. Bir kadın benden fazlasını yapamaz."

Mrs. Pullet başını yana eğerek, gözlerini ıstırapla kız kardeşine dikti. "Kocan paralarını batırırsa, bunların hiçbirinin faydası olmaz, Bessy. Eşyaların satıldığı ve bunu yabancılar aldığı zaman, takımların iyi cilâlanmış olması herhalde içini rahat ettirmez. Sonra yatak takımlarını unutma. Bunların üzerinde kızken işlediğin markalar var. Bunlar satılıp bütün memlekete yayılabilir. Bu ailemiz için çok acı olur." Mrs. Pullet başını ağır ağır salladı.

Mrs. Tulliver, inledi. "Fakat ben ne yapabilirim, abla? Mr. Tulliver lâf dinleyecek, söz geçirilecek bir adam değil ki. Rahiple konuşsam ve kocama söylemem lâzım gelen lâfları ezberlesem, yine de bunun bir faydası olmaz. Ayrıca ben paraları şuna ya da buna yatırma işinden anladığımı da iddia edemem. Glegg ablam gibi erkek işlerine aklım ermez."

Mrs. Pullet, "O bakımdan bana benziyorsun, Bessy," dedi. "Sonra Jane, kendisinin hiçbir zaman sahip olamayacağı kadar bol gelirli kimselere akıl öğretmeye, onlara paralarıyla neler yapmaları lâzım geldiğini söyleyeceği yerde, o iki pencere arasındaki aynayı sık sık sildirse daha iyi olur. Ayna geçen hafta leke içindeydi. Ama Jane'le ben zaten taban tabana zıt insanlarız. O çizgili kumaşlardan hoşlanıyor, ben beneklilerden. Sen de benekli elbiselerden hoşlanırdın, Bessy. Seninle bu bakımdan daima anlaşırız."

Mrs. Tulliver, başını salladı. "Evet, Sophy. Hatırlıyor musun, ikimizin de mavi üzerine beyaz renkli elbiselerimiz vardı. Onun

bir parçasını yatak örtüsüne aplike ettim ben. Eğer gidip Glegg ablamı görür ve onu Tulliver'la barışmaya ikna edersen, sana minnettar olurum. Bana daima ablalık ettin sen."

Mrs. Pullet taraf tutmasına rağmen, esas prensipleri görmezlikten gelecek de değildi. Kendi kişisel servetleri olan kimselere ne şekilde muamele edilmesi gerektiğini de hiçbir zaman unutamazdı. "Aslında Tulliver'ın kendisinin gidip, ablamla barışması, öyle düşüncesizce konuştuğu için kendisinden özür dilemesi lâzım. Madem Jane'den borç para aldı, onun için bu şekilde harekete tenezzül edemeyeceğini de düşünmesi gerekir."

Zavallı Mrs. Tulliver, hemen hemen aksi denilebilecek bir tavırla cevap verdi. "Bundan konuşmanın hiç faydası yok. Tulliver'ın karşısında, çıplak bacaklarla çakılların üzerinde diz çöksem, bizimki yine de burnunu kırıp özür dilemez."

Mrs. Pullet, "Jane'i kocandan af dilemeye ikna etmemi de benden bekleyemezsin," dedi. "Ablam inanılmayacak kadar aksi ve hırçındır. Allah'tan bu yüzden çıldırmıyor. Tabiî ailemizde tımarhaneye kapatılmış olan hiç kimse yok, o da başka."

Mrs. Tulliver atıldı, "Ben ablamın af dilemesini istemiyorum ki. Tulliver'ın sözlerine aldırmaması, parasını istemeye kalkmaması bana yeter. Bu istediğim fazla bir şey değil. Bir kardeş, ablasından böyle bir şeyi pekâlâ isteyebilir. Zamanla her şey düzelir. Tulliver da her şeyi unutur. Glegg ablamla tekrar dost olurlar."

Anladığınız gibi Mrs. Tulliver kocasının beş yüz altını ödemeye kesin bir şekilde karar vermiş olduğundan habersizdi. Daha doğrusu bu kadar azimli bir davranış onun inanma gücünün çok üstünde bir şeydi.

Mrs. Pullet, hüzünle, "Ah, Bessy," diye mırıldandı. "Ben senin felâkete uğramana yardımcı olmak istemem. Eğer yapabileceğim bir şey varsa bu konuda çekimser kalamam. Ayrıca tanıdıkların, aile arasında kavgalar çıktığını anlatmaları da hiç

hoşuma gitmez. Bunu Jane'e de söyleyeceğim. Eğer Pullet'ın bir itirazı yoksa, yarın kalkıp Jane'e gitmekten de çekinmeyeceğim. Ne dersin, Mr. Pullet?"

Mr. Pullet, "Mr. Tulliver benden para istemeye kalkmasın da, kavga ne şekilde gelişirse gelişsin," diye düşünüyordu. Bu yüzden, "Benim hiçbir itirazım yok," dedi. Mr. Pullet, yatırımları bakımından daima endişelenen adamlardandı. Servetini araziye yatırmadıkça parasının hiçbir zaman güvenlikte olmayacağına inanırdı.

Daha sonra Mrs. Tulliver'ın da onlarla birlikte Glegg ablaya gitmesinin doğru olup olmayacağını konuştular. Çay zamanının geldiğini farkeden Mrs. Pullet dönerek bir çekmeden ince, zarif damasko bir peçete aldı. Bunu önüne göğüslük gibi iğneledi. Gerçekten kapı da biraz sonra açıldı. Fakat Sally çay tepsisi yerine içeriye öyle tuhaf bir şey soktu ki Mrs. Pullet'le Mrs. Tulliver hayretle bağırdılar. Bu yüzden Mr. Pullet de şekerini yuttu. Adam daha sonra bunun hayatında beşinci kez başına geldiğini düşündü...

10

Maggie, umduğundan daha kötü davranıyor

Pullet enişteninin yaşamında yeni bir çığır açan bu hayret verici şey küçük Lucy'den başkası değildi. Kızın üstü başı, küçücük ayaklarından bonesinin tepesine kadar ıslanıp çamur içinde kalmıştı. Lucy, görenlerde merhamet uyandıran bir tavırla yüzünü buruşturarak küçücük, kapkara ellerini ileriye doğru uzattı. Bu beklenmedik hayaletin Pullet teyzenin oturma odasına girmesinin sebebini anlatmak için daha geriye, çocukların oynamak için dışarıya çıktıkları ana dönmeliyiz. O gün daha önce Maggie'nin ruhuna hükmeden küçük iblisler kısa bir ayrılıktan sonra daha güçlü bir şekilde geri gelmişlerdi. Maggie'nin aptalca davranışı yüzünden çuha çiçeği şurubunu döken ve bu yüzden de kız kardeşine karşı duyduğu öfke iyice artan Tom, bahçeye çıktıkları zaman, "Sen benimle gel, Lucy," diyerek sanki Maggie adında bir kimse yokmuş gibi bir tavırla kurbağaların bulunduğu tarafa doğru yürüdü. O anda Maggie sabahleyin geçen o üzücü olayları bütün ayrıntılarıyla hatırladı. Kız, ağabeysiyle Lucy'yi biraz uzaktan izledi. Bu haliyle kafasındaki yılanların başları koparılmış küçücük

bir Meduza'ya benziyordu. Kuzeni Tom'un kendisine böyle iyi davranması Lucy'nin pek hoşuna gitmişti tabiî. Tom'un, üzerine demir parmaklık kapatılmış, kuyumsu bir yerde duran kurbağalardan en şişmanının karnını bir sicim parçasıyla gıdıklaması da pek hoştu. Buna rağmen Lucy, Maggie'nin de bu eğlenceli sahneyi seyretmesini istiyordu. Muhakkak ki kuzeni kurbağaya bir isim takacak ve Lucy'ye onun başından geçen gülünç olayları da anlatacaktı. Lucy, Maggie'nin rastladıkları canlı şeyler hakkında anlattığı hikâyelerden hem çok hoşlanır, hem de bunlara az çok inanırdı. Söz gelimi Mrs. Kulağakaçan evde çamaşır yıkarken, çocuklarından biri kaynar kazana düşmüştü. İşte şimdi telâşla doktor çağırmaya gidiyordu. Tom Maggie'nin bu saçmalıklarını küçümsemeyle karşılardı. Hikâyenin tamamen asılsız olduğunu kolayca ispat etmek için de Kulağakaçanı hemen öldürürdü. Buna rağmen Lucy elinde olmadan yine de bu hikâyelerin doğru bir tarafları olduğunu düşünürdü. Ne olursa olsun güzel hayallerdi bunlar. İşte bu yüzden Lucy'nin iri yarı bir kurbağanın hikâyesini öğrenme arzusuyla, Maggie'ye karşı duyduğu sevgi birbirine eklenince, kız durakladı. Dönüp Maggie'ye doğru koştu. "Orada koskocaman, komik bir kurbağa var, Maggie. Gel de bak!"

Maggie, cevap vermedi. Kaşlarını daha da çatarak, döndü. Tom Lucy'yi tercih eder göründüğüne göre, artık kuzeni de ağabeysinin hainliğinin bir parçası sayılırdı. Maggie'ye biraz önce küçük, güzel Lucy'ye kızacağını söyleselerdi, buna inanmazdı. "Küçücük beyaz bir fareye hainlik etmekten farksız olur bu," derdi. Ama o zamana kadar Tom daima Lucy'ye karşı kayıtsız davranmıştı. Lucy'yi okşamak, kızın üzerine düşmek daima Maggie'ye kalmıştı. Fakat Maggie şimdi Lucy'yi tokatlayarak ya da çimdikleyerek kızı ağlatmaktan büyük zevk duyacağını düşünüyordu. Belki bu şekilde Tom'u da kızdırabilirdi. Çünkü ağabeysini tokatlama cesaretini gösterse bile bunun bir faydası

olmayacağını biliyordu. Çünkü Tom böyle şeylere aldırmazdı. Maggie, "Eğer Lucy burada olmasaydı Tom benimle daha çabuk barışırdı," diye düşünüyordu. Bundan emindi.

Fazla hassas olmayan şişman bir kurbağayı gıdıklamadan alınan zevk çabuk sona erer. Tom da bir müddet sonra etrafına bakınarak oyalanmak için başka bir şeyler aramaya başladı. Fakat çakıl döşeli yollardan ayrılmanın yasak olduğu bu düzenli bahçede fazla bir eğlence de yoktu. İnsan ancak bu yasağa karşı gelerek biraz eğlenebilirdi. Tom da bahçeden bir tarla boyu uzaklıkta olan gölcüğe bir ziyaret yaparak, büyüklere isyan edip edemeyeceğini düşünmeye başladı.

Sicimini tekrar sararken, anlamlı anlamlı başını sallayarak, "Lucy," diye başladı. "Biliyor musun ben ne yapmayı düşünüyorum?"

Lucy büyük bir merakla sordu. "Ne yapmayı düşünüyorsun, Tom?"

"Gölcüğe giderek turnaya bakmayı." Küçük sultan sonra ekledi: "Sen de istersen benimle gelebilirsin?"

Lucy, "Ah, Tom," dedi. "Buna *cesaret* edebilecek misin? Teyzem bahçeden çıkmamamızı söyledi."

Tom cevap verdi: "Bahçenin öbür ucundan çıkacağım. O zaman bizi kimse görmez. Hoş, görseler de aldırmam. Hemen eve kaçarım."

O zamana kadar Lucy hiç bu kadar büyük bir yaramazlığa teşvik edilmemişti. "Fakat *ben* kaçamam ki."

Tom, "Aman canım aldırma," diye cevap verdi. "Zaten sana kızmazlar. Onlara seni oraya benim götürdüğümü söylersin."

Tom, yürümeye başladı. Lucy de yanında koşuyordu. Küçük kız yaramazlık etmenin verdiği zevki çekingen bir tavırla tatmaktaydı. Ayrıca ünlü turnadan söz edilmesi de kızcağızı heyecanlandırmıştı. Lucy bunun balık mı, yoksa kuş mu olduğunu da

pek bilmiyordu. Maggie, onların bahçeden çıktıklarını görmüştü. Dayanamayarak peşlerinden gitti. Hiddet ve kıskançlık da, aşk gibi, buna sebep olanların gözünün önünden ayrılmalarına katlanamaz. Tom'la Lucy'nin kendisinin haberi olmadan bir şey görmelerine veya yapmalarına dayanamayacaktı Maggie. Bu yüzden onların birkaç metre gerisinden yürümeye başladı. Tom onun farkında değildi ve çok geçmeden de turnayı gözetlemeye daldı. Gerçekten ilgi çekici bir canavardı bu. Onun çok yaşlı, çok kocaman ve fazla da iştahlı olduğundan bahsedilirdi. Turna da diğer bütün meşhurlar gibi beklenildiği zaman ortaya çıkmazdı. Fakat Tom bir şeyin suda hızla ilerlediğini görünce hemen gölcüğün diğer tarafına koştu.

Duyulur bir fısıltıyla, "Buraya gel, Lucy," dedi. Sonra da ilâve etti: "Bu tarafa. Dikkatli ol. Otların üzerinden yürü. İneklerin geçmiş olduğu yerlere basma!" Ortadaki kuru otlarla kaplı yeri işaret ediyordu. Buranın iki tarafındaki çamurları gelip geçen inekler iyice çiğnemişlerdi. Tom'un kızlar hakkındaki küçümseme dolu fikirlerine, onların kirli yerlerden geçemeyecek kadar mıymıntı olmaları da dahildi.

Lucy emredildiği gibi dikkatle ilerledi. Sonra da suda hızla ilerleyen altın ok başına benzer bir şeyi iyice görebilmek için gölcüğe doğru eğildi. Tom kıza bunun bir su yılanı olduğunu söyledi. Lucy de onun ince yılanımsı vücudunu görebiliyordu. Bir yılanın bu şekilde yüzebilmesi Lucy'yi iyice şaşırtmıştı. Maggie de usulca yaklaştı. Yılanı onun da görmesi lâzımdı. Fakat Tom'un onun bunu seyredip seyretmemesine aldırmaması, bütün diğer şeyler gibi kıza çok acı geliyordu. Yavaşça Maggie, Lucy'ye iyice sokuldu. Onun yaklaştığını farkeden fakat son ana kadar bunu görmemiş gibi davranan Tom, dönerek, "Haydi, çekil git Maggie," diye bağırdı. "Burada, otların üzerinde sana yer yok. Zaten sana gelmeni söyleyen de olmadı."

O sırada Maggie'nin kalbinde felâkete sebep olabilecek hırslar ve hisler birbirleriyle çarpışıyorlardı. Tabiî eğer felâketlere yalnız hırslar ve hislerin sebep olduğu doğruysa... Duyduğu öfke Maggie'yi harekete zorluyordu. Fakat Maggie'nin o anda küçük, esmer kolunu uzatarak zavallı, küçük, pembe beyaz Lucy'yi ineklerin ezdiği çamurların üzerine itmekten başka yapabileceği bir şey de yoktu.

Kardeşinin bu hareketi karşısında Tom kendisini tutamadı. Lucy'yi kaldırmaya koşarken, Maggie'nin koluna olanca gücüyle iki tokat indirdi. Lucy, çamurlara kapanmış, âciz bir tavırla ağlıyordu. Maggie, birkaç metre gerideki bir ağaç köküne doğru çekilerek, onlara baktı. Pişman olmuş gibi bir hali de yoktu. Kız çoğu zaman düşünmeden yaptığı bir hareketten hemen sonra pişmanlık duymaya başlardı. Fakat Tom'la Lucy kendisine o kadar acı vermişlerdi ki, şimdi onların keyiflerini kaçırdığı için seviniyordu. Herkesin rahatını bozduğu için çok memnundu. Neden üzülecekti? Ne de olsa kendisi ne kadar pişman olursa olsun, Tom onu daima pek geç affederdi.

Lucy, kalkıp eve dönecek duruma gelince, Tom, kesin bir tavırla ve yüksek sesle, "Bunu anneme söyleyeceğim, Miss Mag," diye bağırdı. Aslında Tom kız kardeşini 'ele vermek, şikâyet etmek,' âdetinde değildi. Fakat şimdi adalet Maggie'nin iyice cezalandırılmasını emrediyordu. Tabiî Tom henüz fikirlerini bu soyut şekle sokmasını öğrenmişti. 'Adalet'ten bahsettiği de yoktu. Çocuk, suçluları cezalandırma arzusuna bu fevkalâde ismin verildiğini de bilmiyordu. Lucy ise sadece başına gelen felâketle meşguldü. En güzel elbisesi mahvolmuştu. Islaklık ve çamur kendisini fena halde rahatsız ediyordu. Onun için de Maggie'nin kendisi için pek esrarlı olan bu hareketinin sebebini düşünecek halde değildi. Maggie'yi bu kadar kızdıracak ne yaptığını asla tahmin edemezdi. Fakat Lucy onun hain ve kötü olduğunu

düşünüyordu. Bu yüzden de büyüklük göstererek Tom'a Maggie'yi şikâyet etmemesini söylemedi. Sadece kuzeninin yanında koşuyor ve içe dokunacak bir şekilde ağlıyordu. Maggie ise ağaç kökünün üzerine oturmuş, o küçük Medusa yüzüyle onların arkasından bakıyordu.

Mutfak kapısına erişince Tom, "Sally," dedi. Elinde kızartma çatalı, ağzında da bir lokma yağlı ekmek olan Sally sessiz bir hayretle onlara bakakaldı. Tom, "Sally," diye devam etti. "Anneme Maggie'nin, Lucy'yi çamura ittiğini söyle."

Sally yüzünü buruşturarak, eğildi ve delilleri incelemeye koyuldu. "Aman Allah'ım, bu ne pislik. Bu kadar çamuru nereden buldunuz?"

Tom'un hayalgücü, önceden tahmin ettiği sonuçlar arasına bu soruyu da katacak kadar geniş ve canlı değildi. Fakat hizmetçi kız bunu sorar sormaz, neler olacağını da anladı. Bu olayda yalnız Maggie'yi suçlu tutmayacaklardı. Çocuk usulca mutfak kapısından uzaklaşarak, olayın tahminini Sally'ye bıraktı. Bilindiği gibi, hayalgücü geniş kimseler bu zevkli işi kendilerine verilen 'hazır bilgi'ye tercih ederler.

Yukarıda gördüğünüz gibi Sally Lucy'yi oturma odasının kapısına götürmekte gecikmedi. Zira Garum Köknarlarındaki eve böylesine pis bir cismin sokulmasının sorumluluğunu bir tek kişi yüklenemezdi.

Pullet teyze, tiz bir çığlıkla yaptığı 'uvertür'den sonra "Aman Allah'ım!" diye bağırdı. "Onu içeri sokma, Sally! Kapıda dursun! Ne yaparsan yap, onun muşambadan halıya atlamasına engel ol!"

Mrs. Tulliver, elbiselerin uğradığı zararı anlamak için Lucy'nin yanına gitti. Bu bakımdan kendisini Deane ablasına karşı sorumlu tutuyordu. "A, Lucy pis çamurların içine yuvarlanmış."

Sally, söze karıştı. "Affedersiniz, hanımefendi. Onu Miss Maggie çamura itmiş. Bunu, Miss Lucy'yi mutfak kapısına ge-

tiren küçükbey söyledi. Herhalde onlar gölcüğün yanına gittiler. Zira ancak orada bu kadar çamur vardır."

Mrs. Pullet, ancak bir kâhine yakışacak bir hüzünle mırıldandı. "Gördün mü Bessy? Demin sana ne söyledim? Çocukların çok dik başlı. Sonlarının neye varacağını da Allah bilir."

Mrs. Tulliver, sesini çıkaramadı. Çok mutsuz bir anne olduğuna karar vermişti. Her zaman olduğu gibi, "Herkes kötü bir şey yaptığım için Allah'ın beni bu şekilde cezalandırdığını söyleyecek," diye düşündü. O sırada Mrs. Pullet ise Sally'ye çamurun temizlendiği sırada evin bir zarara uğramaması için neler yapması gerektiğini anlatıyordu. O arada çayı ahçı getirecek, iki yaramaz kardeş de keklerini onurları kırılsın diye mutfakta yiyeceklerdi. Bu yaramaz kardeşlerin yakında bir yerde olduğunu sanan Mrs. Tulliver onlarla konuşmak için dışarı çıktı. Fakat Tom'u ancak uzun araştırmalardan sonra bulabildi. Çocuk avludaki beyaz parmaklığa sertliğe kaçan bir kayıtsızlıkla dayanmış, o meşhur sicim parçasıyla diğer taraftaki bir baba hindiyi kızdırmaya çalışıyordu.

Mrs. Tulliver, üzüntüyle, "Tom," dedi. "Böyle yaramazlık etmeye utanmıyor musun? Kardeşin nerede?"

Tom, mırıldandı, "Bilmiyorum..." Çocuk, haksız yere kendisini de suçlayacaklarını iyice anladığından beri, adaletin yerini bulması ve Maggie'nin cezalandırılması için duyduğu istek biraz azalmıştı.

Annesi etrafına bakındı. "Maggie'yi nerede bıraktın?"

Tom, sicimle baba hindiden başka hiçbir şey kendisini ilgilendirmiyormuş gibi bir tavır takınmıştı. "Son gördüğümde gölcüğün yanında bir ağaç kökünün üzerinde oturuyordu."

"Haydi, hemen gidip onu getir. Allah'ım ne yaramazsın. Gölcüğün kenarına gitmek, o pis yere kardeşini de götürmek nereden aklına geldi? Maggie'nin fırsat bulduğu zaman muhakkak yaramazlık yaptığını bilmiyor musun?"

Mrs. Tulliver'ın usulüydü bu. Kadın Tom'u azarladığı zaman bile daima çocuğun yaramazlığına Maggie'nin sebep olduğunu öne sürerdi.

Maggie'nin gölcüğün yanında yalnız başına oturması, Mrs. Tulliver'ın malûm korkusunu yeniden duymasına sebep oldu. Tom, ağır ağır, istemeye istemeye o tarafa doğru giderken, kadın da kızını uzaktan görerek o endişelerden kurtulmak için binek taşına çıktı.

Kendisini kimsenin duymayacağını düşünmeyerek, yüksek sesle, "Benim çocuklarım da suya o kadar düşkünler ki," diyordu. "Günün birinde boğulup gidecekler. Biri cesetlerini getirecek. Keşke o nehir bize daha uzak olsaydı..."

Maggie'yi göremedi. Tom'un da gölcüğün kenarından yalnız başına döndüğünü farkedince kalbinde titreşen o korku bütün benliğini sarıverdi.

Tom, "Maggie gölcüğün kenarında değil anne," dedi. "Gitmiş."

Maggie'nin nasıl büyük bir dehşetle arandığını ve annesini kızın boğulmadığına ne büyük bir güçlükle inandırdıklarını herhalde tahmin edersiniz. Mrs. Pullet, Maggie'nin sonunun çok daha kötü olacağını açıkladı. Neler olacağını kimse bilemezdi. Çay geciktiği, tavuklar herkesin alışmadıkları bir şekilde böyle sağa sola koşuşmalarından ürktükleri için, Mr. Pullet'in aklı iyice karıştı. Adamcağıza artık her şey değişmiş, yepyeni bir biçim almış gibi geliyordu. Maggie'nin kaz kümesine saklanacağını düşünerek oranın anahtarıyla kazmasını kaptı. Kızı galiba bununla aramak niyetindeydi.

Tom, bir süre sonra etrafa Maggie'nin eve gittiği fikrini yaymaya başladı. Tabiî çocuk, "Bu şartlar altında ben böyle yapardım," demek gereğini duymadı bile. Annesi de teselli bulabilmek için bu ihtimale sıkı sıkı sarıldı.

"Ablacığım, yalvarırım. Arabaya at koşsunlar ve beni hemen eve götürsünler. Belki Maggie'ye yolda rastlarız." Bir şala sarınmış, çıplak ayaklarıyla kanepede oturan masum kurbana baktı. "Lucy de o kirli elbiseleriyle yolda yürüyemez."

Pullet teyze de evin eski sessizlik düzenine kavuşması için en kısa yola baş vurmaya hazırdı. Birkaç dakika sonra Mrs. Tulliver, arabaya binmiş, endişeyle uzaklara doğru bakıyordu. "Maggie kaybolursa babası ne der?" sorusu, kafasındaki diğer düşünceleri kovmuştu.

11

Maggie, 'Gölgesinden' kaçmaya çalışıyor

Maggie'nin plânı, yine her zamanki gibi Tom'un tahmin ettiğinden daha genişti. Tom'la Lucy uzaklaştıktan sonra kızın verdiği karar, 'eve dönmek' gibi basit bir şey değildi. Hayır, Maggie kaçıp çingenelerin yanına gidecek, böylece Tom da bir daha kendisini göremeyecekti. Bu fikir Maggie için yepyeni bir şey sayılmazdı. Kıza sık sık bir çingeneye benzediğini ve onlar gibi yarı-vahşi olduğunu söylerlerdi. Maggie üzüldüğü zaman kırların ortasında kahverengi bir çadırda otursa bütün o azarlamalardan kurtulacağını ve ancak bu yolla şartlara uyabileceğini düşünürdü. Maggie, çingenelerin kendisini memnunlukla kabul edeceklerinden, üstün bilgisi dolayısıyla ona büyük bir saygı göstereceklerinden de emindi. Kız bir keresinde bu konudaki düşüncelerini Tom'a da açıklamış, beraber kaçabilmeleri için ona yüzünü kahverengine boyamasını da söylemişti. Fakat Tom bu plânı gülerek reddetmiş çingenelerin hırsız olduklarını, pek yiyecek bulamadıklarını ve eşekten başka binecek bir şeyleri olmadığını açıklamıştı. Fakat bugün Maggie'nin ıstırabı o kadar fazlaydı

ki, kız çingenelerin yanına sığınmaktan başka çaresi olmadığını düşündü. Oturduğu ağacın kökünden kalkarken hayatının dönüm noktasının gelmiş olduğundan emindi. Dunlow Otlağı'na erişinceye kadar koşacaktı. Orada muhakkak çingeneler olurdu. Hain Tom ve kendisini azarlayan diğer akrabaları da artık onu bir daha göremeyeceklerdi. Maggie koşarken aklına babası geldi. Fakat kız, ona küçük bir çingene çocuğuyla mektup yollamaya karar vererek, kendisini babasından ayrılma fikrine alıştırmaya çalıştı. Çingene çocuğu, Maggie'nin nerede olduğunu söylemeden Mr. Tulliver'ın yanından kaçacak, sadece ona kızının iyi ve mutlu olduğunu, kendisini daima seveceğini açıklayacaktı.

Maggie, kısa bir zaman sonra koşmaktan yoruldu. Nefes nefese kalmıştı. Fakat Tom onu aramak için tekrar gölcüğe gittiği sırada o da üç tarla ötede, şoseye çıkan yolun kenarındaydı. Maggie, biraz nefes almak için durakladı. Kaçmanın, çingenelerin bulunduğu otlağa erişinceye kadar hiç de hoş bir şey olmadığını düşünüyordu. Ama Maggie, kararından caymış da değildi. Küçük kapıdan yola çıktı. Bunun nereye vardığını da bilmiyordu. Çünkü Dorlcote Değirmeni'nden, Garum Köknarlarına o yoldan gelmemişlerdi. Maggie bu bakımdan kendisini daha da güvenlikte hissetti. Çünkü diğerlerinin kendisine yetişmeleri imkânsızdı. Fakat küçük kız çok geçmeden titreyerek yoldan iki adamın kendisine doğru gelmekte olduklarını gördü. Yabancılarla karşılaşabileceğini düşünememişti Maggie. Daha çok dostlarının peşine takılmalarından korkmuştu. Bu korkunç yabancılar kırmızı yüzlü, eski elbiseli iki adamdı. Bunlardan biri omzuna vurduğu sopanın ucuna bir çıkın asmıştı. Maggie, onların evden kaçmış olmasına kızacaklarını sanırken çıkınlı adamın durarak kendisine yarı yalvarır, yarı inler gibi, "Yoksula verecek paran var mı?" diye sormasına hem bayağı şaştı, hem de sevindi,

Maggie'nin cebinde, Glegg enişte sinin kendisine verdiği altı peni vardı. Kız hemen bunu çıkararak, terbiyeli bir gülümsemeyle yoksul adama uzattı. Onun kendisini pek cömert bulacağını ve bu yüzden hakkında iyi şeyler düşüneceğini umuyordu. Özür diler gibi, "Bundan başka param yok," dedi.

Adam, Maggie'nin beklediğinden daha az saygılı bir tavırla, "Teşekkür ederim, küçükhanım," diye cevap verdi. Pek de memnun kalmış gibi bir hali yoktu. Maggie onun arkadaşına göz kırparak, güldüğünü de farketti. Telâşla yürümeye devam etti. Fakat adamların durmuş olduklarının farkındaydı. Belki de onun arkasından bakmaktaydılar. Maggie sonra onların yüksek sesle güldüklerini de duydu. Kız, birdenbire, "Belki de benim aptal olduğumu sandılar," diye düşündü. Tom, kırpık saçlarıyla bir budalaya benzediğini söylememiş miydi? Bu kolay kolay unutulmayacak kadar ağır ve acı bir sözdü. Üstelik, kollu ceketi de yoktu. Sadece sırtında pelerini, başında da bonesi vardı. Yabancıların üzerinde iyi bir etki yapmayacağı anlaşılıyordu. Maggie bu yüzden yine tarlalara sapmaya karar verdi. Fakat tekrar Pullet enişte nin çiftliğine de girmek istemiyordu. Yolun diğer tarafındaki tarlalardan gidecekti. Maggie, rastladığı ilk kilitli olmayan kapıdan girdi. Çitlerin yanından usulca ilerlerken, biraz önceki gurur kırıcı karşılaşmadan sonra ilk defa kendisini hoşuna gidecek şekilde yalnız hissetmeye başladı. Kız, tarlalarda tek başına dolaşmaya alışıktı. Kendisini yoldakinden daha az çekingen hissediyordu. Bazen yüksekçe kapıların üzerinden aşmak zorunda kalıyordu. Ama bu da önemli olmayan bir şeydi. Artık yakınlarından iyice uzaklaşmaktaydı. Herhalde biraz sonra Dunlow Otlağı'nı görebileceği bir yere gelecekti. Veya böyle başka bir otlağı... Çünkü Maggie babasının, "İnsan yolda sık sık otlaklara rastlar," dediğini duymuştu. Kız öyle olacağını da umu-

yordu. Hem yorulmuş, hem de acıkmıştı. Çingenelere varıncaya kadar tereyağlı ekmek isteyebileceği kimse de yoktu. Ortalık hâlâ aydınlıktı. Çünkü Dodson ailesinin geleneklerini sürdürmeye çalışan Pullet teyze güneşe göre dört buçuk, mutfak saatine göre ise beşte çay içmek âdetindeydi. Maggie yola çıkalı hemen hemen bir saat olmasına rağmen, tarlalara henüz gecenin yaklaştığını haber verecek gölgeler düşmemişti. Fakat Maggie'ye çok uzun bir yol aşmış gibi geliyor, otlağın karşıda belirmemesine de şaşıyordu. Kız o ana kadar bereketli Garum bölgesinin geniş çayırlarından geçmiş, ancak uzaktan bir tek rençber görmüştü. Bu bir bakıma iyi olmuştu. Zira rençberler çok cahil oldukları için onun Dunlow Otlağı'na gitmek istemesini uygunsuz bulabilirlerdi. Fakat özel işine karışmaya kalkmadan kendisine yol gösterecek biriyle karşılaşmak da istiyordu. Neyse, yeşil çayırlar sona erdi ve Maggie kendisini geniş bir yola açılan bir kapının önünde buldu. Kız, o zamana kadar bu kadar geniş bir yol görmemişti. Nedenini bilmemesine rağmen, otlağın yakınlarda olduğunu seziyordu. Belki de buna biraz ileride yolun kenarında otlamaya çalışan, ayağına koca bir kütük bağlanmış eşek sebep olmuştu. Maggie, babasının iki tekerlekli arabasıyla Dunlow otlağından geçtiği zaman da yine böyle ağır bir kütüğü sürükleyen zavallı bir eşek görmüştü. Maggie, kapının parmaklıkları arasından süzülerek, yeni bir cesaretle yürümeye başladı. Fakat kafasına türlü tehlikelerle ilgili birtakım hayaller de üşüşmüştü. Apollyon, eli tabancalı bir haydut, durmadan gözlerini kırpıştıran ağzı kulaklarında sarı elbiseli bir cüce.. Ve daha bunlara benzer birtakım şeyler. Zavallı Maggie hem Hayalgücü dolayısıyla biraz korkak, hem de hislerinin esiri olduğu zamanlar da bir hayli cesurdu. Bilmediği dostları çingeneleri bulmak için bu maceraya atılıvermişti. Fakat şimdi bu yabancı yolda yürürken de yanlara

bakmamaya çalışıyordu. Deri önlüklü şeytanî demircinin ellerini beline dayayarak kendisine güldüğünü görmekten korkuyordu. Bir tepeciğin yanından uzanan küçücük ayaklarla çıplak bir çift bacağı görünce, yüreği ağzına geldi. Bu bacaklar kıza korkunç, doğa-üstü bir şeymiş gibi geldi... Sanki cinlerle ilgili birer fungustu bunlar. Maggie, çok korktuğu için aslında bu dehşet verici şeyleri uyumakta olan siyah karışık saçlı, yırtık elbiseli küçük bir oğlan çocuğunun ayakları olduğunu farkedememişti. Çocuk uyuyordu. Maggie bunu görünce bu sefer de onu uyandırmamak için daha hızlı, fakat gürültü etmemeye çalışarak koştu. Aklına bu çocuğun dostları çingenelerden olabileceği ve kendisine belki de nezaketle davranacağı gelmemişti. Fakat kız çingeneleri bulmuştu artık. Maggie, dönemeci geçer geçmez çayırdaki yarım daire şeklindeki kara çadırı döndü. Bunun önündeki ateşten mavi dumanlar yükseliyordu. İşte Maggie günlük hayatını zehir eden, peşini hiç bırakmayan o yermelerden bu çadıra sığınacaktı. Sütun halinde yükselen dumanın gerisinde uzun boylu bir kadın duruyordu. Herhalde bu Maggie'ye çay ve diğer lüzumlu yiyecekleri verecek olan çingene-anaydı. Maggie, fazla sevinmediğini farkederek şaşırdı. Fakat çingenelere otlakta değil de, yolda rastlamak hayret edilecek bir şeydi. Hatta insan bu yüzden biraz hayal kırıklığına da uğruyordu. Çünkü Maggie, daima kimsenin erişemediği, saklanmak için bol bol kum çukurlarının bulunduğu esrarlı otlakların çingenelerin hayatında önemli bir rol oynadığına inanmıştı. Buna rağmen kız yoluna devam etti. Bir taraftan da, "Herhalde çingenelerin aptallar hakkında bir fikirleri yok," diye düşünüyordu. "Onun için ilk bakışta beni de aptal sanmak yanlışına düşmeyecekler." Bu düşünce içini biraz rahatlattı. Maggie'nin dikkati çektiği belliydi. O uzun boylu kadın hemen kıza doğru geldi. Aslında bir hayli gençti. Kucağında da küçük bir

çocuk vardı. O yaklaşırken Maggie de titreyerek başını kaldırdı. Kadına dikkatle baktı. Sonra da rahat bir nefes aldı. Pullet teyzesiyle diğerlerinin kendisine çingene demekte haklı olduklarını anlıyordu. Zira karşısında duran bu parlak siyah gözlü uzun saçlı kadının yüzü, kendisinin buklelerini kesmeden önce aynada gördüğü hayale o kadar benziyordu ki.

Çingene, yaltaklanmayla karışık bir saygıyla, "Küçük hanımım," dedi, "Nereye gidiyorsun?"

Bu hem çok hoş, hem de Maggie'nin istediği gibi bir karşılanmaydı işte. Çingeneler onun küçük bir hanım olduğunu hemen anlamışlardı ve kendisine buna uygun bir şekilde davranmaya hazırdılar.

"Daha fazla gidecek değilim..." Maggie'ye, rüyasında prova ettiği sözleri tekrarlıyormuş gibi geldi. "Buraya sizinle kalmaya geldim. Tabiî mümkünse."

"İşte bu çok hoş. O halde benimle gel. Pek hoş küçük bir hanımsın sen..." Çingene kadın Maggie'nin elini tuttu. Kız, "İyi bir kadın," diye düşündü. "Ama keşke bu kadar pis olmasaydı."

Ateşe doğru gittiler. Bunun etrafında birkaç kişi toplanmıştı. Yaşlı bir çingene karısı yere oturmuş, dizlerini ovuyor, zaman zaman da elindeki şişi içinden etrafa tatlı kokular yayılan yuvarlak tencereye sokuyordu. Karışık, kabarık saçlı iki küçük çocuk yere yüzü koyun uzanmış, dirseklerini yere dayamışlardı. Sakin bir eşek, uzun boylu bir kızın üzerine eğilmişti. Arka üstü yatan kız hayvanın burnunu kaşıyor, zaman zaman da ona bir yerden çaldığı en iyi cins buğdaydan yediriyordu. Güneşin eğrilemesine gelen ışıkları onları şefkatle aydınlatmaktaydı. Maggie bunun pek güzel, insana rahatlık veren bir manzara olduğunu düşündü. Yalnız kız biraz sonra çay fincanlarının ortaya çıkacağını da umuyordu. Çingenelere leğen ibrik kullanmasını öğrettiği, onların kitaplarla ilgilenmesini sağladığı zaman da her şey yoluna

girecekti. Fakat genç kadın ihtiyarla Maggie'nin anlıyamadığı bir dille konuşmaya, eşeğe yem veren uzun boylu kız ise doğrulup ona dik dik bakmaya başladığı zaman çocuğun aklı biraz karıştı. Üstelik çingene kızı onu selâmlamamıştı bile.

Nihayet yaşlı çingene, "Ne?" dedi, "Güzel hanımım, sen bizimle oturmaya mı geldin? Otur da bize nereden geldiğini anlat bakalım."

Tıpkı masallardaki gibiydi bu. Maggie, kendisine, "Güzel hanım," denmesinden ve ona bu şekilde davranılmasından pek hoşlanmıştı. Yere otururak, "Evden geliyorum," diye anlattı. "Sizinle oturacağım, çünkü ailemin yanında çok mutsuzum. Ayrıca çingene olmak da istiyorum. İzin verirseniz sizinle oturur ve hepinize de bir sürü şey öğretirim."

Kucağında çocuk olan kadın Maggie'nin yanına yerleşti. "Küçük hanımım ne de zeki..." Çocuğun sürünerek ilerlemesine de aldırmadı. "Elbisesiyle şapkası da pek güzel..." Maggie'nin bonesini çıkararak dikkatle baktı. O arada yaşlı kadına yine Maggie'nin anlamadığı o dilde bir şeyler söyledi. Uzun boylu kız şapkayı kaptığı gibi gülerek başına geçirdi. Ama bunu ters giymişti. Maggie bu konuda zayıflık göstermeye, bonelerine dokunulmasından hoşlanmadığını belli etmemeye karar verdi.

"Ben aslında şapka giymek istemiyorum," diye mırıldandı. "Başıma sizinki gibi kırmızı bir mendil takmayı tercih ederim." Yanında oturan çingene arkadaşına baktı. "Saçım düne kadar iyice uzundu. Ama dün onları kestim." Sonra çingenelerin uzun saçın lehinde kuvvetli önyargıları olabileceğini düşünerek, özür dilercesine ekledi. "Fakat saçlarım yakında iyice uzar sanırım." Maggie o sırada çingenelerin gönlünü hoş etmeye çalışırken açlığını bile unutmuştu.

Yaşlı kadın, bağırdı. "Aman ne hoş bir küçükhanım! Herhalde zengin de... Geldiğin ev bir hayli büyük değil mi, güzelim?"

"Evet, evimiz çok güzeldir. Nehri de çok severim. Oraya sık sık balık tutmaya gideriz. Ama evde sık sık üzülürüm... Doğrusu kitaplarımı da beraber getirmeyi isterdim fakat anlayacağınız çabucak yola çıktım. Ama size kitaplarımda olan şeylerin çoğunu anlatabilirim. Çünkü onları o kadar çok okudum ki. Herhalde bu sizi eğlendirir. Size biraz coğrafya da anlatabilirim. Bu üzerinde yaşadığımız dünyayla ilgili. Doğrusu bence coğrafya hem çok faydalı, hem de ilgi çekici. Kristof Kolomb'dan bahsedildiğini duydunuz mu hiç?"

Maggie'nin yanakları kızarmış, gözleri parlamaya başlamıştı. İşte artık çingeneleri eğitmeye, onları etkisi altına almaya başlamıştı. Bu konuşma çingeneleri de şaşırtmamış değildi. Fakat ilgilerini daha çok Maggie'nin cebinden çıkanlar çekmekteydi. Kızın sağındaki arkadaşı ona belli etmeden boşaltıvermişti bu cebi.

Kolomb'u duyan ihtiyar çingene karısı, "Siz orada mı oturuyorsunuz küçükhanımım?" diye sordu.

Maggie, merhametle cevap verdi. "Ne münasebet! Kristof Kolomb fevkalâde bir adamdı. Dünyanın yarısını buldu o. Kendisini zincire vurup, gayet kötü muamele ettiler. Bu benim sorulu cevaplı coğrafya kitabında yazılı. Fakat o kısım çaydan önce anlatalamayacak kadar uzun... *Ah, çay içmeyi o kadar istiyorum ki!*"

Bu son sözler Maggie'nin istememesine rağmen dudaklarından dökülüvermişti. Kızın o ukalâca, emreden tavırları kaybolmuş, bunun yerini bir huysuzluk almıştı.

Genç kadın, "A, zavallı küçükhanım acıkmış," dedi. "Ona soğuk yiyeceklerden ver. Herhalde epey uzaktan geldin. Evin nerede?"

Maggie, "Dorlcote Değirmeni'nde," diye cevap verdi "Orası buraya bir hayli uzak. Babamın adı Mr. Tulliver'dır fakat ona nerede olduğumu haber vermememiz lâzım. Yoksa gelip beni

alır ve yine eve götürür. Çingenelerin kraliçesi nerede oturuyor?"

Genç kadın, "Ne?" dedi. "Ona mı gitmek istiyorsun küçükhanımım?" O arada uzun boylu kız Maggie'ye bakarak, gülüp duruyordu. Tavırlarının hoş olduğu pek söylenilemezdi.

Maggie, mırıldandı. "Hayır... Sadece şöyle düşünüyordum. Eğer o iyi bir kraliçe değilse, kendisi öldüğü zaman buna sevinirsiniz. Ondan sonra da yerine başkasını seçersiniz. Eğer ben Kraliçe olsaydım, bu işi gayet iyi yapar, herkese de merhametle davranırdım."

Yaşlı kadın Maggie'ye bir torbadan çıkardığı bir parça kuru ekmekle, soğuk, yağlı jambonu uzattı "Al bakalım... Nefis yiyecekler bunlar."

Maggie, yiyeceklere baktı ama bunları almadı. "Teşekkür ederim. Bana onların yerine, çay ve tereyağlı ekmek verir misiniz? Ben jambondan hoşlanmam."

Yaşlı kadın Maggie'ye yaltaklık etmekten bıkmış gibi kaşlarını çattı. "Ne çayımız var, ne de yağımız."

Maggie, "Biraz ekmekle şeker pekmezine de razıyım," dedi.

İhtiyar çingene öfkeyle, "Pekmezimiz de yok," diye homurdandı. Ondan sonra iki kadın Maggie'nin anlıyamadığı bir dilde sert bir tartışmaya giriştiler. Yere yüzü koyun uzanmış olan çocuklardan biri ekmekle jambonu kaparak yemeye başladı. O sırada biraz uzaklaşmış olan uzun boylu kız yanlarına gelerek bir şeyler söyledi. Bu sözlerinin derin bir etkisi oldu. Maggie'nin açlığını unuttuğu anlaşılan yaşlı kadın eskisinden daha canlı hareketlerle şişi tencereye sokmaya başladı. Küçük çocuklar sürüne sürüne çadıra girdiler. Dışarıya tabaklarla kaşıkları uzattılar. Maggie, hafifçe titriyordu. Ağlayacağından korkmaya başlamıştı. Uzun boylu kız, tiz bir sesle bağırdı. Biraz sonra Maggie'nin uyurken yanından geçtiği çocuk koşarak geldi. Tom yaşlarında kaba ve haşarı bir şeydi. Hayretle Maggie'ye baktı. Çingeneler

yine aralarında Maggie'nin anlıyamadığı bir şeyler konuştular. Maggie kendisini çok yalnız hissediyordu. Biraz sonra ağlamaya başlayacağından da emindi. Çingenelerin kendisine önem verdikleri yoktu. Maggie de kendisini onların aralarında pek yalnız hissediyordu. Fakat yeni bir korku kızın ağlamasına engel oldu. Çadıra doğru iki adam geliyordu. O âni heyecana da onların yaklaşması sebep olmuştu zaten. Adamlardan daha yaşlıca olanının elinde bir çanta vardı. Bunu yere atarak, kadınlara onları azarlamış gibi yüksek sesle bir şeyler söyledi. İki kadınla kız ise bir ağızdan, küstahça tavırlarla cevap verdiler. O arada siyah bir köpek havlayarak Maggie'ye doğru koştu. Tabiî kız yeniden titremeye başladı. Genç adam, küfrederek köpeği çağırdı ama onun bağırması kızı büsbütün korkutmuştu. Çingene elindeki uzun sopayla köpeğe vurdu.

Maggie, bu insanların kraliçesi olamayacağını anlıyordu. Onlara gülünç ve faydalı bilgiler vermesi de imkânsızdı.

Şimdi iki adam da Maggie hakkında sorular sormaya başlamışlardı anlaşılan. Çünkü durmadan kıza bakıyorlardı. Ayrıca konuşmaları da sakinleşmişti. Bundan ne kadar meraklandıkları anlaşılıyordu. Kadınlar ise onların sorularını cevaplandırmaktaydılar.

Sonunda genç kadın, daha önce de olduğu gibi saygıyla karışık bir yaltaklanmayla, "Bu güzel küçükhanım bizimle oturmaya gelmiş," dedi. "Buna sevinmedin mi?"

Adamlardan genci, başını salladı. "Tabiî sevindim..." Dikkatle Maggie'nin cebinden çıkan küçük gümüş yüksükle diğer eşyalara bakıyordu. Yüksüğü ayırarak, öbür eşyaları kadına uzattı. Bir iki kelime söyledi. Genç çingene karısı da bunları hemen Maggie'nin cebine soktu. Erkekler ateşin başına geçerek, yemeğe başladılar. Tenceredeki patatesli et yahnisi sarı bir tabağa boşaltılmıştı.

Maggie, "Galiba Tom'un çingeneler hakkında söyledikleri doğru," diye düşündü. "Bu adamların hırsız oldukları muhakkak. Tabiî adam yüksüğümü daha sonra geri vermek niyetinde de olabilir. Eğer isteseydi yüksüğü ona memnunlukla hediye ederdim. Aslında o benim sevdiğim bir şey değil..." Maggie, hırsızların arasına düştüğünden öylesine korkmaya başlamıştı ki, çingenelerin kendisiyle eskisi gibi ilgilenmeleri, saygı göstermeleri de içini rahat ettirmedi. Robin Hood hariç bütün hırsızlar kötü yaratıklardı. Kadınlar kızın korkmuş olduğunu farkettiler.

İhtiyar çingene, "Bizim bir 'leydi'nin yiyebileceği güzel yiyeceklerimiz yok," dedi. Yine yaltaklanır gibi konuşuyordu. "Halbuki bu tatlı küçükhanım pek acıkmış."

Genç kadın, demir bir kaşıkla kahverengi bir tabağa koyduğu yahniyi Maggie'ye uzattı. "Al, yavrum... Bak bakalım bunu yiyebilecek misin?" Kuru ekmekle jambonu almadığı için yaşlı çingenenin kendisine kızdığını hatırlayan Maggie, yahniyi reddetme cesaretini gösteremedi. Fakat korkusundan iştahı iyice kesilmişti.

"Ah, keşke babam arabayla gelip beni alsa," diye düşünüyordu. Hatta kız Dev öldüren Jack'ın, Mr. Greatheart'ın ya da Aziz George'un bile oradan geçivermelerine razıydı. Bütün yarım penilerin üzerinde ejderhayı öldüren Aziz George'un resimleri yok muydu? Fakat sonra Maggie büyük bir ümitsizlikle bu kahramanlardan hiçbirinin St. Ogg's civarında görülmemiş olduklarını hatırladı. Zaten oralara öyle harikulade kimselerin geldiği yoktu.

Anladığınız gibi Maggie Tulliver şimdiki bilgili, iyi yetiştirilmiş, sekiz dokuz yaşındaki kızlara hiç benzemiyordu. Kız, bir yıl St. Ogg's'daki okula gitmişti. Kitapları o kadar azdı ki zaman zaman sözlük okuyarak oyalanıyordu. Kızın kafasının içinde dolaşsanız umulmadık bilgi yoksunlukları ve beklenilmedik bilgilerle karşılaşırdınız. Sorarsanız kız size 'poligami' diye bir kelime olduğunu ve 'poligon'un da şeklini bildiğini, bunlara ba-

karak 'poli'nin 'çok' anlamına geldiğini anladığını söylerdi. Fakat Maggie'nin çingenelerin bol erzakları olmadığından hiç haberi yoktu. Düşünceleri çoğunlukla körcesine kırılmış hayallerle, zekâ ve anlayışın karışmasından meydana gelmiş acayip şeylerdi.

Maggie'nin çingeneler hakkındaki düşünceleri son beş dakika içerisinde çabucak değişmişti. Kız, onların saygı dolu, öğrenime uygun dostlar olduklarına inanırken, şimdi çingenelerin hava kararır kararmaz kendisini öldüreceklerinden korkmaya başlamıştı. Sonra vücudunu ağır ağır pişirmek için küçük parçalara ayıracaklardı. Maggie, bir an sert bakışlı, yaşlı adamın şeytan olmasından da şüphelendi. Adam, neredeyse bu saydam kılıkta dolaşmaktan vazgeçecek, ya o gülümseyen nalbant ya da ateş gözlü ejderha halini alacaktı. Yahniyi yemesinin hiçbir faydası yoktu. Fakat Maggie yine de çingeneler hakkındaki o çok kötü düşüncelerini belli ederek onları gücendirmekten korkuyordu. Kız, en meraklı bir teoloji bilgininin bile duyamıyacağı bir ilgiyle, kendi kendisine, "Eğer şeytan buradaysa, acaba o kafamdan geçenleri okuyabilir mi?" diye sormaktaydı.

Maggie'nin yahniden bir kaşık bile almamış olduğunu farkeden genç kadın, "Ne?" dedi. "Yemeğin kokusunu sevmedin mi, yavrum? Haydi, bir dene bakalım."

Maggie, son bir çabayla bütün gücünü toplayarak, dostça bir tavır takınıp gülümsemeye çalıştı. "Hayır, teşekkür ederim. Galiba yemek için pek vaktim yok. Hava kararmaya başladı sanırım. Artık eve gitmem doğru olur. Başka bir gün gelir, size sepet dolusu reçelli çörek filan da getiririm."

Maggie, böyle hayal dolu vaatlerde bulunurken ayağa da kalkmıştı. Bir taraftan da şeytanın yalanlara kolay kanan saflardan olması için dua ediyordu. Fakat yaşlı kadın, "Biraz bekle, biraz bekle küçükhanım," deyince bütün umudu da söndü. İhtiyar çin-

gene, "Seni evine sağ salim götüreceğiz," dedi. "Hele yemeğimiz bitsin. Bir 'leydi'ye yürüyerek eve gitmek yakışmaz."

Maggie, bu sözlere hiç inanmamakla beraber, tekrar yerine oturdu. Fakat biraz sonra uzun boylu kızın eşeğe semerini vurduğunu ve hayvanın sırtına bir iki torba da attığını gördü.

Adamlardan genci ayağa kalkarak, eşeği getirdi. "Şimdi küçükhanım, bize nerede oturduğunu söyle... Oranın adı nedir?"

Maggie, heyecanla, "Ben Dorlcote Değirmeni'nde oturuyorum," diye cevap verdi. "Babamın adı Mr. Tulliver. Ev onun tabiî."

"Ne? St. Ogg's'un biraz dışındaki büyük değirmeni mi kasdediyorsun?"

Maggie, "Evet," dedi. "Orası çok uzak mı? Müsaadenizle eve yürüyerek gitmek istiyorum."

"Olmaz, olmaz. Neredeyse ortalık kararacak. Çabuk olmamız lâzım. Eşek seni gayet rahat taşıyacak, bak göreceksin."

Konuşurken kızı kaldırarak, hayvanın üzerine oturttu. Kız, yaşlı adamın kendisiyle gelmeyeceğini anlayarak rahatlamıştı. Ama eve erişeceğine dair duyduğu umut da pek cılız ve sönüktü.

Genç kadın, "Güzel şapkanı da vereyim," diyerek Maggie'nin kısa bir zaman önce aşağı gördüğü, fakat şimdi pek sevdiği bonesini kızın başına oturttu. "Sana karşı iyi davrandığımızı, senin ne kadar hoş bir küçükhanım olduğunu söylediğimizi herkese anlatırsın değil mi?"

Maggie, mırıldandı. "Evet, evet, teşekkür ederim. Size minnettarım. Fakat, keşke siz de benimle birlikte gelseydiniz." Kız, her şeyin bu korkunç adamlardan biriyle gitmekten daha iyi olduğunu düşünüyordu. Herhalde kalabalık bir grup tarafından öldürülmek daha neşeli olurdu.

Kadın, güldü. "Demek en çok benden hoşlandın? Fakat ben seninle gelemem. Zira benden çok daha hızlı gideceksin."

Maggie birdenbire adamın da eşeğe binerek, kendisini sıkıca tutacağını anladı. Bu durumu bir kâbustan bile daha korkunç bulmasına rağmen, itiraz da edemedi. Küçük eşeğin de edemediği gibi. Kadın Maggie'nin saçını okşayarak, "İyi geceler," dedikten sonra eşek adamın sopayla hızlıca vurması üzerine, küçük kızın bir saat önce geldiği yöne doğru hızla ilerlemeye başladı.

Yine ellerine sopa almış olan uzun boylu kızla, Tom yaşındaki haylaz, hayvana bağırıp çağırarak, şiddetle vurarak onları geçirdiler.

Hayalet âşığıyla gece yarısı o tabiatüstü gezintiye çıkan Leonore bile herhalde zavallı Maggie kadar korkmamıştı. Halbuki bu, kısa adımlar atan eşekle yapılan, hiç de tabiatüstü bir tarafı olmayan normal bir yolculuktu. Hayvanın üzerinde kızın arkasında oturan çingene ise bu sayede yarım altın kazanacağını düşünmekteydi. Batmakta olan güneşin kızıl ışıklarının uğursuz bir tarafı var gibiydi. Herhalde ayağına kütük bağlı ikinci eşeğin korkunç anırması da bununla ilgiliydi. Yolda rastladıkları saz damlı alçak iki kulübe de etrafın ıssızlığını ve kasvetini artırır gibiydi. Etrafta bunlardan başka ev de yoktu. Kulübeler penceresiz, kapıları da sıkıca kapalıydı. Belki de içeride cadılar oturuyordu. Eşek kulübelerin önünde durmayınca Maggie biraz rahatladı.

Gide gide bu dünyanın en uzun yolunun da sonu gözüktü. Bir şoseyle birleşiyordu bu. Üstelik oradan bir araba da geçmekteydi. Köşede ise parmak şeklinde bir levha vardı. Maggie, "Ben bunu daha önce de gördüğümden eminim," diye düşündü. Levhanın üzerinde, "St. Ogg's: 2 mil" yazılıydı. Demek ki çingene gerçekten onu eve götürmek niyetindeydi. Belki de o aslında iyi bir adamdı. Maggie'nin kendisiyle birlikte gelmeyi hiç istemediğini anlarsa kırılacaktı. Maggie, bu yolu iyice tanıdığından emin olmaya başladıkça, bu konudaki inancı da arttı. Kırdığı çingeneyle nasıl konuşabileceğini düşünmeye başladı. Hem adamı hoşnut

etmeyi, hem de korkaklığının onda bıraktığı etkileri silmeyi istiyordu. Ayn anda kız, yüzünde beyaz akıtma olan bir atın üzerine binmiş birinin geldiğini gördü.

"Durun, durun!" diye haykırdı. "İşte babam geliyor. Baba, babacığım!"

Bu ani sevinç kıza âdeta azap veriyordu. Daha babası ona yetişmeden Maggie hıçkıra hıçkıra ağlamaya başlamıştı. Mr. Tulliver bu duruma çok şaş rdı tabiî. Çünkü Bassett'ten yeni dönüyordu, daha eve gitmemişti.

Maggie, eşekten atlayarak ona doğru koşarken, değirmenci de atının dizginlerini çekti. "A ah! Ne oluyor?"

Çingene, "Zannedersem küçükhanım yolunu kaybetmiş," diye cevap verdi. "Dunlow yolunun sonundaki çadırımıza geldi. Onu evinize götürüyordum. Bize burayı tarif etti. Doğrusu bütün gün dolaşıp yorulduktan sonra bu yol bana pek uzun göründü."

Maggie, hemen at ldı. "Ah, evet, babacığım. Beni eve götürüyordu. Çok çok iyi, merhametli bir adam o."

Mr. Tulliver, cebinden beş şilin çıkardı. "Al bakalım... Herhalde şimdiye kadar yaptığın işlerin en iyisi bu... Küçük kızımı kaybetmeye dayanamazd m. Onu kaldırıp, ata bindiriver."

Atla ilerlerken Maggie başını babasının göğsüne dayayarak, hıçkıra hıçk ra ağlad . Adam, "Ne oldu, Maggie?" diye sordu. "Ne oldu, yavrum? Nasıl oldu da etrafta dolaşırken yolunu kaybettin?"

Maggie, "Ah, babacığım," diye hıçkırdı. "Çok üzüldüğüm için kaçmaya karar verdim. Tom bana o kadar kızmıştı ki, buna dayanamadım."

Mr. Tulliver, onu yatışt rmaya çalıştı. "Bir daha babandan kaçmaya kalkmamalısın? Sen olmazsan babacığın ne yapar?"

"Bir daha kaçmayacağım, babacığım... Hiçbir zaman kaçmayacağım..."

Mr. Tulliver, o akşam eve gelince düşüncelerini çok sert bir şekilde açıkladı. Bunun ilgi çekici bir etkisi de görüldü. Annesi Maggie'yi azarlamadı. Tom ise kız budala gibi çingenelerin yanına kaçtığı için onunla alaya kalkışmadı. Bu alışmadığı, değişik davranış Maggie'yi bayağı korkuttu. Kız zaman zaman, "Kabahatim, söylenemeyecek kadar kötü sanırım," diye düşündü.

12

Mr. ve Mrs. Glegg evlerinde

Mr. ve Mrs. Glegg'i evlerinde görebilmek için St. Ogg's kasabasına girmeliyiz. Kırmızı oluklu damları, geniş çatılı depoları olan, kara gemilerin kuzeydeki uzak limanlarından getirdikleri yüklerini boşalttıkları, bunun karşılığında o bölgenin değerli ürünlerini, iyice ezilmiş peynirlerini, yumuşak yapağılarını götürdükleri o eski kasabaya... Herhalde ince ve zarif okuyucularım, klâsik pastoral eserleri bildikleri için neden sözettiğimi de anlıyorlar.

St. Ogg's, insanda kameriye kuşlarının yuvaları ya da beyaz karıncaların yeraltında açtıkları kıvrımlı, dönemeçli tüneller gibi, tabiatın bir devamı ve gelişimi izlenimini uyandıran o eski, çok eski kasabalardandı. Burası, bin yıllık bir ağaç gibi, uzun gelişmesinin ve tarihçesinin izlerini de üzerinde taşımaktaydı. Kasaba, Roma lejyonlarının yamaçtaki kamplarından gözüken, nehirden içerlere gelen uzun saçlı deniz krallarının ateşli, heyecanlı gözlerle bereketli toprakları seyrettikleri yerde Floss'la tepenin arasında âdeta yerden fışkırmış ve gelişmişti. Saksonların kahraman

kralının gölgesi hâlâ zaman zaman oralarda dolaşır, gençliğini ve o aşk günlerini gözlerinin önünde canlandırır. Orada, cengâverlerinin arasında, görünmeyen bir intikamcının savurduğu kılıçla ölen, korkunç, dinsiz Danimarkalı'nın kendisininkinden daha da kara olan gölgesiyle karşılaşır. Danimarkalı sonbahar akşamlarında tepedeki höyüğünden beyaz bir sis gibi yükselir ve nehrin yanındaki eski konağın avlusuna, mucizeyi andırır bir biçimde öldürüldüğü yere iner. Tabiî bu olay daha o konak yapılmadan yıllar önce olmuştur. O eski, güzel konağın temelini atanlar Norman'lardır. Bu bina da kasabaya benzer tıpkı. O da ayrı ayrı kuşakların düşüncelerinin ve ellerinin izlerini taşır. Fakat konak o kadar eskidir ki onun birbirine uymayan taraflarına sevgi dolu bir hoş görüyle bakarız. Gotik cepheyi, yuvarlak taş cumbaları, yonca şeklinde süsleri olan ince tuğla kuleleri, yine taşla çevrili pencere ve mazgalları yapanların eski, yarı ahşap kısmı, meşe tavanlı ziyafet salonunu yıkmamış olmalarına seviniriz.

Fakat kasabada bu konaktan daha da eski bir şey vardır. Yeni kilisenin çan kulesine eklenmiş olan bir duvardır bu. Bunun, kasabanın koruyucusu Aziz Ogg'un hatırasına adanmış olan ilk *chapelin* duvarı olduğu söylenir. Bende bu eski azizin hayatıyla ilgili birkaç tane el yazması kitap var. Ben bunların içinde en kısa olanını tercih ediyorum. Belki bu tamamıyla doğru değil. Ama hiç olmazsa içinde fazla yalan da yok. Özel bir aziz tarihcisi olan yazarım şöyle diyor: "Beorl'un oğlu Ogg, bir kayıkçıydı. Yolcuları kayığıyla Floss Nehri'nde karşıdan karşıya geçirerek kıt kanaat yaşardı. Akşamlardan bir akşam rüzgârlar sertçe eserken Ogg, nehrin kıyısında kucağında çocukla bir kadının oturduğunu gördü. Kadın paçavralara bürünmüştü. Yorgun ve bitkin bir hali vardı. Nehrin karşı tarafına geçmeyi istiyordu. Oradaki adamlar kadını sorguya çekerek, 'Nehri aşmayı neden istiyorsun?' dediler. 'Sabaha kadar burada kal. Geceyi burada bir yere sığınarak ge-

çir. Böyle yaparsan, aptallık değil, akıllılık etmiş olursun.' Buna rağmen kadın, inleyip, ağlamaya devam etti. Muhakkak karşı tarafa geçmeyi istiyordu. Nihayet Beorl'un oğlu Ogg gelerek, 'Madem gönlün öyle istiyor,' dedi, 'bu bana yeter. Seni kayığımla nehrin karşı kıyısına götürürüm.' Gerçekten öyle de yaptı. Fakat kadın karşı kıyıya ayak bastığı sırada büründüğü paçavralar bol, beyaz bir elbise halini aldı. Yüzünün parlak bir güzelliği vardı şimdi. Öyle bir pırıltıya bürünmüştü ki, dolunayın en parlak zamanlarında yaptığı gibi nehrin sularını aydınlatıyordu. Kadın, "Beorl'un oğlu Ogg," dedi. 'Merhamet duyduğun, bir gönlün isteklerini incelemeye, tartışmaya kalkmadığın, o dileği hemen yerine getirdiğin için kutsandın. Bundan sonra kayığına binen herkes fırtınadan korunacak. Bu kayık kurtarma işi için kullanıldığı zaman da insanların ve hayvanların hayatlarını koruyacak.' Gerçekten seller etrafı silip süpürdüğü zaman da kayığın bu şekilde kutsanması yüzünden çok kişi kurtuldu. Fakat Beorl'un oğlu Ogg öldüğü zaman, ruhu vücudunu terk ederken kayık da bağlı olduğu yerden kurtularak akıntıya kapılıp büyük bir hızla okyanusa indi. Onu bir daha gören de olmadı. Fakat ondan sonraki sel felâketlerinde daima şöyle bir şey gözüktü. Karanlık basarken Beorl'un oğlu Ogg kayığıyla etrafa yayılan suların üzerinde belirdi. Kutsal Bakire kayığın burnunda oturuyor ve ayın en parlak zamanlarında yaptığı gibi etrafı aydınlatıyordu. Böyle anlarda artan karanlıkta kürek çekmeye çalışan kazazedeler cesaret buluyorlardı. Hepsi de yeni bir güçle küreklere sarılmaktaydılar."

Bu efsanenin o çok gerilerde kalmış seller çağıyla ilgili olduğu anlaşılıyor. O zamanlar da sular insanlara dokunmasalar bile âciz sürüleri ve daha küçük hayvanları ani bir ölüm gibi sürükleyip götürürlermiş. Fakat kasaba sellerden daha korkunç felâketlerle de karşılaşmış: İç savaş felâketleri. Kasaba daima böyle savaşlara sahne olmuş. Önce Puritenler Kralcıların kanlarını döktükle-

ri için Tanrı'ya şükretmişler, sonra da Kralcılar, Puritenlerin kanlarını döktükleri için. O çağlarda birçok namuslu vatandaş, vicdanları uğruna her şeylerini kaybetmiş, doğup büyüdüğü bu kasabadan bir dilenci gibi uzaklaşmış. Herhalde bu dürüst vatandaşların ıstırapla ayrıldıkları evlerden bir çoğu hâlâ duruyor. Daha yeni depoların arasına sıkışmış olan, acayip çatılı konaklar bunlar. Bu evlere acayip geçitlerden giriliyor. Sert açılar yaparak dönemeçler çizen bu geçitler hızla akan nehrin taşarak ıslattığı çamurlu rıhtıma açılıyor. Kasabadaki tuğla binaların hoş, olgun bir halleri var. Mrs. Glegg'in zamanında da St. Ogg's'un yaşlı, şirin, kırmızı çehresine, yeni kurulmuş bir kasaba havası vermek için lüzumsuz yere uğraşanlar da yoktu. Yeni moda, uygunsuz şıklığa, dükkân vitrinlerinde kristal cama, taze, beyaz, alçılı sıvaya rastlanmıyordu burada. Dükkânların vitrinleri alışverişe çıkan çiftçi karılarıyla kızları hiçbir zaman tanıdıkları, alıştıkları dükkânlardan başka yerlere gitmezlerdi. Dükkâncıların ise yollarına gidecek ve bir daha da gözükmeyecek olan müşterilere satılacak malları yoktu. Ah, artık Mrs. Glegg'in günleri bile çok gerilerde kalmış gibi geliyor bana. Aramızda yılların bize daha uzun gelmesine sebep olan o değişiklikler bir engel gibi yükseliyor. O sıralarda insanlar savaşı ve savaş rivayetlerini unutmuşlardı. Belki kalabalık pazar yerinde numunelik çuvallarından buğday boşaltan ve uzun uzun bundan sözeden, kahverengi ya da kurşuni paltolu çiftçiler zaman zaman savaşı hatırlıyorlardı. Ama bunun fiatların yüksek olduğu o altın çağlara ait bir şey olduğundan da emindiler. Geniş nehrin istenmeyen gemileri getirdiği o zamanlar muhakkak ki bir daha gelecek değildi. Rusya sadece keten tohumunun geldiği bir yerdi. Bundan ne kadar bol getirtilirse o kadar da iyi olurdu. Tırpana benzer kolları olan dikey dev taşlar, sanki aralarında bir casus varmış gibi ezer, öğütür ve dışarı atarlardı. İnsanlığın korkması gereken üç kötülük vardı: Katolikler,

az ekin ve ticaretin o esrarlı dalgalanmaları... Son yılarda seller bile eskisi kadar tehlikeli değildi. St. Ogg's uzak görüşlü değildi. Ne fazla ileriye, ne de fazla geriye bakardı. Düşünmeden uzun bir geçmişe sahip oluvermişti. Sokaklarda dolaşan hayaletleri görecek gözleri yoktu onun. St. Ogg, burunda Meryem Ana'nın oturduğu, kayığıyla etrafa yayılan suların üzerinde gözüktüğü günlerden sonra, yüzyıllar boyunca bir sürü hatıra arkada bırakılmış, bunlar uzaklardaki tepeler gibi gözden kaybolmuşlardı. Şimdiki zaman da insanların yanardağlara ve depremlere karşı duydukları korkuyu unuttukları, yarının da dün gibi olacağını düşündükleri, dünyayı sarsan o dev güçlerin uykuya daldıklarına inandıkları, dümdüz uzanan bir ova gibiydi; insanların, değiştirmek bir tarafa, inançları yüzünden iyice heyecanlandıkları o günler de geçmişti artık. Katolikler, Hükümeti ve malı mülkü ele geçirecekleri, insanları diri diri yakacakları için tehlikeliydiler. Yoksa St. Ogg'slu dürüst ve aklı başında bir adam Papa'ya inanıvereceği için değil. Yaşlı bir papaz John Wesley, pazar yerinde vaaz verdiği zaman, kaba saba adamların onun etkisinde nasıl kalmış olduklarını hatırlıyordu. Fakat artık uzun zamandan beri vaizlerden insanların ruhlarını sarsmaları beklenmemekteydi. Bazen muhalif mezhep kiliselerinin vaiz kürsüsünden çocukların vaftiz edilmesi konusunda ateşli sesler yükseliyordu. Artık insanların 'değişmek'ten vazgeçtikleri bu ciddi zamanlara uymayan dini heyecanın tek belirtisi de buydu. Protestanlık, rahatına bakıyordu. Mühtediliğe aldırmıyor, hizipleri önemsemiyordu. Dini muhalefet, kilisede daha üstün bir sıra ve iş ilişkileriyle birlikte konan bir mirastı. Kilise hayret ve küçümsemeyle muhalefetin budalaca bir âdet olduğunu düşünüyordu. Daha ziyade bakkal ve gemilere erzak sağlayan kimselerin ailelerinin sıkı sıkı sarıldığı bir âdet. Fakat bunun toptan satışla tamamıyla uyuşamayacak bir şey olduğu da iddia edilemezdi.

Katolik Meselesi'yle birlikte bu sakin havayı bozan bir çekişme rüzgârı esmeye başlamıştı. Bölgenin yaşlı papazı, zaman zaman tarihten örnekler vererek tartışmalar çıkarır olmuştu. Serbest rahip Mr. Spray siyasi vaazlar vermek merakına kapılmıştı. Bu konuşmaları arasında büyük bir incelikle Katoliklerin imtiyaz hakları olduğunu, fakat hepsinin de sonunda ebediyen lânetleneceklerine inandığını anlatmaya çalışıyordu. Her ikisine de bütün samimiyetiyle inanıyordu Mr. Spray, ama bu iki konu da tamamıyla ayrı ayrı şeylerdi. Fakat Mr. Spray'in dinleyicilerinin çoğu, aradaki ince farkı anlayamıyorlardı. Bu yüzden eski tip Muhalifler Katoliklerin tarafını tuttuğu için üzülürlerken, diğerleri de adamın siyasetle bu kadar uğraşmamasını istiyorlardı. St. Ogg's'da halkın menfaatini düşünmek öyle takdirle karşılanan bir şey değildi. Siyasi konularla uğraşan kimselerin ise tehlikeli kişiler olduğu düşünülür ve onlara şüpheyle bakılırdı. Bunlar çoğunca işleri hiç olmayan ya da pek az olan kimselerdi. İşleri olanların ekserisi de çok geçmeden iflâs edecek tipte insanlardı.

Mrs. Glegg'in yaşadığı ve özellikle Mr. Tulliver'la kavga ettiği o günlerde St. Ogg's bu durumdaydı işte. O çağlarda bilgisizlik bugünkünden daha rahat bir şeydi. Bilgiçlik denen fazla ayrıntılı köstümü giymek zorunda kalmadan da en yüksek yerlerde büyük bir saygıyla karşılanılırdı. O sıralarda ucuz dergiler henüz doğmamıştı. Köy hekimleri de kadın hastalarına bir şeyler okuyup okumadıklarını sormayı akıllarından bile geçirmezler, onların dedikoduyu tercih ettiğini düşünürlerdi. O zamanlarda kadınların süslü ipek elbiselerine iri cepler taktırır ve bunların içine ağrı ve sancıdan korunmak için koyun kemiği koyarlardı. Mrs. Glegg de yanında böyle bir kemik taşırdı. Bu ona, yere bırakıldığı zaman âdeta bir zırh gibi ayakta duran, sert brokardan yapılmış bir elbise ve gümüş başlı bastonla birlikte, büyük annesinden kal-

mıştı. Zira Dodson'lar yüzyıllardan beri herkeste saygı uyandıran bir aileydiler.

Mrs. Glegg'in St. Ogg's'daki görülmedik güzellikteki evinin hem önünde, hem de arka tarafında birer oturma odası vardı. Böylece kadın iki taraftan da hemcinslerinin zayıflıklarını görebiliyor ve kendi üstün kafa gücü için tekrar tekrar Tanrı'ya şükrediyordu. Mrs. Glegg, ön pencerelerden St. Ogg's'dan çıkan Tafton yoluna bakıyor, işten çekilmemiş olan adamların karılarının avare avare dolaşmaktan başka örgü pamuk çorap giymeye meraklı olduklarını anlıyordu. Gelecek kuşaklar için de üzülecek sonuçlar doğuracak bir şeydi bu. Mrs. Glegg arka pencereden ise nehre doğru uzanan güzel bahçeyle bağı, Mr. Glegg'in bir budala gibi zamanını o 'çiçeklerle sebzelerin' arasında geçirişini seyrediyordu. Eskiden yapağı tüccarı olan Mr. Glegg iş hayatından çekilmişti artık. Hem de ömrünün sonuna kadar keyfine bakmak amacıyla... Fakat adam çok geçmeden bu işin yün ticaretinden daha da sıkıcı olduğunu anlamış, bu yüzden de kendisini amatörce ağır bir işe vermişti. Bu Mr. Glegg için sefahattan farksızdı ve adamcağız her gün iki bahçıvanın birden yapacağı işi başararak dinlenmeye çalışıyordu. Eğer sağlam kafalı bir kadının kocasının uğraşısına karşı bir saygı duyması ya da duyar görünmesi kabil olsaydı, Mrs. Glegg de sırf bahçıvan parasından tasarruf ettikleri için adamın bu aptallığına göz yumacaktı. Fakat evlilikte gönül rahatlığı ve kendini beğenmenin yalnızca kadınlara vergi olduğunu herkes bilir. Onlar karılık görevlerinin en başında kocalarının eğlence ve zevklerini kontrolün geldiğine inanırlar. Ve tabiî erkeklerin eğlenceleri de akla yakın ya da uygun bulunacak şeyler değildir.

Mr. Glegg'e gelince. Onun da kafasını meşgul edecek iki ayrı kaynak vardı. Üstelik bunlar bitip tükenecek gibi de değillerdi. Adam, bir yandan tabiatla ilgili buluşlarıyla kendi kendisini bile

şaşırtmaktaydı. Çünkü bahçesi, anladığına göre, o zamana kadar insanların hiç ilgisini çekmemiş olan eşi görülmemiş tırtıllar, salyangozlar ve böceklerle doluydu. Ayrıca Mr. Glegg, bu zoolojik fenomenlerle zamanın önemli olayları arasında bir ilgi olduğunu da farketmişti. Örnek mi? York Minster yakılmadan önce Mr. Glegg, bahçesindeki gül ağaçlarının yaprakları üzerinde esrarlı yılankavi işaretler olduğunu ve salyangozların da bir hayli arttığını keşfetmişti. Bunların ne anlama geldiğini çıkarmaya çalışırken aklına o üzücü yangın gelivermişti. (Mr. Glegg'in kafası çok çalışırdı. Yün işini bir tarafa bırakınca da kafası kendisine başka alanlar aramaya başlamıştı tabiî.) Mr. Glegg'in ilgilendiği ikinci konu ise kadın kafasının 'tersliği'ydi. Bunun tipik bir örneği de Mrs. Glegg'di. Nesep bakımından bir erkeğin kaburga kemiğinden yapılmış olan ve bu konuda hiçbir engelle karşılaşmadan en saygı uyandıracak bir duruma gelen bir yaratığın daima en tatlı tekliflere ve hatta en uygun imtiyazlara bile itiraz etmesi bütün evrenin ilâhi plânına uymayan bir esrardı. Mr. Glegg bunu çözebilmek için Tekvin'i az karıştırmamıştı. Mr. Glegg, Miss Dodson'ların en büyüğünü o kadınca ihtiyat ve hesabiliğin güzel bir temsilcisi olduğu için seçmişti. Kendisi de para kazanmaya ve bunu saklamaya meraklı olduğu için ahenkli bir evlilik kuracağını sanmaktaydı. Fakat kadın karakteri denen o bileşimin, malzemenin bütün fevkalâdeliğine rağmen yine de hoşa gitmeyecek bir tadı olabilir. Güzel, sistemli bir cimrilik, buna katılan bazı 'baharat' yüzünden lezzetini kaybedebilir. Dostumuz Mr. Glegg, hoşa gidecek bir şekilde cimriydi. Komşuları ondan 'eli sıkı' diye bahsederlerdi. Bu sözler ise daima sevilen pintiler için kullanılan bir deyimdir. Peynir kabuklarından hoşlandığınızı söylerseniz, pintiliği yüzünden bunları sıkı sıkı saklayan Mr. Glegg, hemen size de bunlardan biraz verirdi. Hem de ağız tadınızı yerine getireceği için sevine sevine. Bakımı için para istemeyen bütün

hayvanları da severdi Mr. Glegg. Adam, iki yüzlü, yalancı bir insan da değildi. Dul bir kadının eşyaları satılıyor diye gözleri doluverirdi. Tabii cebinden vereceği beş sterlinlik bir banknotla bu felâketi önleyebilirdi, o da başka. Fakat yoksul bir insana beş sterlin verilmesi de ona göre yardım değil, sadece çılgınca bir müsriflik olurdu. Mr. Glegg, kendisinin olduğu kadar başkalarının parasından tasarruf etmeye de meraklıydı. Geçit parası başkası tarafından verileceği vakit bile, bu kendi cebinden çıkacağı zamanlarda olduğu gibi muhakkak başka, uzun bir yoldan gitmekte ısrar ederdi. Tanıdıklarını daha ucuz bir kundura boyası kullanmaya kandırmak için canla başla uğraşırdı. 'Sırf para biriktirmiş olmak için, para biriktirmek' arzusu, bu kimseye devrolunamayan amaç, bizden önceki kuşaktan olan ve servetlerini ağır ağır yapan işadamlarının bağlı olduğu bir şeydi. Tilkinin izinin bulunması tazıya düştüğü gibi, bu iş de onlara düşerdi. Onlar için bir nevi yarışmaydı bu. Fakat müsrifliğin, yoksulluğun hemen peşi sıra geldiği, paranın çabucak kazanıldığı bu günlerde artık böyle yarışmalarla pek ilgilenen de yok. O modası geçmiş zamanlarda bir kimsenin geçinecek kadar gelire sahip olabilmesi için biraz pinti olması şarttı. Bu niteliğe birçok kasabalarda rastlardınız. Asit çıkardığımız meyveler kadar çeşitli karakterlerin bir yanıydı bu, Gerçek 'Harpagon'lar belirli, diğerlerinden bambaşka tiplerdi. Fakat başlangıçta zorunlu oldukları için cimrilik eden, sonra da işten çekilerek rahat bir hayat sürmeye başlayıp, asma ürünlerine, şarap fıçılarına rağmen bu huydan vazgeçmeyen saygıdeğer işadamlarımız bu sınıfa girmezler. Onlar için hayat, insanın gelirini geride hiçbir açık bırakmadan kemirdiği zekice bir oyundan başka bir şey değildir. Yılda beş yüz altın gelirleri olduğu zaman bile, sermayelerinin beş yüz sterlin olduğu günlerdeki gibi yeni vergi konulan bir lüksden hemencecik vazgeçmeye hazırdırlar. İşte Mr. Glegg de Maliye nazırının yönetilmelerini

imkânsız saydığı bu adamlardandı. Bunu öğrendikten sonra. Mr. Glegg'in, –Miss Dodson'ların en büyüğünün karakterinin 'biraz baharatlı' olmasına rağmen– hâlâ neden uygun bir evlenme yaptığına inandığını da anlayacaksınız. Çevresindekileri seven bir erkek, hayat üzerine olan düşüncelerini tamamıyla kabul eden bir kadın bulduğu zaman, kendisini çabucak, başka biriyle yapamayacağına, kimsenin ona bu kadar uyamıyacağına kolaylıkla inandırır. Günlük azarlama ve kavgalara rağmen, karısından soğumaz. Artık yapağı ticaretiyle uğraşmayan ve bazı konuları incelemekten hoşlanan Mr. Glegg, evlilik hayatının kendisine açıkladığı gerçeklere bakarak kadın kafalarının o acayipliği meselesini uzun uzun düşünürdü. Buna rağmen Mrs. Glegg'in ev işi konusunda hemcinslerine model olabileceğine de inanırdı. Diğer kadınlar peçeteleri Mrs. Glegg kadar sıkıca katlamadıkları, hamurişleri karısınınkiler gibi biraz kayışımsı bir yoğunlukta ve peynirleri de o ekşilik ve katılıkta olmadığı zaman, Mr. Glegg bunun acınacak bir düzensizlik ve beceriksizlik olduğunu düşünürdü. Hatta adam, her dolabın Mrs. Glegg'inki gibi acayip bir şekilde bakkaliye ve ilâç kokması gerektiğine inanırdı. Şundan da eminim: eğer bir hafta kavga etmeselerdi, Mr. Glegg muhakkak ki o tartışmaları da arardı. Yumuşak başlı, uysal bir kadın, adamın düşüncelerinin yavanlaşmasına, çözmeye çalıştığı o esrardan yoksun kalmasına da sebep olurdu.

Mr. Glegg'in ne kadar iyi kalpli bir insan olduğu özellikle şundan anlaşılırdı: Adam karısının kendisinden başkalarıyla, hatta hizmetçi Dolly ile bile çekişmesine fena halde üzülürdü. Karısıyla Mr. Tulliver'ın kavgaları da adamı o kadar sarsmıştı ki, ertesi sabah kahvaltıdan önce bahçede dolaşırken yeni yetişmeye başlayan lahanaları da kendisine bir zevk vermedi. Buna rağmen yine de kahvaltıya giderken biraz mutluydu. Kavganın üzerinden

bir gece geçmişti. Belki Mrs. Glegg'in öfkesi biraz azalmış ve aile gelenekleri baskın gelmeye başlamıştı. Çünkü kadın daima Dodson'ların diğer ailelerin rezil olmalarının nedeni sayılan o feci kavgalara hiçbir zaman girişmediklerini söyleyerek övünürdü. Hiçbir Dodson mirastan mahrum edilmemiş, hiçbir Dodson kuzeni redde uğramamıştı. Zaten bunun için ne sebep olabilirdi? Çünkü kuzenlerinin hepsinin ya faize verdikleri paraları ya da hiç olmazsa birkaç evleri vardı.

O sabah kahvaltı sofrasında, bir gün önce Mrs. Glegg'in alnını gölgeleyen bulutlardan hiç olmazsa biri kaybolmuştu. Yani kadın o tarazlanmış ön bukleleri takmamıştı. Eh, ev işleriyle uğraşmaktaydı. Köseleyi andıran hamur tatlısı yaparken bukle gibi gereksiz bir şey takmak sadece müsriflik olurdu. Tabiî gelenekler Mrs. Glegg'in on buçukta alnına o bukleleri düşürmesini emrediyordu. Mrs. Glegg o zamana kadar hesaplıca hareket edebilir, kimse de bunun farkına varmazdı. Fakat saç bulutunun yokluğu, diğer ciddi bulutun dağılmamış olduğunu da iyice ortaya koyuyordu. Bunu farkeden Mr. Glegg, sütlü yulaf lapasının başına geçerken, ihtiyatlı davranarak ilk sözü karısına bırakmaya karar verdi. Mr. Glegg, yıllardan beri, kahvaltıda sabah açlığını gidermek için daima yulaf lapası yemeyi âdet edinmişti. Sessizce bunun üzerine eğildi. Bir kadının öfkesi nazik bir şeydi. İhtiyatsızca söylenecek bir söz, bir dokunuş kötü sonuçlar doğurabilirdi. Aksilik etmekten hoşlanan insanlar, kendilerini bazı yoksunluklara sokarak, öfkelerini iyice bilemeye çalışırlar. Mrs. Glegg'in usulü de buydu. Kadın o sabahki çayını her zamankinden daha açık içti. Tereyağı reddetti. Mrs. Glegg'in mükemmel bir kavgaya hazırlandığı sırada eline hiçbir fırsat geçmemesi, kocasının bir tek kelime bile söylememesi dayanılacak gibi değildi. Fakat biraz sonra kadın Mr. Glegg'in bu sessizliğinden de aynı şekilde faydalanabileceğini düşündü.

Mr. Glegg, sevgili karısına vergi o öfkeli sesin kendisini azarlamaya başladığını duydu.

"Sana bunca yıl fevkalâde bir şekilde karılık etmemin karşılığı bu mu olacaktı, Mr. Glegg? Bana bu şekilde muamele edileceğini zavallı babacığım ölmeden önce bilmem daha iyi olurdu. O zaman kendime başka bir yerde yuva kurardım. Bana böyle bir seçme yapmam için de bir sürü teklifte bulunulmuştu."

Sütlü yulafını yemekte olan Mr. Glegg, duraklayarak başını kaldırdı. Duyduğu hayretin yeni bir tarafı yoktu: Karısına, insanların esrarlı şeyler karşısında takındıkları o sessiz, devamlı şaşkınlıkla bakıyordu.

"Mrs. G., bu sefer ne yaptım?"

"Ne mi yaptın, Mr. Glegg? Ne mi yaptın?.. Doğrusu sana çok acıyorum."

Buna uygun bir cevap bulamayan Mr. Glegg, tekrar yulaf lâpasının üzerine eğildi.

Mrs. Glegg ise kısa bir duraklamadan sonra devam etti. "Bu dünyada bazı kocalar, karılarının aleyhine dönerek, başkalarıyla birlik olmazlar. Tamamıyla değişik bir şekilde davranırlar. Belki ben yanılıyorum... Herhalde sen bu meseleleri benden daha iyi biliyorsun. Fakat ben daima bir kocanın karısını desteklemesi gerektiğine inanırım. Bir adam başkaları karısına hakaret ettiği zaman sevinip, zafer kazanmış gibi gülmez, ona yardıma çalışır."

Mr. Glegg, hiddetlice bir tavırla, "Bunu söylemeye ne hakkın var?" dedi. O iyi kalpli bir adam olmakla beraber, Musa kadar da uysal değildi. "Ben ne zaman sevinip, zaferle güldüm?"

"Bazen açık açık konuşmaktan daha etkili usuller vardır, Mr. Glegg. Benden başka herkes haklıymış gibi davranacağına, gece bir saat bile uyumamış olmama aldırmayarak kahvaltıda suratını asacağına, yüzüme karşı beni adam yerine koymadığını söylemen

daha iyi olur. Sanki ben ayağını bastığın pis toprak mışım gibi davranıyorsun."

Mr. Glegg, öfkeli bir tavırla işi şakaya vurdu. "Ben mi surat asıyorum? Sen, kendisinden başka herkesin içkiyi fazla kaçırdığını sanan sarhoşlara benziyorsun."

"Karşımda bayağı bir dil kullanacak kadar alçalma, Mr. Glegg." Mrs. Glegg'in sesinde hiddetle karışık bir merhamet belirmişti. "Çok küçülüyorsun ama bunun farkında da değilsin. Senin yerinde bir erkek makul bir şekilde konuşur ve herkese örnek olurdu."

Mr. Glegg, sert bir sesle, "Evet ama," dedi, "sen makul söz dinler misin? Bence en doğrusu sana dün gece söylediklerim. Bir kavga yüzünden sağlam yerde olan paranı geri almaya kalkmakla yanlış hareket ediyorsun. Sabaha kadar fikrini değiştireceğini, inadından vazgeçeceğini sanıyordum. Fakat param hâlâ istemek niyetindeysen, hiç olmazsa bu bakımdan acele etme. Ailede düşmanlığı daha da artırmanın gereği yok. Paranı başka bir yere yatırmak için muhakkak avukatla konuşacaksın. Bir sürü masraf çıkacak."

Mrs. Glegg, kocasının haklı olduğunu düşündü. Fakat başını sallayarak sessizliğinin barış değil, sadece mütareke anlamına geldiğini belirtmek için gırtlağından yükselen boğuk bir homurtuyla cevap verdi. Gerçekten savaş biraz sonra tekrar başladı.

Sütlü yulafını bitirdikten sonra, karısının hâlâ kendisine her zamanki gibi çay vermediğini gören Mr. Glegg, başını kaldırdı. "Bana çayımı verirsen sana minnettar olurum, Mrs. G."

Kadın, başını hafifçe sallayarak, çaydanlığı kaldırdı. "Bana minnettar olacağını söylediğin için çok teşekkür ederim, Mr. Glegg. Buna memnun oldum. Zira yaptığım bütün iyiliklere rağmen hiç kimse bana minnet duymuyor. Halbuki senin ailende benim elime su dökecek bir tek kadın bile yok Mr. Glegg. Bunu

ölüm yatağımda bile söyleyebilirim. Buna rağmen senin akrabalarına daima nezaketle davrandım. İçlerinden bir teki bile bunun tersini söyleyemez. Halbuki onlar benim seviyemde de değiller. Kimse bana onların benim ayarımda olduklarını da söyletemez."

Mr. Glegg, hiddetli bir alayla, "Sen benim yakınlarıma kusur bulmaya başlamadan önce," dedi, "kendi akrabalarınla kavga etmekten vazgeç. Lütfen bana sütlüğü verir misin?"

Mrs. Glegg, fincana her zamankinden fazla süt koydu. Bu haliyle, "Süt mü istiyorsun? Al bakalım!" der gibiydi. "Bu sözlerin şimdiye kadar söylediklerinin en yalanı. Bunların doğru olmadığını sen de biliyorsun, Mr Glegg. Ben akrabalarımla kavga edecek bir kadın değilim. Böyle şeyler sana vergi. Senin akrabalarınla kavga ettiğini pekâlâ biliyorum."

"Peki dün kız kardeşinin evinden öfkeyle çıkıp gelmene ne demeli?"

"Ben kız kardeşimle kavga etmedim, Mr. Glegg. Bunun aksini söylemen yalan olur. Mr. Tulliver benim akrabam değil. Ben onunla kavga ettim. Kardeşimin evinden kaçmama da yine o sebep oldu. Fakat belki sen orada kalıp, Mr. Tulliver'ın küfürlerini dinlememi tercih edersin. Belki de karına daha fazla hakaret ve küfür edildiğini duyamadığın için kızıyorsun? Ama şunu da bil: Bu yüzden yalnız benim değil, senin de şerefine leke sürüldü."

Mr. Glegg, iyice öfkelenmeye başlıyordu. "Acaba bu mahallede senin gibi bir kadın daha var mı? Her şeyini sağlıyorum. Drahomanı olduğu gibi saklamana razı oldum. Bir sürü masrafa girerek iki tekerlekli arabanın kanapelerini düzelttirdim, içini astarlattım. Öldüğüm zaman sana umduğundan daha da fazlası kalacak. Ama sen hâlâ kuduz bir köpek gibi hırlıyor, insana saldırıp ısırıyorsun. Bilmiyorum Ulu Tanrı siz kadınları neden böyle yarattı?" Adam bu sözleri üzüntü ve heyecanla söylemişti. Mr. Glegg, çay fincanını iterek iki eliyle masaya vurdu.

Mrs. Glegg, boynundan peçetesini çekerek bunu büyük bir heyecanla katladı. "Demek böyle düşünüyorsun Mr. Glegg? Bunları öğrendiğim iyi oldu. Ama sana şunu da söyleyeyim. Bana umduğumdan fazla şey kalacağından bahsettin. Sağlayamadığın her şeyi beklemek benim hakkım! Kuduz bir köpeğe benzememe gelince... Şükret ki bana ettiğin kötü muamele yüzünden seni mahallede kovalamıyor, arkandan, 'Utan, utan!' diye bağırmıyorlar. Artık bu hareketlerine dayanamıyacağım. Dayanamıyacağım..."

Mrs. Glegg, burada sesini ağlamak üzere olduğunu belirtmek için hafifçe titretti. Sonra da konuşmasını yarıda keserek, zili hızla çaldı.

Sandalyesinden kalkarak, boğulurcasına, "Sally," dedi. "Yukarıdaki ocağı yak, perdeleri de indir. Mr. Glegg, öğle yemeği için ne istiyorsan bunu Sally'ye söyle. Ben sadece un çorbası içeceğim."

Mrs. Glegg odada ilerleyerek, diğer taraftaki küçük kitaplığa gitti. Buradan Baxter'in "Azizlerin Sonsuz Dinlenişi" adlı eserini alarak yukarı çıktı. Mrs. Glegg, bazı özel zamanlarda bu kitabı açarak önüne koymak âdetindeydi. Sözgelimi pazar günleri yağmur yağdığı, aileden birinin öldüğünü öğrendiği, ya da bu sefer olduğu gibi, Mr. Glegg'le kavgaları her zamanki haddini biraz aştığı zamanlarda...

Fakat Mrs. Glegg, yukarı çıkarken kafasının içinde de bir şeyler vardı. Bunlar, "Azizlerin Dinlenmesi" ve un çorbasıyla birlikte kadının öfkesinin yatışmasına yardım ettiler. Bu yüzden de Mrs. Glegg, çay vaktinden önce birinci kata inmeye dayanabileceğini düşündü. Bu düşüncelerden biri Mr. Glegg'in daha iyi bir yatırım yeri buluncaya kadar beş yüz altınını Mr. Tulliver'da bırakması tavsiyesiydi... Diğeri ise adamın öldüğü zaman karısına hatırı sayılır bir şeyler bırakacağını ima etmesi... Mr.

Glegg, bütün o tip adamlar gibi vasiyetnamesi hakkında konuşmayı hiç sevmez, bu konuda çok ketum davranırdı. Bu yüzden Mrs. Glegg, sıkıntılı anlarında adamın, duyduğu bazı kocalar gibi, karısının ıstırabını artırmak için onu beş parasız bırakmak gibi kötü bir plân tasarladığını düşünürdü. Mrs. Glegg, böyle zamanlarda, "O zaman," diye düşünürdü, "Şapkama siyah kurdele takmam. Ve sanki o ikinci kocammış gibi, fazla ağlamam." Fakat Mr. Glegg vasiyetnamesinde ona olan sevgi ve şefkatini belirtirse, kadın zavallı adam ölüp gittikten sonra onu derin bir kederle hatırlayacaktı. Bahçedeki çiçekler ve sebzelerle aptal aptal uğraşması, salyangozlar konusundaki ısrarları da, artık bunlar sona erdiği için, pek dokunaklı bir hal alacaktı. Mr. Glegg'den sonra yaşamaya devam etmek, onu överek, bazı zayıf tarafları ve bir sürü yoksul akrabası olmasına rağmen karısı için çeşitli meblağlar bırakmak ve bunları en usta hırsızları bile şaşırtacak muhtelif köşelere saklamak, bütün bunlar geleceğin memnunluk ve hoşnutlukla düşünülmesine sebep olacak şeylerdi. (Mrs. Glegg, paranın bankalara yatırılmasına, kasalara kitlenmesine karşıydı. Zira bu, işin zevkini kaçırırdı. İnsanın yemeğini kapsüllerin içine koyarak yutmasından farksızdı.) Sonra Mrs. Glegg'in geleceği pespembe görmesine sebep olan başka şeyler de vardı. 'Hali vakti yerinde bir dul' olduğu için ailesi ve komşular, ona hiçbir kadına nasip olmayan bir şekilde büyük bir saygı göstereceklerdi. İşte bu yüzden bahçeyi çapalayarak keyfi yerine gelen Mr. Glegg, karısının boş koltuğuyla köşede duran örgüsü içine dokunup da onu görmeye yukarı çıktığı zaman, Mrs. Glegg kendisini dostça karşıladı. Adam, kilise çanlarının zavallı Mr. Morton için çaldığını söylediği vakit de, kadın sanki sabahleyin incinen kendisi değilmiş gibi, "Ah," dedi, "adamın işleri yolundaydı. Herhalde orayı başka biri satın alır."

O sırada bu konu açılalı en aşağı sekiz saat olmuştu. Zira saat beşe geliyordu. Bundan da sık sık kavga eden kimselerin, bu dargınlıklarını belirli bir süreden sonra daha fazla uzatamayacakları anlaşılıyor...

O akşam Mr. ve Mrs. Glegg, Tulliver'lardan gayet dostça bir tavırla sözettiler. Mr. Glegg, Mr. Tulliver'ın başını derde sokacak kadar zavallı bir adam olduğunu ve sonunda malını mülkünü elinden çıkarmak zorunda kalacağını itiraf da etti. Aynı fikirde olan Mrs. Glegg de öyle bir adamın hareketlerine aldırmak tenezzülünde bulunmayacağını, kız kardeşinin hatırı için parasını ondan daha bir süre almayacağını, zira bu ipotek karşılığı parayı verecek olsa bunun ancak yüzde dört faiz getireceğini söyledi.

13

Mr. Tulliver hayat denen yumağı büsbütün karıştırıyor

Mrs. Glegg'in düşüncelerindeki bu değişme yüzünden Mrs, Pullet, üzerine aldığı aracılık görevini ertesi gün şaşılacak bir kolaylıkla yerine getirdi. Hatta Mrs. Glegg, ona, ablasına, aile işlerinde nasıl hareket edileceğini söylemesi gerektiğini düşündüğü için, sert bir tavırla çattı. Kadın hele Mrs. Pullet'in, "Komşular aile arasında kavga çıktığını söyleme fırsatını bulurlarsa, bu hiç de hoş olmaz," sözlerine pek kızdı. Eğer aile şerefine yalnız Mrs. Glegg'in leke sürebileceği sanılıyor idiyse, o zaman Mrs. Pullet bu bakımdan her gece rahat rahat uyuyabilirdi.

Mrs. Glegg, konuyu kapatırken, "Herhalde Bessy bana gelmeden benim değirmene gideceğimi, ya da Mr. Tulliver'ın önünde diz çökerek kendisine lûtufda bulunduğunu, özür dileyeceğimi beklemiyorsunuz," dedi, "fakat ben kin güden bir kadın değilim. Mr. Tulliver benimle nezaketle konuştuğu zaman ben de ona yine nezaketle cevap veririm. Bana nasıl hareket edeceğimin söylenmesine hiç gerek yok."

Tulliver'lar adına yalvarmak lüzumu kalmadığı için Pullet teyzenin endişelerinin azalması ve kadının o uğursuz ailenin çocukları yüzünden bir gün önce çektiklerini hatırlaması normal bir şeydi. Olanlar Mrs. Glegg'e etraflıca bir şekilde anlatıldı. O arada hafızası gayet kuvvetli olan Mr. Pullet de unutulmuş bazı noktaları ekledi. Pullet teyze Bessy'nin, çocukları bakımından çok talihsiz olmasından yakındı. Tam anlamıyla son biçimini almamış bir plânı vardı kadının. Maggie'yi uzaklardaki bir yatılı okula yollamaları için Tuliver'lara para verecekti. Okul, Maggie'nin esmerliğini geçirmezdi ama herhalde kızın diğer kötü taraflarını yenmesine yardım ederdi. Buna karşılık Mrs. Glegg, Bessy'yi zayıflığından dolayı yerdi. Tulliver'ların çocuklarının sonları çok kötüydü. Bu felâket olduğu zaman da herkes Mrs. Glegg'in başından beri böyle söylediğini hatırlayacaklardı. O sırada hayatta olurlarsa tabiî. Doğrusu Mrs. Glegg'in kendisi de sözlerinin daima doğru çıkmasına çok şaşıyordu.

Mrs. Pullet, evden ayrılmadan önce, "Bessy'ye kızgın olmadığını, her şeyin eskisi gibi devam edeceğini söyleyebilirim, değil mi?" diye sordu.

Mrs. Glegg, "Evet, Sophy," dedi, "söyleyebilirsin. Mr. Tulliver'a da, Bessy'ye de anlat. Bana kötü davrananlara fenalık etmek âdetinde olan bir kadın değilim ben. Ailenin en büyüğü olarak her bakımdan diğerlerine yol göstermem, örnek olmam gerektiğini biliyorum. Bu görevimi de yerine getiriyorum. Yalan söylemekten hoşlanmayan kimseler bunun aksini de iddia edemezler.

Mrs. Glegg gösterdiği bu büyüklük ve ruh asilliğinden çok memnundu. Bu yüzden o akşam Mrs. Pullet gittikten sonra Mr. Tuliver'dan gelen mektubun üzerinde nasıl bir etki yaptığını tahmin etmeyi size bırakıyorum. Mr. Tulliver bu mektubunda, "Beş yüz altınınız için endişelenmeyin," diyordu. "Bu para size en geç

gelecek ay ödenme zamanına kadar biriken faizlerle birlikte verilecek. Size karşı hiçbir zaman kötü davranmayı istemem. Evim size daima açıktır. İstediğiniz zaman gelebilirsiniz. Fakat sizden ne kendim, ne çocuklarım adına bazı lûtuflarda bulunmanızı da isteyecek değilim..."

Bu felâkete zavallı Mrs. Tulliver sebep olmuştu yine. Kadın o hiçbir zaman yenemediği umudu yüzünden birbirine benzer sebeplerin bazen değişik sonuçlar doğurabileceğini düşünmüştü. Kadın Mr. Tulliver'ın bir işi, biri ona bir şeyi başaramayacağını söylediği, beceriksizliğinden dolayı ona acıdığı ya da başka bir şekilde gururunu kırdığı için yapmaya kalktığını çok görmüştü. Buna rağmen o gün, adam çaya geldiği zaman kendisine Pullet ablasının Glegg ablasına giderek her şeyi düzeltmeye çalışacağını, artık parayı vermek zorunda olmadığını söylerse kocasının neşeleneceğini ve her şeyin düzeleceğini sanmıştı. Aslında Mr. Tulliver Mrs. Glegg'in parasını ödemek fikrinden vazgeçmiş değildi. Fakat karısının sözlerini duyunca, bir yanlışlığa meydan vermemek için kadına hemen bir mektup yazdı. Mrs. Pullet onun adına yalvarıp yakarmaya gitmişti ha? Mr. Tulliver mektup yazmaktan hiç hoşlanmazdı. Ona göre, yazıyla konuşma arasındaki o 'imlâ' denen fark, bu şaşırtıcı dünyanın, insanın ancak aklını karıştıran şeylerinden biriydi. Buna rağmen öfkeyle yazılan bütün yazılar gibi mektup da çabucak tamamlandı. Belki Mr. Tulliver'ın imlâsı Mrs. Glegg'inkine uymuyordu ama sonuçta kadın da adam gibi imlânın herkesin kendi zevkine bırakıldığı kuşaktandı.

Mrs. Glegg bu mektup yüzünden vasiyetnamesini değiştirerek, bin altının altıncı ve yedinci hisselerini Tulliver'ların çocuklarına bırakmaktan vazgeçmedi. Prensip sahibi bir kadındı. O öldükten sonra hiç kimse parasını akrabaları arasında haksızca bir

şekilde pay ettiğini söylememeliydi. Vasiyetname meselelerinde kan bağları, kişisel niteliklerden daha önemliydi. Mirasını akrabalık derecelerine değil de, aklına estiği gibi dağıtmağa kalkarsa, ölümünden sonra rezil olacağını düşünerek çok acı günler geçirir, bu düşünce bütün ömrünü karartırdı. Dodson ailesinin prensiplerinden biri de buydu. Böyle ailelerin şeref ve adalet duygularıyla ilgili, onlara gurur veren bir gelenekti bu. Bu gelenekler de taşra hayatının tuzu biberi sayılırdı tabiî.

Mektup, Mrs. Glegg'in prensiplerini sarsamadı ama aile içindeki düşmanlığın da giderilmeyecek bir hale girmesine sebep oldu. Mektubun, Mrs. Glegg'in Mr. Tulliver hakkındaki düşünceleri üzerindeki etkisine gelince... Kadın bundan sonra adam hakkında söyleyecek hiçbir şeyi olmadığını kesin bir şekilde açıkladı. Değirmenci, Mrs. Glegg'in anlıyamayacağı kadar kötü ve fesattı. Kadın, kız kardeşi Bessy Tulliver'ı ancak ağustosun başında Tom'un okula gitmesinden bir akşam önce ziyaret etti. Mrs. Glegg, iki tekerlekli arabasından inmedi ve hoşnutsuzluğunu iyice belirtmek için ne bir fikir verdi, ne de bir eleştiride bulundu. Bu konudaki düşüncelerini de kız kardeşi Deane'e şu şekilde açıkladı: "Bessy, böyle bir kocası olmasının cezasını çekmeli. Ama doğrusunu istersen ona çok acıyorum..." Mrs. Deane de Bessy'nin gerçekten acınacak durumda olduğunu söyledi.

O akşam Tom, Maggie'ye, "Oh oh oh," dedi. "Glegg teyze tekrar buraya gelmeye başladı. Okula gittiğime bayağı seviniyorum. Bundan sonra yalnız *seninle* uğraşacak."

Maggie, Tom'un gideceğine o kadar üzülüyordu ki, ağabeysinin bu sevinçli hali kıza büyük bir hainlikmiş gibi gözüktü. Maggie o gece ağlaya ağlaya uykuya daldı.

Mr. Tulliver'ın hızla harekete geçme merakı, adamı kendisine senet karşılığı beş yüz altın verecek birini hemen bulmaya zorladı

tabiî. Değirmenci, "Bu avukat Wakem'ın müvekkillerinden biri olmamalı," dedi. Fakat on beş gün sonra bunun tam aksi oldu. Mr. Tulliver'ın iradesi zayıf olduğu için değil de, dış şartların ondan daha baskın çıkmasından dolayı... Bu işe Wakem'ın müvekkilinden başka razı olan yoktu. Oedipus gibi Mr. Tulliver'ın da bir kaderi vardı. O da Oedipus gibi, "O hareketi bana yaptırma," diye yalvarabilirdi. "Onu bana yapsınlar daha iyi..."

İKİNCİ KİTAP

OKUL ZAMANI

1

Tom'un ilk sömestri

Tom Tulliver, King's Lorton'da, Rahip Walter Stelling'in seçkin yönetiminde geçirdiği ilk sömestr boyunca gerçekten çok azap çekti. Mr. Jacob'un akademisindeyken hayat çocuğa güç bir problemmiş gibi gözükmemişti. Orada oynayabileceği bir sürü arkadaşı vardı. Tom bütün oyunlarda ve hele kavgada başarı gösterdiği için de çocuklar arasında bir üstünlük sağlamıştı. Bunun Tom Tulliver'ın kişiliğinin bölünmez bir parçası olduğunu da sanıyordu. Gözlük taktığı için, 'İhtiyar Dört Gözlü' adıyla tanınan Mr. Jacobs, çocuklarda korku ve dehşet uyandıran bir tip değildi. Tom, "Bakır basması gibi yazı yazmak, imzalarının etrafını Arabesklerle süslemek, 'Adım Norval,' şiirini şaşırmadan ezbere okumak, bozuk imlâ yüzünden hiç sıkıntı çekmemek onun gibi

enfiye düşkünü, iki yüzlü ihtiyarlara özgü bir şeyse," diye düşünüyordu, "o zaman böyle âdi birtakım marifetlerimin olmayacağı yüzde yüz. Böyle bir tehlike olmadığına seviniyorum. Ben, enfiye meraklısı bir öğretmen olacak değilim... Daha gençken ava giden ve harikulâde bir yağız kısrağa binen babam gibi varlıklı bir adam olmak istiyorum... At da harikulâde bir şeymiş..." Tom, kısrağın övgüsünü belki yüz defa dinlemişti. "Evet, ben de ava gideceğim. Herkes bana saygı gösterecek. İnsan büyüdüğü zaman kimse ona yazısı, imlâsı hakkında sorular sormuyor. Büyüdüğüm vakit, her şeye hâkim olacak ve istediğim gibi hareket edeceğim."

İşte bu yüzden Tom, okul çağının daha uzatılacağını, kendisine babasının o pek hoş bulduğu işinin öğretilmeyeceğini anladığı zaman fena halde sarsıldı. Babası öyle fazla iş yapmıyor, atla dolaşıp emirler veriyor, bir de pazara gidiyordu. Tom, "Rahip muhakkak bana Kitabı Mukaddes dersleri verecek," diye düşündü. "Herhalde bana pazar günü İncili, Peygamberlerin yazdıkları mektupları ve birtakım duaları ezberletecek." Fakat çocuk kesin ve belirli bir bilgisi olmadığı için, bir öğretmenli okulunun Mr. Jacob'la akademisinden çok farklı olacağını düşünememişti. Uygun arkadaşlar bulursa onların yanında eksiklik duymamak için yanına küçük bir kutu dolusu tüfek kapsülü almayı unutmadı. Bunlarla yapabileceği bir şey yoktu ama yabancı çocuklar kapsülleri görünce onun tüfeklere çok alışkın olduğunu düşüneceklerdi. Maggie'nin hayallerini keşfedip alaya almasına rağmen, zavallı Tom da bazen ondan hiç farklı değildi. Tom'un da bazı hayalleri vardı. Bu yüzden de King's Lorton'da bilgisi geliştikçe, büyük bir hayalkırıklığına da uğrayacaktı.

Tom, okula geleli daha on beş gün olmamıştı ki çocuk yalnız Latince grameri değil, İngilizceyi bambaşka bir şekilde telâffuz etme zorunluğu yüzünden iyice güçleşen hayatın gerçekten pek güç bir problem olduğunu düşünmeye başladı. Üstelik o müthiş

çekingenliği de çocuğun aklını büsbütün karıştırıyordu. Fark ettiğiniz gibi Tom, şöyle herkesle rahatlıkla konuşabilen çocuklardan değildi. Fakat Mr. ve Mrs. Stelling'e bir tek heceyle bile cevap vermek ona o kadar güç geliyordu ki, artık kendisine yemeklerde daha puding isteyip istemediğini sormalarından bile korkar olmuştu. Tüfek kapsüllerine gelince... Tom, kalbini dolduran acı hislerin etkisiyle, bunları en yakındaki gölcüğe atmaya karar vermişti. Zira okulda kendisinden başka bir öğrenci olmadığı gibi, artık tüfeklerden bile şüphe etmeye başlamıştı. Tabiî bu yüzden çocuğun hayat hakkındaki bütün teorileri de altüst olmuştu. Mr. Stelling'in tüfeklere ve hatta atlara hiç önem vermediği anlaşılıyordu. Ama Tom'un onu 'ihtiyar Dört Gözlü' gibi aşağı görmesi de imkânsızdı. Mr. Stelling'in sahte bir yanı vardı ama Tom'un gücü bunu keşfetmeye hiçbir zaman yetmeyecekti. Çok akıllı, olgun bir adam bile ancak uzun karşılaştırmalardan sonra yuvarlanan fıçıların sesini gökgürültüsünden ayırabilir...

Mr. Stelling, iri yarı, geniş göğüslü, dimdik sarı saçlı, açık gri gözlü henüz otuzuna bile gelmemiş bir adamdı. Gözlerini daima iri iri açar, kalın, ahenkli bir sesle konuşurdu. Âdeta cüretkârlığa varan, kendinden emin tavırları vardı. Adam sanki etrafına meydan okur gibiydi; mesleğine büyük bir heyecanla atılmıştı, insanlar üzerinde önemli bir etki yaratmak istiyordu. Rahip Walter Stelling, ömrü boyunca 'küçük papaz' sınıfında kalacak bir adam da değildi. Tam bir İngiliz gibi hayatta yükselmeyi arzu ediyordu. Önce öğretmen olarak başarı gösterecekti. Çünkü iyi okullara müdürler alınıyordu. Stelling'in gözü de bu müdürlüklerdeydi. Genç adam, ayrıca bir rahip olarak da isim yapmak niyetindeydi. Dikkati çekecek bir şekilde vaaz verecek, kilise, civardan gelen hayranlarıyla dolup taşacaktı. Kendisi kadar yetenekli olmayan diğer rahip kardeşlerinin görevlerini üzerine aldığı zaman da etrafta derin bir heyecan uyandıracaktı. Stelling, hazırlık yap-

madan kürsüye çıkmayı ve aklına geldiği şekilde vaaz vermeyi seviyordu. King's Lorton gibi taşra kasabaları için de mucizeye yakın bir şeydi bu. Mr. Stelling Massillion ve Bourdeloue'yu ezberden bilirdi. Bunlardan bazı kısımları en kaim sesiyle tekrarladığı zaman cemaat hemen bunların etkisinde kalırdı. Fakat rahip, bunların yanında biraz zayıf kalan kendi dualarını da yine aynı yüksek ve etkili sesle ettiği için, dinleyiciler bu sözlerin de diğerleri kadar tesirli olduğunu sanırlardı. Mr. Stelling, öğretisi bakımından belirli bir okula bağlı değildi. Belki bu biraz Evangelizme kaçıyordu. Zira o sırada King's Lorton'ın ait olduğu diakozda en geçer şey buydu. Kısacası Mr. Stelling, mesleğinde yükselmeye azmetmiş bir adamdı. Bunu şimdiki halde kendi üstün yetenekleri ve çalışmalarının yardımıyla yapabilecekti. Aralarındaki akrabalık derecesi pek belli olmayan büyük bir avukat, kendisine bazı şeyler vaat etmişti ama o da henüz İngiltere'nin Baş Hâkimliğine getirilmemişti. Bu kadar büyük arzuları olan bir rahibin başlangıçta biraz borçlanacağı muhakkaktı. Onun, ömrü boyunca yoksul bir papaz olarak kalmaya kararlı bir adam gibi, her şeyden yoksun bir şekilde yaşaması beklenemezdi. Mr. Tompson'ın kızına drahoma olarak verdiği birkaç yüz altın, güzel eşyalarla birlikte bol şarap, kuyruklu bir piyano alınmasına, bahçenin güzel bir şekilde düzenlenmesine yetmeyecekti tabiî. O zaman Mr. Stelling ya bunları başka yollardan elde edecek ya da hepsinden vazgeçmesi gerekecekti. Fakat bu ikinci şıkta başarı yüzde yüz olduğu halde bunun meyvelerini bugün tatmayarak yarına bırakması demek olacaktı. Mr. Stelling o kadar kararlı ve azimliydi ki, her şeyin üstesinden geleceğini hissediyordu. Dinleyicilerinin vicdanlarını sarsarak üne kavuşacaktı. Yakın bir zamanda bir Eski Yunan piyesini baskı için hazırlayacak, yeni birkaç okuma usulü keşfedecekti. Piyesi henüz seçmemişti. Çünkü evleneli iki yılı biraz geçmiş olduğundan boş zamanlarını

Mrs. Stelling'le ilgilenerek geçiriyordu. Genç adam, bu mükemmel kadına amaçlarını, ileride neler yapacağını anlatmıştı. Genç kadın da, böyle şeylerden anlayan bir adam olan kocasına çok güveniyordu.

Fakat gelecekteki başarı için ilk atılan adım Tom Tulliver'ın ilk sömestr için oraya gelmesiyle sonuçlandı. Acayip bir rastlantıydı bu. Çünkü aynı bölgeden başka bir öğrenci için bazı görüşmeler yapılmıştı. Mr. Stelling'in karısına gizli olarak açıkladığına göre, oldukça kaba bir insan yavrusu olan Tom, kısa bir zamanda hatırı sayılır bir ilerleme gösterirse, bu rahibin lehinde bir nokta sayılacaktı. İşte Stelling bu yüzden Tom'a dersleri için böyle sert davranıyordu. Onun, azar işitmedikçe yeteneklerini Latin grameri yardımıyla geliştirebilecek bir çocuk olmadığı belliydi. Aslında Mr. Stelling öyle sert ve merhametsiz bir adam değildi. Sofrada Tom'a şakacı bir tavırla takılıyor, çocuğun taşra aksanını, hal ve duruşunu daha da büyük bir neşeyle düzletmeye çalışıyordu. Fakat bu çifte yenilik zavallı Tom'u büsbütün korkutup şaşırtıyordu. Çocuk ömründe ilk defa, acı bir şekilde, ne yaparsa yapsın daima hatalı olduğunu düşünüyordu. Rozbifin üstü açılırken, Mr. Stelling, "E, Mr. Tulliver, hangisini çekmek istersiniz? Rozbif mi, yoksa Latince fiilleri mi?" dediği zaman, en sakin anlarında bile böyle kelime oyunlarından hiçbir şey anlayamayan Tom, utanıp telâşlanıyordu. Bu yüzden aklı büsbütün karışıyor ve çocuk belli belirsiz bir şekilde, "Latinceyle ilgisi olan hiçbir şeyi istemem," diye düşünüyordu. Tabiî Tom bu yüzden de telâşla cevap veriyordu. "Rozbif..." Bu sözlerini kahkahalar takip ediyor, rahip yine kendisine takılıyordu. Tom o zaman yine bir hata yaptığını ve gülünç bir duruma düştüğünü anlıyordu. Eğer kendisi gibi bir öğrencinin de aynı işkencelere uğrayıp, bunlara neşeyle katlandığını görseydi, herhalde çok geçmeden o da bütün bunları 'olağan' şeylerden sayacaktı. Dünyada en pahalı iki eği-

tim usulü vardır. Bir baba oğlunu bir rahibin yanına tek öğrenci olarak yollamak suretiyle bu iki yoldan birini seçmiş olur. Yani ya muhterem peder öğrenciyle hiç ilgilenmez... Ya da durmadan ona ilgi gösterir. İşte Mr. Tulliver da Tom'un King's Larton'da geçireceği ilk aylar için o yüksek ücreti vererek Mr. Stelling'in ilgisini sağlamıştı.

O saygıdeğer değirmenci ve malt'çı, Tom'u rahibe bırakarak evine dönerken hayatından pek memnundu. Riley'ye, Tom'un eğitimi için fikrini sormakla çok iyi etmiş olduğunu düşünüyordu. Mr. Stelling o kadar zeki ve uyanık bir adamdı ki. Öylesine rahat ve kayıtsız bir şekilde konuşmuştu ki. Rahip, Mr. Tulliver'ın ağır ağır, âdeta güçlükle sorduğu her soruyu, "Anlıyorum efendim, anlıyorum," ya da, "Muhakkak... muhakkak," arada sırada da, "Oğlunuzun hayatta yükselecek bir insan olmasını istiyorsunuz demek..." diye cevaplandırmıştı. Mr. Tulliver, Stelling'in üniversitede edindiği bilgiyi günlük hayata uygulayabilmesine de hayran olmuştu. Rahip, Mr. Tulliver'ın son kilise toplantısında dinlediği Danışman Mr. Wylde hariç, değirmencinin o zamana kadar rastladığı insanların en zekisiydi. Hoş, Stelling de Mr. Wylde'ı andırmıyor değildi ya. O da Danışman gibi başparmaklarını yeleğinin kol oyuklarına sokuyordu. Cüretkârlığı zekâ sanıp yanılan tek insan Mr. Tulliver değildi tabiî. Çok taşralı, Mr. Stelling'in zeki ve ilgi çekici yetenekleri olan bir kimse olduğunu sanıyordu. Yalnız meslekdaşları onun çok iç sıkıcı bir adam olduğunu düşünüyorlardı, o da başka. Fakat Stelling, Mr. Tulliver'a 'Kundakçılıkla ilgili bir sürü hikâye anlatmış, değirmenciye domuzların beslenmesi hakkında bir papazdan umulmayacak kadar mantıklı sorular sormuştu. Adam, öyle tatlı tatlı konuşmuştu ki, Mr. Tulliver sonunda, "İşte ben de Tom'un tam böyle bir eğitim görmesini istiyorum," diye düşünmüştü. "Bu birinci sınıf adam her konuyu biliyor. O Tom'a, oğlumun avukatlarla başa çıkması

için neler öğretmesi gerektiğinin de farkında tabiî." Zira zavallı Mr. Tulliver bu işi başaramıyordu. Bu yüzden de kendisine yol gösterecek birini arıyordu. Ona gülersek haksızlık etmiş oluruz. Çünkü değirmenciden daha yüksek eğitimli kimselerin de birtakım konuşmalardan aynı şekilde olmayacak, aptalca sonuçlar çıkardığına tanıklık ettim.

Mrs. Tulliver'a gelince... Mrs. Stelling'in çamaşırların havalandırılması ve büyümekte olan çocukların sık sık acıkmaları konusunda kendisi gibi düşündüğünü farkedince içi rahatlamıştı. Üstelik pek genç olan ve henüz ikinci çocuğunu bekleyen Mrs. Stelling'in başına da aylık dadı bakımından aynı şeyler gelmişti. İşte bu yüzden de Mrs. Tulliver, kocasıyla değirmene dönerlerken kocasına Tom'u, gençliğine rağmen gayet makûl ve annelik hisleri fazla olan, ayrıca pek nazik bir şekilde karşısındakinin fikrini alan bir kadının yanına bıraktığı için çok memnun olduğunu söyledi.

Sonra da, "Halleri vakitleri yerinde olmalı," diye ekledi. "Evdeki eşyaların hepsi de pek güzeldi. Mrs. Stelling'in arkasındaki muare ipeğin de pahalı olduğu belliydi. Pullet ablamın da tıpkı ona benzeyen bir esvabı var."

Mr. Tulliver, başını salladı. "Ah... Herhalde Mr. Stelling'in rahiplikten aldığı aylıktan başka geliri de var. Belki kadının babası da onlara para veriyor. Tom için de yüz altın alacak. Ama bu yüzden fazla sıkılmayacak." Tulliver, devam etti. "Mr. Stelling, öğretmenliğe istidadı olduğunu, bunun kendisine çok kolay geldiğini söyledi." Değirmenci düşünceli bir tavırla atın sağrısını gıdıkladı.

Mr. Stelling, belki de öğretmenliğe istidadı olduğu için, tabiattan ders aldıkları söylenen hayvanlara özgü o usul ve serbestlikle Tom'un eğitimine başladı. Mr. Broderip'in anlattığına göre bu şirin tabiat biliginin yumuşak başlı kunduzu, Londra'da

bir evin üçüncü katında, sanki bir nehir ya da göldeymiş gibi çalışmaya ve bentini yapmaya çalıştı. Çünkü bilginin Binny adını verdiği kunduzun tabiattaki bütün görevi buydu. Şu ya da çocuklarının olmayışı, kendisinin sorumlu tutulamayacağı bir kazaydı. İşte Mr. Stelling de aynı şaşmaz içgüdüsüyle Tom Tulliver'ın kafasına Eton Grameri'ni ve Öklid'i sokma işine koyuldu. Rahibe göre esaslı bir eğitimin temeliydi bu. Diğer usuller ise şarlatanlıktan başka bir şey değildi. Onlar ancak bilgileri yüzeyde olan kimselerin yetiştirilmesine yarardı. Bu sağlam temele dayanan bir insan doğru dürüst eğitilmemiş kimselerin çeşitli ya da özel bilgilerini ortaya koymaya çalışmalarını merhametli bir gülümsemeyle seyrederdi. Evet, böyle bilgiçlik taslamak belki fena bir şey değildi ama bütün bu insanların sağlam fikirleri olamazdı. Mr. Stelling, bu şekilde düşünmekle, bazı öğretmenler gibi, kendi geniş ve tam bilgisi dolayısıyla, taraf tutmuş da olmuyordu. Rahibin Öklid hakkındaki düşüncelerinin kişisel çıkarlarıyla hiçbir ilgisi yoktu. Mr. Stelling, dini ya da entellektüel heyecanları yüzünden yanlış yola da sapmıyordu. Ayrıca adam gizli gizli, "Her şey yalan," diye de düşünmemekteydi. Rahip, dinin fevkalâde bir şey, Aristoteles'in de büyük bir filozof, papazlar meclisi ve katedral vakıflarının güzel müesseseler, Britanya'nın, Protestanlığın, Allah'ın lütfettiği bir kale, büyük 'Görünmeyen'in sakat kafalar için iyi bir destek olduğuna inanıyordu. Ama bu, İsviçreli bir otelcinin çevresindeki manzaranın güzelliğine ve bunun sanat düşkünü müşterilere büyük bir zevk verdiğine inanmasından da farksızdı. Mr. Stelling, yine aynı şekilde kendi eğitim metoduna da güveniyordu. Rahip, Mr. Tulliver'ın oğlu için en iyi şeyi yaptığından da emindi. Tabiî değirmenci saygıdeğer bir tavırla ve anlaşılmaz bir şekilde, "Harita çıkarmak," ve, "Toplamını almak"tan, söz ettiği zaman Mr. Stelling, onun ne istediğini anladığını söyleyerek adamın endişelerini gidermişti. Çünkü bu iyi değirmencinin

bu konuda makûl ve mantıklı bir fikri olamayacağından emindi. Mr. Stelling'in görevi çocuğu uygun bir şekilde eğitmekti. Zaten rahip başka usul de bilmiyordu. O anormal şeyler öğrenmeye kalkarak zamanını harcamamıştı.

Rahip çok geçmeden zavallı Tom hakkında kararını verdi. "Bu çocuk tamamıyla ahmak..." Sıkı bir çalışmayla belirli fiillerin çekimlerini Tom'un kafasına sokabilmişti. Fakat çocuğun 'datif' ve 'genitif'i tanıyabilmesi için lüzumlu olan o 'haller' ve 'sonlar'la ilgili tamamıyla soyut bilginin Tom'un beyninde köklenmesi imkânsızdı. Bu Mr. Stelling'e normal bir aptallıktan daha da başka bir şeymiş gibi geliyordu. Rahip, çocuğun inatçı ya da hiç olmazsa kayıtsız olduğundan kuşkulanıyordu. Bu yüzden de Tom'a kendisini derse vermediği için ciddi bir şekilde konferanslara başlıyordu.

Mr. Stelling, "Yaptığınız iş sizi ilgilendirmiyor, efendim," diyordu. Ne yazık ki bu da çok doğruydu. Tom, kendisine aralarındaki fark bir defa anlatıldıktan sonra, bir seterle bir av köpeğini hemen birbirinden ayırt ediverirdi. Çocuğun anlayışı da kıt değildi. Yanılmıyorsam bu konuda Rahip Stelling'den geri kalmıyordu. Çünkü Tom, arkasından gelen atların kaç tane olduğunu hemen söyler ve daima da haklı çıkardı. Attığı taşı suda beliren halkalardan istenenin tam ortasına isabet ettirebilirdi. Oyun yerinin uzunluğunun, elindeki sopanın kaç misli olduğunu büyük bir doğrulukla tahmin ederdi. Cetvelsiz kara tahtaya gayet düzgün kareler çizebilirdi. Fakat Mr. Stelling'in bütün bunları dikkate aldığı yoktu. Rahip yalnızca Eton Grameri'nin sayfalarında korkunç sembollerle gösterilen soyut fikirlerin karşısında Tom'un kafasının hiç çalışmadığının, tahtada gösterilen iki üçgenin birbirlerine eşit olduklarını ispat etmesi söylendiği zaman âdeta iyice ahmaklaştığının farkındaydı. Halbuki çocuk, bu şekiller çizilir çizilmez onların birbirlerine eşit olduklarını da he-

men götürdü. İşte bu yüzden de Mr. Stelling, Tom'un beyninin etimoloji ve ispat konularında hiç çalışmadığına, onun için de bu kafanın bu belirli araçlarla sürülmesi ve çapalanması gerektiği sonucuna vardı. Mr. Stelling'in en beğendiği benzetmeydi bu. Kafa, klâsikler ve geometri sayesinde sürülür, çapalanır, ondan sonra da buraya çeşitli tohumlar ekilirdi. Benim Mr. Stelling'in teorisi aleyhinde söylenecek bir sözüm yok. Eğer bütün kafalar için bir tek usul uygulanacaksa, o zaman bence rahibinki de bir başkasınınki kadar işe yarar. Ben yalnızca Tom'un çok rahatsız olduğunu biliyorum. Zavallı çocuk, midesi zayıf olduğu için peyniri sindiremeyen ve bu sebepten de sık sık bundan yemek zorunda bırakılan bir kimseden farksızdı. İnsan benzetmeleri değiştirdi mi ne şaşılacak sonuçlara varıyor, değil mi? Beyine, 'bilginin midesi' adını verdiniz mi, klâsikler ve geometrinin sapan ya da çapa olarak hiçbir işe yaramıyacağı da ortaya çıkıyor. Tabiî o zaman başka biri de büyük filozofların yolundan giderek kafayı bembeyaz bir kâğıt tabakasına ya da bir aynaya benzetmeye kalıyor. Bu durumda da insanın sindirim hakkında bildikleri hiçbir işe yaramıyor. Muhakkak ki deveye 'çöl gemisi' adını vermek zekice bir buluş. Fakat herhalde bu isim bu faydalı hayvanın terbiyesinde insana yardımcı olmuyor. Ey Aristoteles. En büyük eskilerden olacağına en taze modernlerden olsaydın, acaba o vakit benzetişlerle dolu bir konuşmanın yüksek bir zekânın kanıtı olduğunu söyler, bu usulü övmez miydin? Benzetisiz konuşmaların çoğunlukla zekâyı yansıtmadığından, bir cismi başka bir şeye benzetmeden tanımlamayı başaramadığımızdan şikâyet etmez miydin?

Tom Tulliver iyi konuşmasını bilmediği için Latince hakkındaki fikrini açıklamak konusunda benzetmeler yapmıyordu. O bu ders için hiçbir zaman, 'Bir işkence âleti,' demedi. Ancak ertesi sömestr sıra Delectus'a geldiği zaman kendisinin biraz iler-

lemiş olduğunu sanarak, Latinceden "İç sıkıcı, korkunç bir şey," diye bahsetmek cesaretini gösterdi. Şimdiki halde kendisinden Lâtin fiil ve isimlerinin çekimi istenen Tom'un hayâlgücü hiç çalışmaz olmuştu. Bu yüzden de çocuk çektiği ıstırabın nedenini ve yönlerini anlıyamıyordu. İneklerin topallığını geçirmek için gövdesi yarılmış bir dişbudak ağacının içine hapsedilen masum bir kır faresinden farksızdı. Herhalde günümüzdeki aydınlar, artık 'karanlık kalmış kafaların' tekelini elinde tuttukları anlaşılan o geniş kitlelere ait olmayan bir çocuğun dünyada Lâtin dili diye bir şey olduğunu anlayamayışını şüphe ve hayretle karşılıyordur. Fakat Tom bu durumdaydı işte. Çocuğa bu dille koyun ve öküz satan, günlük işlerini halleden bir milletin yaşadığını anlatabilmekte de güçlük çekerdiniz. Hele Tom, kendini bu dili öğrenmeye neden zorladıklarını ise hiç kavrayamazdı. En sonunda aradaki bağlar da tamamıyla görünmez hale gelmişlerdi. Tom'un Mr. Jacoby'nin akademisinde eski Romalılar hakkında öğrenebildiği şeyler doğruydu. Fakat Tom bu konuda da ancak şunu biliyordu. Romalılardan 'Yeni Ahit'te sözedilmekteydi. İşte o kadar. Mr. Stelling ise bir meseleyi basitleştirip anlatarak ya da kızlara yapıldığı gibi, etimolojinin sert etkisini gidermek için ek bilgiler vererek öğrencisinin kafasını zayıflatacak, kuvvetten düşürecek bir insan da değildi.

Ama işin garibi bu sert etkiler altında Tom ömründe ilk defa kızlara benzer bir hal aldı. Bir hayli gösterişliydi Tom. O zamana kadar da hiçbir sıkıntıyla karşılaşmamıştı bu kibir. İhtiyar Dört gözlüyü aşağı görmüş, şüphe götürmez haklarına dayanarak rahatça istirahate çekilmişti. Fakat şimdi bu aynı kibir, kendisini hırpalayan, ezen olaylardan başka hiçbir şeyle karşılaşmıyordu. Tom, Mr. Stelling'in ölçülerinin tamamıyla başka olduğunu anlayacak kadar akıllıydı. Tom'un aralarında yaşadığı insanlardan için de yüksek ölçülerdi bunlar. Bunlarla karşılaştığı zaman da

kendisi, Tom Tulliver, kaba ve aptal bir çocuk halini alıyordu. Tom bu duruma karşı kayıtsız değildi. Gururu iyice kırıldığı için o erkek çocuklarına özgü, kendinden emin tarafları kaybolmuş, küçük bir kız gibi alınganlaşmıştı. Tom, katı huylu, hatta inatçı denilebilecek bir çocuktu. Fakat çocuğun tabiatında isyancı ve dikbaşlı bir taraf da yoktu, insanca seziş yetenekleri üstündü onun. Eğer süresi belli olmayan bir zaman tek ayağının üzerinde durarak kendisini sıkıntıya sokmak, başını fazla canı acımayacak bir şekilde duvara vurmak ya da yapabileceği buna benzer bir hareket sonunda derslerini daha çabuk öğrenebileceğine ve böylece Mr. Stelling'in takdirini kazanacağına inansaydı, bunu mutlaka denerdi. Fakat hayır. Tom bu usullerin insanın anlayışını artırdığını veya fiil çekimi bakımından hafızasını kuvvetlendirdiğini duymamıştı. Ama Tom kuramlar tasarlayan ve bunları denemeye kalkar, çocuklardan da değildi. Yalnız aklına, dua ederse işin düzelebileceği gelmişti. Fakat her akşam tekrarladığı dualar da anlamlarına bile dikkat etmeden ezberlemiş olduğu şeylerdi. Bu yüzden de o zamana kadar yapıldığını hiç sanmadığı bir şekilde bir istekte bulunmaktan, böyle yepyeni, uygunsuz bir şeye kalkışmaktan da çekiniyordu. Ama bir gün üçüncü çekimde fiilden yapılan isim yüzünden beşinci defa şaşırınca, olan oldu. Bunun aptallık sınırlarına da sığmadığı için artık dikkatsizlikten başka bir şey olmadığına iyice kanaat getiren Mr. Stelling, kendisine pek ciddi bir nutuk çekti. Ona, şu anda kendisine verilen bu büyük fırsattan faydalanmadığı ve fiillerden yapılan isimleri öğrenmezse, büyüyüp adam olduğu zaman büyük pişmanlık duyacağını anlattı. Her zamankinden daha da üzülen Tom, o tek çareye başvurmaya karar verdi. O akşam her zamanki gibi annesiyle babası ve Maggie için dua etti. (Kız kardeşi için duaya o daha küçük bir bebekken başlamıştı.) Sonra, "Tanrım," dedi, "lûtfeyle de bütün emirlerini daima yerine getireyim." Yine o hafif fısıltıyla

ilâve etti: "Allah'ım, bana Latince derslerini daima hatırlat." Bir an durdu. Öklid için nasıl dua etmesi gerektiğini düşünüyordu. Acaba Allah'tan onun ne anlama geldiğini mi sormalıydı? Yoksa bu meseleye daha uygun başka bir kafa durumu var mıydı? Sonunda Tom, "Mr. Stelling'e, artık Öklid'e çalışmama gereklilik kalmadığını söylet. Amin!" dedi.

Ertesi günü fiilden yapılan isimleri yanlışsız sayması, çocuğa, dualarına yaptığı bu eklemede ısrar etme cesaretini verdi. Ayrıca bu Mr. Stelling'in devamlı surette Öklid'in üzerinde durması karşısında şüpheye kapılmasına da engel oldu. Fakat sıra "düzensiz fiillere" gelince durum değişti. Hiçbir yerden yardım gelmemesi karşısında Tom'un inancı da sarsıldı. Tom'un içinde bulunduğu şimdiki zamanın kaprisleri karşısında düştüğü ümitsizliğin Allah'ın işe karışmasına değmeyecek kadar önemsiz olduğu iyice anlaşılıyordu. Bu konu da çocuğun karşılaştığı güçlüklerin zirvesi olduğuna göre, artık yardım için dua etmenin ne faydası vardı? Çocuk, kütüphanede ertesi günün derslerini hazırlayarak geçirdiği o yalnız, sıkıcı akşamlarda bu sonuca vardı. Kitabın sayfasına bakarken, ağlamaktan nefret etmesine rağmen gözleri bulanıklaşıveriyordu. Bu da Tom'u çok utandırıyordu. O zaman dövüşüp kavga ettiği Spouncer'ı bile sevgiyle düşünmekten kendini alamıyordu. Spouncer'ın yanında rahatlayacak, kendisini ondan üstün hissedecekti. Dalgın dalgın cebindeki büyük çakıyla, sicim yumağıyla ve geçmişe ait diğer kalıntılarla oynarken değirmen, nehir, Tom, 'Hey!' dediği zaman onun en ufak bir emrine uyabilmek için kulaklarını dikerek hazır bekleyen Yap, sanki çocuk hummaya tutulmuş gibi birdenbire gözlerinin önünde belirliveriyordu. Tom, daha önce de söylediğim gibi, ömründe hiçbir zaman bu kadar kızlara benzememişti. O "düzensiz fiiller" devresinde, ders saatleri dışında da kafasını geliştirmek için bulunan yeni bir usul çocuğu büsbütün sıktı. Mrs. Stelling,

dadı hasta bebekle uğraşırken Tom'a küçük melek Laura'ya bakma işini vermekle ona bir yardımda bulunduğunu düşünüyordu. Sonbahar günlerinin güneşli saatlerinde küçük Laura'yı dışarı çıkarmak Tom için hoş bir işti. Çocuk bu suretle Lorton'daki rahibe verilen evin kendi yuvası da olduğunu hissedecekti. Böylece kendisini aileden sayacaktı Tom. Küçük melek Laura o sırada iyice yürümeyi beceremediği için, kızın beline bir kurdele bağlanıyordu. Tom da, bunun ucundan tutuyor, Laura yürümek istediği zamanlarda onu etrafta bir fino gibi dolaştırıyordu. Fakat böyle zamanlar ender olduğundan Tom çoğunlukla bu güzel çocuğu kucağına alarak onu Mrs. Stelling'in penceresinden görebileceği bir yerde gezdiriyordu. Kendisine böyle emredilmişti. Bunun Tom'a karşı yapılan bir haksızlık, hatta bir nevi baskı olduğunu düşüneniz varsa ona kadınca bazı meziyetlerin güçlükle bir araya getirildiklerini hatırlatmak isterim. Hatta bu meziyetler birbirlerine zıt olmasalar bile. Yoksul bir rahibin karısı, bütün engellere rağmen, gayet güzel giyinmeyi başarırsa, dadının zaman zaman oda hizmetçisinin görevlerini yapmasını gerektiren saç modellerini tercih ederse, üstelik ziyafetleri fevkalâde, salonu da alelâde kadınların ancak büyük bir gelir sayesinde sağlanabileceğini düşündükleri bir tarzda, gayet zarif ve mükemmel bir şekilde döşeli olursa, o zaman ondan ikinci bir dadı tutmasını ya da kendisinin mürebbiye gibi hareket etmesini beklemek mantıksızca bir şey olur. Mr. Stelling bu bakımdan çok akıllıca davranıyordu. Karısının harikalar yarattığının farkındaydı ve onunla övünüyordu. Herhalde ağır bir çocuğu taşımanın genç Tulliver'ın yürüyüşü için fevkalâde bir şey olduğu söylenemezdi. Fakat Tom, kendi başına uzun yürüyüşler yapmış olduğu için bir hayli idmanlıydı. Gelecek altı aylık dönemde de Mr. Stelling bir talim hocası bulmaya çalışacaktı. Mr. Stelling, hemcinslerinden daha talihli olmaya azmetmişti, ama bir tek konuda değil.

Adam, kendi evinde sözünü dinletmekten tamamıyla vazgeçmiş de değildi. Mr. Riley'ye göre rahip 'dünyanın en şefkatli küçük kadınlarından biriyle' evlenmişti. Riley, sarı bukleli, güler yüzlü Mrs. Stelling'i genç kızlığından beri tanıyordu. Bu bilgisine dayanarak da kadın, evlilik hayatında bazı aile içi anlaşmazlıklarla karşılaşınca, kabahatin Mr. Stelling'de olduğunu söylemeye daima hazırdı.

Eğer Tom kötü huylu bir çocuk olsaydı, muhakkak küçük melek Laura'dan nefret ederdi. Fakat o böyle bir şey yapamayacak kadar iyi kalpliydi. Kalbinde de ileride filizlenip gerçek erkekliğe dönüşecek, zayıflara karşı koruyucu bir acıma duymasına sebep olacak o tohumlar gizliydi. Korkarım Tom, Mrs. Stelling'den nefret ediyordu. Çocuk, uçuk sarı bukleler ve geniş örgülerle, kurumlu bir tavır ve sık sık başkalarının 'görevlerini' hatırlatma arasında bir bağ kurduğu için, ömrünün sonuna kadar bunlardan hiç hoşlanmayacaktı. Fakat küçük Laura'yla oynamamak, onu eğlendirmekten hoşlanmamak da Tom'un elinde değildi. Hatta çocuk, artık tüfek kapsüllerini daha büyük bir amaç uğrunda kullanmaktan ümidini iyice kestiğinden, hepsini de Laura için feda etti. Zira kapsüller patlarken çıkan ateş ve gürültünün Laura'yı eğlendireceğini sanıyordu. Bu yüzden de çocuğuna ateşle oynamayı öğrettiği için Mrs. Stelling'den iyice azar işitti. Laura, bir bakıma Tom için bir oyun arkadaşı sayılıyordu: Çocuk da arkadaşları olmasını öyle istiyordu ki. Tom, gizli gizli Maggie'nin yanında olmasını arzuluyordu. Kız kardeşinin kendisini iyice öfkelendiren unutkanlıklarını bile hoş görmeye hemen hemen hazırdı. Fakat eve döndüğü zamanlarda, bir eğlenceye giderken Maggie'nin yanında koşmasına izin vermekle kız kardeşine büyük bir lûtufta bulunuyormuş gibi bir tavır takınmaktan da geri kalmıyordu.

Ve bu sıkıcı yarım yıllık dönem sona ermeden Maggie oraya da geldi. Mrs. Stelling, küçük kızı gelip ağabeysiyle kalmaya

davet etmişti. İşte bu yüzden Mr. Tulliver ekimin sonlarında arabayla King's Lorton'a gittiği zaman yanında Maggie de vardı. Küçük kız büyük bir yolculuğa çıkmış ve artık dünyayı görüyormuş gibi bir hisse kapılmıştı. Mr. Tulliver'ın Tom'a yaptığı ilk ziyaretti bu. Zira değirmenci oğlunun sık sık evi düşünmesini istemiyordu.

Mr. Stelling karısına misafirleri haber vermek için odadan çıktıktan sonra Maggie de Tom'u doya doya öpmeye başladı. Mr. Tulliver, o zaman, "Eh, oğlum," dedi, "seni çok iyi gördüm. Okul sana yaramış."

Tom, "Keşke hasta gibi bir halim olsaydı," diye düşündü. Sonra da mırıldandı. "İyi olduğumu sanmıyorum, baba. Mr. Stelling'e söylesen de, bana Öklid okutmasa. Galiba bu dişimin ağrımasına sebep oluyor."

(Tom o zamana kadar sadece diş ağrısı çekmişti.)

Mr. Tulliver, sordu. "Öklid mi, oğlum? O da nesi?"

"Bilmem ki... Tarifler, aksiyomlar, üçgenler filân. Bu öğrenmem gereken bir kitap. Hiçbir anlamı da yok."

Mr. Tulliver, oğlunu azarladı. "Haydi, haydi. Böyle şeyler söylememelisin. Öğretmeninin istediği her şeyi öğrenmelisin. O sana nelerin lâzım olduğunu biliyor."

Maggie, biraz da üstünlük taslarmış gibi bir tavırla ağabeysini teselliye çalıştı. "*Ben* artık sana yardım ederim, Tom. Eğer Mrs. Stelling isterse burada bir hayli kalacağım. Sandığımı ve önlüklerimi de getiririm. Öyle değil mi, babacığım?"

Bu sözler Tom'u o kadar eğlendirdi ki çocuk büyük bir zevkle Maggie'ye Öklid'den bir sayfa göstererek onu utandıracağını düşündü. "*Sen* mi bana yardım edeceksin, küçük budala? Senin benim derslerimden birini yaptığını görmek isterdim! Buraya baksana, ben Latince bile öğreniyorum. Kızlar böyle şeyleri hiçbir zaman öğrenemezler. Çünkü hepsi de aptaldır."

Maggie, kedinden emin bir tavırla, "Ben Latincenin ne olduğunu biliyorum," dedi. "Latince bir dildir. Sözlükte Latince kelimeler var. Meselâ 'bonus' hediye mânasına gelir."

Tom bu sözlere çok şaştı ama bunu belli etmedi. "İşte şimdi yanıldın, Miss Maggie. Kendini pek akıllı sanıyorsun, değil mi? Halbuki 'bonus' iyi anlamına gelir. Bonus, bona, bonum."

Maggie, cesaretle, "Kelimenin 'hediye' anlamına gelmemesi için hiçbir sebep yok," diye cevap verdi. "Belki bunun birkaç anlamı var. Zaten hemen her kelime böyle. Meselâ 'lawn', hem çimenlik anlamına geliyor, hem de mendillerin yapıldığı kumaş."

Mr. Tulliver, güldü. "Aferin sana, küçüğüm." Tom ise Maggie yanında kalacağı için hudutsuz bir sevince kapılmış olmakla beraber kız kardeşinin bu bilgiçliğine bayağı sinirlendi. Ama Maggie kitaplarını görünce âdeta dehşete kapılacak ve kendini beğenmekten de vazgeçecekti.

Mrs. Stelling, Maggie'yi ısrarla davet ederken, kızın bir haftadan daha uzun bir zaman kalabileceğini söylememişti. Fakat kızı dizlerinin arasına alarak ona siyah gözlerini nereden çaldığını soran Rahip Stelling Maggie'nin on beş gün kalması için ısrar etti. Maggie, Mr. Stelling'in pek sevimli bir adam olduğunu düşündü. Mr. Tulliver ise küçük kızını, zekâsını takdir edebilecek, yabancılara gösterebilecek bir yere bıraktığı için gurur duydu.

Babaları arabayla uzaklaşırken Tom, "Şimdi benimle kütüphaneye gel, Maggie," dedi. "Neden başını öyle sallayıp duruyorsun, budala?" Maggie'nin saçlarına yeni bir biçim verilmiş ve dikkatle fırçalanarak, kulaklarının arkasına atılmıştı. Buna rağmen Maggie'ye hâlâ saçları gözlerine giriyormuş gibi geliyordu. "Seni gören çıldırdığını zannedecek."

Maggie, sabırsız bir tavırla cevap verdi. "Bu elimde değil. Benimle alay etme, Tom." Kütüphanedeki kitaplığı gören kız, "Ah,

ne hoş kitaplar," diye bağırdı. "Bu kadar çok kitabımın olmasını öyle isterdim ki!"

Tom, zaferle, "Sen içlerinden birini bile okuyamazsın," dedi. "Hepsi de Latince!"

Maggie, bağırdı. "Hepsi de değil... Bunun arkasındaki yazıyı okuyabiliyorum, 'Roma İmparatorluğu'nun Çöküşü."

Tom, "Eh, bu ne anlama geliyor?" diye başını salladı. "İşte bunu bilmiyorsun."

Maggie, küçümseyerek, "Fakat hemen öğrenebilirim," dedi.

"Ya? Nasıl?"

"İçine bakar ve kitabın neye dair olduğunu anlarım."

Kız kardeşinin esere el attığını gören Tom, telâşlandı. "Onu sakın çıkarma, Miss Maggie. Mr. Stelling, izni olmadan kitabına dokunulmasından hoşlanmaz. Şimdi onu alırsan, beni azarlar."

"İyi ya. O halde bana kendi kitaplarını göster. Hepsini de!" Maggie dönerek, kollarını Tom'un boynuna doladı. Küçük yuvarlak burnunu ağabeysinin yanağına sürdü.

Tom, sevgili Maggie'si yanında olduğu için o kadar memnundu ki. Kız kardeşiyle tartışacak, karşısına geçip öğünecekti. Çocuk, Maggie'yi belinden yakalayarak onunla zıplaya zıplaya kütüphanedeki büyük masanın etrafında dönmeye başladı. Gitgide hızlandılar, sonunda Maggie'nin saçları kulaklarının arkasından fırladı. Şimdi bu saçlar canlı bir süpürge gibi dönüp duruyorlardı. Fakat masanın etrafındaki dönüşler gitgide çılgınca bir hal aldı. Nihayet Mr. Stelling'in okuma sehpasına erişen iki kardeş bunu üzerindeki ağır sözlüklerle birlikte müthiş bir gürültüyle yere yuvarlandılar. Neyseki zemin katındalardı. Kütüphane, evin tek katlı bir bölüğünü teşkil ediyordu. İşte bu yüzden yazı sehpası devrildiği zaman öyle korku verici titreşimler ve yankılar olmadı. Fakat Mr. veya Mrs. Stelling'in gelmesinden çekinen Tom, korkudan birkaç dakika sersemledi.

Sonra da yazı sehpasını çabucak yerden kaldırdı. "Aman Maggie, burada gürültü etmemeliyiz. Eğer bir şey kırarsak, Mrs. Stelling'in *'peccavi'*sine uğrarız."

Maggie, sordu. "O da nedir?"

Tom, bilgisiyle öğünmekten kendisini alamadı. "Azarlama'nın Latincesi bu."

Maggie, "Mrs. Stelling aksi bir kadın mı?" dedi.

"Hem de nasıl!" Tom sözlerini kuvvetlendirmek için başını salladı.

Maggie, mırıldandı: "Bence kadınlar erkeklerden daha aksi oluyor. Glegg teyzem, Glegg enişteden daha huysuz. Annem de beni babamdan çok azarlıyor."

Tom, "Sen de günün birinde kadın olacaksın," diye cevap verdi. "Onun için böyle konuşman yersiz."

Maggie, başını şöyle bir salladı. "Ama ben zeki bir kadın olacağım."

"Muhakkak. Zeki, kibirli ve aksi bir kadın. Herkes senden nefret edecek."

"Fakat sen benden nefret etmemelisin, Tom. Böyle bir şey yaparsan, çok kötülük etmiş olursun. Çünkü ben senin kardeşinim."

"Öyle ama, aksi, huysuz bir yaratık olursan, o zaman senden nefret ederim."

"Benden nefret edemezsin, Tom! Ben aksi olmayacağım ki. Sana daima iyi davranacağım, herkese de öyle. Benden sahiden nefret etmeyeceksin, değil mi, Tom?"

"Amaan sende! Neyse... Gel bakalım, artık derslerime çalışma zamanı geldi. Şuraya bak! Neler yapmam gerektiğini görüyormusun?" Tom, Maggie'yi kendisine doğru çekerek ona teoremini gösterdi. Maggie ise saçlarını kulaklarının arkasına atarak Öklid konusunda ağabeysine yardım edecek güçte olduğunu ispata ha-

zırlandı. Kendinden, güçlerinden emin bir tavırla yazıyı okumaya başladı. Fakat biraz sonra iyice şaşalamış, yüzü de öfkesinden kızarmıştı. Kaçınılacak gibi değildi. Beceriksizliğini itiraf zorundaydı Maggie. Kız gururunun bu şekilde kırılmasından da hiç hoşlanmazdı.

"Bunlar saçma!" dedi, "Çirkin şeyler. Kimse bütün bunları çözmek zorunda değil."

Tom, kitabı Maggie'nin önünden çekerek, başını salladı. "İşte böyle, Miss Maggie. Görüyorsun ya? Sandığın kadar akıllı değil mişsin."

Maggie, somurttu. "Hah... Ben de senin gibi daha önce neler olduğunu öğrenseydim, bunu da çözerdim."

Tom, "İşte bunu hiç yapamazdın, akıllım," diye cevap verdi. "Daha önce neler olduğunu öğrenince, durum daha güçleşiyor. Çünkü o zaman üçüncü ispatın, beşinci aksiyomun ne olduğunu söylemek zorunda kalıyorsun. Neyse, başımdan çekil artık. Benim bunu çözmem lâzım. İşte Latince Gramer. Bak bakalım bundan ne anlam çıkaracaksın."

O matematik yenilgisinin verdiği utançtan sonra, Lâtin grameri Maggie'nin üzüntüsünü giderdi. Zira kız yeni kelimelerden pek hoşlanırdı. Maggie çabucak sonda bir İngilizce açıklama olduğunu keşfetti. Bu sayede fazla sıkılmadan Latince hakkında iyice bilgi sahibi olacaktı. Kız, çok geçmeden sentaks kurallarını atlamaya karar verdi. Örnekler o kadar ilgi çekiciydi ki. Bilinmeyen bir parçadan koparılıp alınan bu esrarlı cümleler, –tıpkı, hayvanların acayip boynuzları, görülmemiş bitkilerin yaprakları gibi– kızın hayalgücünün sınırlarını aşmasına sebep oldu. Üstelik bunlar kendilerine özgü garip bir dilde oldukları için daha da çekiciydiler. Maggie, bunların ne anlama geldiklerini çıkarmayı da öğrenecekti. Tom'un hiçbir kızın öğrenemeyeceğini söylediği Lâtin grameri gerçekten çok ilginçti. Maggie, bunu ilgi çekici

bulduğu için de kendi kendisiyle öğünüyordu. Kız en çok kısacık örneklerden hoşlanıyordu. *Mors omnibus est communis* yavan olabilirdi ama neyseki Maggie Latinceyi öğrenmeyi istiyordu. Fakat, 'oğlu böyle bir huya sahip olduğu için kutlanan baba' Maggie'nin türlü hoş tahminlerde bulunmasına sebep oldu.* Tom kendisine seslendiği sırada da Maggie, 'Hiçbir yıldızın giremediği sık koru'da kaybolmuştu.

"Maggie, haydi bakalım, bana gramer kitabını ver."

Kız, kitabı ağabeysine vermek için oturduğu geniş koltuktan fırladı. "Ah, Tom, ne güzel kitap bu! Sözlükten daha da hoş. Latinceyi çabucak öğrenebilirim. Bunun hiç de güç olmadığından eminim."

Tom, "Haha," dedi. "Senin ne yaptığını biliyorum. Sondaki İngilizce cümleleri okuyordun değil mi? Bunu her eşek yapabilir."

Tom, kitabı yakalayarak bunu azimli ve ciddî bir tavırla açtı. Bu tavrıyla, "Öğrenmem lâzım gelen bir ders var," der gibiydi. "Bunu hiçbir eşek de başaramaz." Biraz öfkelenen Maggie kitaplığa döndü. Ciltlerin isimlerinin ne anlama geldiğini çözmeye çalışarak eğlenecekti.

Nihayet Tom, ona seslendi. "Haydi, Maggie. Gel beni dinle. Bakalım ezberleyebilmiş miyim? Masanın öbür tarafında ayakta dur. Mr. Stelling beni dinlerken orada oturur."

Maggie, bu emre itaat ederek, açık kitabı aldı.

"Nereden başlayacaksın, Tom?"

"*Apellative arborum*'dan. Çünkü bu hafta öğrendiklerimi baştan tekrarlamalıyım."

Tom, üç satırı oldukça kolaylıkla tekrarladı. Maggie de bu yüzden *'mas*'ın ne anlama geldiğini düşünmeye başlayarak, göre-

---

* Bu ve aşağıdaki cümle, söz konusu gramer kitabındaki kalıp cümlelerdir. (ed.n.)

vinin ağabeysine yardım etmek olduğunu hemen hemen unuttu. Tom, *'Sunt etiam volucrum'*da takılınca bu 'mas' kelimesi de iki defa tekrarlandı.

"Söyleme, Maggie, söyleme... *Sunt etiam volucrum... Sunt etiam volucrum... ut ostrea, cetus* –"

"Hayır." Maggie, ağzını açarak başını salladı.

"*Sunt etiam volucrum...*" Tom, bu kelimeleri ağır ağır söyledi. Sanki ondan sonraki kelimelere kendilerini beklediğini imâ ediyor ve onların daha çabuk kafasında belirivermelerini bekliyordu.

Maggie, sabırsızlanmaya başlamıştı. "C, u, s."

Tom, "Biliyorum, biliyorum," dedi. "Dilini tut. *'Cue passer hirundo, Ferarum... ferarum...* Tom kalemini alarak bununla defterinin kabına sert vurarak, birkaç nokta yaptı. "*Ferarum...*"

Maggie, "Aman Tom," diye şikâyet etti. "Amma da uzattın! *Ut...*"

"Ut, ostrea..."

Maggie, "Hayır, hayır," dedi. *"Ut, tigris..."*

Tom, "Tamam," diye cevap verdi. "Artık söyleyebilirim. Unuttuğum *'tigris, vulpes'* idi. *'Ut tigris, vulpes; et Piscium.'"*

Tom, biraz daha kekeleyerek, tekrarlayarak ondan sonraki birkaç satırı söyleyebildi.

"Şimdi," dedi, "sıra yarın için ezberlediklerimde. O kitabı bir dakika bana ver."

Tom, kendi kendine bir şeyler mırıldandı. Yumruğunu masaya vurarak, bu karışık sözlere eşlik ediyordu. Sonra kitabı kardeşine iade etti.

"Mascula nimona in a," diye başladı.

Maggie, "Hayır, Tom," dedi. "Demin söylediklerinden sonra gelen satır bu değil. *'Nomen non creskens genittivo...'"*

Tom, alaylı alaylı gülerek, "*Creskens Genittivo,*" diye bağırdı. Çünkü bu atladığı kısmı bir gün önceki ders için ezberlemişti. Ve

bir centilmenin karşısındakinin bozuk telâffuzunun acınacak gülünçlüğünü sezmesi için Latinceye iyice aşina olması şart değildi. "*Creskens genittivo!* Sen de ne aptalsın, Maggie!"

"Gülmen için hiçbir sebep yok, Tom. Sen bu cümleyi hatırlamadın bile. Bunun benim okuduğum gibi söylenildiğinden de eminim. Başka türlü okunup okunmadığını nereden bilebilirim."

"Püüüüf! Sana kızların Latince öğrenemeyeceklerini söyledim. O '*Nomens nin crescens genitivo*,' diye okunur."

"Pekâlâ öyleyse." Maggie, somurtmuştu. "Ben de o cümleyi senin kadar okuyabilirim. Ayrıca noktalara hiç dikkat etmiyorsun. Noktalı virgüllerde, virgüllerdekinin iki misli durulur. Senin böyle yaptığın yok. Üstelik hiç durulmayacak yerlerde uzun uzun bekliyorsun."

"Haydi, haydi, gevezeliği bırak. Müsaade et de şunu tekrarlıyayım."

Daha sonra onları misafir odasına çağırdılar. İki kardeş akşam saatlerini orada geçirdiler. Maggie, Mr. Stelling'in, zekâsına hayran olduğundan emindi. Bu yüzden Rahiple neşeli neşeli konuşmaya başladı. Kız kardeşinin bu cesareti Tom'u hem şaşırttı, hem de korkuttu. Fakat Mr. Stelling'in bir ara çingenelerin yanına kaçtığını duyduğu küçük bir kızdan bahsetmesi üzerine Maggie'nin de neşesi sönüverdi.

Mrs. Stelling de Maggie'ye takıldı. "O kız herhalde pek acayip bir şeydi..." Fakat acayip olduğunu düşünmeleri ve bu konuda böyle şakalar yapmaları Maggie'nin hiç hoşuna gitmemişti. Kız, Mr. Stelling'in aslında kendisini hiç takdir etmediğini düşünmeye başladı. Yatmaya giderken de çok keyifsizdi. Mrs. Stelling'in de kendisine saçlarını hiç beğenmiyormuş gibi bir tavırla baktığından emindi. Çünkü Maggie'nin saçları arkasına dümdüz düşüyordu.

Buna rağmen Tom'a yaptığı bu on beş günlük ziyaret boyunca Maggie gerçekten çok mutluydu. Ağabeysi ders yaparken onun

da kütüphanede oturmasına izin veriyorlardı. Sonra Maggie kitapları karıştırırken Latince gramerdeki örneklerin derinliklerine de daldı. Genel olarak kadınlardan nefret eden astronom, kızı o kadar şaşırttı, öyle acayip şeyler düşünmesine sebep oldu ki, nihayet bir gün dayanamayarak bu konuyu Mr. Stelling'e açtı. Acaba bütün astronomlar kadınlardan nefret mi ediyorlardı?* Yoksa onlardan nefret eden sadece bu astronom muydu? Fakat kız Rahibin cevabını da beklemedi.

"Herhalde bütün astronomlar da kadınlardan nefret ediyorlar. Çünkü bildiğiniz gibi onlar yüksek kulelerde oturuyorlar. Eğer kadınlar oraya çıkarlarsa, adamlarla konuşur, onların yıldızlara bakmalarına da engel olurlar."

Küçük kızın gevezelikleri Mr. Stelling'in pek hoşuna gidiyordu. İkisi gayet iyi anlaşıyorlardı. Maggie Tom'a, onun gibi Mr. Stelling'in okulunda okumayı ve aynı şeyleri öğrenmeyi istediğini söyledi. Öklid'i anlayacağından emindi. Çünkü tekrar kitaba bakmış ve A, B, C'nin ne olduğunu anlamıştı. Bunlar çizgilerin adlarıydılar.

Tom, "Teoremleri çözemeyeceğinden eminim," dedi. "Mr. Stelling'e de bunu soracağım."

Kendini beğenmiş küçük, "Buna aldırmam ki," diye cevap verdi. "Hatta bu meseleyi Mr. Stelling'e ben kendim soracağım."

Aynı akşam salonda otururlarken Maggie, "Mr. Stelling," diye başladı, "ağabeyim yerine bana öğretmenlik etseydiniz, Öklid'i ve Tom'un bütün derslerini öğrenemez miydim?"

Tom öfkeyle homurdandı. "Hayır, öğrenemezdin. Kızlar Öklid'i anlayamazlar. Öyle değil mi, efendim?"

Mr. Stelling, "Onlar her konudan biraz bir şeyler kaparlar sanırım," diye cevap verdi. "Kızların yüzeyde bir zekâsı vardır.

---

* Bu cümle de, fiil çekimine örnek olarak Eton Latince gramer kitabında yer almaktadır. (ed.n.)

Fakat onlar hiçbir konunun derinliklerine inemezler. Kızlar zeki fakat yüzeydedirler."

Bu hüküm Tom'un pek hoşuna gitmişti. Mr. Stelling'in sandalyesinin arkasında durarak zaferin verdiği sevinci Maggie'ye anlatmak için usulca başını salladı. Maggie'ye gelince... Ömründe bu kadar utanmamıştı. Kısacık hayatı boyunca kendisine 'zeki' dendiği için çok gururlanmıştı. Fakat şimdi zekiliğin, değerce düşük kimselere özgü bir şey olduğunu anlıyordu. Kafasının Tom gibi ağır ağır işlemesi daha iyi olacaktı galiba.

Yalnız kaldıkları zaman Tom, "Hah hah, Mis Maggie," dedi. "Gördün ya? Zeki olmak hiç de öyle öğünülecek bir şey değilmiş. Hiçbir konunun derinliğine inemeyeceksin."

Bu korkunç akibet Maggie'yi o kadar sarmıştı ki kızın öfkeyle cevap verecek gücü bile yoktu.

Fakat bu zeki, yüzeysel, küçük yaratık, Luke'un sürdüğü arabaya binip uzaklaştığı, kütüphane de Tom için yine bomboş bir yer halini aldığı zaman, çocuk kardeşini fena halde özledi. Tom, Maggie orada kaldığı sırada bayağı zekileşmiş, derslerini daha iyi öğrenmişti. Maggie, Mr. Stelling'e Roma İmparatorluğu hakkında o kadar çok soru sormuştu ki sonunda Tom belirsiz bir şekilde bir zamanlar yeryüzünde Latinceyi Eton Grameri aracılığıyla öğrenmek gereğini duymadan konuşan talihli insanların yaşamış olduğunu anlamaya başlamıştı. Maggie'nin soruları bitip tükenmek bilmemişti. "Gerçekten Lâtin dilince, 'Onu bir kuruşa ya da çürük bir cevize almam,' diyen bir adam yaşamış mı? Yoksa bu İngilizce bir cümleymiş de, sonradan bunu Latinceye mi çevirmişler?" Evet, Tom Lâtin dili konuşan insanların yaşamış olduğunu sezer gibi olmuştu. Bu parlak fikir de çocuğun o yarım yıl boyunca öğrendiği tarihsel bilgilere eklenmiş, onları zenginleştirmişti. Zira Rahip o dönem de Tom'a yalnızca Yahudi tarihinin bir özetini okutmakla yetinmişti.

Fakat nihayet bu sıkıntılı yarım yıllık devre de sona erdi. Tom, son sarı yaprakların soğuk rüzgârda çırpınışlarını öyle büyük bir sevinçle seyretti ki. Çocuğa karanlık akşam saatleri, aralık ayının ilk karı, ağustos güneşinden daha parlak ve canlı gözüktü. Çocuk, kendisini eve doğru götüren günlerin birer birer uçtuklarından iyice emin olabilmek için, tatile üç hafta kala bahçenin kuytu bir köşesine yirmi bir çubuk dikti. Artık bunları her sabah sert bir hareketle çekip çıkarıyor ve olanca gücüyle uzaklara atıyordu. Eğer çubukların uzun yolculuklar yapma güçleri olsaydı, Tom onları ta sonsuzluğa fırlatacaktı.

İki tekerlekli araba sessizce karla kaplı köprüyü aşarken evin oturma odasındaki ışığı görmek, soğuk havadan içeriye girerek bildik ocağın sıcaklığı, gülümsemeleri ve öpücükleriyle karşılaşmak ne büyük bir mutluluktu. Tom bu mutluluğu Latince gramer gibi ağır bir bedel ödeyerek elde etmişti ama buna da değerdi. Doğduğumuz yerde duyduğumuz rahatlığı başka hiçbir yerde hissedemeyiz. Orası seçmek denen şeyin ne güç bir iş olduğunu öğrenmeden önce görüp sevdiğimiz eşyalarla doludur. Orada dış dünya bize yalnızca kişiliğimizin bir devamı gibi gelmiştir. Kendi varlığımızı, ellerimizi, ayaklarımızı kabul etmişsek, doğduğumuz yeri de öyle kabul etmiş ve sevmişizdir. O ilk yuvamızın eşyalarını açık artırmaya koysak bunlar herkese pek sıradan, hatta çirkin gelebilir. Eşya konusundaki incelmiş bir zevk bunlara küçümsemeyle bakabilir. İnsanla hayvanı, ya da tanımın daha uygun olmasını istiyorsak, bir İngilizle yabancı hayvanı birbirinden ayıran o üstün nitelik, çevremizde daima daha iyi şeyler olması için uğraşmak değil midir? Fakat eğer sevgilerimiz bu eski, aşağılık eşyalara sımsıkı sarılarak bize oyun oynamak âdetinde olmasalardı, –eğer hayatımızın kutsal ve his dolu tarafları hafızamıza derin kökler salmasalardı– Allah bilir bu uğraşıp didinme bizi nerelere sürüklerdi? Bir fidanlık bahçıvanı, benim dikili çalılardan mey-

dana gelmiş bir çitin karmakarışık dallarına doğru eğilmiş bir mürver ağacını, dalga dalga uzayan bir çimenliğe yayılmış en fevkalâde bir ladene ya da küpe çiçeğine tercih etmemi, bunun daha zevk verici bir şey olduğunu düşünmemi yersiz bulabilir. Ya da nitelik bakımından üstünlüğü kolayca ispat edilemeyen şeylere bağlanmak gibi zayıflıklardan uzak olan ve ciddî bir şekilde yönetilen kafalar... Evet onlar bu seçmenin tutulur tarafı olmadığını düşünebilirler. Aslında o mürver ağacını seçmemin fevkalâde önemli bir sebebi de yoktur. Sadece bu ağaç pek eski bir hâtırayı canlandırmaktadır. Benim için yeni bir şey değildir. Sadece şekil ve renge karşı olan şimdiki duyarlığından faydalanarak bana hitap ettiğini de sanmayın. Hayır o var olduğum sürece yanımdan ayrılmayan bir dosttur. Bu ağaç, neşenin canlı olduğu zamanlarda duyduğum zevke karışmış, onunla birleşmiştir.

2

Noel tatili

O yıl, ak saçlı, kırmızı yüzlü ihtiyar Noel görevini en asil bir şekilde yapmış, sıcaklık ve renkten meydana gelen armağanlarını yollamıştı. Onlarla bir karşıtlık yaratan don ve kar, bu sıcaklık ve renkleri daha belirli bir hale sokuyordu.

Kar, dalga dalga tarlaları ve nehrin kıyılarını örtmüştü; bebeklerin kollarından daha da yumuşaktı. Kar, her eğri damın etrafında düzgün bir çerçeve çiziyor, koyu kırmızı çatıların renklerine yeni bir parlaklık vererek onlara daha dikkati çekecek bir görünüm veriyordu. Beyaz, ağır kümecikler defne ve köknar ağaçlarının dallarını eğiyor, sonra da titrek bir gürültüyle yere yuvarlanıyorlardı. Kar, sert topraklı şalgam tarlalarını beyaz bir örtüyle bürüyor, bunların üzerinde koyunlar koyu birer leke gibi duruyordu. Bütün bahçe kapıları kar yığınları yüzünden kapanmıştı. Şurada burada unutulmuş dört ayaklı bir hayvan sanki kederden taşlaşmış gibi bekliyordu. Ne bir pırıltı, ne de bir gölge vardı. Çünkü gökyüzü bir tek uçuk renkli buluttan ibaretti. Sonu gelmeyen bir ıstırapla inleyerek hızla akan kara nehrin gürül-

tüsünden başka bir ses duyulmuyordu. Fakat ihtiyar Noel dış dünyayı böyle kalpsizce sanılacak bir şekilde büyülerken, kendi kendine de gülümsüyordu. Evleri yeni bir parlaklıkla aydınlatmak, odalardaki zengin renkleri daha berraklaştırmak, sıcak yemek kokusunu daha zevk verici bir hale sokmak niyetindeydi. O, akrabalar arasındaki ilkel dostluğu kuvvetlendirecek tatlı bir hapishane meydana getirmeyi istiyordu. Tanıdık insan yüzlerindeki aydınlık, bulutların arkasına gizlenmiş güneş gibi büyük bir sevinçle karşılanmalıydı, ihtiyar Noel'in bu şefkati evsiz barksızlara kötü bir etki yapıyordu. Ocağın pek iyi yanmadığı, yemeğin mis gibi kokmadığı evlere, yüzleri güneş gibi parlamayan, gözleri yoksulluğun sebep olduğu ümitsizlik yüzünden boş boş bakan insanlara da öyle... Fakat o yaşlı, güzel mevsimin niyeti iyiydi. Belki o insanları tarafsızca memnun etmesini öğrenmemişti ama bunun sebebi de babası Zamanın bu sırrı amansızca bir inatla o büyük, ağır ağır çarpan kalbinde saklamasıydı.

Tom'un eve dönmekten yepyeni bir sevinç duymasına rağmen çocuk bu Noel'in nedense eskiler kadar mutlu olmadığını düşünüyordu. Dikenli defnede yine bir sürü kırmızı tohum vardı. Noel gecesi Maggie'yle pencereleri, şömineleri ve resim çerçevelerini (yine eski zevksizlikleriyle) dikenli defne ve siyah tohumlu sarmaşık dallarıyla süslediler. Gece yarısından sonra her zaman olduğu gibi pencerelerin altında şarkı söylendi. Tom'un küçümseyerek, şarkıcıların, papazın yardımcısı ihtiyar Patch'le koro üyeleri olduğunu tekrarlamasına rağmen Maggie yine korktu. Kıza göre tabiatüstü bir kuvvet söylüyordu bu şarkıları. Maggie uykusunda rüya görürken koro şarkıya başlayınca dehşet ve huşuyla titredi, kadife elbiseli adamlar, bulutların üzerinde oturan meleklerin hayali karşısında gözden kayboldular. Geceyarısı söylenen şarkı her zaman olduğu gibi sabahı diğerlerinden çok farklı bir sabah yaptı. Kahvaltı saatinde mutfaktan etrafa

kızarmış ekmek ve bira kokusu yayıldı. En sevilen ilâhî, yeşil dallar ve kısacık bir vaaz, kiliseye gidişe bayramlara özgün bir hava verdi. Kiliseden dönüşte, karları temizlemek için ayaklarını yere vura vura içeri girdikleri zaman Moss hala ve Moss enişte sekiz çocuklarıyla onları misafir odasında bekliyorlardı. Çocukların yüzleri ocakta yanan ateşin parlaklığını aksettiriyordu âdeta. Erikli pasta her zamanki gibi nefis bir yuvarlaklıktaydı. Sanki mide hastalığından yakınan Püritenlerin fırlattığı cehennem ateşinden kahramanca bir çabayla kurtarılmış gibi, pastanın etrafından o sembolik, mavi alevler yükseliyordu. Bunun üzerine yenilen şeyler de yine fevkalâdeydi. Altın gibi portakallar, kahverengi cevizler, açıklı koyulu kristale benzeyen elma jölesi ve peynir. Bütün bunlar Noel demekti. Tom, kendini bildi bileli daima böyle olmuştu. Bu seferkinin tek farkı, kızakla daha güzel kaymaları ve kar topu oynamalarıydı.

Noel neşeliydi ama Mr. Tulliver değil. Adam öfkeliydi, etrafa meydan okurmuş gibi bir hali vardı. Ve Tom, babasının giriştiği kavgalarda daima onun tarafını tutarak, adamın haksızlığa uğradığını iddia ederken duyduğu üzüntüyü onunla paylaşmasına rağmen, bu sefer Maggie'yi sıkan o duyguyu kendisi de hissetti. Hele tatlı ağır ağır yenilirken Mr. Tulliver'ın daha hiddetlenerek sesini gitgide yükseltip, durumu anlatırken avaz avaz bağırmaya başlaması sebep oldu buna. Tom bütün dikkatini cevizlere ve şuruba verecekti ama çocuk dünyanın ahlâksız düşmanlarla dolu olduğunu, insanın büyüdüğü zaman sık sık kavga etmek zorunda kaldığını düşünüyordu. Tom, kavgadan hoşlanmazdı. Tabiî iyice pataklayabileceği bir düşmanıyla mertçe kavga etmeye ve anlaşmazlığı bu şekilde çabucak sona erdirmeye bir diyeceği yoktu. Babasının öfkeli konuşması çocuğu rahatsız ediyordu. Ama Tom'un bu hissini tahlil ettiği yoktu. Babasının bu konuda kabahatli olduğunun da farkında değildi.

Mr. Tulliver'ın bütün gücüyle karşı koymaya karar vermesine sebep olan o kötü ilkelerin bugünkü temsilcisi Mr. Pivart adında biriydi. Adamın Riplle'ın yukarısında toprakları vardı. Bu araziyi sulamak için hazırlık yapıyordu. 'Su sudur' ilkesince bu durum Mr. Tulliver'ın hissesine düşen meşru su gücünü etkileyecekti. Nehrin üzerinde bir değirmeni olan Dix, İhtiyar İblise yardakçılık etmek bakımından Pivart'ın yanında solda sıfır kalırdı. O eski mesele hakem usulüyle halledilince Dix'in de aklı başına gelmişti. Wakem'ın tavsiyelerinin de ona bir faydası olmamıştı. Hayır, Mr. Tulliver'a göre Dix kanun yoluyla hiçbir şey yapamamıştı. Mr. Tulliver Pivart'a öyle kızıyordu ki, bu yüzden Dix gibi şaşkın bir düşmana karşı duyduğu küçümseme dostça bir tarafsızlık halini almaya başlamıştı. Mr. Tulliver'ın bugün Mr. Moss'dan başka erkek dinleyicisi yoktu. O da, kendisinin de itiraf ettiği gibi, değirmen işlerinden hiç anlamıyordu. Sadece akraba oldukları ve kendisinden borç para da aldığı için –yani önyargıları yüzünden– Mr. Tulliver'ın iddialarını onaylıyordu. Neyse Mr. Tulliver'ın da dinleyicilerini inandırmak gibi boş bir amacı yoktu. Adam sırf rahatlamak için konuşuyordu. O arada iyi kalpli Mr. Moss da gözlerini açık tutabilmek için elinden geleni yapıyordu. Zira çalışmaktan iyice yorulmuş olan vücudunu o nefis yemekler hemen etkilemiş ve adamın üzerine bir ağırlık çökmüştü. Konuyu daha iyi anlayan ve ağabeysini etkileyen her şeyle ilgilenen Mrs. Moss ise dikkatle Mr. Tulliver'ı dinliyor, çocuklarından fırsat buldukça da bir iki kelime söylüyordu.

Bir ara, "Pivart buraya yeni geldi değil mi?" diye sordu. "Babamın zamanında onun burada toprakları yoktu. Ben evlenmeden önce yani, senin zamanında da öyle..."

Mr. Tulliver, öfkeyle kelimelere basa basa cevap verdi... "Yeni mi? Bence yeni tabiî. Dorlcote Değirmeni yüz yıldan fazla bir zamandan beri ailemizin. Bu Pivart denilen adam buraya ge-

lip, daha kimse ağzını açamadan Bincombe'un çiftliğini satın alıncaya kadar durum iyiydi. Pivart adlı birinin nehrin yatağıyla oynamaya kalktığı ne görülmüş, ne de işitilmişti." Mr. Tulliver, "Ben onu Pivart'lıyacağım," diye konuşarak kadehini kaldırdı. Böylece amacını hiçbir yanlışlığa meydan vermeyecek şekilde iyice belirtmiş olduğunu düşünüyordu.

Mrs. Moss, endişeyle ona baktı. "Onu dava etmek zorun kalmayacağım umarım, ağabey?"

"Neye mecbur olacağımı ben de bilmiyorum. Ama onu neye zorlayacağıma çoktan karar verdim. Hendekleri, kanalları görür o. Tabiî kanun haklı olanın tarafını tutarsa! Bu işin kimin başının altından çıktığını biliyorum. Wakem onu hem destekliyor, hem de kışkırtıyor. Wakem'ın ona kanunun bu konuda kendisine dokunamayacağını söylediğini biliyorum. Fakat memlekette Wakem'dan başka kanundan anlayan kimseler de var. Onu yenmek için kendisinden daha kurnaz ve ahlâksız biri gerek. Ama kanunun girdisini çıktısını ondan daha iyi bilen biri muhakkak olmalı. Yoksa Wakem, Brumley'in davasını kaybetmezdi. Öyle değil mi?" Mr. Tulliver, çok dürüst bir adamdı. Dürüstlüğüyle de övünürdü. Fakat değirmenci kanunun uygulanıp adaletin yerini bulması için usta bir hilekârın tutulması lâzım geldiğine inanıyordu. Kuvvetli olan bu ahlâksız, kendisinden zayıf olanını yenerdi. Zira sonuçta kanun bir horoz dövüşünden farksızdı. Bu dövüşte haksızlığa uğrayan dürüstlüğün, çok cesur ve mahmuzları rakiplerininkinden daha kuvvetli bir horozu seçmesi şarttı.

Mr. Tulliver, kısa bir sessizlikten sonra, sanki zavallı Gritty avukatı övmeğe kalkışmış gibi aksi bir tavırla, "Gore, aptal değildir," dedi. "Bunu bana söylemene lüzum yok. Fakat o kanunu Wakem kadar iyi bilmiyor. Ayrıca su acayip bir şeydir. Onu yabayla alamazsın. İşte bu yüzden İhtiyar İblisle avukatlar su meselelerine meraklı oluyorlar. Su işinde hangi taraf haklı, hangi

taraf haksız hemen belli olur. Ama bu meseleye doğru dürüst bakmak şart. Anlıyacağın nehir nehirdir. Eğer değirmenin varsa, bunu döndürmek için de su gerekir. Pivart'ın hendeklerinin, kanallarının değirmenimin çarkını durdurmayacağını söylemenizin de faydası yok. Ben su işlerinden anlarım. Tutup bana mühendislerin neler söylediğini anlatmaya kalkıyorlar! Pivart'ın hendeklerinin bana zararı dokunacak. Mantık bunu gerektirir. Ama eğer mühendislik buysa, o vakit zamanı gelince ben de Tom'u mühendis yaparım. Belki o bu mühendislik işinin makul bir tarafı olduğunu keşfeder."

Tom, geleceğiyle ilgili bu açıklamadan sonra endişeyle etrafına bakınırken, farkına varmadan bebek Moss'u eğlendirdiği küçük çıngırağı geri çekti. Bunun üzerine ne istediğini dikkati çekecek kadar iyi bilen küçük, hemen hislerini tiz bir çığlıkla açıkladı. Çıngırak kendisine geri verildiği zaman da yatışmadı. Anlaşılan oyuncağın kendisinden alınmasıyla işlenen ilk hatanın üzerinde yaptığı etki hâlâ geçmemişti. Mrs. Moss, bebeği kaptığı gibi telâşla başka bir odaya geçti. Kendisiyle birlikte gelen Mrs. Tulliver'a da, sevgili çocuğunun ağlaması için önemli sebepler olduğuna inandığını söyledi. Bu sözleriyle bebeğin çıngırak için haykırdığını sananların yanıldıklarını imâya çalışıyordu. Küçük, ciyak ciyak bağırmakta haklıydı. Durum düzeltildikten ve bebek susturulduktan sonra Mrs. Moss yengesine baktı.

"Ağabeyimin bu su işi yüzünden bu kadar sinirlenmesine çok üzüldüm."

Mrs. Tulliver, "Ağabeyin böyle işte, Mrs. Moss," diye cevap verdi. Sesinde gizli bir sitem vardı. "Evlenmeden önce böyle şeylerle hiç karşılaşmamıştım." Mrs. Tulliver, kocası bütün bütüne hayran olunamayacak bir şekilde hareket ettiği zaman, Mrs. Moss'a ondan bahsederken daima, "Ağabeyin," derdi. Yumuşak başlı Mrs. Tulliver, ömründe hiç kimseye kızmamıştı ama onun

da biraz hırçınca bir tarafı vardı. Eğer bu da olmasaydı Mrs. Tulliver ne bir Dodson, ne de bir kadın sayılabilirdi. Mrs. Tulliver, ablalarının karşısında daima kendisini savunmak zorunda kaldığı için, en zayıf bir Dodson olarak bile kocasının kız kardeşinden daima üstün olduğunu hissederdi. Ayrıca Mrs. Moss yoksuldu, ağabeysinin eline bakıyordu. Bundan başka iri yarı, iyi huylu, pasaklı, bol bol çocuk doğuran Gritty, yumuşak başlıydı. Mrs. Tulliver'ın sözlerine boyun eğerdi. Ayrıca kadın yalnız kocasıyla kendi çocuklarını değil, uzak yakın bütün akrabalarını da severdi.

Mrs. Moss, "İnşallah adamı dava etmeye kalkışmaz," dedi. "Zira böyle şeylerin nasıl sona ereceğini Allah bilir. Ayrıca haklılar da her zaman kazanamaz. Anladığım kadarı bu Mr. Pivart zengin bir adam. Zenginler de çoğu zaman istediklerini yaptırırlar."

Mrs. Tulliver, elbisesini düzelterek, eteklerini indirdi. "Zenginliğin ne olduğunu ben kendi ailemde gördüm. Ablalarımın kocaları istediklerini yapabilecek kudrette insanlar. Fakat bazen Mr. Tulliver böyle kanunlardan, sulama işlerinden konuşurken çıldıracağımı sanıyorum. Ondan sonra ablalarım da bütün kabahati bende buluyorlar. Çünkü ağabeyin gibi bir adamla evli olmanın ne demek olduğunu bilmiyorlar. Bundan haberleri yok. Nereden olacak? Pullet ablam sabahtan akşama kadar istediğini yapar."

Mrs. Moss, "Kocam akılsız olsaydı bu hiç hoşuma gitmezdi," diye cevap verdi. "Hele ona akıl vermek hiç işime gelmezdi... Herhalde insanın kocasının istediği şeyleri yapması, kendi kendine karar vermeye çalışmasından çok daha kolay."

Mrs. Tulliver, belli belirsiz bir şekilde Glegg ablasını taklid ederek, "Madem bazı kimseler buraya kocalarının hoşuna gidecek şeylerin yapılmasından söz etmeye geldiler," dedi. "O halde

ben de şunu söyliyeyim. Herhalde ağabeyin benim gibi her sözünü dinleyecek, onun her konuda fikrini açıklamasına katlanacak bir kadın daha bulabilmek için uzun zaman beklerdi. Ağabeyin bu sefer de kanunla sulama işini tutturdu. Sabahleyin kalkar kalkmaz bu konuyu açar, ta gece biz yatıncaya kadar... Hiçbir zaman ona itiraz etmiyorum. Ben sadece, 'Pekâlâ, Mr. Tulliver,' diyorum. 'Ne istiyorsan onu yap. Fakat ne olursa olsun, sakın adamı dava etme.'"

Gördüğünüz gibi Mrs. Tulliver kocasının üzerinde etkisi olmayan bir kadın sayılmazdı. Hiçbir kadının kocasını etkilemediği söylenemez zaten. Bir kadın kocasına istediğini ya da bunun tamamıyla aksini yaptırabilir. Mr. Tulliver'ı hızla dava açmaya sürükleyen bir sürü etken arasında muhakkak ki Mrs. Tulliver'ın bu tekdüze yalvarışlarının da rolü olacaktı. Hatta bu bardağı taşıran damla olarak da nitelendirilebilinirdi. Fakat duruma tarafsızca bakıldığı zaman asıl kabahatin bardağı o kadar doldurmuş olan suda olduğu anlaşılır. Bu su durumu o kadar tehlikeli hale sokmuştur ki, artık bardak bir damla bile alamayacak hale gelmiştir. Mrs. Tulliver'ın cılız yalvarışlarının, kadının kişiliği dolayısıyla bu bir tek damla kadar etkili olduğu sanılmasın. Fakat kadın kocasının sözlerine tamamıyla boyun eğmediği zamanlar Mr. Tulliver karşısında Dodson ailesinin bir temsilcisi olduğuna inanıveriyordu. Mr. Tulliver'ın baş ilkelerinden biri de Dodson'lara kendisini hiçbir zaman idareleri altına alamayacaklarını, daima ispat etmekti. Daha doğrusu adam bir erkek Tulliver'ın, içlerinden birinin Mrs. Glegg olmasına rağmen daima dört Dodson'dan üstün olduğunu belirtmeye çalışırdı.

Fakat Mrs. Glegg gibi tipik bir Dodson, değirmencinin karşısına geçerek onunla dava açmaması için münakaşaya bile kalkışsaydı, adamın bu arzusunu avukat Wakem kadar artıramazdı. Tulliver, pazar günlerinde o çok becerikli avukatı gör-

dükçe bu isteği de fazlalaşıyordu. Değirmenci Pivart'ın sulama işinde avukat Wakem'ın parmağı olduğundan emindi. Wakem, Dix'i kışkırtmış, onun bent meselesinde dava açmasına sebep olmuştu. Mr. Tulliver'ın yoldan ve köprüden geçme hakkını korumak için açtığı davayı kaybetmesine sebep olan da yine Wakem'dı. Halbuki şoseden namuslarıyla yürüyecekleri yerde özel arazide tahribat yapmayı tercih eden işsiz güçsüz takımı bu yola dalarak onun tarlasından geçiyorlardı. Bütün avukatlar ahlâksızdılar aslında. Fakat Wakem'ınki, Mr. Tulliver'ın çıkarlarını ve inançlarını temsil eden o 'hakkaniyet' fikrine tamamıyla karşı olan katıksız bir ahlâksızlıktı. Haksızlığa uğrayan değirmencinin düşüncelerinin daha da acılaşmasına sebep olan bir şey daha vardı. Mr. Tulliver, kısa bir zaman önce beş yüz altın borç alırken ister istemez Wakem'a giderek onunla iş yapmak zorunda da kalmıştı. Gaga burunlu, hazır cevap, gayet soğukkanlı bir adamdı Wakem. Daima oyunu kazanacağından eminmiş gibi bir hali vardı. Avukat Gore'un ona daha fazla benzememesi de kızılacak bir şeydi. Gore, kabak kafalı, nazik tavırlı, tombul elli, yusyuvarlak bir adamdı. Horoz dövüşünde Wakem'a karşı onun üzerine oynamak gerçekten budalalık olurdu. Gore, sinsi herifin biriydi. Zayıf taraflarının fazla dürüstlükle de bir ilgisi yoktu. Fakat bol bol göz kırpmak, ne kadar anlamlı olursa olsun, herhalde bir taş duvarın diğer tarafını gördüğünüz anlamına gelmezdi. Mr. Tulliver 'su sudur' ilkesine ve Pivart'ın bu sulama meselesindeki iddiaların tutar tarafı olduğuna iyice inanmasına rağmen büyük bir endişeyle Wakem'ın bu inkâr götürmez sonuç hakkında Gore'dan daha büyük bir ustalık göstereceğinden ve türlü kanunî itirazlarda bulunacağından şüpheleniyordu. Fakat dava açarlarsa Mr. Tulliver'ın avukat Wylde'ı tutarak onu kendi tarafına çekme ihtimali vardı. Böylece o, etrafında, hayranlık uyandıran zorba

değirmencinin aleyhinde çalışamayacaktı. Adalette 'kısasa kısas' ilkesini tutan bir kimse için Wakem'ın tanıklarından birinin ter dökerek rezil olduğunu görmek ihtimali de gerçekten çekici bir şeydi. Çünkü Wakem da bir keresinde Tulliver'ın tanıdığını o hale sokmuştu.

Mr. Tulliver, kır atıyla dolaşırken bu şaşırtıcı konularda bir hayli kafa yordu. Kâh bir taraf, kâh diğer taraf ağır basarken başını sağa sola salladı. Fakat sonuç hâlâ görünürlerde yoktu. Buna ancak evde ve ahbaplar arasında yapılan münakaşalar ve tekrarlamalar sonucunda erişilecekti. Bütün tanıdıklara olayın anlatılması ve Mr. Tulliver'ın bu vakayla ilgili düşüncelerinin kuvvetlenmesinden ibaret olan anlaşmazlığın bu ilk devresi bir hayli zaman alacaktı tabiî. Şubatın başında Tom tekrar okula döneceği sırada babasının Pivart'ın iddiaları aleyhindeki sözlerinde hemen hiçbir yenilik yoktu. Değirmencinin, 'su sudur,' gibi bir prensibe budalaca karşı gelen adam hakkında ne gibi tedbirler almak niyetinde olduğu da kesinlikle belli değildi. Tekrarlama da, sürtünme gibi sadece ısı çıkmasına sebep olur. İlerlemeyle bir ilgisi yoktur bunun. Gerçekten Mr. Tulliver da öfkesinden artık belirgin bir şekilde ateş saçmaya başlamıştı. Diğer bakımlardan belki yeni bir delil yoktu ama adam son zamanlarda bir şey daha öğrenmişti. Pivart'la Wakem'ın aralarından su sızmıyordu.

Tom, tatilin sonlarına doğru bir akşam, "Baba," dedi, "Glegg enişte m Avukat Wakem'ın, oğlunu Mr. Stelling'in okuluna göndereceğini söylüyor. Onun Fransa'ya yollanacağı hakkında anlatılanlar doğru değilmiş. Benim Wakem'ın oğluyla aynı okula gitmemi herhalde istemezsin. Öyle değil mi?"

Mr. Tulliver, "Bu meselenin senin eğitiminle bir ilgisi yok oğlum," diye cevap verdi. "Sen Wakem'ın oğlundan geri kalma, bu bana yeter. O çocuk zavallı bir sakat. Yüzü de annesine benzi-

yor. Çocuğun babasına çektiğini hiç sanmıyorum. Fakat oğlunu Mr. Stelling'e göndermesinden Wakem'ın rahibi çok takdir ettiği anlaşılıyor. Wakem, her şeyini iyisini bilir."

Mr. Tulliver için için Tom Wakem'ın oğluyla aynı üstün eğitimi göreceği için gururlanıyordu. Fakat Tom bu bakımdan bir hayli endişeliydi. Avukatın oğlu sakat olmasaydı mesele basitleşecekti. Zira Tom o zaman yüksek ahlâk ilkeleri sağladığı bir serbestlikle çocuğa saldırabilecekti.

3

Yeni okul arkadaşı

Tom okula soğuk, ıslak bir ocak günü döndü. Kaderinin bu çetin devresine uygun bir gündü. Eğer Tom'un cebinde küçük Laura için ufak bir Hollanda bebeği ve şeker olmasaydı, hiçbir şey bu kasvetli havayı dağıtamayacaktı. Tom'un Laura'yı sevindireceğini umması, bundan zevk duyacağını ümit etmesi, karanlığı yaran bir ışık gibiydi. Laura'nın dudaklarını uzatıp, küçücük elleriyle şekeri alacağını düşünmek Tom'un hoşuna gidiyordu. Çocuk bu hayalî zevki daha somut bir hale sokabilmek içini paketi çıkararak, kâğıda küçük bir delik deldi. Bir iki şeker parçasını ağzına attı. Bu iki tekerlekli arabanın körüğü altındaki daracık, ıslak ıslak kokan yere sığınmış olan Tom'un endişelerini öylesine yatıştırdı ki, çocuk yolda birkaç defa daha şeker yemekten kendisini alamadı.

Mr. Stelling, neşeyle, "Seni tekrar gördüğümüze çok sevindik, Tulliver," diye bağırdı. "Üzerindekileri çıkartıp, kütüphaneye gel. Yemek zamanına kadar orada otursun. Kütüphanedeki ocak yanıyor ve orada sana yeni bir arkadaş da var."

Tom, yün atkısını ve bürünmüş olduğu diğer şeyleri çıkarırken kalbi kendisini rahatsız edecek kadar çarpıyordu. Telâştan titremekteydi. Philip Wakem'ı St. Ogg's da görmüştü ama çocuğa rastladığı zaman daima bakışlarını çabucak ondan kaçırmıştı. Philip, kötü bir adamın oğlu olmasaydı da, Tom yine sakat bir çocukla arkadaşlık etmekten hoşlanmayacaktı. Ayrıca Tom, kötü bir adamın oğlunun iyi olabileceğini hiç sanmıyordu. Kendi babası iyi bir adamdı. Tom, bunun tersini söyleyeceklerle hemen dövüşmeye hazırdı. Çocuk Mr. Stelling'in ardından kütüphaneye giderken hem utanç duyuyor, hem de herkese meydan okumayı istiyordu.

Kütüphaneye girince Rahip, "Tulliver," dedi. "İşte yeni arkadaşın. Onunla el sıkış. Bu küçükbey Philip Wakem. Sizi yalnız bırakayım ki kendi kendinize arkadaş olun. Herhalde birbiriniz hakkında bazı şeyler biliyorsunuz. Çünkü evleriniz birbirine yakın."

Tom, yüzünde şaşkın bir ifadeyle, beceriksiz tavırlarla etrafına bakmıyordu. Philip Wakem ise ayağa kalkarak, çekingen bir tavırla ona bir göz attı. Tom ona gidip elini uzatmayı istemiyordu. Daha duruma alışamamıştı. Philip'e, "Merhaba. Nasılsınız?" demeye de hazır değildi.

Mr. Stelling, akıllılık ederek döndü. Dışarı çıkarak kapıyı arkasından kapattı. Çocukların utangaçlığı büyükler yanlarında olmadığı zaman daha çabuk geçerdi.

Philip, Tom'a doğru gidemeyecek kadar gururlu ve çekingendi. Tom'un kendisine bakmaktan tiksindiğini düşünüyor, daha doğrusu bunu seziyordu. Hemen herkes ona bakmaktan hoşlanmazdı. Ayrıca yürüdüğü zamanlar sakatlığı daha da belirli bir hal alıyordu. İşte bu yüzden iki çocuk el sıkmadan, hiç konuşmadan oldukları yerde beklediler. Sonra Tom, ateşin

önüne giderek ısınmaya çalıştı. Zaman zaman usulca Philip'e bakıyordu. Philip ise dalgın bir tavırla önündeki kâğıda birtakım resimler yapmaktaydı. Çocuk, yerine oturmuştu. Resim yaparken bir taraftan da Tom'a ne söyleyeceğini düşünüyordu. Başkalarıyla dost olmak için ilk hareketin kendisinden gelmesinden hiç hoşlanmaz, hatta bundan nefret ederdi. Ama şimdi bunu yenmeye çalışmaktaydı.

Tom artık sık sık ve uzun uzun Philip'in yüzüne bakmaya başlamıştı. Ancak o zaman çocuğun kamburunu fark etmiyordu. Philip'in yüzü öyle tiksinti uyandırıcı bir şey de değildi. Tom, "Yüzü pek acayip," diye düşündü. "Acaba Philip benden kaç yaş büyük?"

Bir anatomi, hatta bir fizyonomi uzmanı Philip'in doğuştan kambur olmadığını, çocuğun bebekken geçirdiği bir kaza yüzünden belkemiğinin sakatlandığını anlardı. Fakat Tom'dan böyle bir şey herhalde beklemiyorsunuz... Onun için Philip bir kamburdu, işte o kadar. Tom, belli belirsiz Wakem'ın oğlunun sakatlığıyla avukatın ahlâksızlığı arasında bir bağ olduğunu düşünüyordu. Babasının, adamın ahlâksızlığından büyük bir öfkeyle sık sık söz ettiğini duymuştu. Tom ayrıca Philip'in kinci bir çocuk olduğundan korkuyordu. Böyleleri sizinle dövüşemez, sinsice intikam almak için birtakım kurnazca yollara baş vururlardı. Mr. Jacob'un akademisinin yakınında kambur bir terzi vardı. Herkes onun pek sevimsiz bir adam olduğunda ortak bir kanaya varmıştı. Halkın menfaatini korumayı görev bilen okul çocukları da sırf adamı ahlâk bakımından kusurlu buldukları için onun arkasından bağırıp ıslık çalarlardı. Yani Tom'un kamburlar konusunda biraz tecrübesi vardı. Fakat bu melânkolik çocuğun yüzü o çirkin terzininkine de hiç benzemiyordu. Philip'in yüzünü çevreleyen kahve rengi saçlarının uçları kızlarınki gibi kıvırcık, bukle

bukleydi. Tom bunun çok acınacak bir şey olduğunu düşündü. Bu Wakem denen çocuk çelimsiz, uçuk renkli bir şeydi. Onun doğru dürüst oyun oynayamayacağı da belliydi. Fakat kalemini imrenilecek bir şekilde kullanmakta, hiç sıkıntı çekmeden arka arkaya resimler yapmaktaydı. Acaba ne resmi yapıyordu? Tom iyice ısınmıştı artık. Yeni bir şeylerle meşgul olmak istiyordu. Herhalde insan aksi, kambur bir arkadaşı olması yalnız başına yağmurda kütüphanenin penceresinden dışarıya bakmaktan ve süpürgeliği tekmelemesinden daha iyiydi. Artık her gün bir şey olacaktı. "Bir kavga ya da başka bir şey..." Tom, Philip'e kendisine sinsice oyunlar oynayamayacağını göstermekten pek hoşlanacağını düşündü.

Birdenbire ocağın önünden ilerleyerek, eğilip Philip'in önündeki kâğıda baktı.

"A, bu küfeli bir eşek!" diye bağırdı. "Bir köpek! Ve mısır tarlasına girmiş keklikler." Hayret ve hayranlığından dili çözülüvermişti. "Vay vay vay. Keşke ben de böyle resim yapabilsem. Bu dönemde resim dersi alacağım. Acaba eşek ve köpek resmi yapmasını öğrenebilecek miyim?"

Philip, "Ders almadan da resim yapabilirsin," dedi. "Bana resim yapmasını öğreten olmadı."

Tom hayretle ona baktı. "Öğreten olmadı mı? Fakat ben at ve köpek resimleri yaptığım zaman hayvanların başlarıyla, bacakları pek acayip oluyor. Halbuki onların nasıl olması lâzım geldiğini de pekâlâ biliyorum. Ev resimlerini iyi yapıyorum. Bacaları da öyle... Duvardan aşağıya kadar inen bacalar... Tepe camları filan." Sonra, bu konudaki beceriksizliğini iyice açıkladığı takdirde Philip'in yanılıp kendisine boyun eğeceğini sanması ihtimali olduğunu düşünerek, hemen ilâve etti. "Tabiî biraz daha denersem herhalde güzel at ve köpek resimleri yapabilirim."

Philip, "Tabiî," diye cevap verdi, "çok kolay bu. Bir şeye iyice, dikkatle bakar, sonra da arka arkaya onun resmini yaparsın. Bir seferinde hatalı yaptığın bir şeyi, gelecek defa düzeltirsin."

Tom şaşkın şaşkın Philip'in kambur sırtının birtakım olağanüstü yeteneklerin kaynağı olmasından şüphelenmeye başlamıştı. "Fakat sana *hiçbir şey* öğretmediler mi?"

Philip, gülümsedi. "Öğrettiler tabiî. Latince, Grekçe, matematik, yazı – daha buna benzer şeyler."

Tom, bir sır söyleyecekmiş gibi sesini alçalttı. "Fakat herhalde Latinceden hoşlanmıyorsun? Öyle değil mi?"

Philip, "Pek de hoşlanmadığımı söyleyemem," dedi.

"Ah. Hoş belki de daha *Propria quoe maribus*'a, gelmedin." Tom, "İşte asıl imtihan budur," der gibi başını iki yana sallıyordu. "İnsan ona gelinceye kadar bol keseden atar ama..."

Philip bu güçlü kuvvetli, hareketli çocuğun aptal olduğunu düşünerek bir an acı bir memnunluk duydu. Fakat aşırı duyarlığı onu çok terbiyeli yapmıştı. Ayrıca Tom'la anlaşmak da istiyordu. Bu yüzden gülme arzusunu yenerek, usulca, "Grameri bitirdim," diye mırıldandı. "Artık gramer dersi almıyorum."

Tom, hayal kırıklığına uğramıştı. "O halde benimle aynı dersleri yapmayacaksın."

"Yapmayacağım. Fakat sana yardım edebileceğimi sanıyorum. Eğer elimden gelirse sana memnunlukla yardım ederim."

Tom, "Teşekkür ederim," demedi. Zira çocuk dalgın dalgın, "Wakem'ın oğlu sandığım gibi kinci bir çocuk değilmiş," diye düşünüyordu.

Nihayet, Philip'e baktı. "Şey... Sen babanı sever misin?"

Philip, kıpkırmızı kesildi. "Evet. Sen babanı sevmiyor musun?"

"Tabiî severim... Sadece öğrenmek istedim..." Philip'in sıkılıp kızardığını fark eden Tom kendinden biraz utanmıştı. Avukat

Wakem'ın oğlu hakkındaki düşüncelerini değiştirmekte güçlük çekiyordu. Eğer Philip babasından nefret etseydi o zaman Tom'un şaşkınlığı da belki biraz geçecekti.

Konuyu değiştirmek için, "Resim dersi alacak mısın?" diye sordu.

Philip, "Hayır," dedi. "Babam zamanımı başka konulara vermemi istiyor."

Tom, bağırdı. "Ne? Latinceye, Öklid'e filan mı?"

"Evet." Philip, kalemi bırakmış, başını eline dayamıştı. Tom ise öne doğru eğilmişti. Dirseklerini masaya dayamış köpekle eşeğe gitgide artan bir hayranlıkla bakıyordu.

Sonra büyük bir merakla, "Buna aldırmıyor musun?" diye sordu.

"Hayır. Başkalarının bildikleri şeyleri ben de öğrenmek isterim. Daha sonra istediğim konularla ilgilenebilirim."

Tom, "Herkes Latince öğrenmeyi neden istiyor, bunu anlayamıyorum," dedi. "Hiç hoş bir şey değil bu."

Philip, başını salladı. "Bir 'centilmen'in eğitimine Latince de dahildir. Bütün 'centilmenler' aynı şeyleri öğrenirler."

"Ne? Avcıların reisi Sir John Crake de Latince biliyor mu?" Tom, Sir John Crake'e benzemeyi çok isterdi.

Philip, "Muhakkak çocukken Latince öğrenmişti," diye cevap verdi. "Herhalde Latinceyi artık unuttu."

"O halde bunu ben de yapabilirim." Tom, bu sözleri nükte yapmak için söylememişti. Aksine çok ciddiydi. Çocuk, Sir John Crake'e benzeme konusunda Latincenin bir engel olamayacağını öğrendiği için pek memnundu. "Tabii insanın okuldayken Latinceyi hatırlaması lâzım. Yoksa o zaman 'Speaker'den bir sürü satır ezberlemek zorunda kalırsın. Biliyor musun, Mr. Stelling bu konuda çok titiz. 'Reçel' yerine 'neçel' dedin mi, insanı belki on defa azarlıyor... Bir tek harf hatası yapmana bile göz yummuyor."

Philip, bu sefer gülmesini tutamadı. "Ben buna aldırmam. Çünkü her şeyi kolaylıkla hatırlıyabilirim. Sonra bazı dersleri severim. Sözgelimi Eski Yunan tarihini. Eski Yunanla ilgili şeyleri. Bir eski Yunanlı olmayı ve Perslerle savaşmayı, sonra evime dönerek trajediler yazmayı çok isterdim... Ya da Sokrates gibi çok akıllı bir adam olmayı. Herkesi kendime hayran ettikten sonra, dokunaklı bir şekilde ölmeyi arzu ederdim..." (Anladığınız gibi Philip de bu sağlam yapılı Barbar'a kafa bakımından kendisinden çok üstün olduğunu göstermeyi istemiyor değildi..."

"Eski Yunanlılar iyi dövüşürler miydi?" Tom, bu konunun çok geniş olabileceğini sezmişti. "Yunan tarihinde Davud, Golyat ve Samson gibi kimseler var mı? Musevi tarihinde hoşuma giden tek şey onlar."

"Eski Yunanlılarla ilgili böyle bir sürü güzel hikâye var. Samson gibi vahşi hayvanları öldüren ilk kahramanlar hakkında bunlar. Sonra Odyssea da –bu fevkalâde güzel bir şiir–, işte bunda Golyat'tan daha harikûlâde bir devden bahsediyor... Adı Polyphemos onun. Alnının ortasında bir tek gözü var. Ufak tefek, fakat son derece zeki ve kurnaz bir adam olan Ulysses çam ağacını iyice yakarak bunu devin o tek gözüne sokuyor. Onun binlerce öküzün böğürmesini andıran bir sesle bağırmasına sebep oluyor."

Tom, zıplayarak masadan uzaklaştı. "Ah, ne eğlenceli!" Önce bir ayağını, sonra da diğerini yere vurdu. "Şey, sen bana bütün bu hikâyeleri anlatabilir misin? Çünkü ben Eski Yunancayı öğrenmeyeceğim... Yoksa öğrenecek miyim?" Tom, bunun imkân dahilinde olduğunu düşünerek ani bir korkuyla ayağını yere vurmaktan vazgeçti. "Bütün 'centilmenler' eski Yunanca öğreniyorlar mı?.. Mr. Stelling beni bu derse de başlatacak mı dersin?"

Philip, "Sanmıyorum," diye cevap verdi. "Buna ihtimal vermiyorum. Fakat o hikâyeleri Eski Yunanca öğrenmeden de okuyabilirsin. Bende onların İngilizcesi var."

"Ama ben okumaktan hiç hoşlanmıyorum. Hikâyeleri senin bana anlatmanı tercih ederim. Tabii içinde dövüş olanlarını... Kız kardeşim Maggie bana her zaman hikâye anlatmaya kalkar. Fakat bunlar çok aptalca şeyler. Kızları ilgilendiren hikâyeler çoğunlukla öyle oluyor zaten. Sen çok savaş hikâyesi biliyor musun?"

Philip, "Evet, bir sürü," dedi. "Eski Yunanlarınkinden başka hikâyeler de biliyorum. Sana Asla Yürekli Richard'la Selâhattin Eyyubi'yi, William Wallace'ı, Robert Bruce'u, James Douglas'ı anlatabilirim. Bildiğim o kadar çok şey var ki."

Tom, sordu. "Sen benden büyüksün değil mi?"

"Neden? Sen kaç yaşındasın? Ben on beşindeyim."

Tom, "Ben on dördüme bastım," diye cevap verdi." Fakat Jacob'un akademisindeki bütün çocukları dövdüm. Buraya gelmeden önce o okula gidiyordum. Ayrıca onları tırmanma ve hokeyde de yendim. Keşke Mr. Stelling izin verse de balık tutmaya gitsek! Sana balık tutmasını öğretebilirim. Sen balık yakalayabilirsin, değil mi? Yalnızca ayakta durman ya da hiç kımıldamadan oturman lâzım."

Tom da kendi hesabına üstünlüğünü ortaya koymaya çalışıyordu. Bu kambur, savaş hikâyelerini bildiği için Tom Tulliver gibi gerçekten dövüşen gerçek bir kahraman ayarında olduğunu sanmamalıydı. Tom'un onun hareketli sporlara katılamayacak durumda olduğunu imâ etmesi üzerine Philip bir an yüzünü buruşturdu. Cevap verdiği zaman da biraz aksileşmiş gibiydi.

"Balık tutmaya tahammülüm yok. İnsanlar gözleri bir oltanın ucunda saatlerce kımıldamadan otururlarken pek aptalca bir hal alıyorlar. Bazen de oltayı suya atıp duruyor fakat hiçbir şey yakalayamıyorlar."

"Fakat onların koskocaman bir turna yakaladıkları zaman da pek aptalca bir halleri olduğunu herhalde iddia edemezsin." Tom

o zamana kadar öyle büyük bir balık tutmamıştı ama bu sporun şerefini korumak için hayalgücünü olanca gücüyle çalıştırıp duruyordu. Wakem'ın oğlunun hoşa gitmeyecek tarafları olduğu belliydi. Onun için de kendisini daima kontrol altında tutmak şarttı. Neyseki bu ilk konuşmanın ahenkli havası iyice bozulmadan iki çocuğu da yemeğe çağırdılar. Philip balık tutma konusundaki pek de sağlam olmayan düşüncelerini iyice açıklama fırsatını bulamadı. Fakat Tom, kendi kendisine, "Bir kamburdan da bu beklenirdi," dedi.

4

"Genç Fikir"

Tom'a Philip'in ilk konuşmaları sırasında doğan o his dalgalanmaları, çocukların haftalarca samimî bir şekilde okul arkadaşlığı etmelerine rağmen aralarındaki ilişkiyi her zaman gölgeledi. Tom, bir 'ahlâksızın' oğlu olan Philip'in en tabiî düşmanı olduğu düşüncesini hiçbir zaman kafasından atamadı. Çocuğun sakatlığına karşı duyduğu tiksintiyi de tamamıyla yenemedi. Tom, ilk izlenimlere sıkıca, inatla sarılan bir çocuktu. Basit izlenimlerin düşünce ve hislere baskın olduğu kafalarda durum daima böyledir. Onun için de çocuk o ilk andaki dış şartların etkisinden hiçbir zamanı kurtulamadı. Buna rağmen keyfi yerinde olduğu zaman Philip'in dostluğundan hoşlanmamak da kabil değildi. Ayrıca çocuk Tom'un bir çeşit bilmece saydığı ve cevapların ancak rastlantıyla bulunabileceğini düşündüğü o Latince alıştırmalarında ona o kadar güzel yardım ediyordu ki. Bundan başka Philip, düşmanlarını ağır darbelerle öldürdükleri için Tom'un pek hoşuna giden kahramanlar –örneğin Wynd'li Hal– hakkında çok hoş hikâyeler de anlatıyordu. Tom, Selâhattin'i pek beğen-

memişti. Çünkü o palasını bir sallayışta yastıkları ikiye biçiveriyordu.* Yastıkları kesmeyi kim isterdi? Bu Tom'a göre aptalca bir hikâyeydi. Onun için çocuk bunu bir daha dinlemeyi istemedi. Fakat yağız atına binmiş olan Robert Bruce, Bannockburn'de üzengilerin üzerinde kalkarak baltasıyla o fazla telâşlı şövalyenin hem miğferini, hem de kafasını ikiye ayırdığı zaman, Tom kendisini onun yerine koyarak büyük bir sevinç hissediyordu. Eğer yanında bir hindistancevizi olsaydı, o da şöminenin önündeki şişle bunu ikiye bölüverecekti. Philip, neşesi yerindeyken hikâyeleri tam Tom'un hoşuna gidecek şekilde anlatıyordu. Bildiği bütün benzetmeleri, deyimleri kullanarak savaşın şiddetini, gürültü ve patırdısını artırıyordu. Fakat Philip'in keyfi ve neşesi daima yerinde değildi. Tom'la yaptıkları ilk konuşma sırasında yenemediği o huysuzca duyarlık zaman zaman yeniden ortaya çıkan mânevi derdin bir belirtisiydi. Bunum bir sebebi sinir ve öfke, bir sebebi de sakatlığı yüzünden kapıldığı acı hislerdi. Bu alınganlık krizleri sırasında her bakış Philip'e kırıcı bir merhamet ya da iyice gizlenemeyen bir tiksintiyle doluymuş gibi gelirdi. Hiç olmazsa kayıtsız bir bakıştı bu. Philip ise kayıtsızlığı, Güneyli bir çocuğun kuzey baharının soluğunu duyduğu gibi, hemen hissederdi. Birlikte dışarı çıktıkları zaman Tom'un kendisini beceriksizce korunmaya kalkışması karşısında Philip bazen vahşice bir öfkeyle iyi niyetli çocuğa çatardı. Üzgün ve sakin bakışlı gözleri böyle anlarda ateş saçardı âdeta. İşte bu yüzden de Tom kamburlar hakkındaki şüphelerini yenemiyordu.

Fakat Philip'in kendi kendine resim yapmasını öğrenmiş olması, bu konudaki ustalığı da, iki çocuk arasında yeni bir bağ meydana getirmişti. Çünkü Tom'un yeni resim öğretmeni çocuğa köpek ve eşek değil de dereler, tahta köprüler ve yıkıntıların

---

* Sir Walter Scott'un *The Talisman* adlı eserinden. (ed.n.)

resmini yaptırıyordu. Bu da Tom'u fena halde kızdırıyordu tabii. Üstelik karakalem yüzünden resimlere bakan toprağın ve hatta bütün tabiatın saten gibi pırıltılı bir görünüşe sahip olduğunu sanırdı. Tom, belki tabiatın pitoresk taraflarına karşı bir ilgi duyuyordu ama doğrusu bu öyle farkedilecek kadar değildi. İşte bu yüzden de çocuk, resim öğretmeni Mr. Goodrich'in sanatının hiç de ilgi çeken bir tarafı olmadığını düşünüyordu. Belirsiz bir şekilde Tom'u plânlar ve haritaları büyütmekle ilgili bir işe sokmayı düşünen Mr. Tulliver, Mudpirt'de Mr. Riley'ye rastladığı zaman, adama, çocuğa böyle şeylerin öğretilmediğinden yakınmıştı. O zaman akıl hocası hemen ona Tom'a resim dersleri verilmesini tavsiye etmişti. Mr. Tulliver, resim dersleri için ek ücret ödemekten kaçınmamalıydı. Tom, iyi bir ressam olursa, kalemini kullanarak plân taslakları çizer ve bol bol para kazanırdı. İşte böylece Tom'a resim dersleri verilmesi emredildi. Mr. Stelling de öğretmen olarak Mr. Goodrich'den başka kimi seçecekti? King Lorton civarında herkes onun mesleğinin eni iyi ustalarından biri olduğuna inanmıyor muydu? İşte Tom da bu sayede kaleminin ucunu iyice sivriltmesini, kırların 'genel görünüşü'nün resmini yapmasını öğrendi. Çocuk, herhalde dar kafalı olduğu için, bu işi pek sıkıcı buluyordu.

Unutmayın, bütün bunlar resim dersleri verilen okullar bulunmadığı, öğretmenlerin daima dürüst kimseler olmadıkları, papazların ileri fikirli ve geniş kültürlü kimseler sayılmadıkları o karanlık çağlarda geçiyordu. Pek de güzel olmayan o günlerde Mr. Stelling gibi bir sürü kafası dar, ihtiyacı fazla rahibin bulunduğu da bir hikâye değil gerçekti. Bu rahiplerin gelirleri ihtiyaçlarından çok değil, kafalarıyla orantılıydı. Tabiî bunun sebebi de hem kadın, hem de gözleri sıkıca bağlı olan talihin böyle mantıklı karışıklıklardan pek hoşlanmasıydı. Peki bir rahibin kafasıyla, geliri arasında ne ilgi vardı? İşte bu 'centilmenler' de meseleyi

halletmek için gelirleriyle ihtiyaçları arasındaki oranı düzeltmeye çalışıyorlardı. Ne olursa olsun ihtiyaçlar kolay kolay ortadan kaldırılamazlar. Onun için de rahipler gelirlerini artırmalarının daha kolay olacağını düşünüyorlardı. Bunun için de bir tek yol vardı. Zira insanların az bir ücret karşılığı iyi iş çıkardıkları o aşağılık meslekler papazlara yasaktı. Artık rahipler yüksek ücret karşılığı kötü iş çıkarıyorlarsa, kabahat onların mıydı? Bundan başka Mr. Stelling, eğitimin nazik ve güç bir iş olduğunu nereden bilirdi? Kayaya ufak bir delik açma gücüne sahip bir hayvanın kazılar konusunda geniş bilgi sahibi olması beklenmeyeceği gibi, eğitim içinde de Mr. Stelling'den daha fazlası beklenemezdi. Mr. Stelling'e daha pek genç yaştayken ileriye doğru dümdüz bir delik oyması öğretilmişti. Adamcağızın başka bir yeteneği de yoktu. Fakat Tom'un yaşıtları arasında onun kadar şanslı olmayanları da vardı. Babaları onları eğitim için bir rahibe yollamışlar ve sonradan çocuklarının hâlâ bilgisiz olduğunu farketmişlerdi. O çok uzaklarda kalan günlerde eğitim öğretim bir talih meselesiydi. Daha doğrusu bir talihsizlik meselesi... Mr. Tulliver gibi eski tip babaların çocuklarına okul ya da öğretmen seçerken takındıkları tavır yanında, sizin bilârdo stakasını ya da kutusunu elinize alırken takındığınız tavır pek ciddî ve pek emin sayılır. Bütün ömürleri boyunca yazılı olmayan bir dil bilgisi düzeyine göre yazı yazmak zorunda kalan bu olağanüstü insanlar, bu şanssızlıklarına rağmen işlerini başarıyla ilerletmiş, oğullarının hayata kendilerinden daha gelişmiş bir şekilde başlamalarını sağlayacak kadar para da kazanmışlardı. Bu adamların, yolu kendi kasabalarına düşen, istemeyi akıllarından bile geçirmedikleri kadar bol şeyler vaadeden öğretmenlerin vicdanı ve becerikliliği konusunda, talihlerine güvenmekten başka yapabilecekleri bir şey yoktu. Bu adamcağızlar, tanıdıklarından bir kumaşçı, oğlunu papaz yapmaz ve eğer bu genç centilmen yirmi dört yaşında üniversitedeki

sefahat hayatına uygunsuz bir evlilikle son vermezse, gerçekten şanslı sayılırlardı. Yoksa çocukları için her şeyin iyisini sağlamaya çalışan bu masum babalar, kumaşçının oğlunun elinden ancak henüz komisyon üyeleri tarafından ziyaret edilmemiş bir okulun açılışına yetişebildikleri takdirde kurtulabilirlerdi. Bu okulda iki üç öğrenci, yüksek tavanlı büyük binadan, gözleri iyi görmeyen, dişsiz ve sağır müdürden faydalanabilirlerdi. Adamın o bilgince ilgisizlik ve silikliğini bu masum babalar boğuntuya getirilerek çocuk başına üç yüz altından kapatıverirlerdi. Bu müdür okula ilk tayin edildiği zaman gerçekten olgun bir bilgin sayılırdı. Fakat olgunlaştıktan sonra güneşte kalan ürünlerin geçirdiği bir safha daha vardır. Pazarlarda böyle ürünlere hiç rağbet etmezler.

Onun için Tom Tulliver, birazcık ilgili bilgi kırıntıları ve çok daha geçerli bilgisizlik yüküyle hayatta ilerlemeye çalışan o zamanki İngiliz delikanlıları ile karşılaştırıldığında, pek de şanssız sayılmazdı. Mr. Stelling, 'centilmen' tavırlı, geniş göğüslü, sıhhatli, büyümekte olan bir çocuğun bol bol sığır eti yemesi lâzım geldiğine inanan bir adamdı. İyi ve sağlam bir tarafı olduğu için Tom'un da gürbüzleşmesini, yemeğini zevkle yemesini istiyordu. Rahibin vicdanı öyle kolay kolay ses veren cinsten değildi. Günlük görevlere birtakım meselelerin bağlı olduğundan haberi yoktu. Papazlık görevini de başarıyla yerine getirdiği söylenemezdi. Fakat beceriksiz centilmenler de yaşamak isterler. Ve eğer kişisel servetleri yoksa eğitim ya da hükümetle ilgilenmek zorunda kalırlar. Yoksa kibar bir insana yakışacak bir hayat sürmeleri imkânsızlaşır. Zaten bu sefer kabahat daha ziyade Tom'daydı. Zira çocuğun kafası Mr. Stelling'in vereceği bilgiyle beslenecek gibi değildi. Doğuştan işaretleri ve soyutlamaları anlama yeteneği kıt olan bir çocuk, tıpkı bir bacağı diğerinden kısa olarak dünyaya gelmiş gibi, bu doğuştan sakatlığının cezasını çekmek zorundadır. Saygıdeğer atalarımızın yıllar boyunca kullandıkları

ve bu yüzden de onayladıkları bir öğrenim metodu, bir çocuğun inanılmayacak aptallığı karşısında kaldırılıp bir kenara atılacak değildi. Mr. Stelling, işaretler ve kavramlar konusunda bu kadar ahmak olan bir çocuğun, diğer konularda da kafasını çalıştıramayacağından emindi. Halbuki muhterem Peder Tom'a başka her konuyu öğretecek yetenekteydi. Saygıdeğer atalarımız birine hiç bilmediği bir gerçeği itiraf ettirmek için adamın parmağına ustalıkla yapılmış olan o kelebek başlı vidayı takar, bunu gitgide sıkıştırırlardı. Onların belirli bir çıkış noktaları vardı. Gerçeğin var olduğundan emindiler. Bu yüzden de onlara vidayı sıkıştırmaktan başka bir şey kalmıyordu. Aynı şekilde Mr. Stelling'in de değişmez bir fikri vardı. Rahip, yetenekli çocukların öğretilmesi uygun her şeyi öğreneceklerine inanıyordu. Eğitim konusunda da uygun şekilde ilerlemezlerse, baş parmağına kelebek vida takılmışcasına onları sıkıştırırdınız. Gitgide artan bir sertlikle alıştırmalar yapılmasında ısrar ederdiniz. Lâtin şiirine karşı duyulan o fazla tembel ilgiyi canlandırmak, çocuğu cesaretlendirmek için de ceza olarak Vergilius'tan bir sayfa verirdiniz.

Fakat bu ikinci dönemde vida biraz gevşetilmişti. Philip öyle zeki ve derslerinde de o kadar ileriydi ki, Mr. Stelling çocuğun bu başarısından kendisine pay çıkararak kolaylıkla övünebilirdi. Bunun hazmetli bir tarafı yoktu. Herhalde bu Tom'un aptallığını yenmekten çok daha kolaydı. Geniş göğüslü, hırslı kimseler bazen bütün dünyayı peşlerine takıp sürükleyemedikleri için dostlarını hayal kırıklığına uğratırlar. Belki başarıya ulaşmak için yüksek mevki ve bol gelire karşı duyulan olağanüstü bir hırstan daha başka şeyler de gerekir. Belki de uğranılan başarısızlığın sebebi bu yiğit ve cesur adamların tembel olmalarıdır. Belki de fazla iştahları *divinae particulum auros*'larının yükselmesine engel olmaktadır. İşte Mr. Stelling de şu ya da bu sebep dolayısıyla o heyecan verici plânlarını daima ileriye atıyordu. Yunan piyesini

bu yüzden düzeltmeye başlamamış, diğer bilgince eserlerine el sürmemişti. Rahip, boş zamanlarında kütüphanesine çekilerek, kapıyı kararlı bir tavırla kitledikten sonra, oturup Theodore Hook'un romanlarından birini okuyordu. Yavaş yavaş Tom'un derslerinde güçlükle, beceriksizce ilerlemesine göz yummaya başlamıştı. Tom, Philip kendisine yardım ettiği için artık kafasını beceriksiz ve şaşkın bir şekilde kullanabilmiş gibi bir tavır takınıyordu. Bu da rahip tarafından sorguya çekildiğinde, kafasının bu işte tarafsız kaldığını itiraf etmesinden daha iyiydi onun için. Tom, bu değişen şartlar altında okulun daha tahammül edilebilecek bir yer halini aldığını düşünüyordu. Artık hayatından memnundu oldukça. Eğitim aracı sayılmayan şeylerden de faydalanarak karmakarışık bir öğrenim görmüş oluyordu. Aslında Tom'un öğrenimi okumak, yazmak, imlâ gibi şeylerden ibaretti. Bu öğrenime, anlaşılmayan fikirlerin abartılmış bir biçimde uygulanması ve dersleri ezberleme konusundaki büyük başarısızlıklar da dahildi.

Buna rağmen bu öğrenim döneminde Tom da belirli bir gelişme oldu. Belki de bunun sebebi, onun yanlış eğitimin kötülüklerini ispat için kullanılan bir örnek değil de, karakteri tamamıyla şartların etkisinde kalmayan, kanlı canlı bir çocuk olmasıydı.

Sözgelimi çocuğun duruş ve yürüyüşü iyice düzelmişti. Tom, bir bakıma bunu köy öğretmeni Mr. Poulter'a borçluydu. Eski bir asker olan Mr. Poulter'ı Tom'u talim ettirmesi için tutmuşlardı. Bundan ikisi de pek memnundular. Kara Kuğu Hanı'ndakiler, Mr. Poulter'ın bir zamanlar Fransızları ne kadar korkuttuğunu iyi bilirlerdi, ama aslında adamın öyle korkunç bir hali yoktu. Mr. Poulter, kuruyup ufalmıştı âdeta. Sabahları her tarafı titrerdi. Ama bunun sebebi yaş değil, King's Lorton'daki çocukların tersliğiydi. Mr. Poulter ancak cin içtiği zaman bu yaramazlarla başa çıkabiliyordu. Buna rağmen Mr. Poulter vücudunu daima

dimdik tutar, elbiselerini iyice fırçalatır, pantalonunun kemerini de sıkıca takardı. Adam, çarşamba ve cumartesi günleri öğleden sonra Tom'a ders vermeye geldiği zaman cin ve eski hâtıralar kendisine ilham kaynağı olurdu. O zaman adam trampet sesini duymuş emekli bir binek atına benzerdi. Talim süresi daima savaşla ilgili hikâyelerle uzatılırdı. Tom için bunlar Philip'in *İlyada* hikâyelerinden çok daha ilginçti. Çünkü *İlyada*'da top yoktu. Bundan başka Tom, Hektor'la Akhilleus'un yaşamış olduklarından söz edildiğini duymuş ve fena halde de sinirlenmişti. Fakat Wellington Dükü gerçekten yaşıyordu. Napolèon ise yakınlarda ölmüştü. Bu yüzden Mr. Poulter'ın savaş hikâyelerinin uydurma olduklarından şüphe etmek imkânsızdı. Anlaşıldığına göre Mr. Poulter Talavera'da bir hayli dikkati çekmişti. Düşmanın mensup olduğu piyade alayından büyük bir dehşetle bahsetmesinin başlıca sebeplerinden biri de buydu. Bazı günler, Mr. Poulter'ın hafızası her zamankinden daha fazla canlanır, adam o zaman Wellington Dükü'nün, başkalarının duyup da kıskanmaması için onu gizlice nasıl övdüğünü anlatırdı. Adam savaş alanında yaralandıktan sonra yatırıldığı hastanedeki cerrah da Mr. Poulter'ın etinin üstünlüğü karşısında büyük bir hayranlık duymuştu. Başka bir etteki yara bu kadar zaman içinde böyle çabucak iyileşmezdi. Mr. Poulter, katıldığı önemli savaşla ilgili fakat kendisiyle ilgisi olmayan noktalarda daha sıkı ağızlıydı. Sadece, otoritesini ortaya koyarak askerî tarihle ilgili gelişi güzel fikirleri onayladığını sanmamaları için konuşurdu. Mr. Poulter özellikle Badajos kuşatıldığı sırada olanları iyi bildiğini iddia eden kimseleri sessiz bir merhametle süzerdi. "Bu geveze daha ilk saldırıda benim gibi yere yuvarlansaydı, çiğnenip nefesi kesilseydi, o zaman Badajos kuşatmasından bahsedebilirdi!" diye düşünürdü. Tom'un da Mr. Poulter'ın tecrübeleriyle ilgisi olmayan diğer savaş meselelerini merak ederek talim hocasını kızdırdığı olurdu.

"Ya General Wolfe, Mr. Poulter? O fevkalâde bir savaşçı değil miydi?" Tom'a göre hanların kapılarındaki levhalarda isimleri yazılı olan bütün kahramanlar Napolèon'la savaşmışlardı.

"Ne münasebet!" Mr. Poulter'ın yüzünde isyan dolu bir ifade belirdi. "Ne münasebet!" Sert bir tavırla emretti. "Baş yukarı!" Bu emir Tom'un pek hoşuna gitti. Çocuk kendisini koskocaman bir alaymış gibi görüyordu şimdi.

Mr. Poulter, talimi yarıda keserek, "Hayır, hayır," dedi. "Bana General Wolfe'dan söz etmemeleri daha iyi olur. Adam, aldığı yaralardan ölmekten başka bir şey yapmadı. Bence bu hiç de doğru bir hareket değildi. Benim yerimde başka biri olsaydı aldığım yaralardan çabucak can verirdi... Kılıç yaralarımdan biri General Wolfe gibi bir adamı öldürürdü."

Tom, kılıç sözünü duyar duymaz, "Mr. Poulter," diye mırıldandı, "keşke onu getirseniz. O zaman kılıç talimi yapardık..."

Kılıç konusundaki bu tartışma uzun zamandan beri devam ediyordu. Mr. Poulter, bu isteği duyunca anlamlı anlamlı başını sallıyor ve tenezzülen gülümsüyordu. Herhalde Jüpiter de Semele o fazla harisçe istekte bulunduğu zaman böyle gülmüştü. Fakat bir akşamüzeri anî bir yağmur yüzünden Mr. Poulter Siyah Kuğu Hanı'nda yirmi dakika fazla kalmaya mecbur oldu. Okula geldiği zaman da kılıç yanındaydı. Tabiî bunu sadece Tom'un bakması için getirmişti.

Tom, kabzaya dokundu. "Savaşlarda kullandığımız sahici kılıç bu mu, Mr. Poulter? Hiç bununla Fransızlardan birinin kafasını uçurdunuz mu?"

"Kafasını uçurmak mı? Adamın üç başı olsaydı, bu kılıçla onu yine de öldürürdüm."

Tom, "Fakat kılıçtan başka tüfek ve süngünüz de vardı, değil mi?" diye sordu. "Tüfekle süngü benim daha hoşuma gidiyor.

Çünkü önce düşmanlarınızı vurur, sonra da onları süngüyle delik deşik edersiniz. Gümm! Cızz!" Tom, tetiği çekmenin ve süngüyü saplamanın verdiği çifte zevki işaretlerle anlatmaya çalıştı.

Mr. Poulter, "Fakat karşı karşıya savaşta kılıç önemlidir," dedi. Farkına varmadan Tom'un heyecanı ona da geçmişti. Kılıcı öyle hızla çekti ki Tom büyük bir çeviklikle geriye atlamak zorunda kaldı.

Tom, bir İngiliz erkeğine yakışacak şekilde yerinde hiç kımıldamadan durmamış olduğunun farkındaydı. "Mr. Poulter, kılıç talimi yapacaksanız, gidip Philip'i çağırayım. Sizi seyretmek onun çok hoşuna gidecek."

Mr. Poulter, küçümseyerek dudak büktü. "Ne? O kambur çocuk mu? Onun beni seyretmesinin ne faydası var?"

Tom, "Fakat o savaşlar hakkında türlü şey biliyor," diye cevap verdi. "Ok ve yaylarla, savaş baltalarıyla nasıl dövüştüklerini bana anlattı."

Mr. Poulter öksürerek dikleşti. Elini oynatarak bileğini kıvırdı. "O halde gelsin. Ona ok ve yaylarından çok başka bir şey göstereceğim."

Tom, Philip'i çağırmaya koştu. Philip Wakem akşamüzeri boş olan bu saatlerin zevkini çıkarmak için misafir odasındaki piyanonun başına geçmişti.

Kısa parçalar çalıyor, bunları kendi kendisine söylüyordu. Son derecede mutluydu çocuk. Biçimsiz bir bohça gibi yüksek tabureye ilişmişti. Başını arkaya atarak, gözlerini ilerideki kornişe dikmişti. İyice aralanmış olan dudaklarının arasından birdenbire pek hoşuna giden Arne'nin parçasına uygun, kendinden kattığı cümleler dökülüyordu.

Tom, paldır küldür içeri dalarak, "Haydi gel, Philip," diye bağırdı. "Orada oturup 'la la,' diye homurdanıp durma. İhtiyar Poulter ahırda kılıç talimi yapacak. Gel de onu seyret!"

Eğer talim hocası Poulter meselesi olmasaydı bile müziğin böyle birdenbire yarıda kesilmesi, Tom'un Philip'in bütün ruhunu ve vücudunu titreten melodiyle büyük bir karşıtlık içinde olan sesi, çocuğun tepesini attırmaya yetecekti. Tom, Mr. Poulter'ın kendisi geri sıçradığı zaman kılıçtan korktuğunu düşünmesine engel olmak için hemencecik atılmış ve Philip'i çağırmayı teklif etmişti. Oysa Philip'in onun Poulter'la yaptığı talimden bahsetmesinden hiç hoşlanmadığını, bundan nefret ettiğini pekâlâ biliyordu. Gurur söz konusu olmasaydı, Tom hiçbir zaman bu kadar düşüncesizce hareket etmezdi.

Philip, ellerini piyanodan çekerken gözle görülür bir şekilde titredi. Yüzü kıpkırmızı kesilerek büyük bir öfkeyle, "Defol, sarsak budala!" diye bağırdı. "Kulağımın dibinde böğürüp durma! Sen ancak yük beygirleriyle konuşabilirsin!"

Tom'un Philip'i ilk kızdırması değildi bu. Fakat Philip ona şimdiye kadar böyle iyi anladığı bir silâhla, yani acı sözlerle saldırmamıştı.

Philip'in öfkesi Tom'a da sıçramıştı. "Ben herhalde senden daha yüksekleriyle konuşmaya lâyığım. Seni gidi korkak zavallı! Sana vurmayacağımı biliyorsun! Çünkü senin bir kızdan farkın yok. Fakat ben dürüst bir adamın oğluyum. Senin baban ise ahlâksızın biri. Bunu herkes söylüyor!"

Tom, odadan fırlayarak kapıyı arkasından çarptı. Öfkesi onu taşkınlaştırmıştı. Halbuki muhakkak yakınlarda bir yerde olan Mrs. Stelling'in duyacağı bir şekilde kapıyı vurmak, ancak Vergilius'tan on satır yazarak affettirilebilecek bir kabahattı. Gerçekten kadın biraz sonra odasından aşağıya indi. Hem gürültüyü, hem de Philip'in müziği birdenbire kesmesinin sebebini merak etmişti. Çocuğu pufa oturmuş acı acı ağlarken buldu.

"Ne var, Wakem? O gürültü neydi? Kapıyı kim çarptı?"

Philip, başını kaldırarak gözyaşlarını telâşla sildi. "Demin Tulliver geldi... Kendisiyle birlikte dışarı çıkmamı istiyordu."

Mrs. Stelling, "Öyleyse neden üzülüyorsun?" diye sordu.

Kadın Philip'i Tom'a tercih edemezdi. Philip, bir hayli iş gördürdüğü Tom kadar uysal ve yumuşak başlı değildi. Fakat babası Mr. Tulliver'den daha fazla para veriyordu. Onun için Mrs. Stelling Philip'in onun kendisine fevkalade iyi davrandığını düşünmesini istiyordu. Fakat Philip, kadının dostluk ve anlaşma yolunda yaptığı çıkışları karşılıksız bırakıyordu. Çocuğun, kabuğu okşanarak dışarı çıkmaya davet edilen bir kaplumbağadan farkı yoktu. Mrs. Stelling öyle şefkatli ve merhametli bir kadın değildi. O, eteklerinin duruşuna dikkat eden, size nasıl olduğunuzu sorarken dalgın bir tavırla elbisesinin belini çekiştirip, saçlarını düzelten tiplerdendi. Herhalde bu hareketlerin bir toplumda büyük etkisi olur ama, bunlarda sevgiye özgü o kudret de yoktur. Halbuki Philip'i kabuğundan ancak sevgi çıkarabilirdi.

Çocuk kadının sorusuna cevap olarak, "Yine dişim ağrımaya başladı," dedi. "Bu yüzden sinirlendim."

Bir keresinde böyle bir şey olmuştu. Philip o olayı hatırlıyabildiği için seviniyordu. Bu çocuk için ağladığını hoş gösterecek bir şey, onun için bir ilham kaynağıydı. Tabii bu yüzden Mrs. Stelling'in verdiği kolonyayı aldı. Dişine kreozot konma teklifini reddetti. Ama bu onun için kolay oldu.

O sırada Philip'in kalbini ilk defa zehirli bir okla delen Tom, ahıra dönmüş ve Mr. Poulter'ı bulmuştu. Adam, heyecanla parlayan gözleri bir noktaya dikili, kılıç kullanmaktaki ustalığını hiç de takdir etmeyen meraklı farelerin önünde silâh talimi yapıyordu. Fakat Mr. Poulter kendi kendisine yeten bir adamdı. Yani, bir alay seyirci de olsa, kendisine olan hayranlığıyla yarışamazdı. Mr. Poulter, Tom'un geri dönmesine aldırmadı. Zira kılıcı sallayarak atılmaya iyice dalmıştı. Ciddi ciddi, "Bir iki üç

dört," diye sayıyordu. Mr. Poulter'ın sabit bakışlı gözlerinden ve havadan başka kesecek bir şey bulmak için sabırsızlanırmış gibi pırıldayan kılıçtan biraz korkan Tom, adamı kabil olduğu kadar uzaktan büyük bir hayranlıkla seyretmeye başladı. Çocuk, ancak Mr. Poulter duraklayarak alnından akan terleri sildiği zaman kılıç taliminin tam zevkine vardı ve bunun tekrarlanmasını istedi.

Kılıç nihayet kınına sokulduktan sonra Tom, "Mr. Poulter," dedi. "Kılıcınız biraz bende kalsaydı o kadar sevinirdim ki."

Mr. Poulter, kesin bir tavırla başını salladı. "Hayır, küçükbey, kılıçla kendine bir zarar verebilirsin."

"Vermeyeceğimden eminim. Çok dikkatli davranacağımı ve kılıçla kendimi yaralamayacağımı biliyorum. Zaten onu kınından fazla çıkarmam. Onu yere dayayarak, talim yaparım."

"Olmaz... Sana bunu imkânsız olduğunu söyledim." Mr. Poulter gitmeye hazırlandı. "Sonra Mr. Stelling bana ne der?"

"Ne olur, Mr. Poulter? Ne olur kılıç biraz bende kalsın. Eğer onu bir hafta bende bırakırsanız size beş şilin veririm. Bakın!" Tom, o koskocaman, yuvarlak gümüş parayı uzattı. İt yavrusu bir filozof gibi paranın etkisini iyice hesaplamıştı.

Mr. Poulter daha da ciddileşti. "Şey... Fakat kılıcı kimseye göstermemelisin."

Tom, heyecanla, "Tabiî, tabiî," diye cevap verdi. "Onu yatağımın altımda saklayacağım. Ya da büyük sandığımın dibinde."

"Şimdi bakayım kılıcı bir tarafını kesmeden kınından çıkarabiliyor musun?"

Bu iş birkaç defa tekrarlandıktan sonra Mr. Poulter büyük bir dürüstlük ve vicdanlılıkla hareket etmiş olduğuna kanaat getirdi. "Şimdi küçükbey, eğer beş şilini alıyorsam, bunun sebebi kılıçla birine bir zarar vermene engel olmak."

Tom, büyük bir sevinçle parayı adama vererek, kılıcı sıkıca tuttu. "Kimseye zarar vermeyeceğim, Mr. Poulter." Çocuk bir

taraftan da, "Kılıç hafif olsaydı," diye düşünüyordu. "Herhalde iş daha kolay kolaylaşırdı."

"Fakat ya Mr. Stelling seni kılıçla yakalarsa?" Mr. Poulter bu yeni ihtimali açıklarken akıllılık ederek parayı da cebine atmıştı.

Sinsice işlerden nefret etmekle beraber yüksek bir amaç uğruna küçük bir savaş hilesine baş vurmaktan da kaçınmazdı. "Mr. Stelling cumartesi günleri öğleden sonra daima ikinci kattaki çalışma odasında oturuyor. Çocuk kılıcı zaferle alıp yatak odasına götürürken biraz da korkuyordu. Mr. veya Mrs. Stelling'le karşılaşabilirdi. Tom, yatak odasında bir süre düşündükten sonra kılıcı dolaba, elbiselerin arkasına gizledi. O gece Maggie geldiği zaman onu fena halde şaşırtacağını düşünerek uykuya daldı. Kılıcı kırmızı atkısıyla beline bağlayarak, Maggie'yi silâhın kendisine ait olduğuna, yakında askere gideceğine inandıracaktı. Maggie'den başka ona inanacak kadar aptal kimse yoktu. Kılıcı göstermeye cesaret edeceği başka kimse olmadığı gibi. Maggie de Lucy'yle birlikte yatılı okula gitmeden önce, gelecek hafta onu görmeye gelecekti.

Eğer on üç yaşındaki bir çocuğun bu kadar toy olamayacağını düşünüyorsanız, o halde akıllı bir insansınız. Herhalde korkutucu değil, nazik görünmenizi şart kılan sivil bir mesleğe bağlısınız. Sakalınız oluğu için aynanın önünde bir asker gibi dimdik durarak, kaşlarınızı çatmıyorsunuz. Eğer memleketimizde asker olduklarını hayal eden barış âşığı kimseler bulunmasaydı, ordumuz da çoktan dağıtılırdı. Bütün diğer dramatik gösteriler gibi savaş da seyirci bulamasaydı, mutlaka ortadan kalkardı.

5

Maggie'nin ikinci ziyareti

İki çocuk arasındaki son kırgınlık kolay kolay geçmedi. Bir süre birbirleriyle ancak çok gerekli durumlarda konuştular. Karakterleri dolayısıyla birbirlerine karşı duydukları antipati, öfkelerinin kolaylıkla nefret haline dönmesine sebep oldu. Philip'te bu değişiklik başlamış gibiydi. Aslında Philip kinci ve kötü bir çocuk değildi. Fakat alınganlığı onun müthiş bir tiksinti duymasını kolaylaştırıyordu. O büyük klasiğe dayanarak, öküzün dişlerini bir saldırı silâhı olarak kullanmadığını tekrarlama cesaretini gösterebiliriz. Tom ise gerçekten, öküz gibi bir çocuktu. O tıpkı zeki bir öküze uygun bir şekilde, şüpheli cisimlere saldırmaya meraklıydı. Fakat beceriksizliği yüzünden Philip'i can evinden vurmuş, sanki çocuğu yaralama usullerini büyük bir dikkat ve zehirli bir kinle incelemişcesine ona büyük bir ıstırap vermişti. Tom, daha önce de olduğu gibi, bu kavgayı unutarak barışmamaları, hiçbir şey olmamış gibi davranmamaları için bir sebep göremiyordu. Zira Philip'e o zamana kadar babasının ahlâksız bir adam olduğunu söylememişti ama bu fikir ne sevdiği ne de

sevmediği okul arkadaşıyla aralarında önemli bir rol oynamıştı. İşte bu yüzden bu düşüncesini açıklamasını Philip'in yaptığı gibi arkadaşlıklarında bir dönüm noktası olarak görmüyordu. Zaten Philip kabadayılığa kalkıp, kendisine küfür etmişti. Artık Tom'un da onun babası hakkındaki fikrini açıklamaya hakkı yok muydu? Fakat barışmak için yaptığı çıkışlara Philip'in karşılık vermediğini farkedince, yine eski haline dönerek Philip hakkında o kötü şeyleri düşünmeye başladı. Artık bir daha resim ve alıştırmalar için Philip'ten yardım da istemeyecekti. Mr. Stelling'in aralarındaki düşmanlığı farketmemesi için birbirlerine gereği kadar nezaket gösteriyorlardı. Rahip durumu anlasaydı herhalde şiddetle 'bu münasebetsizliğe' son verecekti.

Fakat Maggie okula gelince, Philip'in babasını o kadar çok kızdıran kötü Avukat Wakem'ın oğlu olmasına rağmen bu yeni arkadaşa gitgide artan bir ilgiyle bakmaktan kendisini alamadı. Kız okula dersin ortasında erişti. Philip, Mr. Stelling'le çalışırken o da bir kenarda oturdu. Tom, birkaç hafta önce kız kardeşine haber yollayarak Philip'in bir sürü hikâye bildiğini açıklamıştı. Üstelik bunlar Maggie'ninkiler gibi saçma sapan şeyler de değillerdi. Kız şimdi Philip'e bakıyor ve onun gerçekten zeki bir çocuk olduğuna inanıyordu. Philip'in de onunla konuştuğu zaman kendisini zeki bulacağını ummaktaydı. Ayrıca Maggie'nin sakatlara karşı büyük bir şefkati vardı. Her zaman çarpık boyunlu kuzuları tercih ederdi. Zira kıza kuvvetli ve sakat olmayan kuzular kendisi tarafından okşanmaya pek aldırmayacaklarmış gibi gelirdi. Maggie, kendisi tarafından okşanmaktan çok hoşlanacağına inandığı şeyleri sevmeye meraklıydı. Ağabeysi Tom'u çok severdi. Fakat sık sık Tom'un onun bu sevgisine değer vermesini de isterdi.

Yemek saatine kadar oyalanmak için kütüphaneden bahçeye çıktıkları zaman Maggie, ağabeysine, "Philip Wakem'ın iyi

bir çocuk olduğundan eminim, Tom," dedi. "Bildiğin gibi o babasını isteyerek seçmedi. Sonra ben kitapta kötü adamların iyi çocukları olabileceğini okudum. İyi adamların da kötü çocukları olabiliyormuş. Eğer Philip iyiyse, o zaman kendisine babası kötü olduğu için daha da fazla acımalıyız. Sen ondan hoşlanıyorsun, değil mi?"

Tom, sert bir sesle, "O acayip bir çocuk" diye cevap verdi. "Bana surat asıp duruyor. Çünkü ona babasının ahlâksızın biri olduğunu söyledim. Bunu ona söylemeye de hakkım vardı. Doğruydu bu. Zaten kavgaya o başladı. Bana küfretti... Neyse... Sen şimdi burada yalnız başına biraz bekleyebilirsin değil mi, Maggie? Yukarıda yapmam gereken bir şey var."

Maggie, "Ben de gelemez miyim?" dedi. Birbirlerine kavuştukları bu ilk günde bile Tom'un gölgesi haline girivermişti.

"Bu meseleyi sana daha sonra söyleyeceğim. Ama şimdi değil. Tom, zıplayarak uzaklaştı.

Öğleden sonra çocuklar tekrar kütüphaneye giderek, ertesi günün derslerini hazırladılar. Zira Maggie'nin gelişi şerefine akşama tatil yapacaklardı. Tom, Latince Gramer'in üzerine eğilmiş, sessiz sedasız dudaklarını oynatıyordu. Bu haliyle 'Rabbin duası'nı tekrarlayan ciddi fakat sabırsız bir Katoliğe benzemekteydi. Philip ise odanın diğer köşesinde iki cildi karıştırmaktaydı. Memnun bir tavırla hırsla çalışması Maggie'nin merakını uyandırmıştı. Philip'te hiç de ders çalışıyormuş gibi bir hal yoktu. Kız, çocuklarla âdeta dik bir açı yapacak şekilde, alçak bir tabureye oturmuştu. Bir Tom'u, bir Philip'i seyrediyordu. Ve Philip bir ara kitaptan başını kaldırıp şömineye doğru bakarken bir çift merak dolu siyah gözün üzerine dikilmiş olduğunu farketti. "Tulliver'ın kız kardeşi iyi bir küçüğe benziyor," diye düşündü. "Ağabeysi gibi değil. Keşke benim de bir kız kardeşim olsaydı.

Acaba neden Maggie'nin gözleri bana hayvan haline sokuluveren prenseslerle ilgili hikâyeleri hatırlatıyor?.." Belki de bunun sebebi Maggie'nin gözlerinin doyurulamamış bir zekâ, karşılık görmeyen bir sevgiyle dolu olmasıydı. Yalvarışla karışık bir sevgiyle...

Nihayet Tom, bir şeyi yarıda bırakma sanatını iyice kavramış bir ustaya yakışacak bir enerji ve kesinlikle kitaplarını kapayarak kaldırdı. "Hey, Maggie, derslerini yaptım artık. Benimle yukarıya gel."

Kapıdan çıkınca Tom'un daha önce de odasına gitmiş olduğunu hatırlayan Maggie hafif bir şüpheyle, "Ne var?" diye sordu. "Yoksa bana bir oyun mu oynayacaksın?"

Tom, en tatlı sesiyle, "Hayır, hayır, Maggie," dedi. "Bu senin *o kadar* hoşuna gidecek ki."

Kolunu kız kardeşinin boynuna doladı. Maggie de kolunu ağabeysinin beline attı. Böylece sarmaş dolaş yukarıya çıktılar.

Tom, "Maggie," diye mırıldandı. "Sakın bundan kimseye bahsetme. Yoksa elli satır yazmak zorunda kalırım."

Geniş hayalgücünün yardımıyla hemencecik Tom'un gizlice bir gelincik beslediğine karar veren Maggie sordu. "Canlı mı o?"

Tom, "Bunu söylemeyeceğim," dedi. Yatak odasının kapısını arkalarından kitlerken de ilâve etti, "Şimdi şu köşeye giderek, arkanı dön. Ben sana ne zaman bakacağını söylerim. Sakın bağırayım deme."

Maggie'nin yüzünde ciddi bir ifade belirmeye başlamıştı. "Ama beni korkutursan bağırırım."

Tom, "Korkmayacaksın, budala," diye cevap verdi. "Haydi git, arkam dön. Sakın usulca bakmaya da kalkma."

Maggie kuşkuyla başını salladı. "Bakacak değilim zaten." Sonra çok dürüst bir insan tavırlarıyla yüzünü yastığa gömdü.

Fakat Tom dolaba doğru giderken hâlâ ihtiyatla etrafına bakmıyordu. Sonra o dar yere girerek, kapıyı arkasından çekti.

Maggie'nin yüzü ise hâlâ yastığa gömülüydü. Bu halde beklemesi için prensiplerine bağlı olması da şart değildi. Zira kendisine rüyalarını hatırlatan bu tavırla beklerken, nerede olduğunu unutmuştu. O çok zeki olan zavallı sakat çocuğu düşünüyordu. O sırada Tom, "Artık bakabilirsin, Maggie!" diye bağırdı.

Tom, ancak uzun düşünceler ve etki yapacak şeyleri önceden hazırlamak suretiyle, dikkati çekecek kılığa girebilmişti. Seyrek sarı kaşlar, dost bakışlı gri-mavi gözler ve yuvarlak pembe yanaklardan meydana gelmiş olan ve hiçbir zaman karşısındakinde ürkütücü bir izlenim bırakmayan yüzünün sakin ifadesinden memnun kalmayan Tom, etrafa dehşet saçmaya çalışanların en büyük yardımcısı yanık mantara başvurmuştu. Tom, aynanın karşısında kaşlarını çatmayı denemiş, fakat bunun bir faydasının olmayacağını da anlamıştı. (Hatta Philip bir keresinde ona kaşlarını çattığı zaman alnında nal izine benzeyen çizgiler beliren bir adamdan bahsedince, Tom da didinip uğraşmıştı. Ama bütün kaş çatmalarına rağmen alnında nal izi belirmemişti.) Tom, yanmış mantarın yardımıyla kendisinin pek hoşuna giden burnunun üzerinde birleşen bir çift siyah kaş çizmişti. Çenesindeki gelişi güzel çizilmiş siyah çizgiler de bu kaşlara uyuyordu. Çocuk, kumaş takkesini türbana benzetebilmek için bunun etrafına kırmızı bir mendil sarmıştı. Kırmızı atkısını eşarp gibi göğsünden aşağıya sarkıtmıştı. Bu bol kırmızılık, o korkunç çatık kaşlar ve kılıcı kavrayarak ucunu yere dayayışındaki kesinlik, onun ne kadar sert ve kana susamış bir cengâver olduğunu ortaya koyuyordu.

Maggie, bir an şaşkın şaşkın baktı. Bu Tom'un öyle hoşuna gitti ki. Fakat sonra kız gülerek ellerini çırptı. "Ah, Tom, kendini oyundaki Mavisakal'a benzetmişsin."

Kızın kılıcı farketmediği belliydi, zira kınından çıkarılmamıştı. Maggie'nin havai şeylerle dolu kafasının durumun dehşe-

tini sezebilmesi için bunu daha belirli bir hale sokmak lâzımdı. Tom da bütün ustalığını göstermeye hazırlandı. Kaşlarını daha da çattı. Tabiî alnı kırışmadı o da başka. Sonra kılıcı (dikkatle) kınından çıkararak, Maggie'ye doğru uzattı.

Maggie, köşeye büzülerek korku dolu bir sesle, "Tom, yapma," diye haykırdı. "Yoksa ciyak ciyak bağıracağım. Muhakkak bağıracağım! Ah, yapma! Keşke seninle yukarı çıkmasaydım!"

Tom'un dudağının kenarları memnunluğunu belirten bir gülümsemeyle bükülürken çocuk birdenbire kendisini topladı. Böyle gülmek büyük bir cengâverin ciddiliğine uymazdı. Fazla gürültü etmemek için kılıcın kınını ağır ağır yere bıraktı.

Sonra da sert sert, "Ben Weldington Dükü'yüm," dedi. "İleri!" Sağ ayağını hafifçe büküp, hızla yere vurarak ilerledi. Kılıcı hâlâ Maggie'ye doğru tutuyordu. Gözleri dolmuş olan ve tir tir titreyen kız, aralarındaki mesafeyi açmak için yatağa çıktı.

Tom, bu manevrayı biri seyrettiği için pek memnundu. Bu tek seyirci Maggie'ydi ama bunun da zararı yoktu. Çocuk, bütün gücünü kullanarak, Wellington Dükü'nden bekleneni vermeye, kılıçla havada daireler çizerek ileri atılmaya çalıştı.

Daha o kılıcı sallar sallamaz, Maggie, "Tom, dayanamıyacağım," diye inledi. "Bağıracağım. Bir yerini acıtacaksın! Kendi kafanı uçuracaksın!"

Tom, azimle, "Bir-iki" dedi. Fakat 'iki' de bileği biraz titremişti. 'Üçü' daha ağır ağır söylerken kılıç da aşağıya doğru indi. Maggie bir çığlık attı. Kılıç yanlamasına Tom'un ayağına düşmüştü. Çocuk da yere yuvarlandı. Maggie, yine avaz avaz haykırarak yataktan fırladı. Aynı anda odaya doğru koşan birinin ayak sesleri duyuldu. İçeri ilk giren o kattaki kütüphanesinden fırlayan Mr. Stelling oldu. İki çocuğu da yerde buldu adam. Tom, bayılmıştı. Maggie ise ceketinin yakasını yakalamış onu sarsıyordu.

Gözleri çıldırmış gibi iyice açılmış, arka, arkaya çığlıklar atmaktaydı. Zavallı Maggie! Ağabeysinin öldüğünü sanmıştı. Buna rağmen sanki onu canlandırmak istermiş gibi sarsıp duruyordu. Bir dakika sonra kız bu sefer de delice bir sevinçle hıçkırmaya başladı. Tom gözlerini açmıştı. Maggie, henüz ağabeysi ayağından yaralandığı için üzülecek halde değildi. Tom'un sağ olması onu mutlu etmeye yeterdi.

6

Bir aşk sahnesi

Zavallı Tom ıstırabına kahramanca dayanmaya çalıştı. Mr. Poulter'ı fazla ele vermemeye kararlı olduğu için de, o beş şilin hikâyesini Maggie'den bile sakladı. Fakat çocuğun ruhu müthiş bir korkunun ağırlığı altında eziliyordu. Bu öyle dehşet verici bir şeydi ki, Tom, "Evet," cevabını almaktan korktuğu için dilinin ucundaki soruyu soramadı. Mr. Stelling'e ya da cerraha, "Artık topal mı kalacağım, efendim?" diyemedi. Azabı yüzünden ağlamamayı, kendisini tutmasını öğrenmişti. Fakat ayağı sarıldıktan sonra başucunda oturan Maggie'yle yalnız kalınca, iki kardeş başlarını aynı yastığa dayayarak hüngür hüngür ağladılar. Tom, tekerlek yapan adamın oğlu gibi koltuk değneklerine dayana dayana yürüyeceğini düşünüyordu. Ağabeysinin aklından geçenlerin farkında olmayan Maggie ise, onu yalnız bırakmamak için ağlamaklaydı. Hekim ve Mr. Stelling, Tom'un böyle bir ihtimalden korkacağını tahmin etmemiş, ümit dolu sözlerle onun bu endişesini gidermeyi akıl edememişlerdi. Fakat cerrahın evden ayrılışını seyreden Philip,

Mr. Stelling'i yakalayarak rahibe Tom'un sormaya cesaret edemediği soruyu sordu.

"Affedersiniz, efendim, Mr. Askern, Tulliver'ın topal kalacağını mı sanıyor?"

Mr. Stelling, "Hayır, hayır," dedi. "Geçici bir şey bu. Tulliver topal kalmayacak."

"Acaba cerrah bunu Tulliver'a söyledi mi dersiniz, efendim?"

"Hayır. Kendisine bu konuda hiçbir şey söylenmedi."

"O halde ben gidip bunu ona söyleyebilir miyim, efendim?"

"Tabiî, tabiî. Sen söyleyince aklıma geldi. Belki Tulliver bu yüzden üzülüyor. Onun odasına çık. Fakat şu ara sakın gürültü edeyim deme."

Kazayı öğrendiği zaman Philip'in ilk düşüncesi, "Acaba Tulliver topal mı kalacak?" olmuştu. "Eğer öyleyse Tom çok üzülecek." Merhamet Tom'un affedemediği bütün suçlarını silip götürmüştü. Philip artık birbirlerinden tiksinmediklerini düşünüyordu. İkisi de ıstırap ve acı bir yoksunluk seline kapılmışlardı. Philip, felâketin dış görünüşü ve bunun Tom'un geleceği üzerinde yapacağı etkiyi düşünemiyordu. O sadece o anda Tom'un neler hissettiğini seziyor ve üzülüyordu. Philip on dört yaşındaydı henüz. Fakat yaşadığı bu on dört yılı çocuğa kaderinin ne kadar kötü olduğunu ve bunun hiçbir zaman düzeltilemeyeceğini de öğretmişti.

Çocuk, usulca Tom'un yatağına yaklaşarak oldukça çekingen bir tavırla, "Tulliver, biliyor musun?" dedi. "Mr. Askern yakında senin tamamıyla iyileşeceğini söyledi. Demin Mr. Stelling'e sordum. Kısa bir zaman sonra her zamanki gibi yürüyecekmişsin."

Tom, başını kaldırdı. Birdenbire çok sevinçli bir haber alan her insan gibi onun da nefesi kesilivermişti. Sonra derin derin içini çekti. On beş günden beri ilk defa gri-mavi gözlerini Philip'in yüzüne dikti. Maggie'ye gelince, bu ihtimali aklına bile

getirmemiş olan kız, bu haberi yeni bir dertmiş gibi karşıladı. Tom'un daima topal kalması fikri, artık böyle bir felâket ihtimali olmadığını kıza unutturdu. Maggie tekrar ağlamaya başladı.

Artık kendisini çok cesur hisseden Tom, şefkatle, "Aptallık etme, Maggie," diye mırıldandı. "Ben yakında iyileşeceğim."

"Allaha ısmarladık, Tulliver." Philip, ufak, narin elini uzattı. Tom da kalın parmaklarıyla hemen bu eli tuttu.

Tom, "Şey..." dedi. "Mr. Stelling'e söyle de ben iyileşinceye kadar sık sık buraya gelip benimle oturmana izin versin. O zaman bana Robert Bruce'u anlatırsın."

Ondan sonra Philip bütün boş saatlerini Tom ve Maggie'yle geçirmeye başladı. Tom yine her zamanki gibi savaş hikâyeleri dinlemekten çok hoşlanıyordu. Fakat o kanlı dövüşlere katılmalarına rağmen burunları bile kanamayan büyük kahramanların tepeden tırnağa zırhlı olduklarında ısrar ediyordu. Tabiî böyle olunca dövüşmek de çok kolaylaşıyordu. Herhalde demirden bir potin giymiş olsaydı, kendisi de ayağından yaralanmayacaktı. Tom, Philip'in ayağı yaralı bir adam hakkında anlattığı yeni bir hikâyeyi de büyük bir dikkatle dinledi. Bu adam ayağındaki yaranın verdiği ıstırap yüzünden öyle bağırıp inlemişti ki, sonunda buna dayanamayan arkadaşları onu ıssız bir adaya bırakmışlardı. Kendisine de hayvanları vurarak yemesi için fevkalâde güzel zehirli oklardan başka bir şey vermemişlerdi.

Tom, "Halbuki ben hiç bağırmadım," dedi. "Oysa benim ayağımdaki yara da o adamınki kadar feciydi. Bağırıp inlemek korkaklara mahsustur."

Fakat Maggie, canı çok yanan bir insanın ağalayıp inlemesinin hoş görülmesi lâzım geldiğine inanıyordu. Başkalarının buna dayanamadıklarını söylemeleri de zalimlikti. Philip'e Philoctetes'in kardeşi olup olmadığını, kızın onunla birlikte adaya giderek adamcağıza neden bakmadığını da sordu.

Philip'in bu hikâyeyi anlatmasından bir iki gün sonra çocukla Maggie kütüphanede yalnızdılar. Hekim Tom'un ayağına pansuman yapıyordu. Philip kitap okuyor, Maggie ise tembel tembel odada dolaşıyordu. Biraz sonra tekrar Tom'un yanına çıkacağı için canı bir şey yapmak istemiyordu. Nihayet Philip'in yanına giderek masaya dayandı. Çocuğun ne yaptığını anlamak istiyordu. Artık ikisi de iyice arkadaş olmuşlardı, birbirlerinden sıkılmıyorlardı.

Maggie, "Eski Yunanca okuyorsun değil mi?" dedi. "Nedir o? Şiir değil mi? Bunu hemen anladım. Çünkü satırlar kısa kısa..."

Philip, "Philoctetes'i okuyorum," diye cevap verdi. "Hani dün size anlattığım topal adamı..." Başını eline dayayarak Maggie'ye baktı. Okumasının yarıda kesilmiş olmasına üzülmüş gibi bir hali yoktu. Maggie ise dalgın dalgın iyice eğilerek, dirseklerini masaya dayamıştı. Ayaklarını oynatıp duruyordu. Sanki Philip'i ve Yunanca kitabı unutmuş gibi siyah gözlerinde gitgide boş ve sabit bir ifade beliriyordu.

Philip, bir iki dakika sonra, "Maggie," dedi. Hâlâ başını eline dayamış, kızı süzüyordu. "Eğer benim gibi bir ağabeyin olsaydı, onu da Tom kadar sever miydin?"

Daldığı hayallerden uyanan Maggie bir an şaşkın şaşkın baktı. "Efendim?" Philip sorusunu tekrarladı.

Maggie, hemen, "Daha da fazla severdim," diye cevap verdi. "Hayır, hayır daha fazla değil. Çünkü seni Tom'dan daha fazla seveceğimi sanmıyorum. Fakat sana acırdım. Çok acırdım..."

Philip, kıpkırmızı kesildi. Çocuk, kıza onun kendisini sakatlığına rağmen sevip sevmeyeceğini belli belirsiz dokundurarak sormaya çalışmıştı. Fakat Maggie bundan açık açık bahsedince, kızın merhameti karşısında ıstırapla yüzünü buruşturdu. Maggie, çok küçük olmasına rağmen hatasını hemen farketti. O ana

kadar içgüdülerine uyarak sanki Philip'in sakatlığının farkında değilmiş gibi davranmıştı. Kendi duyarlığı ve ailesinin eleştirileri dolayısıyla edindiği deneyler ona bunu öğretmeye yetmişti.

Çabucak, "Fakat sen o kadar zekisin ki," diye ilâve etti. "Sonra piyano çalıp şarkı söyleyebiliyorsun. Keşke benim ağabeyim olsaydın. Tom, dışarı çıktığı zaman sen benimle evde kalır, bana her şeyi öğretirdin. Öyle değil mi? Eski Yunancayı ve diğer konuları?"

Philip, "Fakat sen yakında buradan ayrılacaksın, Maggie," dedi. "Okula gideceksin. Tabiî o zaman da beni unutacak, benimle hiç ilgilenmeyeceksin. Büyüdüğün vakit belki karşılaşacağız. Ama o vakit de bana hiç aldırmayacaksın."

"Hayır, seni hiçbir zaman unutmayacağım. Bundan eminim." Maggie, ciddi ciddi başını salladı. "Ben hiçbir şeyi unutmam. Sevdiklerimden ayrıyken de daima onları düşünürüm. Şimdi de zavallı Yap'i düşünüyorum. Onun boynunda bir yumru var. Luke, köpeğin öleceğini söylüyor. Sakın bundan Tom'a bahsetme. Yoksa fena halde kızar. Sen Yap'i hiç görmedin. Acayip bir köpektir. Yap'i Tom'la benden başka hiç kimse sevmez."

Philip, kederle gülümsedi. "Beni de Yap kadar seviyor musun, Maggie?"

Maggie, güldü. "A, evet. Öyle sanırım."

Philip, "Ben *seni* çok seviyorum, Maggie," dedi. "Seni hiçbir zaman unutmayacağım. Üzüntülü olduğum zamanlarda daima seni düşüneceğim. 'Maggie gibi siyah gözlü bir kardeşim olsaydı,' diyeceğim."

Maggie bu sözlerden pek memnun olmuştu. "A, sen benim gözlerimi beğeniyor musun?" Şimdiye kadar babasından başkasının gözlerini beğendiğini duymamıştı.

Philip, mırıldandı. "Bilmem... Diğer gözlere benzemiyor bunlar. Gözlerin sanki konuşmaya çalışıyor, Maggie. Şefkatle

konuşmaya çalışıyor. Ben başkalarının bana bakmalarından hiç hoşlanmam. Fakat senin bana bakman hoşuma gidiyor, Maggie."

Maggie, bayağı üzüntüyle, "Galiba sen beni Tom'dan daha fazla seviyorsun," diye cevap verdi. Sonra da Philip'i kambur olmasına rağmen aynı derecede sevdiğine nasıl inandırabileceğini düşünmeye başladı.

"Seni de Tom gibi öpmemi ister misin, Philip? İstersen seni de öperim."

"Evet, bunu çok isterim. Beni hiç kimse öpmüyor."

Maggie, kollarını Philip'in boynuna dolayarak, onu büyük bir samimiyetle öptü. "İşte... Seni daima hatırlayacağım. Seni tekrar gördüğüm zaman da aradan çok vakit geçmiş olsa bile boynuna sarılarak seni yine böyle öpeceğim. Fakat artık gitmem lâzım. Herhalde Mr. Askern, Tom'un ayağını sarmıştır."

Babaları ikinci defa okula geldiği zaman Maggie ona, "Ah, babacığım," dedi. "Philip Wakem, Tom'a o kadar iyi davranıyor ki. Pek zeki bir çocuk. Ben de kendisini çok seviyorum. Tom, Philip'i sen de seviyorsun, değil mi?" Yalvarırcasına ilâve etti. "Haydi, Philip'i sevdiğini söyle."

Tom, babasına baktı. Yüzü biraz kızarmıştı. "Okuldan ayrıldıktan sonra Philip'le arkadaşlık edecek değilim, baba. Fakat ayağımdan yaralandıktan sonra onunla barıştık. O bana dama oynamasını öğretti. Kendisini hep yeniyorum."

Mr. Tulliver, "Eh," diye cevap verdi. "Madem sana iyi davranıyor, sen de buna karşılık vermelisin. Ona iyi muamele etmelisin. O kambur bir zavallı. Çocuğun ölmüş olan annesine çektiğini sanıyorum. Fakat Philip'le fazla samimi olayım deme. Ne de olsa babasının kanı var. Ne demişler? Kır tay da fırsat bulunca yağız babası gibi çifte atabilir. Öyle değil mi?"

Belki de Mr. Tulliver'ın bu tavsiyesinin bir etkisi olmayacaktı. Fakat onun yapamadığı şeyi, iki çocuğun birbirine zıt olan

huyları başardı. Philip'in gösterdiği yeni şefkate ve Tom'un da onun sıkıntılı günlerinde yardımına gelmesinden dolayı duyduğu saygıya rağmen iki çocuk hiçbir zaman dost olamadılar. Maggie gittikten ve Tom da eskisi gibi etrafta dolaştıktan sonra, merhamet ve minnetin doğurduğu o sıcak hava yavaş yavaş kaybolmaya başladı. Sonunda her şey yine eski halini aldı. Philip sık sık aksilik ediyor, Tom'u aşağı gördüğünü belirtiyordu. Tom'un üzerinde bıraktığı o iyi izlenimin kaybolmuştu. Şimdi Tom yine ona karşı şüphe ve nefret duyuyordu. Onun gözünde Philip, ahlâksız bir adamın oğlu olan acayip, kambur bir çocuktu. Eğer çocukla erkek geçici bir duygunun aleviyle birbirine kenetlenecekse, o zaman onların birbirlerine karışacak maddelerden yapılmış olmaları zorunludur. Yoksa sıcaklık söndüğü zaman onlar da ayrılırlar.

7

Altın kapılardan geçiliyor

Tom, on altı yaşına kadar King's Lorton'a gitti. Beşinci yıl ilk döneme de devam etti. Maggie ise Floss Nehri üzerindeki Laceham kasabasında, Miss Firniss'in yatılı okulundaydı. Lucy de onunla beraberdi. Maggie, teyzelerinin hiç de uygun bulmadıkları bir biçimde çabucak büyüyordu. Kız, Tom'a yazdığı ilk mektuplarda Philip'e de daima sevgilerini yollamış, onun hakkında bir sürü soru sormuştu. Tom ise bunları kendi diş ağrısı, bahçede yapılmasına yardım ettiği odunlukla ilgili haberler ve buna benzer diğer haberlerle cevaplandırmıştı. Kız, bayram tatillerinde Tom'un ona Philip'in yine eskisi gibi acayip ve öfkeli olduğunu söylediği zaman da çok üzülmüştü. Maggie, artık Tom'la Philip'in iyi arkadaş olmadıklarını seziyordu. Tom'a, ayağından sakatlandığı zaman Philip'in kendisine çok iyi davrandığını, bunun için de çocuğu sevmesi gerektiğini hatırlattığı vakit, Tom, "Kabahat bende değil," dedi. "Benim ona bir şey yaptığım yok ki."

Okul yıllarının geri kalan kısmında Maggie, Philip'i pek göremedi. Yaz dönemi tatillerinde Philip daima deniz kıyısında bir

yere gidiyordu. Noel'de ise Maggie ona binde bir St. Ogg's'un sokaklarında rastlıyordu. Karşılaştıkları zaman Maggie, Philip'e onu öpeceğine dair söz vermiş olduğunu hatırlıyordu ama yatılı okulda okuyan bir genç kızdı artık. Böyle bir hareketin doğru olmayacağını da anlıyordu. Philip'in de kendisinden böyle bir şey beklemediğinden emindi. Çocukluğumuzun bütün o tatlı, hayat dolu vaatleri gibi bu söz de hükümsüzdü artık. Ya da mevsimlerin daha birbirlerinden ayrılmadığı, yıldız yıldız çiçeklerin olgunlaşan şeftalilerle birlikte büyüdüğü çağlarda Cennet bahçesinde verilen sözler gibi... Altın kapılardan geçtikten sonra bu vaatleri yerine getirmek imkânsızdır.

Fakat babaları uzun zamandan beri savurduğu tehditlerini yerine getirerek o davayı açtığı ve Wakem da hem onun, hem de tabiî ihtiyar iblisin vekili olarak değirmencinin aleyhine çalışmaya başladığı zaman, Maggie bile üzüntüyle bir daha Philip'le samimi olamayacaklarını anladı. Wakem adı bile babasını kızdırmaya yetiyordu. Kız bir keresinde de onun, "Eğer o kambur oğlan yaşar da babasının haksızlıkla kazandığı paralara konarsa, muhakkak lânetlenir," dediğini de duymuştu. Değirmenci, Tom'a da, "Okulda çocukla fazla arkadaşlık edeyim deme," diye tembihte bulunmayı da unutmadı. Çocuk bu emre kolaylıkla itaat etti. Çünkü o sırada Mr. Stelling yanına iki öğrenci daha almıştı. Stelling, söylediği sözlere, ettiği vaazlara hayran kalan cemaatinin umduğu gibi öyle hızla yükselememişti. Halbuki onun gibi gür sesi en geniş yerleri bile dolduran bir papazdan böyle bir şey beklenirdi. Fakat Mr. Stelling'in kazancı gitgide fazlalaşmaktaydı, tabiî adam da geliriyle orantılı olarak masraflarını artırmak zorundaydı.

Tom'un derslerine gelince... Bunlar bir değirmen çarkının tekdüzeliğiyle devam ediyordu. Çocuğun kafası da ilgisini çek-

meyen, anlayamadığı fikirlerle dolu bu ortamda, ağır ağır, yarı ölü bir halde yüzüyordu. Fakat Tom her tatilde eve, toprağın saten gibi pırıldadığı büyük büyük resimler, canlı yeşillerle dolu sulu boya tablolar, ve problemlerle, eskizlerle dolu defterler getiriyordu. Defterdeki el yazıları pek güzeldi. Zira Tom kafasını tamamıyla bu işe yeriyordu. Tom, yine her tatilde tarih, Hıristiyanlık Doktirinleri ve Lâtin edebiyatındaki ilerlemesini gösteren birkaç kitapla geliyordu. Bu devrenin hiçbir etkisi olmamış değildi. Tom, böylece birkaç kitaba sahip olduktan başka, dilide bir insanın öğrenim görevi olduğunu belirten bir sürü kelime ve cümleye de alışmıştı. Çocuğun, kendisini derslerine vermemesine rağmen, bunlar kafasında açık seçik olmayan, kopuk kopuk, işe yaramaz fikirlerden meydana gelmiş bir tortu da bırakmıştı. Çeliştirmelerinin erişemeyeceği kadar yüksek bir öğrenimin bu belirtilerini gören Mr. Tulliver Tom'un iyice eğitilmiş olduğunu düşünüyordu. Tabiî Tom'un harita yapmamış, hesapla fazla uğraşmamış olduğunun farkındaydı. Ama gidip durumu resmen Mr. Stelling'e de şikâyet etmedi. Bu eğitim meselesi akıl karıştıracak bir işti. Tom'u o okuldan alırsa başka nereye gönderebilirdi?

Tom, King's Lorton'daki son sömestre eriştiği sırada artık yıllar onun üzerinde iyice etkilerini göstermiş bulunuyorlardı. Bu Tom, Jacob'un akademisinden dönen çocuktan çok farklıydı. Artık uzun boylu bir delikanlıydı. Beceriksizce tavırları kaybolmuştu. Rahatlıkla hareket edebiliyordu. Eski utangaçlığı da kalmamıştı. Şimdi saygı ve gururun karışmasından meydana gelen ve kendisine pek yakışan bir çekingenlikle konuşuyordu. Kuyruklu ceketle, yüksek yakalı gömlek giyiyor, dudaklarının üzerindeki ayva tüylerini heyecanlı bir sabırsızlıkla inceliyor ve sık sık son tatilde aldığı bakır usturasına bakıyordu. Philip, sonbahar döneminde okuldan ayrılmıştı. Sağlığı için kışı Güneyde

geçirecekti. Bu değişiklik de Tom'a okuldan ayrılmadan önceki o son aylara özgü heyecanlı, neşeli hissin zevkini iyice çıkarmasına yardım etti. O dönemde babasının açtığı davanın sona ermesi ihtimali de vardı. Bu da Tom'un eve döneceği günü sevinçle düşünmesine sebep oluyordu. Çünkü çocuk dava hakkındaki bütün fikirlerini babasının konuşmalarından edinmişti. Bu yüzden de Pivart'ın kaybedeceğinden hiç şüphesi yoktu.

Tom birkaç haftadan beri evden haber almamıştı. Fakat buna şaştığı da yoktu. Annesiyle babası sevgilerini ikide bir mektuplarla açıklayacak insanlar değillerdi. Bu yüzden Tom, ekimin sonlarında karanlık soğuk bir sabah kütüphaneye girdiği zaman kendisine kız kardeşinin onu misafir salonunda beklediği haber verilince fena halde şaşırdı. Mrs. Stelling durumu ona söylemek için kütüphaneye gelmişti. Kadın, çocuğun misafir odasına yalnız başına girmesi için de hemen oradan ayrıldı.

Maggie'nin de boyu iyice uzamıştı. Örülerek tepesine toplanmış olan saçlarıyla hemen hemen Tom boyunda duruyordu. Halbuki kız henüz on üç yaşındaydı. Fakat o anda ağabeysinden büyük duruyordu. Maggie, bonesini çıkarıp atmış, sanki başı fazla ağırlığa dayanamıyormuş gibi örgülerini geriye doğru itmişti. Endişeyle kapıya doğru bakarken taze yüzünde acayip, yorgun bir ifade vardı. Tom içeri girdiği zaman hemen konuşmadı. Sadece ağabeysine doğru giderek, boynuna sarıldı. Onu sevgiyle öptü. Tom, kız kardeşinin hal ve tavırlarının sık sık değişmesine alışmıştı. Onun için Maggie'nin onu böyle ciddi bir şekilde karşılaması kendisini endişelendirmedi.

Maggie kanapeye doğru gerileyerek, Tom'u da yanına çekerken çocuk, "Bu soğuk sabahta nasıl böyle erken gelebildin, Maggie?" diye sordu. "İki tekerlekli arabaya mı bindin?"

"Hayır, posta arabasıyla geldim. Turnikeden buraya kadar da yürüdüm."

"Fakat sen neden okulda değilsin? Daha tatil olmadı. Değil mi?"

"Babam eve gelmemi istedi." Maggie'nin dudakları hafifçe titriyordu. "Eve üç dört gün önce döndüm."

Tom, endişeyle sordu. "Babam hasta mı?"

Maggie, "Pek de değil," dedi. "Fakat o çok üzgün, Tom. Dava sona erdi. Durumu sana söylemek için geldim. Bunu eve dönmeden önce öğrenmenin daha iyi olacağını düşündüm. Sana bir mektup yollamaya içim elvermedi."

Tom, telâşla fırlayarak Maggie'nin karşısına dikildi. Ellerini de çabucak ceplerine sokmuştu. "Babam davayı kaybetti galiba."

Maggie, başını kaldırdı. Ağabeysine bakarken titriyordu. "Evet, Tom'cuğum."

Tom, gözlerini yere dikerek bir iki dakika hiç konuşmadı. Sonra da, "Babam bir hayli para vermek zorunda kalacak, değil mi?" diye sordu.

Maggie, güç duyulur bir sesle, "Evet," dedi.

Tom, cesaretle, "Elimizden bir şey gelmez," diye mırıldandı. Para kaybının elle tutulur, gözle görülür bir sonucu olabileceğini düşünemiyordu. Sonra ilâve etti. "Herhalde babam fena halde öfkelendi." Maggie'ye bakıyor ve kardeşinin yüzündeki endişeyi kendince yorumluyordu. Maggie kız olduğu için olayları böyle karşılıyordu.

Maggie, yine güç duyulur bir sesle, "Evet," dedi. Sonra da Tom durumu anlamadığı, korkuya kapılmadığı için meseleyi iyice anlatması gerektiğini düşündü. Sanki sözler ağzından fırlıyormuş gibi, yüksek sesle, çabucak, "Ah, Tom," diye bağırdı. "Babam değirmeni, toprakları, her şeyi her şeyi kaybedecek. Hiçbir şeyi kalmayacak onun."

Tom, bir an hayretle ona baktı. Sonra da sapsarı kesilerek, görülür bir şekilde titremeye başladı. Hiçbir şey söylemeden

kanapeye çöktü. Dalgın dalgın karşıdaki pencereden dışarıya bakmaya başladı.

Tom, o zamana kadar gelecek bakımından hiçbir endişe duymamıştı. Babası daima güzel atlara binerdi, evden hiçbir şeyi eksik etmezdi, onda malı mülkü çok olan insanlara vergi o neşeli, kendinden emin hal vardı. Babasının 'başarısızlığa uğrayacağı' Tom'un aklına hiçbir zaman gelmemişti. Çocuk bu meseleden, bu felâketten daima bu sanki çok utanılacak bir şeymiş gibi bahsedildiğini duymuştu. Tom ise, değil babası, akrabalarına bile böyle utanılacak bir durumu hiçbir zaman yakıştıramazdı. Tom daima saygıdeğer bir aileden olmakla öğünmüştü. Çocuğu böyle yetiştirmişlerdi. Evinde, nefes aldığı havada bile vardı bu. Tom, St. Ogg's da bazı kimselerin paraları olmamalarına rağmen gösterişli bir hayat sürdüklerini biliyordu. Kendi arkadaşları bu kimselerden daima aşağılama ve hoşnutsuzlukla sözederlerdi. Çocuk daima, babasının isterse bol bol para harcayabileceğine inanmıştı. Desteklenmesi için belirli kanıtlara ihtiyaç göstermeyen, âdeta bir alışkanlıktan farksız kuvvetli bir inançtı bu. Stelling'in okuluna gideli Tom'un hayat görüşü de genişlemiş, çocuk daha pahalı şeylerden hoşlanmaya başlamıştı. Bu yüzden de biraz büyüyünce herkesin dikkatini çekecek bir şekilde yaşamaya karar vermişti. Güzel bir atı, eğer takımı, köpekleri ve genç bir 'centilmen'e yakışacak her şeyi olacaktı. Böylece babaları meslek sahibi oldukları ya da fabrika açtıkları için kendilerini ondan üstün sayan yaşıtlarına aralarında hiçbir fark bulunmadığını gösterecekti. Teyzeleriyle eniştelerinin, baş sallamalarına, kehanetlerine gelince... Bunlar Tom'u hiçbir zaman etkilememiş, sadece çocuğun eniştelerle teyzelerin can sıkıcı yaratıklar olduğunu düşünmesine sebep olmuştu. Tom kendisini bildi bileli onların her şeyde kusur bulduklarını duymuştu. Halbuki babası her şeyi teyze ve eniştelerinden daha iyi biliyordu.

Tom'un dudaklarının üzerinde sarı tüyler belirmişti ama düşünceleri, ümitleri üç yıl önceki çocuksu hayallerinin değişik şekillerinden başka bir şey değildi. Fakat Tom şimdi müthiş bir sarsıntıyla uyanmıştı.

Tom'un sarararak sessiz sedasız titremesi Maggie'yi korkuttu. Ağabeysine söylemesi lâzım gelen bir şey daha vardı. Daha kötü bir şey. Nihayet Tom'a sarılarak, hafifçe, hıçkırır gibi, "Ah, Tom," diye fısıldadı. "Sevgilim sevgilim Tom. Bu kadar üzülme. Bu darbeye dayanmaya çalış."

Tom, Maggie'ye karşı koymayarak, yanağını çevirdi. Onun kendisini yalvarırcasına öpmesine katlandı. Gözleri yaşarmıştı. Eliyle gözlerini kuruladı. Bu hareketi aklını biraz başına getirmiş gibiydi. Şöyle bir silkinerek, "Ben de seninle eve döneyim mi, Maggie? Babam beni çağırmanı söylemedi mi?"

"Hayır, Tom, babam böyle bir şey istemedi." Maggie, ağabeysinin o anda hissettiklerini düşünerek endişelendiği için kendi telâşını yenebildi. Ona her şeyi anlattığı zaman ne yapacaktı acaba Tom? "Fakat annem senin eve dönmeni istiyor, Tom. Zavallı anneciğim! Durmadan ağlıyor. Ah, Tom, evde durum öyle feci ki."

Maggie'nin dudakları bembeyaz oldu. Şimdi o da Tom gibi şiddetle titriyordu. Zavallı iki kardeş birbirlerine sıkıca sarıldılar. İkisi de titremekteydiler. Biri şekilsiz bir korku yüzünden, Diğeri ise korkunç bir kesinlikte olan olaylar dolayısıyla. Maggie tekrar konuşmaya başladığı zaman sesi bir fısıltıdan farksızdı.

"Ve... ve... zavallı babacığım..."

Maggie, devam edemedi. Fakat Tom için bu şüphe dolu bekleyiş dayanılacak gibi değildi. Babasının borç yüzünden hapse atılacağını belirsiz olarak düşünmeye başlamıştı. Çocuğun korkuları bu şekle bürünmüştü işte.

Sabırsız bir tavırla sordu. "Babam nerede? Söylesene Maggie!"

Bu soruyu cevaplandırmayı daha kolay bulan Maggie, "Evde," dedi. "Fakat..." Kısa bir duraklamadan sonra ilâve etti. "O attan düştü... O zamandan beri benden başka kimseyi tanımıyor... Âdeta aklını kaybetmiş gibi... Ah babacığım, babacığım..."

Bu son sözlerden sonra Maggie'nin tutmağa çalıştığı hıçkırıkları olanca güçleriyle kızın gırtlağından yükseldiler.

Tom'un kalbi, gözyaşlarını yasaklayan o ağırlığın altında eziliyordu. Felâket sırasında evde olan Maggie gibi dertlerini kesin bir şekilde göremiyordu. O şimdi sadece amansız bir kaderin ezici ağırlığını hissetmekteydi. Hıçkıra hıçkıra ağlayan Maggie'ye daha da sıkıca sarıldı. Fakat boş boş bakan gözleri kuruydu. Sanki yolunun üzerine kara buluttan bir perde inmişti. Çocuğun yüz hatları iyice gerilmişti.

Fakat sonra Maggie birdenbire ağlamaktan vazgeçti. Bir tek düşünce ona âni bir ses gibi etki yapmıştı.

"Hemen yola çıkmalıyız, Tom. Daha fazla kalamayız. Yoksa babam beni arar. Posta arabasına yetişmek için saat onda turnikede olmamız lâzım." Bunu telâşçı fakat kesin bir tavırla söylemişti. Gözlerini kuruladı. Ayağa kalkarak, bonesini kaptı.

Aynı arzuya kapılan Tom da ayağa fırlamıştı. "Bir dakika bekle, Maggie. Mr. Stelling'le konuşmam lâzım. Ondan sonra gideriz."

Tom, diğer çocukların bulunduğu kütüphaneye gitmesi gerektiğini düşünüyordu fakat yarı yolda Mr. Stelling'le karşılaştı. Rahip, karısından Maggie'nin gelip ağabeyini sorduğu zaman kızın bir hayli üzgün olduğunu öğrenmişti. Şimdi de artık iki kardeşin yeteri kadar başbaşa kaldıklarını düşünerek, onlara durumu sormak ve kendilerini teselli etmek için salona geliyordu.

Tom, koridorda Mr. Stelling'le karşılaşınca giriş yapmadan hemencecik "Affedersiniz, efendim," dedi. "Eve dönmem

gerekiyor. Hemen kardeşimle gitmek zorundayım. Babam davayı kaybetmiş. Bütün malını mülkünü de... Ayrıca çok da hastaymış."

Mr. Stelling, bu haber karşısında bütün merhametli adamların duyacağı şeyleri hissetti. Tabiî belki bu yüzden kendisi de para kaybına uğrayacaktı ama bu düşüncenin hislerine bir etkisi olmadı. Ciddi bir merhametle gençlik ve ıstırap yılları aynı anda başlamış olan iki kardeşe baktı. Maggie'nin nasıl geldiğini ve kızın eve dönmekte acele ettiğini öğrenince, onları hemen yolcu etmek için elinden geleni yaptı. O arada peşi sıra gelmiş olan karısına da bir şeyler fısıldadı. Mrs. Stelling çabucak yanlarından ayrıldı.

Mrs. Stelling, elinde küçük bir sepetle geri geldiği zaman Tom'la Maggie de yola çıkmak üzere kapının önündeki basamaklarda duruyorlardı. Mrs. Stelling, sepeti Maggie'nin koluna asarak, "Yolda bir şeyler yemeği unutma, yavrum," dedi. Maggie'nin kalbi o zamana kadar hiç hoşlanmadığı bu kadına karşı derin bir sevgiyle doldu. Kız sessizce Mrs. Stelling'i öptü. Bu, zavallı çocuğun içindeki yeni hissin ilk işaretiydi. Istırabın bir armağanıydı bu. Bu insanların en basit hizmetlerine karşı duyulan ve onları sevgi dolu bir dostluk bağına sokan bir duygululuk. Buz dağları arasında kalmış yorgun bir adamın bir tanıdıkla karşılaştığı zaman kalbinde bir sevgi pınarının coşmasından farksızdı bu.

Mr. Stelling elini Tom'un omuzuna koydu. "Tanrı seni korusun oğlum. Bana neler olduğunu bildir." Sonra Maggie'nin elini sıktı. Fakat hiçbiri de yüksek sesle, "Allaha ısmarladık," ve "Güle güle," demediler. Tom, sık sık okuldan 'bütün bütün' ayrıldığı gün ne kadar sevineceğini düşünmüştü. Fakat şimdi ona okul yılları, sona eren bir tatil gibi geliyordu.

İki küçük genç şekil, yoldan uzaklaştılar ve gözle seçilmez bir hal aldılar. Sonra da çıkıntılı bir çitin arkasında kayboldular.

İki kardeş ıstıraplarla dolu hayatlarına beraber başlamışlardı. Artık hatırladıkları azaplar, güneşlerini daima karartacaktı. O dikenli vahşi kırlara dalmışlar, çocukluklarının altın kapılan da arkalarından kapanmıştı...

İKİNCİ BÖLÜM

ÜÇÜNCÜ KİTAP

DÖNÜŞ

1

Evde neler olmuştu?

Mr. Tulliver'ın dava aleyhine sonuçlandı. Pivart'la Wakem'ın zafere eriştiklerini ilk öğrendiği zaman, o sırada kendisini görenler, onun kendinden emin ve çabuk öfkelenen bir bir adam olmasına rağmen bu darbeye dikkati çekecek bir sakinlikle katlandığını düşündüler. Değirmencinin kendisi de aynı düşüncedeydi. "Wakem ya da başkaları benim ezildiğimi sanıyorlarsa, çok geçmeden yanıldıklarını anlayacaklar," diye düşünüyordu. Tulliver, bu uzun süren davanın parasını ödemek için malını mülkünü satmasının yetmeyeceğinin farkındaydı. Bunu bilmemezlikten gelmesi imkânsızdı. Fakat adam türlü çareler ve tedbirler bulabileceğine inanıyordu. Böylece dayanamayacağı şeyleri önleyecek, ele güne karşı durumunu kurtaracaktı. O meydan okuma merakı

ve inadı, artık eski konuyu ister istemez bırakmış, bu sefer o güçlükleri yenmesi ve her şeye rağmen Dorlcote Değirme'ninin sahibi Mr. Tulliver olarak kalması için yaptığı plânlarda kendisine destek olmaya başlamışlardı. Kafasının içi plânlarla öylesine doluydu ki, avukatı Mr. Gore'la konuşup çıktığı ve Lindum'dan eve dönmek için atına bindiği zaman yüzünün kıpkırmızı kesilmiş olmasına şaşmamak lâzımdı. Topraklarını ipotek ettiği Furley makûl bir adamdı. Mr. Tulliver onun kendi menfaatini kollamaya çalışacağından emindi. Evet, Furley muhakkak değirmen ve tarlalar da dahil olmak üzere bütün mülkü alacak, Mr. Tulliver'ın orada kiracı kalmasına da razı olacaktı. Ayrıca adam Tulliver'a borç para verecek, değirmenci de işten elde ettiği kârla bunu faiziyle fazla fazla ödeyecekti. Mr. Tulliver kârdan sadece kendisini ve ailesini geçindirmek için az bir miktar alacaktı. Böyle kârlı bir yatırımı kim ihmal ederdi? Herhalde Furley böyle bir aptallığa kalkışmazdı. Çünkü Mr. Tulliver, Furley'in bu plânlarını hemen kabul etmesini istiyordu. Bu konuda kararlıydı. Bir davayı kaybettikleri için kafaları tehlikeli bir şekilde kızmamış olan bazı adamlar bile, kendi menfaat ve isteklerini, başkalarının hareketleri için yeterli birer sebep olduğunu düşünürler. Değirmenci, Furley'in istediğini yapacağından hiç şüphe etmiyordu. O zaman Mr. Tulliver'ın durumu da o kadar kötü olmayacaktı. Tabiî değirmenciyle ailesi daha basit, daha hesaplı bir şekilde yaşayacaklardı. Fakat buna da sadece işten edilen kârla Furley'in verdiği avansı ödeyinceye kadar katlanacaklardı. Herhalde bu borç Mr. Tulliver'ın ölümünden çok önce olacaktı. Evet, değirmenci dava ücretini eski yerinden çıkmadan ve mahvolmuş bir adam gibi davranmak zorunda kalmadan ödeyebilecekti. Evet, işleri gerçekten biraz karışıktı. Meselâ zavallı Riley'ye kefil olduğu için fena halde sıkışmıştı. Riley geçen nisan birdenbire ölmüş ve eski dostuna da iki yüz elli altınlık o borcu ödemek düşmüştü.

Bu yüzden Tulliver'ın banka defteri bir insanın Noel'de alıp bakmak isteyeceği hoş bir şey olmaktan çıkmıştı. Eh, o, şu şaşırtıcı dünyada kendisi gibi bir yolcuya yardım etmekten kaçınan sinsi ve korkak adamlardan değildi. Değirmenciyi en kızdıran mesele Mrs. Glegg'in borcunu ödemek için beş yüz altın borç aldığı adamın parası için endişelenmeye başlamış olmasaydı. Adamı Wakem'ın kışkırttığı muhakkaktı. Davasını kazanacağından emin olan ve bu beklenilen zafer gününe kadar adamın istediği parayı bulmaya kalkmanın doğru olmayacağını düşünen Mr. Tulliver büyük bir ihtiyatsızlık etmiş ve borcuna karşılık evdeki eşyaları ve diğer şeyleri göstermişti. O zaman kendi kendine, "Hepsi de bir," demişti. "Nasıl olsa adama yakında borcumu ödeyeceğim. Borcuma karşılık olarak eşyaları göstermemin bir zararı yok." Fakat şimdi beşyüz altına karşılık aldığı senede yeni bir gözle bakıyordu. Borcu ödeme vadesi sona ermek üzereydi. Bunu ödeyemezse evindeki eşyalar satılacaktı. İki ay önce olsaydı değirmenci büyük bir cesaretle, "Karımın dostlarına minnet duymak istemem," diye bağırırdı. Fakat şimdi yine aynı cesaretle, kendi kendisine, "Bessy'nin Pullet'lara giderek durumu anlatması kadar tabiî bir şey olamaz," diyordu. "Herhalde Bessy'nin eşyalarının satılmasını istemezler. Eğer Pullet borç verecek olursa, o eşyaları bu paraya karşılık gösteririz. Böylece bana bir lûtufta bulunmuş veya hediye vermiş gibi bir tavır takınmaz." Mr. Tulliver kendi hesabına Pullet gibi bir mıymıntıdan borç istemezdi. Fakat Bessy istiyorsa bunu yapabilirdi.

Daha ziyade fazla gururlu ve fazla inatçı adamlar, birdenbire tavırlarını değiştirerek, kendi kendileriyle çelişmeye düşerler. Açık gerçekle yüzleşmek, iyiden iyiye yenildiklerini ve hayata yeniden başlamak gerektiğini kabul etmektense her şeyi yaparlar. Ve anladığınız gibi, Mr. Tulliver, hali vakti yerinde bir değirmenci ve maltçı olmasına rağmen, çok soylu bir kişi kadar gu-

rurlu ve inatçıydı. Tabiî asil bir insanın bu hisleri, sahneyi muhteşem elbiselerle dolduran, en iç sıkıcı bir hikâyecinin bile üstün bir yazar sayılmasını sağlayan, yankıları yıllar boyunca süren trajedilere bir kaynak olurdu. Her gün sokakta yanından geçtiğiniz değirmencilerin ve diğer önemsiz kimselerin gurur ve inatlarının da trajedilere yakışacak bir tarafı vardır. Fakat bir kimseyi ağlatmayan, gizli, bir kuşaktan diğer kuşağa aktarılan, hiçbir yere kaydedilmeyen bir dramdır. Bu, birdenbire hayatın bütün ağırlığını hissetmeye başlayan, neşeye susamış genç ruhlardaki mücadelede kendini gösterir. Sabahın hiçbir ümit getirmediği kasvetli bir ev... Yorgun ve hayal kırıklığına uğramış, artık hiçbir şey beklemeyen bir anne ve babanın mutsuzluğunu çocuklarını ağır, ıslak bir bulut gibi boğduğu bir yuva... Hayatla ilgili bütün hareketlerin baskı altında tutulduğu bir yer. İşte bu trajedi bütün bunlardan doğar. Ya da bu yaralı ihtiraslardan sonra gelen âni, ağır ölümle ilgilidir. Ama belki bu ölüm sadece küçük bir cenaze töreniyle karşılaşır, o da başka. Bazı belirli hayvanların hayatı sadece bulundukları yere sıkıca tutunmalarına bağlıdır. Bir tek hareketle onları yerlerinden kopardınız mı, bir daha yaşayamazlar. Bazı insanların hayatı ise sadece üstün oluşlarına bağlıdır. Bunlar gurur kırıklığına, buna inanmaya yanaşmadıkları ve hâlâ herkesten üstün olduklarını sandıkları sürece dayanabilirler.

Mr. Tulliver St. Rgg's kasabasına yaklaşırken, hâlâ üstün durumda olduğuna inanıyordu. Eve gitmek için kasabadan geçmesi şarttı. Fakat adam Laceham'ın arabasının kasabaya girdiğini gördüğü zaman neden bunun peşi sıra acentanın bürosuna kadar gitti? Niçin oradaki kâtibe Maggie'ye ertesi gün eve dönmesini bildiren bir mektup yazdırttı? Mr. Tulliver'ın elleri heyecandan öylesine titriyordu ki, bu mektubu kendisinin yazması imkânsızdı. Değirmenci, mektubun arabacıya teslim edilmesini, onun da bunu ertesi sabah Miss Firniss'in okuluna götürmesini istiyordu.

Adam Maggie'nin yanında olmasını istiyordu. Fakat bunun sebebini de kendi kendisine açıklayamıyordu. Maggie, hemen, ertesi sabahki arabayla eve dönmeliydi.

Değirmenci eve dönünce Mrs. Tulliver'a onları bekleyen güçlüklerin hiçbirinden sözetmedi. Kadının davanın kaybedildiğini duyunca üzüntüyle ağlamaya başlaması üzerine de onu azarladı. Öfkeyle ortada üzülecek hiçbir şey olmadığını söyledi. Mr. Tulliver o gece karısına eşyalarla ilgili senetten ve Mrs. Pullet'ten bahsetmedi. Zira kadından bu meseleyi gizlemiş, eşyaların listesini de vasiyetnamesiyle ilgili bir mesele dolayısıyla çıkardığını anlatmıştı. İnsanın kafaca kendisinden züğürt bir kadınla evli olmasının, bütün diğer yüksek nitelikler gibi, bazı ufak tefek kusurları vardı. Bunlardan biri de zaman zaman basit hilelere baş vurulması zorunluğuydu.

Mr. Tulliver ertesi günü öğleden sonra tekrar atına atlayarak St. Ogg's'a, Mr. Gore'un bürosuna gitmek üzere yola çıktı. Gore o sabah Furley'i görecek ve Mr. Tulliver'ın işleriyle ilgili olarak adamın ağzını arayacaktı. Fakat daha yarı yola gelmeden Mr. Gore'un kâtibiyle karşılaştı. Adam Mr. Tulliver'a bir mektup getiriyordu. Mr. Gore ani bir işi çıktığı için bürosundan ayrılmak zorunda kalmış, Mr. Tulliver'ı kararlaştırdıkları gibi orada bekleyememişti. Fakat ertesi sabah on birde bürosunda olacaktı. O arada kendisine mektupla pek önemli bir haber yollamıştı.

"Ya?" Mr. Tulliver mektubu aldı fakat bunu açmadı. "O halde Gore'a kendisini yarın sabah göreceğimi söyle." Atının başını çevirdi.

Mr. Tulliver'ın heyecandan parıl parıl parlayan gözleri kâtibin dikkatini çekmişti. Adam birkaç dakika değirmencinin arkasından baktı, sonra da atını mahmuzlayarak uzaklaştı. Mr. Tulliver için mektup okumak, öyle çabucak, aceleyle yapılacak bir iş değildi. El yazısıyla yazılmış ve hatta basılmış cümlelerin mâ-

nalarını pek ağır ağır anlayabilirdi. Bu yüzden mektubu cebine koyarak, bunu eve dönüp, koltuğuna oturduktan sonra açmaya karar verdi. Fakat biraz ilerledikten sonra aklına başka bir şey geldi. Bu mektupta Mrs. Tulliver'dan saklaması lâzım gelen bir şey olabilirdi. Eğer öyleyse bunu karısına hiç göstermemeliydi. Değirmenci, atını durdurarak mektubu çıkardı ve bunu okudu. Mektup pek kısaydı. Mr. Gore, gizlice, fakat emin bir yerden Furley'in son zamanlarda çok para sıkıntısı çektiğini öğrenmişti. Furley, bu yüzden elindeki senetleri, Mr. Tulliver'ın arazisinin ipotekiyle ilgili olanla birlikte; Wakem'a devretmiştir.

Yarım saat sonra Mr. Tulliver'ın yük arabasını süren arabacı adamı baygın halde yolun kenarında yatarken buldu. Değirmencinin yakınında açık bir mektup vardı. Atı ise endişeyle adamı koklayıp duruyordu.

Maggie, babasının çağrısına uyarak o akşam eve döndüğü zaman değirmenci de kendisine gelmişti. Adam bir saat kadar önce gözlerini açmış, etrafına dalgın dalgın, boş boş baktıktan sonra bir mektup hakkında bir şeyler mırıldanmıştı. Daha sonra bu sözleri sabırsız bir tavırla da tekrarlamıştı. Hekim Mr. Turnbull'un talebi üzerine Gore'un mektubu getirilerek, yatağın üzerine bırakılmıştı. O zaman değirmencinin sabırsızlığı geçer gibi olmuştu. Hasta bir müddet gözleri mektuba dikili yatmıştı. Sanki onun yardımıyla kafasını toplamaya çalışıyordu. Fakat sonra yeni bir hatıralar dalgası eskisini alıp götürmüş, değirmenci gözlerini mektuptan, ayırarak kapıya dönmüştü. Sanki gözlerinin seçemediği bir şeyi görmeye çalışıyormuş gibi endişeyle bakındıktan sonra, "Kızım," demişti. "Küçük kızım..."

Artık sık sık büyük bir sabırsızlıkla bu sözleri tekrarlıyordu. Bu kendisini rahatsız eden istekten başka bir şeyin farkında değilmiş gibiydi. Karısını ve diğerlerini tanıdığını belirtecek bir tek hareket de yapmıyordu. Zaten zayıf olan melekeleri bütün

dertlerin böyle birdenbire üstüste gelmesi yüzünden bayağı felce uğrayan zavallı Mrs. Tulliver, daha zamanı olmamasına rağmen Lazeham arabasının gelip gelmediğini anılmak için bahçe kapısına gidip duruyordu.

Nihayet araba geldi ve zavallı Maggie endişeyle indi. Tabiî babasının sevgiyle hatırladığı o 'küçük kız' değildi artık.

Annesi ağlayarak kendisine doğru gelince, dudaklarına kadar bembayaz kesilmiş olan Maggie, "Ah, anneciğim," dedi. "Ne oldu?" Babasının hasta olabileceği aklına gelmemişti. Çünkü St. Ogg's'daki araba acentasının yollanmış olduğu mektubu Mr. Tulliver'ın yazdırmış olduğunu biliyordu.

O sırada Mr. Turbunbull onu karşılamaya geldi. Dertli bir evde bir cerrah, bir iyilik perisinden farksızdır. Maggie bu müşfik, eski dosta doğru koştu. Kendini bildi bileli Dr. Turnbull'la dosttular. Maggie, titreyerek adama soru sorar gibi baktı.

Dr. Turnbull, onun elini tuttu. "Kendini fazla üzme, yavrum. Baban ani bir kriz geçirdi. Hafızası henüz yerine gelmedi. Fakat seni isteyip duruyordu. Seni görmek ona iyi gelecek. Kabil olduğu kadar gürültü etmemeye çalış. Üzerindekileri çıkar ve benimle birlikte yukarı gel."

Maggie, istenileni yerine getirdi. Kalbi, korkunç bir şekilde çarpıyordu, insanın hayatın sadece ıstırap verici bir kalp atışından ibaret olduğunu düşünmesine sebep olan korkunçlukta. Mr. Turnbull'un sakin bir şekilde konuşması bile hayalgücü geniş Maggie'yi iyice korkutmuştu. Kız içeriye girdiği zaman babası hâlâ endişeyle kapıya bakmaktaydı. Maggie kendisini boş yere arayan adamın gözlerindeki, hasret dolu, o acayip ifadeyi hemen farketti. Değirmenci ani bir hareketle yatakta doğruldu. Maggie babasına koşarak, ona sarıldı. Adamı ıstırapla öptü, öptü.

Zavallı çocuk! Maggie'nin hayatta ancak birkaç defa yaşanan bu üstün anın değerini bilebilmesi için henüz pek erkendi. Böyle

anlar da basit ve ilkel bir sevgi bizi acz ya da ıstırapla kıvranan yakınlarımıza sıkıca bağlar. Bütün korktuğumuz ve tahammül ettiğimiz, bütün ümit ettiğimiz ve zevk aldığımız şeyler gözümüzden düşerek önemsizleşir, basit bir hatıra gibi bu sevgide erir, gider.

Mr. Tulliver kızını tanımıştı ama bu çaba, bitkin, yorgun adamı da fazlasıyla yormuştu. Değirmenci yine kendisini kaybederek, yastıkların üzerine yığıldı. Vücudu kaskatı kesilmişti. Bu hal saatlerce sürdü. Değirmenci zaman zaman kendisine biraz gelir gibi oluyor, kendisine verilenleri uysallıkla yiyordu. Maggie'nin yanında olmasından çocukça bir memnunluk duyar gibiydi. Bu, dadısının kucağına dönen bir bebeğin sevincinden farksızdı.

Mrs. Tulliver, ablalarını çağırmıştı tabiî. Birinci kat, haykırışlarla doldu taştı. Hem enişteler ve hem de teyzeler, herkesin önceden tahmin ettiği gibi Bessy'le ailesinin artık mahvolduğundan emindiler. Bütün aile Mr. Tulliver'ın kusurları yüzünden Allah'ın gazabına uğradıkları kanısındaydılar. Fazla merhamet göstererek buna engel olmaya çalışmak bir nevi dinsizlik olacaktı. Fakat Maggie bu sözleri pek duymadı. Zira babasının yanından hemen hiç ayrılmıyor, eli adamın elinde onun karşısında oturuyordu. Mrs. Tulliver, Tom'un eve çağırılmasını istiyordu. Kadın kocasından çok oğlunu düşünüyor gibiydi. Fakat hem teyzeler ve hem de enişteler buna itiraz ettiler. Mr. Turnbull bir tehlike görmediğini söylemişti. Onun için Tom'un okulda kalması daha iyi olacaktı. Fakat ikinci günün sonunda babasının baygınlık krizlerine ve onun tekrar kendisine gelme ümidine alışan Maggie de Tom'u aramaya başladı. Gece annesi oturup, "Zavallı oğlum... Onun eve gelmesi daha doğru," diye ağlamaya başlayınca, Maggie, "İzin ver de ben okula gidip, ona durumu anlatayım, anne," dedi. "Eğer babam beni tanımaz ve aramazsa yarın sabah giderim. Tom'un hiçbir şeyden habersiz eve gelmesi onun için çok kötü olur."

Ve ertesi sabah bildiğiniz gibi Maggie okula gitti. Eve dönerlerken iki kardeş arabada üzüntülü, kesik kesik fısıltılarla konuştular.

Maggie, "Toprağın ipotek senedinin Mr. Wakem da olduğunu söylüyorlar, Tom," dedi. "Babamı da bunu haber veren mektup hasta etti sanırım."

Tom, seçik olamayan izlenimlerden kesin bir sonuca varıverdi. "O ahlâksız başından beri babamı mahvetmeyi plânlıyordu. Büyüdüğüm zaman ondan bunun acısını çıkaracağım. Sen de bir daha sakın Philip'le konuşayım deme."

Maggie, kederle sitem etti. "Ah, Tom!" Fakat kız münakaşa edecek, hele Tom'a itiraz ederek onu kızdıracak halde değildi.

2

Mrs. Tulliver'ın ev ilahları

Tom'la Maggie, posta arabasından indikleri zaman kız evden ayrılalı beş saat olmuştu. Maggie titreyerek, "Belki de babam beni aradı," diye düşünüyordu. "Boş yere 'Küçük kızı'nı çağırdı. "Maggie'nin aklına başka bir değişiklik olabileceği gelmiyordu.

Çakıllı yoldan ilerleyerek, Tom'dan önce eve girdi. Fakat hole yayılmış olan tütün kokusunu duyunca şaşaladı. Misafir odasının kapısı aralıktı. Tütün kokusu da oradan geliyordu. Acayip bir durumdu bu. Bir misafir böyle bir zamanda tütün içer miydi? Annesi de salonda mıydı acaba? Eğer öyleyse ona Tom'un geldiğini haber vermesi gerekirdi. Şaşkınlıkla bir an duraklayan Maggie, tam kapıyı açarken Tom da ona yetişti. İki kardeş içeriye baktılar. Odada yüzü Tom'a tanıdık gelen kaba, eski elbiseli bir adam vardı. Babalarının koltuğuna oturmuş, pipo içiyordu. Yanındaki masada da bir sürahiyle bir bardak duruyordu.

Tom, hemen gerçeği anladı. Daha çocukken 'eve icra memurunun gelmesi' ve 'eşyaların satılması' sözlerine alışmıştı. Bu, 'başarısızlığa uğrama'nın getirdiği ıstırap ve şerefsizliğin,

insanın bütün parasını kaybederek mahvolmasının, hayatlarını zorlukla çalışarak kazanan yoksulların derecesine düşmenin bir parçasıydı. Babası bütün malını mülkünü kaybettiğine göre, böyle bir şeyin olması da tabiiydi. Tom, bu talihsizliğin başka bir sebebi olabileceğini düşünmedi bile. Bunu da yine babasının davayı kaybetmiş olmasına yordu. Fakat bu şerefsizlikle bu şekilde karşılaşmak, çocuk için en feci korkularından daha da kötü bir tecrübe oldu. Tom o anda asıl dertlerinin yeni başladığını düşündü. Bu durmadan ağrıyan bir dişin birdenbire sinirine dokunuvermeye benziyordu.

Adam, piposunu ağzından çekerek, utangaçlıkla karışık kaba bir nezaketle, "Nasılsınız, efendim?" diye sordu. Çocukların yüzlerindeki şaşkın ifade onu biraz rahatsız etmişti.

Fakat Tom cevap vermeden çabucak döndü. Adama bakmaya bile dayanamayacaktı. Maggie, Tom gibi bu yabancının gelişinin ne demek olduğunu anlayamamıştı. Ağabeysinin peşinden giderek, "O kim olabilir, Tom?" diye fısıldadı. "Ne var?" Sonra da birdenbire isimsiz bir korkuya kapılıverdi. Yoksa bu yabancının gelişi babasının durumunda bir değişiklik olduğunu mu gösteriyordu? Kız, telâşla yukarı koştu. Babasının yatak odasının kapısında bir an duraklayarak, bonesini çıkardı. Sonra ayaklarının ucuna basarak odaya girdi, içerisi gayet sessizdi. Babası, Maggie'nin kendisini bıraktığı şekilde, etrafında olanlardan habersiz, gözleri kapalı yatıyordu. Odada bir hizmetçi vardı ama Mrs. Tulliver kocasının yanında değildi.

Maggie, fısıltıyla, "Annem nerede?" diye sordu. Hizmetçi bilmiyordu.

Maggie telâşla dışarı çıkarak, Tom'u buldu. "Babam sessiz sedasız yatıyor. Gel gidip annemi bulalım. O nerede acaba?"

Mrs. Tulliver ne aşağıda, ne yatak odalarından birindeydi. Maggie'nin aramadığı bir tek oda kalmıştı. Tavan arasındaki

sandık odasıydı bu. Annesi buraya ancak önemli günlerde açıp çıkardığı örtü takımlarını ve o pek değerli 'en iyi' eşyalarını koyardı. Koridordan dönerlerken Maggie'nin önünden yürüyen Tom, bu odanın kapısını açtı. Hemen arkasından da, "Anne!" diye bağırdı.

Mrs. Tulliver orada, dikkatle sakladığı hazinelerinin ortasında oturuyordu. Çamaşır dolaplarından birinin kapağı açıktı. Gümüş çaydanlık kat kat kâğıtların içinden çıkarılmıştı. En iyi çay takımı kapalı çamaşır sandığının üzerine konulmuştu. Kaşıklar, şişler, kepçeler raflara sıra sıra dizilmişti. Zavallı kadın ise kucağındaki sofra örtülerinin köşesine işlenmiş olan 'Elizabeth Dodson' adına bakarak başını sallıyor ve dudakları acıyla bükülmüş, hüngür hüngür ağlıyordu.

Tom konuşmaya başlayınca irkilerek örtüleri düşürdü.

Oğlunun boynuna sıkıca sarılarak, "Ah, oğlum," diye hıçkırdı. "Bugünleri de mi görecektim?.. Her şey satılacak... Babanın benimle evlenip, başıma bunları açacağı nerden aklıma gelirdi? Hiçbir şeyimiz kalmayacak... Dilencilerden farksız olacağız... Darülacezeye düşeceğiz..."

Oğlunu öptükten sonra tekrar yerine oturarak bir başka örtüyü aldı. Üzerindeki desene bakmak için bunu biraz açtı. Çocukları ise dilsiz bir ıstırapla ayakta duruyorlardı. 'Dilenciler' ve 'Darülaceze' sözleri kafalarında yankılanmaktaydı.

"Bu kumaşların ipliklerini kendi ellerimle eğirdiğimi düşünüyorum da," diye devam etti. Eşyaları kaldırıp, heyecanla evirip çeviriyordu. Bu tombul, sarışın kadın çoğu zaman sakin olduğu için bu heyecanı çocuklarına daha da dokundu. O daha önceleri de telâşlanırdı ama bu da aslında pek yüzeyde kalırdı. "Kumaşları Job Haxey dokudu. Bunu sırtında eve getirdi. Ben kapıda duruyordum. Onun geldiğini göldüm. O zamanlar daha babanızla evlenmeyi düşünmüyordum bile. Kumaşı iyice yıkayıp beyazlat-

tım. Örnekleri ben seçtim. İsmimi de kendi ellerimle işledim. Şimdiye kadar hiç kimse böyle güzel bir marka görmemişti. Bunları çıkarmak için kumaşı kesmeleri lâzım gelecek. Çünkü bu işlemeler bambaşkadır. Ve şimdi bütün bunlar satılacak, yabancıların evine gidecek. Onlar da örtüleri bıçakla kesecek ve bunları belki de daha ben ölmeden eskitecekler." Gözleri yaşlarla dolu, başını kaldırarak Tom'a baktı. "Sana bu örtülerden bir tekini bile veremeyeceğim. Halbuki ben onları sana saklıyordum. Bu desenlilerin hepsi senindi. Maggie ise iri karelileri alabilirdi. O örtüler üzerlerine takım konduğu zaman o kadar güzel durmazlar."

Bu sözler Tom'a çok dokundu. Fakat çocuk fena halde kızdı da. "Ama teyzelerim onların satılmasına göz yumacaklar mı anne?" diye sorarken yüzü kıpkırmızıydı. "Onlar durumu biliyorlar mı? Herhalde örtülerinin satılmasını istemezler. Öyle değil mi? Onları çağırtmadın mı?"

"Evet, evet. İcra memurları gelir gelmez Luke'u teyzelerine yolladım. Pullet teyzen – ah, ah, – o öyle ağlıyor ki. Babanın ailemizi rezil edip, herkesini diline düşmesine sebep olduğunu söylüyor. Benekli örtüleri o satın alacak. Çünkü bu desende istediği kadar örtüsü yok. Böylece bunlar yabancılara gitmeyecek. Fakat Pullet teyzenin kullanamayacağı kadar kareli örtüsü var." Mrs. Tulliver örtüleri dolaba yerleştirmeye başladı. Farkına varmadan onları okşayarak katlıyordu... "Glegg enişten de geldi. Bizim için yatak örtülerinin satın alınması gerektiğini söyledi. Fakat önce teyzenle konuşacak... Hepsi de bu meseleyi görüşmek için gelecekler." Ama, dedi, "onların tabak çanak takımlarımı alacaklarını sanmıyorum." Çay takımına doğru döndü. "Çünkü bunları satın aldığım zaman hepsi de takımlarda kusur bulmuşlardı. Çiçeklerin arasındaki yaldızlı dalları beğenmemişlerdi. Halbuki hiçbirinin tabak ve çanakları benimkiler kadar güzel değil. Pullet teyzeninkiler bile... Ben bu takımları on beş yaşımdan beri

biriktirdiğim parayla aldım. Şu gümüş çaydanlığı da. Bunların parasını baban vermiş değil. Şimdi düşünüyorum da... O benimle evlenip, başıma bu felâketleri getirdi."

Mrs. Tulliver, tekrar ağlamaya başladı. Mendilini gözlerine bastırarak bir süre hıçkırdı. Fakat sonra mendili çekerek, sanki sesini ayarlamadan hemen konuşmasını emretmişler gibi, hafif hafif hıçkırarak, kendisini küçümsemesine, "Ben Mr. Tulliver'a kaç defa, 'Ne yaparsan yap, kanuna baş vurma,' da dedim. Başka ne yapabilirdim? Drahomam harcanırken sessiz sedasız bir kenarda oturmak zorunda kaldım. Halbuki o paranın çocuklarıma kalması lâzımdı. Artık beş paran bile olmayacak, oğlum... Fakat kabahat zavallı annende değil."

Bir kolunu Tom'a doğru uzatarak, o aciz, çocuksu mavi gözleriyle oğluna acıklı acıklı baktı. Zavallı çocuk ona doğru giderek, annesini öptü. Kadın da oğluna sıkıca sarıldı. Tom, ilk defa babasını hiddetle düşünmeye başlamıştı. Çocuğun o 'kabahat bulma,' merakı o ana kadar babasına doğru hiç yönelmemişti. Tom, babasının daima haklı olduğuna inanırdı. Çünkü o Tom Tulliver'ın babasıydı. Fakat şimdi annesinin şikâyetleri yüzünden o 'suçlama' arzusu başka tarafa doğru dönüyor. Wakem'a karşı duyduğu öfkeye yeni bir hiddet karışıyordu. Belki de babaları onların mahvolmalarına, herkesin aileye küçümseyerek bakmasına sebep olmuştu. Fakat hiç kimse uzun zaman Tom Tulliver'dan onu küçümseyerek söz edemeyecekti. Karakterinin tabiî gücü ve amansızlığı kendisini göstermeye başlıyordu. Bunu tahrik eden iki şey vardı: teyzelerine karşı duyduğu öfke ve bir erkek gibi davranarak annesini koruması gerektiği inancı.

Şefkatle, "Üzülme anneciğim," dedi, "yakında para kazanacağım. Hemen bir işe gireceğim."

Biraz yatışmış olan Mrs. Tulliver, "Allah senden razı olsun, yavrum," diye mırıldandı. Sonra da hüzünle etrafına bakındı.

"Üzerlerinde ismim yazılı olan eşyaları saklayabilseydik, bu kadar üzülmezdim."

Maggie, bu sahneyi gitgide artan bir hiddetle seyretmişti. Babası, içeride yaşayan bir ölü gibi yatan babası aleyhindeki bu sözler sofra örtüleri ve tabak çanak takımlarıyla ilgili üzüntüsünü gidermişti. Babası adına duyduğu öfke Tom'un annesiyle sessizce anlaşarak kendisini bu ortak felâketin dışında bırakması yüzünden hissettiği bencilce hiddet yüzünden de iyice artmıştı. Annesinin kendisini daima aşağı görmesine alışmış, buna aldırmamasını öğrenmişti. Fakat Tom'un bunu –sessizce de olsa– onaylamasına dayanamayacaktı. Zavallı Maggie sadece su katılmamış bir sevgiden meydana gelmiş değildi tabiî. Fakat çok sevdiği zaman karşısındakinin üzerinde bazı haklar iddia ederdi. Nihayet dayanamayarak, üzgün ve hatta öfkeli bir sesle, "Anne, nasıl böyle konuşabiliyorsun?" diye bağırdı. "Yalnız üzerinde kendi ismin yazılı eşyalara değer veriyormuş, babamın adı olan şeylere aldırmıyormuş gibi bir halin var! Babam orada yatıyor. Belki bizimle bir daha konuşamayacak? Sevgili babamdan başka şeylerle nasıl ilgilenebiliyorsun? Tom, senin de benim gibi düşünmen lâzım. Kimsenin babamı eleştirmesine göz yummamalısın."

Öfke ve üzüntüden âdeta boğulur gibi olan Maggie odadan çıkarak, babasının yanındaki eski yerini aldı. Herkesin babasını kabahatli bulacağını düşündüğü için onu her zamankinden daha da fazla seviyordu. Maggie, kabahatli tutulmaktan nefret ederdi. Ömrü boyunca kendisini suçlamışlardı. Bunun hiç faydası olmamış, sadece Maggie gitgide daha öfkelenmiş ve aksileşmişti. Babası kendisini daima savunmuş ve onun namına mazeretler ileri sürmüştü. Maggie babasının şefkatini sevgiyle hatırlıyordu. Bu yüzden de babası için elinden gelen her şeyi yapacak, her güçlüğe katlanacaktı.

Maggie'nin haykırışı Tom'u biraz şaşırtmıştı. Kız kardeşi yalnız annesine değil, kendisine de neyin doğru olduğunu öğretmeye kalkışmıştı ha? Maggie bu zamana kadar o ukalâca, buyurgan tavırları takınamayacağını öğrenmiş olmalıydı. Fakat Tom biraz sonra babasının odasına gittiği zaman gördükleri kendisine öylesine dokundu ki. Bunlar, annesinin yanında geçirdiği anların üzerinde yaptığı hafif etkiyi de silip götürdü. Maggie, durumun ağabeysine ne kadar dokunduğunu farkedince ona doğru gitti, Tom, karyolanın yanına oturunca da onun boynuna sarıldı. İki çocuk, bir babaları ve sadece bir tek ıstırapları olduğunu hissederek, diğer dertlerini unuttular.

3

Aile meclisi

Ertesi sabah on birde teyzeler ve enişteler durumu görüşmeye geldiler. Büyük misafir odasındaki şömine yakılmıştı. Şaşkınlığından bunun da cenazeler gibi önemli bir mesele olduğunu düşünen zavallı Mrs. Tulliver, çıngırak kordonlarının ucundaki püsküllerin üzerine takılmış olan torbaları çıkardı. İğnelenmiş perdeleri açarak, bunları yerlere kadar sarkıttı. Masaların cilâlı üstlerine ve bacaklarına bakarak, kederli kederli başını salladı. Pullet ablası bunların yeteri kadar parlamadıklarını iddia edemezdi.

Mr. Deane gelemeyecekti. Adam bir iş için St. Oggs'dan ayrılmıştı. Mrs. Deane tam saatinde, arabacı yeri ayrı olan yeni iki tekerlekli arabasıyla geldi. Bunu üniformalı bir uşak sürmekteydi. Mrs. Deane'in St. Ogg's'daki kadın ahbapları bu yeni arabanın onun karakterinin gizli kalmış bazı taraflarını gayet iyi aydınlattığından emindiler. Mr. Tulliver, hızla yokuş aşağı kayarken, Mr. Deane de aynı süratle yükselmekteydi. Artık Mrs. Deane'in evinde Dodson örtüleri ve yemek takımları son yıllarda

alınanların yanında gölgede kalıyor ve sadece bunları tamamlama vazifesini görüyordu. Bu değişiklik Pullet ablasıyla aralarındaki kardeşçe ilişkilerin bir hayli soğuklaşmasına sebep olmuştu. Mrs. Glegg, Susan'ın da artık 'diğerleri' gibi olduğundan emindi. Pek yakında Dodson ruhu yalnız kendisinde ve belki de uzaklardaki Wolds'da aileye ait topraklarda Dodson ismini sürdüren yeğenlerinde kalacaktı. Uzakta yaşayanlar burnumuzun dibinde oturanlardan daha az kusurlu olurlar tabiî. Coğrafya bakımından Habeşlerin ne kadar uzakta olduklarını ve Greklerin onlarla pek alışverişleri olmadığını düşünürsek, o zaman Homeros'un onlardan neden 'kusursuz' diye sözettiğini uzun uzun araştırmamıza lüzum kalmaz.

Eve ilk gelen Mrs. Deane oldu. Kadın büyük salonda yerini aldıktan sonra Mrs. Tulliver aşağıya inerek onun yanına gitti. Güzel yüzü sanki ağlıyormuş gibi biraz buruşmuştu. Mrs. Tulliver, eşyalarını kesinlikle kaybedeceği anı gözlerinin önünde canlandırdığı zamanlar hariç, öyle bol bol gözyaşı dökebilen kadınlardan değildi. Fakat bu şartlar altında çok sakin olmasının uygunsuz düşeceğinden de emindi.

Odaya girerken, "Ah, ablacığım," diye bağırdı. "Ne korkunç bir dünya bu. Bu ne büyük felâket! Ah!"

Mrs. Deane, belirli zamanlarda iyice düşünerek kısa konuşmalar yapan, ince dudaklı bir kadındı. Daha sonra bunları kocasına tekrarlayarak, ona güzel konuşup konuşmamış olduğunu sorardı.

Ağır ağır, "Evet, kardeşim," dedi. "Değişen bir dünya bu. Bugünden yarının ne olacağını tahmin edemiyoruz. Fakat insanın her ihtimale karşı hazırlıklı bulunması doğru olur. Eğer başına bir belâ gelmişse, muhakkak Allah bunu bir sebep yüzünden sana yollamıştır. Abla olarak haline üzülüyorum. Eğer cerrah sana Mr. Tulliver'ın reçel yemesi gerektiğini söylerse, hemen bana

haber ver. Reçelleri sana seve seve yollarım. Hastayken kendisine iyi bakılırdı."

Mrs. Tulliver, tombul elini ablasının sıska parmaklarının arasından çekerek, oldukça güç duyulur bir sesle, "Teşekkür ederim, Susan," diye cevap verdi. "Fakat doktor henüz reçelden bahsetmedi." Kısa bir sessizlikten sonra da ilâve etti. "Yukarıda bir dizine billûr reçel kavanozu var... Artık bir daha onların içine reçel koyamayacağım."

Bu son sözleri söylerken sesi bir hayli üzüntülüydü. Fakat dışarıdan gelen tekerlek sesleri ona kederini unutturdu. Mr. ve Mrs. Glegg gelmişlerdi. Hemen arkasından onları Mr. ve Mrs. Pullet izledi.

Mrs. Pullet ağlayarak içeriye girdi. Kadın hayat hakkındaki düşüncelerini ve şimdiki olayla ilgili fikirlerini kısaca açıklamak için bu usulü seçmişti.

Mrs. Glegg, taraz taraz buklelerini takmış, arkasına da dolabın dibine gömüldükten sonra daha yeni gün ışığına çıkmış gibi duran buruşuk bir elbise giymişti. Kadın bunu Bessy'le çocuklarının burunlarını kırmak gibi yüksek ve ahlâki bir amaç uğruna dikkatle seçmişti.

En rahat yeri karısına teklif etmeden oraya yerleşmekten çekinen kocası, "Mrs. G.," dedi. "Ocağın yakınına oturmaz mısın?"

O üstün kadın, "Gördüğün gibi buraya oturdum, Mr. Glegg," diye cevap verdi. "Sen istiyorsan ocağın önünde kavrulabilirsin."

Mr. Glegg, uysallıkla koltuğa yerleşti. "Eh... Yukarıdaki zavallı adamcağız nasıl?"

Mrs. Tulliver, "Dr. Turnbull onu bu sabah daha iyi gördüğünü söyledi," dedi. "Etrafıyla daha fazla ilgilendi. Benimle de konuştu. Fakat Tom'u hâlâ tanımıyor. Zavallı yavrucuğa sanki o bir yabancıymış gibi bakıyor. Fakat bir ara Tom'la midilli hakkında bir şeyler de mırıldandı. Doktor onun ancak eski günleri

hatırlıyabildiğini söyledi. Tom'u da küçüklük haliyle hatırladığı için şimdi onu tanıyamıyormuş. Ah, ah, ah!"

Pullet teyze duvardaki aynaya bakarak başındaki boneyi kederli bir tavırla düzelttikten sonra döndü. "Herhalde beyni sulandı onun. Eğer bir daha ayağa kalkabilirse ne âlâ. Kalksa bile herhalde bir çocuktan farksız olacak. Tıpkı zavallı Mr. Carr gibi. Ona tam üç yıl sanki bir bebekmiş gibi kaşıkla yemek yedirdiler. Adam kollarını, bacaklarını kullanamıyordu. Sonunda ona tekerlekli bir sandalye aldılar. Adamı bununla dolaştıracak birini de tuttular. Başına böyle bir şeyin gelmeyeceğini umarım, Bessy."

Mrs. Glegg, sert bir tavırla atıldı. "Kardeşim Pullet, yanılmıyorsam bu sabah buraya ailemizin şerefine sürülen bu leke hakkında konuşmak ve bazı tavsiyelerde bulunmak için geldik, aileden olmayan kimselerden bahsetmeye değil. Mr. Carr, bizim kandan değildi. Ailemizle bir ilgisi de yoktu. Ben böyle bir şey duymadım."

Mrs. Pullet, tekrar eldivenlerini giyerek, üzüntülü bir tavırla parmaklarını sıvazladı. Yalvarırcasına, "Glegg abla," diye mırıldandı, "eğer Mr. Carr'ın aleyhinde saygısızca bir şey söyleyeceksen, ben bunu duymayayım." İçini çekerek devam etti. "Ben onun ne olduğunu biliyordum. Adamcağız öyle kesik kesik solurdu ki, sesini iki oda öteden duyabilirdiniz."

Mrs. Glegg, öfke ve tiksintiyle bağırdı. "Sophy! Sen de başkalarının illetlerinden konuşmaya çok meraklısın. Ayıp bir şey bu. Demin de söylediğim gibi, ben evimden kalkıp ta buralara kesik kesik soluyan, ya da solumayan ahbaplarımızdan söz etmek için gelmedim. Eğer buraya herkes birbirinin, kız kardeşimizle çocuklarını kilisenin yardımına muhtaç bir duruma düşmekten kurtarmak için, neler yapılacağını öğrenmek için toplanmadıysa, ben hemen kalkıp giderim. Bir insan diğerleri-

nin desteği olmadan hareket edemez sanırım. Her şeyi benden beklemeniz doğru değil."

Mrs. Pullet, "Doğrusu Jane," diye cevap verdi. "Senin bu yardım meselesinde pek hevesli davrandığını görmedim. İcra memuru eve gireli beri buraya ilk defa geliyorsun. Halbuki ben dün buradaydım. Bessy'nin örtülerine ve takımlarına baktım. Ona benekli örtüleri alacağımı da söyledim. Hiçbir insan bundan fazlasını yapamazdı. Çaydanlığa gelince.. Bessy bunun ailede kalmasını istiyor. Fakat ben iki gümüş çaydanlığı ne yapayım? Hele emziği öyle çarpık olanını?.. Ama ben benekli damaskodan pek hoşlanırım."

Zavallı Mrs. Tulliver yalvardı. "Bari bir şey yapılsa da çaydanlığım, en iyi tabak çanaklarım ve sirkeliklerim satılmasa... Bir de şeker maşalarım. İlk onları almıştım ben."

Mr. Glegg, "Fakat bu imkânsız," dedi. "Eğer aileden biri bunları satın almak istiyorsa bunu yapabilir. Ama her şeyin artırmaya konulması lâzım."

Pullet amca o zamana kadar görülmemiş bir şekilde fikrini rahatça açıkladı. "Kendi ailenin, eşyalara değerlerinden fazla para vermelerini de bekleme. Bütün bunlar artırmada ucuza kapatılabilinir."

Mrs. Tulliver, inledi. "Allah'ım... Allah'ım... Tabaklarımın o şekilde satılacağını düşünüyorum da... Halbuki ben onları evlendiğim zaman almıştım. Jane, Sophy, tıpkı sizin yaptığınız gibi. Benim takımlarımdan hoşlanmadığınızı biliyorum. Üzerlerinde dallar var. Fakat ben o takımları çok severdim. Şimdiye kadar hiçbiri de kırılmadı. Çünkü onları daima ben, kendi elimle yıkadım. Fincanların üzerinde de güllerle lâleler var. İsteyen gidip onlara zevkle bakabilir. Jane, senin takımların pek renksiz ama herhalde bunların ucuza kapatılıp, sonra da kırılmalarını istemezdin? Seninkiler beyaz, tırtıllı tırtıllı. Üstelik

benimkiler gibi pahalı da değil. Sonra sirkelikler... Dean abla herhalde sen sirkelikleri almak istersin. Çünkü bana onların pek güzel olduğunu söylerdin."

Mrs. Dean kurumla cevap verdi. "En iyi eşyalarından bazılarını almaya bir itirazım yok. Evimizde bol takıma ihtiyaç var."

Mrs. Glegg, uzun sessizliğinin acısını çıkarır bir sertlikle, "En iyi eşyalar!" diye bağırdı. Hepinizin de en iyi eşyalardan, şunu bunu, gümüş ve porselen takımları almaktan bahsetmesini dinleye dinleye sabrım tükendi. Durumunu hatırlamalısın, Bessy. Şimdi gümüşlerini, porselenlerini düşünmenin sırası değil. Onların yerine, üzerinde yatacak kıtık dolu bir yatağın, üstüne örtecek bir battaniyen, oturmak için tahta taburen olup olmayacağını düşünmelisin! Şunu da unutma. Eğer bunları bulabilirsen, bu ancak dostlarının iyiliği sayesinde olur. Artık her bakımdan onların eline bakacaksın. Çünkü kocan yukarıda âciz vaziyette yatıyor. Dünyada, 'Benim,' diyebileceği bir tek kuruşu bile yok. Bütün bunları senin iyiliğin için söylüyorum. Ne durumda olduğunu, kocanın, ailenin şerefine nasıl bir leke sürdüğünü iyice anlamalısın. Artık her şeyi ailenden beklemek zorunda olduğunu unutmamalısın. Ve kibir yapmaya kalkmayarak, boynu eğik dolaşmasını öğrenmelisin."

Mrs. Glegg, durdu. Bilirsiniz başkalarının iyiliği için yapılan heyecanlı konuşmalar daima insanı yorar.

Mrs. Tulliver, kendisine pek küçük yaşlarda küçük kardeş boyunduruğunu takan Jane ablasının aile otoritesi altında daima ezilmişti. Kadın, ablasına yalvardı. "Ben hiç kimseden bir şeyler yapmasını istemiş değilim, ablacığım. Sadece hoşlarına giden şeyleri almalarını rica ettim. Bunların yabancılara giderek onların ellerinde mahvolmasını içim götürmeyecekti. Ben kimseye benim ve çocuklarım için bazı şeyler almasını söylemedim. Tabiî, ipliklerini kendi ellerimle eğirdiğim masa örtüleri var...

Tom doğduğunda, o beşikte yatarken, kendisine baktığım zaman aklıma ilk gelen o kendi paramla aldığım ve daima itina ettiğim eşyalar oldu. Bunların oğluma kalacağını düşündüm. Fakat ben ablalarımın benim için para harcamalarını katiyen talep etmedim. Kocamın kız kardeşi için neler yaptığını bilmiyorum. Ama herhalde ona borç para verip, sonra da bunu geri istemekten kaçınmasaydı, durumumuz bugün çok daha iyi olurdu."

Mr. Glegg, şefkatle, "Haydi haydi," dedi. "Her şeyi bu kadar kara görmeyelim. Olan olmuş artık. Bunu değiştirmek imkânsız. Aramızda toplaşıp, sizin için lüzumlu olan eşyaları alırız. Tabiî Mrs. G. nin de dediği gibi bunlar işe yarayacak, sade şeyler olmalı. Lüzumsuz şeyleri bir tarafa bırakmalıyız. Bir masa, bir iki sandalye, mutfak eşyaları, iyi bir yatak, buna benzer şeyler. Gün oldu, yerdeki tahtaların yerine çuvalların üzerinde yattığım zaman gözlerime inanamadım. Evlerimizi bir sürü lüzumsuz eşyayla dolduruyoruz. Bunun sebebi de harcayacak paramız olması tabiî."

Mrs. G., "Mr. Glegg," dedi. "Benim söylemek istediğim sözleri tekrarlayacağın yerde bırak da ben konuşayım. Bessy, senin için bir şeyler satın almamızı hiçbir zaman istemediğini söylemen pek hoş. Fakat sana şunu söyleyeyim. Bunu bizden istemeliydin. Eğer ailen sana yardım etmezse nasıl geçineceksin? Eğer ailen sana elini uzatmazsa o zaman gidip kiliseden yardım istemek zorunda kalacaksın. Bunu senin de bilmen lâzım. Bu gerçeği hiçbir zaman unutmamalısın. Bizden hiçbir şey istemediğini söyleyerek övüneceğin yerde kibrini yenerek bize senin için neler yapabilceğimizi sormalısın."

Borç verme meselelerinde kendisinden beklenilmeyecek derecede dokunaklı konuşmaya meraklı olan Pullet enişte atıldı. "Demin Moss'lardan ve Mr. Tulliver'ın onlar için yaptıklarından bahsetti. Onlar buraya gelmediler mi? Onların da diğerleri gibi

bir şeyler yapmaları lâzım. Eğer Tulliver Moss'lara borç verdiyse onların bunu ödemeleri de şart."

Mrs. Tulliver, "Hay Allah!" dedi. "Onlara Mr. Tulliver'ın durumunu bildirmeyi unuttum. Moss'lar Basset'in arka yollarında, ıssız bir yerde oturuyorlar. Mr. Moss pazara inmedikçe de hiçbir şeyden haberleri olmuyor. Doğrusu onlar hiç aklıma gelmedi. Fakat Maggie'nin Moss'ları hatırlamamış olması şaşılacak bir şey. Zira Maggie, Moss halasını çok sever."

Maggie'den bahsedilir bahsedilmez, Mrs. Pullet hemen, "Çocuklar neden yanımıza gelmiyorlar, Bessy?" diye sordu. "Onların da enişteleriyle teyzelerinin verdikleri kararları öğrenmeleri lâzım. Maggie'ye gelince... Öğrenim giderlerinin yarısını ben ödediğime göre artık onun Moss halasını değil, Pullet teyzesini düşünmesi lâzım. Kimbilir, belki de bugün eve döner dönmez ölürüm."

Mrs. Glegg, homurdandı. "Eğer benim sözüm dinlenseydi, çocuklar konuşmanın başından beri bu odada olurlardı. Artık onların kimlerin eline baktıklarını öğrenmelerinin zamanı geldi. *Birinin* o çocuklarla konuşması, onlara aile durumlarını, artık nasıl bir hayat süreceklerini anlatması gerekiyor. Maggie'yle Tom, babalarının günahları yüzünden çok ıstırap çekeceklerini iyice öğrenmeliler."

Mrs. Tulliver, boyunu büktü. "Gidip onları getireyim, abla." Kadın iyice ezilmişti artık. Sandık odasındaki hazinelerini de sadece uyuşuk bir ümitsizlikle düşünüyordu.

Babalarının odasında olan Tom'la Maggie'yi çağırmak için yukarı çıktı. Tekrar aşağıya inerken gözü sandık odasının aralık kapısına ilişince aklına yeni bir şey geldi. Çocukları yalnız başına aşağıya yollayarak kendisi odaya doğru gitti.

İki kardeş istemeye istemeye odaya girdikleri sırada teyzelerle enişteler hararetli bir tartışmaya dalmışlardı. Tom, yirmi dört

saatten beri durmadan değişen yeni hislerinin şiddetli etkisiyle canlanıp harekete geçen o pratik zekâsıyla kendi kendine bir plân hazırlamıştı. Bunu enişte ya da teyzelerinden birine teklif etmek niyetindeydi ama buna rağmen onlara karşı dostça hisler beslemiyordu. Hepsiyle birden karşılaşmaktan da korkuyordu. Küçük dozlarda almaya ancak dayanabildiği bir ilâcın hepsini birden içmekten korkacağı gibi... Maggie'ye gelince... Kız o sabah acayip bir sıkıntıya kapılmıştı. Kendisini kısa bir dinlenmeden sonra gece saat üçte babasının yanına çağırmışlardı. Şimdi de soğuk sabah saatlerinde ve şafakta bir hastanın başında beklemenin verdiği o uykulu yorgunluğunu hissediyordu. Sabahın o erken saatlerinde insana dışarıdaki güneşli hayatın hiçbir önemi yokmuş, bu sadece karanlık odada geçen dakikaların sınırını teşkil ediyormuş gibi gelir. Çocukların içeri girmesi üzerine büyükler sustular. El sıkışmaları sessiz ve melânkolik bir törenden farksızdı. Nihayet Tom yanına yaklaşırken, Pullet enişte, "E, küçükbey," dedi. "Kalemine ve mürekkebine ihtiyacımız olacağından bahsediyorduk. O kadar öğretimden sonra herhalde yazın pek güzelleşti."

Glegg, enişte, sözümona şefkat gösteriyordu. "Evet, evet. Bu öğrenimin faydalarını görmeliyiz artık. Zira baban eğitimin için bir hayli para harcadı. Ne demişler,

'Toprak elinden gittiği, paran sarfolunduğu zaman
Tahsilin çok faydası dokunur.'

"Evet, artık bunca okuduklarından faydalanmamızın zamanı geldi, Tom. Artık görelim bakalım benden daha üstün bir başarıya erişebilecek misini? Çünkü ben öğrenimim olmamasına rağmen büyük bir servet yaptım. Bu işe kendim için pek az para harcayarak başladım. Bir tabak çorba, biraz ekmek ve peynir bana yetiyordu. Fakat korkarım yüksek öğrenimin ve lüks haya-

tın, senin başarıya ulaşmanı güçleştirecek. Benim için böyle bir şey söz konusu değildi."

Glegg teyze, heyecanla söze karıştı. "Fakat onun bunu yapması lâzım. İster güç olsun ister olmasın onun başarıya ulaşması şart. O nelerin güç olduğunu değil, lüks ve rahat bir hayat sürmek için dostlarına hiçbir zaman güvenmemenin gerektiğini düşünmeli. Babasının yaptığı hatanın cezasını o çekecek. Çetin şartlar altında yaşamaya ve durmadan çalışmaya alışacak. Ve teyzeleriyle enişte lerine, babası ve annesi için yaptıklarından dolayı büyük bir minnet duyacak. Onlara büyüklük taslamayacak. Eğer enişteleri ve teyzeleri yardım etmeselerdi, annesiyle babası sokakta kalır ve düşkünlerevine düşerlerdi." Mrs. Glegg, Mrs. Deane'in yanına oturmuş olan Maggie'ye dik dik baktıktan sonra sözlerine devam etti. Maggie, Deane teyzesine o Lucy'nin annesi olduğu için sokulmuştu. "Kız kardeşi de öyle. O da kibirden vazgeçmeli ve çalışmalıdır. Çünkü artık kendisine hizmet edecek hizmetçileri yok. O bunu hiçbir zaman unutmamalıdır. Evin işlerini o yapmalı, kendisine bu kadar yardım eden teyzelerine daima saygı göstererek, onları sevmelidir. Çünkü bu teyzeler ve enişteler, sırf yeğenlerine bırakabilmek için daima para biriktirmişlerdir."

Tom, hâlâ grubun ortasında, masanın önünde duruyordu. Yüzü iyice kızarmıştı. Öyle burnu kırılmış gibi de bir hali yoktu. Planladığı şeyi söylemeye hazırlanırken kapı açılarak annesi içeri girdi.

Zavallı Mrs. Tulliver'ın elinde küçük bir tepsi vardı. Buna gümüş çaydanlığını, numune olarak seçtiği fincanla tabağı, sirkeliği ve şeker maşasını koymuştu.

Tepsiyi masaya koyarak Mrs. Deane'e döndü. "İşte abla. Belki çaydanlığa tekrar bakmak istersin diye düşündüm. Onu göreli çok oldu. Belki üzerindeki şekilleri bu sefer beğenirsin. İçinde çok güzel çay yapılıyor. Altında sacayağı filan da var. Çaydan-

lığı her gün kullanabilirsin. Ya da Lucy'nin kendi evi olacağı güne saklarsın. Bunu 'Altın Aslan' hanından almaları beni çok üzecek." Zavallı kadının kalbi üzüntüyle dolup taştı. Göz yaşları yanaklarından süzülmeye başladı. "Çaydanlığımı evlendiğim zaman almıştım. Onun çizileceğini, yolcuların ve bazı adamların önüne konulacağını düşünüyorum da... Üzerinde de kendi markam var... Bak, işte: E.D... Bunu herkes de görecek."

Pullet teyze derin bir üzüntüyle başını salladı. "Vah vah vah... Çok kötü bu. Aile markalarının sağa sola dağılması hiç de hoşa gidecek bir şey değil. Şimdiye kadar böyle bir felâket başımıza gelmemişti. Çok şansızsın, Bessy. Ama bu çaydanlığı almanın ne faydası var. Nasıl olsa örtülerin, kaşıkların ve diğer eşyaların satılacak. Bunların bazılarının üzerinde de ismin var. Üstelik çaydanlığın emziği de dümdüz."

Mrs. Glegg, atıldı. "Aile şerefine sürülen lekeyi, çaydanlık satın almakla temizleyemeyiz. Aileden birinin, kendisini bir dilenci haline sokan bir insanla evlenmiş olması büyük bir rezalet. Bu eşyaların satılması başka bir rezalet! Bu civardakilerin bunu öğrenmesine engel olamayız."

Babası hakkındaki bu sözleri duyan Maggie kanapeden kalkmaya yeltendi. Fakat Tom, kızın bu hareketini ve kızarmış yüzünü zamanında farkederek ona engel oldu. Otoriter bir tavırla, "Sen sus, Maggie," diyerek kız kardeşini yana itti. Bu on beş yaşındaki çocuğun kendisine şaşılacak kadar hâkim olduğu ve kafasının pratik meselelere erdiği, Glegg teyzesi sustuktan sonra sakin ve saygılı bir tavırla konuşmaya başlamasından anlaşılıyordu. Tabiî Tom'un sesi biraz titriyordu. Çünkü annesinin sözleri onu can evinden vurmuştu.

Tom, Mrs. Glegg'e bakarak, "Teyze," dedi. "Madem eşyalarımızın bu şekilde satılmasının bir şerefsizlik olduğunu düşünüyorsunuz, o halde buna tamamıyla engel olmanız gerekmez mi?

Bu daha doğru olmaz mı? Madem siz ve Pullet teyzem..." Diğer kadına bakarak, sözlerine devam etti, "bana ve Maggie'ye para bırakmayı düşünüyorsunuz, bunu bize şimdi vermeniz, bu satışa sebep olan borcu ödeyerek, annemi eşyasız bırakmamanız daha iyi olmaz mı?"

Uzun bir sessizlik oldu. Zira herkes, Maggie de dahil olmak üzere Tom'un böyle birdenbire erkekçe tavırlarla konuşmasına hayret etmişlerdi. İlk konuşan Glegg enişte oldu.

"Aferin, delikanlı, bu işlere aklın erdiği anlaşılıyor. Fakat faizi unutmamalısın. Teyzelerin paraya karşılık yüzde beş faiz alıyorlar. Bu miktarı verdikleri takdirde faiz almaları imkânsızlaşır. Bunu hiç düşünmedin mi?"

Tom, hemen, "Çalışır, her yıl bu faizi öderim," diye cevap verdi. "Annemin eşyasız kalmaması için her şeyi yapmaya hazırım."

Glegg enişte büyük bir hayranlıkla, "Aferin sana," dedi. Adam, çocuğun teklifinin kabul edilecek bir şey olup olmadığını düşünmekten ziyade, Tom'u konuşturmaya çalışıyordu. Fakat ne yazık ki bu yüzden karısını öfkelendirdi.

Kadın öfkeli bir alayla, "Evet, Mr. Glegg," diye homurdandı. "Benim paramı etrafa dağıtmak herhalde hoşuna gidiyor! Fakat bu parayı tamamıyla benim elime bırakmış gibi davranmaktan da geri kalmıyorsun. Halbuki bu para bana babamın bir hediyesiydi, senin değil, Mr. Glegg. Onu ben sakladım, biriktirdim, artırdım. Hemen her yıl faize verdim. Demek şimdi bu para başkalarının eşyası için harcanacak, onlara müsriflik etme, lüks içinde yaşama cesareti verecek. Çünkü onların böyle bir hayat sürebilmek için kendi gelirleri yok. Bütün bunlar yetmiyormuş gibi vasiyetnamemi değiştirecek ya da buna yeni bir madde ekleyeceğim. Öldüğüm zaman geride iki, üç yüz altın eksik bir servet bırakacağım. Ben, daima her şeyin doğrusunu yapan, dikkatle davranan ve bu

ailenin büyüğü olan ben! Paramı ellerine benimle aynı fırsatlar geçen fakat müsrif ve kötü oldukları için felâkete uğrayan kimseler için boş yere harcayacağım, öyle mi? Kardeşim Pullet, sen istediğin gibi hareket edebilirsin. Kocanın sana verdiği parayı geri alarak seni soymasına göz yumabilirsin. Fakat ben o kadınlardan değilim!"

Mrs. Pullet, "Amma da öfkelisin, Jane abla," diye cevap verdi. "Başına kan çıkacak. O zaman kan aldırmak zorunda kalacaksın. Bessy'le çocuklarına acıyorum. Geceleri üzüntüyle onları düşünüyorum. Çünkü bu yeni ilâç yüzünden doğru dürüst uyuyamıyorum. Fakat beni desteklemeyeceksen onlara yardım etmeyi düşünmem yersiz olur."

Mr. Glegg, "Bu meselede şu noktaya özellikle dikkat etmemiz gerekir." Dava yüzünden ödenilecek bir sürü borç varken, bu parayı vererek eşyaları kurtarmaya kalkmamız faydasız. Arazi ve hayvanların satışından elde edilecek paranın hepsi dava borçlarına gideceği gibi, bunların hepsine de yetmeyecek. Zira ben durumu avukat Gore'dan öğrendim. Zavallı adamcağıza yardım etmemiz için paramızı saklamamız lâzım. Bunu eşya uğruna harcamamız pek saçma olur. O ne yemek yiyebiliyor, ne de bir şey içiyor. Sen de sanki ben neyin akla yakın olduğunu bilmiyormuşum gibi telaşlanıyorsun, Jane."

Karısı başını anlamlı anlamlı ona doğru eğerek, ağır ağır, yüksek sesle, kelimelere basa basa cevap verdi. "O halde uygun şekilde konuş Mr. Glegg."

Bu konuşma sırasında Tom'un yüzünde üzüntülü bir ifade belirmiş, dudakları da titremeye başlamıştı. Fakat çocuk hislerine hâkim olmaya karar vermişti. Bir erkek gibi davranacaktı. Maggie ise aksine, Tom'un konuşması yüzünden duyduğu kısa sevinçten sonra yine öfkeyle titremeye başlamıştı. Annesi Tom'un yanında duruyordu. Son konuşma sırasında oğlunun koluna

sıkıca sarılmıştı. Maggie birdenbire ayağa kalkarak teyzeleriyle enişte lerinin karşısına dikildi. Gözleri genç bir dişi aslanınkiler gibi ateş saçıyordu.

"O halde neden geldiniz?" diye haykırdı. "Madem zavallı anneme, öz kardeşinize yardım etmek niyetinde değildiniz, niçin buraya gelip gevezelik ettiniz? İşlerimize burnunuzu sokup, bizi azarlamaya kalkıştınız? Madem felâkete uğramasına rağmen anneme acımıyorsunuz ve sizi hiçbir şekilde sarsmayacak olmasına rağmen bir şey vermek istemiyorsunuz, kardeşinizi bu ıstıraptan kurtarmak niyetinde değilsiniz, o halde burada işiniz ne? Bir daha bize yaklaşmayın! Gelip babamı eleştirmeye kalkışmayın! O hepinizden de daha iyiydi. Müşfik ve merhametliydi! Eğer başınız derde girseydi, size yardım da ederdi. Anneme yardım etmeyecekseniz Tom'la ben paranızı istemiyoruz. Paranız sizin olsun. Biz siz olmadan da geçiniriz!"

Maggie, teyzeleriyle enişte lerine meydan okuduktan sonra iri, siyah gözlerinde müthiş bir öfkeyle onlara baktı. Sanki artık olacaklara hazırdı, bekliyordu. Mrs. Tulliver iyice korkmuştu. Maggie'nin bu çılgın isyanı hayra yorulamazdı. Mrs. Tulliver, bundan sonra hayatının eskisi gibi devam edeceğini hiç sanmıyordu. Tom, öfkelenmişti. Böyle konuşmanın bir faydası yoktu ki. Teyzelerin bir süre şaşkınlıktan sesleri çıkmadı. Nihayet böyle bir sapıklık karşısında cevap vermenin değil, fikir yürütmenin daha doğru olacağına kanaat getirdiler.

Mrs. Pullet, "Bu kız yüzünden çektiğin dertlerin henüz sonu gelmedi Bessy," dedi. "Küstahlık ve nankörlük bakımından kimse onunla boy ölçüşemez. Korkunç bir şey bu. Keşke öğrenimine boş yere para vermeseymişim. Hali her zamankinden kötü."

Onu Mrs. Glegg izledi: "Bu benim daima söylediklerimden fazla bir şey değil. Belki başkaları bu duruma şaşıyorlar ama. benim hiç hayret ettiğim yok. Ben yıllar önce tekrar tekrar söy-

ledim. 'Sözlerime dikkat edin, bu çocuğun sonu çok kötü olacak. O bizim ailemize hiç çekmemiş,' dedim. Onun fazla okumasına gelince. Ben bunu hiçbir zaman onaylamadım. Onun öğrenimi için beş para vermeyeceğimi söylediğim zaman, bunun sebepleri vardı."

Mr. Glegg, "Haydi, haydi," dedi. "Artık konuşarak zaman kaybetmeyelim, işimize bakalım. Tom, haydi mürekkeple kalem getir..."

Mr. Glegg konuşurken, esmer, uzun boylu bir kadının pencerelerin önünden geçtiğini gördüler.

Mrs. Tulliver, "Ah, Mrs. Moss bu," diye bağırdı. "Demek kötü haber ona da gitti." Kapıyı açmak için dışarı çıktı. Maggie de heyecanla annesinin peşinden gitti.

Mrs. Glegg, başını salladı. "İşte bu iyi oldu. O da satın alınacak şeylerin listesi hakkında düşündüklerini söyler. Adam onun öz ağabeysi. Onun da hissesine düşeni yapması lâzım."

Mrs. Tulliver, Mrs. Moss'u o ilk acılı geliş anında bir sürü insanın arasına sokmanın hiç de doğru bir şey olmayacağını düşünmeden kadını salona doğru çekti. Mrs. Moss ise ona karşı koyamayacak kadar üzgündü. Eski elbisesiyle içeri giren, uzun boylu, esmer, yorgun kadınla Dodson kardeşler arasında büyük bir karşıtlık vardı. Mrs. Moss'un şapkasıyla, şalı, sanki kadın bunları büyük bir telâşla ve içten hissedilen bir ıstıraba vergi kayıtsızlıkla kapıvermiş gibi duruyordu. Maggie, halasının koluna asılmıştı. Mrs. Moss ise Tom'dan başkasının farkında değil gibiydi. Doğru çocuğa giderek, onun elini tuttu.

"Ah, yavrularım," diye haykırdı. "Benim hakkımda iyi şeyler düşünmeniz için hiçbir sebep yok. Ben sizin için yoksul bir akrabadan başka bir şey değilim. Çünkü ben karşısındakinden durmadan alıp, karşılığında hiçbir şey vermeyen insanlardanım. Zavallı ağabeyim nasıl?"

Maggie, "Mr. Turnbull, onun daha iyi olacağından emin," diye cevap verdi. "Otur, Gritty hala. Öyle üzülme."

Mrs. Moss, Maggie'nin kendisini kanepeye götürmesine itiraz etmedi. Fakat hâlâ diğerlerinin farkına varmamış gibiydi. "Ah, tatlı yavrum benim. İki arada bocalayıp duruyorum. Ağabeyimden üç yüz altın almıştık. Şimdi o bu parayı herhalde istiyor. Zavallı yavrucuklarım, siz de öyle tabiî. Fakat bu parayı ödemek için her şeyi satmamız lâzım. Halbuki biçare çocuklarımı da düşünmek zorundayım. Sekiz yavrum var. En küçükleri daha konuşamıyor bile. Ama kendimi bir hırsız gibi hissediyorum. Fakat ağabeyimin böyle olacağı aklıma bile ..."

Kadıncağız hıçkırarak sustu.

Mrs. Tulliver, "Üç yüz altın, diye mırıldandı." Vay vay vay. Kadın, kocasının ona haber vermeden kardeşine yardım ettiğini söylediği zaman kafasında belirli bir miktar yoktu. Fakat şimdi kendisinden bazı şeyler gizlenen bir kadının duyacağı öfkeyi hissediyordu.

Mrs. Glegg, "Bu ne delilik," diye homurdandı. "Ailesi olan bir adam bunu yapsın! Onun parayı bu şekilde ödünç vermeye hiç hakkı yoktu. Herhalde Mr. Tulliver buna karşılık bir teminat da almadı."

Mrs. Glegg'in sesi Mrs. Moss'un dikkatini çekmişti. Kadın başını kaldırdı.

"Ağabeyim teminat aldı. Kocam paraya karşılık bir senet verdi. Biz öyle insanlar değiliz. Kocam da ben de ağabeyimin çocuklarını soymayı aklımızdan bile geçirmeyiz. Durum biraz düzelince parayı ödeyecektik."

Mr. Glegg, şefkatle, "Fakat şimdi kocanız bu parayı bir yerden bulamaz mı?" dedi. "Tulliver'ı iflâstan kurtarırsak, bu para bu aile için bir servet yerine geçer. Kocanızın hayvanları var.

Bence onun bu parayı temin etmesi lâzım... Tabiî size acımadığımı sanmayın, Mrs. Moss..."

"Ah, beyefendi, kocamın hayvanlar yüzünden uğradığı talihsizlikleri bilemezsiniz. Çiftlik, hayvansızlık yüzünden her zamankinden berbat durumda. Bütün buğdayı sattık. Çiftliğin kirasına hâlâ ödeyemedik... Biz de gereken şeyi yapmak isteriz. Hatta bir faydası olacaksa ben gece yarılarına kadar çalışmaya razıyım... Fakat sekiz çocuğum var. Dördü de daha pek küçük..."

Hâlâ Mrs. Moss'un elini tutan Maggie, fısıldadı. "Ağlama, halacığım... O kadar üzülme."

Mrs. Tulliver hâlâ kendisinin haberi olmadan geçenleri anlamaya çalışıyordu. "Mr. Tulliver size bu paranın hepsini birden mi verdi?"

Mrs. Moss, gözlerini ovuşturdu. Gözyaşlarını durdurmaya çalışıyordu. "İki defada verdi. Sonuncu parayı dört yıl önce ben fecî şekilde hastalandığım zaman aldık. Her şey ters gidiyordu. O vakit yeni bir senet de yapıldı. Hastalık ve şanssızlık yüzünden bütün ömrüm boyunca ağabeyime yük oldum."

Mrs. Glegg, kesin bir tavırla konuştu. "Evet, Mrs. Moss, sizinki bahtsız bir aile. Bu yüzden kız kardeşime daha da acıyorum."

Mrs. Moss, Mrs. Tulliver'a baktı. "Olanları öğrenir öğrenmez öküz arabasına binerek yola çıktım. Eğer durumu bana bildirmiş olsaydın, daha da önce gelirdim. Yalnız kendimizi düşündüğümü, ağabeyime aldırmadığımı sanma. Fakat o parası aklıma takılmıştı, bu yüzden ondan bahsetmekten kendimi alamadım." Mr. Glegg'e bakarak devam etti. "Kocam da ben de gereken şeyi yapmak istiyoruz. Eğer ağabeyimin bize verdiği paradan başka hiçbir şeyi yoksa, elimizden geleni ardımıza koymayacak ve bunu ödeyeceğiz. Biz zaten sıkıntıya alıştık. Hayattan dert ve kederden başka bir şey beklediğimiz de yok. Beni bir tek şey endişelendiriyor. O da çocuklarımın geleceği."

Mr. Glegg, "Düşünülmesi lâzım gelen bir mesele var, Mrs. Moss," dedi. "Bunu size şimdiden haber vermemiz de doğru olur. Eğer Tulliver, iflâsa giderse ve elinde de kocanızın verdiği o üç yüz altınlık senet varsa, o zaman bu parayı ödemek zorunda kalırsınız. Mahkemenin tayin ettiği vekiller gelip bunu sizden isterler."

Mrs. Moss'un bu işle olan ilgisini değil de, iflâsı düşünen Mrs. Tulliver, "Allah'ım... Allah'ım..." diye inledi. Zavallı Mrs. Moss ise Mr. Glegg'in sözlerini titreyerek, itaatle dinlerken, Maggie de hayretle karışık bir üzüntüyle Tom'a bakmıştı. Ağabeysinin bu üzücü meseleyi anlayıp anlamadığını ve ona acıyıp acımadığını öğrenmek istiyordu. Fakat gözlerini masa örtüsüne dikmiş olan Tom'un yüzünde düşünceli bir ifade vardı.

Mrs. Glegg, devam etti: "Eğer Tulliver iflâsa gitmezse, biraz önce de dediğim gibi, üç yüz altın zavallı adam için bir servet sayılır. Ne malûm, belki de o tekrar ayağa kalktığı zaman yarı inmeli halde olacak. Sıkıntı çektiğiniz için çok üzgünüm, Mrs. Moss. Fakat bana kalırsa bu meseleye bir açıdan bakıldığı zaman sizin parayı bulmanızın doğru olacağı görülüyor. Diğer bir açıdan bakılınca ise bu parayı ödemek zorunda kalacağınız anlaşılıyor. Hakikati açık açık söylediğim için bana gücenmediniz ya?"

Tom, masa örtüsünü düşünceli düşünceli süzmekten vazgeçerek birdenbire başını kaldırdı. "Enişte, eğer babam Moss halanın bu parayı vermesini istemiyorsa, o zaman onun bunu ödemeye kalkması hiç de doğru olmaz. Öyle değil mi?"

Mr. Glegg, bir iki dakika şaşkın şaşkın Tom'a baktı. "Şey, evet, belki de öyle. Tom. Fakat baban bu parayı almak istemeseydi, senedi yırtar atardı. O senedi bulmamız lâzım. Babanın bu paranın ödenmesini istemeyeceği nereden aklına geldi?"

Tom, kızardı. Sesinin çocuksu bir şekilde titremesine rağmen kesin bir tavırla konuşmaya çalıştı. "Mr. Stelling'in okuluna git-

meden önce bir gece babamla şöminenin önünde oturuyorduk. Odada başka kimse yoktu. Babamın o zaman bana söylediklerini gayet iyi hatırlıyorum..."

Tom, bir an tereddütle durakladı. Sonra sözlerine devam etti:

"Bana Maggie hakkında bazı şeyler söyledi. Sonra da, 'Ben kız kardeşimin istemediğim biriyle evlenmesine rağmen ona daima iyi davrandım,' dedi. 'Moss'a borç para da verdim. Fakat onu borcunu ödemesi için hiçbir zaman sıkıştıracak değilim. O parayı gözden çıkarırım, daha iyi. Çocuklarım bu yüzden paralarının biraz azalmasına da aldırmamalıdırlar.' Şimdi babam hasta. Düşüncelerini açıklayacak halde de değil. Onun bana söylediklerine uymayacak bir şekilde hareket etmeyi istemem."

Mr. Glegg, iyi kalpli olduğu için Tom'un bu isteğine katılıyordu. Fakat adamcağız bir insanın malı mülkü konusunda gözle görülür bir değişiklik yapabilecek olan şeylerden vazgeçmek ve senetleri yok etmek gibi ihtiyatsızlıklara karşı duyduğu daimî tiksintiyi de hemen yenememekteydi. "O halde oğlum, senedi ortadan kaldırmamız lâzım. Baban iflâs ettiği takdirde olacakları önlemek için şart."

Karısı sertlikle onun sözünü kesti. "Mr. Glegg, ağzından çıkanı kulağın duysun. Başkalarının işine pek fazla karışmaya başladın. Eğer ihtiyatsızlık edersen, sonradan bunun benim kabahatim olduğunu söylemeye kalkma."

Şaşkınlığını iyice açıklayabilmek için ağzına bir şeker atmış olan Pullet amca, "Şimdiye kadar böyle bir şey ne duydum, ne de gördüm," dedi. "Senedi ortadan kaldırmak ha? Bu yüzden adaletle başınız belâya girebilir."

Mrs. Tulliver da atıldı. "Madem senet o kadar değerli, niçin o parayı kullanıp benim eşyalarımı satılmaktan kurtarmıyoruz? Tom, babanın iyileştiği zaman kızacağını düşünüyorsan, o zaman Moss halanla ve enişteni bu işe karıştırmayız, olur biter."

Mrs. Tulliver, değiş tokuş konusunu fazla incelememişti. Şimdi bu konuda orijinal fikirler bulabilmek için kafasını yorup duruyordu.

Glegg enişte, "Püff," dedi, "siz kadınlar bu işleri anlamazsınız. Mr. ve Mrs. Moss'u emniyete alabilmek için bu senedi ortadan kaldırmaktan başka çare yok."

Tom, heyecanla, "O halde bunu yapmam için bana yardım edeceğinizi umarım, enişte," diye atıldı. "Eğer babam iyileşmezse, onun istemediği bir şeyin yapılmasına engel olmadığım için çok üzülürüm. Babamın o akşam söylediklerini daima hatırlamamı arzu ettiğinden de eminim. Mal mülk konusunda babamın isteklerine boyun eğmek zorundayım."

Mrs. Glegg bile Tom'un bu sözleri karşısında takdirini saklayamadı. "İşte çocuktaki Dodson kanı konuşuyor," diye düşündü. "Tabiî babası bir Dodson olsaydı, parasını böyle günah sayılacak bir şekilde etrafa saçmazdı, o da başka." Maggie, atılarak Tom'un boynuna sarılacaktı. Fakat ayağa kalkarak, çocuğun elini tutan Moss hala buna engel oldu.

Kadın, boğulur gibi, "Eğer bir Allah varsa," dedi, "bu hareketinden dolayı hiçbir zaman yoksullaşmayacaksın, sevgili yavrum. Eğer para babana lâzımsa, Moss'la ben bunu o senet varmışçasına ödemeye çalışacağız. Bize yapılan iyiliğe yine iyilikle karşılık vereceğiz. Belki çocuklarım şanslı değiller ama hiç olmazsa onların dürüst bir anne ve babaları var."

Tom'un sözlerini düşünen Mr. Glegg, başını salladı. "Baban iflâs ederse alacaklılara bir fenalık etmiş olmayacağız. Ben deminden beri bu meseleyi düşünüyordum. Çünkü ben de çok kişiye para verdim ve türlü şekillerde de kandırıldım. Eğer baban o parayı o acı dava işlerine girişmeden önce halana bağışlamaya karar verdiyse, o zaman senedi kendisi ortadan kaldırmış sayılır. O, parasından bu miktarın eksilmesine razıymış. Buna karar ver-

miş." Mr. Glegg, Tom'a ihtarda bulunurmuş gibi bakarak ilâve etti: "Fakat iş para meselesine gelince birçok şeyi de göz önüne almak lâzımdır. Zira bir insanın akşam yemeğimi temin etmek için, bir diğerinin kahvaltısını elinden alıyor olabilirsin. Herhalde ne demek istediğimi anlamıyorsun?"

Tom, kesin bir tavırla, "Aksine, anlıyorum," diye cevap verdi. "Siz şunu demek istiyorsunuz. Eğer bir kimseye borcum varsa, bu parayı başka birine vermeye hakkım yoktur. Fakat babam bu parayı daha borca girmeden önce halama bağışlamaya karar vermişse, o zaman bunu yapabilir. Bu şekilde hareket etmeye hakkı vardır."

Mr. Glegg, büyük bir açık sözlülükle, "Aferin, delikanlı," dedi. "Doğrusu ben senin bu kadar zeki olduğunu sanmıyordum... Fakat belki de baban o senedi çoktan yırttı. Gidip bakalım, sandığında mı bu?"

Maggie fısıldadı. "Sandık babamın odasında. Gel biz de gidelim, Gritty hala."

4

Kaybolan bir pırıltı

Attan düştüğü yerde bulunduğundan beri zaman zaman kriz geçirerek vücudu kaskatı kesilen Mr. Tulliver, bu durumdan kurtulduğu vakit de öyle bitkin düşüyordu ki, kimse adamın odasına girip çıkmayı önemli bir olay saymıyordu. Değirmenci o sabah da gözleri kapalı, hareketsiz yatıyordu. Bu yüzden Maggie, halasına babasının onu farketmesini beklememesini söyledi.

Odaya gayet sessizce girdiler. Mrs. Moss, yatağın baş ucundaki sandalyeye oturdu. Maggie de her zamanki gibi karyolanın ucuna ilişti. Elini babasının elinin üzerine koyduğu zaman adamın yüzündeki ifade de değişmedi.

Mr. Glegg'le Tom da içeri girmişlerdi. Usulca ilerlediler. Tom'un babasının yazı masasının gözünden aldığı desteden eski, meşe sandığın anahtarını ayırmaya çalışıyorlardı. Nihayet sandığı açabildiler. Bu tam Mr. Tulliver'ın yatağının karşısında duruyordu. Fazla gürültü etmeden kapağı kaldırarak, altına demir desteği dayadılar.

Mr. Glegg, "Şurada bir teneke kutu var," diye fısıldadı. "Senet gibi küçük bir şeyi onun içine koymuş olabilir. Kutuyu çıkar, Tom. Ben de, şu belgeleri kaldırayım... Evle değirmenin tapu senetleri bunlar. Bakalım altlarında neler var?"

Mr. Glegg senetleri aldıktan, sonra neyseki biraz geri çekilmişti. Zira aynı anda demir destek kaydı ve sandığın kapağı bütün evde yankılanan müthiş bir gürültüyle kapandı.

Belki bu seste dalgın dalgın yatan hasta adamın bütün vücudunu sarsan kuvvetli titreşimlerden daha etkili bir şey vardı. Ve bu kısa bir zaman için, felcin bütün etkisini alıp götürmüştü. Bu sandığı Mr. Tulliver'ın babası ve büyük babası da kullanmıştı. Bunu açmak da daima ciddî bir iş sayılırdı. Uzun zamandan beri bildiğimiz eşyaların, hatta pencerenin mandalının ya da belirli bir kapının sürgüsünün sesleri bizim için, alıştığımız şeylerdir. Bu ses kalbimizin derinliklerine süzüldüğü zaman bizi heyecanlandırır, uyandırır. Bütün gözlerin kendisine dikildiği o anda Mr. Tulliver da doğruldu. Sandığa, Mr. Glegg'in elindeki senetlere ve Tom'un tuttuğu teneke kutuya baktı. Bakışlarından aklı başında olduğu ve durumu anladığı da belliydi.

Öfkelendiği zaman daima yaptığı gibi sert bir sesle sordu. "O senetleri ne yapacaksın? Buraya gel, Tom. Sandığımı neden karıştırıyordun?"

Tom, hafifçe titreyerek babasının sözlerine itaat etti. Fakat babası ona başka bir şey söyleyeceği yerde gitgide artan belirli bir şüpheyle Mr. Glegg'e ve senetlere bakmaya başladı.

Sertlikle, "Neler oldu?" diye bağırdı. "Benim senetlerimi neden karıştırıyorsun? Wakem her şeye el mi koyuyor?" Mr. Glegg, konuşmaya başlamadan önce yatağa yaklaşınca da sabırsızca ilâve etti. "Neden bana neler yaptığını söylemiyorsun?"

Mr. Glegg, onu yatıştırmak için yumuşak bir sesle cevap verdi. "Hayır, hayır, dostum Tulliver. Kimsenin henüz bir şeye el

koyduğu yok. Sadece sandıkta neler olduğuna bakmaya geldik. Bildiğin gibi rahatsızdın. İşlere biraz bizim nezaret etmemiz lâzım geldi. Fakat yakında işlerini kendi başına halledecek kadar iyileşeceğini umarım."

Mr. Tulliver, düşünceli bir tavırla etrafına bakındı. Tom'a Mr. Glegg'e ve Maggie'ye bir göz attı. Sonra da birdenbire karyolasının baş ucunda birinin oturduğunu farkederek çabucak döndü. Ve o zaman kız kardeşini gördü.

Yarı üzüntü yarı sevgi dolu bir sesle, "Eh, Gritty?" diye mırıldandı. Kız kardeşiyle daima böyle konuşurdu. "Demek sen de buradasın? Çocuklarını nasıl bırakabildin?"

İhtiyatla davranamayacak kadar hislerinin etkisinde kalan müşfik Mrs. Moss, "Ah ağabeyciğim," dedi. "Buraya geldiğime o kadar seviniyorum ki. Böylece kendine geldiğini, eski halini aldığını kendi gözlerimle gördüm. Artık hiçbirimizi tanımıyacağını sanıyordum."

Mr. Tulliver, Mr. Glegg'e bakarak, endişeyle sordu. "Ne? Bana felç mi geldi yoksa?"

Mr. Glegg, mırıldandı. "Atından düştüğün için biraz sarsıldın.. Hepsi o kadar sanırım. Pek yakında tamamıyla iyileşeceğini de umuyorum."

Mr. Tulliver, gözlerini yatak örtüsüne dikerek, bir iki dakika sessiz sedasız durdu. Yüzüne yeni bir gölge düşmüş gibiydi. Başını kaldırarak önce Maggie'ye baktı. Daha alçak bir sesle, "Demek mektubumu aldın, kızım?" dedi.

Kalbi sevgi ve mutlulukla dolup taşan Maggie onu öptü. "Evet babacığım." Kıza babası sanki ölümden kendisine dönmüş gibi geliyordu. Böylece babasına kendisini ne kadar çok sevdiğini gösterme arzusunu da yerine getirebilecekti.

Mr. Tulliver düşüncelerine öylesine dalmıştı ki, bu öpücükleri sessizce karşıladı. Tıpkı sakin bir hayvanın yapacağı gibi... "Annen nerede?"

"Aşağıda, teyzelerimin yanında babacığım. Onu çağırayım mı?"

"Evet, evet... Zavallı Bessy..." Maggie odadan çıkarken değirmenci de oğluna baktı.

"Ben ölürsem annenle kız kardeşine sen bakacaksın Tom. Bunu biliyorsun. Herhalde durumunuz pek iyi olmayacak. Fakat elinden geleni yapmalı ve herkesin parasını ödemelisin. Luke'u unutma. Onun elli altınını işe yatırmıştım ben. Luke parayı bana azar azar verdi ama karşılığında da hiçbir şey almadı. Önce onun borcunu ödemelisin."

Glegg enişte farkında olmadan başını salladı. Yüzünde daha da endişeli bir ifade belirmişti.

Fakat Tom, kesin bir tavırla, "Peki, baba," diye cevap verdi. "Sende Moss enіştemin üç yüz altınlık bir senedi var değil mi? Biz de onu aramaya gelmiştik. Bu konuda ne yapılmasını istiyorsun, baba?"

Mr. Tulliver, "Ah," dedi. "Bunu düşündüğüne çok memnun oldum, oğlum. Halan dolayısıyla Moss'u o parayı vermesi için hiçbir zaman sıkıştırmamaya kararlıydım. Eğer onlar bu borcu ödeyemeyeceklerse, o parayı gözden çıkarmalısın. Bu kayba da aldırmamalısın. Onların bu parayı verebileceklerini sanmıyorum. Unutma, o senet şu kutunun içinde!" Mr. Tulliver, kız kardeşine döndü. "Sana karşı daima iyi davranmayı istedim, Gritty. Fakat bildiğin gibi Moss'la evlenmeye kalktığın zaman beni çok kızdırdın."

Aynı anda Maggie, yanında annesiyle içeri girdi. Kadın kocasının kendine geldiğini öğrenince iyice telâşlanmıştı.

Karısı kendisini öperken, Mr. Tulliver, "Şey, Bessy," diye mırıldandı. "Eğer durumun tahmin ettiğinden, umduğundan daha kötüyse beni affet. Fakat bütün kabahat kanunda!" Öfkeyle

devam etti. "Ben de değil! Kabahatli olanlar o ahlâksızlar! Tom, şunu hiçbir zaman unutma: eğer eline fırsat geçerse, Wakem'ın canını iyice yak. Eğer bunu yapmazsan, o zaman iyi bir evlât değilsin, demektir! Onu kamçıyla dövebilirsin ama o vakit kanuna baş vurabilir. Bildiğin gibi kanunlar da ahlâksızları korumak için yapılmıştır."

Mr. Tulliver, gitgide heyecanlanıyordu. Yüzü tehlikeli bir şekilde kızarmıştı. Glegg, adamı yatıştıracak bir şeyler söylemek istiyordu. Fakat değirmenci tekrar karısıyla konuşmaya başladığı için bunu yapamadı. "Borçları ödemek için ellerinden geleni yapacaklar, Bessy. Fakat eşyalarını sana bırakacaklar... Ablaların da sana yardım edecek... Sonra Tom da büyüyecek... Ama o hangi işe girecek, bunu bilmiyorum... Onu okutmak için kabil olan her şeyi yaptım... Sonra küçük kızım var... O da evlenecek tabiî... Ama acı bir hikâye bu..."

O kuvvetli titreşimlerin şifalı etkisi geçmişti artık. Zavallı adam bu son sözlerden sonra yastıkların üzerine yığıldı. Yine kendinden geçmiş, vücudu da kaskatı kesilmişti. Bu eski krizlerin bir tekrarıydı ama odadakiler sanki değirmenci ölmüş gibi bir hisse kapıldılar. Bunun sebebi yalnız bu durumun adamın biraz önceki o iyileşmiş haliyle büyük bir karşıtlık teşkil etmesi değil, aynı zamanda değirmencinin sanki ölümü çok yakınlaşmış gibi konuşmuş olmasıydı. Fakat zavallı Tulliver ölümün kucağına çabucak atılamayacaktı. O gölgeler koyulaşırken ağır ağır ecele doğru gidecekti.

Mr. Turnbull, çağırtıldı. Fakat adam olanları öğrenince, bu iyileşmenin geçici olmakla beraber iyiye yorulabileceğini söyledi. Tabiî değirmencinin hastalığı tamamıyla yenebilmesi için dokuların kesin bir zarara uğramamış olmaları da lâzımdı.

Hasta adam, geçmişle ilgili olaylardan bahsederken, eşyaları karşılık göstererek aldığı borcu unutmuştu. Hafızasının sadece

önemli olaylarla ilgili olan kısmı canlanmıştı o anda. Bu yüzden de değirmenci o gurur kıracak ikinci olayı öğrenemeden kendinden geçti.

Fakat Tom, iki konuda kararlıydı. Moss enişte sinin senedi yırtılacak, Luke'a olan borç, başka çare bulunamazsa Maggie'yle kendisinin bankadaki parasıyla ödenecekti. Anladığınız gibi, bunlar Tom'un klâsik bir yapının güzelliklerinden ya da bir teorinin ispatından daha kolaylıkla kavrayabildiği konulardı.

5

Tom, bıçağını istiridyenin içine sokuyor

Ertesi günü saat onda Tom. St. Ogg's'a doğru yola çıktı. Deane eniştesini görmek niyetindeydi. Teyzesi, adamın bir gece önce eve döneceğini söylemişti. Tom, iş bulma konusunda fikri alınacak tek insanın Deane eniştesi olduğuna karar vermişti. Bir kere onun işleri gayet iyiydi. Sonra adam Glegg enişte gibi dar kafalı değildi. Ayrıca Deane enişte, hırslı bir çocuk olan Tom'un ölçülerine göre fevkalâde bir şekilde yükselmişti.

Karanlık, soğuk, sisli bir sabahtı. Daha sonra yağmur yağacağı anlaşılıyordu. Mutlu kimselerin bile ümit dünyalarına sığınmaktan başka çare bulamadıkları sabahlardandı. Tom ise çok mutsuzdu. Çok gururlu kimselere vergi bir önseziyle ne kadar utanılacak bir duruma düştüklerini iyice hissediyor, ileride çok çetin günler geçireceklerini anlıyordu. Babasına itaat eden bir evlât olma konusundaki azim ve kararına rağmen yine de dayanamayarak adama kızıyordu. Yenemediği bu öfke de bahtsızlıklarını dayanılması güç bir hata haline sokuyordu. Madem bütün bunlara dava açılması sebep olmuştu, o halde gerçekten

babası hatalıydı. Teyze ve enişte lerinin daima söyledikleri gibi hatalıydı. Çocuk, teyzelerinin annesine daha fazla yardım etmeleri gerektiğini düşünmekle beraber, Maggie gibi, heyecanlı bir şefkat ve cömertlik göstermedikleri için de onlara kızmıyordu. Bundan da Tom'un ne karakterde bir çocuk olduğu daha da iyi anlaşılıyordu tabiî. Tom, hislerine uyarak, istemeye hakkı olmadığına inandığı şeyleri beklemekte ısrar etmezdi. Servetini korumasını bilmeyen bir insana başkalarının kendi paralarından bol bol vermeleri için bir sebep var mıydı? Tom, şiddet ve sertliğin âdil bir tarafı olduğunu düşünüyordu. Çünkü kendisinin hiçbir zaman şiddet ve sertliğe sebep olacak bir duruma düşmeyeceğinden emindi. Babasının ihtiyatsızlığı yüzünden hayatta birtakım engellerle karşılaşması kendisi için acı bir şeydi. Fakat yaşayışını kolaylaştırmadıkları için başkalarını kabahatli tutmak, onlardan şikâyet etmek niyetinde de değildi. Kimseden yardım istemeyecekti. Sadece ona iş bulmalarını ve çalışmasına karşılık kendisine para vermelerini söyleyecekti. Zavallı Tom'un da ona evdeki dertlerinin bir parçası gibi gözüken bu aralık ayının ıslak, soğuk sesinden meydana gelmiş hapishanede sığınabileceği bazı ümitleri yok değildi. On altı yaşında gerçeklere fazla düşkün bir kafa bile, hayalden, kendi kendisini övmeden kaçınamaz. Tom'un da geleceğini tasarlarken kendine olan güveninden başka bir rehberi yoktu. Hem Mr. Glegg'in ve hem de Mr. Deane'in bir zamanlar çok yoksul, olduklarını biliyordu. Çocuk para biriktirmek ve Glegg enişte si gibi ufak bir servetle işten çekilmek istemiyordu. Deane enişte si gibi olmak arzusundaydı Tom. Büyük bir müesseseye girecek ve çabucak yükselecekti. Çocuk, son üç yıl boyunca Deane enişte sini pek görememişti. İki aile gitgide birbirlerinden uzaklaşmaktaydılar. Fakat Tom da bu sebepten ümitleniyordu. Çocuk, Glegg enişte sinin cesur plânları hiçbir zaman desteklemeyeceğinden emindi. Fakat Deane enişte sinin

elindeki geniş imkânlar hakkında pek de açık olmayan bir fikri vardı. Uzun zaman önce babasının Deane enişte sinin Guest ve Ortakları müesesesindekilerin iyice gözlerine girdiğini, onları çok memnun ettiğini ve sonunda da onların adama memnuniyetle ortaklık teklif ettiklerini söylediğini duymuştu. İşte Tom da bu şekilde çalışmaya kararlıydı. Yoksul olmak ve ömrü boyunca aşağılanmayla karşılaşmak dayanılacak bir şey değildi. Annesiyle kız kardeşine bakacak, herkese 'Tom Tulliver, karakter sahibi bir genç, dedirtecekti. İşte Tom, böylece kafasında yılları aşıveriyordu. Güçlü maksadı ve kuvvetli istekleri yüzünden acelecilik ediyor ve bu yılların ağır ağır geçen günler, saatler ve dakikalardan meydana geleceğini düşünemiyordu.

Floss'un üzerindeki taş köprüyü aşarak St. Ogg's kasabasına girdiği sırada da zengin olduğu zaman tekrar babasının değirmeniyle topraklarını satın alacağını düşünüyordu. Evi tamir ettirerek orada oturacaktı. Orasını daha yeni ve şık bir konağa tercih ederdi. Ayrıca Dorlcote'da istediği kadar at ve köpek besleyebilirdi.

Sokakta kesin ve hızlı adımlarla ilerlerken, birdenbire irkilerek daldığı hayallerden uyandı. Biri o farkına varmadan karşı taraftan yanına gelmişti. Şimdi adam o kaba ve tanıdık sesiyle konuşuyordu.

"Eh, Tom efendi, baban bu sabah nasıl bakalım?" Konuşan babasının müşterilerinden olan ve St. Ogg's'da birahane işleten bir adamdı.

Tom, adamın o ara kendisiyle konuşmasından hoşlanmamıştı ama nezaketle, "Teşekkür ederim," dedi. "Babam hâlâ çok hasta."

Bol bol bira içmiş olan adam kafası iyice karıştığı için gûya dostça bir iki söz söylemeye çalıştı. "Davanın babanın aleyhine sonuçlanması senin için büyük bahtsızlık değil mi, delikanlı?"

Tom kıpkırmızı kesilerek yoluna devam etti. Eğer düştüğü durumdan daha nazik ve ince bir şekilde bahsedilmiş olsaydı, çocuğa yine de, biri açık yarasına parmağını basmış gibi gelecekti.

Meyhaneci, yandaki kapının basamağında duran bakkala, "Şu Tulliver'ın oğlu," dedi.

Bakkal, başını salladı. "Ah! Tevekkeli yüzü bana yabancı gelmedi. Annesinin ailesine çekmiş. Kadın bir Dodson'dı. Boylu boslu, yakışıklı bir genç. Ona nasıl bir eğitim verdirdiler acaba?"

"Hah! Herhalde kendisine babasının müşterilerine tepeden bakmak ve kibar bir 'centilmen' gibi hareket etmekten başka bir şey öğretmediler."

Tom, gelecekle ilgili hayallerinden uyanmış ve kendisini şimdide bulmuştu. Bu yüzden daha da hızla Guest ve Ortakları'nın antrepolarına gidiyordu. Deane enişteşini orada bulacağını ummaktaydı. Fakat kâtip çocuğa, Mr. Deane'in haftanın o günlerinde bankaya gittiğini söyledi. Hem de Tom'un bilgisizliği karşısında duyduğu şaşkınlığı saklamayarak... Mr. Deane perşembe sabahları River sokağındaki antrepoya gelmezlerdi...

Bankada Tom'u, adını verir vermez hemen enişteşinin özel odasına soktular. Mr. Deane hesapları kontrol ediyordu. Fakat Tom içeri girince başını kaldırarak, elini uzattı. "Eh, Tom, evde yeni bir hâdise olmadığını umarım. Baban nasıl?"

Tom, endişelenmeye başlamıştı. "Teşekkür ederim, enişte. Babam her zamanki gibi. Şey... Eğer vaktiniz varsa sizinle biraz konuşmak istiyorum."

Mr. Deane, hesapların üzerine eğilirken, "Otur, otur," diye mırıldandı. Banka müdürüyle yarım saat kadar bu işle meşgûl oldular. Tom da bu yüzden "Banka kapanıncaya kadar burada bekleyecek miyim?" diye düşündü. Bu şık, zengin işadamlarının yaptıkları sessiz ve tekdüze iş hiç sona ereceğe benzemiyordu. Tom, kendi kendine, "Acaba enişte bana bankada iş verir mi?"

dedi. "Saat gürültüyle tıkırdayarak çalışırken durmadan yazı yazmak, sıkıcı, tatsız bir iş olmalı." Tom, başka yoldan zengin olmayı tercih edecekti... Fakat nihayet bir değişiklik oldu. Enişte bir kalem alarak, defterinin sonuna süslü bir yazıyla bir şeyler karaladı.

Mr. Deane, "Siz şimdi Tory'lere gideceksiniz, değil mi Mr. Spence?" dedi. Saatin Tom'un kulaklarında yankılanan tıkırtısı da birdenbire hafifleyiverdi.

Enişte yeğen yalnız kalınca Mr. Deane iri gövdesiyle koltuğunda hafifçe dönerek, enfiye kutusunu çıkardı. "Evet Tom," dedi. "Mesele nedir? Mesele nedir?" Adam, bir gün önce olanları karışından öğrenmişti. Tom'un bir yolunu bulup eşyaların satışına engel olması için kendisine yalvarmaya geldiğini sanıyordu.

Tom, kızararak, "Sizi rahatsız ettiğim için kusuruma bakmayacağınızı umarım, enişte," diye söze başladı. Sesinin titremesine rağmen yine de gururla ve serbest bir tavırla konuşuyordu. "Fakat bana ne yapmam lâzım geldiği konusunda en iyi sizin fikir verebileceğiniz düşündüm."

Mr. Deane, bir tutam enfiye alarak, yeni bir dikkatle Tom'a baktı. "Ah... E, anlat bakalım."

Dolambaçlı sözlerden hoşlanmayan Tom, hemen, "Para kazanabilmek için bir işe girmek istiyorum, enişte," diye cevap verdi.

"Bir işe ha?" Mr. Deane, ağır ağır iki burun deliğine de aynı miktarda enfiye çekti. Tom, enfiye merakının pek kızılacak bir şey olduğunu düşündü.

Mr. Deane, başını tekrar arkaya attı. "Dur bakayım, sen kaç yaşındaydın?"

"On altı, yani on yedime bastım." Tom, enişteşinin sakallarının ne kadar bol olduğunu farkedeceğini umuyordu.

"Dur bakayım, galiba baban seni mühendis yapmaya karar vermişti?"

"Fakat bu işten uzun zaman para kazanamam değil mi? Yani başlangıçta demek istiyorum."

"Orası öyle. Fakat hiç kimse on altı yaşındayken çalıştığı işte fazla para kazanamaz, oğlum. Fakat sen bir hayli okudun. Herhalde hesabın gayet iyi. Defter tutmasını biliyor musun, Tom?"

Tom, hafifçe kekeledi. "Hayır. Ben daha ziyade teorileri okudum. Fakat Mr. Stelling daima yazımın çok güzel olduğunu söylerdi, enişte." Tom, bir gün önce yazdığı listeyi masanın üzerine bırakarak konuşmasını sürdürdü. "İşte yazım..."

"Alı, çok güzel, çok güzel... Fakat eğer hesap ve defter tutmak bilmiyorsan, dünyanın en güzel yazısını da yazsan kopya kâtibinden başka bir şey olamazsın. O kâtipler de pek ucuza çalışırlar. Kimse de onları adam yerine koymaz. Peki ama sen okulda ne öğrendin?"

Mr. Deane, öğrenim metotlarıyla meşgul olmamıştı. Pahalı okullarda olanları da pek iyi bilmiyordu.

"Latince öğrendik..." Tom, sanki hafızasına yardım etmek için okuldaki sırasında bulunan kitapları bir bir elden geçiriyormuş gibi her konunun arasında hafifçe duraklayarak saymaya başladı. "Bir hayli Latince... Geçen yıl yazılı ödevler de yaptım. Bir hafta İngilizce, bir hafta Latince... Yunanca ve Roma tarihi... Öklid... Cebire başladım fakat sonra bıraktım. Çünkü Aritmetik için haftada bir tek günümüz vardı... Resim dersleri de aldım... Bundan başka okuduğum, üzerinde çalıştığım başka kitaplar da var. İngiliz Şiirleri... Horae Paulinae ve Blair'in 'Retorik'i... Bunları son dönemde okuduk."

Mr. Deane, parmaklarını enfiye kutusuna vurarak, dudaklarını büzdü. Yeni Gümrük tarifesini okuyarak memlekete bilmedikleri bir sürü şeyin ithal edildiğini öğrenen saygıdeğer kimselere benzetiyordu kendisini. O ihtiyatlı bir işadamıydı. O zamana kadar denemediği bir ham madde hakkında ihtiyatsızca,

aceleyle konuşmak niyetinde de değildi. Fakat, "Eğer bu iyi bir şey olsaydı, benim gibi başarıya erişmiş bir işadamı bundan habersiz kalamazdı," diye de düşünüyordu.

Mr. Deane'in Latince hakkında bir fikri vardı. Adam, yeni bir savaş çıktığı takdirde artık kimse saç pudrası kullanmadığına göre, Latinceden vergi alınmasının doğru olacağını düşünürdü. Zira bu yüksek tabakaların pek meraklı olduğu bir lükstü. Ayrıca bunun gemi sahibi olanlarla da bir ilgisi yoktu. Fakat bu 'Horae Paulinae' denen şey Latince gibi tarafsız bir konu olmayabilirdi.

Ne yazık ki Tom'un marifetlerinin listesi adamın zavallı çocuğa karşı âdeta bir tiksinti duymasına sebep oldu.

Nihayet Mr. Deane, soğuk ve alaycı bir sesle, "Eh," dedi, "üç yıldan beri bu dersleri okuyorsun. Bu konularda kuvvetli olman da lâzım. Bu bilginin işe yarayacağı bir mesleğe girmen daha doğru olmaz mı?"

Tom, kıpkırmızı kesildi. Sonra da yeni bir canlılıkla, "Ben öyle bir iş istemiyorum, enişte," diye bağırdı. "Latinceden ve diğer konulardan hoşlanmıyorum. Bunların ne işime yarayacağını da bilmiyorum. Belki okulda görev alsaydım, bunların bir faydası dokunurdu. Ama bu konuları okulda çalışacak kadar da bilmiyorum. Zaten öyle bir işe girmektense, eşekler gibi çifte küfe taşımaya razıyım. Ben öyle bir insan olmak istemiyorum. Arzu ettiğim, ilerleyebileceğim bir işe girmek. Erkekçe bir iş olmalı bu. Bana görevler verilmeli ve bunları başardığım zaman da itibar görmeliyim. Tabiî bu arada annemle kız kardeşime de bakmak zorundayım."

Gençlik ümitlerini kırıvermek, elli yaşındaki şişman ve başarıya ulaşmış işadamlarına en kolay gelen görevlerden biridir. Mr. Deane, "Ah, küçük centilmen," diye mırıldandı. "Bunu söylemesi kolay... Söylemesi çok kolay..."

Mr. Deane'in fikirlerini çabucak kabul etmemesine biraz sinirlenen Tom, "Fakat *siz* bu şekilde başarıya ulaşmadınız mı, enişte?" diye sordu. "Yani siz kabiliyetiniz ve dürüst hareketleriniz sayesinde, bir mevkiden diğerine yükselmediniz mi?"

"Tabiî, efendim, tabiî..." Mr. Deane, koltuğuna iyice yayılarak, kendi başarısını tekrar gözden geçirme işine hevesle katıldı. "Fakat ben sana nasıl yükseldiğimi anlatayım... Herhalde ben başarıya bir sopanın üstüne oturup, 'Yeteri kadar beklersem bu at halini alır,' diye düşünerek ulaşmadım. Ben gözlerimi ve kulaklarımı açtım, efendim. Kendi postuma o kadar düşkün değildim. Efendimin çıkarını, kendi çıkarım saydım. Bak ben sadece fabrikada olanlara bakarak, yılda beş yüz altınlık bir ziyan olduğunu anladım. Bunun önüne nasıl geçileceğini de buldum. Halbuki benim hayır kurumunda yetişen çocuklarınkinden daha fazla bir okumam da yoktu. Fakat çok geçmeden hesap öğrenmedikçe bu işte ilerleyemeyeceğimi anladım. Bunu çalışma saatleri arasında, yük işleri bittikten sonra öğreniverdim. Şuraya bak," Mr. Deane, bir defteri açarak, bir sayfayı işaret etti. "Yazım oldukça güzeldir... Kafadan hesap yapmakta herkesle yarışa girişebilirim. Bütün bunları yılmadan çalışarak öğrendim. Derslerin ücretini de kazancımdan ödedim. Hatta bazen bu yüzden yemeklerimden kestiğim de oldu. Bu işle ilgisi olan her şeyle yakından ilgilendim. Çalışırken bu konularda bilgi edindim. Bunları kendi kendime inceledim. Ben makineden anlamam. Bunu hiçbir zaman da iddia etmedim. Fakat ben makinistlerin aklına gelmeyen bir iki şeyi düşündüm. Tabiî bu da kârımızı belirli bir şekilde artırdı. Rıhtımımızdan yüklenilen ya da boşaltılan hiçbir madde yoktur ki ben cinsini, niteliğini bilmeyeyim. Eğer ben yüksek bir mevkiye eriştimse, bunun sebebi de kendimi buna hazırlamamdır. Eğer yuvarlak bir deliğe girmek istiyorsan, o zaman kendini buna uyacak bir küre haline sokarsın. İşte böyle."

Mr. Deane, elini tekrar enfiye kutusuna vurdu. Bu konunun kendisinde uyandırdığı heyecan yüzünden bir hayli konuşmuş, bu geçmişi gözden geçirmenin dinleyicisiyle ne ilgisi olduğunu da unutmuştu. Adam başka fırsatlarda da bu sözleri birkaç defa tekrarlamıştı. Şimdi de önünde porto dolu kadehinin olmadığının pek farkında da değildi.

Tom, biraz şikâyet dolu bir sesle, "İyi ya, enişte," dedi. "Ben de böyle yapmak istiyorum. Ben de sizin yolunuzdan yürüyemez miyim?"

Mr. Deane, Tom'u sakin fakat kararlı bir tavırla süzdü. "Benim yolumdan mı? Buna bağlı birkaç soru var, Tom efendi. Bir kere bu senin iyi bir ham maddeden yapılmış olup olmadığına ve uygun bir tezgâhtan geçip geçmediğine bağlı. Ben sana durumu söyleyeyim. Zavallı baban seni okutmak konusunda çok yanlış davrandı. Bu benim üzerime vazife olmadığı için kendisine karışmadım. Fakat sonucun böyle olacağını da anlamıştım. Bizim Mr. Stephen Guest gibi bir gence yakışacak bir öğrenim gördün. Ama o bütün ömrü boyunca sadece çek imzalayacak. Onun için, kafasını ha Latinceyle doldurmuş, ha başka şeylerle."

Tom, samimiyetle, "Fakat enişte," diye cevap verdi. "Latincenin başarıya ulaşmama neden engel olacağını anlıyamıyorum. Yakında o öğrendiklerimi unutacağım zaten. Bu benim için bir şey farkettirmez. Okulda derslerimi yapmak zorundaydım. Fakat onların ileride bana hiçbir faydaları dokunmayacağını da biliyordum. O dersler beni hiç ilgilendirmiyordu."

Mr. Meane, "Pekâlâ, pek güzel," dedi. "Fakat bu benim sana söyleyeceklerimi değiştirmez. Belki Latinceyle diğer saçmalıkları yakında unutacaksın ama ondan sonra da cascavlak kalacaksın. Ayrıca bu eğitim şendeki kaba işe dayanma gücünü öldürmüş, ellerinin bir centilmeninkiler kadar bembeyaz olmasına sebebiyet vermiş. Sonra, sen ne biliyorsun? Defter tutmaktan haberin yok.

Hesaba alelâde bir dükkâncı kadar bile aklın ermiyor. Sana şunu söyleyeyim. İşe merdivenin en alt basamağından başlayacaksın. Hayatta başarıya erişmek için bunu yapmak zorundasın. Eğer yeni bir öğrenim dalına başlamayacaksan, babanın sana sağladığı bilgileri unutmanın hiçbir faydası olmaz."

Tom, şiddetle dudağını ısırdı. Gözlerinin dolmak üzere olduğunu hissediyordu. Ağlamaktansa ölmeye razıydı.

Mr. Deane, sözlerine devam etti. "İş bulmam için sana yardım etmemi istiyorsun. Pekâlâ. Benim buna itiraz ettiğim yok. Fakat bugünlerde siz gençler iyi bir hayat sürmek, buna karşı da kolay bir iş yapmak istiyorsunuz. Ata binmeden önce koşmaya hiç niyetiniz yok. Sen ne olduğunu unutmamalısın. On altı yaşında, belli bir iş için eğitim görmemiş bir çocuksun. Senin gibisi çok. Hiçbir işe yaramayan, bir çakıltaşı yığınından farkınız yok... Şimdi sen bir yere çırak olarak girebilirsin. Meselâ bir kimyagerin, bir eczacının yanına... O zaman Latincen de belki biraz işe yarar..."

Tom konuşacaktı fakat Mr. Deane elini kaldırdı.

"Dur! Söylemek istediklerimi dinle. Çırak olmak istemiyorsun. Biliyorum, biliyorum, daha çabuk yükselmek arzusundasın. Bir tezgâhın arkasında beklemek de hoşuna gitmeyecek. Fakat eğer bir kopya kâtibi olursan bütün gün masanın arkasında ayakta durmak ve hokkanla kalemine bakmak zorunda kalacaksın. Orada seyredilecek bir şey yoktur. Bir yılın sonunda da bilgi bakımından başlangıçtakinden bir farkın olmayacak. Dünya mürekkep, kalem ve kâğıttan meydana gelmemiştir. Eğer bu dünyada yükselmek istiyorsan, o zaman bu dünyanın nasıl bir yer olduğunu da öğrenmelisin. Nelerden meydana geldiğini anlamalısın. Senin için en iyi fırsat bir rıhtımda, depoda çalışmaktır. Orada eşyaların kokusunu tanırdın. Fakat eminim ki böyle bir işten hoşlanmazsın. Islanıp üşüyeceksin, kaba adamlar seni yana itecekler. Sen bunu yapamayacak kadar ince bir centilmensin."

Mr. Deane susarak, dikkatle Tom'a baktı. Çocuk ancak kendi kendisiyle gizli bir mücadeleden sonra cevap verebildi.

"Sonunda bana en çok faydası dokunacak olan şeyi yapmak isterim, efendim. Hoşa gitmeyecek şeylere de katlanırım."

"Eğer bunu yapabilirsen ne âlâ. Fakat şunu unutma. Bir ipi tıtmak kâfi gelmez, bunu çekmek de lâzımdır. Senin gibi kafaları ve cepleri boş gençler daima aynı hatayı yaparlar. Ceketinizin kirlenmeyeceği, satıcı kızların sizi nazik bir centilmen sanacakları bir yere kapağı attınız mı, hayata güzel bir şekilde başladığınızı sanırsınız. Ben hayata böyle atılmadım, delikanlı. On altı yaşındayken, ceketim zift kokardı. Peynir taşımaktan çekinmezdim. İşte şimdi en iyi cins pamukludan elbise giymemin, St. Ogg's'daki en büyük müesseselerin sahipleriyle ayaklarımı aynı masanın altına sokabilmemin sebebi bu." Dean enişte, enfiye kutusuna vurdu. Koltuğunda omuzlarını dikleştirirken göğsü yeleğinin ve altın kösteğinin altında sanki biraz daha kabardı.

"Şu anda benim yapabileceğim bir iş var mı, enişte?" Tom'un sesi hafifçe titriyordu. "Boş bir yer biliyor musunuz? Ben hemen çalışmaya başlamak istiyorum."

"Dur bakalım, dur bakalım. O kadar aceleci olmayalım. Şunu unutmamalısın. Seni yaşının küçüklüğüne rağmen, yeğenim olduğun için bir işe koyarsam, bundan sonra da senden ben sorumlu olurum. Bildiğin gibi sana iş bulmam için yeğenim olmandan başka önemli bir sebep yok. Bir işe yarayıp yaramadığını zamanla öğreneceğiz."

"Sizi utandırmayacağımı umarım, enişte." Tom, kırılmıştı. Onlara güvenilmesi için bir sebep olmadığı yüzlerine karşı söylendiği zaman, bu hoşa gitmeyecek gerçek bütün çocukları incitir. "Ben sizi utandırmayacak kadar kendi şerefime düşkünüm."

"Aferin, Tom, aferin. İnsan böyle olmalı işte. Yeteneklerini ispat etmek isteyen kimselere yardımdan kaçınmam. Şimdiki

halde gözüm yirmi iki yaşında bir gencin üzerinde. O delikanlı için elimden geleni yapacağım. Zira çocukta cevher var cevher. O, zamanını değerlendirmesini biliyor. Delikanlıda fevkalâde bir hesap kafası yar. Sana istediğin anda bir şeyin hacmini metre küp olarak söyleyiveriyor. Sonra geçen gün bana İsveç'ten gelen ağaç kabukları için yeni bir piyasa buldu. O delikanlı üretimden de pek anlıyor."

Canla başla çalışacağını ispat etmeyi çok isteyen Tom, "Ben de defter nasıl tutulduğunu öğrenmeye çalışayım, değil mi, enişte?" diye sordu.

"Evet, evet. Hiç de fena etmezsin. Fakat, ah, Spence, döndün demek? Eh, Tom, bugün artık konuşulacak başka bir şey kalmadı sanırım. Ben de tekrar işime bakmak zorundayım. Güle güle. Annene selâm söyle."

Mr. Deane, dostça bir tavırla onun artık gitmesine izin veriyormuş gibi elini uzattı. Tom da, başka bir soru sorma cesaretini kendisinde bulamadı. Hele Mr. Spence'in önünde yapamayacaktı bunu. Bu yüzden çocuk tekrar soğuk ve ıslak sokağa çıktı. Bankadaki para için Glegg enişte sine uğraması lâzımdı. Tom, tekrar yola çıktığı zaman sis iyice artmıştı, çocuk biraz ilerisini göremiyordu. Fakat tekrar River sokağından ilerlerken birdenbire irkildi. İki adım ilerideki bir dükkân vitrininin çıkıntılı yanına sanki onun dikkatini çekmek istercesine mukavva bir levha koymuşlardı. Bunun üzerinde iri harflerle 'Dorlcote Değirmeni' yazılıydı. Gelecek hafta yapılacak olan satışın listesiydi bu. Kasabadan çabucak ayrılmak için bundan daha iyi bir sebep de olamazdı.

Zavallı Tom, evine doğru giderken uzak geleceğin hayalini kurmuyordu artık. Çocuk sadece bugünün pek acı ve çetin olduğunu düşünüyordu. Deane enişte sinin kendisine güvenmemesini, onun görevlerini yerine getireceğini hemen anlayama-

masını, kendisine karşı yapılmış bir haksızlık sayıyordu. Halbuki Tom'un başarıya ulaşacağı gün gibi açıktı. Anlaşılan dünya onu, Tom Tulliver'ı hiçbir zaman adam yerine koymayacaktı. Tom, gerçekten çok bilgisiz olduğunu ve bir işe yaramayacağını düşünerek ilk defa ümitsizliğe kapıldı. Eşyaların hacimlerini metre küp olarak söyleyiveren ve İsveç'ten getirilen ağaç kabukları hakkında tavsiyelerde bulunan o genç de kimdi? İsveç'ten gelen ağaç kabukları! Tom, teoremlerde başarısızlığa uğramasına ve 'nunc illas promite vires'i 'şimdi o adamlar söz verir' diye çevirmesine rağmen, kendi kendisini pek takdir etmekteydi. Fakat şimdi bilgisi başka birinden daha az olduğu için kendisini kusurlu sayıyordu. O İsveç'ten gelen ağaç kabuklarıyla ilgili bir sürü şey vardı herhalde. Bunları bilmiş olsaydı, muhakkak ki iş hayatında da ilerleyebilecekti. Malûm ya, insan oynak bir at ve yeni bir eğerle etrafın hayranlığını daha kolay kazanırdı.

İki saat önce Tom yürüyerek St. Ogg's'a giderken, parlak geleceğin önünde uzandığını görmüştü. Bu sivri çakıllarla dolu dar bir alandan sonra göz alabildiğine uzanan, düzgün, hoş bir kumsala benziyordu. Çocuk o sırada otlarla kaplı bir tepecikteydi. Çakıllı alanı da çabucak aşıvereceğini düşünüyordu. Fakat şimdi sivri taşların üzerine basıyordu. O çakıllı alan iyice genişlemiş, düzgün kumsal ise çok daralmıştı.

Tom, oldukça kederli bir tavırla mutfaktaki ateşin önünde ısınırken Maggie, onun koluna girdi. "Dean eniştem ne dedi, Tom? Sana iş verecek mi?"

"Hayır, böyle bir şey söylemedi. Bana açık açık söz de vermedi. İyi bir iş bulacağını pek sanmıyordu. Anlayacağın ben henüz pek gençmişim?"

"Fakat seninle müşfik bir tavırla konuşmadı mı, Tom?"

"Müşfik bir tavırla mı? Püf? Bundan sözetmenin ne faydası var? İş bulsaydım, onun şefkatle konuşup konuşmadığına da

aldırmazdım. Ama durum öyle iç sıkıcı ki... Bu kadar yıl okula gidip Latince ve bir sürü şey öğrendim. Aslında bunlar işime yarayacak gibi de değildi. Şimdi de eniştem defter tutmasını, hesap yapmasını ve buna benzer şeyleri öğrenmem gerektiğini söylüyor. Eniştemin, benim hiçbir işe yaramıyacağımı düşündüğü belli."

Tom, ateşe bakarken dudakları acı bir ifadeyle titredi.

Üzüntülerine biraz neşe karıştırmadan yapamayan Maggie, "Ah, Dominic Sampson'un bize gelmemiş olmasına şimdi üzüldüm! Eğer o Lucy Bertram'a yaptığı gibi bana da İtalyan usulü çift kayıtlı defter tutma usulünü ezberletmiş olsaydı, ben de şimdi bunu sana öğretirdim."

Tom, "*Sen mi* öğretecektin?" diye homurdandı. "Gerçi, bu beklenir. Çünkü sen daima karşındakine ders verirmiş gibi konuşuyorsun!"

Maggie, yanağını ağabeysinin ceketinin koluna dayadı. "Tom'cuğum, ben şaka ediyordum."

Tom, kaşlarını hafifçe çattı. Sert davranmaya hak kazandığına inandığı zaman bu tavrı takınırdı. "Ama durum daima aynı Maggie. Sen her zaman benden ve herkesten üstün olduğunu düşünüyorsun. Bunu sana birkaç defa söylemek istedim. Enişte ve teyzelerimle o şekilde konuşmamalıydın. Sana ve anneme bakma işini bana bırakmalısın. Öyle öne atılmaya kalkmamalısın. Her meseleyi başkalarından daha iyi bildiğini sanıyorsun. Halbuki hemen her zaman yanılıyorsun. Ben olaylar hakkında senden daha isabetli kararlar verebilirim."

Zavallı Tom! Çocuk biraz önce bir diskur dinlemekten gelmişti. Mr. Deane, ona değersizliğini iyice hissettirmişti. Kuvvetli, kendinden emin karakteri bu olaya herhangi bir şekilde tepki gösterecekti tabiî. İşte şimdi bu olayda haksızlığa sapmadan kendi üstünlüğünü ortaya koyabilirdi. Maggie'nin yanakları birbirine karşıt hislerle, öfke ve sevgiyle kızardı, dudakları titremeye baş-

ladı. Kız, Tom'un daha etkili ve kesin karakteri karşısında hem hayranlık, hem de âdeta huşu duyuyordu. Maggie hemen cevap vermedi. Çok öfkeli sözler dudaklarından dökülmek üzereydi. Fakat kız bunları yuttu.

Nihayet, "Sen çoğu zaman benim kendimi beğenmiş olduğumu sanıyorsun, Tom," dedi. "Halbuki ben o sözlerimle senin sandığın şeyleri kasdetmiyorum. Kendimi senden üstün saydığım da yok. Dün benden daha iyi davrandığını biliyorum. Fakat bana karşı daima sertsin, Tom." Bu son sözlerle Maggie'nin öfkesi tekrar artmaya başladı.

Tom, sert ve kesin bir tavırla, "Hayır, sert değilim," diye cevap verdi. "Ben daima sana iyilikle davranıyorum. Her zaman da öyle yapacağım. Sana ölünceye kadar bakacağım. Fakat senin de daima benim sözümü dinlemen lâzım."

O sırada anneleri içeri girince, Maggie de hemen dışarı fırladı. Gözlerine dolmakta olan yaşların yukarı kata sığınıncaya kadar akmasını istemiyordu. Çok acı gözyaşlarıydı bunlar. Bu dünyada herkes Maggie'ye sert ve merhametsizmiş gibi geliyordu. Kızın kendi hayalinde yeniden yarattığı o dünyada olduğu gibi sevgi ve hoş görürlük yoktu. Kitaplardaki insanlar daima yumuşak başlı ya da şefkatliydiler. Karşılarındakini mutlu edecek şeyleri yapmak hoşlarına gidiyordu. Üstelik iyiliklerini de sizi eleştirerek göstermiyorlardı. Maggie, kitapların dışındaki dünyanın hiç de mutlu bir yer olmadığını düşünüyordu. Bu gerçek dünyada insanlar kendilerine yakın olmayan, sevdiklerini iddia etmedikleri kimselere en iyi davranmaktaydılar. Hayatta aradığı sevgiyi bulamadığı takdirde ne yapacaktı, Maggie? Ne bulacaktı? Annesinin yüzeyde kalan üzüntülerini, yoksulluğu ve belki de babasının bir çocuk gibi kendisine güvenmesinin verdiği ıstırabı... İlk gençliğin ümitsizliği kadar üzücü bir şey olamaz. Bu çağlarda ruh, bir takım isteklerden meydana gelmiştir. Eski hatıralar

diye bir şey yoktur. Hayat, başkalarınınkine karışmamıştır. Fakat bizler, sanki gelecekle ilgili hayallerimiz, körce ıstırap çeken bu gençlerin halini aydınlatıyormuş gibi bu erken gelen ümitsizliği önemsemeyiz.

Sırtında kahverengi elbisesi, siyah saçlarını arkaya itmiş olan, kızarmış gözleriyle bir babasının yattığı yatağa, bir dünyasının merkezi olan bu odanın soluk duvarlarına bakan Maggie, güzel ve mutlu şeylere karşı duyulan ateşli, heyecanlı isteklerle dolu bir yaratıktı. Bilgiye susamıştı. Susan ve artık kendisine yaklaşmayan o hülyalı müziği tekrar duymaya çalışıyordu. Bu esrarlı hayatın kendisinde uyandırdığı o harikulâde izlenimleri birbirine bağlayacak, ruhunun aradığı yuvayı bulduğunu hissetmesine yardım edecek 'bir şeyin' körcesine, şuursuzcasına özlemini çekiyordu.

Dışla iç arasında böyle bir karşıtlık olduğu zaman, bunun acı çarpışmalara sebep olmasına şaşmamak gerekir.

6

Hediye çakı aleyhindeki önyargılarının reddi

O karanlık aralık ayında ev eşyalarının satışı bir hayli uzun sürdü. Ancak ikinci günün akşamı sona erdi bu iş. Arada sırada kendisine geldiği zaman hemen öfkelenmeye başlayan ve belki de bu yüzden vücudu tekrar kaskatı kesilerek kendinden geçen Mr. Tulliver, satışların sebep olduğu gürültünün odasına en fazla yakınlaştığı o kritik saatler boyunca yaşayan bir ölü gibi yattı. Mr. Turnbull, onun Luke'un kulübesine taşınmasındansa, odasında kalmasının daha doğru, daha az tehlikeli olacağına karar vermişti. Mr. Tulliver'ı kendi evine götürmeyi iyi kalpli Luke, Mrs. Tulliver'a teklif etmişti. Adam, satış sırasında efendisi gürültü yüzünden "uyandığı" takdirde durumun hiç de iyi olmayacağını düşünmekteydi. Mr. Tulliver, doktorun kararıyla evde kalınca, karısı ve çocukları satış boyunca o sessiz odada hapismiş gibi oturmak zorunda kaldılar. Yatakta hareketsiz yatan iri vücudu seyrediyor, kendi kulaklarında inatcı, ıstırap verici bir tekrarlamayla uğuldayan gürültü yüzünden adamın ifadesiz yüzünde bir değişiklik oluvermesinden korkarak titriyorlardı.

Fakat gözlerini yoran o korku dolu bekleyiş ve acı gerçeklerin dayanılmaz bir hale soktuğu saatler de sona erdi. Kendisini izleyen vuruş gibi sert ve madeni olan o ses sustu. Çakılda dolaşanların ayak sesleri duyulmaz oldu. Sarışın Mrs. Tulliver'ın yüzü o son otuz saat sırasında on yaş ihtiyarlamış gibiydi. Zavallı kadının kafası o korkunç çekiç darbesiyle eşyalarından hangisinin satıldığını tahmine çalışmakta, önce şu, sonra da bu eşyasının Altın Aslan hanında teşhir edileceğini ve herkesin de bunların kendisine ait olduğunu anlayacağını düşündükçe kalbi deli gibi çarpmaktaydı. Fakat bütün bunlara rağmen, içindeki gizli savaşı belli etmeden, sakin sakin oturmak zorundaydı. Böyle düşünceler tombul bir çehrenin karışmasına, bir zamanlar güneş ışınlarına batırılmış gibi duran sarı saçların arasındaki beyazların iyice artmasına sebep olabilir. Daha saat üçte satışa gelenleri kendi şahsi düşmanı, adamların ayaklarındaki çamuru da görülmemiş kadar iğrenç bir şey sayan iyi kalpli, aksi huylu Kezia büyük bir enerjiyle yerleri fırçalayıp silmeye başlamıştı. Kadın, 'başkalarının eşyalarını satın almaya gelen' ve maun masaların üzerlerini çizmekten çekinmeyen kimseler aleyhinde alçak sesle durmadan homurdanıyor, bu da âdeta hizmetçi kızın gücünü artırıyordu. Halbuki o masaların uğruna, bu satışa gelenlerden çok daha üstün kimseler bir hayli gözyaşı dökmüşlerdi. Kezia, yerleri fazla bir dikkatle silmiyordu. Zira bu adamlar satın aldıkları eşyaları götürmek için gelecek ve yine ayaklarıyla o iğrenç çamuru içeri taşıyacaklardı. Fakat hizmetçi kız, 'pipo içen o domuzun,' yani icra memurunun oturduğu salonu iyice temizleyerek ve buraya aile için ayrılmış olan birkaç eşyayı koyarak, rahat bir hale sokmak niyetindeydi. O akşam hanımıyla, çocuklar burada çay içeceklerdi. Kezia bu konuda kararlıydı.

Saat beşle altı arası, çay vaktinin yaklaştığı bir sırada Kezia yukarı çıkarak, birinin 'Küçükbey'i aradığını söyledi. Tom'la ko-

nuşmak isteyen kimse mutfaktaydı. İyi yakılmamış olan ocağın ve mumun ışığında Tom yabancıyı tanıyamadı. Misafiri iri yarı fakat çevik, hareketli, Tom'dan iki yaş kadar büyük bir gençti. Mavi gözlerinin etrafı çil doluydu. Delikanlı saygısını göstermek için kırmızı buklelerini çekiştirip duruyordu. Basık tepeli muşamba kaplı bir şapka ve yabancının elbisesindeki parlak kir izleri, onun gemilerle ilgili bir işte çalıştığını ortaya koyuyordu. Fakat bu da Tom'un hafızasına yardım etmedi.

Kırmızı saçlı yabancı, o zoraki üzüntülü tavırlarını bir anda silen bir gülüşle, "Emrinizdeyim, küçükbey," dedi. Tom kendisine merakla bakarken de sözlerine devam etti. "Herhalde beni tanımadınız. Fakat mümkünse sizinle biraz yalnız konuşmak istiyorum."

Ekmek kızartmak gibi önemli bir işi yarıda bırakmak istemeyen Kezia atıldı. "Salondaki şömine yanıyor, Küçükbey," dedi.

"O halde gelin..." Tom, delikanlının 'Guest ve Ortakları'nın rıhtımında çalışıp çalışmadığını düşünüyordu. Çünkü çocuğun aklı fikri o rıhtımdaydı. Deane eniştesi kendisine birini yollayarak, orada bir iş olduğunu haber verebilirdi.

Salonu yalnız alev alev yanan şömine aydınlatıyordu. Bu odaya konulmuş olan birkaç sandalyeyi, çekmeli dolabı, halısız zemini ve bir tek masayı daha belirli bir hale sokuyordu. Hayır, hayır, odada ikinci bir masa daha vardı. Bir köşede duruyordu bu. Üzerinde büyük bir İncil'le başka birkaç kitap durmaktaydı. Tom'un ilk farkettiği bu yeni, acayip boşluk oldu. Sonra da yine şöminedeki ateşlerin aydınlattığı yabancının yüzüne bakmayı akıl edebildi. Misafir, yarı utanç, yarı merak dolu bir ifadeyle ona yan yan baktıktan sonra Tom'a çok yabancı gelen o sesiyle konuşmaya başladı.

"Demek Bob'u hatırlamadın, Mr. Tom? Çakıyı verdiğin Bob'u."

Delikanlı aynı anda kaba saplı çakıyı çıkardı. Sonra da sanki gösteriş yapma arzusunu yenemiyormuş gibi bunun en kalın bıçağını açtı.

Tom, "Ah, Bob Jakin," dedi. Fakat gerçekten memnun olmuş gibi bir hali yoktu. Aksine, çocuk o çakının sembolize ettiği o eski dostluktan utanıyordu. Bob, bu arkadaşlığı hatırlatmasının sebeplerinin de takdir edilecek şeyler olduğundan pek emin değildi.

"Evet, evet, Bob Jakin... Eğer sincap avladığınız daha bir sürü Bob varsa, o zaman Jakin adını da kullanmanız lâzım. O günü hatırlıyor musunuz? Daldan düşüp, ayak bileğimi incitmiştim. Ama buna rağmen sincabı da yakalamıştım. Güzel bir hayvandı. Gördüğün gibi bu küçük bıçak kırıldı ama yerine yenisini koydurmadım. Çünkü beni aldatıp, başka bir çakı verebilirlerdi. Bütün memlekette bunun gibi bir çakı daha yok. Sonra bunun elime alışmış olduğunu da söyleyebilirim. Bana sizden başka bir şey veren olmadı, Mr. Tom. Şimdiye kadar neler aldıysam, onların hepsini de kendi zekâm sayesinde elde ettim. Bill Fawks da köpek yavrusunu boğacağına bana verdi ama onu kandırmak için de bir hayli dil dökmek zorunda kaldım."

Bob, sert ve yüksek sesle, hızla konuşuyordu. Bu uzun nutkunu da şaşılacak bir çabuklukla sona erdirdi. Sözlerini bitirince de elbisesinin kolunu sevgiyle çakıya sürdü.

Tom, karşısındakini biraz da aşağı görüyormuş gibi bir tavırla, "E, Bob?" diye mırıldandı. Anlatılan bu hatıralardan sonra Bob'a karşı kendisine yakışacak bir şekilde dostluk göstermeye karar vermişti. Fakat Bob'la arkadaşlık ettiği yıllarda geçen olaylar arasında en iyi o son kavgalarının sebebini hatırlıyabiliyordu. "Senin için yapabileceğim bir şey var mı?"

Bob, hafif bir şıkırtıyla çakıyı kapayarak, cebine attı. Şimdi cebinde başka bir şey arıyor gibiydi. "Hayır, Mr. Tom. Hayır. Bu

dertli günlerinizde gelip sizi rahatsız etmemem daha iyi olurdu. Herkes, yanında çalışıp tarlasına dadanan kuşları kovduğum ve beni şalgam yerken eğlence olsun diye kırbaçlayan efendimin bir daha kimsenin yüzüne bakamayacağını söylüyor... Herhalde böyle bir zamanda gelip sizden bana bir çakı daha vermenizi isteyecek değildim. Zira siz vaktiyle bana çakı vermiştiniz. Biri benim gözümü çürütürse, bu bana yeter. Onu pataklamadan önce kendisinden diğer gözümü de çürütmesini istemem tabiî. Bence iyilik de kötülük kadar önemlidir. Artık küçülüp tekrar çocuk olacağım yok, Mr. Tom. Ama ben küçükken en çok sizi severdim. Beni dövmenize ve bir daha da yüzüme bakmamanıza rağmen en sevdiğim arkadaşım sizdiniz. Tabii şimdi Dick Brumby var. Aklıma esti mi onu iyice pataklıyabilirm. Fakat, nedense, insan neye taş atması lâzım geldiğini öğretemediği birini dövmekten sıkılıyor! Ben bir sürü adam gördüm. Bunlar gözlerini hiç ayırmadan bir dala bakar, ancak neden sonra gördüklerinin yaprak değil, bir kuşun kuyruğu olduğunu anlayabilirler. Öylelerivle, o ayak takımıyla arkadaşlığın bir zevki yok ki. Fakat siz taş atmakta çok ustaydınız doğrusu. Benim çalıların arasına girerek ürküttüğüm fare ya da kakım telâşla kaçarken sizin tam zamanında onun üzerine sopanızı indirivereceğinizi bilirdim."

Bob, kirli bir bez kese çıkarmıştı. Eğer Maggie odaya girerek kendisine hayret ve merakla bakmasaydı, herhalde birdenbire duraklamayacaktı. Bob kızı görünce, yine saygıyla kızıl saçlarını çekiştirdi. Fakat hemen sonra Maggie odanın iyice değişmiş olduğunu farketti. Bir an Bob'u unuttu. Kızın gözleri Bob'dan, eskiden kitaplığın durduğu yere kaydı. Şimdi orası boştu. Sadece duvarda boyası solmamış olan o dikdörtgen dikkati çekiyordu. Bunun altında ise üzerinde İncil'le birkaç kitap duran o masa vardı.

Maggie, ellerini birbirine kenetleyerek, "Ah, Tom," diye bağırdı. "Kitaplar nerede? Glegg enişte min onları alacağını söyle-

diğini sanıyordum. O öyle dememiş miydi? Bize kalanlar sadece bunlar mı?"

Tom, ümitsiz bir kayıtsızlıkla, "Herhalde," dedi. "Azıcık eşya seçenlerden bir sürü kitabı almalarını bekleyemezsin."

Maggie'nin gözleri doldu. "Ah, fakat Tom..." Kız, hangi kitapların kurtarıldığını anlamak için masaya koştu. "Senin resimlerini kendi ellerinle boyadığın o güzel *Hac Yolunda*... Hacının, sırtında kolsuz mantosuyla tıpkı bir kaplumbağaya benzeyen resmi... Tanrım..." Maggie, hafifçe hıçkırarak diğer kitapları karıştırdı. "Ölünceye kadar o kitapların yanımızda olacağını sanıyordum. Her şey bizi terkediyor. Sonunda hayatımız başlangıçtakine hiç benzemeyen bir hal alacak."

Maggie, masadan dönerek bir iskemleye kendisini attı. İri gözyaşları yanaklarından yuvarlanmak üzereydi. Kız Bob'u görmüyordu bile. Delikanlı ise zeki fakat konuşamayan, seziş kabiliyeti anlayışından çok daha üstün bir hayvanın ısrarlı bakışlarıyla onu süzmekteydi.

Kitaplardan söz etmenin zamanı olmadığını düşünen Tom, "Şey, Bob," diye mırıldandı. "Herhalde başımız dertte olduğu için bizi görmeye geldin. Çok iyisin..."

Bez keseyi açmaya başlayan Bob, "Size durumu anlatayım, Mr. Tom," dedi. "Son iki yıldan beri bir mavnada çalışıyorum. Hayatımı bu şekilde kazanıyorum. O iş arasında da Torry'nin imalâthanesindeki fırına bakıyorum. Fakat on beş gün önce şansım bana çok yardım etti. Ben zaten daima çok talihli bir insan olduğumu düşünürdüm. Zira kurduğum her kapana muhakkak bir hayvan tutulurdu. Ama bu seferki mesele kapanlarla değil Tory'nin imalâthanesindeki yangınla ilgiliydi. Ben bunu çabucak söndürdüm. Yoksa yağlar tutuşacaktı. Bu yüzden atölyenin sahibi olan 'centilmen' bana on altın verdi. Hem de geçen hafta kendi eliyle verdi. Önce benim çok cesur bir genç olduğumu

söyledi. Ama ben zaten bunu daha önceden de biliyordum. Fakat sonra on altını çıkardı. İşte bu benim için yeni bir şeydi. Altınlar burada. Yalnız bir tane eksik." Bob, bez keseyi masaya boşalttı. "Altınları alınca, 'Artık nasıl bir hayat sürmeliyim?' diye düşüne düşüne kafam kazana döndü. Çünkü hoşlandığım bir sürü iş vardı. Mavnadaki işimden ise iyice bıkmıştım. İnsan mavnada çalışırken günler geçmek bilmiyor. Saatler domuz barsakları gibi uzuyor da uzuyor. Önce gelincikler ve köpekler alarak, fare avcılığı yapmaya karar verdim. Ondan sonra daha yüksek bir hayat sürmeyi düşündüm. Çünkü öyle şeyleri pek bilmiyordum. Halbuki fare avcılığıyla ilgili şeyin içini dışını iyice öğrenmiştim. Nihayet sonunda seyyar satıcılıkta karar kıldım. Çuvalımda en hafif şeyleri taşıyacak, istediğim gibi de konuşacaktım. Bu işte tatlı dilin çok önemi vardır. Halbuki mavna işinde de, fare avcılığında da insanın fazla konuşmasına lüzum yoktur. Sırtında çuvalım memleketi dolaşacak, tatlı dilimle kadınları kandıracak, handa sıcak yemek yiyecektim. Allah'ım! Pek hoş bir hayat olacaktı bu!"

Bob, durdu. Sonra da bu cenneti andıran hayale kesin bir şekilde sırtını dönüyormuşcasına, "Fakat artık buna aldırmıyorum," diye devam etti. "Altınlardan birini bozdurup anneme pişirmesi için bir kaz aldım. Kendime de mavi pelüşten bir yelekle, ayı balığı kürkünden yapılmış bir şapka... Madem seyyar satıcı olmaya karar vermiştim, bu işi doğru dürüst, saygı uyandıracak bir şekilde yapmalıydım. Fakat artık buna aldırdığım yok. Hiç mi hiç yok. Buna kafa derler şalgam değil. Belki yakında tekrar bir yangını söndürme fırsatı bulurum. Ben çok şanslıyımdır. Onun için bu dokuz altını alır ve bu parayla bir iş yaparsanız çok memnun olurum. Tabiî eğer efendim, dedikleri gibi beş parasız kalmışsa. Bu para fazla bir şey değil ama belki size bir yardımı olur."

Bu hareket Tom'a şüphe ve gururunu unutturacak kadar dokundu.

Çocuk, kıpkırmızı kesildi. Sesinde gurur ve sertliğini bile şirin hale koyan o utangaç titreyiş vardı. "Sen çok iyi bir insansın, Bob. Seni bu akşam tanımadım ama seni bir daha unutmayacağım. Fakat o dokuz altını alamam. Çünkü bunu yaparsam senin küçük hazineni elinden almış olurum. Ayrıca bu para benim işime de fazla yaramaz."

Bob, üzüntüyle, "Yaramaz mı, Mr. Tom?" diye sordu. "Bunu, benim paraya ihtiyacım olduğunu düşündüğünüz için söylüyorsanız, bundan vazgeçin. Ben yoksul bir insan değilim. Annem kaz ve tavuk tüyü yolarak bir hayli para kazanıyor. O yalnız ekmek yiyip, su içse bile yine de şişmanlıyor. Üstelik ben öyle de şanslı bir gencim ki. Sizin benim kadar talihli olduğunuzu sanmıyorum, Mr. Tom. İhtiyar efendim ise hiç değil. Onun için benim şansımdan biraz faydalanabilirsiniz. Bunun kimseye de bir zararı dokunmaz. Biliyor musunuz, geçenlerde nehirde bir domuz budu buldum! Herhalde bu, o yuvarlak kıçlı Hollanda gemilerinin birinden düşmüştü. Haydi, Mr. Tom, eski dostluğumuzun adına bu parayı alın. Yoksa bana düşman olduğunuzu sanacağım."

Bob, altınları ileri doğru itti. Fakat Tom konuşamadan, ellerini birbirine kenetleyerek, pişmanlıkla Bob'a bakan Maggie bağırdı. "Ah, çok üzgünüm, Bob. Senin bu kadar iyi olduğunu hiç sanmıyordum. Bence sen dünyanın en iyi kalpli insanısın!"

Bob, Maggie'nin eskiden kendisi hakkında hiç de hoş olmayan şeyler düşündüğünün ve şimdi için için hissettiği bu pişmanlığı açıkladığının farkında değildi. Bu hoş övgü karşısında gülümsedi. Özellikle, Bob'un o akşam annesine söylediği gibi, görülmemiş güzellikte gözleri olan, bakışlarıyla kendisinin bir hiç olduğunu düşünmesine sebebiyet veren bir kız tarafından söylenilmişti bu sözler.

Tom, "Bu parayı gerçekten almam imkânsız, Bob," dedi. "Fakat, 'Hayır,' cevabı verdiğim için bu iyiliğini küçümsediğimi de

sanma. Artık kimseden bir şey almak istemiyorum. Her şeyi çalışarak elde edeceğim. Ayrıca bu altınları alsam bile onların bana fazla bir faydası olmaz. Gerçekten olmaz. Onun yerine bırak da senin elini sıkayım."

Tom, pembe avuçlu elini uzattı. Bob, kendi sert ve kirli parmaklarıyla bu eli çabucak sıktı.

Maggie, atıldı. "Bırak da altınları ben keseye tekrar koyayım. Seyyar satıcılığa başladığın zaman gelip bizi görürsün, değil mi Bob?"

Maggie, keseyi tekrar kendisine verilince Bob hoşnutsuz bir tavırla, "Bunları geri alınca..." diye mırıldandı, "sanki sırf size altınları göstermek için buraya gelmiş ve birtakım hikâyeler anlatmışım gibi oldu... Bildiğiniz gibi ben biraz hilekârımdır. Ama emin olun bu seferki bir dolap değildi. Ben sadece fazla ahlâksız ya da aptal olanlara biraz kazık atmaktan hoşlanırım."

Tom, "Öyle oyunlara kalkışayım deme, Bob," diye cevap verdi. "Yoksa günün birinde buradan sürülürsün."

Bob, neşeli ve kendinden emin bir tavırla, "Bana öyle şey olmaz, Mr. Tom," dedi. "Pire ısırığını men eden bir kanun yok ki. Arada sırada bir ahmağı aldatmazsam, adamcağız nasıl akıllanır? Ama neyse... Hiç olmazsa şu bir altını kabul edin. Kendinize ve küçükhanıma bir şey alın. Benim çakıya uyacak bir hâtıra."

Bob konuşurken, altını masaya bırakmış ve kararlı bir tavırla da kesenin ağzını burmuştu. Tom, altını itti. "Olmaz, Bob. Sana çok çok teşekkür ederim. Fakat bunu kabul edemem."

Maggie, altını alarak Bob'a doğru kaldırdı. Delikanlıyı daha da inandırıcı bir tavırla, "Şimdi alamayız, Bob," dedi. "Belki ileride bunu kabul ederiz. Tom'un ya da babamın bir derdi olursa ve onlara ancak senin yardım edebileceğini anlarsak, bunu sana muhakkak haber veririz. Öyle değil mi Tom? Sen de bunu ister-

sin değil mi Bob? Yani senin her zaman başvurabileceğimiz bir arkadaşımız olduğunu düşünmemizi arzu edersin?"

Bob, istemeye istemeye parayı aldı. "Evet, küçükhanım... Teşekkür ederim. Ben de bunu isterim. Her şey sizin arzu ettiğiniz gibi olmalı. Allahaısmarladık, küçükhanım... Şansınız açık olsun, Mr. Tom. Paramı almamanıza rağmen, benimle el sıkıştığınız için teşekkür ederim."

Kezia'nın öfkeyle içeri girerek, "Çayı getireyim mi? Yoksa ekmeklerin tuğla gibi sert olmasını mı bekleyelim?" diye sorması üzerine Bob konuşmasını kısa kesmek zorunda kaldı. Çabucak bir selâm veren delikanlı evden ayrıldı.

7

Bir tavuk savaş hilesine nasıl baş vurur

Günler geçti. Mr. Tulliver, hiç olmazsa doktora göre, ağır ağır normal halini alacağına dair gitgide kuvvetlenen belirtiler göstermeye başladı. Yavaş yavaş felcin ısrarlı etkileri kayboluyordu. Hastanın kafası ise büyük bir kar yığınının altından çıkmaya çalışan bir yaratık gibi uyuşukluktan kurtulmak için savaşa başlamıştı. Tabiî zaman zaman karlar kayıyor ve yeni açılan yolları da kapatıveriyordu, o da başka.

Eğer hastanın yatağının başında bekleyenler, zamanı, odada geçirilen dakikaların hesabını tutan, uzak, şüpheli bir ümide göre ölçselerdi, o vakit onlara günler âdeta sürüne sürüne, ağır ağır geçiyormuş gibi gelecekti. Fakat onlar zamanı gecelerin çabucak basmasına sebep olan ve hızla yaklaşan bir korku anına göre hesaplamaktaydılar. Mr. Tulliver ağır ağır kendisine gelirken, kaderi ise hızla o en önemli dönüm noktasına doğru gitmekteydi. İlgililer görevlerini, tüfeğini hazırlayan bir ustanın titizliğiyle yapmışlardı. Cesur bir elin kullandığı o tüfek bir iki kişinin hayatına son vermez mi? Borçların mahkemeye bildi-

rilmesi, satış emirleri bir tek hedefe vuramayan ama geniş bir alanda tahribat yapan kanunî zincirli gülleler ve şarapnellerdir. İnsanların birbirlerinin günahı yüzünden ıstırap çekmeleri hayatımızın esaslarının birini teşkil eder, insan ıstırabı ise yayılmaya o kadar elverişlidir ki, bu yüzden adalet bile birtakım kurbanlar yaratır. Bu yüzden belirli hedefinden etrafa hak edilmemiş ıstırap dalgaları halinde yayılmayan bir cezayı hayal bile edemeyiz.

Ocak ayının ikinci haftası başlarında Baş Mahkemenin kararıyla satış ilânları etrafa dağıtıldı. Önce Mr. Tulliver'ın çift hayvanlarıyla diğer sürüleri, daha sonra da değirmenle topraklar satılacaktı. Satış yemekten sonra uygun bir saatte, Altın Aslan hanında yapılacaktı. Değirmencinin kendisi ise, aradan epey zaman geçtiğinin farkında olmadığı için, felâketlerin daha ilk devresinde bulunduklarını ve duruma bir çare bulunabileceğini sanıyordu. Kendisine geldiği saatlerde de hafif bir sesle, kesik kesik 'iyileştiği zaman' uygulayacağı plânlardan söz ediyordu. Karısıyla çocukları da Mr. Tulliver'ın oradan ayrılmasını ve yeni, yabancı bir hayata başlamak zorunda kalmasını önleyecek bir çarenin bulunacağını ummaktaydılar. Çünkü Deane eniştelerini bu meseleyle meşgul olması için ikna etmişlerdi. Adam, Guest ve Ortakları'nın Dorlcote Değirmeni'ni almasının fena bir yatırım olmayacağını söylemişti. Şirket, bu kârlı işe devam eder, hatta buhar gücü ilâvesiyle geliri de artırabilirdi. Şirket Tulliver'ı da müdür olarak tutabilirdi. Tabiî Mr. Deane henüz bu konuda kesin bir söz söylemeye yanaşmıyordu. Değirmenle arazinin ipotek senetleri Wakem'ın elindeydi. Adam oraları satın almaya karar verir ve artırmada işe romantik hisleri karıştırmayan Guest şirketinden daha fazla para da sürebilirdi. Mr. Deane, defterleri incelemek için yanında Mrs. Glegg'le değirmene geldiği zaman bunu Mrs. Tulliver'a çıtlatmak zorunda da kalmıştı. Zira kadın ona, "Guest ve Ortakları şunu düşünsünler," demişti. "Daha şir-

ketin zeytinyağı fabrikası kurulmadan önce Mr. Tulliver'ın babasıyla büyük babası Dorlcote Değirmeni'ni çalıştırıyorlardı..." Mr. Deane o zaman, "İki müessese arasında, bunların yatırım olarak değerlerini tâyin edecek bir benzerlik yok," diye cevap vermişti.

Glegg enişteye gelince... Bu mesele onun hayal sınırlarının bile dışında kalan bir şeydi. İyi huylu bir insan olan adam, Tulliver ailesine gerçekten acıyordu. Fakat bütün parasını fevkalâde mülkleri ipotek etmeye bağlamıştı. Hiçbir tehlikeyi göze alamazdı. Zira bu, akrabalarına karşı büyük bir haksızlık olurdu. Fakat adam, daha esnek kumaşlardan yapılmış olanlar uğruna vazgeçmek zorunda kaldığı o fevkalâde flanel yeleklerini Mr. Tulliver'a vermeye kararlıydı. Arada sırada da Mrs. Tulliver'a bir libre çay alacaktı. Adam iyi kalpliliği yüzünden yanında çayla değirmene yapacağı yolculuğu, bunun en iyi cinsden olduğunu gördüğü zaman Mrs. Tulliver'ın duyacağı sevinci hayal ederek şimdiden memnun oluyordu.

Fakat her şeye rağmen Mr. Deane'in Tulliver'lara karşı merhamet duyduğu belliydi. Bir gün Noel tatili için eve dönmüş olan Lucy'yi alıp Dorlcote'a getirdi. Sarı saçlı melek de Maggie'nin esmer yanağını bol bol öperek, biraz ağladı.

Bu ince, sarışın kızların saygıdeğer şirketlerin, yine saygıdeğer ortaklarının kalplerinde özel bir yerleri vardır. Belki de Deane enişte Lucy'nin endişeli, merhamet dolu soruları yüzünden Tom'a çabucak bir depoda geçici bir iş buldu. Ayrıca onun akşamları hesap ve defter tutma dersleri almasını sağladı.

Eğer korktukları o ağır darbe o sırada inmeseydi, yani Mr. Tulliver'ın iflâsa gitmek zorunda olduğunu öğrenmeselerdi, belki kendisine iş bulunması Tom'u sevindirecek, çocuğun ümitlerini artıracaktı. Hiç olmazsa babasının alacaklılarına paylarına düşenden daha az bir miktar teklif edilecekti. Bu da Tom gibi böyle işlerin ince taraflarını bilmeyen bir çocuk için iflâstan farksızdı.

Babası hakkında yalnız onun 'malını mülkünü kaybettiği' değil, aynı zamanda onun 'mahvolduğu' da söylenecekti. Tom için bundan daha büyük bir kötüleme olmazdı. Karşı tarafın yaptığı masraflar ödendikten sonra geriye Mr. Gore'un dostça ücreti, bankadaki açık ve diğer borçlar kalacaktı. Tabiî bütün bunlar yüzünden ellerinde avuçlarında hemen hiçbir şey kalmayacaktı. Mr. Deane, dudaklarını büzerek, kesin bir tavırla, "Altın başına birkaç şilin kalırsa," diye kehanette bulunmuştu. Bu sözler Tom'un üzerinde kızgın bir yağ etkisi yapmıştı. Şimdi bu yanık yeri durmadan sızlıyordu.

Çocuk, durumunun o hoşa gitmeyen yeniliğini kendisine unutturacak, onu oyalayacak şeylerden mahrumdu. Mr. Stelling'in halı döşeli kütüphanesindeki rahat, kolay derslerden, son dönemde hayal kurarak geçirdiği saatlerden sonra Tom birdenbire kendisini çuval ve derilerin, dirseğinin dibinde gürültüyle ağır yüklerini indirirken bağırıp çağıran adamların arasında bulmuştu. Hayatta ilerlemek için atılan ilk adım soğuk, tozlu ve gürültülü bir dünyaya sokmuştu onu. Çocuğun St. Ogg's'da kalarak, ucuz tütün kokan bir odada tek kollu, yaşlıca bir kâtipten ders alabilmesi için akşam çayından vazgeçmesi de gerekliydi. Tom, eve erişip şapkasını çıkardığı sırada taze pembe beyaz yüzünün rengi iyice solmuş oluyordu. Çocuk büyük bir açlıkla yemeğin başına geçiyordu. Annesi ve Maggie kendisiyle konuşmaya kalktığı zaman buna biraz kızmasına da şaşmamak lâzımdı.

Fakat bütün bunlar olduğu sırada Mrs. Tulliver da kafasında bir plân tasarlıyordu. Bu sayede, başkaları değil, ancak kendisi o korkulan sonucu değiştirecek ve Wakem'ın değirmeni satın almak için artırmaya katılmasına engel olacaktı. Gerçekten saygı uyandıran, uysal bir tavuk düşünün. Bu tavuk hiç de iyiye yorulmayan bir değişiklik, bir sapıklık sonunda düşünmesini öğrenmiş olsun. Ve çiftçi Hodge'un kendisini kesip, çocuklarını da pazara

yollamasına engel olmak için bazı çarelere baş vurmaya başlasın. Herhalde bu plânlar bir sürü gıdaklama ve kanat çarpmayla sonuçlanırdı. Her şeyin altüst olduğunu gören Mrs. Tulliver da artık bütün hayatı boyunca pek pasif kaldığını düşünmeye başlamıştı. "Kafamı kullansaydım, arada sırada kesin kararlar verseydim, muhakkak bugün durum, benim ve ailem için daha iyi olurdu," diyordu. Anlaşıldığına göre bu değirmen işini Wakem'la konuşmak kimsenin aklına gelmemişti. Halbuki Mrs. Tulliver'a göre istenilen sonuca varmak için bundan daha kısa ve emin bir yol olamazdı. Mr. Tulliver, yerinden kalkabilseydi ve avukata gitmeyi de isteseydi, onun avukatla konuşmasının bir faydası olamazdı. Zira Mr. Tulliver son on yıl boyunca daima Wakem'a küfredip durmuş, avukatın 'aleyhine davalar' açmıştı. Wakem'ın değirmenciye kin duyması ihtimal dahilindeydi. Mrs. Tulliver başına bu dertleri açtığı için kocasını haksız bulmaya başlamış, bu yüzden değirmencinin Wakem hakkındaki fikirlerinin de yanlış olduğu sonucuna varmıştı. Evet, Wakem, eve icra memurlarını göndererek, eşyalarını sattırmıştı ama Mrs. Tulliver avukatın bu işi Mr. Tulliver'a borç veren kimseleri memnun etmek için yaptığına inanıyordu. Zira avukatlar, birden fazla kişiyi memnun etmek zorundaydılar. Elbet adam da, kendisine karşı dava açan Mr. Tulliver'ı herkesten üstün tutacak değildi. Avukat mâkul bir insan olabilirdi. Öyle olmaması için bir sebep var mıydı zaten? Vaktiyle o Clint ailesinden bir kızla evlenmişti. Mrs. Tulliver'ın bu evlenmenin haberini aldığı sıralarda mevsimlerden yazdı. Kendisi de o mavi kısa ceketi yeni yaptırmıştı. Mr. Tulliver'ı henüz düşünmüyordu bile. Mrs. Tulliver o zamanlar Wakem'ın aleyhinde hiçbir kötü söz duymamıştı. Muhakkak ki Mrs. Tulliver Mr. Wakem'a dava açılmasını hiçbir zaman istemediğini ve artık bu konuda kocasının değil de avukatın fikirlerini benimsediğini iyice anlattığı takdirde durum düzelecekti. Avukat, onun

bir Dodson olduğunu anlayınca kendisine karşı dostça hisler besleyecekti. Bunun aksi de düşünülemezdi. Bir avukat kendisi gibi saygıdeğer bir aile kadınının kendisiyle dostça bir şekilde konuşmak istediğini farkeder de onu dinlemekten kaçınır mıydı? Mrs. Tulliver, şimdiye kadar yapılmayan bir şeyi yerine getirecek ve durumu Wakem'a açıkça anlatacaktı. Herhalde avukat da ona, kendisi gibi iyi bir kadına inat olsun diye değirmen için yapılacak artırmaya katılmazdı. Üstelik Bessy Tulliver, Wakem'la gençliğinde eşraftan Darleigh'nin malikânesinde dans ettiğini de sanıyordu. O büyük balolarda sonradan adlarını unuttuğu bir sürü gençle dans etmişti kadın.

Mrs. Tulliver, bu kararlarını herkesten gizledi. Zira Mr. Deane'le Mr. Glegg'e bunu imâ ettiği, gidip Wakem'la konuşmaktan kaçınmayacağını söylediği zaman iki adam da hemen, "Olmaz olmaz..." demişlerdi. "Aman!.. Sen Wakem'a sokulma!" Bundan da onların Mrs. Tulliver'ın plânının son ve kesin şeklini samimiyetle incelemeye yanaşmayacakları anlaşılıyordu. Mrs. Tulliver, kararını Tom'la Maggie'ye açıklamaktan daha da çekiniyordu. Çünkü "çocuklar daima annelerinin sözlerine karşı geliyorlardı." Ayrıca kadın Tom'un Wakem'a babası kadar düşman olduğunu da farketmişti. Düşüncelerini böyle olağanüstü bir şekilde bir noktada toplayabilmesi Mrs. Tulliver'ı inanılmayacak kadar kararlı ve aklı hileye eren bir insan haline soktu. Artırma Altın Aslan hanında yapılmadan bir iki gün önce, artık kaybedilecek zaman olmadığına kanaat getiren Mrs. Tulliver bir savaş hilesine baş vurarak, plânını uygulamaya çalıştı. Ortada bir turşu meselesi vardı. Mrs. Tulliver bol miktarda turşu ve domates salçası yapmıştı. Bakkal Mr. Hyndmarsh'la yüzyüze konuştuğu takdirde adam bunları muhakkak satın alırdı. Onun için o sabah Tom'la birlikte yürüyerek St. Ogg's'a kadar gidecekti. Annesinin henüz ortalıkta görünmesini istemeyen Tom ona turşuyu şim-

dilik unutmasını söyleyince kadın oğlunun bu tavrı yüzünden çok kırılmış gibi davrandı. Bu turşuları Tom'un kendi büyük annesinden kalan aile reçetelerine göre yapmıştı. Sonunda çocuk onun kendisiyle gelmesine razı oldu. Birlikte yürüyerek St. Ogg's'a gittiler. Mrs. Tulliver orada Mr. Hyndmarsh'ın bakkal dükkânının bulunduğu Danish Sokağı'na saptı. Mr. Wakem'ın bürosu da oraya yakındı.

Avukat henüz bürosuna gelmemişti. Acaba Mrs. Tulliver, Mr. Wakem'ın özel odasındaki şöminenin önünde otururak kendisini beklerler miydi? Mrs. Tulliver, fazla beklemedi. Her işe zamanında gitmeyi âdet edinmiş olan avukat içeri girdi, kaşlarını çatarak Mrs. Tulliver'ı süzdü. Sarışın, tombul kadın ayağa kalkmış kendisine saygıyla selâm veriyordu. Wakem, uzunca boylu, gaga burunlu, gür, kırçıl saçlı bir adamdı. Mr. Wakem'ı şimdiye kadar görmediniz. Herhalde onun değirmencinin kafasındaki hayale ya da portreye uyup uymadığını da merak ediyorsunuz? Wakem, genel olarak dürüst insanların ve özel olarak Mr. Tulliver'ın, hilekâr, amansız düşmanı mıydı? Gerçekten ahlâksızın biri miydi o?

Muhakkak ki huysuz değirmenci bir kaza kurşunu kendisini sıyırıp geçtiği zaman birisinin hayatına kasdettiğini düşünen tiplerdendi. İnsanları çok şaşırtan başı dünyada türlü derde girmişti. Kendisi hata yapmaz, yanılmaz ve şaşmaz bir adam olduğuna göre bu dertleri açıklayabilmek için bütün bunların fazla faal bir iblisin başının altından çıktığı teorisini kabulden başka çare yoktu. Tabiî şunu da söyleyebiliriz, işini düzenle yerine getiren, ustalıkla yapılmış bir makine alın. İhtiyatsızlığından yanına fazla yaklaşan bir adam çarklardan birine yakalanıp, umulmadık bir anda kıymaya döndüğü zaman, bu olaydan makineyi sorumlu tutabilir misiniz? İşte bu makine ne kadar suçluysa, Wakem da o kadar kabahatliydi, demek de kabil.

Fakat bu konuda kesin bir karar vermek için Wakem'a bir göz atmak da yetmez. İnsanın yüzündeki gölgelerle çizgiler de diğer sembollere benzerler. Elinizde anahtar olmadıkça bunları okuyamazsınız. Potansiyel olarak, Wakem'ın gömleğinin sert yakasının biçiminde ne kadar ahlâksızlık gizliyse, avukatın Mr. Tulliver'ı o kadar çok sinirlendiren gaga burnunun biçiminde de o kadar ahlâksızlık vardı. Fakat Wakem'ın ahlâksızlığı kesin şekilde tesbit edildikten sonra bu yaka ve bu burun da iblisçe bir anlam taşımaya başlayabilirdi.

Mr. Wakem, "Zannedersem siz Mrs. Tulliver'sınız?" dedi.

"Evet, efendim. Eskiden de Miss Elizabeth Dodson'dım."

"Lütfen oturun. Benimle bir işiniz mi var?"

Mrs. Tulliver, bu tehlikeli adamla karşı karşıya gelince gösterdiği cüret yüzünden bayağı korkmaya başlamıştı. Ayrıca söze nasıl başlayacağına daha önceden karar vermemiş olduğunu da hatırlamıştı. Mr. Wakem, yelek ceplerini araştırdıktan sonra sessiz sedasız ona baktı.

Mrs. Tulliver, "Kocam davasını kaybettiği için," diye söze başladı, "size karşı düşmanlık beslediğimi sanmadığınızı umarım efendim. Ya da eve icra memurları geldiği, keten örtüler satıldığı için... Ah, Tanrım... Size karşı bir düşmanlığım yok. Çünkü ben o şekilde yetiştirildim. Babamı hatırladığınızdan eminim, efendim. Kendisi malikâne sahibi Mr. Darleigh'nin yakın dostuydu. Biz de –yani biz Dodson kardeşler de– daima oradaki danslara giderdik. Kimse bizim kadar ilgi uyandırmazdı. Bu alâkayı da hak ederdik. Zira dört kardeştik. Mrs. Glegg'le Mrs. Deane'nin ablalarım olduğunu tabiî biliyorsunuz. Dava açarak para kaybetmek, evlenmeden önce ölmeden eşyaların satılması gibi şeylerle hiç karşılaşmamıştım. Doğrusu evlendikten sonra da uzun zaman böyle bir şey başıma gelmedi. Kendi ailem haricinde biriyle evlenmek bahtsızlığına uğradıysam herhalde kabahat

bende değil. Kocamın ailesinde işler başka türlü görülüyorsa, herhalde ben bundan suçlu tutulamam. Başkalarının yaptığı gibi size küfür etmeye gelince... Ben hiçbir zaman böyle bir şey yapmadım, efendim. Hiç kimse de sizin aleyhinizde bulunduğumu söyleyemez."

Mrs. Tulliver, hafifçe başını sallayarak, mendilinin baskı yerine baktı.

Mr. Wakem, soğuk bir nezaketle, "Sözlerinize inanıyorum, Mrs. Tulliver," diye cevap verdi. "Fakat zannedersem bana sormak istediğiniz bazı şeyler vardı."

"Şey, evet, efendim. Ben kendi kendime, 'Herhalde Mr. Wakem'ın insanca hisleri vardır,' dedim. Kendi kendime öyle söyledim. Kocama gelince... O sulama işinde bu kadar öfkelendiği için kendisini savunacak değilim. Tabiî bu dünyada ondan çok kötüleri de var. O isteyerek hiç kimseye bir şilin ya da bir penilik bir zarar bile vermemiştir... Onun öfkesi ve dava açması konusunda ise benim yapabileceğim bir şey yoktu. Elimden ne gelirdi ki? Toprağın sizin elinizde olduğunu bildiren mektubu aldığı zaman Mr. Tulliver öldü dirildi âdeta. Fakat ben yine de sizin bir centilmen gibi davranacağınıza inanıyorum."

Mr. Wakem, oldukça sert bir sesle, "Bütün bu sözlerin anlamı nedir, Mrs. Tulliver?" diye sordu. "Benden ne istiyorsunuz?"

Mrs. Tulliver hafifçe irkildikten sonra daha hızla konuşmaya başladı. "Şey, efendim... Eğer bize bir iyilik eder, değirmeni ve araziyi almaktan kaçınırsanız... Aslında toprak o kadar önemli değil ama orayı sizin almanız kocamı çıldırtır."

Mr. Wakem'ın yüzünde belirip kaybolan ifadeden avukatın aklına yeni bir şey gelmiş olduğu belliydi. "Orayı almak istediğimi size kim söyledi?"

"Şey, efendim. Bunu ben kendim uydurmadım tabiî. Bu benim aklıma bile gelmezdi. Kanundan iyi anlayan kocam, avu-

katların bir şey, yani mal mülk almak zorunda hiçbir zaman kalmadıklarını, bunları başka yollardan ele geçirdiklerini söylerdi. Sizin de aynı şeyi yapacağınızı sanıyorum. Bu konuda başka türlü hareket edeceğinizi de hiçbir zaman söylemiş değilim."

"Pekâlâ... O halde bunu söyleyen kim?" Wakem, çekmesini açarak içindekilerin yerini değiştirdi. Bir taraftan da hafifçe ıslık çalıyordu.

"Bütün bu işleri edenler söyledi. Yani Mr. Deane'le Mr. Glegg. Mr. Deane, sizin satışa katılıp fiatı artırmadığınız takdirde 'Guest ve Ortakları'nın değirmeni alması ihtimali olduğunu söylüyor. Belki şirket o zaman Mr. Tulliver'ın da onların hesabına çalışmasına izin verecek. Kocamın, hayatını kazanabildiği takdirde, alıştığı yerde kalması çok daha iyi olur. Çünkü değirmen kendisinden önce babasınındı. Orayı büyük babası yaptırmıştı. Doğrusu ben ilk evlendiğimiz sıralarda değirmenin gürültüsünden hiç hoşlanmazdım. Çünkü bizim ailede –yani Dodson ailesinde– değirmeni olan yoktu. Zaten ben de değirmenlerin böyle davalara sebebiyet verdiğini bilseydim, bir değirmenciyle evlenen ilk Dodson olmazdım. Her şeyden habersiz, körcesine bu adımı attım. O zaman ne sulama işlerini bilirdim, ne de diğer meseleleri."

"Herhalde Guest ve Ortakları değirmene tamamıyla sahip olacak, kocanıza da aylık verecekler?"

"Ah, Allah'ım... Bunu düşünmek bile ağırıma gidiyor." Zavallı Mrs. Tulliver'ın yanağından ufak bir damla yaş süzüldü. "Kocam aylık alacak ha?... Fakat, hiç olmazsa durum eskisi gibi olacak. Yani başka bir yere gideceğimize yine değirmende kalacağız. Düşünün... Eğer değirmeni siz satın alırsanız, bu kocam için eskilerden daha da ağır bir darbe olur. Kendisi artık biraz iyileşmeye başlamıştı. Fakat böyle bir şey yaparsanız, bir daha kendisine gelemez."

Mr. Wakem, "Pekâlâ," dedi. "Değirmeni ben alsam ve kocanızın müdür olarak çalışmasına izin versem. Buna ne dersiniz?"

"Ah, efendim, kocamın bunu yapacağını hiç sanmıyorum. Eğer değirmen birdenbire dursa, ona yalvarıp yakarsa Tulliver buna yine de razı olmaz. Sizin adınız onun için zehirden farksız. İsminiz onu her zamankinden daha da fazla etkiliyor. Tarladan geçen yol yüzünden kendisini dava ettiğinizden beri onu mahva sürüklemeye çalıştığınıza inanıyor. O davayı sekiz yıl önce açmıştınız. Tulliver o zamandan beri size can düşmanı gözüyle bakıyor. Halbuki ben ona daima yanıldığını söyledim."

Kendisini tutamayan Mr. Wakem. "O bir katır kadar inatçı, ağzı bozuk bir budala!" diye bağırdı.

Kafasında kararlaştırdığından tamamıyla başka bir sonuçla karşılaştığı için fena halde korkan Mrs. Tulliver, inledi. "Ah, efendim. Sizinle zıt gitmek istemem. Fakat kocam bu hastalığı yüzünden fikrini değiştirmiş olabilir. Çünkü Tulliver durmadan bahsettiği bir sürü şeyi unuttu artık. Eğer ölecek olursa, herhalde vicdanınızın bir cesedin ağırlığı altında ezilmesini istemezsiniz. Sonra Dorlcote Değirmeni'nin sahip değiştirmesinin daima uğursuzluk getirdiğini söylerler. Sular oradan kaçarmış. O zaman... Başınıza bir uğursuzluk gelmesini istediğim yok, efendim. Çünkü, demin size söylemeyi unuttum, düğününüzü sanki dün olmuş gibi hatırlıyorum. Mrs. Wakem, Clint ailesindendi. Bunu gayet iyi biliyorum. Oğlum ise sizin çocuğunuzla aynı mektebe gitti. Tom'um kadar sapasağlam düzgün vücutlu, dimdik, yakışıklı ve iyi huylu bir çocuk daha olamaz..."

Mr. Wakem, ayağa kalkarak kapıyı açtı ve kâtiplerinden birini çağırdı.

"Sözünüzü yarıda kestiğim için özür dilerim, Mrs. Tulliver. Fakat yapılması lâzım gelen bir işim var. Artık bu konuda söylenecek başka söz olduğunu da sanmıyorum.

Mrs. Tulliver, ayağa kalkarak, "Sözlerimi unutmamanızı ve benimle çocuklarıma kötülük etmemenizi rica edeceğim," dedi. "Mr. Tulliver'ın kabahatli olduğunu inkâr etmiyorum. Fakat o da yeteri kadar cezasını çekti. Sonra ondan daha kötüleri de var. Çünkü kocamın asıl kabahati başkalarına para vermesi. O kendisinden ve ailesinden başka kimseye kötülük etmedi. Bu da üzülecek bir şey... Sonra, her gün gidip o boş raflara bakıyor, eskiden orada duran eşyalarıma ne olduğunu düşünüyorum."

Mr. Wakem, açık kapıya doğru bakarak, telâşla, "Evet, evet," diye cevap verdi. "Bütün bunları dikkate alacağım."

"Sizinle gelip konuştuğumu kimseye söylememenizi de rica edeceğim. Oğlumun, kendimi böyle küçülttüğüm için bana kızacağı muhakkak. Onun bana öfkeleneceğinden eminim. Zaten derdim başımdan aşıyor, bir de çocuklarımın beni azarlamalarına dayanamam."

Zavallı Mrs. Tulliver'ın sesi hafifçe titriyordu. "Güle güle," diyen avukata cevap veremeyerek, adamı sessizce selâmladıktan sonra dışarıya çıktı.

Yalnız kaldıkları zaman Mr. Wakem kâtibine sordu. "Dorlcote Değirmeni ne günü satılıyor? İlân nerede?"

"Satış, gelecek cuma yapılacak. Cuma günü saat altıda."

"Hemen satış (müzayede) memuru Winship'e git. Bak bakalım adam evde mi? Onunla bir işim var. Kendisine buraya gelmesini söyle."

Mr. Wakem o sabah bürosuna girdiği zaman, Dorlcote Değirmeni'ni satın almayı aklından bile geçirmiyordu. Fakat adam şimdi kararını vermişti. Mrs. Tulliver, ona bunu yapması için birkaç sebep olduğunu açıklamıştı. Wakem ise kafası hızla çalışan adamlardandı. Avukat, ihtiyatsızlık etmeden süratli davranan adamlardandı. Çünkü uğrunda çalıştığı amaçlar daima aynıydı. Bu yüzden adam karşıt maksatları birbirine uydurmak zorunda da kalmazdı.

Değirmencinin avukattan nefret ettiği gibi, Wakem'ın da Tulliver'a karşı büyük bir kin beslediğini sanmak, turna balığıyla akbalığın birbirlerine aynı açıdan baktıklarını düşünmeye benzer. Akbalık, ister istemez, turnanın yiyeceğini bulma usulünden nefret eder. Turna ise herhalde en öfkeli bir akbalığın bile nefis bir yiyecek olduğundan daha ilerisini düşünmez. Ancak akbalık boğazına takılarak boğulmasına sebep olduğu zaman turna ona karşı kuvvetli, kişisel bir düşmanlık duyabilir. Eğer Tulliver avukata ciddî bir şekilde zarar verseydi ya da amacına erişmesine engel olsaydı, o zaman Wakem bütün kinciliğini ona doğru yöneltir, kendisinden bu şerefi esirgemezdi. Fakat Mr. Tulliver, pazar yerinde yenilen yemekte, Wakem hakkında 'ahlâksız' dediği zaman avukatın müvekkilleri bunu kendisine iletmeyi akıllarından bile geçirmemişlerdi. Wakem'ın kendisi de bu yemeklerden birinde bulunduğu ve konyakla ele geçen bu eşsiz fırsatın şevklendirdiği neşeli bir mera sahibi ona yaşlı kadınların vasiyetnameleri hakkında imâlı sözler söylediği zaman avukat soğukkanlılığını hiç bozmazdı. Zira oradaki zenginlerden çoğunun, "Wakem, Wakem'dır," diye düşündüklerini ve bundan memnun olduklarını bilirdi. Yani bu hali vakti yerinde adamlar onun basılacak taşları daima dikkatle seçtiğinden ve bu yüzden eteklerine çamur sıçratmadan ilerlediğinden emindiler. Büyük bir servet yapan, Toftin'da ağaçlar arasında güzel bir konağı ve mahzeninde de St. Ogg's bölgesinin en nefis porto şarabı olan bir adam artık kendisini kamu oyuyla eşit güçte sayabilirdi. Hatta kanunu horoz dövüşü kurallarına benzeten dürüst Mr. Tulliver'ın da tamamıyla değişik şartlar altında, "Wakem, Wakem'dır," sözünü pek uygun bulması ihtimali de vardı. Doğrusu ben onun böyle düşünmeyeceğinden pek de emin değilim. Çünkü tarihi iyi bilen kimselerden öğrendiğime göre, insanlar, kendi taraflarından olan kahramanlar bir zafer kazandıkları zaman, artık onların hareket

tarzlarını inceden inceye araştırmaya kalkışmazlarmış. Tulliver, Wakem'ı amaçlarına erişmekten alıkoyan bir engel değildi. O avukatın birkaç defa yendiği zavallının biriydi. Muhakkak karşısındakinin eline aleyhinde bir koz veren aksi, çabuk kızan bir adamdı değirmenci. Wakem, değirmenciye karşı bir iki oyun yaptığı için vicdan azabı da çekmiyordu. Avukat, başarısızlığa uğrayan davacıdan, büyük bir ağa dolanmış olan o öfkeli boğadan neden nefret edecekti?

Buna rağmen ahlâkçılar insan tabiatını etkileyen aşırılıkları sayarken, bize açıkça küfredenlere karşı duyulan fazla sevgiden hiç bahsetmezler. Eski Topping bölgesinin başarılı adayı Sarı; okurlarını, memleketini satan ve özel hayatında bir iblisten farksız olan Sarı adamlarla ilgili sert küfürlerle teselliye çalışan bir Mavi Yazı işleri Müdürüne karşı, kendisini derin derin düşündüren şiddetli bir nefret duymaz belki. Fakat kanun ve fırsat kendisine yardım ederse, Mavi Yazı işleri Müdürünü bu rengin koyu bir tonuna bürününceye kadar iyice tekmelemekten kaçınmaz. Başarıya ulaşmış adamlar, işlerine engel olmadığı ve kolaylarına geldiği takdirde zaman zaman, tıpkı biraz eğlendikleri gibi biraz da intikam alıverirler. Bu küçük, öfke ve tahrikle ilgisi bulunmayan intikamların hayattaki etkileri de muazzam olur. Bu tatlı eziyetler derece derecedir. İşinin ustası kimseleri işlerinden attırmaktan, düşüncesizce yapılan konuşmalarla bazı insanların şerefini lekelemeye kadar değişir bu. Bundan başka bizi önemsiz bir şekilde rahatsız eden kimselerin, biz fazla uğraşmadan tepe aşağı yuvarlanmalarının ve gururlarının kırılmalarının bizi yatıştıran, benliğimizi okşayan etkileri de görülür. Tanrı ya da bu dünyayla ilgili başka bir kuvvet, düşmanlarımızı cezalandırma işini üzerine almış gibidir. Bunun yanısıra şartların mükemmel bir şekilde uyması sonucunda, düşmanlarınız da nedense başarıya ulaşamazlar.

Wakem da bu bakımdan küfürbaz değirmenciye karşı bu neviden bir nefret duymuyor değildi. Şimdi Mrs. Tulliver da kafasına o fikri sokmuştu. Onun için avukat artık Mr. Tulliver'a bu en öldürücü, en gurur kırıcı darbeyi indirmenin kendisi için bir zevk olacağını düşünüyordu. Kolay tahlil edilemeyecek, acayip bir zevkti bu. Kaba kinden meydana gelmemişti. Bu zevke kendi kendisini takdir hissi de karışmaktaydı. Bir düşmanın gururunun kırıldığını görmek insanı bir dereceye kadar memnun eder. Fakat bu memnunluk, düşmanınızın onurunu pek merhametli bir hareketiniz ya da onun uğruna yaptığınız bir fedakârlık yüzünden kırılması dolayısıyla duyacağınız zevkin yanında pek yavan kalır. İşte bu, terazinin meziyet kefesine konabilecek bir intikam çeşididir. Wakem da bu kefeyi daima saygı uyandıracak bir şekilde dolu tutmak niyetindeydi. Avukat, bir keresinde eski bir düşmanını, yeniden yapılması için bol para verdiği bir yoksullar evine yerleştirmek zevkine erişmişti. İşte bu sefer de bir başkasına, onu kendisinin uşağı haline sokarak yardım etme fırsatını ele geçirmişti. Böyle şeyler bir insanın zenginliğini tamamlar. Ona, doğrudan doğruya zarar vererek intikam almak için türlü zahmete katlanan, burnunun ucunu bile göremeyen fazla köpürmüş bir kinciliğin hayalinden bile geçmeyecek kadar hoş bir his verir. Ve zorunluluğun, sivri dilini iyice törpüleyeceği Tulliver da herhalde elinde şapkası iş bekleyen herhangi bir kimseden daha iyi bir hizmetkâr olacaktı. Tulliver'ın gururlu ve dürüst bir insan olduğu biliniyordu. Wakem da, dürüstlüğün var olduğuna inanmayacak kadar aptal bir adam değildi. Avukat, insanları incelemeye meraklıydı. Onlar hakkında genel ilkelere göre bir hükme varmazdı. Herkesin kendisi gibi olmadığını ondan daha iyi bilen de yoktu. Bundan başka o arazi ve değirmen işini iyice incelemek niyetindeydi. Çünkü tarımla ilgili o pratik işler pek hoşuna giderdi. Ayrıca, avukatın Dorlcote Değirmeni'ni ele geçirmeyi isteme-

sinin Tulliver'dan iyilikle alınacak intikamdan başka sebepleri de vardı. Güzel bir yatırım olacaktı bu. Bundan başka 'Guest ve Ortakları' da değirmenle toprağın satışında bulunacaklardı. Mr. Guest'le Mr. Wakem, birlikte yemek yiyecek kadar dosttular. Avukat ise, kasabanın işlerinde olduğu kadar, yemek masasında da sesini fazla duyuran bir gemi ve fabrika sahibinden üstün olduğunu göstermek istiyordu. Çünkü Wakem sadece bir işadamı değildi. St. Ogg's'un yüksek tabakasından olanlar kendisinin pek hoş bir adam olduğunu düşünürlerdi. Wakem, porto şarabını içerken neşeyle, tatlı tatlı konuşurdu. Amatör bir çiftçi, fevkalâde bir koca ve eşsiz bir babaydı. Avukat kiliseye gittiği zaman en güzel panonun altında otururdu. Bunu karısının hâtırasını anmak için yaptırtmıştı. Başka erkekler aynı şartlar altında tekrar evlenirlerdi. Fakat onun sakat oğluna, diğer babaların, en güzel vücutlu çocuklarına gösterdiklerinden daha büyük bir şefkat gösterdiği söyleniyordu. Mr. Wakem'ın Philip'ten başka oğlu yok değildi. Fakat avukatın onlara karşı gösterdiği babaca ilgi, Philip'e gösterdiğinden çok farklıydı. Adam bu çocuklarına da kendisininkinden daha aşağı bir hayat sağlamıştı. Avukatın Dorlcote Değirmeni'ni satın almaya kesin surette karar vermesinin asıl sebebi de buydu. Çünkü Mrs. Tulliver konuşurken, kafası hızla çalışan avukat, bu meseleyle ilgili bütün sebeplerden başka, Dorlcote'u satın aldığı takdirde orasının birkaç yıl sonra hayatta başarıya ulaşmasını çok istediği sevgili oğlu için mükemmel bir yer olacağını düşünmüştü.

Mrs. Tulliver'ın, kandırmaya çalıştığı ve başaramadığı avukatın kafasından geçenler bunlardı işte. Bu gerçeği, bir filozofun söylediği şu sözlerle daha da iyi aydınlatabiliriz: "Sinek şeklinde olta iğnesi kullananlar, balıkların ne kadar öznel yaratıklar olduğunu pek bilmedikleri için, yemlerini hazırlarken başarısızlığa uğrarlar."

8

Yıkıntı gün ışığında

Soğuk, berrak bir ocak günü Mr. Tulliver ilk defa odasından aşağıya indi. Penceresinin karşısındaki damları ve kestane ağaçlarının dallarını yaldızlayan parlak güneş, adamın sabırsızca bir tavırla artık odasında hapsolmayacağını söylemesine sebep olmuştu. Değirmenci, bu güneşte yatak odasından başka her yerin daha neşeli bir havası olacağını düşünüyordu. Çünkü adamın, alt katın güneş ışıklarından meydana gelmiş ışık selini iç sıkıcı bir hale sokan bildik eşyaların, eskiden bulunduğu yerleri göstermekten kalpsizce bir zevk aldığı hissini uyandıran o boşluğundan haberi yoktu. Değirmenci, Mr. Gore'un mektubunu daha dün aldığını sanıyor ve konuşmalarıyla da bunu daima belli ediyordu. Kendisine aradan haftalar geçtiğini ve o zaman süresinde de çok şeyler olduğunu anlatmaya çalışmışlardı ama adamın sık sık depreşen unutkanlığı kendisine verilen bütün bilgiyi de süpürüp götürüyordu. Bu yüzden Mr. Turnbull bile ümitsizliğe kapılmaya, adamı önceden verilen bilgiyle acı gerçeği hazırlamayı pek başaramayacaklarını düşünmeye başlamıştı. Değirmenci, olup

bitenleri ancak ağır ağır, yeni yeni deneylerle kavrayabilecekti. Bu iş için sözler yeterli değildi. Çünkü sözler eski yaşantıların bıraktığı izlenimler yanında pek sönük kalıyorlardı. Değirmencinin aşağıya inme kararını karısı ve çocukları titreyerek dinlediler. Mrs. Tulliver, Tom'a her zamanki saatte St. Ogg's'a gitmemesini söyledi. Beklemeli ve babasının aşağıya inmesine yardım etmeliydi. Tom, için için o acıklı sahneyi görmemeyi istemesine rağmen, evde kalmaya razı oldu. Son birkaç gün, iki çocukla annelerini daha da üzmüştü. 'Guest ve Ortakları' değirmeni satın almamışlardı. Hem değirmen ve hem de arazi Wakem'ındı artık. Avukat orayı dolaşmaya gelmiş ve Mrs. Tulliver'ın önünde Mr. Deane'le Mr. Glegg'e, Mr. Tulliver iyileşirse kendisini müdür olarak tutmaya razı olduğunu söylemişti. Bu teklif aile arasında uzun tartışmalar doğurmuştu. Teyzelerle eniştelerin hepsi de aynı fikirdelerdi. Ortada sadece Mr. Tulliver'ın kafasındaki bir düşünceden başka bir engel yokken bu teklifi reddetmek hiç de doğru değildi. Teyzeler ve enişteler Mr. Tulliver'ın avukat hakkındaki fikirlerini benimsemedikleri için bunları mantıksız ve çocukça buluyorlardı. Onlara göre Mr. Tulliver, kavgacılığı ve dava açarak bunu ispat etmesi yüzünden kendisine karşı duyması gereken öfke ve nefreti, nedense Wakem'a yöneltmişti. Mr. Tulliver'ın, karısının akrabalarından yardım görmeden, Mrs. Tulliver'ı ve kızını geçindirmek için bundan daha mükemmel bir fırsat olamazdı. Ayrıca bu sayede Tulliver'ın iyice yoksul düştüğü de belli olmayacaktı. Ne olursa olsun ailenin düşmüş bir mensubuyla karşılaşmak saygıdeğer kimselerin hoşuna gidecek bir şey değildi. Mrs. Glegg, Mr. Tulliver kendisine geldiği zaman değirmenciye artık kendisini daha fazla alçaltamayacağının iyice anlatılmasını istiyordu. Çünkü adam iyice düşmüştü artık. Mrs. Glegg Tulliver'ın dünyadaki en yakın dostlarına karşı yaptığı küstahlıklar yüzünden müthiş bir felâkete uğrayacağını

söylemiş ve bu da olmuştu. Mr. Glegg'le Mr. Deane düşüncelerini bu kadar sert bir şekilde açıklamadılar. Fakat ikisi de Mr. Tulliver'ın kavgacılığı ve aksiliği yüzünden etrafına yeteri kadar zarar verdiğini düşünüyorlardı. Değirmenci, kendisine böyle bir iş teklif edildiğine göre artık bütün huysuzluklarını unutmalıydı. Wakem bu meselede büyüklük göstermişti. Adamın Tulliver'a karşı kin beslemediği belliydi. Tom, Wakem'ın teklifinin kabul edilmesine karşı gelmişti. Babasının avukatın emrinde çalışması hoşuna gitmeyecekti. Çocuğa göre bu korkaklık sayılabilirdi. Fakat annesinin üzüntüsü ise başkaydı. Mr. Tulliver'ın Wakem hakkındaki fikirlerini değiştirtmesi ya da adama söz geçirmesi imkânsızdı. Hayır, "kimsenin başaramıyacağı kadar büyük bir dürüstlükle konuşan" Wakem'a inat olsun diye mahsus gidip bir domuz ahırında oturacaklardı. Bu açıklanması imkânsız kederlerle dolu acayip ortamda yaşamak Mrs. Tulliver'ın aklını iyice karıştırmıştı. Kadın, bu felâketlere itiraz etmek için durmadan aynı soruyu soruyordu. "Allah'ım, başka kadınlarınkinden daha kötü bir akıbete lâyık görülmek için ne yaptım?" diye düşünüyordu. Bu yüzden Maggie zavallı annesinin iyice kaçırmak üzere olduğundan şüphelenmeye başladı.

Ağabeysiyle birlikte babalarının odasından çıktıkları zaman, "Tom," dedi, "babam aşağıya inmeden önce elimizden geleni yapmalı ve olanları ona biraz anlatmaya çalışmalıyız. Fakat annemi yanımızdan uzaklaştırmamız iyi olur. Babamı sarsacak bir şey söyleyebilirdi. Kezia'ya söyle, annemi aşağıya çağırsın, onu mutfakta tutmak için bir şey bulsun."

Kezia bu görevi başarıyla yaptı. Aylık alsın almasın, efendisi ayağa kalkıncaya kadar orada kalmak niyetinde olduğunu açıklayan hizmetçi kız, hanımını idaresine almak suretiyle kaybını kapatmaya çalışıyordu. Mrs. Tulliver'ı, bütün gün bonesini değiştirmeden dolaştığı ve kendinden geçmiş gibi tavırlar takın-

dığı için azarlıyordu. Bu felâket devresi Kezia için bir bakıma bayramdan farksızdı. Kezia, kendisinden üstün olanları tenkide uğramadan istediği gibi rahatça azarlayabilmekteydi. Bu sefer de dışarıda kurumuş olan çamaşırların içeri alınması icab ediyordu. Kezia, "Bir çift el, hem içerideki ve hem de dışarıdaki işlere yetişir mi?" diye homurdandı. "Bence Mrs. Tulliver'ın başına bonesini giyerek dışarı çıkması gerekirdi, bu işi yaparken biraz temiz hava alması da iyi olurdu." Zavallı Mrs. Tulliver, uysal uysal aşağıya indi. Bir hizmetçinin emirlerine boyun eğmek, evinde kendisine bırakılan şereflerden sonuncusuydu. Zira pek yakında kendisini azarlayacak bir hizmetçisi bile olmayacaktı. Giyinirken oldukça yorulmuş olan Mr. Tulliver koltuğuna çökmüş dinleniyordu. Tom'la Maggie de onun yakınında oturmaktaydılar. O sırada Luke içeri girerek efendisinin aşağıya indirilmesine yardım edip edemeyeceğini sordu.

"Evet, evet, Luke. Dur biraz. Şuraya otur." Mr. Tulliver bastonuyla bir sandalyeyi işaret etti. Çoğu hastaların, kendilerine bakan kimselere yaptıkları gibi ısrarla Luke'u süzüyorlardı. (Bu bakış insana gözleriyle dadısını izleyen küçük bir çocuğu hatırlatır.) Luke, hemen her gece efendisinin başında beklemişti.

Mr. Tulliver, "Eh, Luke, su şimdi nasıl?" diye sordu. "Dix seni yine susuz bırakmaya kalkmadı ya?"

"Hayır, efendim. Durum iyi."

"Evet. Ben de öyle tahmin ettim. Dix, artık kolay kolay tekrar o işe yeltenemez. Çünkü Riley onun icabına baktı. Ben de dün Riley'ye bunu söylüyordum. Ona dedim ki..."

Mr. Tulliver, dirseklerini koltuğun yanlarına dayayarak, öne doğru eğildi. Sanki bir şey arıyormuş gibi gözlerini yere dikmişti. Tıpkı bastıran uykuyla mücadele eden bir insan gibi, belirip kaybolan hayalleri yakalamaya çabalıyordu. Maggie, sessiz bir üzüntüyle Tom'a baktı. Babalarının kafası, biraz sonra olanca

gücüyle kendisini hissettirecek olan durumdan o kadar uzaklardaydı ki. Tom, ıstırapların verdiği sabırsızlıkla neredeyse odadan fırlayacaktı. İşte delikanlılarla genç kızların, erkeklerle kadınların arasındaki farklardan biri de budur.

Maggie, elini değirmencinin parmaklarının üzerine koydu. "Babacığım, Mr. Riley'nin öldüğünü unuttunuz mu?"

Mr. Tulliver, sert bir sesle, "Öldüğünü mü?" diyerek Maggie'nin yüzüne baktı. Kızını gözlerinde acayip bir ifadeyle, onu incelemek istiyormuş gibi süzüyordu.

"Evet. Mr. Riley, bir yıl kadar önce felçten öldü. Onun yüzünden para vermek zorunda kaldığınızı söylediğinizi hatırlıyorum. Kızlarına bir şey de bırakmamıştı. Onlardan biri Miss Firniss'in okulunda öğretmen yardımcısı. Bildiğiniz gibi ben de o okula gittim..."

Babası şüpheyle, "Ya!?" diye mırıldandı. Hâlâ onun yüzüne bakıyordu. Fakat Tom konuşmaya başlar başlamaz da aynı meraklı bakışlarla oğluna döndü. Sanki bu iki gencin orada bulunmasına biraz şaşmış gibi bir hali vardı. Kafası, yılların ardında kalan uzak geçmişte dolaşmaya başladığı zaman, çocuklarının yüzlerini de unutuverirdi. Bu çehreler geçmişe ait olan o küçük çocukla kızın yüzlerine hiç benzemiyorlardı.

Tom, "Siz Dix'i dava edeli çok oldu, baba," dedi. "Üç yıl önce, yani ben daha Mr. Stelling'in okuluna gitmeden evvel sizin bu meseleden bahsettiğinizi hatırlıyorum. Ben üç yıl önce okula başladım. Bunu unuttunuz mu?"

Mr. Tulliver, kendisini koltukta geri attı. Kafasına yeni fikirler hücum ederken, küçük bir bebeğinki gibi merakla etrafı süzmekten vazgeçmişti. Çünkü bu yeni fikirler yüzünden dış izlenimlerle ilgilenmesi zorlaşmıştı.

Değirmenci bir iki dakika sonra usulca mırıldandı. "Evet, evet... Okul için bir hayli para verdim... Oğlumun iyi bir eğitim

görmesi konusunda kararlıydım. Ben hiç öğrenim görmemiş ve bunun yokluğunu da hissetmiştim. Oğlum okumuş olduğuna göre artık servete ihtiyacı kalmayacak. Bundan eminim... Eğer Wakem, tekrar beni alt ederse..."

Wakem düşüncesi, değirmencinin aklına başka şeylerin gelmesine sebep oldu. Adam, kısa bir duraklamadan sonra sırtındaki cekete dikkatle bakarak, bunun yan cebini yokladı. Sonra da Tom'a dönerek, eski günlerde olduğu gibi sert bir tavırla konuşmaya başladı. "Gore'un mektubunu nereye koydular?"

Bu yakınındaki dolabın çekmesindeydi. Çünkü adam daha önce de sık sık bu mektubu sormuştu.

Tom, kâğıdı ona uzattı. "O mektupta neler yazılı olduğunu biliyorsun, baba."

Mr. Tulliver, öfkeyle, "Tabiî biliyorum," diye cevap verdi. "Ne olmuş yani? Toprağı Furley istemezse, başkası satın alır. Bu dünyada Furley'den başka bir sürü insan var. Fakat iyi olmamam işleri aksatıyor. Luke, git söyle. Atı arabaya koşsunlar. Ben pekâlâ St. Ogg's'a kadar gidebilirim. Gore beni bekliyor."

Maggie, yalvarırcasına bağırdı. "Hayır, babacığım. O olayların üzerinden çok zaman geçti. Haftalarca hasta yattın. İki aydan daha uzun bir zaman... Her şey değişti artık."

Mr. Tulliver büyük bir hayretle üçüne de ayrı ayrı baktı. Bilmediği birçok olayın cereyan etmiş olması onu daha önce de geçici bir şaşkınlığa uğratmıştı. Fakat şimdi bu tamamıyla yepyeni bir şeymiş gibi duraklamıştı.

Tom, Mr. Tulliver'ın bakışlarına cevap olarak, "Evet, baba," dedi. "Tamamıyla iyileşinceye kadar işi düşünerek kafanı yorma. Şimdiki halde o mesele halledilmiş durumda. Değirmen, toprak ve borçlarla ilgili meseleler demek istiyorum."

Babası öfkeyle homurdandı. "Halledilen nedir?"

Luke, atıldı: "Bu meselenin üzerinde fazla durmayın, efendim. Kendinizi üzmeyin. Elinizde olsaydı, herkesin parasını öderdiniz. Ben bunu Mr. Tom'a da söyledim. 'Elinde olsaydı bütün borçları öderdi,' dedim."

İyi kalpli Luke, ömürleri başkalarının hizmetinde geçmiş, çok çalışan ve hayatlarından memnun olan bütün adamlar gibi, herkesin kendisine uygun bir sınıfı olduğunu düşünürdü. Bu yüzden de efendisinin düşüşü onun için bir felâketten farksızdı. Rahatça konuşmaya alışık olmayan Luke ailenin ıstırabını paylaştığını belirtmek için bir şeyler söylemek istemiş ve aklına da bu sözler gelmişti. Mr. Tulliver'ın borcu olan elli altını ona çocukların parasından ödemek istedikleri zaman adam bunu kabul edemeyeceğini belirtmek için de Tom'a aynı sözleri tekrarlayıp durmuştu. Ve bunlar da tam efendisinin şaşkınlıktan bocalayan kafasını üzücü bir şekilde etkileyecek lâflardı.

Değirmenci müthiş bir heyecanla, "Bütün borçlarımı ödemek mi?" diye sordu. Yüzü kızarmış, gözleri parlamaya başlamıştı. "Neden? Niçin?... Yoksa benim *iflâs ettiğime* mi karar verdiler?"

O korkunç kelimenin gerçeği tam anlamıyla aksettirdiğini sanan Maggie, "Ah, babacığım," dedi. "Sevgili babacığım, buna dayanmaya çalış!.. Çünkü biz seni seviyoruz. Çocukların seni daima sevecek. Tom, bütün borçlarını ödeyecek. Büyüdüğü zaman böyle yapacağını söyledi."

Babasının titremeye başlamış olduğunun farkındaydı. Adam birkaç dakika sonra tekrar konuşmaya başladığı zaman sesi de titriyordu. "Evet, küçüğüm... Fakat ben iki defa yaşayacak değilim."

Tom, kendisini zorlayarak konuşmaya çalıştı. "Fakat belki de benim herkesin borcunu ödediğimi göreceksin, baba."

Mr. Tulliver, ağır ağır başını salladı. "Ah, oğlum, kırılan bir şey bir daha eski haline sokulamaz... O borçlar ödenirse, bu be-

nim değil senin işin olacak." Sonra Tom'a baktı. "Henüz on altı yaşındasın. Mücadele ederek yokuşu tırmanmaya çalışacaksın. Babanı kabahatli tutma. Zira etrafını ahlâksızlar sarmıştı. Onlarla başa çıkamadı. Sana iyi bir öğrenim yaptırttım. Bu hayat mücadelesine başlarken sana yardımcı olacak."

Bu son sözleri boğazına bir şey takılmış gibi boğulurcasına söyledi. Kriz gelip vücudu kaskatı kesilmeden önce yüzü daima kızardığı için çocukları adamın yanakları al al olunca bir hayli korkmuşlardı. Fakat şimdi Mr. Tulliver'ın rengi iyice uçmuştu. Yüzünde ürkekçe bir ifade vardı. Tom, bir şey söylemedi. Fakat çocuk hâlâ oradan kaçıp gitme arzusunu yenmeye çalışıyordu. Babası bir iki dakika sesini çıkarmadı. Fakat öyle her şeyi unutup, tekrar geçmişe dönmüş gibi de bir hali yoktu.

Sanki sadece olanları öğrenme arzusuna kapılmış gibi, daha sakin bir tavırla, "O halde..." diye mırıldandı. "Her şeyimi sattılar mı?"

"Her şey satıldı, baba. Fakat değirmenle arazinin durumunu henüz bilmiyoruz." Tom, her şeyi Wakem'ın aldığını ortaya çıkaracak bir sorunun önünü kesmeye çalışıyordu.

Maggie, "Aşağıdaki odada pek az eşya olduğunu görünce şaşırma, babacığım," dedi. "Fakat yazı masanla koltuğun orada. Onlar gitmediler."

Mr. Tulliver, bastonuna dayanarak diğer elini Luke'a doğru uzattı. "Haydi gidelim... Aşağıya inmeme yardım et, Luke. Gidip her şeyi göreceğim."

Luke, kolunu efendisine uzattı. "Evet, efendim. Her şeyi gördükten sonra durumu daha kolaylıkla kabul edersiniz. Zira buna alışırsınız. Annem de nefes darlığı için aynı şeyi söyler. Önceleri nefes darlığıyla bir hayli mücadele etmesine rağmen şimdi onunla arkadaş olduğunu anlatır..."

Maggie, kasvetli salonda her şeyin yerinde olup olmadığını anlamak için önden koştu. Buz gibi güneş ışınlarının sönükleştirdiği şöminedeki ateş bile odanın perişanlığının bir parçasıymış gibi duruyordu. Maggie, babasının koltuğunu çevirdi. Adamın kolayca geçebilmesi için masayı yana itti. Sonra da değirmencinin içeriye girerek, felâketten beri ilk defa etrafına bakınmasını kalbi çarparak bekledi. Tom, babasının önündeydi. Elinde ayak dayanılacak tabureyle gelip şöminenin önünde, Maggie'nin yanında durdu. Bu iki genç kalpten Tom'unki katıksız bir ıstırapla doluydu. Çünkü Maggie, o müthiş hassaslığına rağmen, ıstırabın kalbinde sevginin akıp dolduracağı daha geniş bir yer açmış olduğunu seziyordu. Bu da kızın ateşli tabiatının sükuna erişmesine yardım etmekteydi. Hiçbir erkek çocuk bunu hissedemez. Yenemeyeceği kötülükler için kendisinden durmadan merhamet dilenilmesine dayanamaz. Buna katlanmaktansa Nemea aslanını* öldürmeyi ya da buna benzer kahramanca görevleri yerine getirmeyi tercih eder.

Mr. Tulliver, kapıdan içeri girer girmez durdu. Luke'a dayanıyordu. Adam, kendisi için satılmış olan eşyaların, günlük hayatını birlikte geçirdiği bu dostların gölgeleriyle dolu olan boş yerlerine baktı. Bu farkına varışların ve hatırlayışların melekeleri güçlenmeye başlamış gibiydi.

Koltuğuna doğru giderken, ağır ağır, "Ah..." dedi. "Her şeyimi satmışlar... Her şeyimi satmışlar..."

Sonra koltuğuna yerleşerek, bastonunu yere bıraktı. Luke odadan çıkarken o da tekrar etrafına bakınmaya başladı.

"Büyük İncil'i bırakmışlar... İçinde her şey yazılı onun... Benim doğumum... Evlenişim... Onu bana getir, Tom."

---

* Herakles'in on iki işinden biri. (ed.n.)

Büyük İncil'in başındaki sayfa açıldı. Değirmenci gözlerini ağır ağır satırlarda gezdirerek buraya yazılmış olanları okurken, Mrs. Tulliver da içeri girdi. Fakat kocasının aşağıya inmiş ve İncil'i de önüne açmış olduğunu görünce sessiz bir hayretle durakladı.

Değirmenci, parmağını bastığı noktaya bakıyordu... "Ah... Annemin adı Margaret Beaton'dı. Kırk yedi yaşında öldü. Onun ailesinden olanlar uzun ömürlü değillerdir. Biz de anamızın çocuğuyuz. Gritty ve ben, çok geçmeden ölüm döşeğine yatacağız."

Kız kardeşinin doğumu ve evliliğiyle ilgili kayıtlara, sanki bunlar aklına yeni bir şey getirmiş gibi bakıyordu. Sonra birdenbire başını kaldırarak, Tom'a bir göz attı.

"Kendisine borç verdiğim para için Moss'u sıkıştırmadılar ya?" Sesi endişesinden sertleşmişti.

Tom, "Hayır, baba," dedi. "Senet yakıldı."

Mr. Tulliver, gözlerini tekrar İncil'e dikti. Bir iki dakika sonra da, "Ah..." diye mırıldandı. "Elizabeth Dodson.... Ben onunla evleneli on sekiz yıl oldu..."

Mrs. Tulliver, kocasının yanına giderek o sayfaya baktı. "Bu Meryem Ana Yortusu'nda tam on sekiz yıl olacak."

Kocası gözlerini heyecanla onun yüzüne dikti.

"Zavallı Bessy... O zamanlar güzel bir kızdın. Herkes de öyle söylerdi... Ben de senin güzelliğini iyi koruduğunu düşünüyordum... Fakat şimdi... çok yaşlanmışsın... Bana kızma... Daima seni rahat ettirmeyi istedim... Evlenirken iyi ve kötü günlerimizi birlikte geçirmeye yemin etmiştik..."

Zavallı Mrs. Tulliver, "Fakat bu kadar kötü günler göreceğim hiç aklıma gelmezdi," diye cevap verdi. Yüzünde o acayip korku dolu ifade vardı. Zaten son günlerde yüzünde hep bu endişeli ifade beliriyordu.

Maggie, atıldı. "Aman anne, bu şekilde konuşma."

"Biliyorum, zavallı annenin konuşmasına izin vermeyeceğini biliyorum... Bütün ömrüm boyunca böyle oldu zaten... Baban hiçbir zaman sözlerime aldırmadı... Ona yalvarıp yakarmamın hiçbir faydası olmadı... Şimdi de diz çöküp yere kapansam, yine bir tesiri olmaz..."

"Öyle söyleme, Bessy." Bu ilk, haysiyet kırıcı anlarda, karısının sitemlerinin haklı bir tarafı olduğunu sezdiği için Mr. Tulliver'ın gururu öyle birdenbire şahlanıvermemişti. "Eğer hatamı telâfi etmek için yapabileceğim bir şey varsa, sana asla, 'Hayır,' demem."

"O halde burada kalıp, geçimimizi temin edebiliriz... Ben yine ablalarımı görürüm... Ben senin için daima iyi bir eş oldum. Bir gün bile sana karşı gelmedim... Hepsi de öyle söylüyorlar... Öyle yapmamızın doğru olacağını tekrarlıyorlar... Ama sen Wakem'a o kadar düşmansın ki..."

Tom, sert sert, "Anne," dedi. "O meseleyi konuşmanın sırası değil."

Mr. Tulliver, içini çekti. "Annene karışma... Ne demek istediğini anlat, Bessy."

"Artık değirmen de, topraklar da Wakem'ın... Her şey onun elindeyken kendisine inatla karşı gelmenin ne faydası var? Halbuki o senin burada kalacağını söyledi. Âdil ve dürüst bir insana yakışacak şekilde konuştu... İşi sen idare edecek ve haftada otuz şilin alacaksın... Bir de pazara gitmek için atın olacak... Bu teklifi kabul etmezsen başımızı nereye sokacağız? Köydeki kulübelerden birine sığınmak zorunda kalacağız... Ben ve çocuklarım bu seviyeye düşeceğiz... Bunun sebebi de bazı kimselere düşman olman ve kimseyi de dinlememen."

Mr. Tulliver, koltuğunda büzülmüş, titriyordu.

Güç duyulur bir sesle, "Bana her istediğini yaptırabilirsin, Bessy," diye, fısıldadı. "Senin beş parasız kalmana ben sebep ol-

dum... Ben iflâs etmiş bir adamım... Artık başkalarının karşısına cesaretle dikilmenin de bir faydası yok."

Tom, atıldı. "Baba, ben ne annemin, ne de eniştelerimin fikirlerine katılıyorum. Bence Wakem'a boyun eğerek onun emri altında çalışmana lüzum yok. Ben haftada bir sterlin alıyorum. Sen de iyileştiğin zaman başka bir iş bulursun."

"Sus artık, Tom... Sus artık... Duyduklarım bugün için bana yeter. Haydi, beni öp, Bessy... Birbirimize kırgınlık duymayalım. Bir daha genç olmayacağız... Bu dünya beni çok şaşırttı, çok..."

9

Aile kayıtlarına bir madde ekleniyor

O haklardan vazgeçiş ve teslim oluş anından sonra değirmencinin kafasında günlerce süren bir savaş başladı. Zira vücudunun gitgide artan gücü, Mr. Tulliver'ın kendisini ortasında bulduğu birbirine zıt şartların hepsini birden bir bakışta kavrama kabiliyetini de keskinleştirmekteydi. Zayıf, güçsüz kollar bir yere bağlanmalarına kolaylıkla rıza gösterirler. Hastalığa boyun eğmek zorunda kaldığımız sıralarda, bize bazı sözleri yerine getirebilecekmişiz gibi gelir. Fakat, eski gücümüz geri gelir ve bizi verdiğimiz sözden de döndürür. Bazı zamanlar zavallı Tulliver, Bessy'ye verdiği sözün bir insanın dayanamayacağı kadar ağır olduğunu düşünüyordu. Karısına o sözü Bessy'nin ne söyleyeceğini bilmeden vermişti. Bessy, ondan ha bunu istemişti, ha sırtında bir tonluk bir yükü taşımasını! Diğer taraftan Tulliver'la evlenmesi yüzünden hayatının mahvolduğu inancından başka Bessy'yi haklı çıkaran birtakım düşünceler daha vardı. Tulliver, her şeyden kısarak, alacağı ücreti gayet hesaplı harcayarak para biriktirebileceğini düşünüyordu. Bu parayla geri kalan borçlarını

ödeyebilirdi. Halbuki başka bir yerde yapabileceği bir iş bulması da kolay olmayacaktı. Rahat bir hayat sürmüştü. Bol bol emir vermiş, pek az çalışmıştı. Yeni bir işe girişecek yeteneği de yoktu. Wakem'ın teklifini reddederse belki de işçi olarak çalışmak zorunda kalacak, karısı da mecburen ablalarından yardım isteyecekti. Bu ihtimal ise Tulliver'ı her zamankinden daha da acı geliyordu. Çünkü bu ablalar Bessy'nin o pek değer verdiği eşyalarını sattırmışlardı. Herhalde bunu, Bessy'nin başına bu felâketi kocasının getirdiğini düşünmesi ve tamamıyla Tulliver'ın aleyhine dönmesi için yapmışlardı. Bu ablalar, zavallı Bessy'nin uğruna katlanmayı düşündüğü şeyi yapması için kendisini zorlamaya geldikleri zaman Tulliver onların yüzüne bakmadan nasihatlerini dinliyordu. Zaman zaman onlar arkalarını döndükleri vakit de öfkeyle çabucak hepsini süzüyordu. Ablalar ve eniştelerin yardımlarına muhtaç olma korkusundan başka hiçbir şey Tulliver'ı onların nasihatlerini dinlemeye ikna edemezdi.

Fakat hepsinden de etkili olan çocukken koşup oynadığı yerlere karşı duyduğu sevgiydi. Tom da kendisinden sonra oynamıştı buralarda. Tulliver'lar kuşaklar boyunca bu topraklarda yaşamışlardı. Mr. Tulliver kış gecelerinde, alçak taburesine oturarak babasının eski, yarı ahşap değirmen hakkında anlattıklarını dinlemişti. Bu değirmen son sel felâketinden önce yapılmıştı. Fakat seller yüzünden harap olunca büyük babası onu yıktırmış, yerine şimdiki değirmeni yaptırtmıştı. Mr. Tulliver adamakıllı kendisine gelip etrafı dolaşmaya ve bütün o eski bildik şeylere bakmaya başlayınca, hayatının, hatta kendisinin bir parçası olan eski evine karşı duyduğu sevginin gücünü de hissetmeye başladı. Buradan başka bir yerde yaşayacağını hayal etmeye bile dayanamıyordu. Mr. Tulliver doğduğu bu evin her kapısının sesini ayrı tanıyordu. Her damın, yağmur lekesinin ve kazılmış tepeciğin şeklinin güzel olduğunu düşünüyordu. Çünkü büyüme çağların-

da gelişen melekeleri onlarla beslenmişti. Çitlerin yanında oyalanmak için pek zaman bulamayan, erkenden tropiklere kaçan, palmiye ve banyan ağaçlarının arasında kendisini rahat hisseden, gezi kitaplarıyla beslenerek hayal sahnesini Zambezi'ye kadar genişleten o kültürlü serserilik hissimiz, Tulliver gibi eski tip bir adamın doğduğu yere karşı duyduğu bağlılığı anlamamıza kâfi gelmez. Değirmencinin bütün hâtıralarının merkezi Dorlcote'tu. Burada hayat, parmakların sevgiyle karışık bir rahatlıkla kavradığı düzgün saplı, aşina bir alete benziyordu. Ve şimdi de adam o hastalık sonrasına özgü sakin saatlerde uzaklarda kalan yılların tekrar tazelenen hâtıralarıyla başbaşa kalmaktaydı.

Mr. Tulliver, bir akşamüzeri meyve bahçesinin kapısının üzerinden bakarken, "Evet, Luke," dedi. "O elma ağaçlarını diktikleri günü gayet iyi hatırlıyorum. Babam iri yarı bir adamdı. Ağaç dikmeye bayılırdı. Bir araba dolusu fidanı taşımak onun için bir eğlenceden farksızdı. Ben de soğukta onun yanında durur, bir köpek gibi peşinde dolaşırdım."

Sonra dönerek, kapının yan tahtasına dayandı. Karşıdaki binalara bakmaya başladı.

"Zannedersem eski değirmen beni arayacak, Luke. Buralarda bir hikâye anlatırlar. Değirmen sahip değiştirdiği zaman, nehrin öfkelendiğini söylerler. Bunu babamdan da sık sık duydum. Kimbilir? Belki de bu hikâyenin doğru bir tarafı var. Bu dünya pek şaşırtıcı bir yer, ihtiyar iblisin de her şeyde parmağı var. Açıkçası ben bu dünyayla başa çıkamadım, Luke."

Luke, anlayışlı bir tavırla değirmenciyi teselliye çalıştı. "Evet, efendim. Ben de buğdayın pas hastalığına uğradığını, samanların alev aldığını az görmedim. Böyle zamanlarda her şey insana tuhaf geliyor. Meselâ son domuzdan çıkardığımız yağ. Mübarek tereyağ gibi eriyor, geride de hemen hemen hiçbir şey kalmıyor."

Mr. Tulliver, sözlerine devam etti. "Babam malt işine daha dün başlamış gibi geliyor bana... Malt imalâthanesini bitirdikleri günü hâlâ hatırlıyorum. Bunun çok önemli bir şeye sebep olacağını sanıyordum. Zira o gün erikli pasta filân yemiştik. Yani bizimkiler küçük bir ziyaret çekmişlerdi. Anneme söylediklerim hâlâ hatırımda. Siyah gözlü, pek güzel bir kadındı annem. Benim küçük kız da tıpkı ona benzeyecek. "Mr. Tulliver, bastonunu bacaklarının arasına sıkıştırarak bu hikâyenin zevkine daha iyi varabilmek için cebinden enfiye kutusunu çıkardı. Adam, sanki zaman zaman o sahneler gözlerinin önünde beliriyor ve kendisine ne söyleyeceğini unutturuyormuş gibi, kesik kesik konuşuyordu. "Pek küçüktüm. Ancak annemin dizine geliyordum. Annem de Gritty'le bana öyle düşkündü ki. Malt imalâthanesinin yapıldığı gün ona, 'Anneciğim artık bu yüzden her gün erikli pasta mı yiyeceğiz?' diye sordum. Annem ölünceye kadar daima bana bu hikâyeyi anlattı durdu. Öldüğü zaman da oldukça gençti. Malt imalâthanesi yapılalı kırk yıl oldu ve ben bu kırk yıl boyunca hemen hemen her gün sabahları ilk iş oranın avlusuna bakardım. Her yıl, her mevsim... Yeni bir yere taşınırsam muhakkak çıldırırım. Bana sanki yolumu kaybetmişim gibi gelir. Ne tarafından bakarsam bakayım bu iş benim için çok zor. Boyunduruk beni öfkelendirecek. Fakat yenisi yerine eski yoldan ilerlemek de bir şeydir..."

Luke, "Evet, efendim," dedi. "Yeni bir yere gitmektense burada kalmanız daha iyi. Burada daha rahat edersiniz. Benim yeni bir yerde çalışmaya hiç tahammülüm yoktur. Muhakkak her şey insana ters gelir. Yok küçük tekerlekli arabalar... Başka tip dolaplar... Sonra meselâ bu Floss Nehri'nin yukarılarına doğru olan yerlerde insana yulaftan yapılmış topak topak hamur işi de yediriyorlar. İnsanın yerini değiştirmesi hiç de hoş bir şey değil."

"Fakat korkarım Ben'e yol verecekler Luke. Senin sadece bir çırakla çalışmanı isteyecekler. Benim de değişmem, işlerine biraz

yardım etmem lâzım gelecek. Galiba burada bir hayli sıkıntı çekeceksin."

Luke, "Bunları düşünmeyin, efendim," diye cevap verdi. "Ben de kendimi üzecek değilim. Ben yirmi yıldan beri sizin yanınızda çalışıyorum. İnsan istemekle yirmi yıl daha yaşayamaz. İstemekle ağaçları büyütemeyeceği gibi. Bunları kendisine ulu Tanrı'nın yollamasını beklemelidir. Benim ne yeni yemeklere, ne de yeni çehrelere tahammülüm vardır. İnsan bunların kendisini ne zaman rahatsız edeceklerini bilemez."

Ondan sonra gezintilerine sessiz sedasız devam ettiler. Zira Luke, düşünceleri, konuşma kaynaklarını kurtaracak kadar iyice açıklamış, Mr. Tulliver ise eskiyi hatırlamaktan vazgeçmişti. Şimdi önündeki güç yollardan hangisini seçeceğini düşünüyordu. Maggie o akşam babasının çayda her zamankinden daha dalgın olduğunu farketti. Adam daha sonra da koltuğuna oturarak öne doğru eğildi. Yere bakarak, dudaklarını oynatıyor, zaman zaman başını sallıyordu. Sonra değirmenci karşısında oturmuş örgü ören Mrs. Tulliver'ı ve nihayet Maggie'i süzdü. Dikişinin üzerine eğilmiş olan kız, babasının kafasında korkunç bir facianın cereyan ettiğini seziyordu. Mr. Tulliver birdenbire maşayı kaptığı gibi ocaktaki bir kömürü şiddetle kırdı.

Karısı telâşla başını kaldırdı. "Hayatım, Mr. Tulliver, aklından neler geçiyor bilmem? Kömürleri kırmak ziyanlıktır. Zaten artık fazla iri kömürümüz de kalmadı. Bilmiyorum artık kömür nereden bulacağız?"

Maggie, "Bu akşam pek iyi değilsin galiba babacığım?" dedi. "Endişeli gibi bir halin var."

Mr. Tulliver, sabırsızlıkla, "Tom neden gelmiyor?" diye homurdandı.

"Hayatım! O kadar oldu mu? Gidip Tom'un yemeğini hazırlayayım." Mrs. Tulliver, örgüsünü bırakarak odadan çıktı.

Mr. Tulliver, "Sekiz buçuğa geliyor," dedi. "Tom neredeyse gelir. Haydi, haydi Maggie. Git büyük İncil'i getir. Ailemizle ilgili şeylerin yazılı olduğu sayfayı aç."

Maggie, hayretle bu isteği yerine getirdi. Fakat babası ona başka emir vermedi. Değirmenci oturduğu yerden dikkatle dışarıyı dinliyor, Tom'un ayak seslerini duymaya çalışıyordu. Hızlanan ve diğer sesleri boğacak kadar uğuldayan rüzgâra sinirlendiği de belliydi. Adamın gözlerinde Maggie'yi bayağı korkutan acayip bir pırıltı belirmişti. Kız da, "Ağabeyim artık gelse..." diye düşünmeye başladı.

Nihayet kapı vurulunca, Mr. Tulliver heyecanla bağırdı. "İşte, işte, geldi! Maggie kapıyı açmaya gitti. Fakat aynı ana annesi telâşla mutfaktan fırlayarak, seslendi. "Dur, bir dakika, Maggie. Kapıyı ben açarım."

Mrs. Tulliver, yavaş yavaş oğlundan korkmaya başlamıştı. Fakat diğerlerinin ona hizmet etmelerini de kıskanıyordu.

Tom, şapkasıyla paltosunu çıkarırken, kadın da, "Yemeğin hazır, oğlum," dedi. "Tepsi mutfaktaki ocağın önünde. İstediğin gibi yalnız başına yemek yersin. Ben de seninle konuşmaya kalkmam."

Maggie, atıldı. "Tom'u, babam istiyor sanırım, anne. Onun için önce oturma odasına gelmesi lâzım."

Her akşam olduğu gibi Tom'un yüzünde yine üzgün bir ifade vardı. Fakat çocuk odaya girer girmez gözü açık İncil'le hokkalığa takıldı ve o zaman babasına endişeyle karışık bir hayretle baktı.

Değirmenci, "Gel gel," diyordu. "Geç kaldın. Bana lâzımsın."

Tom, "Bir şey mi var, baba?" diye sordu.

Mr. Tulliver, hükmeden bir tavırla, "Otur," dedi. "Hepiniz de oturun. Tom, sen şuraya geç. İncil'e bir şey yazmanı istiyorum."

Üçü de oturarak gözlerini değirmenciye diktiler. Adam, ünce karısına bakarak, ağır ağır konuşmaya başladı.

"Kararımı verdim, Bessy. Sana verdiğim sözü yerine getireceğim. İkimizi de aynı mezara gömecekler. Onun için birbirimize karşı kırgınlık duymamalıyız. Bu eski yerde kalacak ve Wakem'ın emrinde çalışacağım. Ona dürüst bir insan gibi hizmet edeceğim. Dürüst olmayan bir tek Tulliver bile yoktur. Bunu unutma, Tom." Burada değirmencinin sesi yükseldi. "Olanları başıma kakmaya çalışıyorlar. Fakat kabahat bende değil. Bütün bunların sebebi bu dünyanın ahlâksızlarla dolu olması. Onlarla başa çıkamadım. Onun için de boyun eğmem lâzım. Kafamı boyunduruğun altına sokacağım. Çünkü başına dert açtığımı söylediğin zaman çok haklıydın, Bessy. Wakem'a, sanki o ahlâksızın biri değilmiş gibi, dürüstlükle hizmet edeceğim. Zira ben namuslu bir insanım. Ama bir daha başımı gururla dimdik tutamayacağım. Ben devrilmiş bir ağaç gibiyim. Devrilmiş bir ağaç gibiyim."

Susarak, yere baktı. Sonra da birdenbire başını kaldırarak, daha yüksek ve kalın bir sesle, "Fakat onu affetmeyeceğim!" diye bağırdı. "Herkesin ne dediğini biliyorum. Hiçbir zaman bana zarar vermek istememiş! İşte ihtiyar şeytan, ahlâksızları böyle destekler. Her şey Wakem'in başının altından çıktı. Sözümona çok nazik bir 'centilmen'miş... Biliyorum, biliyorum. Herkes, 'Dava açmamalıydın,' diyor. Fakat işin hakemle halline kim engel oldu? Bu adaletsizliğe kim sebebiyet verdi? Bütün bunlar Wakem için hiç önemli değil. Bunun farkındayım. Avukat, daha yoksul olanların işini hallederek para kazanan, onları iyice yoksullaştırdıktan sonra da zavallılara yardım tenezzülünde bulunan o asil centilmenlerden. Onu hiçbir zaman affetmeyeceğim! Tanrı'dan dileğim Wakem öylesine rezil olsun ki, oğlu bile kendisini unutmak istesin! Öyle bir hata yapsın, ki, sonunda onu ceza olarak ayak değirmeninde çalıştırsınlar! Ama o öyle bir hata yapmaz! O kanunun pençesine düşmeyecek kadar büyük bir namussuz. Şunu unutma Tom: eğer benim oğlumsan sen de

Wakem'ı hiçbir zaman affetmezsin. Belki zamanı gelir sen ondan intikamımı alırsın. Artık benim bunu yapmama imkân yok. Çünkü ben boyunduruğun altına gireceğim. Haydi, şimdi yaz. Bütün bunları İncil'e kaydet."

Maggie, babasının dizlerinin dibine çöktü. Rengi uçmuştu, titriyordu. "Aman babacığım, ne yapıyorsun? Beddua etmek ve kin duymak günahtır."

Tom, kederli bir itaatla sordu. "Ne yazacağım?"

"Baban Edward Tulliver'ın kendisini mahva sürükleyen John Wakem'in emrinde çalıştığını yaz. Buna, sıkıntıya düşen karıma kayıplarını gidereceğine söz verdiğim için mecbur kaldığımı ilâveyi unutma. Ayrıca hem kendimin, hem de babamın doğduğu bu yerlerde ölmeyi arzu ettiğim için Wakem'ın teklifini kabul ettiğimi de yaz. Bunları şöyle doğru dürüst anlat. Bunu sen benden daha iyi bilirsin. Sonra şunları da ekle. Wakem'ın yaptıklarını hiçbir zaman affetmeyeceğim. Kendisine dürüstlükle hizmet edeceğim ama Allah'tan başına pek büyük bir felâket gelmesini de diliyorum. Yaz, yaz..."

Tom'un kalemi kâğıdın üzerinde kayarken korkunç bir sessizlik oldu. Mrs. Tulliver'ın yüzünde korku dolu bir ifade vardı. Maggie ise bir yaprak gibi titriyordu.

Mr. Tulliver, "Şimdi yazdıklarını dinleyelim bakalım..." dedi. Tom, yazdıklarını yüksek sesle, ağır ağır okudu.

"Şimdi de şunu yaz. Wakem'ın babana yaptıklarını hiçbir zaman unutmayacaksın. İleride eline fırsat geçerse onu pişman edecek, kendisinden intikam alacaksın. Altına da 'Thomas Tulliver' diye imzanı at."

Maggie, korkudan neredeyse boğulacaktı. "Yapma, babacığım, sevgili babacığım! Tom'a bunları yazdırma."

Tom, "Sus Maggie," dedi. "Babamın istediklerini *yazacağım!*"

DÖRDÜNCÜ KİTAP

ZÜL VÂDİSİ*

1

Bossuet'nin bilmediği bir Protestanlık

Bir yaz günü Ron Nehri'nden inerken, belki de güneşin, nehrin bazı bölümlerdeki kıyılarını lekeleyen yıkık köyleri hazinleştirdiğini düşünürdünüz. Bunlar, nehrin bir zamanlar gazaba gelmiş yıkıcı bir tanrı gibi kabardığını, bir sıkındık canları olan o zayıfları sürükleyip götürürken, evlerini de birer yıkıntı haline soktuğunu hikâye ederler. Belki bu kalıntıların üzerinizde yaptığı etkiyle, Ren Nehri kıyılarındaki şato yıkıntılarının uyandırdığı etki arasında büyük bir karşıtlık olduğunu da farkettiniz. Ron'dakiler, en iyi günlerinde bile bu bayağı çağımıza ait olan,

---

* John Bunyan'ın eseri *Hac Yolunda*'ya atıf vardır. Chiristian (Hıristiyan) adlı alegorik karakter Apollo ile burada savaşır. (ed.n.)

sefil bir yaşantının işareti sayılabilecek alelâde evlerin kasvetli kalıntılarıdır.

Halbuki Ren üzerindeki harabeler, iyice yıkılmış, hatları yumuşayarak o dik, yeşil yamaçlara uygun bir hale gelmiştir. O kadar ki artık bunların yamaçlardaki çamlar kadar tabiî bir görünüşleri vardır. Hayır, hayır. Herhalde bu şatolar daha ilk yapıldıkları günde bile, sanki dev atalarından bir üslup miras alan, yeryüzündeki üstün bir ırk tarafından inşa edilmişler gibi, çevreleriyle uyum içersindedirler. O günler romantik günlermiş! Belki o asil haydutlar aslında sarhoş ve suratsız birer canavarmışlar ama yine de onlarda vahşi hayvanlara özgü o ihtişam varmış. Dişleriyle her şeyi koparıp parçalayan birer yaban domuzuymuş bu adamlar, homur homur homurdanarak bahçede dolaşan evcil domuz değil. Bu asil haydutlar, hayatın faydalı tarafları, güzellik ve şerefle daima çarpışma halinde bulunan iblisçe güçlerin temsilcileriymişler. Tabloda, gezgin halk şairi, yumuşak dudaklı prenses, dindar münzevi ve çekingen İsrail kavmiyle güzel bir karşıt teşkil etmişler. Renkli bir çağmış o. Güneş birbirine çarpan çelikleri ve rüzgârda dalgalanan sancakları aydınlatırmış. Serüven ve ateşli mücadele devriymiş. Hayır, yaşama, dinî sanat ve dinî heyecanlar çağıymış. Çünkü katedraller o günlerde yapılmamış mı? Büyük imparatorlar Batı'daki saraylarını bırakarak kutsal Doğu'nun kaleleri önünde ölmeye gitmemişler mi? İşte bu yüzden o Ren şatoları bana bir şiir okurken duyduğum heyecanı verir. Onlar insanlığın ulu tarihine aittir. Hepsi de gözlerimin önünde bir çağın canlanmasına sebep olurlar. Fakat Ron kıyısındaki köylerin ölü renkli, boş gözlü, köşeli köşeli iskeletleri beni sıkarlar. Çünkü insan hayatının önemli bir bölümünün dar, çirkin ve aşağılatıcı bir şey olduğunu, felâketin bile onu yükseltemediğini, aksine meydana gelişindeki o bayağılığı bütün çıplaklığıyla ortaya koyduğunu bana hatırlatırlar. Üstelik o anda

zalimce bir inanca kapılır, bu yıkıntıların izlerini taşıdığı hayatların, karıncalar ve kunduzlar gibi unutulmaya mahkûm, belirsiz bir hayatın bütün toplamının bir parçası olduğunu düşünürüm.

Belki de siz de Floss Nehri kıyısındaki bu eski tarz aile hayatını, ıstırabın bile traji-komik düzeyin üzerine çıkarmaya yetmediği bu yaşantıyı seyrederken yukarıda tanımladığım sıkıntıya benzer bir şeyler hissettiniz. Tulliver'ların ve Dodson'ların hayatının pek sefil olduğunu, bunu yüksek prensiplerin, romantik hayallerin, faal bir feragatin aydınlatmadığını, ıstırap ve cinayet denen kara gölgeleri yaratan çılgınca, idaresi imkânsız ihtirasların etkilemediğini düşünüyorsunuz belki de. Yine bunda köylülerin hayatına o şiirselliği veren ihtiyaçların ilkel ve sert sadeliğiyle, karşılığını güç veren çetin, fakat itaatli çabayla, tabiatın yazdıklarının, bir çocuk gibi heceleye heceleye okunmasıyla bir ilgisi olmadığına kanisiniz. Tulliver'larla Dodson'ların hayatına alelâde, cilâsız, bilgisiz dünyevî alışkanlıklar ve fikirler hâkim. Muhakkak ki insan hayatının en sıkıcı şekli bu. Eski model iki tekerlekli bir arabaya binmiş gururlu bir namus. Salatasız bir dünyevilik... Bu insanları, felâketin demir pençesi, sıkıca sarıldıkları dünyayla olan bağlarını gevşettiği zaman, iyice incelerseniz, onların dinle ilgili bir tarafları olmadığını da görürsünüz. Hele Hıristiyanlıkla alâkalı bir inançları olmadığını hemen anlarsınız. 'Görünmeyen'e karşı olan inançları, binde bir belirli bir hal aldığı zaman, daha ziyade putperestlere yakışacak bir şeydir. Ahlâkî düşüncelerinin ise, –bunlara inatla sımsıkı sarılmalarına rağmen– aile âdetlerinden ötede belirli bir ölçüsü yoktur. Böyle insanların arasında yaşayamazsınız. Güzel, büyük, asil bir şeye erişemediğiniz için boğulur gidersiniz. Daima ileriye doğru akarak bu eski İngiliz kasabasının nabzıyla dünyanın dev kalbini birbirine bağlayan büyük nehrin suladığı bu ovaya, üzerinde yaşadıkları bu topraklara hiç uymayan, daima geride kalan bu iç sıkıcı erkeklerle kadınlara

kızarsınız. Herhalde insanları, Tanrılarını ya da kendi sırtlarını kırbaçlamaya zorlayan canlı bir bâtıl inanç, insanlık kaderinin o sırlı havasına, karıncaya benzeyen Tulliver'larla Dodson'ların kafa durumundan çok daha uygundur.

Ben de sizinle birlikte o iç kapayıcı darlığı hissediyorum. Fakat bunun Tom'la Maggie'nin hayatını nasıl etkilediğini anlayabilmemiz için şart bu. İnsanca ilerleme eğilimi dolayısıyla kafaca kendilerinden bir evvelki kuşaktan daha üstün olan fakat yine de onlara en sıkı kalp bağlarıyla bağlı bulunan genç tabiatları nasıl etkilediğini kavrayabilmemiz için bu gerek. İnsanlığın tarihe geçen her ilerlemesiyle ilgili o ıstırap, ister kurbanın, ister bir azizin azabı olsun, her kasabada, yüzlerce meçhul ocağın önünde daima temsil edilir. Küçük şeylerin böyle büyüklerle karşılaştırılmasından kaçınmamalıyız. Üstelik bilim bize asıl amacın en ufak bir cismi en büyüğüyle bağlayacak bir birliği bulmak olduğunu açıklamıyor mu? Anladığıma göre tabiat biliminde, münasebetleri bir bakışta kavrayabilen bir kafa için her şey önemli. Böyle bir kafa için, her tek cisim bir sürü şartın toplamı demek. İnsan hayatını incelerken mutlaka aynı biçimde düşünmek şart.

Dodson'larla Tulliver'lerin ahlâk ve din konusundaki düşünceleri çok özeldi. Onların Britanya'nın Protestan vatandaşlarından oldukları fikrinden hareket ederek, bu konuda tümden gelim yoluyla bir sonuca varmak da imkânsızdı. Hayat teorilerinin sağlam bir özü vardı. Saygıdeğer ve zengin ailelerin dayandığı, yetişip geliştiği teorilerin de öyle olması gerekir tabiî. Dodson kardeşlerin genç kızlık yıllarında İncil'in bazı sayfaları daha kolaylıkla açılırdı ama bunun sebebi de buralara gelişigüzel kuru lale yapraklarının konmuş olmasıydı. Yoksa bu kolay açılan sayfaların kız kardeşlerin hangi öğretileri, hangi tarihî ve dinî konuları tercih ettiklerini gösterdiği yoktu. Onların dini basit, yarı putperestçe bir şeydi. Fakat dinî prensiplere aykırı bir tarafı

da yoktu. (Tabiî eğer 'dinî prensiplere karşı koymak', 'seçmek' anlamına geliyorsa.)* Zira aslında Dodson kardeşler başka dinler olduğunun da farkında değillerdi. Tabiî bir de Şapel gediklilerinin dini vardı ama bu da galiba astım gibi irsî bir hastalıktı. Kızlar başka dinler olduğunu nereden bileceklerdi? Zira o güzel taşra kasabasının rahibi dinî münakaşalara meraklı değildi. Adam, gayet iyi iskambil oynar, cemaatinden olan güzellere daima takılırdı. Dodson'ların dini; âdet olan ve toplumun uyduğu her şeye saygı göstermekten ibaretti. Vaftiz olmak şarttı, yoksa insan kilise mezarlığına gömülemezdi. Ölmeden önce de pek açıkça kavranılamayan tehlikelere karşı, rahip tarafından kutsanmak da gerekirdi. Fakat cenazede uygun kimselerin tabutu taşıması, ve törenden sonra nefis jambon ikram edilmesi ve geride mahkeme tarafından kusurlu sayılmayacak bir vasiyetname bırakmak da aynı derecede önemliydi. Bir Dodson'ı aile geleneklerinin ve cemaatin en zengin üyelerinden olmanın gerektirdiği uygun şeyleri yapmamakla hiçbir zaman itham edemezdiniz. Ana babaya itaat, akrabalara sadakat, çalışkanlık, katı bir dürüstlük, tutumluluk, tahta ve bakır kapların diplerinin iyice ovulması, ortadan kalkması imkân dahilinde olan bozuk paraların toplanması, pazarda satmak için birinci sınıf ürünün yetiştirilmesi, daima evden yapılmış şeylerin tercihi bu görevlere dahildi. Dodson'lar çok gururlu bir aileydiler. Onlar özellikle geleneksel görevlerine ve âdetlere uymakla itham etme niyetinde olanları kesin bir şekilde hayal kırıklığına uğrattıkları için gururlanırlardı. Bir çok bakımlardan faydalı bir gururdu bu. Çünkü 'şeref'in, tam bir doğruluk, işi mükemmel yapmak, benimsenen ilkelere bağlılık anlamına geldiğine inanırdı. Toplum birçok üyelerinin değerli taraflarını

---

* *Heresy* (ing.), dine karşı gelmek, ya da aykırı düşünce, Eski Yunanca "seçmek" anlamını gelen bir fiilden türemiştir. (ed.n.)

da, yağlarını ve peynirlerini gayet iyi yapan, bunun aksi olursa çok utanacağını düşünen Dodson sınıfından annelere borçludur. Dürüst ve yoksul olmak Dodson'lara yakışacak bir şey değildi. Yoksul olunmasına rağmen zengin gözükmek de öyle. Ailenin yaşam sloganı 'dürüst ve zengin'di. Ama yalnız zengin değil, sanıldığından daha da varlıklı olmak lâzımdı. Saygı uyandırıcı bir şekilde yaşamak ve cenaze töreninde tabutunu uygun kimselere taşıtmak, önemli bir başarıydı. Fakat vasiyetnamen okunduğu zaman, umulandan daha parasız olduğun, servetini akrabalık derecelerine aldırmadan keyfine göre dağıttığın için diğerlerinin gözünden düşersen, bu başarın da hükümsüz sayılırdı. insan daima akrabalarına karşı uygun şekilde davranmalıydı. Yani, eğer onlar ailenin övüneceği kimseler değillerse, kendilerini sert bir dille tenkit etmeli ama buna rağmen onları mirastan mahrum etmemeliydin. Ailenin pabuç tokalarından ve diğer mallardan onlar da hakları olan payı almalıydılar. Dodson karakterinin en belirli niteliği bunun yapmacıksız, hakikî oluşuydu. Bunun meziyetleri de, kusurları da gururlu, dürüst bir bencilliğin değişik safhalarıydı. Bu bencilik kendi itibarına ve menfaatine aykırı şeylerden iyice nefret eder, uygunsuz akrabayla açık açık, sert sert konuşur, fakat onları hiçbir zaman görmezlikten gelmez ya da terk etmezdi. Bu akrabaları ekmeksiz bırakmazdı. Fakat onların bu ekmeği acı biberle birlikte yemesini isterdi.

Buna benzer geleneksel bir inanç Tulliver'ların da damarlarına işlemişti. Ama bu damarlarda cömertçe bir ihtiyatsızlığın, sıcak bir sevginin ve öfkeli bir atılganlığın beslediği daha güçlü bir kan dolaşıyordu. Mr. Tulliver'ın büyük babasının sık sık, "Ben Ralph Tulliver'ın torunuyum," dediği duyulmuştu. 'Fevkalâde zeki bir adamdı. Kendi kendisini mahvetti." Zeki Ralph'ın lüks bir hayat sürdüğü, azgın atlara bindiği ve daima kendi bildiğini okuduğu anlaşılıyor. Diğer taraftan şimdiye

kadar bir Dodson'ın kendi kendisini mahvettiği duyulmamıştı. Bu ailenin öyle huyları yoktu.

O övülmeye değer Başbakan Pitt ve yüksek fiyatlar çağında yetişen, yaşayan Dodson'larla Tulliver'ların hayat görüşlerini öğrendiniz. St. Ogg's cemiyetinin durumu hakkında bildiklerinizi de buna katarsanız, Dodson'larla Tulliver'ları daha olgun yaşlarında iyice değiştirecek bir etkenin tesiri altında kalmamış olduklarını anlarsınız. Daha sonraki Katoliklik aleyhinde vaazlar devrinde bile birçok kişinin putperestçe fikirleri olması, fakat buna rağmen kendilerini hakikaten dine bağlı kimseler saymaları kabildi. İşte bu yüzden devamlı olarak kiliseye giden Mr. Tulliver'ın kinini ve intikam arzusunu İncil'inin baş sayfasına yazdırmasına şaşmamamız lâzım. Dorlcote Değirmeni'nin bulunduğu o şirin, yeşil bölgenin baş rahibinin aleyhinde söylenecek bir söz de yoktu. Fevkalâde iyi bir ailedendi. Şerefli bir bekârdı. Zarif şeylerle uğraşırdı. Burs kazanmış, pek iyi dereceyle mezun olmuştu. Mr. Tulliver, kiliseyle ilgili her şeye olduğu gibi ona da itaatle karışık bir saygı duyardı. Fakat değirmenci, kiliseyle sağduyunun ayrı ayrı şeyler olduğunu düşünürdü. Sağduyunun ne olduğunu ona kimse öğretemezdi! Tabiat, uygunsuz şartlar altında bir yer bulmaları lâzım gelen bazı tohumları küçük çengellerle silâhlandırır. Tohumlar bu çengelleri sayesinde en uygunsuz yüzeylere bile yapışırlar. Mr. Tulliver'ın üzerine serpilen dinî tohumların buna benzer çengelleri olmadığı için rüzgârla şuraya buraya dağıldıkları anlaşılıyor...

2

Çalı yuva, dikenler içinde kalıyor

İlk felâket darbesinin getirdiği o ıstırap ve heyecanda insanı ayakta tutan bir şeyler vardır. Çok şiddetli bir acının bir uyarıcı etki yapması ve geçici bir güç halini alan bir heyecan yaratması gibi bir şeydir bu. Ondan sonraki değişik hayat ve ağır ağır geçen günler yüzünden ümitsizlik başlar. Çünkü artık ıstırap bayatlamış, verdiği acının etkisini giderecek heyecan ve şiddeti kalmamıştır. Hiçbir şey getirmeyeceğini bildiğiniz, sıkıcı, birbirinden farksız günler geçerken, felâket alışılmış kasvetli bir iş halini alır. İşte böyle zamanlarda insan, ruhundaki o hükmedici açlığı hisseder. Gözler ve kulaklar, sabır ve dayanmayı, memnunluk verici bir hale sokacak bir sırrı, varlığımızla ilgili, henüz bilinmeyen bir sırrı öğrenebilmek için dört açılır.

İşte henüz on üç yaşında olan Maggie de bu en büyük ihtiyaç anıyla karşı karşıya kalacaktı. Kızın her zamanki bilgiçliğine, bir de o pek erken başlayan mücadelenin, içgüdülerle dış gerçekler arasındaki savaşın verdiği tecrübe katılacaktı. Hayalgücü geniş, ateşli, hassas insanların kaderidir bu. Maggie'nin kurtların

kemirdiği tavanarasındaki rafların altında tahta fetişine çiviler çaktığı günler çok geride kalmıştı. Ondan sonraki yıllar ise, Gerçek, Kitaplar ve Hayaller'den meydana gelmiş üçlü bir dünyada öylesine heyecan içinde geçmişti ki, artık Maggie yaşının küçüklüğüne rağmen acayip bir şekilde olgunlaşmıştı. Fakat ihtiyattan, kendine hâkim olma gücünden hâlâ yoksundu. Halbuki bu meziyetler kafaca hâlâ çocuk kalmasına rağmen, Tom'u bir erkek haline sokmuştu. Artık Maggie'nin günleri sakin, hüzünlü bir monotonluğa bürünüyor, bu yüzden de kız her zamankinden daha fazla iç dünyasına sığınmaya çalışıyordu. Babası tekrar çalışacak hale gelmişti, işleri halledilmişti. Adam eski yerinde Wakem'ın müdürlüğünü yapıyordu... Tom, her sabah evden ayrılıyor, akşamları dönüyordu. Evde kaldığı o kısacık saatler boyunca da gitgide daha sessizleşiyordu. Konuşulacak ne vardı ki? Bir gün diğerinden farksızdı. Tom'un hayata karşı duyduğu ve her yönden geri itilerek ezilen o ilgi şimdi bir noktada toplanmıştı. Felâkete hırsla karşı koyma arzusu halini almıştı bu. Annesiyle babasının acayiplikleri çocuğun çok sinirine dokunuyordu. Çünkü bu kusurları yumuşatan o rahat ve zengin eve mahsus hava ortadan kalkmıştı. Çünkü Tom'un keskin bakışlı, sadece maddeyle ilgilenen gözleri vardı. His veya hayal sisleri bu gözleri bulanıklaştıramazdı. Zavallı Mrs. Tulliver'ın artık eski halini bir daha bulamayacağı, sakin sakin evinin işleriyle meşgul olamayacağı anlaşılıyordu. Bunu nasıl yapabilirdi kadın? Kafasının büyük bir memnunlukla ilgilendiği her şey kaybolup gitmişti. O küçük ümitler, plânlar, fikirler, şeker maşasını ilk aldığı günden beri, yani bir çeyrek yüzyıl, dünyayı kendisi için anlaşılır bir hale sokan o hazinesiyle ilgili küçük tatlı endişeler... Bunların hepsi birdenbire kadının elinden alınmış ve o bu bomboş hayatın ortasında şaşkın kalakalmıştı. Başka kadınlara lâyık

görülmeyen bu felâket neden onun başına gelmişti? Cevaplandırılması imkânsız olan bir soruydu bu. Kadın, bu soruyla geçmişle hali mukayese etmeye çalışıyordu. Bu güzel kadının yalnız vücutça değil, kafaca duyduğu huzursuzluk yüzünden gün geçtikçe zayıflayarak çökmesini seyretmek gerçekten acı bir şeydi. Mrs. Tulliver bu yüzden, işi bittikten sonra da boş evde dolaşıp duruyordu. Nihayet annesi için endişelenmeye başlayan Maggie onu arıyor, oturup dinlenmemesi yüzünden sağlığının bozulmasına Tom'un ne kadar sinirlendiğini söyleyerek, kendisini aşağıya indiriyordu. Fakat bu âciz budalalıkla birlikte kadında annelik şefkati de artmıştı. İşte bu yüzden Maggie, Mrs. Tulliver'ın kafa zayıflığı dolayısıyla sebep olduğu ufak fakat yorucu üzüntülere rağmen, zavallı annesine karşı yine de derin bir şefkat duyuyordu. Mrs. Tulliver, Maggie'nin ağır, ellerin kirlenmesine sebep olan işlerden hiçbirini yapmasına izin vermiyordu. Kız, ocak temizleme, tencerelerin diplerini ovma işlerini üzerine almaya kalktığı zaman da bayağı öfkeleniyordu.

"Bırak onu, yavrum," diyordu Mrs. Tulliver. "Yoksa ellerin fena halde sertleşecek... O işler annene düşer. Ben dikiş dikemiyorum. Çünkü gözlerim artık iyi görmüyor..."

Mrs. Tulliver, hâlâ Maggie'nin saçlarını fırçalayarak, itinayla düzeltiyordu. İyice uzamış olan ve bir türlü kıvrılmayan bu gür saçlara da bayağı alışmıştı artık. En fazla sevdiği çocuğu Maggie değildi tabiî. Kız çok başka türlü olsaydı, buna da sevinecekti. Fakat küçük, özel istekleri yüzünden iyice yaralanmış olan kadınca kalbi, bu genç kızın yaşantısında gelecekte dinlenebileceği bir sığınak buluyordu. Daha hayatın başında olan o ellerin bozulmaması için de kendi ellerini berbat hale sokuncaya kadar çalışmaktan hoşlanıyordu.

Annesinin üzüntüyle karışık şaşkınlığı Maggie'yi babasının o sessiz, somurtkan ıstırabı kadar sarsmıyordu.

Bir çocuk gibi başkalarına bağlı olarak yaşayacağı sanıldığı o felçli devrede, dertlerini yarı sezdiği o günlerde Maggie babasına karşı âdeta bir ilhama benzeyen, sel gibi kuvvetli, merhametle karışık bir sevgi duymuştu. Bu yepyeni bir kuvvetti. Kız, babası uğruna en güç bir hayatı bile kolaylaştırmaya hazırdı. Fakat şimdi o çocuksu düşkünlüğün yerini sessiz, sert bir azim almıştı. Bu adamın o eski heyecanlı konuşkanlığı ve neşesiyle de büyük bir tezat teşkil ediyordu. Günden güne, haftadan haftaya daima böyleydi Mr. Tulliver. Bulanık gözleri bir heyecan veya sevinçle de aydınlanmıyordu. Bu orta yaşlı veya ihtiyar kimselerin kasvetli değişmezliği genç tabiatların anlayamayacağı, zalimce bir şeydir. Gülümseme hayatları hayal kırıklığı ve hoşnutsuzlukla sonuçlanan bu insanların yüzlerine yabancıdır artık. Sanki alındaki ve dudakların etrafındaki çizgiler, bu gülümseyişin farkına bile varmazlar. Gülümseme de dostlukla karşılanmadığı için çabucak kaybolur gider. O gençlere özgü elâstiki ruh ise, "Neden bazen sevinip, gülmezler?" diye düşünür. İsteseler gülümsemek onlar için o kadar kolay ki... Hiçbir zaman dağılmayan bu kara bulutlar, daha belli bir ıstırap devrinde şefkat ve merhamet seli gibi akan evlât sevgisine bile bir sabırsızlığın karışmasına sebep olur.

Mr. Tulliver, evden ayrıldığı zaman dışarıda pek fazla kalmıyordu. Pazardan çabucak dönüyor, iş için uğradığı yerlerde de eskiden olduğu gibi oturup konuşması için yapılan davetleri reddediyordu. Kaderine rıza göstermiyordu o. Her ne durumda olursa olsun, daima kırılan gururundaki yaralar sızlıyordu. Kendisine ister samimiyetle, ister soğuk davranılsın buna değişen durumunun sebep olduğunu düşünüyordu. Wakem'ın atla arazide dolaşmak ve işlerin ne halde olduğunu sormak için geldiği günler bile Tulliver'a kendisiyle uzlaşmak zorunda kalan alacaklılarıyla karşılaştığı zamanlar kadar kara gözükmüyordu. Adam, bu alacaklılara olan borçlarını ödemek için para biriktirmek

kararındaydı. Yalnız bunu düşünüyor ve bu uğurda çalışıyordu. Cimrilikten, evindekilerden bir şey esirgemekten hoşlanmayan bu adam, bütün benliğini sarmış olan bu arzunun etkisiyle, gözünden hiçbir şey kaçmayan, bir lokmayı bile diğerlerine çok gören bir insan halini almaya başlamıştı. Yemek ve yakacak konusunda Mrs. Tulliver ne kadar tutumlu davranırsa davransın, yine de kocasını memnun edemiyordu. Kendisi de en bayağı şeylerden başka bir şey yemiyordu. Babasının somurtkanlığı ve evdeki kasvetli hava yüzünden sıkılan, hatta bundan tiksinen Tom, alacaklılara olan borçların ödenmesi konusunda babasını tamamıyla destekliyordu. Zavallı çocuk ilk aldığı ücreti, biriktirilen paraların durduğu teneke kutuya konulması için, tatlı bir başarı hissiyle getirip babasına verdi. Tenekede biriken altınlar değirmencinin gözlerinin ilk defa hafif bir memnunlukla parlamasına sebep oldu. Ama bu pırıltı da pek hafifti ve çabucak da söndü. Zira adam azar azar biriktirilen bu parayla borçlarının ödenmesinin o nefret ettiği yükün kaldırılmasının çok uzun süreceğini hatırlamıştı. Belki buna ömrü de yetmeyecekti. Beş yüz altından fazla olan ve üzerine faiz de binen bir borç haftada otuz şilinle doldurulamayacak kadar derin bir kuyuydu. Buna Tom'un biriktirebildiği miktar da ilâve edilse yine durum değişmeyecekti. Yatmaya çıkmadan önce ucuz olduğu için dalların yakıldığı şöminenin önünde ısınmaya çalışan o dört kişi de bu konuda aynı fikirdeydiler. Mrs. Tulliver'ın kanında Dodson'ların o gururlu dürüstlüğü vardı. Kadın, para konusunda başkalarına karşı haksızlık etmenin, yani onlara borçlu kalmanın ahlaki bir rezalet olduğuna inanacak şekilde yetiştirilmişti. Kocasının 'dürüstçe bir iş yapıp,' şerefine sürülen lekeyi temizleme arzusuna karşı gelmek, onca, günah işlemekten farksız olacaktı. Kadının o karmakarışık kafasında hayali andıran bir fikir de vardı. Mrs. Tulliver alacaklılara bütün borçlar ödendiği takdirde tabak takımlarının

ve çarşaflarının kendisine geri geleceğine inanıyordu. Kadın doğuştan, borcu olan ve bunu da ödemeyen insanların, 'Şu veya bu benimdir,' demeye hakları olmadığına inanıyordu. Kadın zaman zaman Mr. Tulliver, Mr. ve Mrs. Moss'dan bir şey almaya katiyen yanaşmadığı için kendi kendisine söyleniyordu ama adamın evde yapılmasını istediği her tasarrufa da boyun eğiyordu. Hatta bu yüzden yemeklere en ucuz cinsinden baharat koymaktan bile vazgeçmişti. Kadın yalnız bir tek konuda isyan ediyor, Tom'a her zamankinden daha güzel bir yemek yapabilmek için mutfağa bazen usulca bazı şeyler sokuyordu.

Eski tip insanlar olan Tulliver'ların borç konusundaki bu dar görüşleri, geniş ticarî görüşleri ve geniş felsefeleri olan bugünün okuyucularından bir gencin gülmesine sebep olabilir. Çünkü şimdiki inançlara göre her şey, bizim uğraşmamıza lüzum kalmadan kendi kendisine düzelir. Yani, eğer benim iş gördüğüm bakkal, benim yüzümden parasız kalıyorsa, o zaman sakin sakin başka bir bakkalın, başka bir müşteri yüzünden bol bol kâr ettiğini düşünebilirim. Nasıl olsa bu dünyada kötü borçlar olması da lâzım. Yurtdaşlarım yerine ben, kendim böyle bir borç altına girdim diye hoşnutsuzluk duyarsam, o zaman da bencillik etmiş sayılırım. Ben şimdi pek basit insanların hikâyesini anlatıyorum. Bu kimselerin dürüstlük ve şeref hakkında aydınlatıcı şüpheleri de yok tabiî.

Mr. Tulliver bütün o iç kapayıcı üzüntüsüne ve isteklerini bir tek noktada toplamış olmasına rağmen, yine de 'küçük kızı'na karşı sevgi besliyordu. Bu yüzden Maggie'ye ihtiyaç duyuyordu ama kızının yanında olması da onu neşelendirmeye kâfi gelmiyordu. Mr. Tulliver kızını görmek istiyordu ama o babaca sevginin tatlı kaynağına her şeyi gibi bir acılık karışmıştı. Maggie, geceleri dikişini bıraktıktan sonra gidip babasının dizinin dibindeki alçak tabureye oturuyordu. Başını da adamın bacağına

dayıyordu. Kız o anlarda babasının saçlarını okşamasını veya hiç olmazsa kendisini seven bir kızı olduğu için üzüntülerinin biraz yatıştığını gösterecek bir hareket yapmasını öyle istiyordu ki. Fakat artık Maggie'nin küçük okşamalarına ne babası cevap veriyordu, ne de ağabeysi. Halbuki o ikisi Maggie'nin hayatının tanrılarıydılar. Tom, evde geçirdiği o kısa saatler boyunca daima yorgun ve dalgın oluyordu. Babası ise acı acı kızının büyüdüğünü düşünüyordu. Yakında bir kadın olacaktı. Hayatta başarıya nasıl ulaşacaktı? Artık iyice yoksullaştıkları için Maggie'nin iyi bir evlilik yapması ihtimali pek azdı. Tulliver, kızının, kardeşi Gritty gibi yoksul bir adamla evlenmesini ise hiç istemiyor, bunun düşüncesi bile kendisini fena ediyordu. Küçük kızın, Moss halası gibi çoluk çocuk ve çalışmak yüzünden çökmesine dayanamazdı. Bu yüzden mezarında bile rahat yatamazdı. Şahsî tecrübelerinin dar sahasından çıkamamış olan, eğitim görmemiş kafalar devamlı felâketlerin baskısında kaldıkları zaman, iç dünyaları da durmadan tekrarlanan acı ve üzüntülü fikirlerden meydana gelmiş bir âlem halini alır. Aynı kelimeler, aynı sahneler gözlerinin önünde döner döner, bunlara daima aynı hisler eşlik eder. Yılın sonu bu insanları, sanki onlar aynı hareketleri durmadan tekrarlayacak birer makineymişler gibi, başlangıçtaki hallerinde bulur.

Birbirinin aynı günlerin monotonluğunu zaman zaman misafirler bozuyordu. Enişteler ve teyzeler artık daha kısa ziyaretler yapıyorlardı. Tabiî artık yemeğe kalmaları imkânsızdı. Bu mecburiyet Mr. Tulliver'ın daima vahşi bir sessizliğe gömülmesine sebep oluyordu. Bu sessizlik de teyzeler konuşurlarken çıplak, halısız odanın daha yankılı bir hal almasıyla, bu ailevî ziyaretlerin herkes için iyice tatsızlaşmasına sebep oluyordu. Tabiî bu yüzden bu ziyaretler de gitgide seyrekleşmekteydi. Diğer tanıdıklara gelince... Felâkete uğramış insanların etrafını daima bir soğuk hava sarar âdeta. Herkes bu yüzden soğuk bir odadan kaçarmışçasına,

onlardan uzaklaşır. Eşyası, size ikram edecek bir şeyleri olmayan alelâde kadın ve erkekler, artık adam yerine konulmazlar. Bu yüzden onları ziyaret etme sebepleri de, o zavallılarla konuşulacak konular da iyice azalır. Geçmişte kalan o günlerde uygar Hıristiyan toplumunda her zamanki seviyelerinden daha aşağıya düşmüş aileler sıkıcı, kasvetli bir yalnızlık içinde yaşarlardı. Ancak bir mezhepten oldukları takdirde, aynı yere bağlılığın verdiği sıcaklığı duyabilirlerdi...

3

Geçmişten bir ses

Kestanelerin çiçek açmaya başladıkları bir gün, akşamüzeri Maggie sandalyesini dış kapının önüne koyarak oraya oturmuştu... Dizlerinin üzerinde de bir kitap vardı. Siyah gözleri, kitaptan uzaklara kaymıştı. Fakat bu gözlerin sağındaki verandaya sarılmış olan yaseminleri yarıp geçen ve uçuk renkli, yuvarlak yüzüne yaprak şeklinde gölgeler düşüren güneşten bir zevk aldıkları da yoktu. Güneş ışıklarının açıklamadığı bir şeyi arar gibiydi bu siyah gözler. Maggie, her zamankinden daha üzücü bir gün geçirmişti. Babası, Wakem'ın ziyaretinden sonra müthiş bir öfkeye kapılarak önemsiz bir kabahati yüzünden değirmende çalışan çocuğu dövmüştü. Adam, hastalığından sonra yine öyle korkunç bir şekilde hiddetlenmiş ve atını dövmüştü. O sahnenin Maggie'de uyandırdığı dehşet hâlâ geçmemişti. Kız, annesinin akılsızlığı yüzünden ters bir zamanda konuşmasından ve aynı şekilde dayak yemesinden korkuyordu. Maggie'yi dehşete düşüren düşüncelerin en başında, babasının düzeltilmeyecek kadar haysiyet kırıcı bir şey yaparak şimdiki felâketine yeni bir şey

katması ihtimali geliyordu. Dizlerine koyduğu Tom'un eski okul kitabı da bu korkusu yüzünden kıza metanet aşılayamıyordu. Maggie'nin uzaktaki ufku da, kestane ağaçlarını da görmeden dalgın dalgın, etrafta dolaşan gözleri sık sık yaşlarla doluyordu bu yüzden.

Genç kız birdenbire bahçe kapısının gıcırtısı ve çakıllı yolda yürüyen birinin ayak sesleri yüzünden daldığı düşüncelerden uyandı. İçeri bahçeye giren Tom değildi. Başında fok kürkünden şapka, sırtında mavi pelüş yelek olan bir gençti. Sırtına bir torba vurmuştu. Peşinden de etrafına meydan okurmuş gibi bakan benekli bir köpek geliyordu.

Delikanlıyı tanıyan Maggie memnun memnun gülümseyerek, ayağa kalktı. "Ah, Bob, sen misin?" Bob'u tanıması güç olmamıştı. Zira onlara delikanlının cömertliğini unutturacak şekilde bol bol iyilik eden kimseler çıkmamıştı. "Seni gördüğüme çok sevindim."

Bob, sevinçle gülümseyerek, şapkasını çıkardı. "Teşekkür ederim, küçükhanım." Hemen sonra da hissettiği utangaçlıktan kurtulmak için köpeğine bakarak, hiddetle, "Defol bakayım, biçimsiz hayvan," diye homurdandı.

Maggie, "Ağabeyim daha eve dönmedi, Bob," dedi. "O gündüzleri daima St. Ogg's'da oluyor."

Bob, "Şey, küçükhanım..." diye mırıldandı. "Mr. Tom'u görmek hoşuma giderdi tabiî. Fakat ben buraya onun için gelmedim. Şuraya bakın."

Bob, kapısının eşiğine çuvalıyla, iple birbirine bağlanmış küçük kitapları bıraktı. Fakat Maggie'ye göstermek istediklerinin bunlar değil de, kırmızı bir mendile sararak koltuğunun altına sıkıştırdığı paket olduğu anlaşılıyordu.

Kırmızı paketi diğerlerinin üzerine koyarak açtı. "Şuraya bakın," diye tekrarladı. "Küstahlık ettiğimi düşünmeyeceğinizi

umarım, küçükhanım. Fakat elime bu kitaplar geçti. Bunların elinizden gidenlerin yerini alabileceğini düşündüm. Zira sizin resimlerden bahsettiğinizi duymuştum. Bunların içinde de resimler var. *Bakın.*"

Kırmızı mendil açılınca içinden artık emekliye ayrılması lâzım gelen bir 'Keepsake'le sekiz sayfalık 'Portre galerisi' dergisinin birkaç sayısı ortaya çıkmıştı. Bob'un Maggie'nin görmesini istediği de çökük kafası ve geniş boyun atkısıyla IV. George'un bir resmiydi.

Bob, heyecanla sayfaları çevirerek, sözlerine devam etti. "Burada bir sürü 'centilmen' var. Her birinin burnu ayrı ayrı biçim. Kimisi kabak, kimisi peruklu. Herhalde Parlâmento'dan onlar." İlâve etti. "Bunda ise hanımlar var... Kimisi kıvırcık saçlı, kimisi düz... Kimisi başını yana eğerek gülümsüyor, kimisi ise ağlayacakmış gibi bakıyor... Bakın bakın... Bahçede yere oturmuşlar. Eski Konakta balo verildiği zaman evin önünde arabadan inerken seyrettiğim kadınlar gibi giyinmişler. Vay vay vay... Onlarla 'korte edecek' beyler ne kılıktalar acaba? Dün gece on ikiye kadar hep bu resimlere baktım. Ya... Sonunda sanki onlarla konuştuğumu anlamışlar gibi resimlerden bana bakmaya başladılar. Ama... Hay Allah! Ben onlara ne söyleyeceğimi bilemem ki! Onlar daha ziyade size lâyık ahbaplar, küçükhanım. Kitap tezgâhındaki adam paralarını pullarını resimlere verdiklerini söyledi. Bunlar birinci sınıf şeylermiş..."

Delikanlının bu iyi kalpliliği Maggie'ye çok dokundu. "Ve sen onları benim için aldın, öyle mi, Bob? Ne kadar... ne kadar iyisin! Fakat korkarım bunlara bir hayli para vermişsin."

Bob, "Hiç verir miyim?" dedi. "Eğer bunlar satılan resimlerinizin yerini biraz tutacaklarsa, hepsine üç misli para vermeye razıyım. Kitapların gittiğine üzüldüğünüz zaman yüzünüzde beliren ifadeyi hiçbir zaman unutmayacağım. Sanki gözlerimin

önünde asılı bir resimmiş gibi hafızama nakşolmuş bu. Kitap tezgâhın üstünde açık duruyordu. Gözleri, üzüldüğünüz zaman sizin gözlerinize benzeyen bu kadını görünce –bu küstahlığımı affedin, küçükhanım– bu kitabı almak cüretini gösterdim. Sonra da uysun diye içinde beylerin resmi olan o kitabı aldım. Sonra..." Bob, birbirine sicimle bağlanmış olan kitaplara uzandı. "Sizin resim kadar yazıdan da hoşlanacağınızı düşündüm. Onun için de bu kitapları ucuza kapatıverdim. İçleri yazı dolu bunların. O iyi kitaplarla birlikte bunları da getirmemin bir zararı olacağını sanmıyordum. Bana, 'Hayır' demeyeceğinizi umarım. Mr. Tom'un altın meselesinde yaptığı gibi sizin de bunları reddetmeyeceğinizi ümit ederim."

Maggie, "Hayır, hayır," diye cevap verdi. "Bunları reddetmeyeceğim, Beni düşündüğün, benimle Tom'a bu kadar iyi davrandığın için sana minnet duyuyorum. Şimdiye kadar hiç kimse bana bu kadar iyilik etmedi. Benimle ilgilenen bir sürü arkadaşım yok."

"Bir köpek alın, küçükhanım. Onlar Hıristiyanlardan daha iyi dost." Çabucak oradan uzaklaşmak için torbasını almış olan Bob, bunu tekrar yere bırakt. Delikanlı, kendisinden bahsederken sık sık söylediği gibi, gevezeliğe başlayınca bir daha dilini tutamamasına rağmen Maggie gibi bir kızla konuşurken fena halde utanıyordu. "Size Mumps'ı veremem. Çünkü benden ayrılırsa, kalbi kırılır. Ha, ne diyorsun, Mumps? Seni serseri seni!" Mumps, kuyruğunu 'Evet' makamında bir defa sallamakla yetindi. Daha uzun bir cevap vermek niyetinde olmadığı anlaşılıyordu. "Fakat size memnuniyetle bir yavru köpek bulabilirim, küçükhanım."

"Hayır, Bob, teşekkür ederim. Avluda bir köpek var. Benim ayrı bir köpek beslememe izin vermeyebilirler."

"Ah, çok yazık. Halbuki iyi bir köpek yavrusu da vardı. Tabiî iyi cins bir şey istemediğiniz takdirde onu size verebilirdim.

Annesi kukla temsillerinde oynuyor. Görülmemiş derecede akıllı bir hayvan. Bir havlamasıyla, kahvaltıdan güneş batıncaya kadar konuşan adamların çoğundan daha akıllıca lâf ediyor. Kap kaçak satan bir seyyar satıcı var, bence seyyar satıcıların en aşağılıkları böyle adamlar ya neyse; o, 'Toby melez bir sokak köpeği,' diyor. 'Hayvanın bakılacak bir tarafı yok...' Ben de ona, 'Sen de melez bir sokak köpeği değil misin?' diye cevap veriyorum. 'Sana bakan ananla babanın pek matah şeyler olmadıklarını anlar...' Ben öyle bir soy sop düşkünü değilim, ama bir sokak köpeğinin diğerini aşağı görmesine hiç gelemem." Bob, "İyi akşamlar küçükhanım," diye ilâve ederek çabucak torbasını aldı. Zira yine dilini kontrol edemediğinin farkına varmıştı.

"Bir akşam gelip ağabeyimi görmez misin, Bob?" dedi Maggie.

"Evet, küçükhanım... Teşekkür ederim. Başka zaman gelirim. Lütfen kendisine saygılarımı söyleyin. Mr. Tom, boylu boslu bir genç. O bacaklarından uzamaya başladı. Ama bana öyle olmadı."

Bob, çuvalı tekrar indirdi. Bunu taktığı sopanın çengeline bir şey olmuştu.

Mumps'a ilgi göstermesinin sahibini memnun edeceğini sezen Maggie, "Herhalde Mumps'a 'sokak köpeği' demiyorsun," diye gülümsedi.

Bob, merhametle güldü. "Hayır, küçükhanım. Mumps, öyle bir sokak köpeği olmaktan çok uzak... O, Floss Nehri kıyılarında rastlayacağınız melezlerin en iyisi... Ben nehirden kaç defa mavnayla inip çıktım... Biliyor musunuz, kibar beyler bile durup Mumps'a bakıyor. Ama bizimki kibarlara hiç aldırmaz. Kendi işine bakar."

Mumps'ın yüzündeki o genellikle lüzumsuz yere var olan insanları hoş görüyormuş gibi ifade hayvanın bu övgüye gerçekten lâyık olduğunu ortaya koyuyordu.

Maggie, "Suratı pek asık," dedi. "Acaba kendisini okşamama izin verir mi?"

"Tabiî verir. Ve size teşekkür eder. Mumps, insan sarrafıdır. Zencefilli çörekle tavlanacak köpeklerden değildir. Bir hırsızın kokusunu, zencefilli çöreğinkinden önce alır. Öyledir bizim Mumps. Issız yollarda yürürken Mumps'la saatlerce konuşurum. Eğer bir yaramazlık yapmışsam, bunu da daima Mumps'a anlatırım. Mumps'ın benimle ilgili bütün sırları bildiğinden emin olabilirsiniz. Onun bilmediği bir tek sırrım bile yok. O benim başparmağımı da öğrendi."

Maggie, delikanlıya baktı. "Başparmağını mı? O da nesi, Bob?"

"İşte bu, küçükhanım." Bob, insanlarla maymunları birbirinden ayıran o parmağı gösterdi. Delikanlının başparmağı bir hayli kalındı. "Anlayacağınız, pazen ölçerken baş parmağımın çok faydası oluyor. Ben pazen satıyorum. Çünkü o zaman çuvalım bir hayli hafif oluyor. Ayrıca epeyce de pahalı. Bu işte başparmağımın işi büyük. Yarda'nın sonuna parmağımı dayıyorum. Kumaşı da dışarıdan değil, içeriden kesiyorum. İhtiyar kadınlar bunun farkına bile varmıyorlar.

Maggie'nin yüzünde ciddî bir ifade belirdi. "Fakat bu hilekârlık, Bob. Senin böyle şeyler söylemen hoşuma gitmiyor." Bob, pişmanlıkla mırıldandı. "Sahi mi, küçükhanım. O halde size bunu açıkladığım için üzgünüm. Fakat ben Mumps'la konuşmaya alıştım. O insanla durmadan pazarlık eden cimri kadınları aldatmama da aldırmıyor. O kadınlar pazeni bedavaya almak istiyor, yemek parasını nereden bulduğumu düşünmüyorlar bile. Beni aldatmak istemeyenleri ben de aldatmam, küçükhanım. Hay Allah! Ben hakikaten dürüst bir insanımdır. Gerçekten dürüstümdür. Fakat arada sırada benim de canım eğlenmek istiyor. Artık gelincikle avlanmadığım için karşıma avlanacak

fareler yerine o pazarlık meraklısı kadınlar çıkıyor... İyi akşamlar, küçükhanım."

"Güle güle, Bob. Bana kitapları getirdiğin için, çok teşekkür ederim. Yine gel, Tom'u gör."

"Olur, küçükhanım." Bob birkaç adım attı. Sonra durarak yarı döndü. "Eğer o yüzden beni aşağı görüyorsanız, başparmağımla kadınlara oyun oynamaktan vazgeçerim, küçükhanım. Ama doğrusu yazık olur. Hakikaten çok yazık olur. Bunun kadar güzel bir oyun daha bulamam. Sonra... o zaman başparmağımın iri olması ne işe yarar? O vakit ha iri olmuş, ha ufak."

Böylece Bob'a yol gösteren Madonna mevkiine çıkarılmış olan Maggie, istememesine rağmen güldü. Bunu gören hayranının mavi gözleri de parlayıverdi. Bob, bu hayırlı belirtilerden memnun, elini şapkasına götürerek, kızın yanından uzaklaştı.

Burke'ün o ünlü büyük ağıtına rağmen şövalyelik ruhu henüz ölmedi. Bir çok delikanlı ve erkeğin, küçük parmağına veya elbisesinin eteğine bile dokunamayacağını bildiği kadınlara karşı duyduğu o tapmaya benzer histe yaşıyor bu. Sırtına torbasını vurmuş olan Bob, o siyah gözlü genç kıza karşı, sanki savaşa giderken Maggie'nin ismini haykıran, zırhlı bir şövalyeymiş gibi, saygıyla karışık bir hayranlık duyuyordu.

Maggie'nin yüzündeki o neşeli pırıltı çabucak söndü. Ve belki de bu yüzden kızın çehresinde beliren hüznü daha da belirli bir hale soktu. Bob'un hediyesi olan kitaplar hakkında sorulacak sorulara bile cevap verecek halde değildi. Bu yüzden onları alıp yatak odasına çıkardı. Kitapları yere sererek, kendisi de alçak tabureye oturdu. O sırada kitaplara bakmayı da canı istemiyordu. Genç kız yanağını cama dayayarak, neşeli Bob'un kendisinden çok daha mutlu olduğunu düşündü.

Maggie'nin duyduğu o yalnızlık ve hayatının sevinçten yoksun olduğu hissi ilerleyen baharın parlaklığıyla daha da belirli

bir hal almıştı. Babasıyla annesine, onu sevmek ve yetiştirmekte yardım etmiş olan bahçedeki o pek düşkün olduğu köşelere de evdeki hüzün yayılmıştı sanki. Artık güneşte gülümsemiyordu bu köşeler. Zavallı çocuğun tattığı her sevgi, her neşe şimdi ona sızlayan bir sinir ucu gibi geliyordu. Artık Maggie içini müzik yoktu. Ne piyano, ne ahenkli sesler, ne nefis telli sazlar... Halbuki bunlar hapsolunmuş ruhlara has ihtiraslı feryatlarıyla kızın bütün vücudunun titremesine sebep olurlardı. Maggie'nin okul hayatından ise kıza sadece birkaç kitap kalmıştı. Maggie, sıkıntıyla hepsini ezberden bildiğini ve artık o kitapların kendisini oyalayamadığını düşünerek, bunların sayfalarını çevirir dururdu. Zaten kız daha okuldayken bile içlerinde daha fazla şeyler bulunan kitaplar isteyip durmuştu. Orada öğrendiği her şey birdenbire ortasından kopuveren uzun ipliklere benziyordu. Ve şimdi, okul rekabetinin şirinliği de kalmadığı için Telemaque kendisine pek yavan geliyordu. Hıristiyan doktrinleri hakkındaki sert ve kuru sorular da öyle. Onların ne bir tadı, ne bir gücü vardı. Bazen Maggie, kendisini oyalayan hayallerle daha mutlu olabileceğini düşünüyordu. Ah, Scott'un romanlarının, Byron'un şiirlerinin hepsini ele geçirebilseydi! Belki o zaman günlük hayatını kendisine hatırlatan bütün hislerini uyuşturabilirdi. Fakat... aslında onun istediği bu da değildi. O, kendisi bir hayal dünyası yaratabilirdi. Fakat artık hayal dünyasının da kendisini tatmin etmesi imkânsızdı. Kız, bu sert gerçek hayatın kendisine izah edilmesi istiyordu. Sıkıntılı kahvaltı masasına oturmuş olan mutsuz babası... Şaşkın, çocuksu annesi... Saatleri dolduran pis işler... Neşesiz boş zamanlar... Müşfik hareketler ve sözlerle belirtilen bir sevgi ihtiyacı... Tom'un onun neler hissettiğine ve düşündüğüne aldırmadığını acı bir şekilde sezmek... Artık oyun arkadaşı olmadıklarını anlamak... Başkalarından çok kendisinin bütün hoş şeylerden mahrum olması. İşte Maggie bütün bunları anlamasına

yardım edecek, kavradığı için de genç kalbinin üzerine çöken bu ağırlığa dayanabilmesini sağlayacak bir anahtar bulmak arzusundaydı. Kız, "Büyük adamların bildiği hakiki ilim ve irfanı bana da öğretselerdi, belki o zaman hayatın sırlarını da çözebilirdim," diye düşünüyordu. Kitaplarım olsaydı... Bunlardan akıllı kimselerin bildiklerini öğrenirdim..." Azizler ve şehitler Maggie'yi hiçbir zaman şairler ve bilgili kimseler kadar ilgilendirmemişti. Kızın azizler ve şehitler hakkında pek az bilgisi vardı. Kendisine öğretilenler yüzünden de onların Katolikliğin yayılmasına karşı geçici birer engel oldukları ve hepsinin de Smithfield'de öldükleri sonucunu çıkarmıştı.

İşte kız böyle düşüncelere daldığı bir gün birdenbire Tom'un okul kitaplarını unutmuş olduğunu hatırlamıştı. Bunlar sandıkla eve gönderilmişlerdi. Fakat Maggie, bu kitapların da izah edilemeyecek kadar azalmış olduklarını farketti. Artık geride açıla kapatıla iyice eskimiş birkaç cilt kalmıştı. Lâtin grameri ve sözlüğü, Delectus,* yırtık bir Eutropius, eski püskü Vergilius, Aldrich'in Mantık'ı ve insanı sinirlendiren Öklid. Buna rağmen Latince, Öklid ve Mantık o erkekçe bilgiye sahip olabilmek için atılacak önemli adımlar sayılabilirdi. İşte erkekler o bilgi sayesinde her şeyle yetiniyor, hatta yaşadıkları için memnun da oluyorlardı. Aslında Maggie'nin etkili bir bilgi edinme arzusuna başka hisler karışmıyor da değildi. Gelecek denilen o çölde bazen bir serap beliriyordu. Maggie herkesi şaşırtan bilgisi yüzünden şan ve şeref kazandığını hayal ediyordu. İşte böylece ruhunun açlığı ve gurur okşayıcı hayalleri yüzünden bilgi ağacının o çok kalın kabuklu meyvesini dişlemeye başladı. Artık boş saatlerini Latince, geometri ve mantıkla dolduruyor, zaman zaman da bu erkeklere

---

* Latince ve Eski Yunanca metinlerden oluşan, lisan öğrencilerine yönelik bir alıştırma kitabı. (ed.n.)

has konuları anlıyabildiği için de hafif bir zafer hissi duyuyordu. Maggie bir iki hafta kitapları azimle okumaya devam etti. Fakat bazen 'Vadolunmuş topraklara' yalnız başına yola çıkmış gibi bir hisse kapılıyordu. Uzun, sonu belli olmayan bir yolculuktu bu. Maggie, ilk kararının ciddiliği yüzünden Aldrieh'i alarak kırlara çıkıyor, ama sonra kitabı unutarak bir tarla kuşunun kanatlarını pırıldatarak uçtuğu masmavi gökyüzüne, nehrin kenarındaki; telâşla, beceriksizce uçmaya çalışan sutavuklarının hışırdattığı sazlara bakıyordu. O zaman hayretle Aldrich'le adamın canlı dünyasının kendisinden pek uzak olduğunu anlıyordu. Günler geçtikçe Maggie'nin cesareti büsbütün kırılıyordu. Heyecanlı kalbi, sabırlı kafasını yenmeye başlamıştı. Kitabını alarak pencerenin önüne oturduğu zaman nedense gözlerini güneşin yaldızladığı bahçeye dikiyordu. Sonra birdenbire gözleri doluyor ve eğer annesi odada değilse bu ders saatleri hıçkırıklarla sona eriyordu. Kadere karşı isyan ediyor, yalnızlığın ağırlığını hissediyordu. İstediğinden çok farklı olan annesiyle babasına karşı öfke ve nefret duyduğu bile oluyordu. Tom'a karşı da öyle. Kendisini daima dizginleyen, düşünce ve hislerinin sert bir duvar gibi çarptığı ağabeysine de çok kızıyordu. Öfke ve nefreti bir lâv seli gibi sevgisini ve vicdanını örtüyor ve kızın kolaylıkla bir ifrit haline girebileceğini düşünerek korkmasına sebep oluyordu. Öyle zamanlarda çılgınca hayallere dalıyordu. Sıkıcı ve sefil olmayan bir şey bulabilmek için evden kaçmayı düşünüyordu. Büyük bir adama gidebilirdi. Meselâ Walter Scott'a. Ona çok zeki fakat çok mutsuz olduğunu anlatabilirdi. Herhalde o zaman adam kendisi için bir şeyler yapmaya çalışırdı. Fakat Maggie tam bu hayallere dalmışken eve dönmüş olan babası odaya girer, kızının kendisine aldırmadan oturduğunu görünce, "Haydi, haydi," diye şikâyet ederdi. "Terliklerimi de kendim mi arayıp bulacağım?" Bu ses, Maggie'nin kalbine bir hançer gibi saplanırdı. Istırap

çeken yalnız kendisi değildi. Ve o bu azaba sırt çevirmeyi, hatta ondan kaçmayı düşünüyordu.

O akşamüzeri Bob'un neşeli çilli yüzü genç kızın duyduğu hoşnutsuzluğun yön değiştirmesine sebep olmuştu.

Kız şimdi diğerlerinin hissettiklerinden daha büyük ihtiyaçları olmasının mutsuz hayatının bir parçası olduğunu düşünüyordu. Dünyanın en büyük ve en iyi şeyine karşı, bunun ne olduğunu bilmemesine rağmen, derin, ümitsizce bir istek duyuyordu. "Keşke çabucak tatmin olan cehaletiyle Bob gibi olsaydım," diye düşünüyordu. "Veya yapacağı bir işi olan ve başka hiçbir şeye aldırmayarak, kendisini tamamıyla buna veren Tom gibi..."

Zavallı çocuk, başını pencerenin pervazına dayayarak, ellerini sıkıca birbirine kenetleyen, ayağını yere vuran Maggie, dertleriyle yapayalnızdı. Sanki o günün medenî dünyasında ruhu kaçınılmaz mücadelelere hiç hazırlanmamış bir şekilde okuldan çıkan tek kız oydu. Kuşakların ıstıraplı çalışmalar sonunda insan ırkı için hazırladıkları, güçlükle ele geçirdikleri o hazineden payına zayıf bir edebiyat ve yanlış bir tarihten sadece bir iki sayfacık düşmüş olan, Saxon ve misal gösterilmeye değmez diğer krallar hakkında lüzumsuz bilgileri olan, fakat içindeki ve dışındaki dünyayla ilgili, değiştirilmesi imkânsız kanunları bilmeyen tek kızdı o sanki. Âdetleri yöneten bu kanunların ahlâk halini aldığından, itaat ve bağlılık hislerini kuvvetlendirerek din kisvesine büründüğünden haberi olmayan bir tek o vardı âdeta. Maggie, bu dertli gününde, kendisinden başka her kız, ihtiyacın şiddetli ve hislerin coşkun olduğu çocukluk günlerini unutmayan olgun kafalar tarafından seviliyormuş ve korunuyormuşcasına yapayalnızdı...

Nihayet Maggie'nin gözleri pencerenin altına yayılmış olan kitaplara ilişti. Kız, hayallerinden yarı uyanarak sıkıntılı sıkıntılı 'Portre galerisi'nin sayfalarını çevirmeye başladı. Fakat bir iki dakika sonra bunu bir kenara iterek, birbirlerine sicimle bağlanmış

olan küçük kitapları incelemeye koyuldu. *Seyircinin Güzellikleri*, *Rasselas*, *İnsan Hayatı Ekonomisi*, *Gregory'nin Mektupları*... Maggie bu kitaplarda neler olduğunu biliyordu... Sonra *Hıristiyanlık Yılı*... Bu bir ilâhi kitabına benziyordu. Maggie bunu da bir tarafa bıraktı. Fakat Thomas à Kempis? Bu adama okuduğu kitaplarda rastlamıştı. Kız da, herkesin hafızasında tek başına dolaşan bir ismin arkasına takılacak bazı düşünceleri benimserken hissettiği o memnunluğu duydu. Eski, kalın kitabı merakla aldı. Bir çok yerlerde sayfaların uçları kıvrılmıştı. Artık tamamıyla hareketsiz kalmış olan bir el bazı kısımları mürekkeple belirli bir şekilde işaretlemişti. Mürekkep zamanla çoktan kahverengine dönmüştü. Maggie sayfaları, çevirerek o sessiz elin işaret ettiği yerleri okudu.

"Kendine karşı duyduğun sevginin seni dünyada her şeyden fazla yaraladığını bil... Eğer şunu veya bunu arar, kendi arzuna göre zevk almak için şuraya buraya gidersen, hiçbir zaman sakin ve derin olamazsın. Çünkü her şeyde eksik bir taraf olacak, her yerde sana karşı gelecek biriyle karşılaşacaksın... Hem yukarıda ve hem aşağıda, ne tarafa dönersen dön, her yerde aksilikle karşı karşıya geleceksin. Fakat iç huzuruna kavuşmak, ebedî bir tacın zevkini çıkarmak istiyorsan her yerde muhakkak sabır göstermelisin... Eğer şu yüksekliğe erişmek istiyorsan, cesaretle yola çıkmalısın. Kendine karşı olan o gizli, haddinden fazla sevgiyi koparıp, ortadan kaldırmak için baltayı köke indirmelisin. Bütün özel ve dünyevî zevklere de öyle... Tamamıyla yetinilmesi lâzım gelen şeyler bu günaha, insanın kendisini fazla sevmesi günahına bağlıdır. Bu kötü varlık yenilip, kontrol altına alındı mı, bunu büyük bir huzur ve sükûnet izler... Senin ıstırabın, şiddetle günaha teşvik edilenlerin, korkunç belâlara uğrayanların, sınanıp, denenenlerin çektikleri azap yanında pek hafif kalır. Onun için daima diğerlerinin büyük ıstıraplarını hatırlamalısın. Böylece başına gelen küçük dertlere daha kolaylıkla katlanabilirsin. Eğer

bu dertler sana küçük gelmiyorsa, dikkatli ol. Zira sabırsızlığın bunları daha şiddetli bir hale sokabilir... İlâhî sesin fısıltılarını dinleyen ve dünyanın fısıltılarına aldırmayan kulak, kutsal kulaktır. Dışarıdan gelen sesleri değil de, bize içten içe ders veren Hakikati dinleyen kulaklar kutsaldır..."

Maggie bu satırları okurken, huşunun sebep olduğu garip bir heyecan duydu. Sanki o dalmış gitmişken ruhları hareket halinde olan varlıklardan bahseden ağır, haşmetli bir müzikle uykudan uyanmıştı. O sessiz elin işaret ettiği, kahverengi mürekkepli kısmından bir diğerine geçiyordu. Okuduğunun farkında değildi. Sanki hafif, alçak bir sesin kendisine anlattıklarını dinliyordu.

"Neden burada etrafına bakmıyorsun? Dinleneceğin yer burası değil ki. Senin yerin cennette olmalı. Büyük dünyevi şeyleri, onlar seni yoluna gönderirlerken, uzaktan seyretmelisin. Her şey geçer. Sen da beraber... Onlara sıkı sıkı yapışmamaya çalış. Yoksa onlara karışır ve ortadan kalkarsın... Bir insan bütün servetini de verirse, yine hiçbir şey vermemiş sayılır. Eğer günahlarının kefareti olarak papazın verdiği cezayı yerine getirse, yine de fazla bir şey yapmış sayılmaz. Bütün bilgiye sahip de olsa, yine de hakikatlerden çok uzakta kalır. Ateşli bir dindar fevkalâde erdemli bir insan da olsa, yine de birçok eksiklikleri vardır. Daha doğrusu en gerekli olan şey onda yoktur. Bu nedir? Kendi kendisini terketmek, benliğinden çıkmaktır bu. İnsanın kendisine karşı duyduğu sevgiden tamamıyla sıyrılmasıdır.

Sana daima söyledim, yine de söylüyorum. Kendi kendini terk et. Şahsına karşı duyduğun sevgiyi yen. O zaman büyük bir iç huzuru duyarsın... O vakit bütün boş hayaller, kötü üzüntüler ve lüzumsuz dertler senden uzaklaşır. O lüzumsuz sevgi ölür."

Maggie derin bir nefes alarak, sanki birdenbire karşısında beliren bir hayali daha iyi görmek istiyormuş gibi gür saçlarını geriye itti. İşte hayatla ilgili bir sırrı öğrenmişti. Bunun yardımıyla

diğer bütün sırlardan vazgeçecekti. İşte karşısında yüksek bir zirve vardı. Dış dünyayla ilgili şeylerin yardımına ihtiyacı olmadan oraya tırmanabilecekti. İşte anlayış, kudret ve fetihti bu. Bunları, üstün Öğretmenin sesini duyurmak için beklediği kendi ruhunun yardımıyla elde edebilecekti. Bir problemin çözümünün çabucak kavranması gibi Maggie de birdenbire kısacık hayatındaki ıstıraplara, bütün kalbiyle kendi zevklerine erişmeyi istemesinin sebep olduğunu anladı. Hem o bu zevkleri, sanki bunlar kâinatın merkeziymişler gibi ateşle istemişti. Kız ilk defa kendi arzularının tatminine baktığı o görüş açısını değiştirebileceğini anladı. Artık kendi hayatına, ilâhi bir kudretin idare ettiği bir bütünün önemsiz bir parçası olarak bakabilecekti. Maggie, eski kitabını okudu, okudu. Görünmeyen Öğretmenle yapılan konuşmayı, ıstırabın aldığı şekilleri, bütün gücün kaynağını heyecanla izledi. Bir ara kendisini aşağıya çağırdılar. Maggie odasına döndükten sonra tekrar kitabı açtı. Güneş söğütlerin arkasında kaybolunca ya kadar okudu okudu. Şimdide rahat edemeyen o sabırsız hayalgücüyle, güneşin sönükleşen ışıkları altında nefsini yenmek ve bağlılığını göstermek için plânlar yaptı. Rahibin satırlarını ilk defa keşfetmenin verdiği o ateş yüzünden, uzun zamandan beri aradığı şeye ancak feragat sayesinde kavuşacağını, ancak bu şekilde tatmin olacağını sanıyordu. Yaşlı rahibin yazdıklarında gizli olan asıl gerçeği farketmemişti. Uzun yıllar yaşamadıkça bunu anlaması da imkânsızdı. Feragatin de bir ıstırap, fakat bile isteye dayanılan bir ıstırap olduğunu bilmiyordu. Maggie hâlâ mutluluk peşindeydi. Artık bunun anahtarını bulduğu için de kendisinden geçmişti adeta. Doktrinlerden, sistemlerden, mistisizmden, mürakabeden haberi yoktu. Fakat çok gerilerde kalmış olan Orta Çağlardan gelen bu seste insan ruhlarının inanç ve tecrübeleri birleşmişti. Maggie için de bu hiç şüphe edilemeyecek bir haberden farksızdı.

Kitap tezgâhından altı peniye satın alabileceğiniz bu eserin bugün bile mucizeler yaratmasının, acılıkları tatlı bir hale sokmasının sebebi bu sanırım. Buna karşılık pahalı vaazlar, yeni çıkan ilmî eserler hiçbir şeyi değiştiremiyorlar. O satırları kalbinin yardımını bekleyen bir el yazmış. Yalnız, gizli bir ıstırabın, mücadelenin, inanç ve zaferin hikâyesi bu. Bu kitap kanayan ayaklarıyla taşlarda yürüyenlere ıstıraba dayanmasını öğretmek için kadife yastıklar üzerinde yazılan o eserlerden değil. Onun için de bu insan ihtiyaçlarının ve insanca tesellilerin hiçbir zaman ortadan kalkmayacak bir anıtı olarak kalacak. Yüzyıllar önce hisseden, ıstırap çeken ve feragati seçen bir ağabeyin sesi bu. Belki manastırdaymış. Başı traşlıymış, yünlü cüppe giyiyormuş. İlâhi okuyup, uzun uzun oruç tutuyormuş. Bizimkinden tamamıyla başka bir dilde konuşuyormuş. Fakat o da aynı yüksek, sessiz gökkubbesinin altında yaşamış. Aynı ihtiraslı istekleri varmış. Aynı şekilde çabalamış, yenilgiye uğramış. Bizimle aynı yorgunluğu hissetmiş.

Modası geçmiş aileler hakkında yazı yazarken insan bazı şeylerin üzerinde ısrarla durmak zorunda kalıyor. Meselâ şiddetin... Yüksek sosyeteyle ilgisi olmayan bir şey bu. Çünkü o toplumda prensipler ve inançlar son derecede basittir. Ancak hafif ve zarif bir alayla dokunulabilecek konular ele alınır. Tabiî buna karşılık yüksek sosyetenin iyi şarabı ve kadife halıları, operaları, periler ülkesini hatırlatan balo salonları ve altı hafta birbiri arkasına verilen ziyafetleri vardır. Sıkıntısını safkan atlara binerek giderir. Kulüpte tembellik eder. Krinolinli eteklere fazla yaklaşmamaya çalışır. Bilim kısmıyla Faraday meşgul olur, dinle ise en kibar evlerde rastlanılan üstün papazlar. Yüksek sosyetenin inanca ihtiyacı ya da zamanı var mıdır? Fakat hafif istihzanın tül gibi kanatları üzerinde uçan yüksek sosyete pahalı bir gösteridir. Bunun, kötü kokulu, kulakları sağır eden imalâthanelere tıkılmış, madenlere sıkıştırılmış, fırınlar önünde terleyen, karbonik asitin

baskısı altında ören, öğüten, döven geniş ve uğraşıya dalmış bir millî hayata ihtiyacı vardır. Killi veya kireçli mısır yetişen topraklardaki, yağmur yağdığı zaman kasvetli bir hal alan evlere ve kulübelere dağılmış, koyunların geçtiği patikalarda dolaşan millî bir hayata... Bu geniş millî hayatın temeli şiddettir. İhtiyaçların şiddetidir bu. Ve millî hayatı yüksek sosyetenin ve hafif istihzanın devamı için lüzumlu faaliyetlere zorlar. O ağır yılları, uzun koridorların yumuşatmadığı aile kavgaları arasında, halısız soğuk yerlerde geçirir. Böyle şartlar altında, o binlerce ruhtan çoğunun da şiddetli bir inanca ihtiyaçları olur. Bu zevk vermeyen hayat fazla düşünmeye alışmamış kafaların bile bir çözüm aramalarına sebebiyet verir. Kanepeniz sizi rahatsız ettiği zaman bunun içine ne doldurulmuş olduğunu sorduğunuz gibi. Halbuki kuş tüyü ve o mükemmel Fransız yayları böyle bir soruya lüzum göstermezler. Bazıları şiddetle 'cin'e inanırlar. *Translarını* veya teselliyi cinde ararlar. Fakat geri kalanlar, yüksek sosyetenin 'şiddetli ilham' veya 'şevk' dediği şeyi ararlar. Yüksek mükâfatların olmadığı bu hayatın gayesini teşkil edecek, kol ve bacakların yorgunluktan ağrıdığı, insanca bakışların sertleştiği zaman onlara sabır verecek, sevgiyi besleyecek bir şeyi ararlar. Bu muhakkak ki şahsî arzuların dışında bir şeydir. Buna feragat ve kendimizden başkalarına karşı duyulan sevgi de dahildir. Zaman zaman böyle bir şevk en derin ihtiyaçtan doğan tecrübenin yankılı sesini duyar, işte çocuk yüzü ve farkına varılmayan ıstıraplarıyla Maggie de böyle bir sesin uzun zaman yaşayan titreşimlerini hissetti ve bu sayede, yalnız yıllarında kendisine yardım eden bir ümide de kavuşmuş oldu. Kız böylece yerleşmiş otoritelerin veya tayin edilmiş rehberlerin yardımı olmadan kendi kendisine bir inanç yarattı. Çünkü bu otoriteler ve rehberler yanında değillerdi. Halbuki Maggie'nin ihtiyacı âcildi. Maggie'yi tanıdığınıza göre, onun bu feragate mübalâğa, dikkafalılık, gurur ve tezcanlılık kattığını

öğrendiğiniz zaman herhalde şaşırmazsınız. Kızın hayatı kendisi için hâlâ bir dramdı. Bu yüzden de kendisinden rolünün büyük bir ateşle oynanmasını istiyordu.

İşte bu yüzden dış hareketlerinde mübalâğaya kaçarak sık sık mütevazilikten uzaklaştığı oldu. Zaman zaman fazla yükseklerde uçmağa kalktığı için zavallı, yarı çıkmış kanatları çamur içinde yere inmek zorunda kaldı. Meselâ teneke kutudaki paralara bir şeyler katmak için dikiş dikmeye karar verdi. Fakat dikilecek şeyleri sessiz sedasız, tanıdıkları vasıtasıyla elde etmeye çalışacağı yerde, o şiddetli nefse eza arzusuyla gidip plânını St. Ogg's'daki kumaşçıya açıkladı. Tom'un bu lüzumsuz hareketi yüzünden kendisini azarlamasını da büyük bir haksızlık ve hata olarak karşıladı.

Tom, "Kız kardeşimin böyle şeyler yapması hoşuma gitmiyor," dedi. "Ben borçların ödenmesini sağlayacağım. Senin kendini alçaltmana lüzum yok."

Bu kısa konuşmada muhakkak ki realistlikle kendini zorla kabul etme arzusundan başka şefkat ve cesaret de vardı. Fakat Maggie, altın zerreciklerine bakmayarak, bunları maden cürufu sandı. Tom'un sitemini, taşımak olduğu yüklerden biri saydı. O uzun gecelerde Maggie Tom'un kendisine çok sert davrandığını düşündü. Kendisi onu bu kadar sevmesine karşılık ağabeysi daima haşindi. Sonra da bu sertlikle yetinmeye, başka bir şey istememeye karar verdi. Bencillikten vazgeçmeye karar verdiğimiz zaman daima bu yolu tercih ederiz. Palmiye dallarının büyüdüğü tahammül ve cefaya katlanma yolunu... Hiçbirimiz de yaprak çelenklerin dağıtılıp, takılmadığı o dik hoş görürlülük, âdil müsamaha ve kendi kendini kabahatli bulma patikasını istemeyiz.

Virgilius, Öklid ve Aldrich'in eski kitapları, bilim ağacının o buruşuk meyveleri bir tarafa atılmıştı artık. Çünkü Maggie akıllı kimselerin düşüncelerini paylaşmak arzusuna, o boş ihtirasa sırt çevirmişti. Kız o ilk ateşli günlerde, kitaplara duyduğu ihtiyacı alt

etmiş olduğunu düşünerek, o eserleri zaferle fırlatıp atmıştı. Eğer onlar kendisinin olsaydı, o eserlere bir daha ihtiyaç duymayacağına iyice inandığı için, hepsini de yakacaktı. Maggie, artık daima, heyecanla üç eseri okuyordu. *İncil*, Thomas à Kempis ve ilâhiler diye aşağı görmekten vazgeçtiği *Hıristiyanlık Yılı*. Bunlar kızın kafasından, ritmik hâtıralardan meydana gelmiş devamlı bir sel halinde akıyorlardı. Maggie, dikiş iğnesini ustalıkla kullanırken düşünecek bir konu aramak zorunda kalmıyordu. Çünkü bütün tabiatı ve hayatı bu yeni inancının ışığı altında görmesini şevkle, heyecanla öğrenmeye başlamıştı. Maggie gömlekler ve yanlışlıkla 'basit' adı verilen diğer eşyaları dikiyordu. Maggie için hiç de basit bir iş değildi bu. Zira kol veya manşet gibi şeylerin insanın daldığı bir sırada tersden dikilivermek gibi bir merakları vardı.

Uslu uslu dikişinin üzerine eğilmiş olan Maggie'yi seyretmek hakikaten zevkliydi. Hapsolunmuş ihtirasların sebep olduğu volkanik sarsıntılara rağmen kızın o yeni iç dünyası yüzünü hafif, müşfik bir ışıkla aydınlatıyordu. Bu kızın yavaş yavaş tatlılaşan renklerini ve çiçeklenen gençliğini daha da güzel bir hale sokmaktaydı. Annesi kızdaki bu değişikliğin farkındaydı. Kadın, hayret ve şaşkınlıkla Maggie'nin "iyi bir kız gibi büyüdüğünü," düşünüyordu. Bu inatçı çocuğun bu kadar itaatli olması, istediklerini yaptırmaktan kaçınması hakikaten şaşılacak bir şeydi. Maggie, dikişten başını kaldırdığı zaman annesinin gözlerini kendisine dikmiş olduğunu farkediyordu. Mrs. Tulliver sanki yaşlı vücudunun ihtiyacı olan sıcaklığı bu iri, genç gözlerden alacaktı. Kadın bu uzun boylu, esmer kızını sevmeye başlamıştı. Evde gurur ve endişeyle itina gösterebileceği tek 'eşya' oydu. Maggie ise, süslenmek konusundaki o sofuca arzularına rağmen, saçları konusunda annesinin isteklerine boyun eğiyordu. Kadın o gür saçları örerek, o eski çağların acınacak modasına göre bunları taç gibi Maggie'nin başına sarıyordu.

Mrs. Tulliver, "Annenden bu küçük zevki esirgeme, yavrum," diyordu. "Bir zamanlar saçların yüzünden az üzüntü çekmedim."

Annesini yatıştıracak, birlikte geçirdikleri uzun günü neşelendirecek bir şey bulduğuna sevinen Maggie de bu yersiz süse razı oluyor, eski elbiselerine rağmen, taç gibi örgülü saçlarıyla bir kraliçeye benziyordu. Fakat kız aynaya bakmaya pek yanaşmıyordu. Mrs. Tulliver kocasının dikkatini Maggie'nin saçlarına veya kızın beklenmedik diğer meziyetlerine çekmekten çok hoşlanıyordu. Fakat Mr. Tulliver daima ona aynı haşin cevabı vermekteydi.

"Ben daha önce onun ne olacağını anlamıştım. Bu benim için yeni bir şey değil. Fakat onun daha alelâde bir kız olmamasına üzülüyorum. Zira Maggie'nin ziyan olacağından şüphem yok. Ona lâyık olanlar kendisiyle evlenmekten kaçınacaklar."

Maggie'nin zarif vücudu ve ince düşünceleri adamın sıkıntısını büsbütün artırıyordu. Maggie, yalnız kaldıkları zaman kendisine çekine çekine bir mutluluk halini alan dertlerden bahsettiği veya ona bir kitaptan bir kısım okuduğu zaman değirmenci sabırlı sabırlı oturup kızını dinliyordu. Bütün bunları kızının iyiliğinin bir parçası kabul etmekteydi. Bu yüzden de adam bahtsızlığı dolayısıyla büsbütün üzülüyordu. Çünkü o felâketler kızının geleceğini mahvetmişti. Ateşli bir amaç ve tatmin edilmemiş bir kincilikle dolu bir kafada yeni düşüncelere yer yoktur. Mr. Tulliver, ruhî teselli aramıyordu.

Onun bütün istediği o gurur kırıcı borçlu durumundan kurtulmak ve intikam almaktı...

BEŞİNCİ KİTAP

BUĞDAY VE BURÇAK

1

Kızıl koruda

Ailenin o uzun oturma odasının iki ucunda birer pencere vardı. Bunların birinden küçük tarlalar, Ripple Çayı ve Floss'un kıyıları gözüküyordu, diğerinden ise değirmenin avlusu. Maggie, o pencerenin önünde otururken Mr. Wakem'ın her zamanki gibi o güzel yağız atıyla değirmenin avlusuna girdiğini gördü. Fakat adam her zamankinin aksine yalnız, değildi. Yanında da biri vardı, bir pelerine sarılarak, bir midilliye binmiş olan bir genç. Maggie daha Philip'in geri dönmüş olduğunu düşünme fırsatını bulamadan baba oğul pencerenin önünden geçtiler.

Philip şapkasını çıkararak, kıza selâm verdi. Yan gözle bu hareketi farkeden avukat ise çabucak dönerek onlara baktı.

Maggie telâşla pencereden çekilerek, dikişini yukarı götürdü. Çünkü Mr. Wakem bazen içeri girerek defterleri kontrol

ediyordu. Maggie, Philip'le karşılaşmalarının hem onun hem de kendi babası yüzünden iyice tatsızlaşacağını düşünüyordu. Belki günün birinde Philip'i görebilecek, onun elini sıkarak artık arkadaşlık etmelerinin imkânsız olmasına rağmen ona eski günlerde Tom'a yaptığı iyiliği ve kendisine söylediği sözleri daima hatırladığını anlatacaktı. Philip'i tekrar görmek Maggie'yi üzüp şaşırtmamıştı. Kız çocukken ona karşı duyduğu minnet ve merhameti unutmamıştı. Philip'in ne kadar zeki olduğunu da hâlâ hatırlıyordu. Yalnızlığının ilk haftalarında kız kendisine iyilik eden kimselerin arasında sık sık Philip'in de hayalini görmüş, birlikte konuştukları zaman olduğu gibi, "Keşke o benim ağabeyim, öğretmenim olsaydı," diye düşünmüştü. Fakat bu istek de, kendi arzularını yerine getirmekle ilgisi olan diğer rüyalar gibi kızın kalbinin derinliklerine gömülmüştü. Zaten Philip de dışarıda geçirdiği yıllar yüzünden değişmiş olabilirdi. Belki o iyice dünyaya bağlı bir insan olmuştu. Maggie'nin kendisiyle konuşmasını da istemeyecekti. Fakat şimdi kız Philip'in yüzünün hiç değişmemiş olduğunu farketmişti. Harikulâde bir şeydi bu. Philip'in yüzü o çocuksu dalgalı saçlı, gri gözlü, ince hatlı, uçuk çehrenin daha erkekçe ve büyükçe bir kopyesiydi işte o kadar. Sonra o sakatlık Maggie'nin eskiden duyduğu o merhametin canlanmasına sebep olmuştu. Kız, bütün o düşüncelerine rağmen şimdi Philip'e birkaç kelime söylemenin pek hoşuna gideceğini seziyordu. Belki o eskiden olduğu gibi yine çok üzgündü. Maggie'nin kendisine şefkatle bakmasını arzu ediyordu. Maggie, "Acaba gözlerimi beğendiğini hatırlıyor mu?" diye düşündü. Ve hemen dört köşe aynaya baktı. Kız bunu ters çevirmişti. Tam aynayı düzeltmek için yerinden kalkacaktı ki kendisini toplayarak dikişini kaptı. Artan arzularını yatıştırmak için, kendisini ilâhileri hatırlamaya zorladı. Philip'le babasının

yoldan geri döndüklerini görünceye, yani rahatça aşağıya inebileceğini anlayıncaya kadar da buna devam etti.

Haziranın sonlarındaydı. Maggie, tek zevki olan o günlük yürüyüşleri uzatmaktan hoşlanıyordu. Fakat o gün ve ertesi günü bitirilmesi lâzım gelen dikişlerle uğraştığı için bahçe kapısından ileriye gitmedi. Açık hava ihtiyacını bahçede oturarak giderdi. St. Ogg's'a gitmek zorunda olmadığı günler kız sık sık tepenin arkasındaki düzlüğe kadar yürümekten hoşlanırdı. Pek alçak olan ve tepesinde ağaçlar bulunan tepe Dorlcote Değirmeni'ne giden yolun yanındaydı. "Pek alçak," diyorum, çünkü bu tepe aslında bir kümbeltiden farksızdı. Fakat bazı anlarda tabiat böyle bir kümbeltiyi bile kaderi etkileyecek bir vasıta haline sokmasını bilir. İşte onun için sizden üzerinde ağaçlar bulunan, Dorlcote Değirmeni'nin ve onun arkasındaki mırıldanarak akan Ripple'ın çevrelediği o güzel tarlaların solunda üç yüz elli metre uzunluğunda tabiî bir duvar meydana getiren bu tepeyi gözlerinizin önünde canlandırmanızı istiyorum. Bu tepenin düzlüğe doğru indiği yerde bir yol vardı. Eski bir taş ocağı yüzünden delik deşikti bu yol. Fakat taş ocağı hakikaten o kadar eskiydi ki, çukurlar ve tümsekler, çalılar ve ağaçlarla, bazı yerlerde de otlarla kaplanmıştı. Koyunların durmadan dişlediği bu otlar bir türlü uzayamazdı. Maggie çocukluk günlerinde Kızıl Koru denilen bu yerden pek korkar ve oraya gidebilmek için bütün kalbiyle Tom'un cesaretine inanmaya çalışırdı. Maggie'ye her çukurda vahşi hayvanlar ve haydutlar varmış gibi gelirdi. Fakat şimdi Kızıl Koru Maggie'nin hoşuna gidiyordu. Durmadan dümdüz kırlara bakan gözler için sarp kaya ve uçurum minyatürlerinin çekici tarafları vardır. Maggie, yazın çimlerle kaplı bir çukura, yukarıdan aşağıya doğru eğilmiş bir dış budak ağacının gölgesine yerleşip oturmaya ve böceklerin vızıltısını dinlemeye bayılıyordu. Sessizliğin elbisesine takılmış küçücük çanlardı bunlar. Genç

kız, gök mavisi yaban sümbüllerini yakalayıp evlerine göndermek ister gibi yukarıdaki yaprakları yararak aşağıya süzülen güneş ışınlarını seyretmeye de doyamıyordu. Bu haziran ayında yabangülleri de olanca güzellikleriyle açmışlardı. Maggie'nin dikişleri teslim ettikten sonra serbestçe dolaşabileceği o ilk gün başka tarafa değil de Kızıl Koru'ya doğru yürümesinin bir sebebi de bu yabangülleriydi. Bu yürüyüşler Maggie'nin o kadar hoşuna gidiyordu ki, kız bazen o feragat ateşiyle kendisini sık sık bu zevke bırakmaktan vazgeçmesi lâzım geldiğini bile düşünüyordu.

Belki şimdi onu sevdiği yoldan ilerler ve İskoç köknarlarının arasından geçerek koruya girerken görebiliyorsunuz. Uzun boyu, ailenin büyüklerinden kalma, iri delikli ağa benzeyen ipek şalın yarı örttüğü eski eflâtun elbisesi kolaylıkla seçilebiliyor. Maggie artık kendisini kimsenin gözetleyemeyeceğinden emin olduğu için şapkasını çıkararak, bunu koluna bağlıyor. Görenler onun on yedi yaşından büyük olduğunu sanırlar. Belki bunun sebebi bakışlarındaki teslimiyet ve hüzün. Artık o siyah gözlerde eski merak ve huzursuzluk yok. Büyük durmasının bir sebebi de geniş göğüslü vücudunda ilk kadınlık izlerinin belirmiş olması. Gençliğinin ve sıhhatinin, istediği veya istemediği güçlüklere karşı koymasında büyük yardımları olmuş. Kendi kendisini cezalandırmak için sert yerde yattığı geceler yüzünde belirli bir iz bırakmamış. Gözleri berrak, esmer yanağı taze, dolgun dudakları kıpkırmızı. Siyah saçları, esmer teni ve boyunu daha uzun gösteren simsiyah örgüleriyle, çok seviyormuş gibi baktığı o ulu İskoç köknarlarıyla aralarında bir akrabalık varmış gibi duruyor. Fakat insan ona bakarken kızın içindeki huzursuzluğu da seziyor. İçinde birbirine zıt hislerin kaynaştığı ve pek yakında şiddetli bir çarpışma olacağı belli. Hakikaten kenarsız bonelerin çevrelediği o yaşlı yüzlerde görülen sakin ifade, güçlüklere karşı koyan bu gençliğe hiç yakışmıyor. İnsan, söndüğü sanılan ıslak odundan

alevlerin fışkırması gibi, o gözlerde anî bir ihtirasın belirmesini ve o sükûnu bozmasını bekliyor.

Fakat Maggie o sırada hiç de huzursuz değildi. Kız sakin sakin temiz taze havanın zevkini çıkarıyor, dalların kırık uçlarının eski fırtınaların eseri olduğunu düşünüyordu. Fakat bu fırtınalar o kızıl gövdelerin daha da yükselmelerine sebep olmuşlardı. Lâkin kız hâlâ yukarı doğru bakarken akşam güneşinin önündeki çimenli patikaya yürüyen birinin gölgesini düşürdüğünü farketti. Hayretle hafif bir hareket yaparak başını eğdi ve Philip Wakem'ı gördü. Delikanlı şapkasını çıkararak onu selâmladı, sonra da kıpkırmızı kesilerek kıza doğru geldi ve elini uzattı. Maggie de hayretinden kızarmıştı. Fakat hemen sonra şaşkınlığının yerini memnunluk aldı. Elini uzatarak eğildi. Önünde duran sakat vücuda büyük bir samimiyetle baktı. Gözleri çocukluğunda duyduğu hisleri aksettiriyordu. O hislerin hâtırası hiçbir zaman silikleşmemişti. İlk konuşan da yine Maggie oldu.

"Beni korkuttun," diye hafifçe gülümsedi. "Şimdiye kadar burada hiç kimseyle karşılaşmadım. Nasıl oldu da burada dolaşmaya çıktın? Yoksa beni görmeye mi geldin?"

Maggie'nin kendisini tekrar bir çocuk gibi gördüğünü anlamamak kabil değildi.

Mahçupluğu hâlâ geçmemiş olan Philip, "Evet, öyle," dedi. "Seni görmeyi çok istiyordum. Dün evinin yakınında, nehrin kıyısında durarak uzun uzun bekledim. Yürüyüşe çıkıp çıkmayacağını anlamak istiyordum. Fakat sen gelmedin. Bugün tekrar bekledim. Gittiğin yolu da gördüm. Seni gözden kaybetmemeye çalışarak tepenin gerisindeki kıyıdan indim. Bana kızmadığını umarım."

Maggie, samimî bir ciddiyetle, "Hayır," diye cevap verdi. Sonra da Philip'in birlikte gelmesini istiyormuş gibi yürümeye başladı. "Geldiğine çok memnun oldum. Çünkü ben de seninle

konuşma fırsatı arıyordum. Uzun yıllar önce Tom'a ve tabiî bana ne kadar iyi davrandığını hiçbir zaman unutmadım. Fakat bizi iyice hatırlıyacağını pek sanmıyordum. O günlerden sonra Tom'la benim başıma bir sürü dert geldi. İnsan bir derde uğramadan önceki yılları sık sık düşünmekten hoşlanıyor."

Philip çekine çekine mırıldandı. "Benim seni düşündüğüm gibi, senin de beni sık sık düşünmüş olmana inanamıyorum. Biliyor musun, buradan uzaktayken senin bir resmini yaptım. Kütüphanede o sabah beni hiçbir zaman unutmayacağını söylediğin anı hatırlatan bir resmini..."

Philip cebinden büyük bir minyatür mahfazası çıkararak açtı. Genç kız yıllar önceki Maggie'yi görür gibi oldu. Masaya dayanmış, siyah saçlarını kulaklarının arkasına atmıştı. Acayip, hülyalı gözlerle uzaklarda bir noktaya bakıyordu. Resim sulu boyayla yapılmıştı. Bir portre olarak da hakikaten sanat değeri vardı.

"Hay Allah!" Maggie, gülüyordu. Memnuniyetinden de kızarmıştı. "Ne acayip bir kızdım. O pembe elbiseyi, saçlarımı bu şekilde taradığım halimi hâlâ hatırlıyorum. Hakikaten çingeneye benziyormuşum." Kısa bir duraklamadan sonra ilâve etti. "Herhalde hâlâ çingene gibiyim... Beni umduğun gibi buldun mu?"

Bunlar flörtten hoşlanan bir kızın sözleri olabilirdi. Fakat Maggie'nin Philip'e diktiği parlak gözlerinde cilveden eser yoktu. Genç kız delikanlının yüzünün şimdiki halini beğenmesini hakikaten istiyordu. Fakat o arada Maggie'nin hayranlık ve sevgi karşısında duyduğu o doğuştan zevk yeniden uyanmıştı. Philip'le gözgöze geldiler. Delikanlı sessizce, uzun bir an ona baktı. Sonra da usulca, "Hayır, Maggie," dedi.

Maggie'nin yüzündeki o sevinçli ifade silinir gibi oldu. Kızın dudakları da hafifçe titremeye başlamıştı. Göz kapakları gözlerini yarı örttü. Fakat Maggie başını çevirmedi. Philip hâlâ onu süzüyordu.

Sonra delikanlı ağır ağır, "Sen tahmin ettiğimden çok daha güzel olmuşsun," diye mırıldandı.

Maggie, memnuniyetinden eskisine nazaran daha da kızardı. "Sahi mi?" Dönerek birkaç adım attı. Sanki bu yeni fikre alışmaya çalışıyormuş gibi sessiz sedasız ileriye doğru bakıyordu. Kızlar gösteriş için elbise lâzım olduğuna çok inanırlar. Maggie de bu yüzden aynaya bakmaktan vazgeçtiği zaman, çehresini inceleme arzusundan ziyade süse düşkünlüğüne bir son verdiğini düşünmüştü. Kendisini şık, zengin genç kızlarla mukayese ederken, sırf yüzü sayesinde etrafı etkileyebileceği aklına bile gelmemişti. Bu sessizlik Philip'in hoşuna gitmişe benziyordu. Maggie'nin yanında yürüyor ve onun yüzüne bakıyordu. Bundan başka hiçbir isteği yokmuş gibi bir hali vardı. Köknarların arasından çıkmış, etrafı tamamıyla yabangüllerinden meydana gelmiş bir anfiteatrla çevrili, çimenlerle örtülü geniş bir çukurun yanına gelmişlerdi. Fakat etraflarını parlak bir ışık sararken, Maggie'nin yüzünü aydınlatan sevinçli ifade de kayboldu. Çukura inince hareketsiz durarak tekrar Philip'e baktı.

Ciddî üzüntülü bir sesle konuşmaya başladı. "Keşke seninle arkadaş olabilseydik. Yani bu ikimiz için de uygun, güzel bir şey olurdu. Fakat her şey de bu ıstıraba tahammül etmem lâzım. Çocukken sevdiğim şeylere sıkıca sarılmam imkânsız artık. Eski kitaplar satıldı. Tom, değişti. Babam da öyle. Ölüme benziyor bu. Çocukken sevdiğim her şeyden ayrılmam lâzım. Yanından uzaklaşacağım ve bir daha karşılaştığımız zaman birbirimizi görmezlikten geleceğiz. İşte seninle bu yüzden konuşmayı istiyordum. Sana bu konularda Tom'la benim istediğimiz şekilde hareket etmemizin imkânsız olduğunu anlatmam şarttı. Seni unutmuş gibi davrandığım takdirde bunun sebebinin gurur ya da haset veya kötü hisler olduğunu sanmanı istemiyordum."

Maggie'nin sesi gitgide daha hüzünlü ve müşfik bir hal alıyor, gözleri dolmaya başlıyordu. Philip'in yüzünde belirip daha bariz bir hal alan o ıstırap ifadesi delikanlının çocukluktaki haline çok benzemesine sebep oldu. Bu yüzden Philip'in sakatlığı Maggie'ye daha da dokunuyordu şimdi.

"Biliyorum... Ne demek istediğini anlıyorum..." Cesareti kırılan Philip'in sesi iyice hafiflemişti. "Bizi birbirimizden ayıran şeylerin neler olduklarının farkındayım. İki tarafın düşüncelerini de biliyorum. Fakat bu doğru değil, Maggie. Sana böyle hitap ettiğim için bana kızma. Hayallerimde, düşüncelerimde seni 'Maggie,' diye çağırmaya çok alıştım... Başkalarının mantıksızca hisleri uğruna her şeyi feda etmek hiç doğru değil. Babam için çok şeyden vazgeçebilirim. Fakat babamın haklı bulmadığım bir arzusuna boyun eğemem. Bu yüzden bir dostluktan veya herhangi bir bağdan vazgeçemem."

Maggie, düşünceli düşünceli mırıldandı. "Bilmem ki... Öfkeli veya mutsuz olduğum anlarda bana hiçbir şeyden vazgeçmek zorunda değilmişim gibi geliyordu. Böyle düşünmeye de devam ettim. Fakat sonunda bu şekilde davranmakla bana düşen bütün vazifeleri ihmal edeceğimi anladım. Fakat böyle şeylerin sonu iyiye varmaz. Kötü bir düşünce tarzıdır bu. Ne yaparsam yapayım, sonunda babamın hayatını daha zorlaştırmaktansa kendim için bir şey istemekten vazgeçeceğimi biliyorum."

Philip, "Fakat arada sırada birbirimizi görmemiz babanın hayatını daha da mı güçleştirecek?" diye sordu. Bir şey daha söyleyecekti ama kendisini tuttu.

"Onun bundan hiç hoşlanmayacağından eminim. Bana bunun sebebini veya buna benzer şeyler de sorma." Maggie'nin sesinde derin bir üzüntü vardı. "Babamın bazı konularda şiddetli peşin hükümleri var. Ayrıca o hiç de mutlu değil."

Philip, dayanamayarak atıldı. "Ben de öyle. Ben de hiç mutlu değilim."

Maggie, şefkatle, "Neden?" dedi. "Hiç olmazsa... fakat bunu sormamam lâzım... Ama çok üzüldüm..."

Philip hareketsiz durmaya dayanamayacakmış, sabrı artık taşmış gibi dönerek yürüdü. Çukurluktan çıkarak, sessiz sedasız ağaçların ve çalıların arasından geçtiler. Philip'in son sözlerinden sonra Maggie hemen ayrılmaları için ısrar edemeyeceğini anlamıştı.

Nihayet çekine çekine, "Kolay ve hoş olan şeyleri düşünmekten, istediklerim olmuyor diye üzülmekten vazgeçeli daha mutluyum," diye mırıldandı. "Kaderimiz önceden tayin edilmiş. Şunu bunu istemekten vazgeçer, sırtımıza yüklenen yüke dayanmaya ve üzerimize düşen vazifeleri yapmaya çalışırsak, huzura kavuşuruz."

Philip sabırsız sabırsız, "Fakat," dedi, "ben bazı şeyleri istemekten vazgeçemem. Bana tam mânasıyla yaşadığımız sürece bazı şeyleri istemekten, onlara karşı hasret duymaktan kurtulamazmışız gibi geliyor. Güzel ve iyi olduğunu hissettiğimiz bazı şeyler var. Ve onlara karşı bir nevi açlık da duyuyoruz. Hislerimiz ölmedikçe onlardan yoksun bir şekilde yasamaktan nasıl memnunluk duyarız? Ben güzel resimlere bayılıyorum. Ve öyle resimler yapabilmeyi arzuluyorum. Uğraşıyorum fakat eserim istediğim gibi olmuyor. Bu bana ıstırap veriyor. Daima da verecek. Bu ıstırabı, hislerini, yaşlıların gözleri gibi, keskinliklerini kaybedinceye kadar hissedeceğim... Bundan başka istediğim bir sürü şey var..." Philip sözlerinin burasında bir an tereddütle durakladı. Sonra, "Başka erkeklerin sahip olduğu fakat hiçbir zaman benim elde edemeyeceğim bazı şeyler," diye devam etti. "Hayatımda büyük veya güzel hiçbir şey olmayacak. Onun için öleyim daha iyi."

Maggie, "Ah, Philip," dedi, "böyle düşünme." Fakat kalbi Philip'inkini andıran bir hoşnutsuzlukla çarpmaya başlamıştı.

"O halde..." Philip çabucak dönerek, iri gri gözlerini yalvarırcasına Maggie'ye dikti, "... seni arada sırada görmeme izin ver. O zaman hayatımdan memnun olmaya, yaşamaya çalışırım." Kızın yüzünde beliren korkuyu farkedince duraklayarak, başını çevirdi. Sonra daha sakin bir tavırla, "Her şeyimi anlatabileceğim bir tek arkadaşım bile yok," dedi. "Kimsenin beni sevdiği yok. Eğer seni arada sırada görürsem, seninle bir iki kelime konuşmama izin verirsen ve benimle ilgilendiğini bu şekilde gösterirsen... kalpleri birbirlerine gizli bağlarla bağlı iki arkadaş olur, birbirimize yardım edersek... o zaman belki yaşadığıma memnun olurum."

Maggie, kekeledi. "Fakat seni nasıl görebilirim?!" (Genç kız, bir taraftan da, "Ona hakikaten bir faydam dokunabilir mi?" diye düşünüyordu. Bugün, "Allahaısmarladık," demek, onu bir daha görmemek çok acı olacaktı. İşte günlerini renklendirecek bir meşgale bulmuştu. Böyle bir meşgaleden, onun ne olduğunu bilmeden vazgeçmek çok daha kolay olurdu.)

"Seni zaman zaman burada görmeme, seninle biraz dolaşmama izin ver. Ayda bir iki defa olsun, razıyım. Bu kimsenin mutluluğunu sarsmaz, benim hayatımı da daha tatlı bir hale sokar." Philip, yirmi bir yaşındaki âşıklara has o kurnazlık ve icat gücüyle ilâve etti: "Bundan başka, eğer sevdiklerimiz arasında düşmanlık varsa, bunu ikimiz aramızdaki dostlukla tamamıyla ortadan kaldırmaya çalışmak zorundayız. Yani, ikimiz de yakınlarımızı etkilemeli ve geçmişte açılan yaraların kapanmasını sağlamalıyız. Ayrıca ben babamın senin ailene karşı düşmanlık duyduğunu da sanmıyorum. Bilâkis o bunun aksini de ispat etti."

Maggie, ağır ağır başını salladı. Birbirine zıt düşüncelerin etkisiyle iyice sessizleşmişti. Ona, Philip'i arada sırada görüp, onunla arasındaki dostluk bağını devam ettirme arzusu yalnız

masumca değil, aynı zamanda çok iyi bir şeymiş gibi geliyordu. Belki böylece Philip'e kendisinin yaptığı gibi hayatından memnun olmasını öğretebilecekti. Bunu fısıldayan ses Maggie'ye tatlı bir müzik gibi geliyordu. Fakat bunun yanısıra Maggie'nin itaat etmesini öğrendiği başka bir ses de monoton bir şekilde ihtarda bulunup duruyordu. Böyle görüşmeler gizli yapılacaktı. Maggie, öğrenilmesinden korktuğu bir şey yapacaktı. Durum ortaya çıktığı takdirde bu öfke ve ıstıraba sebep olacaktı. İki yüzlülüğe benzeyen bu hareket onun ruhunu çürütecekti. Fakat müzik, rüzgârın taşıdığı çan sesleri gibi zaman zaman şiddetleniyor ve kızı hataya başkalarının zayıflıkları ve kusurlarının sebep olduğuna ikna ediyordu. İnsanın başkasını inciterek yapacağı bir feragat da aslında boş bir şeydi. Babasına karşı duyulan haksızca bir kin yüzünden Philip'ten kaçmak, ona karşı zalimlik etmek olacaktı. Üstelik zavallı Philip'ten başkaları da sırf o sakat olduğu için kaçıyorlardı. Philip'in ona âşık olduğu, buluşmalarının bu yüzden hoşnutsuzluk uyandırabileceği Maggie'nin aklına bile gelmiyordu. Philip de bunu çabucak sezdi. Bu, delikanlının kalbinin sızlamasına da sebep oldu. Fakat hiç olmazsa bu sayede Maggie onunla buluşmaktan kaçınmayacaktı. Philip, acı acı Maggie'nin ona karşı, çocukluğundan olduğu gibi samimî davrandığını, kendisinden çekinmediğini düşünüyordu.

Nihayet Maggie dönerek geldikleri tarafa doğru yürümeye başladı. "Şu anda, 'Evet, veya 'Hayır,' demem imkânsız. Yanlış karar vermemek için beklemem lâzım. Bana doğru yolu gösterecek bir işaret gelecek elbet."

"O halde ben tekrar buraya gelebilir miyim? Yarın... öbürgün... gelecek hafta?"

Maggie, yine tereddütle durakladı. "Sana mektup yazmam daha iyi olur sanırım. Zaman zaman St. Ogg's'a gitmek zorunda kalıyorum. Mektubumu oradan postaya atarım."

Philip, heyecanla, "Olmaz, olmaz," diye cevap verdi. "Bu her şeyi altüst edebilir. Babam mektubunu görebilir. Onun senin ailene karşı düşmanlık beslemediğini biliyorum. Fakat o bazı konularda benden tamamıyla başka şekilde düşünüyor. Zenginlik ve mevkie fazla önem veriyor. Bırak, bir defa daha buraya geleyim. Ne zaman buluşacağımızı bana söyle. Veya şu anda söyleyemeyeceksen o zaman ben sık sık buraya gelirim. Elbet bir gün seninle tekrar karşılaşırız."

Maggie, "Peki," dedi. "Öyle olsun. Çünkü ben buraya hangi akşam geleceğimi pek bilmiyorum."

Maggie, karar anını ileriye atmış olduğu için rahatlamıştı. Artık serbestçe bu dostluk dakikalarının zevkini çıkarabilirdi. Hatta orada biraz daha kalabileceğini bile düşünmeye başlamıştı. Çünkü bir dahaki sefere buluştukları zaman Philip'e kararını söyleyerek ona ıstırap verecekti.

Birkaç dakikalık bir sessizlikten sonra Maggie gülerek, Philip'e baktı. "Düşünüyorum da... Sanki daha dün Lorton'da birbirimizden ayrılmışız gibi böyle karşılaşıp konuşmamız çok garip. Halbuki bu beş yıl içerisinde ikimizin de iyice değişmiş olmamız lâzım. Aradan beş yıl geçti değil mi? Benim yine aynı Maggie olduğumu nasıl sezdin? Meselâ ben senin aynı kaldığından pek emin değildim. Senin çok zeki olduğunu biliyorum. Herhalde kafanı dolduracak çok şey öğrendin, çok yer gördün. Artık benimle ilgileneceğini pek sanmıyordum."

Philip, "Seni ne zaman görürsem göreyim, daima aynı kalacağından emindim," diye cevap verdi. "Yani seni herkesten fazla sevmeme sebep olan tarafların hiçbir zaman değişmeyecekti. Bunu izah etmeyi istemiyorum. Karakterlerimizin en fazla etki altında kalan, en fazla hassas olan taraflarının izaha geleceğini sanmıyorum. Bunların bizi nasıl etkilediklerini, neticeye nasıl vardıklarını hiçbir zaman bilemeyiz. Ressamların en büyülüğü

hayatında ancak bir kere esrarlı bir şekilde ilâhi bir çocuk resmi yapabildi. Bunu nasıl yaptığını izah edemezdi. Bizim çocuğu neden ilahi bulduğumuzu anlatamayacağımız gibi. Bence ruhumuzda, şuurumuzun bilmediği, görmediği gizli taraflar var. Bazı müzik parçaları beni garip bir şekilde etkiliyor. Onları duyduğum zaman bütün düşüncelerim değişiyor. Eğer bunların etkileri devamlı olsa, muhakkak birçok kahramanlıklar yapabilirim."

Maggie, çocukluğundaki gibi heyecanla ellerini birbirine kenetledi. "Ah, müzik hakkındaki sözlerini öyle iyi anlıyorum ki. Ben de aynı şeyleri hissediyorum." Sonra üzüntüyle bir sesle ilâve etti. "Daha doğrusu müzik dinlediğim zamanlar öyle hissederdim. Fakat artık kilisedeki orgdan başka bir şey dinlediğim yok."

Philip, genç kıza sevgiyle karışık bir merhametle baktı. "Ve müziği özlüyorsun değil mi, Maggie. Ah, hayatında güzel şeyler olmadığı belli. Kitapların var mı? Küçükken kitaplara bayılırdın."

Etrafı yabangülleriyle çevrili çukurluğa gelmişlerdi. Uçuk pembe çiçeklerden yansıyan sihirli akşam ışığının etkisinde kalarak durakladılar.

Maggie, usulca, "Artık kitaplardan vazgeçtim," dedi. "Sadece bir iki eseri okuyorum."

Philip cebinden küçük bir cilt çıkarmış, bunun arkasına bakıyordu.

"Ah, yazık, bu ikinci ciltmiş. Yoksa eve götürmen için sana verirdim. Kitabı cebime koyup geldim. Çünkü içindeki sahnelerden birinin resmini yapmak için inceliyordum."

Maggie kitaba bakmış ve bunun adını görmüştü. Eski bir anının müthiş bir güçle canlanmasına sebep olmuştu bu.

Philip'in elinden kitabı aldı. *Korsan*. Ah, ben bir keresinde bu romanı okumaya başladım. Minna'nın Cleveland'le dolaştığı yere kadar geldim. Fakat gerisini okuyamadım. Romana kafamdan devam ederek, birkaç son da uydurdum. Ama bunların

hepsi de üzücüydü. O başlangıçtan sonra mutlu bir son tahayyül etmem imkânsızdı. Zavallı Minna. Acaba roman aslında nasıl sona eriyor? Bir müddet Shetland Adalarının hayalini kafamdan uzaklaştıramadım. Sert denizden esen rüzgârı âdeta yüzümde hissettim."

Gözleri pırıl pırıl parlayan Maggie çabuk çabuk konuşuyordu.

Philip, onu büyük bir zevkle seyretmekteydi. "Kitabı alıp eve götür, Maggie. Bu artık bana lâzım değil. O sahne yerine senin resmini yapacağım. İskoç köknarları ve eğri gölgeler arasında sen..."

Maggie Philip'in sözlerinin bir kelimesini bile duymamıştı. Genç kız açtığı bir sayfaya dalıp gitmişti bile. Fakat sonra birdenbire kitabı kapayarak Philip'e uzattı. Sanki gözlerinin önünde beliren hayalleri kovmak istermiş gibi başını arkaya doğru salladı.

Philip, yalvarırcasına, "Ne olur, Maggie," dedi. "Kitabı al. Bunun sana zevk vereceğini biliyorum."

Maggie, kitabı eliyle iterek yürümeye başladı. "Hayır, teşekkür ederim. O kitabı okursam, eskiden olduğu gibi yine dünyevi şeyleri sevmeye başlarım, birçok şeyi görmek ve bilmek isterim, dolu dolu yaşanan bir hayatın özlemini çekmeye başlarım."

"Fakat hayatın daima böyle kalacak değil ki. Kafanı neden bu şekilde açlığa mahkûm ediyorsun? Bu dar görüşlü bir sofuya yakışacak düşünceler. Senin bu konuda ısrar etmen hiç hoşuma gitmiyor, Maggie. Şiir, sanat ve bilgi, saf ve kutsaldır."

Maggie, daha da telâşla yürümeye başladı. "Benim için değil... Benim için değil. Çünkü o zaman çok şey istemeye başlayacağım. Beklemem lâzım... Bu hayat uzun sürmeyecek."

İskoç köknarlarına erişmişlerdi. Genç kız konuşmadan yürümesine devam edince Philip, "'Allaha ısmarladık,' demeden benden kaçma," diye mırıldandı. "Benim daha ilerlememem lâzım sanırım. Öyle değil mi?"

"Evet, evet... Bunu unutmuştum..." Maggie, duraklayarak elini uzattı. "Allaha ısmarladık." Bu hareket Philip'e karşı duyduğu hislerin tekrar kuvvetli bir sel gibi benliğini sarmasına sebep olmuştu. Bir müddet el ele durdular. Sessiz sedasız birbirlerine bakıyorlardı.

Nihayet Maggie elini çekti. "Bütün o yıllar boyunca beni düşündüğün için sana minnet duyuyorum. Başkalarının bizi sevmesi hoş bir şey. Allah'ın senin kalbini bir iki hafta gördüğün acayip bir kızı sevecek bir şekilde yaratmış olması ne kadar güzel! Ne harikulâde! Sana, beni Tom'dan daha fazla sevdiğini söylediğimi hatırlıyorum."

Philip, hemen hemen aksi denilecek bir tavırla, "Ah, Maggie," diye cevap verdi. "Sen beni hiçbir zaman ağabeyini sevdiğin kadar sevemeyeceksin."

Maggie, sadece, "Belki," dedi. "Fakat, hayatımda ilk hatırladığım şey şu. Tom'la Floss Nehri'nin kıyısında duruyordum. O benim elimi tutuyordu... Ondan önceki günler benim için kapkaranlık. Ama seni de hiçbir zaman unutmayacağım. Birbirimizden ayrılmamız lâzım ama seni daima düşüneceğim."

Philip, içini çekti. "Öyle söyleme Maggie. O küçük kızın hayalini beş yıl canlı tuttuğuma göre artık onun bir kısmı bana ait değil mi? Buna hakkım yok mu? Onun benden tamamıyla uzaklaşmaması lâzım..."

"Serbest olsaydım, senden uzaklaşmazdım. Fakat hür değilim onun için de şartlara boyun eğmem lâzım." Maggie kısa bir tereddütten sonra ilâve etti. "Sana şunu da söylemek istiyorum. Ağabeyime rastladığın zaman kendisine selâm ver ama ona yaklaşma. Bana vaktiyle seninle bir daha konuşmamamı söylemişti. O fikrini de hiçbir zaman değiştirmez... Eyvah, güneş batmış. Burada fazla oyalandım. Allaha ısmarladık." Elini tekrar delikanlıya uzattı.

"Seni tekrar görünceye kadar buraya sık sık geleceğim, Maggie. Başkalarını olduğu kadar beni de biraz düşünmeye çalış."

"Evet, evet, seni de düşünüyorum..." Maggie telâşla uzaklaşarak son köknar ağacının arkasında kayboldu. Fakat Philip sanki onu hâlâ görüyormuş gibi gözleri oraya dikili hiç kımıldamadan öyle durdu.

Maggie, eve giderken o iç mücadelesi başlamıştı bile. Philip ise evine bu konuşmayı hatırlamak ve ümitlenmek için döndü. Onu kabahatli bulmamak elinizde değil, biliyorum. O Maggie'den dört beş yaş büyüktü ve kıza karşı duyduğu hissin ne olduğunu da gayet iyi biliyordu. Bu yüzden Maggie'yle buluştuğu takdirde üçüncü bir şahsın neler düşüneceğini önceden tahmin etmesi de gerekirdi. Fakat onun son derecede bencil olduğunu sanmamalısınız. Philip, kendi kendisini Maggie'nin hayatına biraz mutluluk katmaya çalıştığına, bunu her şeyden çok istediğine inandırmasaydı, hiçbir zaman o şekilde harekete de kalkışmazdı. Maggie'ye anlayış gösterebilir, ona yardım ederdi. Kızın kendisine karşı takındığı tavırda herhangi bir aşk vaadi de yoktu. Philip'e on iki yaşındayken, ona gösterdiği o çocuksu, tatlı şefkatle muamele etmişti. Belki Maggie onu hiçbir zaman sevemeyecekti. Belki kendisini hiçbir kadın sevmeyecekti. O halde Philip buna katlanmaya çalışacaktı. Hiç olmazsa Maggie'yi görmek, ona yakın olmak mutluluğunu tadacaktı. Ve Philip, ihtirasla sıkı sıkıya Maggie'nin kendisini sevmesi ihtimaline, bu ümide de sarılıyordu. Belki Maggie karakteri dolayısıyla hemen hissettiği o koruyucu şefkatle kendisi arasında bir bağ kurduğu takdirde, onu sevmeye de başlayacaktı. "Eğer kaderimde bir kadın tarafından sevilmek varsa," diye düşünüyordu Philip, "muhakkak ki bu kadın Maggie. Onun kalbinde öyle büyük bir sevgi hazinesi var ki. Üstelik bu hazineye sahip çıkmaya kalkan da yok... Sonra;

onunki gibi bir kafanın bu gençlik çağlarında, tıpkı büyüyeceği bir yer ve ışık bulamayan bir fidan gibi kuruyup gitmesi çok acı... Maggie'yi o 'mahrumiyet' prensibinden vazgeçirerek buna engel olamaz mıyım?"

Onun koruyucu meleği olacağım ben. Maggie'nin hatırı için, onu görmemekten başka, her şeye katlanacağım, her şeyi yapacağım..."

2

Glegg teyze Bob'un başparmağının evini öğreniyor

Maggie'nin hayat mücadelesi daha çok kızın ruhunda cereyan eder, hayallerinden meydana gelmiş bir ordu bir diğeriyle savaşır ve şehit düşenler tekrar canlanırken, Tom daha tozlu ve gürültülü bir savaşla meşguldü. O daha gerçek engelleri aşmaya çalışıyor, daha somut zaferler kazanıyordu. Hekabe, atları ehlileştiren Hektor'un günlerinden beri böyleydi. Kalenin içinde, uzun saçları dağılmış kadınlar ellerini göğe kaldırarak dua eder, dünya savaşını uzaktan seyreder, uzun, bomboş günlerini anılar ve korkularla doldururlardı. Dışarıda, insanca ve ilâhi şeylerle şiddetli bir savaşa girişmiş olan erkekler ise gayelerinin güçlü ışığında hatıraları gömer, telâşlı, şiddetli hareket sırasında, korkularını ve hatta yaralarını unuturlardı.

Tom'u biraz tanıdınız. Herhalde onun çok istediği bir şeyi elde etmekte başarısızlığa uğramayacağını da biliyorsunuz. Klâsiklerde fazla başarı elde edememiş olmasına rağmen para konusunda aynı güçlükle karşılaşmayacağı belli. Neticede Tom hiçbir zaman Klâsikler konusunda başarıya ulaşmayı arzu et-

memişti. Sağlam bir 'ahmaklık' tümörü yetiştirmek isterseniz, kafaya onu hiç ilgilendirmeyen konuları doldurursunuz, olur biter. Fakat artık Tom'un kuvvetli iradesi onun dürüstlüğünü, gururunu, ailesiyle ilgili pişmanlıkları ve şahsi hırsını birbirine bağlayarak, bunları bir tek güç haline getirmişti. Çocuk gücünü bir tek sahaya teksif ediyor ve cesaret kırıcı engelleri de böylelikle aşıyordu. Çocuğu yakından izleyen Deane enişte çok geçmeden Tom'un geleceğinden ümitlenmeye, aklı ticarete yatan yeğenine şirkette iş verdiği için gururlanmaya başladı. Tom, Glegg enişte-sinin kendisini önce depoya yerleştirmekle ona ne büyük bir iyilik etmiş olduğunu çok geçmeden anladı. Enişte de yavaş yavaş imalarda bulunuyor, bir müddet sonra belirli mevsimlerde iş için şuraya buraya yollanması ve şirket adına bazı şeyler satın alması ihtimalinden dem vuruyordu. Nazik kulakları rahatsız etmemek için satın alınacak olan o bayağı şeyleri burada açıklamıyacağız. Herhalde Mr. Deane de gelecekle ilgili bu düşünceleri yüzünden, şarabını yalnız içmek zorunda kaldığı zamanlar Tom'u çağırarak, bir saat yanında alıkoyuyordu. Bu bir saat boyunca da ihraç ve ithal malları hakkında uzun konferanslar veriyor, yeğenini imti-han ediyordu. Zaman zaman da Tom'a doğrudan doğruya değil de, vasıtalı bir şekilde faydası dokunacak bazı konulardan söz açıyordu. Meselâ St. Ogg's'daki tacirlerin ithal ettikleri malları kendi gemileri veya yabancı teknelerle getirtme konusunu. Tabii gemi sahibi olan Mr. Deane bu bahis açıldığı zaman, gevezelik ve şarapla hayli kızışmış olduğu için kıvılcımlar da saçmaya başlıyordu. İkinci yıl Tom'un ücreti hemen artırılmıştı. Fakat çocuk, yiyeceği ve elbisesi için ayırdığı paradan gerisini evdeki teneke kutuya koyuyordu. Çocuk, istemeden masraf ederim diye kimseyle arkadaşlık da etmiyordu. Aslında Tom 'Çalışkan Çırak' tipinde, sersem bir genç değildi. Bilâkis eğlenceye karşı büyük bir iştahı vardı. O da atları ehlileştiren bir kahraman olmayı, civar-

dakilerin dikkatini üzerine çekmeyi, adilce bir cömertlikle etrafındakilere iyilik etmeyi, onları mükâfatlandırmayı, o bölgenin en kibar delikanlılarından biri olarak tanınmayı istiyordu. Evet, bu istediklerini er geç elde de edecekti. Fakat çocuğun pratik zekâsı ona bu gayesine ancak şimdi kendisini her şeyden mahrum ettiği takdirde erişebileceğini fısıldamaktaydı. Aşılması lâzım gelen bazı engeller vardı. Bunlardan ilki de babasının borçlarının ödenmesiydi. Tom, bu konuda kesin kararını verdikten sonra, çizdiği yoldan hiç sapmadan ilerlemeye başladı. Zamanından önce kendi kendisine güvenmek zorunda kaldığı için de iyice ciddileşmiş, hatta asık suratlı olmuştu. Tom, aile gururu dolayısıyla babasının arzusunu kendisine gaye olarak edinmişti. Kusursuz bir evlât olarak tanınmak çabasındaydı. Fakat tecrübesi arttıkça için için de babasını o eski düşüncesizlik ve ihtiyatsızlığından dolayı kınamaya başlıyordu. Baba oğul karakter bakımından birbirlerine hiç benzemiyorlardı. Bu yüzden de Tom, evde geçirdiği o birkaç saat sırasında hiç neşelenemiyordu. Maggie ise ağabeysinden bayağı çekinmeye başlamıştı. Genç kız, bunun kendisi gibi derin düşüncelerin ve yüksek gayelerin varlığını sezen bir kimseye karşı haksızlık olduğuna inanarak, bu hissini yenmeye çalışmıştı. Fakat mücadele etmenin de bir faydası yoktu. Kendisiyle birlik halinde olan, istediğini yapan, her zıt arzuyu yenen, 'tamamıyla mümkün'den başka bir şeyi göremeyen bir karakter, sırf bu eksiklikleri dolayısıyla kuvvetlidir.

Tom'un babasına hiç benzemediğinin gitgide ortaya çıkmasının çocuğun teyzeleriyle eniştelerini ne kadar sevindirdiğini herhalde tahmin edebilirsiniz. Mr. Deane'in yeğeninin lehindeki haberleri ve Mr. Glegg'in Tom'un iş sahasındaki başarısı hakkındaki kehanetleri yavaş yavaş aile arasında konuşulmaya başlıyordu. Tom'un, masraf ve mesele çıkarmadan ailenin öğünebileceği bir genç halini alacağı anlaşılıyordu. Mrs. Pullet, "Tom'un Do-

dson ailesinden aldığı ten rengi, onun ileride iyi bir genç olacağına delâlet ediyordu," diyordu. "Eğer öyle olmasaydı şaşardım. Tom'un tavuskuşlarını kovalamak, teyzelerine saygısızlık etmek gibi çocuksu kusurlarının sebebi damarlarındaki Tulliver kanıydı. Ama onun karakterinin bu tarafını yendiği belli..."

Evdeki eşyalar haczedildiği zaman Tom'un cesaretle ve makûl bir şekilde davranması yüzünden ona karşı ihtiyatlı bir yakınlık duymaya başlayan Mr. Glegg, çocuğun durumunu düzeltmesine yardım etmeye karar vermişti. Tabii bunu ileride, eline fırsat geçtiği takdirde, bir kayba uğramadan, ihtiyatla yapacaktı. Fakat Mrs. Glegg, "Ben bazı kimseler gibi kitabı okumadan konuşanlardan değilim," dedi. "En az konuşanlar, sözlerini en fazla tutanlardır. Zamanı gelince herkes gevezelikten daha yararlı şeyler yapabildiğimi de görecek."

Pullet enişte ise birkaç şeker yiyerek, sessiz sedasız düşündükten sonra şu neticeye vardı. "Eğer bir genç başarıya ulaşacaksa, o zaman onun işlerine karışmamak daha doğru olur."

O arada Tom'un kendisinden başka kimseye güvenmek niyetinde olduğunu gösterecek bir harekette bulunduğu yoktu. Tabiî kendisi hakkında iyi şeyler düşünenleri hemen sezdiği için, iş saatlerinde Glegg eniştesinin kendisine dostça bir tavırla uğramasına, kendisini eve yemeye çağırmasına memnun oluyordu. Fakat Tom, ekseri bu davetleri yemeye zamanında yetişemeyeceğini söyleyerek reddetmekteydi.

Yalnız bir yıl önce olan bir hadise Tom'u Glegg eniştesinin dostluk derecesini ölçmeye zorlamıştı.

Satış için çıktığı yolculuklardan döner dönmez muhakkak Tom'la Maggie'yi görmeye gelen Bob Jakin sebep oldu buna. Bob, bir akşam St. Ogg's'dan dönen Tom'la başbaşa konuşabilmek için onu köprüde bekledi. Mr. Tom'a kendi namına biraz ticaret yaparak para kazanmayı düşünüp düşünmediğini sormak

cüretini gösterdi. Ticaret yaparak mı? Nasıl oluyordu bu iş? Tom bunu öğrenmek isterdi işte.

"Yabancı limanlara biraz mal göndererek tabii... Benim bir arkadaşım var. Bana Laceham mallarından bir miktarını namıma dışarıda satabileceğini söyledi... Size de aynı şekilde hizmete hazır."

Bu konu Tom'un hemen ilgisini çekti. Bob'dan daha fazla bilgi isterken bu işi daha önce neden akıl edemediğini de kendi kendisine soruyordu. Teneke kutudaki paraları toplaya toplaya değil de, çarpa çarpa çoğaltma ihtimali pek hoşuna gitmişti. Bu meseleyi hemen babasına açmaya ve ondan izin almaya karar verdi. Teneke kutudaki altınların bir kısmıyla biraz mal alabilirdi. Aslında bu konuyu babasıyla konuşmayı istemiyordu ama son aylığını daha yeni teneke kutuya atmıştı. Biriktirilen paranın hepsi de oradaydı. Mr. Tulliver, kaybetme korkusu yüzünden bunları faize vermeye de yanaşmıyordu. Buğday alım satımında spekülasyona kalktığı ve zarar ettiği için artık paranın elinin altında olmasını istiyordu.

O akşam babasıyla ocağın önünde otururlarken Tom dikkatle konuyu açtı. Mr. Tulliver koltuğunda öne doğru eğildi. Şüpheli bakışlarla Tom'u süzerek delikanlının anlattıklarını dinledi. Daha ilk anda Tom'un teklifini reddetmeyi arzu etmişti ama oğlunun istekleri onu bayağı korkutuyordu. Ayrıca "Uğursuz bir baba" olduğuna inanmaya başlayalı beri o eski otoriter tavırlarını ve evin efendisi olma isteğini de biraz kaybetmişti. Cebinden çekmecenin anahtarını çıkardı, çekmeceden sandığın anahtarını aldı. Elinde teneke kutuyla ağır ağır aşağıya indi. Sanki paralardan ayrılacağı o acı anı kabil olduğu kadar geciktirmeye çalışıyordu. Sonra masanın başına geçerek, küçük asma kilidi, yeleğinin cebinde taşıdığı ve dalgın anlarında durmadan oynadığı ufak anahtarla açtı. İşte paralar karşısındaydı şimdi. Parlak altınlar ve kirli banknotlar... Onları sayarak masaya dizdi. O kadar tasarruf

etmelerine rağmen iki yılda ancak yüz altmış sterlin biriktirebilmişlerdi.

"Kaç para istiyorsun?" Değirmenci sanki bu kelimeler dudaklarını dağlıyormuş gibi konuşmuştu.

Tom, "İşe otuz altı sterlinle başlasam, baba," diye cevap verdi.

Mr. Tulliver bu miktarı ayırdı ama elini de paraların üzerinden çekmedi.

"Aldığım ücretten bir yılda ancak bu kadarını biriktirebiliyorum..."

"Evet, baba. Ağır bir iş bu... Elimize geçen azıcık paradan bir kısmını bir tarafa ayırmak ve bunu biriktirmek bir hayli zaman alıyor. Halbuki bahsettiğim şekilde bir anda biriktirdiğimiz paranın iki mislini kazanabiliriz."

Babası elini hâlâ paraların üzerinden çekmemişti. "Evet, oğlum; fakat bu parayı kaybedebilirsin... Hayatımın bir yılını kaybetmiş olursun o zaman. Halbuki benim yıllarım sayılı."

Tom, cevap vermedi.

"İlk yüz sterlinden borç ödemeye yanaşmadığımı da biliyorsun. Çünkü bu paranın hepsini bir arada görmeyi istiyordum. Ancak parayı gözlerimle gördüğüm zaman bunu biriktirebilmiş olduğuma inanıyorum. Eğer şansa güveniyorsan, kaderin daima bana karşı olduğunu unutma. Şans daima ihtiyar İblisin ellerindedir. Eğer bir yıl kaybedersem, bir daha kendime gelemem. Ölür giderim."

Mr. Tulliver'ın sesi titriyordu. Tom, birkaç dakika sesini çıkarmadı.

Sonra, "Madem bu kadar şiddetle itiraz ediyorsun," dedi. "O halde ben de plânımdan vazgeçerim, baba."

Fakat Tom, bu plânından tamamıyla vazgeçmek niyetinde değildi. Glegg eniştesinden yirmi altın istemeye karar verdi. Buna karşılık ona kârın yüzde beşini verecekti. Aslında istediği

önemli bir meblâğ değildi. Bu yüzden Bob ertesi günü onun kararını öğrenmek için rıhtıma geldiği zaman Tom delikanlıya Glegg enişteşine beraber giderek, bu meseleyi ona açmalarını teklif etti. Zira Tom o çekingenlikle karışık gururundan hâlâ kurtulamamıştı. Bob'un konuşkanlığı sayesinde fazla mahçup olmayacağını düşünüyordu.

Tabiî Mr. Glegg o sıcak ağustos gününde, öğleden sonra saat dörtte duvarın dibindeki ağaçlardaki meyveleri sayıyor, bunların toplamlarının bir gün öncekinden farklı olmadığına iyice inanmaya çalışıyordu. İşte o sırada Tom, yanında Mr. Glegg'in şüpheyle karşıladığı bir arkadaşıyla içeri girdi. Bu yabancı delikanlının sırtında bir çuval vardı. Zira Bob yeni bir yolculuğa hazırlanıyordu. Üstelik genç adamın arkasından koskocaman, benekli bir bulteriyer geliyordu. Köpek iki yanına yalpalayarak yürüyor, gözkapaklarının altından haşin bir kayıtsızlıkla bakıyordu. Bu kayıtsızlık kimbilir ne zararlı maksatları gizlemekteydi. Mr. Glegg'e meyvelerin sayılması işinde yardım eden gözlükleri bütün bu teferruatı korkulacak bir şekilde belirli bir hale sokuyordu.

Ziyaretçilerle arasında üç metre kalınca, Mr. Glegg bir kazığı kaptığı gibi kaldırdı. Bunu sanki bir kalkanmış gibi göğsüne doğru tutarak, "Hey!" diye bağırdı. "Hey! O köpeği yaklaştırayım deme!"

Bob, köpeğine bir tekme attı. "Dışarı çık, Mumps. Aslında o bir kuzu kadar yumuşaktır." Bu sözleri sahibinin bacaklarının arkasına çekilen Mumps hafif bir hırıltıyla tasdik etti.

Mr. Glegg, "Bütün bunların mânası nedir, Tom?" dedi. "Bana ağaçlarımı kesen ahlâksızlar hakkında haber mi getirdin?" Haber kaynağı Bob idiyse, o zaman Mr. Glegg bazı aksaklıkları kendisine hoş gördürecek önemli sebepler olduğuna inanmaya hazırdı.

Tom, "Hayır, efendim," diye cevap verdi. "Kendimle ilgili küçük bir iş hakkında konuşmaya geldim..."

Yaşlı adam tekrar yumuşadı. "Şey; pekâlâ... Fakat bu köpeğin o işle ne ilgisi var?"

Konuşmaya daima hazır olan Bob hemen atıldı. "O benim köpeğim efendim. İşi de Mr. Tom'a ben açtım. Çünkü Mr. Tom'la ben çocukluktan beri arkadaşız. Ben hayatta ilk defa ihtiyar efendimin yanında çalıştım. Tarlalara musallat olan kuşları kovardım... Şimdi de elime bir fırsat geçti mi, hemen Mr. Tom'a bundan bir fayda sağlayıp sağlayamayacağımı düşünürüm. Dışarı mal göndererek biraz para kazanma fırsatı eline geçtiği sırada lüzumlu bir iki kuruşu bulamaması hakikaten üzülecek bir şey! Günah, bu günah! Navlun ve komisyon çıktıktan sonra yüzde on, on iki kâr! Leceham malları da tam bu iş için biçilmiş kaftan. Biraz mal göndermek isteyenlere göre şeyler onlar. Gayet hafifler, fazla yer kaplamıyorlar. Yirmi libre ancak küçücük bir paket olur. İmalâtçıların hepsi de budala. Malları için yeni pazarlar aramayı akıl etmiyorlar. Ben Laceham'a giderek, hem kendime satacak eşya, hem de Mr. Tom için lüzumlu şeyleri alırım. Malı götürecek şilep de hazır. Geminin satış memurunu gayet iyi tanırım. Dürüst bir adamdır. Ailesi de burada. Adamın adı Salt... Eğer sözlerime inanmıyorsanız sizi ona götürebilirim."

Bob'un böyle hiç çekinmeden var gücüyle konuşması karşısında Glegg enişte ağzı hayretten bir karış açık, öyle kalakalmıştı. Önce Bob'a gözlüklerinin üzerinden baktı. Sonra gözlüklerinin arkasından... Ve nihayet yine gözlüklerinin tepesinden. Bob'un amcası üzerinde nasıl bir intiba uyandırdığını anlayamayan Tom ise, bu acayip Harun'u, bu sözcüyü getirdiğine pişman olmaya başlamıştı. Şimdi kendisinden başkası da dinlediği için Bob'un sözleri ona pek de inanılır gibi gelmiyordu.

Nihayet Mr. Glegg, Bob'a, "Sen kurnaz bir gence benziyorsun," dedi.

Bob, başını yana doğru salladı. "Evet, efendim, Söylediğiniz çok doğru. Kafam, eski peynirlerin içi gibi kıvıl kıvıl. Kafamın içi öyle plânlarla dolu ki, artık yersizlikten bunlar birbirlerine tosluyorlar. Eğer yanımda Mumps olmasa ve onunla konuşamasam, herhalde kafam ağırlaştığı için yere yuvarlanarak, kendimden geçeceğim. Herhalde bunun sebebi okula fazla gitmemiş olmam. Zaten bu yüzden ihtiyar adamın başının etini yiyip duruyorum ya. Ona, 'Beni biraz daha okula göndermeliydin,' diyorum. 'O zaman eğlence yerine kitap okur, kafamı da serin ve boş tutardım.' Hay Allah! İhtiyar annemin artık rahatı, keyfi yerinde. İstediği kadar fırında etle patates yiyor. Çünkü o kadar fazla para kazanıyorum ki, bunu benim namıma harcaması için bir kadınla evlenmem iyi olacak."

İşten ayrıldığından beri kendisini neşeli bir adam saymaya başlayan Glegg enişte Bob'un sözleriyle eğlenmeye başlamıştı. Fakat hâlâ beğenmediği bir konuda konuşmak niyetindeydi. Bu yüzden de yüzündeki ciddi ifade kaybolmamıştı.

"Ah," dedi. "Hakikaten paranı harcayacak yer bulamadığın anlaşılıyor. Aksi takdirde iki Hıristiyan kadar yemek yediği belli olan o koca köpeği beslemezdin. Günah... Günah..." Fakat sesinde hiddetten çok üzüntü vardı. Sonra da çabucak ilâve etti. "Fakat, artık şu işin ne olduğunu daha iyi anlayalım, Tom. Herhalde ufak çapta ticaret yapmak için az bir miktar para istiyorsun. Fakat senin paraların ne oldu? Kazancının hepsini herhalde harcamadın?"

Tom, kızardı. "Hayır, efendim. Fakat babam o parayı ticarete yatırmayı göze alamıyor. Ben de onu sıkıştırmayı istemiyorum. Eğer başlangıçta yirmi otuz sterlin bulursam, buna karşılık yüzde beş veririm. Sonra da yavaş yavaş kendime sermaye toplayarak, başkasından borç almadan ticarete devam ederim."

Mr. Glegg, takdirle başını salladı "Evet... Evet... Fena bir fikir değil bu. Sana para vermeyeceğimi söyleyecek de değilim. Fakat bahsettiğiniz o Salt adındaki adamı gidip görmem de doğ-

ru olur... Sonra senin namına mal almayı teklif eden bu arkadaşın var..." İhtiyatlı ihtiyar gözlüklerinin üzerinden Bob'a bakarak ilâve etti. "Herhalde parayı eline verirsek, sen de buna karşılık bir kefil gösterirsin."

Tom, "Buna lüzum olduğunu sanmıyorum, enişte," diye cevap verdi. "Yani benim bakımımdan lâzım değil demek istiyorum. Zira Bob'u iyi tanırım. Ama belki size kefil gösterilmesi doğru olur."

Mr. Glegg, Bob'a baktı. "Herhalde sana satın aldığın mallardan yüzde veriyorlar?"

Bob, öfkeyle, "Hayır, efendim," diye cevap verdi. "Mr. Tom'a ağaçtan bir elma koparmayı teklif ettiysem, bunun sebebi ondan bir lokma ısırmak istemem değildi... Ben bazılarını aldattığım zaman bundan daha fazla eğlenirim."

Mr. Glegg, "Ufak bir yüzde almak hakkın," dedi. "Bazı kimselerin bedavadan iş yaptığı alışverişler hiç hoşuma gitmez. Bence bunlar şüpheli işlerdir."

Kurnaz Bob hemen enistenin neyi kastettiğini anlamıştı. "Size bu işte ne kazancım olduğunu açıklıyayım. Bu benim için eninde sonunda cepte para sayılır. Laceham'daki adamlardan fazla alışveriş yaparak onların gözünde önem kazanacağım. İşte benim meramım da bu. Ben ne zeki herifim, yahu!"

Oturma odasının açık penceresinden sert bir ses aksetti. "Mr. Glegg... Mr. Glegg, rica ederim, çay içmeye gelecek misin? Yoksa gelmeyecek misin? Yoksa güpegündüz boğazlanıncaya kadar orada durup o seyyar satıcıyla mı konuşacaksın?"

Mr. Glegg, mırıldandı. "Boğazlanıncaya kadar mı? Bu kadın neden bahsediyor? Yeğenin Tom burada. Bir iş için konuşmaya gelmiş."

"Boğazlanmaktan bahsediyorum ya! Daha kısa bir zaman önce bir seyyar satıcı tenha bir yerde genç bir kadını öldürdü. Onun yüksüğünü çalarak, cesedini de hendeğe attı."

Mr. Glegg, karısını yatıştırmaya çalıştı: "Yanılıyorsun... Senin bahsettiğin köpeğin çektiği bir arabayla dolaşan bacakları kesik adam..."

"İkisi de aynı şey... Ama sen benim her sözüme itiraz etmekten hoşlanırsın, Mr. Glegg. Eğer yeğenim bir iş için konuşmaya gelmişse, herhalde köşelerde sinsice, fesat fesat fısıldaşacağına onu eve sokman ve durumu teyzesine açıklaman daha doğru olur."

Mr. Glegg, "Pekâlâ, pekâlâ," dedi. "Artık içeri gireriz."

Kadın, Bob'la aralarındaki hakiki mesafe değil de, seviye farkı dolayısıyla sesini yükselterek delikanlıya, "Senin orada beklemene lüzum yok," diye seslendi. "Senden bir şey alacak değiliz. Zaten ben seyyar satıcılardan alışveriş etmem. Çıktıktan sonra bahçe kapısını arkandan kapamayı unutma."

Mr. Glegg, atıldı. "Bir dakika, bir dakika. O kadar acele etme. Bu delikanlıyla daha işim bitmedi." Camlı kapılardan içeri girerken, ilâve etti. "Gel, Tom, gel."

Mrs. Glegg, tehlikeli bir sesle, "Mr. Glegg," diye diye homurdandı. "O adamla köpeğinin gözlerimin önünde halıma basmasına izin vereceksen, bunu bana bildirmek lûtfunda bulun. Herhalde bir kadının bunu sormaya hakkı vardır."

Bob, elini şapkasına götürdü. "Endişelenmeyin, hanımefendi. Delikanlı daha ilk bakışta Mrs. Glegg'in tuzağa düşürülmeye değecek bir av olduğunu anlamıştı. Oyuna başlamak için sabırsızlanıyordu. "Biz burada çakılların üzerinde bekleriz. Yani Mumps'la ben demek istiyorum. Bizim Mumps haddini bilir. Hakikaten bilir. Sizin gibi gerçek bir hanımefendiye saldırması için onu saatlerce kışkırtmam lâzım. Doğrusu Mumps'ın güzel kadınları ayırdetmesi şaşılacak bir şey. O bilhassa güzel vücutlu olanlarına bayılır. Hay Allah!" Bob, çuvalını çakılların üzerine bırakarak ilâve etti. "Sizin gibi bir hanımefendinin seyyar satıcı-

dan alışveriş edeceği yerde, o yeni moda dükkânlara gitmesi doğru mu? Yazık, binlerce defa yazık." O dükkânlardaki gençlerini sert, enli boyun bağlarına dayayıp kazık gibi duran, bu yüzden de süslü tıpalı sürahilere benzeyen, biraz basma satarak yiyecek para temini zorunda olan kibar centilmenler bulunur. Tabiî onlara bir satıcıya verdiğinizin üç misli para ödersiniz. Bu şartlar altında da bu normal bir şeydir. Halbuki insan seyyar satıcıyla daha rahatlıkla alışveriş yapabilir. Çünkü o kira vermek zorunda değildir. Gırtlağını boyunbağıyla, yalanları kulaklarından fışkırma raddesine gelinceye kadar iyice sıkmaz... Fakat, hanımefendi herhalde siz bütün bunları benden daha iyi biliyorsunuz. Dükkâncıların ne olduklarını daha ilk bakışta anladığınız belli."

Bob'un gurur okşayıcı sözlerinin kendisini hiç etkilemediğini belirtmek isteyen Mrs. Glegg, "Evet, tabiî anlarım," diye cevap verdi. "Seyyar satıcıların da ne olduklarını hemen sezdiğim gibi."

Kadının arkasında ayaklarını açarak durmuş ve ellerini de cebine sokmuş olan Mr. Glegg, karısının aldatılma imkânı olduğunu düşünerek, kocalara has o sevinçle gülerek göz kırptı.

Bob, başını salladı. "Tabiî, efendim, tabiî. Herhalde genç bir kızdan, yani beyefendi daha sizi görmek şansına elde etmeden önce bir sürü seyyar satıcıyla alışveriş ettiniz. Oturduğunuz evi de biliyorum... Hakikaten biliyorum. O evi çok kere gördüm. Arazi sahibi Darleigh'in malikânesinin yakınındaydı bu. Önünde basamaklar olan taş bir bina..."

"Tamam, hakikaten öyleydi." Mrs. Glegg, fincanlara çay koydu. "Demek ailem hakkında bir fikrin var... Bize İrlanda keteni getiren şaşı gözlü satıcının akrabası mısın sen?"

Bob, kaçamaklı bir cevapla işi idareye çalıştı. "Bakın gördünüz mü? En güzel şeyleri seyyar satıcılardan aldığınızı hatırlıyacağınızı tahmin etmedim mi? Anlıyacağınız şaşı bir seyyar satıcı en sağlam gözlü bir dükkâncıdan bile daha iyi görür. Hay Allah,

keşke şuradaki çuvalımla o taş eve gitmek fırsatını bulsaydım." Delikanlı eğilerek, çuvalını şiddetle yumrukladı. "O güzel genç kızlar basamaklara dizilselerdi. İşte onlara sattığım eşyaları göstermek fevkalâde bir şey olurdu. Artık seyyar satıcılar fakir evlerine uğruyorlar. Eğer büyük konaklara gidiyorlarsa bunun sebebi de orada çalışan hizmetçi kızlar. Sıkıntılı günler bunlar... Çok sıkıntılı.. Hanımefendi, şimdiki çiçekli pamuklulara bir bakın, bir de genç kızlığınızda giydiklerinizi düşünün. Daha ilk bakışta bu günkü pamukluları sırtınıza bile geçirmeyeceğiniz anlaşılıyor. Alacağınız kumaşlar birinci sınıf şeyler olmalı... Güzelliğiniz kadar dayanıklı şeyler..."

Mrs. Glegg, yenilmez zekâsı yüzünden büyük bir gurur duyuyordu. "Evet, senin satamayacağın kadar iyi cins kumaşları tercih ederim. Sen de bu küstahlıktan başka birinci sınıf bir şey yok sanırım. Mr. Glegg, çay içmek için sofraya oturmayacak mısın? Tom, sana da çay koydum."

Bob, içini çekti. "Doğru söylediniz, hanımefendi. Benim çuvalım sizin gibi 'lady'lere göre değil. Hanımefendilerin seyyar satıcılardan alışveriş ettikleri günler çok geride kaldı. Artık ben sudan ucuz fakat işe yarar şeyler satıyorum. Şurası burası, kusurlu kumaşlar meselâ... Ama bu kısımlar da elbise biçilirken çıkarılıp atılıyor. Veya bir kısmı gözle görülmeyecek kadar küçük. Ama tabiî bunlar kimsenin göremeyeceği şeyler için bol bol para veren zengin kimselere göre değil. Ben size çuvalımı açmayı, içindekileri göstermeyi teklife kalkışacak bir adam değilim. Hayır, hayır. Dediğiniz gibi ben küstah herifin biriyim. Bu sıkıntılı günler insanı cüretkâr yapıyor. Ama çuvaldakileri size göstermeye yeltenecek kadar cüretli değilim."

Mrs. Glegg, "Allah Allah," dedi. "Çuvalında neler var? Herhalde güzel renkli şeyler... Şallar filân sanırım..."

Bob, çuvalına vurdu. "Bende her türlü şey var, hanımefendi. Fakat rica ederim artık bundan bahsetmeyelim. Ben buraya Mr. Tom'un işi için geldim. Başkalarının zamanını kendi işlerimle ziyanı edecek bir insan değilim ben."

Çifte meraka kapılmış olan Mrs. Glegg, birinci sorunun cevaplandırılması meselesini ileriye bıraktı. "Rica ederim, benden saklanan bu iş de nedir?""

Yumuşak huylu Mr. Glegg, "Yeğenim Tom'un bir plânı bu," diye cevap verdi. "Bence fena bir şey de değil. Para kazanmak için yapılan küçük bir plân... Servet yapmak zorunda olan gençler için de en uygun şey bu. Öyle değil mi, Jane?"

"Fakat Tom'un her şeyi dostlarından beklemediğini ve plânını buna göre yapmadığını umarım. Artık gençler yalnız böyle şeyler düşünüyorlar. Sonra ailemizi ilgilendiren bu işle, bu seyyar satıcının ne ilgisi var? Düşüncelerini kendin açıklayamaz mısın Tom? Meseleyi bir yeğene yakışacak şekilde teyzene açamaz mısın?"

Tom, Glegg teyzenin sert sesinin daima sebep olduğu öfkeyi yenmeye çalıştı. "Bu Bob Jakin, teyze. Onunla birbirimizi ta çocukluğumuzdan beri tanıyoruz. Çok iyi bir gençtir. Bana daima yardım etmeye çalışır. Bob'un dışarı mal ihracı konusunda tecrübesi var. Yani bir kimsenin biraz para kazanmak için dışarı mal gönderebileceğini biliyor. Benim de aynı şekilde bu işe biraz parayla başladığım takdirde, sonunda kazançlı çıkacağımı düşünüyor. Bu yoldan bir hayli kâr sağlanıyormuş."

Glegg teyze, heyecanla sordu. "Bir hayli kâr? 'Bir hayli kâr'dan kastın nedir?"

"Bob masraflar çıktıktan sonra yüzde on, on iki kâr kaldığını söylüyor."

Mrs. Glegg, kocasına dönerek kulakları tırmalayan, cırlak bir sesle sitem etti. "O halde bana böyle şeyler daha önceden neden

haber verilmedi, Mr. Glegg? Sen bana daima yüzde beşden fazla kâr elde edilemediğini söylemiyor muydun?"

Mr. Glegg, "Püf..." dedi. "Saçmalama hanım, saçmalama. Sen ticaret yapamazsın. Öyle değil mi? Borç verilen para ise ancak yüzde beş faiz getirir."

Bob, atıldı. "Fakat ben sizin için biraz para kazanabilirim, hanımefendi. Bunu memnuniyetle de yaparım. Tabiî eğer biraz parayı gözden çıkarırsanız. Bu işin tehlikesi olduğunu da sanmayın... Eğer Mr. Tom'a biraz borç verirseniz, o size yüzde altı hatta yüzde yedi faiz öder. O arada kendisine de biraz para kalır. Sizin gibi iyi kalpli bir hanım da yeğeni bir iki kuruş kazandığı takdirde, kendi eline geçen para karşısında daha da büyük bir memnunluk duyar."

Mr. Glegg, "Ne dersin, Mrs. G.?" diye sordu. "Bu iş hakkında ufak bir soruşturma yaptıktan sonra Tom'a biraz sermaye vermek niyetindeyim. O da bana faiz ödeyecek tabiî. Eğer çoraplarından birinin burnuna düğümlediğin, orada hoş yere bekleyen paran varsa veya..."

"Mr. Glegg, insan kulaklarına inanamıyor. Neredeyse beni soymaları için gidip serserilere bilgi vereceksin."

"Ne diyordum? Ha eğer sen de yirmi sterlin verebilirsen, ben de o zaman sermayeyi elli sterline çıkarırım. Fena para sayılmaz bu Tom, öyle değil mi?"

Karısı, homurdandı. "Bu konuda bana güvenmediğini umarım, Mr. Glegg. Paramla güzel işler yapacağından hiç şüphem yok."

Mr. Glegg, oldukça sert bir sesle, "Demek öyle," dedi, "o zaman biz de bu işi senin yardımın olmadan hallederiz." Bob'a dönerek ilâve etti. "Seninle gidip o Salt denilen adamı göreceğim."

Mrs. G., bağırdı. "Şimdi de tam tersini yapacak ve beni kendi öz yeğenimin işlerine karıştırmamaya kalkacaksın, değil mi? Ben bu işe para yatırmayacağımı söylemedim ki. Tabiî o miktarın

yirmi sterlin olacağını açıklamadım. Sen nedense bunu benim yerime söylemeye pek heveslisin. Fakat Tom ileride teyzesinin onun için sakladığı parayı bunun ziyan olmayacağı ispat edilinceye kadar tehlikeye atmamakta haklı olduğunu anlayacak."

Mr. Glegg, ihtiyatsızlık ederek, Tom'a göz kırptı. "İşte bu güzel bir tehlike." Tom da kendisini tutamayarak güldü. Neyseki Bob öfkelenen kadının yaygarayı basmasına engel olmayı başardı. Hayran hayran, "Evet, hanımefendi," diye mırıldandı. "Siz işten hakikaten anlıyorsunuz. Çok iyi anlıyorsunuz. Söylediklerinizde de haklısınız. Önce ilk ihracatın ne kadar kâr getirdiğini göreceksiniz. Ondan sonra da Mr. Tom'a bol para vereceksiniz. Hay Allah! İnsanın iyi akrabaları olması ne güzel bir şey. Beyefendinin dediği gibi ben kendi sermayemi sırf kendi zekâm sayesinde elde ettim. Torry'nin imalâthanesindeki yangını söndürdüğüm için bana on altın verdiler. Bu sermaye büyüdü, büyüdü. Artık istediğim zaman otuz sterlin harcayabiliyorum. Bundan başka anneme bakıyor, onu rahat ettirmeye çalışıyorum. Daha fazla para kazanabilirim ama kadınlara karşı fazla yumuşağım. Onların pazarlıkla eşyaların fiyatlarını düşürmelerine göz yumuyorum. Şu çuvala bakın..." Torbayı şiddetle vurdu. "Başka bir adam bunun içindekilerle bir hayli para kazanır. Fakat ben? Hay Allah! Ben şimdi bütün bu eşyaları hemen hemen maliyet fiyatına satacağım."

Mrs. Glegg, çay masasının başından kalkarak, peçetesini katladı. Amirane bir tavırla, "Sen de iyi cins tül var mı?" diye sordu.

"Sizin bakmak tenezzülünde bulunacağınız bir şey yok, hanımefendi. O tülü size göstermeye cesaret edemem. Bu size bir hakaret olur."

Mrs. Glegg, yine o amirane tavırlarla ısrar etti. "Bırak da göreyim. Madem bunlar kusurlu mallarmış, herhalde cinsleri biraz daha iyidir."

Bob, çuvalını kaldırarak sırtına vurdu. "Hayır hanımefendi. Ben haddimi bilirim. Bu aşağılık malları sizin gibi bir 'lady'e gösterecek değilim. Seyyar satıcıların sattıkları eşyalar eski kibarlıklarını kaybettiler. Aradaki farkı görmek sizi çok üzecek... Emrinizdeyim, beyefendi. Ne zaman isterseniz, gidip Salt'ı görebiliriz."

Konuşmanın kısa kesilmesini istemeyen Mr. Glegg, "Zamanı gelince gideriz," dedi. "Sen rıhtıma mı döneceksin, Tom?"

"Hayır, efendim. Yerime Stowe'u bıraktım."

Mrs. Glegg, camın önüne bir sandalye çekerek, büyük bir vekarla iskemleye oturdu. "Haydi bakalım, çuvalını indir ve bana içindekileri göster."

Bob, yalvardı. "Bunu benden istemeyin, hanımefendi."

Mrs. Glegg, sert sert, "Fazla konuşma," dedi. "Söylediğimi yap."

"Doğrusu bunu hiç istemiyorum, hanımefendi. Hiç istemiyorum." Bob, çuvalını ağır ağır basamaklara bırakarak, ağzındaki ipi istemeye istemeye çözmeye başladı. "Fakat emrinizi yerine getireceğim..." Bob, konuşurken duraklıyor, gûya ipin düğümlerini çözmeye çalışıyordu. "Benden bir şey alacak değilsiniz... Alırsanız çok üzülürüm... Köylerdeki evlerinden yüz metre öteye bile gidemeyen o zavallı kadınları düşünün... Onların pazarlıkla ele geçirecekleri şeyleri bir başkasının alması günah olur... Beni sırtımda çuvalımla gördükleri zaman sanki bir eğlenceye gitmiş kadar seviniyorlar... Onlar için bir daha böyle ucuz kumaşlar bulabileceğimi de hiç sanmıyorum... Çünkü vaktim yok... Kalkıp Laceham'a gitmek zorundayım... Şuraya bakın." Bob tekrar hızlı hızlı konuşmaya başlayarak, köşesine bir çelenk işlenmiş olan kırmızı yünden bir eşarbı yukarı kaldırdı. "İşte bir genç kızın ağzını sulandıracak bir mendil... Fiyatı da iki şilin.. Neden mi? Çünkü şu köşede bir güve yeniği var. Hay Allah! Bazen küfle gü-

veyi Tanrı'nın, fazla parası olmayan güzel kadınların bazı şeyleri ucuza alabilmeleri için gönderdiğini düşünüyorum. Eğer güveler olmasaydı bu mendillerden hepsi de sizin gibi güzel ve zengin kadınlar tarafından beş şiline satın alınacaktı. Bir kuruş bile aşağısına değil. Fakat güveler ne yapıyor? Hemencecik fiyatın üç şilinini gövdeye indiriveriyor. Böylece benim gibi bir seyyar satıcı da eşarpları alarak karanlık kulübelerde oturan genç kızlara götürüyor. Onların hayatını biraz renklendirmeye çalışıyor. Böyle bir mendile bakmak, alev alev yanan bir ateşin önünde oturmaktan farksız."

Bob, Mrs. Glegg'in bunu hayran hayran seyretmesi için eşarbı söyle uzaktan tuttu fakat kadın sert bir sesle cevap verdi.

"Evet ama hiç kimse bu mevsimde alev alev yanan bir ateşe bakmayı istemez. O renkli şeyleri bir tarafa bırak. Eğer varsa bana tülleri göster."

Bob, renkli eşarpları ümitsizce bir tavırla bir kenara attı. "Size durumun nasıl olduğunu anlattım, hanımefendi. Sattığım aşağılık mallara bakmanın midenizi bulandıracağını biliyordum. Meselâ şurada çiçekli bir müslin parçası var. Sizin onu görmenizin ne faydası var? Ha ona bakmışsınız, ha fıkaraların yemeğine. Zira bu iştahınızın kapanmasına sebep olacak. Kumaşın tam ortasında bir yardalık yer var. Orada çiçek filân yok. Hay Allah! Öyle olmasa aslında Kraliçe Viktorya'nın bile elbise yapabileceği bir kumaş bu. Fakat," Bob, sanki Mrs. Glegg'in gözlerine kıyamıyormuş gibi müslin parçasını kaldırdığı gibi arkadaki çimlerin üzerine attı, sonra da ilâve etti, "fakat bunu Fibb's End'deki madrabazın karısı alacak. Evet, bu kumaş oraya gidecek. Hem de kadın on yardaya on şilin verecek. Tabiî buna kusurlu kısım da dahil. Halbuki aslında bu müslin otuz şilin ederdi. Bir kuruş eksiğine bile satılmazdı. Fakat artık bundan bahsetmeyeceğim. Öyle bir müslin parçasının sizin için hiçbir değeri yok. Siz ka-

litece bunun yarısı kadar bile etmeyen bir kumaşa bu fiyatın üç mislini verecek durumdasınız. Demin tülden bahsetmiştiniz... Ben de alay edeceğiniz bir parça var..."

Mrs. Glegg, emretti. "O müslini getir. Sarı o. Ben sarı müslin çok severim."

Bob, kumaşı aşağı görüyormuş gibi küçümsemeyle, "Fakat kusurlu o," dedi. "O hiç işinize yaramaz, hanımefendi. Muhakkak müslini tutup ahçıya verirsiniz. Böyle yapacağınızı biliyorum. Tabiî o zaman yazık olacak. Çünkü ahçıya bir hanımefendi hali gelecek. Halbuki hizmetçilere böyle şey yakışmaz."

Mrs. Glegg, amirane bir tavırla, "Müslini getir," diye bağırdı. "Onu gözlerimin önünde ölç."

Bob, gûya istemeye istemeye bu emri yerine getirdi.

Artan yarım yardayı göstererek, mırıldandı. "İşte bu da cabası," Mrs. Glegg ise o sırada kusurlu olan kısmı incelemekle meşguldü. Kusurun uzaktan belli olup olmadığını anlamak ister gibi başını arkaya atmıştı.

Sonra ültimaton veren bir insan edasıyla, kumaşı yere attı. "Buna altı şilin veririm."

"Sattığım mallara bakmanın sizi inciteceğini söylemedim mi, hanımefendi. O kusurlu kısım, midenizi bulandırdı. Bunun farkındayım." Bob, müslini çabucak sardı. Sanki çuvalım kapayacakmış gibi bir hareket yaptı. "O taş evde otururken seyyar satıcılar bambaşka şeyler satarlarmış. Siz öyle kumaşlara alışıksınız. Artık seyyar satıcılık âdi bir iş sayılıyor. Bunu size söyledim. Mallarım alelâde kimselere göre. Mrs. Pepper o müsline on şilin verecek, kendisinden daha fazla para istemediğime de bayağı üzülecek. Böyle kumaşlar çok dayanıklı olur, iplikleri çamaşır kazanında eriyinceye kadar rengini kaybetmez. Bu müslin de beri daha gençken eskimeyecck..."

Mrs. Glegg, "O halde," dedi. "Yedi şilin."

Bob, "Bu kumaşı unutun, hanımefendi," diye cevap verdi. "Rica ederim unutun. İşte size bir parça tül. Ben çuvalımı bağlayıncaya kadar buna bakın. Görün artık bizim meslek ne kadar aşağılaşmış. Tül gördüğünüz gibi benekli. Üzerinde dallar da var ama neyleyim ki iyice sararmış. Dura dura sararmış bu. Eğer sararmamış olsaydı bana öyle bir türlü o kadar ucuza vermezlerdi tabiî. Böyle kumaşların değerini zamanla öğrendim ben. Seyyar satıcılığa ilk başladığım zaman bir domuz kadar cahildim. Tülle basma benim için aynı şeydi. En pahalı kumaşların en kalınları olduğunu sanıyordum. Bu yüzden bir hayli aldatıldım. Çünkü ben dürüst bir gencimdir. Müşterilere oyun oynamaktan hiç hoşlanmam. Ben sadece burnumun kendime ait olduğunu söyleyebilirim. Ondan daha fazla ileri gidersem, kendimi kaybedebilirim. Ben o tül parçasına on üç peni verdim. Size başka bir fiyat söylersem, yalan uydurmuş olurum. Ve bu kumaş için yine on üç peni isteyeceğim. Fiyatı bir peni bile artırmayacağım. Çünkü kadınlara göre bir kumaş bu. Ben de kadınları memnun etmeyi severim. Altı yarda on üç peniye. Sudan ucuz bu."

Mrs. Glegg, "Onun üç yardasını alabilirim..." dedi.

Bob, başını salladı. "Fakat bu tül zaten altı yarda. Hayır, hanımefendi, bu size göre bir kumaş değil. Yarın dükkâna giderek bunun gibi çiçekli, dallı bir tülün beyazını satın alabilirsiniz. Tabiî dükkânda fiyat bir hayli yüksek ama sizin gibi bir hanımefendi için bu da öyle önemli bir şey değil." Kesin bir tavırla çuvalını bağladı.

Mrs. Glegg, atıldı. "Haydi, bana o müslini çıkar. İşte sana sekiz şilin."

Bob, gülerek başını kaldırdı. "Herhalde şaka ediyorsunuz, hanımefendi. Kapıdan ilk girdiğim zaman sizin hoş bir hanım olduğunuzu anlamıştım zaten."

Mrs. Glegg, emretti. "Kumaşı çıkar."

"Hanımefendi, eğer müslini size on şiline verirsem, bundan kimseye bahsetmemek lûtfunda bulunursunuz, değil mi? Herkese rezil olurum. Halime kahkahalarla gülerler. Meslekdaşlarım vaziyeti öğrenirlerse beni alaya alırlar. Onlara kumaşları istediğim fiyattan fazlasına sattığımı söylerim daima. Yoksa ne ahmak olduğumu anlayıverirler. Tülü almakta ısrar etmemenize memnun oldum. Yoksa Fibb's End'de oturan Mrs. Pepper'e götürecek bir şey bulamayacaktım. O en iyi müşterilerimdendir."

Mrs. Glegg, gözden kayboldukları için o bayağı beneklerle dalların hasretini çekmeye başlamıştı. "Şu tüle tekrar bakayım."

Bob, kumaşı uzattı. "Sizi reddedemem, hanımefendi. Deseni görüyor musunuz? Tam Laceham malı bu. Mr. Tom'a da dışarıya böyle kumaşlar göndermesini tavsiye ediyordum. Biraz parası olan bir kimse için bu Laceham kumaşlarında çok iş var. Bu sayede insanın parası sinekler gibi çoğalıverir. Eğer ben paralı bir hanımefendi olsaydım, bu kumaşlara otuz sterlin yatırırdım... Meselâ tahta bacaklı bir hanımefendi vardı. Ama çok zekiydi o. Tahta bacağına rağmen öyle tongaya basmazdı. Bir işe başlamadan önce meseleyi enine boyuna düşünürdü. İşte bu hanım, kumaş işleri yapan bir gence otuz sterlin verdi. O da bu parayı Laceham kumaşlarına yatırdı. Tanıdığım bir gemi satış memuru –ama Salt değil– malları dışarı götürdü. Hanım daha ilk seferde kârın yüzde sekizini aldı. Artık kendisini tutamıyorsunuz. Muhakkak her şileple mal gönderiyor. Bu işe, bir Musevi gibi zengin oluncaya kadar devam edecek. Hanımın adı Bucks. Ama buralı değil o. Şimdi, hanımefendi, o tülü bana verirseniz..."

Mrs. Glegg, "İşte ikisi için on beş şilin..." dedi. "Ama doğrusu sen pek pahalıcısın."

"Hayır, hanımefendi. Beş yıl sonra kilisede dizüstü çökerek dua ederken bu sözü söylemeyeceksiniz. Ben size bu kumaşları hediye etmiş sayılırım. Hakikaten böyle sayılırım. O sekiz peni

benim kârı aldı götürdü." Bob, çuvalını omuzlayarak sözlerine devam etti. "Şimdi beyefendi, sizinle memnuniyetle gelecek ve Mr. Tom'un servet yapmasına yardım etmeye çalışacağım. Keşke benim de harice gönderecek mallardan almak için yirmi sterlinim daha olsaydı. O parayı ne yapacağımı bilirdim."

Kocası şapkasını alırken Mrs. Glegg, atıldı. "Biraz dur, Mr. Glegg. Sen bana konuşma fırsatı hiç vermiyorsun. Şimdi gidip bu meseleyi halledecek, sonra da geri dönerek bana artık konuşmakta çok geç kalmış olduğumu söyleyeceksin. Sanki ben yeğenimin öz teyzesi, ana tarafından da ailenin reisi değilmişim gibi! Sanki onun için bir kenara altınlar ayırmamışım gibi. Beni tabutuma yatırdıkları zaman Tom da kime saygı duyması lâzım geldiğini anlayacak."

Mr. G. telâşla, "Ne demek istediğini söyle, Mrs. G.," diye cevap verdi.

"Ben, bana sorulmadan hiçbir iş yapılmamasını istiyorum. Her şeyin doğru ve emin olduğunu öğrendikten sonra yirmi sterlin vermeyeceğimi söylemek istemiyorum. Eğer bu parayı verirsem..." Mrs. Glegg, vakur bir tavırla yeğenine döndü, "bunu daima hatırlayacağını ve böyle bir teyzen olduğu için minnet duyacağını umarım. Tabiî bana faiz vereceksin. Parayı birine hediye etmekten hiç hoşlanmam. Bizim ailemizde böyle şeyler hoş görülmez."

Tom, gururla, "Teşekkür ederim, teyze," dedi. "Ben paranın bana ödünç verilmesini tercih ederim."

"Pekâlâ... İşte Dodson ruhu budur..." Bundan sonra söylenelecek sözlerin bu önemli açıklama yanında pek yavan kaçacağını sezen Mrs. Glegg, örgüsünü almak için ayağa kalktı.

Salt'ı, Çıpa Meyhanesi'nde tütün dumanları arasında buldular. Mr. Glegg hemen soruşturmalara girişti ve tatminkâr cevaplar aldığı için de Tom'a o sermayeyi vermeye razı oldu. Bu paraya

Mrs. Glegg de yirmi sterlin ekledi. İşte bu mütevazı başlangıç sizi şaşırtacak bir netice verdi. Yani Tom, babasının haberi olmadan para kazanmaya ve biriktirmeye başladı. Bu sayede borçları daha çabuk ödeyebileceklerdi. Dikkati bu kazanç kaynağına bir defa çekildikten sonra Tom, bundan kabil olduğu kadar faydalanmaya karar verdi. Bilgi edinmek ve küçük işini genişletmekte de zaman kaybetmedi. Babasına durumu haber vermemekle, bir hareketi hem beğenenlerin, hem de takbih edenlerin düşüncelerini destekleyen o birbirine zıt hislerden meydana gelmiş acayip bir karışımın etkisi altında kalıyordu. Bir bakıma o çok yakın akrabalar arasında görülen çekingenliğin, açılma isteksizliğinin, hayatımızın en kutsal münasebetlerini zedeleyen o aileyi tiksintisinin tesiri altındaydı. Diğer taraftan da babasına sürpriz yaparak onu çok sevindirmeyi istiyordu. O aradaki zamanı yeni bir ümitle aydınlatmasının, ani sevincin vereceği fazla heyecana engel olmasının daha akıllıca bir şey olacağının da farkında değildi.

Maggie'nin Philip'le ilk karşılaştığı sırada, Tom'un hemen hemen yüz elli sterline yakın bir sermayesi vardı. Kardeşiyle Philip, Kızıl Koru'da akşamın tatlı ışığında dolaşırlarken, o da atla Laceham'a gidiyordu. Guest şirketi adına yaptığı bu ilk yolculukla çok öğünüyordu. Bir taraftan da bir yıl sonunda kazancını iki misline çıkarması, borçlar yüzünden babasının şerefine sürülen lekeyi temizlemesi ihtimali olduğunu düşünmekteydi. Belki kendisi de artık yirmi bir yaşına basacağı için daha yüksek bir seviyede iş bularak, çalışacaktı. O buna lâyık değil miydi? Tom, bu yükselmeyi hak etmiş olduğundan çok emindi.

3

Sarsılan denge

O akşam Maggie'nin eve giderken ruhunda müthiş bir mücadelenin başlamış olduğunu söylemiştim. Onun Philip'le yaptığı konuşmadan sonra bu savaşın ne olduğunu hepiniz de anladınız tabiî. İşte, bulunduğu yerden sadece uçsuz bucaksız göğü görebildiği o zül vadisinin bir ucunu kaplayan taş duvarda birdenbire bir kapı açılmıştı. Kafasından kolay kolay kovamadığı o ilk zevkler de erişilmez durumda değillerdi artık. Maggie kitap okuyabilir, konuşur, özlediği şefkati bulabilirdi. Sürülmüş olduğunu hâlâ unutamadığı o dünyayla ilgili haberler alabilirdi. Ayrıca acınacak durumda olan ve mutsuzluk içinde çırpınan Philip'e iyilik de etmiş olurdu. Belki de kafasını o en yüksek hizmete lâyık bir hale sokmak için bir fırsattı bu. Belki asil ve tam bir dindarlık, geniş bir bilgi olmadıkça kolay kolay yaşayamazdı. Maggie daima bu hapishanede tevekkülle bekleyecek miydi? Philip'le aralarında bir arkadaşlık olması son derecede iyi, kusursuz bir şeydi. Bu dostluğu engelleyen sebepler ise o kadar mantıksızcaydılar ki. Hıristiyanlığa yakışmayacak sebep-

lerdi bunlar. Fakat kız hâlâ o monoton ihtarı duyuyordu. Böyle gizlice yapılacak bir dostluğa yer vermekle hayatının sadeliğini ve temizliğini kaybedecekti. O basit feragat prensibinden vazgeçerek, hudutsuz arzuların başdöndürücü rehberliğine kendisini bırakmış olacaktı. Ertesi hafta bir akşam Maggie, Kızıl Koru'ya giderken artık kendisinde bu ihtara boyun eğecek gücü bulmuş olduğundan da emindi. Philip'le sevgiyle vedalaşmayı düşünürken bir taraftan da sessiz, alacakaranlık koruda sert ve çirkin şeylerden uzakta, yapacağı o yürüyüşün özlemini çekiyordu. Philip onu sevgi ve hayranlık dolu bakışlarla karşılayacaktı. Çocuksu anıların yerini daha akıllıca konuşmalara bırakacağı dostluk hissi alacaktı. Philip, Maggie'nin kimsenin aldırmadığı sözlerini dikkatle dinleyecekti. Bu yarım saatlik dostluğa sırt çevirmek, bilhassa bir daha eline böyle bir şey geçmeyeceğini bile bile sırt çevirmek çok zordu. Fakat Maggie, yine de kararını Philip'e bildirdi. Kesin fakat kederli bir hali vardı.

"Philip, kararımı verdim. Hatıralarımızın dışında her şeyde birbirimizden vazgeçmek çok doğru olacak. Seni ancak gizli gizli görebilirim. Bu da hoş bir şey değil. Dur, dur, ne söyleyeceğini biliyorum. Bu gizliliğe bizi zorlayanın başkalarının hatalı hisleri olduğundan bahsedeceksin. Fakat sebebi ne olursa olsun, böyle gizli bir dostluk kötü bir şey. Bunun ikimiz için de fena bir şey olacağını seziyorum. Sırrımız öğrenildiği takdirde de bu türlü ıstıraplara, korkunç bir öfkeye yol açacak. O zaman yine ayrılmak zorunda kalacağız. Üstelik birbirimizi görmeye alıştığımız için bu daha da zor olacak."

Philip'in yüzü kıpkırmızı kesildi. Bir an bütün gücüyle bu karara karşı koymaya karar vermiş gibi heyecanla Maggie'ye baktı. Fakat sonra kendisine hâkim olarak, yalancı bir sükûnetle, "Pekâlâ, Maggie," diye mırıldandı. "Madem ayrılmamız lâzım,

hiç olmazsa bunu yarım saat unutmaya çalışalım. Son defa başbaşa biraz konuşalım."

Kızın, elini tuttu. Maggie, elini çekmesi için bir sebep olmadığını düşündü. Philip'in sükûneti yüzünden ona müthiş ıstırap vermiş olduğuna daha da inanmıştı. Delikanlıya bu acıyı istemeye istemeye verdiğini göstermesi lâzımdı. El ele sessizce yürüdüler.

Philip, "Son defa durup konuştuğumuz o çukur yerde oturalım," dedi. "Bak, yabangülleri nasıl da yere doğru eğilmiş, sedef yapraklarını nasıl etrafa saçmışlar?"

Eğri dişbudak ağacının dibine oturdular.

Philip, gülümsedi. "İskoç köknarları arasındaki resmine başladım, Maggie. Onun için burada kaldığın bu dakikalar boyunca yüzünü incelememe izin vermelisin. Madem seni bir daha göremeyeceğim... Lütfen başını şu tarafa çevir."

Bu sözler yalvarış dolu bir sesle söylenmişti. Maggie'nin reddetmesi çok güçtü. Parlak siyah örgüden tacın çerçevelediği dolgun, ışıklı yüzünde tapılmaktan memnun olan bir tanrıçanınkini andıran bir ifade vardı. Kendisine doğru çevrilmiş olan uçuk renkli, ince hatlı çehreye bakıyordu.

Maggie, gülümsedi. "Demek ki ikinci portrem için poz veriyorum. Bu diğerinden daha büyük mü olacak?"

"Evet, çok daha büyük. Yağlıboya olacak. Akşam üzeri ağaç gölgelerinin otların üzerine düştüğü sırada bir köknardan çıkmış esmer, uzun boylu, kuvvetli ve asil bir orman perisine benzeyeceksin."

"Artık her şeyden çok yapacağın resimleri düşünüyorsun galiba, Philip?"

Philip, oldukça üzüntülü bir tavırla, "Galiba..." diye cevap verdi. "Fakat düşündüğüm daha bir sürü şey var... Türlü türlü tohumlar ekiyor fakat meyve alamıyorum... Her konuya karşı

hassasım ama belirli bir kabiliyetim de yok. Ben de böyle lânetlenmişim işte. Resim ve müziği çok seviyorum. Klâsik ve ortaçağ edebiyatına hayranım. Modern edebiyata da öyle. Sağa sola uçuşup duruyorum, ama belirli bir mesafeyi aştığım yok." Maggie, düşünceli düşünceli mırıldandı. "Fakat insanın birçok zevkleri olması, erişebileceği bir sürü şeyden hoşlanması güzel bir şey. Hakiki bir mutluluk bu. Bana daima bazı kimselerin böyle bir mutluluğa özel bir kabiliyetleri varmış gibi gelir."

Philip, acı acı, "Eğer başka erkekler gibi olsaydım, birçok şeyden zevk aldığım için kendimi mutlu sayabilirdim," dedi. "Ben de onlar gibi 'alelâdeliğim' sayesinde güç kazanır ve tanınırdım. Hiç olmazsa erkeklerin büyük mutluluklara erişmeden hayatlarından memnun olmalarına yardım eden o alelâde mutlulukları tadardım. O zaman St. Ogg's sosyetesinin hoş bir şey olduğunu düşünürdüm. Fakat bence hiçbir şey karşılığında ödediğim ıstıraba değmiyor. Taşra hayatının o ölü seviyesinden yukarı çıkmama yardım edebilecek bir kabiliyet hariç tabiî. İşte bu azaba değer. Evet, bir tek şey var. İhtiras da bu kabiliyetin yerini alabilir."

Maggie, bu son sözleri duymadı. Philip'in anlattıklarının o kendi eski hoşnutsuzluğunu tekrar canlandırmış olduğunu farketmemiş gibi davranmaya çalışıyordu.

Nihayet, "Ne demek istediğini anlıyorum," diye mırıldandı. "Halbuki bilgim seninkinden çok az. Bir zamanlar günler birbirinin aynı olduğu takdirde yaşamaya tahammül edemeyeceğimi, daima önemsiz şeyler yapacağımı, yüksek gayelerden habersiz bir ömür süreceğimi düşündüm. Fakat Philip'ciğim; bizler aslında çocuklara benziyoruz. Bizden çok akıllı biri hepimizi koruyor. Bizden neler esirgenirse esirgensin, kadere tam bir tevekkülle boyun eğmemiz doğru olmaz mı? Şu son iki üç yıl bu sayede büyük bir huzura kavuştum. Hatta kendi arzularımı yenmek bile bana büyük bir sevinç verdi."

Philip, heyecanla bağırdı. "Evet, Maggie! Kendini dar, aldatıcı bir fanatizmden meydana gelmiş bir hücreye kapatmışsın. Bu tabiatının en yüksek güçlerini aç bırakarak takatsizleştirmek ve böylece ıstıraptan kurtulmaktan başka bir şey değil. Zevk ve huzura kavuşmanın tevekkülle ilgisi yoktur. Tevekkül, geçmeyen, geçmeyeceğini bildiğin bir acıya bilerek isteyerek katlanmak demektir. Budalalık tevekkül sayılmaz! Cehalet içinde yüzmek, kendin gibi insanların hayatlarını tanıyabileceğin bütün yolları kapatmak hakikaten aptallıktır. Ben mütevekkil değilim. Ben, hayatın bize bu dersi verecek kadar uzun olduğunu sanmıyorum. Sen de tevekkülle boyun eğmiş değilsin. Sadece kendi kendini sersemletmeye çalışıyorsun."

Maggie'nin dudakları titremeye başlamıştı. Genç kız Philip'in sözlerinde doğru bir taraf olduğunu hissediyordu. Buna rağmen ruhunun derinliklerinde de, bu sözlerinin kendi hareketlerine uygulanmasının da sahtekârlıktan başka bir şey olmayacağını seziyordu. Bu çifte izlenim, delikanlının çifte amacına uyuyordu. Philip, söylediklerinin doğru olduğuna ciddi bir şekilde inanmaktaydı. Fakat bu sözleri büyük bir ateş ve heyecanla haykırmıştı. Çünkü bu suretle arzularını engelleyen bir kararı sarsmaya çalışıyordu. Fakat gözlerine dolan yaşlar yüzünden Maggie'nin daha çocuksu bir hal alan çehresi delikanlının kalbine daha müşfik, daha az bencil hislerin dolmasına sebep oldu. Kızın elini tutarak şefkatle konuşmaya başladı.

"Bu kısacık yarım saatte böyle şeyler düşünmeyelim, Maggie. Sadece beraber olduğumuzu hatırlıyalım... Daima birbirimizi düşüneceğiz. Sen sağ olduğun müddetçe ben de yaşadığım için sevineceğim. Çünkü ileride bir gün sana yardım etmeme; herhangi bir şekilde yardım etmeme izin vereceğini düşüneceğim."

Maggie, gözyaşları arasında gülümsedi. "Ne kadar iyi, müşfik bir ağabey olurdun, Philip. Beni bile tatmin edecek kadar benim-

le meşgul olurdun. Seni sevmem hoşuna giderdi. Bana tahammül edecek, kusurlarımı affedecek kadar çok severdin beni. İşte ben daima Tom'un böyle olmasını istedim. Bunu özledim. Hiçbir zaman 'azıcık bir şey' beni tatmin etmedi. Onun için dünyevi mutluluktan tamamıyla vazgeçmem benim için daha iyi... Müzik bana hiçbir zaman kâfi gelmedi... Daha çok sayıda enstrümanların hep birlikte çalmalarını istedim. Seslerin daha derin ve coşkun olmasını arzuladım." Birdenbire daha önce olanları unutmuş gibi, "Yine şarkı söylüyor musun, Philip?" diye sordu.

Delikanlı, başını salladı. "Evet, evet, her gün..."

"Ah, haydi bana bir parça söyle. Sadece bir şarkı. Gitmeden önce şarkını dinleyebilirim... Hani şu Lorton'dayken bir cumartesi günü öğleden sonra evde kimse yokken söylediğin parçayı. Onu dinleyebilmek için önlüğümü başıma geçirmiştim."

Philip. "Biliyorum," diye içini çekti. Philip alçak sesle, "Aşk gözlerinde oynuyor"u söylerken, Maggie de elleriyle yüzünü kapadı. Sonra delikanlı sordu. "Bu şarkıydı değil mi?"

Maggie, kalkmaya yeltendi. "Evet ama artık burada kalamıyacağım... Bu şarkı kulaklarımdan gitmeyecek. Haydi, yürüyelim artık Philip. Zaten eve dönmem lâzım."

Kız, kalkarak uzaklaşınca Philip de yerinden fırlayarak onu peşinden gitmek zorunda kaldı.

Sitem ve itiraz edermiş gibi, "Maggie," dedi, "kendini mânasızca her şeyden mahrum etmekten vazgeç. İnat etme. Kendini bu şekilde uyuşturduğunu, baskı altında tuttuğunu görmek beni mahvediyor. Çocukken öyle hayat doluydun ki. Senin fevkalâde bir kadın olacağını düşünürdüm. Hayâlgücü kuvvetli, neşeli, şakacı bir kadın. Bu zaman zaman yüzünden birdenbire fışkırıveriyor. Ama sonra sen o bulanık, uyuşukluk peçesini indiriyorsun."

Maggie, mırıldandı. "Neden benimle böyle acı acı konuşuyorsun?"

"Çünkü sonunun iyi olmayacağını görüyorum. Kendi kendine bu şekilde işkence yapmaya devam edemeyeceksin."

"Allah bana kuvvet verecek." Maggie'nin sesi titriyordu.

"Hayır, verilmeyecek, Maggie. Hiç kimseye normal olmayan bir şeyi yapması için güç verilmez. Boşluklara saklanmaya çalışmak korkaklıktan başka bir şey değildir. Hiçbir karakter bu şekilde kuvvet kazanmaz. Günün birinde kendini hakiki hayatın ortasına fırlatılmış bulacaksın. O zaman şimdi kendini mahrum ettiğin bütün o hisler ve zevkler, vahşice bir iştihayla sana saldıracaklar."

Maggie, irkilerek durdu. Şimdi yüzünde müthiş bir korkuyla Philip'e bakıyordu.

"Philip, beni bu şekilde sarsmaya nasıl cesaret ediyorsun? Beni baştan çıkarmaya çalışıyorsun sen."

"Hayır, çalışmıyorum. Fakat aşk insanın seziş kabiliyetini artırır, Maggie. Seziş kabiliyeti de insana kötü bir şey olacağını önceden haber verir. Beni *dinle.* Bırak sana kitaplar getireyim. Seni arada sırada görmeme izin ver. Lorton'da söylediğin gibi senin hem ağabeyin, hem öğretmenin olayım. Herhalde beni görmen, böyle ağır ağır intihar etmen kadar kötü değil."

Maggie, konuşacak halde değildi. Başını sallayarak, yürüdü. İskoç köknarlarına gelinceye kadar da hiçbir şey söylemedi. Orada durarak ayrılacaklarını belirtmek ister gibi elini uzattı.

"Beni bu korudan ebediyen sürüyor musun, Maggie? Arada sırada gelip ağaçların arasında dolaşamaz mıyım? Eğer seninle karşılaşırsam, bu gizlice buluşmak kadar kötü sayılmaz herhalde?"

Kararlarımızın değişmez bir hal alacakları, o ağır demir kapıların üzerimize kapanacakları an irademiz büyük bir imtihan geçirir. O zaman uzun mücadelelerimizi hükümsüz hale sokacak, zaferden daha çok sevdiğimiz yenilgiye kavuşmamızı sağlayacak herhangi bir yanıltmacaya sıkı sıkı sarılırız.

Philip'in uydurduğu bu bahaneler karşısında Maggie'nin kalbi 'hop' etti. Yüzünde her rahatlamayı izleyen o sarsıntının belli belirsiz izleri görünüp kayboldu. Philip de bunu farketti. İki genç sessiz sedasız ayrıldılar.

Philip, durumu iyice kavramıştı. Bu yüzden de Maggie'nin vicdanının sebep olduğu hareketlere büyük bir cüretkârlıkla ve üstelik bencilce gayeler uğruna karışmış olmaktan korkuyordu. Fakat hayır! Delikanlı kendi kendisini bencil olmadığına ikna etmekte gecikmedi. Maggie'nin, kendisine karşı duyduğu o güçlü hislere karşılık vereceğini hiç ummuyordu. Kızın hürriyetini engelleyen o ailevi engellerin ortadan kalkması, bu günlerini tamamıyla feda etmemesi, biraz bilgi edinmesi; kafası, şimdi birlikte yaşamaya mahkum olduğu bayağı seviyenin çok üstünde biriyle konuşması, Maggie'nin geleceği için çok daha iyi olacaktı. Eğer hareketlerimizin netecilerini tahmin edebilmek için iyice uzaklara bakarsak, bu sonuçların içinde yaptıklarımızı haklı çıkaracak bir şey bulabiliriz. Neticeleri ayarlayan bir İlâhi varlığın veya bunları izleyen bir filozofun görüş açısını kabullenirsek, o vakit şu anda en çok hoşumuza gidecek şeyi rahatlıkla, büyük bir memnunlukla yapabiliriz. İşte Philip de Maggie'nin kafasında ikilik yaratacak ve üzerinde asıl hak iddia edenlerin yeni bir ıstırap duymalarına sebebiyet verecek olan o gizli buluşmalara karşı yaptığı itirazları yenmek için yaptığı ustaca çıkışları bu şekilde haklı buluyordu. Fakat delikanlının kalbinde öyle bir ihtiras vardı ki, bu yüzden de kendisini haklı çıkaracak bahanelere pek ihtiyacı da kalmıyordu. Maggie'yi görme arzusu ve kızın hayatının bir parçası haline gelme isteği, karşımıza çıkan mutluluğa bizi sarılmaya teşvik eden o vahşice içgüdüden farksızdı. Bu içgüdü ki maddi ve manevî bir yapının ıstırabı her şeye hâkim kıldığı bir hayat doğurur. Philip, insanların o alelâde iyiliğinden tam hissesini alamamıştı. Önemsiz kimselerin arasına karışarak dikkati

çekmemesi de imkânsızdı. Onlar daima diğerlerinden ayırarak kendisine acıyacaklar, başkaları için normal olan her şeyden yoksun bırakacaklardı. O Maggie için bile yine her delikanlıdan değişik bir insandı. Kızın Philip'in sevgilisi olabileceğini aklından bile geçirmediği o kadar belliydi ki.

Philip hakkında ağır hükümler vermeyin. Çirkin ve sakat insanların üstün meziyetleri olması lâzımdır. Çünkü onlar olmazsa bu zavallılar hiçbir zaman rahat edemezler. Fakat hayvanların tüylerinin soğuk iklimlerde daha uzadığına benzeyen, şahsi kusurların üstün meziyetlere sebep oldukları teorisi bence biraz zayıftır. Güzelliğin baş döndürücü etkileri üzerinde uzun uzun durulur. Fakat bence bu etkilerle, çirkinliğin tesirleri arasında aynı oran vardır. Yalnız damak değil, göz ve kulak için çeşitli zevklerin bulunduğu bir ziyafette aşırılığa kaçmakla, açlığın verdiği ümitsizlik arasındaki orandan farksızdır bu. 'Açlık Kulesi' içimizdeki insanlığın geçireceği en çetin imtihanının bir sembolü değil midir?*

İhtiyacımız büyük olduğu için bize doğru bol bol akan ve hayat oyununda kazanamayacağımız belli olduğu için bizi şefkatle daha sımsıkı saran o ana sevgisinden mahrum büyümüştü Philip. Babasının ona karşı duyduğu sevgi ve gösterdiği müsamaha ise, Philip'in adamın kusurlarını iyice anlamış olması yüzünden kıymetini biraz kaybetmişti. Hakiki hayattan uzak tutularak büyüyen, tabiat itibariyle âdeta kadınımsı bir hassaslığı olan Philip, tıpkı yine bir kadın gibi cismani zevklerin peşinden koşulmasına ve dünyevi şeylere merak duyulmasına karşı aynı müsamahasız tiksintiyi duyuyordu. Ve hayatındaki bu tek tabiî bağ, bir evlât olarak babasıyla arasındaki münasebet, delikanlı için sızlayan bir kol veya bacaktan farksızdı. Hoşa gitmeyecek bir şekilde alelâde

---

* Dante, *Cehennem*, 33. Kanto'ya gönderme yapılıyor. (ed.n.)

şartların dışında kalan bir insanın muhakkak ki marazi bir tarafı vardır. İyilik galebe çalıncaya kadar da bu marazilik devem eder. Tabiî yirmi iki yaşında ise henüz bu iyi taraf zafere ulaşacak kadar vakit bulamamıştır. O iyi güç Philip'te bol bol vardı.

Ama bildiğiniz gibi sabah güneşi bile sislerin arkasından insana pek sönük gözükür...

4

Bir aşk sahnesi daha

Biraz önce şahit olduğunuz o şüpheli ayrılıştan hemen hemen bir yıl sonra, nisanın başlarında, isterseniz Maggie'nin İskoç köknarları arasından Kızıl Koru'ya girişini seyredebilirsiniz. Fakat henüz akşam değil.. Öğle zamanını biraz geçmiş. Bahar havasındaki o sertlik, genç kızın geniş şalına daha sıkıca sarılarak, hızlı hızlı yürümesine sebep oluyor. Buna rağmen Maggie, sevgili ağaçlarını seyredebilmek için yine de etrafına bakınıyor. Gözlerinde geçen hazirandakinden daha heyecanlı, daha meraklı bir ifade var. Sanki neşeli bir konuşma yapabilmek için uygun bir dinleyici arıyormuş gibi dudaklarının kenarında bir gülümseme titreşiyor. O dinleyici de ortaya çıkmakta gecikmiyor.

Maggie, şalının altından bir kitap çıkararak uzattı. "*Corinne*'ini* geri al. Onun bana hiç faydasının dokunmayacağını söylediğin zaman çok haklıymışsın. Fakat onun gibi olmak isteyeceğimi düşünmekle de hata etmişsin."

---

* Madame de Staël'in, sanatçı ve oldukça yetenekli kadın karakterin gönül maceralarının anlatıldığı, dönemin popüler romanı. (ed.n)

Hakikaten onuncu İlham perisi gibi olmayı istemez misin, Maggie?" Bulutlar hafifçe ayrılarak, yine parlak mavi göğü göreceğimizi müjdelediği zaman havaya nasıl bakarsak, Philip de Maggie'nin yüzüne öyle bakıyordu.

Maggie, güldü. "Hiç istemem. Bence İlham perileri hiç de rahat olmayan Tanrıçalarmış. Daima yanlarında notalar ve müzik aletleri taşımak zorundaymışlar. Eğer bu iklimde harp taşımaya kalkarsam, muhakkak üzerine yeşil çuhadan bir kılıf yaptırmak zorunda kalırım. Ayrıca muhakkak harpı bir yerde unuturum."

"Demek sen de benim gibi *Corinne*'den hoşlanmadın?"

Maggie, "Kitabı bitirmedim," diye cevap verdi. "Parkda roman okuyan sarı saçlı genç kıza gelir gelmez kitabı kapadım. Ve esere devam etmemeye de karar verdim. O beyaz yüzlü kızın Corinne'in aşkını elinden alıp, onu mutsuz edeceğini hemen anladım. Artık sarı saçlı kadınların bütün mutlulukları alıp götürdükleri o romanları okumamaya kararlıyım. Neredeyse sarışınlar aleyhinde peşin hükümlere sahip olmaya başlayacağım. Eğer bana şimdi siyah saçlı bir kadının zafere ulaştığı bir roman verirsen, o zaman denge sağlanmış olur. Rebecca'nın, Flora Macivor'un, Minna'nın ve diğer mutsuz esmerlerin intikamını almak istiyorum. Madem öğretmenimsin, böyle önyargılara saplanmama engel olmalısın. Zira bana daima önyargılar aleyhinde nutuklar çekersin."

"Belki sen kendin esmerlerin intikamını alır ve kuzenin Lucy'nin sevgililerini baştan çıkarırsın. Artık St. Ogg's'un yakışıklı gençlerinden birinin onun dizinin dibinden ayrılmadıkları muhakkak. O delikanlının karşısına böyle pırıl pırıl çıkman yeter. Etrafa saçtığın ışıklar sarı saçlı kuzenini sönükleştirir."

Maggie, incinmişti. "Saçmalıklarımla hakiki şeyler arasında ilgi kurmak hiç de hoş değil, Philip. Sanki ben, hiçbir meziyeti olmayan ben, eski elbiselerimle sevgili küçük Lucy'yle rekabete kalkışabilirmişim gibi. Lucy, hoş şeyler biliyor. Zarif bir şekilde

hareket ediyor. Üstelik benden on kat da güzel. Eğer onunla rekabete kalkışacak kadar aşağılık ve iğrenç bir mahlûk olsaydım, bunu yine yapamazdım. Zaten ben Deane teyzeme, evlerinde misafir varken hiç gitmiyorum. Sevgili Lucy çok iyi bir kız olduğu ve beni sevdiği için kalkıp buraya geliyor. Beni evlerine çağırıyor."

Philip, şaşırmıştı. "Maggie sen evvelce şakaları böyle ciddiye almazdın. Galiba bu sabah St. Ogg's'a gittin ve sana oradan hafif bir aptallık geçti."

Maggie, güldü. "Belki deminki sözlerin şakaydı. Ama bunun hoş bir şaka olmadığını söyleyeyim. Aslında ben o sözlerin etkili bir sitem olduğunu sandım. Kibirli olduğumu ve herkesin beni beğenmesini istediğimi bana hatırlatmaya çalıştığını zannettim. Siyah saçlı kadınlar adına kıskançlık duymanın sebebi esmer oluşum değil. Ben en çok mutsuz insanlara acırım. Eğer romanda sevgilisi sarışın kızı terketseydi o zaman kendisini çok sevecektim. Ben hikâyelerde daima terkedilen sevgililerin tarafını tutarım."

Philip, hafifçe kızardı. "O halde sana sevgisini söyleyen bir genci reddetmeye de gönlün razı olmaz, Maggie. Öyle değil mi?"

Maggie, tereddütle, "Bilmiyorum," diye cevap verdi. Sonra da neşeyle gülümsedi. "Eğer kibirliyse herhalde onu reddederdim. Fakat daha sonra burnu kırıldığı takdirde muhakkak yumuşardım."

Philip, kendisini zorlayarak konuştu. "Bazen düşünüyorum da Maggie... Belki de sen başka kadınların sevemeyeceği bir erkeğe âşık olabilirsin..."

Maggie, bir kahkaha attı. "Bu kadınların o genci neden sevmediklerine bağlı. Belki o hiç de hoşa gitmeyecek bir insandır. Genç Torry gibi tek gözlüğünü gözüne takarak insanı süzer, acayip acayip yüzünü buruşturur. Başka kadınların böyle şeylerden hoşlanacaklarını sanmıyorum. Fakat şimdiye kadar genç

Torry'ye karşı merhamet de duymadım. Zaten ben kibirli insanlara hiç acımam. Çünkü onlar rahatlarını temin edecek şeyleri beraberlerinde taşırlar."

"Fakat, diyelim ki; bu genç hiç de kibirli değil, Maggie. Kibirlilik etmesi için hiçbir sebep olmadığını düşünüyor... Çocukluğundan beri ıstırap çekmesine sebep olan bir derdi var... Sen onun için hayatının 'sabah yıldızı'sın... O sana tapıyor... Seni öylesine seviyor ki, seni arada sırada görmesine izin vermen kendisini mutlu etmeye yetiyor."

Philip, ani bir korkuyla sustu. İtirafı bu mutluluğu sona erdirebilirdi. Zaten aynı korku yüzünden o uzun aylar boyunca konuşmaktan kaçınmıştı. Ani bir utançla bütün bunları söylemekle sersemlik etmiş olduğunu düşündü. Maggie o gün yine her zaman ki gibi serbest ve lâkayttı.

Fakat kızın şimdi o kayıtsızlığı kalmamıştı. Philip'in sesindeki o her zamankinden farklı heyecanı farkederek çabucak dönmüş ve delikanlıya bakmıştı. Philip konuşmaya devam ederken, Maggie de iyice değişmişti. Yüzü kızarmış, çehresinin hatları hafifçe kasılmıştı. Kendilerini geçmiş hakkındaki düşüncelerini değiştirmeye zorlayan bir haber alan insanlarda görülen bir şeydi bu. Maggie'nin hiç sesi çıkmıyordu artık. Genç kız devrilmiş bir ağaca doğru giderek, sanki adalelerinin gücü iyice kesilmiş gibi oraya çöktü. Titriyordu.

Sessizlik devam ettikçe endişesi de iyice artan Philip, "Maggie," diye mırıldandı. "O sözleri söylemekle budalalık ettim. Bütün söylediklerimi unut. Eskisi gibi arkadaşlığımıza devam etmek bana yeter."

Philip'in konuşurken duyduğu üzüntü, Maggie'yi bir şeyler söylemeye zorladı. "Çok şaşırdım, Philip... Bu... hiç aklıma gelmemişti." Bu sözleri söylerken sarf ettiği çaba yüzünden gözlerine dolan yaşlar yanaklarından aktı.

Philip dayanamadı. "Bu sözler yüzünden benden nefret mi ediyorsun Maggie? Benim cüretkâr bir budala olduğumu mu düşünüyorsun?"

Maggie, "Ah, Philip," dedi. "Benim böyle şeyler hissedeceğimi de nereden çıkardın? Bana karşı gösterilen her sevgi karşısında büyük bir minnet duyduğumu bilmiyor musun? Fakat, fakat senin bana âşık olabileceğin hiçbir zaman aklıma gelmedi. Bu bir rüya gibi, olmayacak bir şeydi... İnsanın hayalini kurduğu hikâyelerdeki gibi bir aşk... Bir âşığım olacağını hiç sanmazdım."

"Beni sevgilin olarak düşünmeye tahammül edebilecek misin?" Maggie'nin rengi uçuverdi. Bu açık soru kolay kolay cevaplandırılacak gibi değildi. Fakat gözleri, o anda yalvarış ve aşkla iyice güzelleşmiş, pırıl pırıl parlamaya başlamış olan gözlerini buldu. Maggie, tereddütle fakat yine de tatlı, sade, çocuksu bir şefkatle konuşmaya başladı.

"Bir başkasını senden daha fazla sevebileceğimi sanmıyorum. Senin sevmediğim hiçbir tarafın yok..." Bir an durdu. Sonra ilâve etti. "Fakat artık bundan bahsetmememiz daha doğru olur. Öyle değil mi, Philip'ciğim? Bildiğin gibi arkadaşlığımız öğrenildiği takdirde dost bile kalamayacağız. Seni görmek konusunda isteklerine boyun eğmekle doğru bir şey yaptığıma hiçbir zaman inanamadım. Fakat bu dostluk bazı bakımlardan benim için o kadar değerliydi ki. Fakat şimdi yine bunun kötülüğe sebep olacağını düşünerek korkmaya başladım."

"Ama şimdiye kadar bu arkadaşlığımız hiçbir kötülüğe sebep olmadı, Maggie. Eğer o korkuya boyun eğseydin, onu kendine rehber olarak alsaydın, eski, hakikî kişiliğini bulacağın yerde, sıkıntılı, kasvetli, uyuşturucu bir yıl daha geçirirdin."

Maggie, başını salladı. "Biliyorum, bu arkadaşlığımız çok tatlıydı. Birlikte konuşmamız, bana kitaplar vermen, senden ayrıyken aklıma gelenleri sana anlatacağımı düşünerek, yürüyüşe

çıkacağım anı beklemen... hepsi de çok hoştu bunların. Fakat bu arkadaşlık beni huzursuz yaptı. Dünyevî şeyleri düşünmeye başlamama sebep oldu. Sabırsızca düşüncelere kapılmaya... evden sıkılmaya başladım. Tabiî sonra da annemle babamdan bıktığımı düşündüğüm için kalbim sızladı. Bence seni 'uyuşukça' dediğin hal çok daha iyiydi. Benim için çok daha iyiydi. Çünkü o zaman bencil isteklerim de uyuşmuş oluyordu."

Philip, tekrar ayağa kalkmış, bir aşağı bir yukarı yürüyordu.

"Hayır, Maggie. Sana sık sık söyledim. Senin benliğini yenme konusundaki fikirlerin yanlış. Senin 'benliğini yenmek' dediğin... seni bir tek intiba dizisinden başka her şeye karşı körleştiren ve sağırlaştıran usul, seninki gibi bir tabiat için sadece bir sabit fikir sayılır."

Oldukça öfkeli bir tavırla konuşmuştu. Fakat sonra tekrar genç kızın yanına oturarak, onun elini tuttu.

"Artık geçmişi düşünme, Maggie. Sadece aşkımızı düşün. Eğer sen bana bütün kalbinle sımsıkı sarılırsan o zaman zamanla bütün engeller ortadan kalkar. Biraz beklememiz yeter. Ben ümitle yaşayabilirim... Bana bak, Maggie. Beni sevmenin kabil olup olmayacağını bana tekrar söyle. Başını çevirerek o yarık ağaca bakma. Uğursuz bir işaret o."

Maggie, kederle gülümseyerek iki siyah gözlerini delikanlıya dikti.

"Haydi, Maggie bana bir tek tatlı söz söyle. Yoksa Lorton'dayken bana daha iyi davrandığını düşünmeye başlayacağım. O zaman bana, 'Seni öpmemi ister misin?' diye sormuştun. Unuttun mu? Hatta tekrar karşılaştığımız zaman beni yine öpeceğine dair söz vermiştin. O sözünü tutmadın."

O tatlı çocukluk günlerini hatırlamak Maggie'nin rahatlamasına sebep oldu. Bu sayede bu an kendisine daha az yabancı gelecekti.

Philip'i, hemen hemen on iki yaşındayken yaptığı gibi usulca, sessizce öptü. Philip'in gözleri sevincinden pırıl pırıl parlıyordu. Fakat tekrar konuşmaya başladığı zaman sesinde hoşnutsuzluk vardı yine.

"Senin mutlu bir halin yok, Maggie. Bana acıdığın için kendini beni sevdiğini söylemeye zorladın."

Maggie, başını yine eskisi gibi çocuksu bir tavırla salladı. "Hayır, Philip. Sana doğruyu söyledim. Bütün bunlar benim için çok yeni ve çok acayip... Fakat başka birini senden daha fazla sevebileceğimi sanmıyorum. Daima seninle beraber oturmayı... seni mutlu etmeyi istiyorum. Senin yanında olduğum zamanlar daima mutlu oluyorum. Fakat senin uğruna yapamayacağım bir tek şey var. Babamı yaralayamam. Onu kıracak hiçbir şey yapmam. Bunu benden hiçbir zaman istememelisin."

"Hayır, Maggie. Senden hiçbir şey istemeyeceğim. Her şeye dayanacağım. Eğer kalbindeki en iyi yeri bana ayırırsan, beni tekrar öpmen için bir yıl daha bekleyeceğim..."

Maggie, güldü. "Hayır... Seni o kadar uzun zaman bekletecek değilim..." Sonra tekrar ciddileşerek, yerinden kalktı.

"Fakat senin baban ne diyecek, Philip?" diye ilâve etti. "Seninle iki arkadaştan... bir ağabeyle bir kardeşten daha fazla bir şey olamayız. İmkânsız bu. Onun için başka şeyler düşünmekten vazgeçelim."

"Hayır, Maggie, senden vazgeçemem. Tabiî beni aldatıyorsan, bana hakikaten sadece bir ağabey gözüyle bakıyorsan o başka. Bana doğruyu söyle."

"Sana doğruyu söyledim, Philip. Tom'un bana iyi davrandığı o çocukluk günlerinden sonra kimin yanında bu kadar mutlu oldum? Kafan da benim için yepyeni bir dünya. Bana bilmek istediğim her şeyi anlatıyorsun. Seninle beraber olmaktan hiçbir zaman bıkmayacağım."

El ele yürüyor, birbirlerine bakıyorlardı. Maggie, eve dönmesi zamanının geldiğini düşündüğü için hızla ilerliyordu. Fakat ayrılık anının yaklaştığını bildiği için istemeden Philip'te ıstırap verici bir intiba yaratmış olmasından korkmaya başlamıştı. Sözlerin hem samimî, hem de aldatıcı olduğu o tehlikeli anlardan biriydi bu. Hislerin her zamanki seviyelerinden daha yukarılara doğru taşarak bir daha erişemeyeceği birtakım izler bıraktığı bu an...

Vedalaşmak için İskoç köknarlarının arasında durdular.

"Maggie, artık hayatım umutla dolu olacak değil mi? Her şeye rağmen, diğer erkeklerden daha mutlu olacağım? Ayrı da olsak, beraber de olsak, daima, ölünceye kadar birbirimize aitiz değil mi?"

"Evet, Philip. Ayrılmamızı hiç istemiyorum. Seni mutlu etmeği arzuluyorum..."

"Ben bir şey daha bekliyorum... Acaba beklediğim olacak mı?"

Maggie, gülümserken gözlerinde yaşlar pırıldıyordu. Bir kadınınki gibi yalvarış ve çekingen bir aşkla dolu olan uçuk renkli yüzü öpmek için o uzun boyuyla ağır ağır eğildi.

O anda hakikî mutluluğu tattı. O anda, "Eğer bu aşkta fedakârlık varsa," diye düşündü. "O da bu sevgiyi daha zengin, daha tatmin edici bir hale sokacak."

Dönerek hızla eve doğru gitmeye başladı. O yoldan geçtikten sonra, bir saat içerisinde hayatında yeni bir devre başlamış olduğunu hissediyordu. Vuzuhsuz hayallerden meydana gelmiş olan o kumaş, gitgide daralacak, düşünce ve his iplikleri hakikî günlük hayatının dokusuna karışacaktı.

5

Yarık ağaç

Sırlar, korkumuzun bize tarif ettiği programa göre pek açıklanmaz veya keşfedilmezler. Korkunç dramatik sahneler hiçbir zaman korkunun peşini bırakmaz. Bunların olamayacağına dair yapılan en güçlü münakaşalara rağmen, bu durum hiçbir zaman değişmez. Maggie'nin o gizli buluşmaların yükünü taşıdığı bir yıl süresince genç kız daima Kızıl Koru'da Philip'le dolaşırken birdenbire babasıyla veya Tom'la karşılaşacağından korkmuştu. Maggie, bunun pek olmayacağını da biliyordu ama için için duyduğu korkuyu en iyi sembolize eden de bu sahneydi işte. Kader daha ziyade, görünüşte önemsiz tesadüflere ve kafanın önceden tahmin edilemeyen durumuna bağlı olan belirsiz, vasıtalı imâlardan faydalanmayı sever ama bütün bunların da hayallerde yerleri yoktur.

Maggie'nin o şiddetli korkularının yönelmediği kimselerden biri de muhakkak ki Pullet teyzeydi. O endişelerin konu olarak Mrs. Glegg yerine, St. Ogg's'da oturmayan, keskin gözlü ve sivri dilli olmayan Mrs. Pullet'i seçmeleri hakikaten sadece acayip bir kapris sayılırdı. Fakat kaderin darbesini indirmesine, yıldırımın

düşmesine de yine Pullet teyze sebep oldu. Kadın St. Ogg's'da oturmuyordu ama Garim Köknarları'na giden yol, Kızıl Koru'nun yanından geçmekteydi. Maggie de aksi taraftaki yoldan koruya gitmek âdetindeydi.

Maggie'yle Philip'in son buluştukları günün ertesi pazardı. Mr. Pullet pazarları şapkasında cenaze törenlerine has şerit, boynunda da eşarp olduğu halde kilisede gözükmek âdetindeydi. İşte bu yüzden Mrs. Pullet de pazar günleri Glegg ablasında yemek yer, zavallı Tulliver kardeşinde de çay içerdi. Yine pazarları, öğleden sonra Tom evde olurdu. Gitgide neşesi artmakta olan delikanlı o gün çok keyifliydi. Bu yüzden babasıyla o zamana kadar yapmadığı bir şekilde tatlı tatlı, samimî samimî konuştu. Kiraz çileklerine bakmak için annesiyle bahçeye çıkarken, "Gel, Maggie," diye seslendi, "sen de gel." Maggie, o acayip tavırlarından ve sofuluğundan vazgeçeli Tom kız kardeşine daha ısınmaya başlamıştı. Hatta Maggie'yle öğünüyordu da artık. Çünkü birkaç kişi onun yanında Maggie'nin fevkalâde bir kız olduğundan bahsetmişlerdi. Bugün de genç kızın yüzünde garip bir parlaklık vardı. Bunun asıl sebebi gizli gizli akıp giden heyecan seliydi. Bu sele yalnız mutluluk değil şüphe ve ıstırap da karışıyordu. Fakat Maggie'nin yüzündeki o ifadeyi görenler bunun bir mutluluk işareti olduğunu sanabilirlerdi.

Yemek masasının başında otururlarken, Pullet teyze üzüntüyle başını sallayarak, "Pek hoşsun, yavrum," dedi. "Doğrusu kızının bu kadar güzelleşeceği hiç aklıma gelmezdi, Bessy. Fakat daima pembe giymelisin yavrum. Glegg teyzenin sana verdiği mavi elbise sana pek gitmemiş. Zaten Jane'in hiç zevki yoktur. Neden benim sana verdiğim esvabı giymiyorsun?"

"O elbise o kadar şık ve güzel ki, teyze. Benim için çok gösterişli o. Yani daima giymemeye mecbur olduğum şeylerin yanında fazla süslü duruyor."

"Tabiî eğer o elbiseleri artık giymedikleri için sana verdikleri, bunu yapacak kudrette oldukları bilinmeseydi, o kıyafetlerle dolaşman hakikaten hiç hoş olmazdı. Neticede benim arada sırada yeğenime esvap vermem normal bir şey. Çünkü her yıl bir sürü şey alıyorum. Onları eskitemiyorum bile. Lucy'ye gelince... Ona esvap vermeme lüzum yok. Çünkü Lucy'nin kılık kıyafetine gayet itina ediliyor. Deane ablam gururla dolaşmakta haklı. Fakat zavallının yüzü de pek sarı. Korkarım karaciğer illetinden ölecek. Zaten yeni rahip Dr. Kenn de bugünkü cenaze töreninde bundan bahsetti."

Mrs. Tulliver, "Duyduğuma göre vaazları fevkalâdeymiş," dedi. "Öyle mi Sophy?"

Gözlerini düşünceli bir tavırla ileride bir noktaya dikmiş olan Mrs. Pullet, sözlerine devam etti. "Bugün Lucy fevkalâde bir yaka takmıştı. Benim de aynı güzellikte bir yakam olmadığını söylemiyorum. Fakat onunla boy ölçüşebilmek için en şık elbiselerimi giymem lâzım."

Zaman zaman etimolojinin esrarlı taraflarının ağırlığı altında ezilen Mr. Pullet, "Lucy'den, 'St. Ogg's güzeli,' diye bahsediyorlarmış," dedi. "Doğrusu bence acayip bir lâf bu."

Maggie adına kıskançlığa kapılan Mr. Tulliver, homurdandı. "Pöf. Ufacık tefecik bir şey Lucy. Vücudu da öyle güzel değil. Fakat tüyleri renkliyse kuş da güzel sayılır. Doğrusu ben ufak tefek kadınlarda hayran olunacak bir taraf göremiyorum. Erkeklerin yanında pek gülünç duruyorlar. Nisbetleri birbirini tutmuyor. Ben karımı seçtiğim zaman onun uygun boyda ve ende olmasına bilhassa dikkat ettim. Bessy ne fazla iriydi, ne de öyle ufacık tefecik."

Güzelliği iyice solmuş olan zavallı karısı hayatından memnun bir tavırla gülümsedi.

Mr. Pullet, "Ama erkeklerin hepsi de iri yarı değil ki," diye cevap verdi. Biraz da kendisini imâ ediyordu. "Bir genç yakışıklı

olabilir. Ama onun Tom gibi bir seksen boyunda olması şart değildir."

Pullet teyze, atıldı. "İrilikten, kısa boyluluktan bahsetmek yersiz. Herkes sapasağlam oldukları için Tanrı'ya şükretmeliler. Meselâ Avukat Wakem'ın o sakat oğlunu alın. Bugün onu kilisede gördüm. Delikanlıya kalacak malı mülkü düşünüyorum da... Philip Wakem'ın çok yalnız ve çok acayip bir genç olduğunu söylüyorlar. Arkadaşlıktan hiç hoşlanmıyormuş. Çıldırırsa hiç şaşmam. Yoldan ne zaman geçersek geçelim, onun Kızıl Koru'daki çalılarla ağaçların arasından çıktığını görüyoruz."

Philip'i bahsettiği yerde ancak iki defa görmüş olan Mrs. Pullet'in bu mübalâğalı sözleri Maggie'nin üzerinde müthiş bir etki yaptı. Tom karşısında oturduğu ve kız lâkayt bir tavır takınmayı istediği için de bu etki daha tesirli oldu. Maggie, Philip'in adını duyar duymaz kızarmıştı. Bunu bildiği için yanakları büsbütün alev alev yanmaya başladı. Nihayet Kızıl Koru'dan bahsedilince de Maggie sanki bütün sırrı anlaşılmış gibi geldi. Kız, elinin titrediğinin anlaşılmasından korktuğu için çay kaşığını bile alamıyordu. Ellerini masanın altında birbirine kenetlemiş, öyle oturuyor, etrafına bakmaya cesaret edemiyordu. Neyseki babası da kendisiyle aynı tarafta, Pullet enişte nin yanında oturuyordu. Öne doğru eğilip bakmadıkça Maggie'nin yüzünü görmesi de imkânsızdı. Konuyu değiştiren annesinin sesini duyunca rahatladı. Zira Mrs. Tulliver kocasının önünde Wakem'dan bahsedildiği zaman hemen telâşlanırdı. Yavaş yavaş Maggie kendisini toplayarak başını kaldırdı. Tom'la göz göze geldiler. Fakat ağabeysi hemen başını kaldırdı. Maggie o gece yatmaya gittiği zaman telâş ve şaşkınlığı yüzünden Tom'un şüphelenip şüphelenmediğini düşünüyordu. Belki de şüphelenmemişti. Belki teyzesi babasının yanında Wakem'dan bahsettiği için telâşlandığını sanmıştı. Çünkü annesi onun hareketlerinden bu neticeyi çıkarmıştı. Ba-

bası için Wakem, insanı sakatlayan bir hastalık gibiydi. Kendisi bu hastalığın varlığını kabul etmek zorundaydı ama diğerleri aynı şeyi yaptıkları zaman öfkeleniyordu. Maggie, babası konusunda gösterdiği hassaslığa kimsenin şaşmayacağından emindi.

Fakat Tom, böyle bir izahla yetinmeyecek kadar kurnazdı. Delikanlı Maggie'nin telâşında kızın babası için duyduğu endişeden daha başka, belirli bir şey olduğunu farketmişti. Şüphelerine şekil verebilmek için bütün teferruatı hatırlamaya çakşırken, annesinin birkaç gün önce Maggie'yi yer ıslakken Kızıl Koru'da dolaştığı ve eve kırmızı çamura bulanmış ayakkabılarla geldiği için azarladığı aklına geldi. Buna rağmen Philip'in sakatlığına karşı hâlâ o eski tiksintiyi duyan Tom, kız kardeşinin normal insanlardan kötü bir şekilde farklı bir gence dostça bir ilgiden daha derin hisler düşünebileceğine ihtimal veremedi. Bundan kaçındı. Tom, tabiatı icabı normal olmayan, değişik her şeye karşı âdeta bâtıl inanca varan bir tiksinti duyardı. Herhangi bir kadının sakat bir erkeğe karşı sevgi duyması iğrenç bir şey olurdu. Hele kız kardeşinin böyle bir sevgi duymasına katiyen dayanamazdı. Philip'le ne şekilde bir dostluk ediyorsa etsin, muhakkak buna bir son vermek lâzımdı. Maggie, babasının en şiddetli hislerine ve kendisinin bariz emirlerine karşı geldiği gibi, ayrıca Philip'le gizli gizli buluşarak şerefini de tehlikeye atıyordu. Tom, ertesi günü evden ayrılırken kafası en alelâde olayları gene tesadüfler haline sokacak bir ruh hali içindeydi. Kafası tetikteydi delikanlının.

O akşamüzeri saat üç buçuğa doğru Tom rıhtımda durmuş Bob Jakin'le o güzel 'Adelaide' gemisinin bir iki güne kadar dönmesi ihtimalinden bahsediyordu. Bu yolculuğun neticesi ikisi için de çok önemli olacaktı.

Bob, bir ara, nehrin karşı tarafındaki kırlara doğru bakarak, "İşte, Philip Wakem denen çarpık genç gidiyor," dedi. "Onu,

hatta gölgesini ta uzaktan tanırım. Nedense Wakem'a daima nehrin o tarafında rastlıyorum..."

Tom'un aklına birdenbire bir şey gelmişti anlaşılan. "Artık gitmem lâzım, Bob. Yapılacak bir işim var." Telâşla depoya gitti. Acele bir iş için eve çağrıldığını, yerine birinin konmasını haber verdi.

En kısa yoldan, hızla yürüyerek bahçe kapısına erişti. Eve sakin bir tavırla girmek istediği için orada duraklayarak, kapıyı ağır ağır açtı. Aynı anda Maggie, başında bonesi, sırtında şalı evin ön kapısından çıktı. Tahminlerinde yanılmamış olduğunu anlayan Tom, kız kardeşini bahçe kapısında bekledi. Maggie, ağabeysini görünce fena halde irkildi.

"Tom, eve neden geldin? Bir şey mi oldu?" Maggie, alçak, titrek bir sesle konuşmuştu.

"Seninle birlikte Kızıl Koru'ya gitmek ve orada Philip Wakem'la karşılaşmak niyetindeyim." Tom konuşurken aylar önce alnında belirmiş olan o çizgi daha da derinleşmişti.

Maggie, âciz bir tavırla kalakaldı. Rengi uçmuş, bütün vücudu buz kesilmişti. Tom'un ne yapıp yapıp durumu öğrenmiş olduğu anlaşılıyordu. Nihayet, "Ben koruya gidecek değilim," diyerek döndü.

"Öyle de bir gideceksin ki. Fakat önce seninle konuşmak istiyorum. Babam nerede?"

"Atla çıktı."

"Ya annem?"

"Avluda tavuklara yem veriyor sanırım."

"O halde ona görünmeden eve girebilirim."

Birlikte içeri girdiler. Tom, oturma odasına doğru giderek, Maggie'ye, "Buraya gel," diye emretti.

Kız, bu emre uydu. Tom, kardeşinin arkasından kapıyı sıkıca örttü.

"Maggie bana hemen, şimdi, Philip Wakem'la aranda geçenleri anlatacaksın."

Maggie, hâlâ titriyordu. "Babam bir şey biliyor mu?"

Tom, öfkeyle, "Hayır," diye cevap verdi. "Bana beni yine aldatmaya kalkarsan ona her şeyi anlatırım."

Hareketlerinin bu şekilde tarif edildiğini duyan Maggie hiddetle kızardı. "Ben kimseyi aldatmak istemiyorum."

"O halde bana hakikati olduğu gibi anlat."

"Belki de bunu biliyorsun."

"Benim bilip bilmediğimi bir tarafa bırak. Bana olanları bütün teferruatıyla anlat. Yoksa babama her şeyi haber veririm."

"O halde durumu sırf babamın hatırı için anlatacağım."

"Çok güzel... Babamın en şiddetli hislerine aldırmamana rağmen şimdi ona karşı duyduğun sevgiden bahsetmek sana çok yakışıyor."

Maggie, alay etti. "Sen hiç hata yapmazsın, değil mi?"

Tom, gururlu bir samimiyetle, "Hata olduğunu bildiğim bir şeyi yapmam," diye cevap verdi. "Fakat sana söyleyecek bir sözüm yok. Sen yalnız bana Philip Wakem'la aranızda neler geçtiğini anlat. Onunla Kızıl Koru da ilk defa ne zaman karşılaştın?"

Maggie, usulca, "Bir yıl önce," dedi. Tom'un huşuneti onda meydan okuma arzusunu uyandırmış, bu yüzden duyduğu suç hissini geçici olarak unutmasına sebep olmuştu. "Bana başka bir sual sormana lüzum yok. Onunla bir yıldan beri arkadaşız. Onunla buluşup, sık sık koruda dolaştık. O bana kitaplar verdi."

Tom, yine kaşlarını çatarak, kız kardeşine baktı. "Hepsi bu kadar mı?"

Maggie bir an durdu. Sonra da Tom'un elinden kendisini hilekârlıkla itham etme hakkını almak istediği için azametle başını kaldırdı.

"Hayır, hepsi bu kadar değil. Cumartesi günü Philip bana beni sevdiğini söyledi. Bu zamana kadar aklıma gelmemişti. Ona sadece eski bir arkadaş gözüyle bakıyordum."

Tom, tiksintiyle, "Ve sen ona cesaret verdin, değil mi?" diye homurdandı.

"Ben de ona kendisini sevdiğimi söyledim."

Tom, birkaç dakika sesini çıkarmadı. Ellerini ceplerine sokmuş, gözlerini yere dikerek, kaşlarını çatmıştı. Nihayet başını kaldırarak buz gibi bir sesle konuşmaya başladı.

"Şimdi seçebileceğin iki yol var, Maggie. Ya babamın İncil'ine el basarak, bana bir daha Philip Wakem'la buluşmayacağına ve onunla yalnız başınayken konuşmayacağına dair yemin edersin. Ha, eğer buna yanaşmazsan, o zaman ben de babama gidip her şeyi anlatırım. Ve zavallı adam sırf benim gayretlerim sayesinde tam bu ay tekrar mutluluğa erişeceği sırada ona böyle ağır bir darbe indirmiş olursun. Babam, kendisini mahveden adamı oğluyla gizlice buluşarak, şerefini tehlikeye attığını... senin ne kadar hilekâr ve dik kafalı bir kız olduğunu öğrenir. Haydi, seç bakalım!" Tom, sözleri soğuk ve kesin bir tavırla bitirdi. Büyük İncilin durduğu masaya giderek, bunu öne doğru çekti. İncil'in birinci sahifesini açtı.

Maggie için ezici bir şeydi bu.

Gururunu bir tarafa bırakarak, yalvarmaya başladı. "Tom, benden bunu isteme. Eğer Philip'i bir kere daha görmeme veya ona yazıp durumu ona anlatmama izin verirsen, onunla bir daha konuşmayacağıma dair sana söz veririm. Yani... babama ıstırap vereceği sürece bir daha Philip'le arkadaşlık etmeyeceğime... Ben Philip'e de acıyorum. Çünkü o da mutlu değil."

"Hislerinin neler olduğunu öğrenmek istemiyorum. Ben söyleyeceğimi söyledim. Haydi, seç bakalım. Ayrıca çabuk ol. Annem içeri girebilir."

"Eğer söz verirsem, bunda da dururum. İncil'e basmış kadar sağlam olur bu sözüm. Sözümü tutmam için İncil'e lüzum yok."

Tom, "Söylediğimi yap," dedi. "Sana güvenemiyorum, Maggie. Senin hiçbir zaman bir sözün bir sözünü tutmaz. Elini bu İncil'e bas ve, 'Bundan sonra bir daha Philip'le ilgilenmeyecek ve onunla başbaşa konuşmayacağım,' diye yemin et. Yoksa hepimizi rezil edecek, babamı da üzeceksin. Tam babamın rahatlıyacağı, gururla herkesin içine çıkabileceği bir sırada onu öfkeden çıldırtacaksan, benim didinip uğraşmamın, borçların ödenmesi için her şeyden vazgeçmemin ne faydası var?"

Maggie, ıstırabına rağmen anî bir sevinç duyarak, ellerini birbirine kenetledi. "Ah, Tom... borçlar yakında ödenecek mi?"

Tom, "Her şey umduğum gibi olursa," diye cevap verdi. Sonra da öfkeden titreyen bir sesle ilâve etti. "Fakat ben babamın ölmeden önce huzura kavuşması, ailemize sürülen lekenin temizlenmesi için çalışıp çabalarken sen hem adamcağızı, hem şerefimizi mahvetmek için elinden geleni yaptın."

Maggie derin bir vicdan azabı ve pişmanlık duydu. O anda kafası zalimce ve mantıksızca bulduğu bir şeye karşı savaşmaktan vazgeçti. Kendi kendisini suçlu bulan kız, ağabeysine de hak verdi.

Alçak sesle, "Tom," diye mırıldandı. "Hata ettim... O kadar yalnızdım ki. Philip'e de çok acıyordum. Sonra bence düşmanlık ve kin kötü şeyler."

Tom, homurdandı. "Saçma. Vazifen aşikârdı. Artık konuşma. Demin söylediğim şekilde yemin et."

"Fakat Philip'le bir kere daha konuşmam lâzım."

"Şimdi benimle gelecek ve onunla da konuşacaksın."

"Sana haber vermeden bir daha Philip'le konuşmayacağıma ve ona mektup yazmayacağıma dair söz veriyorum. Söyleyeceğim yalnız bu kadar. İstersen elimi İncil'e de basarım."

"Pekâlâ. Söyle."

Maggie, elini dua kitabına koyarak, sözünü tekrarladı.

Tom, İncil'i kapattı. "Haydi, gidelim."

Yolda yürürlerken hiç konuşmadılar. Maggie, Philip'in çekeceği ıstırabı şimdiden duyuyordu. Tom'un dudaklarından dökülecek olan o insanı çileden çıkartacak sözlerden korkmaktaydı. Fakat boyun eğmeyip başka bir şeyler yapmaya kalkışmanın faydası olmayacağını da biliyordu. Tom, onun vicdanına ve korkusuna müthiş bir şekilde iyice hâkim olmuştu yine. Ağabeysinin hareketini nasıl adlandıracağını düşünerek kıvranıyordu. Fakat bütün ruhu da bunun eksik olduğuna inanıyor ve bu haksızlık karşısında isyan ediyordu. O arada Tom, öfkesinin bütün şiddetiyle Maggie'den Philip'e doğru yönelmiş olduğunu hissediyordu. Bir evlât ve ağabey olarak görevini yaparken söyleyeceği o acı ve sert sözlere eski, çocukça bir tiksintinin, kişisel gururun ve düşmanlığın sebep olduğunun farkında da değildi. Tom, elle tutulmayan, gözle görülmeyen şeyleri incelemediği gibi, kendi görüşlerini inceden inceye tahlile çalışmazdı. Hem amaçlarının ve hem de hareketlerinin doğruluğundan emindi. Aksi olsaydı o şekilde düşünür ve hareket eder miydi?

Maggie'nin bir tek ümidi vardı. Bir yıldan beri ilk defa bir şeyin Philip'in koruya gelmesini engellemiş olması. O zaman vakit kazanacak ve belki de Tom'dan Philip'e mektup yazma iznini de koparacaktı. İskoç köknarlarının arasına girdikleri zaman genç kızın kalbi çarpıntılar içindeydi. Maggie, "O eziyetli dakikaların son anı," diye düşündü. Çünkü Maggie ağaçların altından çıkar çıkmaz Philip onu karşılardı. Fakat iki kardeş çimenli açıklıktan geçtiler. Tümseğin yanındaki iki tarafı çalılık, dar patikaya saptılar. Başka bir kümbeltinin yanında dolaştılar ve Philip'le karşılaştılar. Delikanlı o kadar yakınlarındaydı ki, Philip'le Tom, durakladılar. Aralarında ancak yetmiş seksen santimlik bir uzak-

lık vardı. Uzun bir sessizlik oldu. Philip bir şey sormak istermiş gibi Maggie'ye bir göz attı. Kızın aralık duran, rengi uçmuş dudakları, iri gözlerindeki dehşet Philip'e istediği cevabı verdi. Genç kızın gerçekleri daima geride bırakarak ileriye doğru atılan Hayalgücü, gözlerinin önünde korkunç bir sahnenin canlanmasına sebep olmuştu. Uzun boylu, güçlü kuvvetli ağabeysi zayıf Philip'i yakaladığı gibi eziyor, onun üzerinde tepiniyordu.

Philip, tekrar kendisine bakar bakmaz Tom küçümseyen bir sesle, "Bu sizce bir erkeğe ve bir 'centilmen'e yakışacak bir hareket mi, efendi?" dedi.

Philip, azametle cevap verdi. "Ne demek istiyorsunuz?"

"Ne demek mi istiyorum? Bana yaklaşmayın, yoksa dayanamayarak size el kaldırabilirim. Size ne demek istediğimi anlatacağım. Genç bir kızın budalalığından ve toyluğundan istifade ederek, onu sizinle gizlice buluşmaya teşvik etmek bir erkeğe yakışacak bir hareket midir? Ya iyi ve dürüst bir isim taşıyan bir ailenin şerefiyle oynamak cüretini göstermek?"

Philip, şiddet ve heyecanla onun sözünü kesti. "Bu ithamları reddediyorum. Ben kız kardeşinizin mutluluğunu etkileyecek hiçbir şeyle oynayamam. Ben kendisine sizden daha fazla değer veriyorum. Ona sizin hiçbir zaman gösteremeyeceğiniz bir şekilde saygı gösteriyorum. Onun uğrunda hayatımı vermeye bile hazırım."

"Bu saçma sapan, süslü sözlere lüzum yok, efendim. Onun sizinle her hafta burada buluşmasının kendisi için zararlı olduğunu bilmiyormuş gibi bir tavır mı takınacaksınız? Hem benim babamın, hem kendi babanızın evlenmenize izin vermeyeceğini bilmenize rağmen ona aşkınızı söylemeye hakkınız olduğunu mu iddia edeceksiniz? Kız kardeşime lâyık bir koca olsaydınız bile yine onunla evlenemezdiniz. Siz... siz henüz on sekiz yaşına bile basmamış olan ve babasının başına gelen felâketler yüzünden

dünyadan elini eteğini çekmek zorunda kalan güzel bir kızın kalbine girmeye kalktınız ha? Sizin şeref hakkındaki iğrenç düşünceleriniz bunlar demek? Sizden kat kat üstün olan... dürüstçe yollardan elde edemeyeceğiniz bir şeyi kazanmak için şartlardan faydalanmak bu. İğrenç, aşağılık bir usul."

Philip'in bütün vücudu şiddetli hislerinin etkisiyle titriyordu. Acı acı mırıldandı. "Benimle bu şekilde konuşmak erkekçe bir şey tabiî. Devlerin budalalık etmeye, karşılarındakilerine küstahça hakaretler savurmaya ta eski çağlardan beri hakları vardır. Siz, kardeşinize karşı duyduğum hisleri anlamaktan bile âcizsiniz. Ona o kadar bağlıyım ki, *sizinle* dost olmayı bile isteyebilirim."

Tom, yakıcı bir istihkarla, "Hislerinizi anlamak hiç hoşuma gitmez," diye cevap verdi. "Asıl ben sizin *beni* anlamanızı istiyorum. Kız kardeşimi *ben* koruyacağım, ona *ben* bakacağım. Eğer ona yaklaşmak, kendisine mektup yazmak, kızı etkiniz altına almak için en ufak bir harekette bulunursanız, o zaman size daha alçakgönüllü olmanızı öğretmesi lâzım gelen o sıska, iğrenç vücudunuz sizi korumaya yetmeyecek. Sizi iyice dövecek, herkese rezil edeceğim. Sizin güzel bir kızla flört etmeye kalkışmanıza kim gülmez?"

Maggie, boğulur gibi bağırdı. "Tom, artık dayanamayacağım. Seni dinleyemeyeceğim artık!"

Philip, konuşmak için kendisini zorladı. "Gitme, Maggie." Sonra Tom'a baktı. "Herhalde kız kardeşinizi bana hakaret eder, tehditler savururken sizi dinlemesi için buraya sürüklediniz? Tabiî beni etkilemek için en uygun yolun bu olduğunu sanıyordunuz. Fakat yanılıyorsunuz. Bırakın kardeşiniz konuşsun. Eğer benden vazgeçmeye mecbur olduğunu söylerse, o zaman en ufak kelimesine kadar onun isteklerine boyun eğerim."

Maggie, yalvarırcasına, "Bunu babamın hatırı için yapmak zorunda kaldım, Philip," dedi. "Tom, durumu babama söyle-

mekle tehdit etti beni. Babam bu işe dayanamazdı. Onun için seninle ağabeyimin haberi olmadan hiçbir şekilde arkadaşlık etmeyeceğime dair söz verdim. Ciddî şekilde yemin ettim."

"Bu da yeter, Maggie. Fakat ben hiçbir zaman değişmeyeceğim. Gelgelelim senin serbest olduğunu iyice anlamanı istiyorum. Ama bana inan, sana ait olan şeylere, kimselere hiçbir kötülük edemem. Aksine iyilik etmeye çalışırım."

Philip'in bu tavırlarına fena halde öfkelenen Tom, bağırdı. "Evet şimdi Maggie'ye ve ona ait olan kimselere iyilik etmekten dem vuruyorsunuz. Daha önce de kardeşimin iyiliğini istiyor muydunuz?"

"Evet. Belki bu yüzden onu biraz tehlikeye attım. Fakat onun hayatı boyunca güvenebileceği bir arkadaşı olmasını istiyordum. Ona şefkat gösterecek, sevgisini uğrunda boş yere ziyan ettiği kaba, dar kafalı ağabeysi gibi haksızlık etmeyecek, ona daha değer verecek bir arkadaşı."

"Evet, benim kardeşime gösterdiğim dostluk sizinkinden çok farklı. Ben size kendi usulümü anlatayım. Onun babama itaatsizlik etmesine, şerefine leke sürmesine engel olacağım. Maggie'nin size âşık olduğunu sanarak kendisini ziyan etmesine ve bu yüzden gülünç bir hale düşmesine göz yummayacağım. Babanız gibi bir adamın kardeşimin, oğluna lâyık olmadığını söylemesine ve bu şekilde ona hakaret etmesine izin vermeyeceğim. Kardeşime nasıl değer vereceğinizi, onu nasıl haksızlıktan koruyacağınızı ikimiz de biliyoruz. Güzel sözler beni etkilemez. Beni ancak eylemlerin ne anlama geldiği ilgilendirir. Haydi gidelim, Maggie."

Konuşurken, Maggie'nin sağ bileğini sıkıca yakaladı. Kız, sol elini uzattı. Philip, ona heyecanla bakarak, bir an elini tuttu. Sonra da hızla oradan uzaklaştı.

Tom'la Maggie, hiç konuşmadan birkaç metre ilerlediler. Delikanlı sanki bir suçluyu olay yerinden zorla götürüyormuş

gibi hâlâ kız kardeşinin bileğini sıkı sıkı tutuyordu. Nihayet Maggie, şiddetli bir hareketle elini kurtardı. İçinde toplanıp kalan öfkesi de taşarak kelimeler halinde ağzından döküldü.

"Seni haklı bulduğumu ya da iradene boyun eğdiğimi sanma, Tom. Philip'le konuşurken açıkladığın hisler yüzünden seni aşağı görüyorum. Onun sakatlığı hakkında hakaret dolu, bir erkeğe yakışmayacak imâların çok iğrençti. Bütün hayatın boyunca başkalarını ayıpladın. Daima kendinin haklı olduğuna inandın. Bunun sebebi kafanın darlığı. Kendi hareketlerinden ve o küçük amaçlarından daha iyi şeyler olduğunu göremeyecek kadar dar kafan."

Tom, soğuk soğuk, "Tabiî," diye cevap verdi. "Senin hareketlerinin daha iyi olduğunu sanmıyorum. Amaçlarının da öyle. Belki hem sen, hem de Philip o şekilde hareket etmekte haklı olduğunuzu düşünüyordunuz. Eğer öyleyse, neden bu buluşmaların ortaya çıkmasından çekindiniz? Bundan utandınız? Cevap versene! Ben, hareketlerimi neye doğru yönelteceğimi de biliyordum. Bu bakımdan başarıya da ulaştım. Şimdi söyle bakalım, senin hareketlerinin şimdiye kadar sana ya da başkalarına faydası oldu mu?"

Maggie, yine öfkeyle bağırdı. "Kendimi savunmak istemiyorum. Hata ettiğimi, sık sık yanlış hareketlerde bulunduğumu biliyorum. Buna rağmen bazen yanlış hareket etmemin sebebi kusurları olan bir kimsenin daha iyi bir insan olduğuna inanmamdı. Eğer sen bir yanlış yapsaydın, hatalı bir harekette bulunsaydın, bunun sana verdiği ıstırap yüzünden üzülürdüm. Senin iyice cezalandırılmanı da istemezdim. Ama sen daima beni cezalandırmaktan zevk aldın. Bana daima sert ve zalimce davrandın. Daha küçük bir kızken, bu dünyada hiç kimseyi senin kadar sevmediğimi bilmene rağmen beni affetmeyerek ağlaya ağlaya yatmaya gönderdin. Sende merhamet denen şey yok. Mükemmel

olmadığının, günah işlediğinin farkında bile değilsin. Bu kadar zalim olmak günahtır. Bir ölümlüye, bir Hıristiyan'a yakışmaz bu. Sen bir Ferisi'den başka bir şey değilsin, iki yüzlünün birisin. Kendini herkesten üstün sanıyorsun. Tanrı'ya kendi meziyetlerinden başka hiçbir şey için şükretmiyorsun. Çünkü diğer şeyleri elde edecek kadar kudretli ve ulu olduğunu sanıyorsun. O pırıl pırıl meziyetlerini karanlık birer gölge haline sokan birtakım hisler olduğunu bilmiyorsun bile."

Tom, soğuk bir küçümsemeyle, "Madem hislerin benimkilerden katkat üstünmüş," dedi, "o halde bunları bizi rezil etmeyecek bir şekilde göster de görelim. Gülünç bir şekilde ifrata kaçmadan yapmaya çalış bunu. Deminden beri bana ve babama karşı duyduğun sevgiden bahsediyorsun? Bu sevgini nasıl ispat ettin? Bize itaatsizlik ederek, ikimizi de aldatarak değil mi? Ben sevgimi daha başka şekilde gösteririm."

"Çünkü sen erkeksin, Tom. Kuvvetin var ve bu dünyada bir şeyler yapabilirsin."

"İyi ya... Eğer sen bir şey yapamıyorsan, yapabilenlere boyun eğ."

"Ben doğru olarak seçtiğim ve kabul ettiğim şeyler karşısında boyun eğerim. Babamın mantıksızca bulduğum isteklerine uymaya da hazırım. Fakat senin sözlerini dinleyecek değilim. Meziyetlerinden, sanki bunlar sana bu günkü gibi zalimlik etme, bir erkeğe yakışmayacak bir şekilde konuşma hakkını veriyorlarmış gibi bahsediyorsun. Bununla öğünüyorsun. Philip Wakem'dan sırf senin emirlerine uymak için vazgeçtiğimi sanma. Hakaretler savurduğun o sakatlık benim Philip'e daha sıkıca sarılmama, onu daha fazla sevmeme sebep olacak."

Tom, her zamankinden daha da buz gibi bir tavırla, "Pekâlâ," diye homurdandı. "Aramızda ne kadar derin bir uçurum olduğunu göstermen için daha fazla konuşmana lüzum yok. Bunu daima hatırlayalım ve sessiz sedasız oturalım."

Tom, Deane enişte siyle buluşmak için tekrar St. Ogg's'a gitti. Ondan ertesi sabah çıkacağı yolculuk hakkında talimat aldı.

Maggie ise odasına çıkarak, acı acı ağladı. Tom'un kafasına girmesi imkânsız olan öfkeli sitem ve itirazlarını haykırdı. Bir türlü tatmin olmayan hiddeti biraz geçer gibi olunca bu sefer de o eski sakin günleri hatırladı. Bu gün ıstırapla sona eren o zevkli devre sade ve temiz hayatını altüst etmeden önce ne kadar rahattı. O sıralarda büyük zaferlere eriştiğine, dünyevi savaş ve iğvaların çok yukarısındaki o sakin yüksekliklerde kendisine daima bir yer kazandığına inanmıştı. İşte şimdi hem kendisinin ve hem de başkalarının ihtiraslarının sebep olduğu o kızgın mücadelenin tam ortasındaydı.. Demek ki hayat o kadar kısa değildi. İki yıl daha gençken düşündüğü gibi o tam istirahata kavuşmasına daha çok zaman vardı. Tekrar mücadele edecek ve belki yine de yükseklerden aşağıya yuvarlanacaktı. Eğer kendisinin tamamıyla haksız, Tom'un da iyice haklı olduğuna inansaydı, o eski iç ahengine daha çabuk kavuşacaktı. Fakat pişmanlık ve teslimiyetine öfkesi engel oluyordu. Bu hiddet Maggie'ye haklı bir infial olarak gözükmekteydi. Kalbi Philip için kan ağlıyordu genç kızın. Delikanlıya savrulan hakaretleri hatırlarken, onun o anda neler hissettiğini de olanca canlılığıyla duyuyordu. Bu Maggie için şiddetli bir sancıdan farksızdı. Bu yüzden kız ayağını yere vuruyor, tırnaklarını avuçlarına batırıyordu.

Fakat bütün bunlara rağmen neden Philip'ten zorla ayrıldığı için derinden derine hafif bir rahatlık duyuyordu? Herhalde bunun sebebi her ne pahasına olursa olsun, ailesinden gizli işler yapmaktan kurtulmuş olmasıydı...

6

Güçlükle kazanılan zafer

Üç hafta sonra Dolcote Değirmeni yılın en güzel anlarını yaşıyordu. Ulu kestane ağaçları çiçek açmış, otlar boy atmıştı. Aralarında öbek öbek papatyalar vardı. O akşam Tom Tulliver eve her zamankinden daha erken döndü. Köprüden geçerken kökleri pek derinlerde olan o büyük sevgiyle kırmızı tuğla eve baktı. İçerideki odaların boş, orada oturanların kalplerinin de keder dolu olmasına rağmen evin dışarıdan neşeli, davet edici bir görünüşü vardı.

Evin pencerelerine bakarken Tom'un gri-mavi gözlerinde tatlı bir pırıltı belirdi. Alnındaki o çizginin geçmesi imkânsızdı artık ama bu da delikanlıya yakışıyordu. Gözler ve ağız o en müşfik ifadelerine büründükleri zaman bu çizgi haşinliğe kaçmayan bir irade gücüne işaret ediyordu. Tom'un kesin adımları daha çabuklaştı. Gülmemek için kendisini zorlamasına rağmen, dudaklarının kenarları bu baskı karşısında isyan ettiler.

Odada oturanlar gözleri o sırada köprüye dikmişlerdi. Hiçbir şey beklemediklerini belirten bir sessizlik içerisindeydiler. Atla

uzun uzun dolaştıktan sonra iyice yorulmuş olan Mr. Tulliver koltuğuna yerleşmişti. Yüzünde bitkin bir ifade düşünceli düşünceli Maggie'ye bakıyordu. Genç kız dikişinin üzerine eğilmişti. Annesi ise çay yapıyordu.

O aşina ayak seslerini duyunca hepsi de hayretle başlarını kaldırdılar.

Babası, "A, ne var Tom?" dedi. "Her zamankinden biraz erken geldin."

"Yapılacak başka bir iş kalmamıştı. Onun için döndüm. Şey, anne?"

Tom, annesine doğru giderek kadını öptü. Keyfi pek yerinde olduğu zaman yapardı bunu. Üç haftadan beri Maggie'yle pek konuşmuyor, birbirlerine bakmıyorlardı bile. Fakat ekseri Tom'un evdeyken fazla konuşmaktan kaçınması yüzünden, Mr. ve Mrs. Tulliver durumu farketmemişlerdi.

Çaylarını içtikten sonra Tom, "Baba, teneke kutuda kaç para olduğunu tamamı tamamına biliyor musun?" diye sordu.

Mr. Tulliver, "Sadece yüz doksan üç sterlin," dedi. "Son zamanlarda daha az para getiriyorsun. Fakat senin gibi gençler paralarını bildikleri gibi harcamak isterler. Ama ben reşit olmadan önce istediğim gibi hareket edemezdim." Çekingen bir hoşnutsuzlukla konuşuyordu.

Tom, mırıldandı. "Paranın o kadar olduğundan emin misin, baba? Teneke kutuyu aşağıya getirmek zahmetine katlansan... Bana bir hata yapmışsın gibi geliyor."

Babası sert bir sesle cevap verdi. "Nasıl hata yaparım? Parayı sık sık sayıyorum. Ama bana inanmıyorsan, kutuyu getireyim."

Kutuyu getirerek parayı saymak Mr. Tulliver'ın sıkıntılı hayatını aydınlatan olaylardan biriydi.

Babaları yukarı çıktıktan sonra annesinin kapıya doğru gittiğini gören Tom, atıldı. "Dışarı çıkma, anne."

Mrs. Tulliver, "Maggie de çıkmayacak mı?" diye sordu. "Çünkü birinin çay takımlarını götürmesi lâzım."

Tom, kayıtsız bir tavırla omuzunu silkti. "Canı nasıl isterse... Bu sözler Maggie'yi can evinden yaraladı. Genç kız, "Tom babama artık borçların ödeneceğini söyleyecek," diye düşünürken kalbi yerinden oynadı âdeta. "Fakat Tom bu haberi verirken benim odada bulunmamı tercih edecek." Fakat Maggie, tepsiyi mutfağa götürerek, hemen geri döndü. O anda Tom'a kırılmış olmasının önemi yoktu.

Teneke kutu masaya konuldu. Bu açılırken Tom da sandalyesini masanın köşesine, babasının yanına çekti. Akşamın kızıl ışıkları siyah gözlü babanın hırçın kederini ve beyaz tenli oğlunun yüzündeki baskı altında tutulan neşeyi daha belirli bir hale soktu. Anneyle Maggie, masanın diğer tarafına geçtiler. Kadının yüzünde sabır, kızınkinde ise heyecanla ümit vardı. Mr. Tulliver, paraları sıraya dizerek saydı. Sonra da öfkeyle Tom'a bir göz attı.

"İşte gördün mü? Yanılmamışım." Durarak, paralara acı bir ümitsizlikle baktı. "Üç yüz sterlinden daha fazlasına ihtiyaç var. Benim bu parayı biriktirebilmem için çok zaman ister. Buğday yüzünden o kırk iki sterlini kaybetmem çok acı oldu. Bu dünya benim başa çıkabileceğim bir yer değil. Bu kadarcık para ancak dört yılda birikti. Dört sene daha toprağın üzerinde kalacağım belli değil..." Titrek bir sesle sözlerine devam etti. "Borçların ödenmesi için sana güveniyorum. Tabiî reşit olduktan sonra fikrini değiştirmezsen... Ama galiba ondan önce beni gömeceksin."

"Hayır, baba." Tom canlı, kesin bir tavırla konuşuyordu fakat onun sesi de hafifçe titremekteydi. "Borçların ödendiği günü göreceksin. O paraları kendi elinle vereceksin."

Sesinde basit bir ümit ve kesin karardan daha fazla bir şeyler vardı. Mr. Tulliver'ın bütün vücudu hafifçe titredi. Heyecanlı bir

merakla dolu olan gözlerini oğluna dikmişti. Kendisini daha fazla tutamayan Maggie, babasına koşarak, onun yanında yere diz çöktü. Tom, sözlerine devam etmeden önce bir müddet sessiz sedasız durdu.

"Glegg enişte bir müddet önce ticaret yapmam için bana bir miktar para verdi. Bunun faydasını da gördüm. Şimdi bankada üç yüz yirmi sterlinim var."

Bu son sözleri söyler söylemez annesi boynuna sarıldı. Yarı ağlar gibi, "Ah, oğlum..." diye haykırdı. "Senin büyür büyümez her şeyi düzelteceğinden emindim."

Fakat babası konuşmuyordu. O his seli adamın konuşma gücünü silip götürmüştü sanki. Tom'la Maggie, bu anî sevincin adamı öldürmesinden korktular. Fakat nihayet gözyaşları yardıma yetişti. Değirmencinin geniş göğsü kabardı, yüzünün kasılmış adaleleri gevşedi ve kırçıl saçlı adam, yüksek sesle, hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı. Sonra o ağlama krizi yavaş yavaş geçti, değirmenci sakinleşti. Şimdi yine eskisi gibi intizamla nefes alıyordu. Nihayet başını kaldırıp karısına baktı. Konuşmaya başladığı zaman sesi müşfikti.

"Bessy, artık gelip beni öpmelisin. Oğlun, her şeyi telâfi etti. Bundan sonra biraz daha rahat edeceksin sanırım."

Kadın kendisini öptükten sonra değirmenci bir dakika kadar karısının elini sıkı sıkı tuttu. Sonra aklına tekrar paralar geldi.

Masadaki altınlarla oynayarak, "Keşke paraları getirseydin de görseydim, Tom," dedi. "O zaman daha emin olurdum."

Tom, "Parayı yarın göreceksin, baba," diye cevap verdi. "Deane enişte alacaklılara yarın 'Altın Aslan'da buluşmaları için haber yolladı. Saat ikide onlara yemek yedirecek. Hem o, hem de Glegg enişte orada olacaklar. Bu cumartesi günü 'Messenger'da da ilân edildi."

Mr. Tuiliver'in gözleri müthiş bir zaferle parladı. O halde

Wakem da durumu biliyor!" Gırtlağından uzun, bir, "Ahhh..." yükseldi. Kendisine kalan tek lüks olan enfiye kutusunu çıkardı. Kutuyu eski günlerini hatırlatan o meydan okuyucu tavırlarla şöyle bir vurdu. "Artık onun elinden kurtulacağım... Ama tabiî eski değirmenden de ayrılmam lâzım. Ölünceye kadar burada oturmaya katlanabileceğimi sanıyordum. Fakat bunu yapamayacağım... Evde içilecek bir kadeh bir şey yok değil mi, Bessy?"

"Var, var..." Mrs. Tulliver, artık iyice küçülmüş olan anahtar destesini çıkarttı. "Ben hastayken Deane ablam bana konyak getirmişti."

"O halde bana hemen konyak ver. Hemen ver. Kendimi biraz takatsiz hissediyorum."

Değirmenci, su karıştırılmış konyaktan biraz içtikten sonra daha kuvvetli bir sesle, "Tom, oğlum," dedi. "Sen onlara bir konuşma yapacaksın. Hepsine de paranın en önemli kısmını senin kazandığını söyleyeceğim. Nihayet dürüst bir adam olduğumu, oğlumu da dürüst bir şekilde yetiştirdiğimi öğrenecekler, Ah, Wakem, benimki gibi bir oğlunun olmasını ne kadar isterdi. O zavallı çarpık yaratık yerine dimdik, yakışıklı bir oğlu olmasını... Sen hayatta çok yükseleceksin, oğlum. Belki de günün birinde Wakem'la oğlundan daha da üstün olduğunu göreceksin. Belki de daha önce Deane enişten yaptıkları gibi, seni de ortaklığa alacaklar. Bu bakımdan doğru yoldasın. Sonra zengin olmanı engelleyecek hiçbir şey de yok... Şunu unutma. Eğer zengin olursan, eski değirmeni geri al."

Mr. Tulliver, koltuğundan kendisini arkaya doğru attı. Uzun zamandan beri sadece acı bir hoşnutsuzluğa ve felâket habercileri olan hislere yuvalık eden kafası sevincin sihirli etkisi altında iyi günleri müjdeleyen hayallerle dolmuştu. Fakat gizli bir etki o iyiliklerin kendisiyle ilgili olduğunu düşünmesini engelliyordu.

Birdenbire elini uzattı. "Elimi sık, oğlum. Bir erkeğin, iyi bir oğlu olduğu için gururlanması fevkalâde bir şey. Allah bana bu şansı verdi."

Tom bir daha bu kadar nefis bir dakika geçirmeyecekti. Maggie ise elinde olmadan kendi şikâyet ve dertlerini unutmuştu. Tom, *iyi* bir insandı. Hakikî hayranlık ve minnet anlarında hepimizin duyduğu o tatlı teslimiyet yüzünden, "Ağabeyimin affetmek zorunda kaldığı kusurlarımın kefareti hiçbir zaman bu şekilde ödenmedi," diye düşündü. "Halbuki Tom kusurlarını affettirdi işte." O akşam ilk defa babasının kafasında ikinci plâna düşmüş olduğu için de kıskançlık duymadı.

Yatmadan önce uzun uzun konuştular. Mr. Tulliver, Tom'un ticaret maceralarını bütün teferruatına kadar öğrenmek istedi tabiî. Oğlunun anlattıklarını da gitgide artan bir heyecan ve sevinçle dinledi. Her seferinde neler konuşulduğunun, hatta kabilse neler düşünüldüğünün kendisine hikâye edilmesini istiyordu. Bob Jakin'in bu konuda oynadığı rol yüzünden o ilgi çekici seyyar satıcının başarılı kurnazlığına karşı duyduğu hayranlığı acayip bir şekilde bağırarak açıkladı. Mr. Tulliver, Bob'un çocukluk günlerini ve bilhassa onun ileride ne büyük bir adam olacağına işaret eden olayları hatırladı. Bütün büyük adamların çocukluk günlerini hatırlayanlar daima onun ileri için verdiği ümitlerin üzerinde dururlar.

Neyse ki değirmenci vuzuhsuz fakat heyecanlı bir şekilde Wakem'a karşı bir zafer kazandığını düşünürken, Tom'un anlattıklarına karşı ilgi duymaya başlamıştı. Yoksa sevinci tehlikeli bir güçle o yöne doğru akacaktı. Buna rağmen değirmencinin zaman zaman yersiz yere haykırmasından bu hissin eninde sonunda her şeye hâkim olacağı da anlaşılıyordu.

Mr. Tulliver o gece neden sonra uykuya dalabildi. Canlı, heyecanlı rüyalarla dolu bir uykuya. Sabahleyin beş buçukta Mrs.

Tulliver yataktan kalkarken kocasının boğuk boğuk haykırarak doğrulup oturduğunu görünce fena halde endişelendi. Adam şaşkın şaşkın etrafına, odanın duvarlarına bakıyordu.

Kadın, "Ne var, Mr. Tulliver?" diye sordu.

Adam ona da yine şaşkın şaşkın baktı ve nihayet, "Ah..." diye mırıldandı. "Rüya görüyormuşum... Gürültü mü ettim... Bir an o köpeği elime geçirdiğimi sanmıştım..."

7

Hesap günü

Mr. Tulliver aslında öyle içkiye düşkün, ayyaş bir adam değildi. Bir iki kadehe itirazı yoktu. Bu kadar içkiyle de sarhoş olmaz, hiçbir zaman haddi aşmazdı. Zaten çabuk öfkelenen bir adamdı, parlaması için de sıvı ateşe hiç ihtiyacı yoktu. Hiddet ve şiddeti, bu kabil yardıma lüzum olmadan, herhangi bir heyecanlı olayın üstesinden gelebilirdi. Sulu konyak istemesi ise o anî sevincin dört senelik bir kederin ve alışamadığı yoklukların baskısındaki ruhunu tehlikeli bir şekilde sarstığını ortaya koyuyordu. Fakat o ilk şüpheli, sarsıcı dakika geçmişti. Değirmencinin heyecanıyla birlikte gücü de artıyordu. Ertesi günü de alacaklarıyla birlikte masaya oturduğu zaman artık tekrar şerefli bir insan halini alacağını düşündüğü için gözleri pırıl pırıl parlıyordu. Yanakları da iyice kızarmıştı. Bu haliyle o eski günlerdeki çabuk öfkelenen, dost canlısı, gururlu ve kendinden emin Mr. Tulliver'a benziyordu. Halbuki kendisini bir hafta önce görenler, böyle bir değişikliğe ihtimal vermezlerdi. Değirmenci, mahvolduğunu ve borçların altında ezildiğini iyice anladığı o günden beri, yani dört yıldır

daima başı önünde dolaşmış, kendisine zorla yaklaşmaya kalkanlara da istemeye istemeye, çabucak bir göz atmakla yetinmişti.

Mr. Tulliver, yemekte konuşmasını yaptı. O eski, kendisinden emin, heyecanlı tavırlarıyla dürüst prensiplerinden bahsetti. Ahlâksızlar ve tersine dönen talihi hakkında imâlarda bulundu. Bir dereceye kadar olanca gücüyle çalışması ve iyi bir evlât olan oğlunun yardımıyla zafere ulaştığını açıkladı. Konuşmasını, Tom'un lüzumlu paranın önemli bir kısmını nasıl kazandığını hikâye ederek bitirdi. Tom'un şerefine içildiği, Deane enişte bu fırsattan faydalanarak, delikanlının karakteri ve davranışlarını övdüğü ve nihayet genç Tulliver'ın ayağa kalkarak hayatının ilk ve son konuşmasını yaptığı sırada değirmencinin duyduğu o öfke ve düşmanca zafer hissi eriyip kayboldu. Bunun yerini daha saf ve temiz olan babaca gurur ve sevinç aldı. Tom'unkinden daha kısa bir konuşma olamazdı. Delikanlı, babasına dürüstlüğünü ispat etmesi ve şerefini kurtarması için yardım edebildiğinden dolayı büyük bir memnunluk duyduğunu açıkladı. Yapılan bu işi bozmamaya ve o adı lekelememeye kararlı olduğunu söyledi. Fakat bu sözleri izleyen alkışlar o kadar coşkun oldu ki ve uzun boylu dimdik Tom'da öyle bir 'centilmen' hali vardı ki, Mr. Tulliver durumu izah etmek ister gibi sağındaki ve solundaki dostlarına oğlunun eğitimi için bir hayli para sarfettiğini anlattı.

Ziyafet beşte sona erdi. İçlerinden sarhoş olan kimse de yoktu. Tom, bazı işlere bakmak için St. Ogg's'da kaldı. Mr. Tulliver ise eve giderek söylenilenleri ve yapılanları zavallı Bessy'le 'küçük kıza' anlatmak için atına atladı. Adamın o heyecanının sebebi alkışlarla içkiden ziyade zafer sevinci denilen kuvvetli, etkili şaraptı. Değirmenci o gün arka sokaklara sapmadı. Köprüye kadar anayoldan gitti. Başını dimdik tutuyor, etrafına rahatça bakıyordu. Neden Wakem'la karşılaşmıyordu? Tesadüfün bu konuda kendisine yardım etmemesi adamı kızdırdı. Değirmencinin

öfkesini artıracak şeyler düşünmesine sebep oldu. Belki Wakem o gün, kendisini rahatsız edecek o şerefli hareketle ilgili bir şey görmemek veya duymamak için mahsus kasabadan ayrılmıştı. O sırada Wakem'la karşılaştığı takdirde avukatın ta gözlerinin içine bakacaktı Mr. Tulliver. Belki o zaman o ahlâksızın o soğukkanlı, otoriter ve küstahça tavırları biraz değişecekti. Avukat yakında dürüst bir adamın kendisine hizmet etmeyeceğini de öğrenecekti. Namussuzlukla kazanılmış paralarla dolu bir cebin daha da şişkinleşmesi için dürüstlüğünden faydalanılmasına son verecekti değirmenci. Belki artık şansı hakikaten dönüyordu. Belki bu dünyada kozların kuvvetlileri daima iblisin elinde değildi.

Bu şekilde için için kaynayan Mr. Tulliver Dorlcote Değirmeni'nin avlu kapısına doğru gitti. Güzel bir yağız atın sırtında oradan çıkan adamı tanıyacak kadar yakındı kapıya. İki adım otuz metre kadar ileride, yüksek kestaneler ve karaağaçlarla, nehrin yüksek kıyısının arasındaki düzlükte karşı karşıya geldiler.

Wakem, birdenbire, her zamankinden daha da azametli bir tavırla, "Tulliver," dedi. "Uzaktaki tarlaya o katı yumruları yaymakla pek budala bir iş yapmışsın. Sana nasıl olacağını söylemiştim. Sizler usulünce çiftçilik etmesini hiçbir zaman öğrenemeyeceksiniz."

Değirmencinin tepesi birdenbire atıverdi. "Öyle mi? O halde kendisine çiftçilik edecek birini bul! Bu usulleri de ona öğret!"

"Herhalde içkiyi bol kaçırdın..." Wakem, hakikaten Tulliver'ın yüzünün kızarmasına, gözlerinin pırıl pırıl parlamasına içkinin sebep olduğunu sanmıştı.

Tulliver, "Hayır," diye cevap verdi, "içkiyi fazla kaçırmadım. Senin gibi bir ahlâksızın emrinde çalışamayacağına karar verebilmek için içkinin yardımına ihtiyacım yok."

"Pekâlâ. O halde yarın buradan ayrılırsın. Şimdi o küstah dilini tut ve yolumdan da çekil." Tulliver, Wakem'ı sıkıştırmak

için atım yolu kapayacak şekilde çevirerek, hayvanı geri geri götürmüştü.

Tulliver, daha da öfkelendi. "Hayır, geçmene müsaade etmeyeceğim. Önce sana hakkında neler düşündüğümü söyliyeceğim. Sen asılmayacak kadar büyük bir ahlâksızsın. Sen..."

"Bırak geçeyim, cahil hayvan! Yoksa atımla seni çiğnerim!"

Mr. Tulliver, kamçısını kaldırıp, atını mahmuzlayarak ileri doğru atıldı. Şahlanan ve geriye doğru şahlanan Wakem'ın atı binicisini eğerden fırlattı. Avukat yan üzeri yere düştü. Wakem, akıllılık ederek dizginleri gevşetmişti. Atı da biraz sendeledikten sonra hareketsiz kaldığı için yerden kalkıp, tekrar hayvana binecekti. Böylece meseleyi bir iki bere ve hafif bir sarsıntıyla geçirmiş olacaktı. Fakat daha avukat yerinden kalkmadan Tulliver da atından atladı. Uzun zamandan beri nefret ettiği, daima üstünlük taslayan bu adamın yere yuvarlanması ve böylece eline düşmesi değirmenciyi çılgına döndürmüştü âdeta. Kinle karışık zafer hissi Tulliver'a insan üstü bir güç ve çeviklik vermişti. Ayağa kalkmaya çalışan Wakem'ın üzerine saldırdı. Avukatın sol kolunu yakalayarak, adamın bütün ağırlığını sol koluna vermesine sebep oldu. Ve elindeki kamçıyı bütün kuvvetiyle Wakem'ın sırtına indirmeye başladı. Wakem, yardımına koşmaları için haykırıp duruyordu. Fakat gelen giden yoktu. Nihayet bir kadın çığlığı duyuldu. Biri de, "Baba, baba!" diye bağırıyordu.

Birdenbire Wakem, birinin Tulliver'ın kolunu tutmuş olduğunu sezdi. Zira kamçı darbeleri durmuş, değirmencinin kendi kolunu sıkıca yakalayan eli de gevşemişti.

Tulliver öfkeyle, "Çekil," diye homurdandı. "Git başımdan!" Fakat hitap ettiği Wakem değildi. Avukat ağır ağır ayağa kalktı. Başını çevirince de Tulliver'ın kollarını bir kızın tutmakta olduğunu gördü. Daha doğrusu Tulliver, gençliğinin bütün gücüyle

kendisine sarılmış olan kızı yaralamaktan korktuğu için kımıldayamıyordu.

Maggie, beklediği ayak seslerini duyunca, "Ah, Luke," diye bağırdı. "Anne! Koşun, Mr. Wakem'a yardım edin."

Wakem Luke'a, "Şu daha alçak olan atın üstüne binmeme yardım et," dedi. "Belki o zaman hayvanı idare edebilirim. Fakat, Allah kahretsin, galiba bu kolum burkulmuş."

Wakem'ı güçlükle Tulliver'ın atına bindirebildiler. Sonra avukat değirmenciye dönerek büyük bir öfkeyle, "Bunun cezasını çekeceksiniz efendim," diye homurdandı. "Bana saldırdınız. Buna kızınız da şahit."

Mr. Tulliver, öfkeden boğuklaşmış olan sesiyle cevap verdi. "Vız gelir. Git sırtını göster. Herkese seni kamçıyla dövdüğümü söyle. Bu dünyada bazı şeyleri eşit hale sokmayı başardığımı anlat."

Wakem, Luke'a döndü. "Benim atıma bin. Benimle eve kadar geleceksin. Tofton yolundan gideceğiz. Kasabadan geçmeyeceğiz."

Maggie, yalvardı. "Baba, eve gir." Sonra Wakem'ın uzaklaştığını ve artık babasının şiddete baş vuramıyacağını farkederek, babasını bıraktı ve deli gibi hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı. Zavallı Mrs. Tulliver ise sessiz sedasız bir kenarda duruyor ve korkuyla titriyordu. Fakat Maggie birdenbire babasını bırakmasına rağmen adamın kendisini sıkıca tutmuş ve ona yaslanmış olduğunun farkına vardı. Şaşkınlığından hıçkırıkları kesiliverdi.

Değirmenci, "Kendimi hiç iyi hissetmiyorum..." diye mırıldandı. "Bayılacağım... Eve gitmeme yardım et, Bessy... Başım dönüyor... Kafamın içinde bir ağrı var."

Karısıyla kızına dayanarak ağır ağır eve girdi. Sendeleyerek koltuğuna oturdu. Yüzündeki mora yakın kırmızılık kaybolmuş, rengi bembeyaz olmuştu. Elleri de buz gibiydi.

Mrs. Tulliver, "Doktor çağırtmamız daha doğru olmaz mı?" dedi.

Adamın onu duyamayacak kadar bitkin ve ıstırap içinde olduğu anlaşılıyordu. Fakat daha sonra kadın Maggie'ye, "Git, doktora yollayacak birini bul," deyince, değirmenci başını kaldırarak ona baktı. Aklının başında olduğu belliydi.

"Doktor mu? Hayır – doktor istemez. Sadece başım ağrıyor, hepsi o kadar. Yardım et de gidip yatayım."

Daha iyi bir devrenin başlangıcı olacağını sandıkları gün böylece kötü bir şekilde sona eriyordu. Fakat karışık tohumlar, karışık ürün verir.

Babası yatağına yatırıldıktan yarım saat sonra Tom eve geldi. Bob Jakin de yanındaydı, 'ihtiyar efendi'yi tebrik etmek istiyordu. Mr. Tom'un şansının açılmasına yardım ettiği için de övünüyordu. Ama hoş görülecek bir övünmeydi bu. Tom ise babasının o önemli günün sonunda Bob Jakin'le konuşmaktan büyük bir zevk alacağını düşünmüştü. Fakat bu durumda Tom'un akşamı babasının uzun zamandan beri baskı altında tuttuğu nefreti yüzünden yaptığı çılgınlığın kötü neticelerini büyük bir sıkıntıyla bekleyerek geçirmekten başka yapabileceği bir şey yoktu. O acı haberi aldıktan sonra bir köşeye çekilerek, sessiz sedasız oturmuştu. Annesiyle kız kardeşine ziyafette olanları anlatacak hali de, keyfi de yoktu. Onlar da bunu soracak durumda değillerdi zaten. Anlaşılan hayat ağlarını ören o iplikler öyle acayip bir şekilde bükülmüşlerdi ki, sevinçlerini muhakkak keder izliyordu. Tom herkese örnek olacak hareketlerinin başkalarının hataları yüzünden etkisiz kaldığını düşünerek üzülüyordu. Maggie ise tekrar tekrar koşarak kendisini babasının kollarına attığı anın ıstırabını duyuyordu. Vuzuhsuz, titretici bir his de kendisine daha kötü şeyler olacağını haber vermekteydi. Üçünün de Mr. Tulliver'ın sağlığı için endişe ettikleri yoktu. Arazlar, daha önceki tehlikeli

krizleri hatırlatacak şeyler değillerdi. Hepsi de, değirmencinin alışık olmadığı o heyecanlı saatlerden sonra müthiş öfkelenmesi ve gücünü harcaması yüzünden hastalandığını düşünmekteydiler.

Günün olaylarından iyice yorulmuş olan Tom yatar yatmaz uykuya daldı. Derin bir uykuydu bu. Gözlerini açıp, sabahın kurşunî ışıklarında annesinin baş ucunda durduğunu gördüğü zaman da delikanlıya daha yeni yatmış gibi geldi.

"Oğlum, hemen kalkman lâzım. Doktoru çağırttım. Baban seninle Maggie'nin yanına gelmesini istiyor."

"Babamın durumu daha mı kötü, anne?"

"Başı bütün gece ağrıdı. Fakat daha fena olduğundan bahsetmedi. Sadece birdenbire, 'Bessy,' dedi. 'Kızımla oğlumu çağır. Onlara çabuk olmalarını söyle.'"

Maggie'yle Tom, o soğuk, kurşunî ışıkta çabucak giyindiler. Hemen hemen aynı anda babalarının odasına girdiler. Değirmenci yüzünde ıstırap dolu bir ifadeyle onları bekliyordu. Fakat keskin, endişeli bakışlarından aklının başında olduğu anlaşılıyordu. Mrs. Tulliver, karyolanın ayak ucunda duruyor ve korkuyla titriyordu. Doğru dürüst uykusunu alamadığı için iyice yorgundu. Daha yaşlanmış gibi duruyordu kadın. Yatağın yanına önce Maggie ilişti. Fakat babası hemen yaklaşarak Maggie'nin yanında duran Tom'a baktı.

"Tom, oğlum, artık bir daha kalkamayacağımı anladım... Ben bu dünyayla başa çıkamadım, oğlum. Fakat sen her şeyi biraz düzeltebilmek için elinden geleni yaptın. Ben seni terkedip gitmeden önce tekrar elimi sık, yavrum."

Baba oğul el ele tutuşarak, bir an birbirlerinin gözlerinin içine baktılar.

Sonra Tom, sesinin titremesine engel olmaya çalışarak, "Baba," dedi, "başka bir isteğin var mı... Yani... yerine getirebileceğim..."

"Evet, oğlum... Eski değirmeni geri almak için elinden geleni yap."

"Peki, baba."

"Sonra anneni unutma. Kötü şansımın sebep olduğu sıkıntıları telâfi etmeye çalış... Sonra... küçük kızım da var..."

Babası Maggie'ye baktı. Gözlerindeki heyecan daha da artmıştı. Kalbi çatlayacakmış gibi sızlayan kız ise o sevgili, zamanın yıprattığı çehreye yakın olabilmek için yere diz çökmüştü. Bu yüzü, en defin sevgi ve en çetin imtihanların işareti olarak yıllar boyu daima yanında görmüştü.

"Maggie'ye bakmalısın, Tom... Üzülme, kızım... Elbet seni sevecek, daima seni koruyacak biri de çıka gelecek... Maggie'ye daima iyi davranmalısın, Tom... Ben kendi kız kardeşime daima iyilik ettim... Beni öp, Maggie... Gel, Bessy.... Annenle birlikte yatabilmemiz için bize tuğladan bir mezar yaptırırsın, Tom..."

Değirmenci bu sözleri söylerken, üçüne de bakmamıştı.. Birkaç dakika sessiz sedasız yattı. Hepsi de gözlerini ona dikmişler, kımıldamaya cesaret edemeyerek, hareketsiz duruyorlardı. Sabah ışığı kuvvetlenmeye başlamıştı. Artık gözlerinin bulanıklaştığını, yüzünde uykulu bir ifadenin belirdiğini görüyorlardı. Fakat nihayet değirmenci Tom'a doğru baktı.

"Sıra bana geldi ve... onu dövdüm. Adalet bunu icab ettirirdi. Ben hiçbir zaman haksızca bir şey istemedim."

Maggie, inledi. "Fakat babacığım, sevgili babacığım..." Anlatılamayacak kadar müthiş bir endişe genç kızın ıstırabını yenmişti. "Artık onu affettin değil mi? Artık herkesi affediyorsun?"

Değirmenci ona bakmadı ama, "Hayır, kızım," diye cevap verdi. "Affetmiyorum... Affetmenin ne faydası var?.. Ben bir ahlâksızı sevemem ki..."

Sesi iyice boğuklaşmıştı, fakat hâlâ bir şeyler daha söylemek istiyordu. Dudaklarını tekrar tekrar oynattı. Boş yere konuşmak için çabalıyordu. Nihayet kelimeler ağzından döküldü.

"Allah ahlâksızları affediyor mu?.. Eğer affediyorsa, o zaman bana da sert davranmayacaktır..."

Sanki üzerine çöken bir ağırlığı itmek istiyormuş gibi sıkı endişeli ellerini oynattı. Birkaç defa bir iki kelime mırıldandı.

"Dünya... başa çıkamadım... dürüst... şaşırtıcı..."

Nihayet bunlar anlaşılmaz hırıltılar halini aldılar. Gözleri etrafı seçmiyordu artık. Nihayet son sessizliğe gömüldü.

Fakat ölüm sessizliği değildi bu. Bir saatten fazla bir zaman göğsü indi, kalktı. O gürültülü, hışırtılı nefes alış devam etti. Sonra bu ağırlaşırken alnında soğuk ter tanecikleri belirdi...

Nihayet o kesin sessizlik bütün vücudunu sardı. Zavallı Tulliver'ın sönük ışıklı ruhu bu dünya denilen bilmeceye sinirlenmekten kurtuldu.

Artık yardım gelmişti. Luke'la karısı oradaydılar. Dr. Turnbull da öyle. Fakat doktor çok geç kalmıştı. Sadece, "İşte bu ölüm," demekten başka bir şey yapamadı.

Tom'la Maggie, babalarının koltuğunun boş durduğu oturma odasına indiler. İkisi de aynı anda aynı yere baktılar.

Maggie, "Beni affet, Tom," diye fısıldadı. "Artık daima birbirimizi sevmeliyiz..."

İki kardeş birbirlerine sarılarak, ağlamaya başladılar.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ALTINCI KİTAP

BÜYÜK SINAV

1

Cennette düet

İçinde kuyruklu piyanonun açık durduğu, penceresinden Floss Nehri'nin kıyısındaki kayıkhaneye inen güzel bahçenin görüldüğü bu güzel eşyalarla döşeli misafir salonu Mr. Deane'in. Açık kumral saçları işlediği parlak renkli işlemenin üzerine düşen, zarif yas elbiseleri giymiş, ufak tefek genç kız da Lucy Deane tabiî. Koltuğundan eğilerek, makası Lucy'nin ayağının dibinde yatan köpeğin küçücük yüzüne doğru şaklatan yakışıklı genç ise Mr. Stephen Guest'ten başkası değil. Genç adamın pırlanta yüzüğü, sürdüğü gül esansı ve saat on ikide hiçbir işi yokmuş gibi rahat rahat oturması, St. Ogg's'daki en büyük yağ fabrikasının ve en faal rıhtımındaki çalışmaların zarif, kibar ve hoş kokulu bir neticesi... Makasla bu şekilde oynamak görünüşte mânâsız bir

şey. Fakat çok zeki olduğunuza göre herhalde bu büyük, biçimli başlı, uzun bacaklı gencin bu şekilde davranması için önemli bir sebep olduğunu anladınız. Çünkü o makas Lucy'ye lâzım. Onun için de genç kız, belki de istememesine rağmen, buklelerini arkaya atarak, yumuşak ifadeli elâ gözlerini işlemeden ayırmak, hemen hemen diziyle bir hizada olan o yüze bakarak, muzipçe gülümsemek ve bir sedef kabuğunun içi gibi pembe olan avcunu açarak konuşmak zorunda kalıyor.

"Makasımı verin, lütfen. Tabii zavallı Minny'ciğimi eza etmek zevkinden vazgeçirebileceksiniz."

O ahmak makas genç adamın mafsallarından aşağıya doğru kaymış anlaşılan. Bu yüzden de Herkül sıkışan parmaklarını ümitsizce bir tavırla Lucy'ye doğru uzatıyor.

"Hay Allah, bu makas da... Parmakların geçtiği yuvarlak doğru yapılmamış. Lütfen, şu makası çekip çıkarır mısınız?"

Miss Lucy, çapkınca bir tavırla, "Makası diğer elinizle çekip çıkarın," diye cevap veriyor.

"Ama o benim sol elim. Ben solak değilim."

Lucy gülüyor. Makas, küçük parmakların müşfik dokunuşları arasında çıkarılıyor. Tabii Mr. Stephen o zaman bu oyunu bir daha denemeye de karar veriyor. Bu yüzden de makası tekrar ele geçirebilmek için dikkatle bekliyor...

Lucy, makası kemerine sıkıştırarak, "Hayır, hayır," dedi. "Makasımı tekrar alamayacaksınız. Zaten biraz gevşetmişsiniz onu. Haydi, haydi Minny'yi yine kızdırıp, onun homurdanmasına sebep olmayın. Eğer yerinize yerleşip, doğru dürüst otururs anız, ben de size bazı haberler anlatırım."

Stephen kendisini arkaya atarak, kolunu koltuğun köşesinden aşağıya sarkıttı. "Neymiş o haberler..." Bu haliyle portresini yapan bir ressama poz veriyormuş gibi bir hali vardı. Eğer hakikaten resmi yapılsaydı o zaman bu yirmi beş yaşlarında, uzun

boylu, dikkati çekecek kadar yakışıklı bir gencin portresi olurdu. Stephen'ın dört köşe bir alnı, sık ekinler gibi dimdik duran, ucu hafifçe dalgalı koyu kahverengi saçları, biçimli dümdüz kaşları vardı. Bu kaşların altından yarı ateşli, yarı alaycı bakışlarla Lucy'yi süzüyordu. "Çok mu önemli bunlar?"

"Evet, çok... Bilin bakalım."

"Minny'nin rejimini değiştirecek, ona her gün bir tatlı kaşığı, kremaya batırılmış üç bisküvi yedireceksiniz."

"Yanıldınız."

"Öyleyse rahip Dr. Kenn, fazla kolalı telaların kullanılması aleyhinde bir vaaz verdi. Siz de birleşip, ona cevap verdiniz. 'Sert bir doktirin bu,' dediniz. 'Buna kim dayanabilir?'"

Lucy, küçücük ağzını ciddi bir tavırla büzdü. "Ayıp, ayıp. Haberimi tahmin edemediğiniz için zekanızdan şüpheleniyorum. Çünkü bu size kısa bir zaman önce bahsettiğim bir konuyla ilgili."

"Fakat siz bana kısa bir zaman önce bir sürü şeyden bahsettiniz. Haberin, bahsettiğiniz şeylerden biriyle ilgili olduğunu söyler söylemez bunu hemen bilmemi mi istiyorsunuz? Kadınca bir müstebitlik bu."

"Beni gülünç bulduğunuzu biliyorum "

"Bence fevkalade hoşsunuz."

"Gülünçlüğüm de hoşunuza giden taraflarımdan biri mi?"

"Ben öyle bir şey söylemedim."

"Fakat sizin kadınların biraz yavan olmasından hoşlandığınızı biliyorum. Philip Wakem sizi ele verdi. Bir gün siz burada yokken bana bunu söyledi."

"Philip'in bu konuda çok heyecanla konuştuğunu biliyorum. Hatta sanki bu onun için şahsi bir meseleymiş gibi konuşuyor. Galiba bilmediğimiz bir kadına, dışarıdayken rastladığı üstün bir Beatrice'e aşık."

Lucy, işlemeden başını kaldırdı. "Philip'ten bahsedince aklıma geldi. Kuzenim Maggie'ye, ağabeysi gibi Philip'i görmekten kaçınıp kaçınmadığını sormayı unuttum. Tom, Philip'in içeride olduğunu öğrendiği zaman katiyen oraya girmiyor. Belki Maggie de aynı şekilde hareket ediyor. Eğer öyleyse o zaman grup halinde şarkı söylemekten vazgeçmek zorunda kalacağız, Öyle değil mi?"

Stephen'ın yüzünde hafif, sıkıntılı bir ifade belirdi. "Ne? Kuzeniniz buraya kalmaya mı geliyor?"

"Evet. işte size vereceğim haber buydu. Sizin unuttuğunuz konu. Zavallıcık hemen hemen iki yıldır, yani babasının ölümünden beri bir okulda çalışıyordu. Şimdi oradan ayrılıyor. Onun burada bir, hatta iki ay kalacağını umuyorum."

"Bu haberin beni memnun etmesi mi lâzım?"

Lucy, biraz kırılmış gibi, "Hayır, hayır," diye cevap verdi. "Ne münasebet. Ben çok memnunum. Ama tabiî bu sizin de sevinmeniz için yeter sebep değil. Dünyada hiçbir kızı kuzenim Maggie kadar sevmem."

"Tabiî o geldiği zaman da birbirinizden hiç ayrılmayacaksınız. Artık sizinle *tête-à-tête* kalmamız da imkânsızlaşacak. Tabiî kuzeniniz için bir hayran bulursanız o başka. O vakit onlar da zaman zaman beraber gezerler. Philip'e düşman olmalarının sebebi nedir? Halbuki bu hayranlık görevini ona pekâlâ yükleyebilirdik."

"Bunun sebebi Philip'in babasıyla olan bir aile kavgası. Çok acı şeyler olmuş sanırım. Onları hiçbir zaman anlayamadım. Öğrenemedim de. Tulliver eniştemin başına bir felâket geldi ve adamcağız bütün malını mülkünü kaybetti. Zannedersem eniştem her şeye Mr. Wakem'ın sebep olduğuna inanıyordu. Mr. Wakem, Tulliver eniştemin daima oturduğu eski yerini, yani Dorlcote Değirmeni'ni satın aldı. Herhalde Tulliver eniştemi hatırlıyorsunuz?"

Stephen biraz kibirle karışık bir kayıtsızlıkla, "Hayır," diye cevap verdi. "Bu adı biliyorum tabiî. Herhalde adamı da şahsen tanıyorumdur. Ben civardaki komşuların bir kısmının adlarını, bir kısmının da yüzlerini bilirim ama onları bir türlü birbirine bağlayamam."

"Çabucak öfkelenen bir adamdı, Tulliver enişte m. Küçük bir kızken, Maggie'yle Tom'u görmeye gittiğim zaman onun çok öfkelenmiş gibi konuşmasından fena halde korktuğumu hâlâ hatırlıyorum. Babam bana, enişte min ölümünden bir gün önce onun Mr. Wakem'la feci şekilde kavga ettiğini anlattı. Ama bu ört bas edilmiş tabiî. Bu siz Londra'dayken oldu. Babam, enişte min birçok bakımlardan yanıldığını, kini yüzünden doğru dürüst düşünemediğini söyledi. Tabiî bütün o acı olayları hatırlamak Tom'la Maggie'nin hiç hoşuna gitmiyor. Bu onlara azap veriyor. O kadar çok üzüntü ve dert çektiler ki. Maggie altı yıl önce benimle beraber okuldaydı. Babasının başına gelen felâket yüzünden onu okuldan aldılar. Kızcağızın ondan sonra bir tek gün bile güldüğünü sanmıyorum. Enişte min ölümünden sonra da okulda sıkıcı bir işe girdi. Çünkü kimsenin eline bakmayı ve bilhassa Pullet teyzemle birlikte oturmayı istemiyordu. Onun bize gelmesini de söyleyemezdim. Çünkü sevgili anneciğim o ara çok hastaydı. Biz de çok üzgündük. İşte onun için Maggie'nin şimdi buraya gelerek uzun bir tatil geçirmesini istiyorum."

Stephen, hayranlık dolu bir tebessümle genç kıza vardı. "Çok tatlı, melek gibi bir kızsınız. Hele kuzeniniz annesi gibi konuşuyorsa o zaman daha da iyi olduğunuz ortaya çıkar."

"Zavallı teyzeciğim. Onunla alaya kalkışmakla çok zalimlik ediyorsunuz. Teyzem benim için çok kıymetli. Evi fevkalâde bir şekilde idare ediyor. Bir yabancı bu işi onun kadar mükemmel yapamazdı. Annem hastayken de teyzem benim için büyük bir teselli kaynağı oldu."

"Fakat dostluk bakımından insan onun yanına gelmemesini, temsilci olarak yaptığı kremalı pastaları ve vişne likörlerini yollamasını istiyor. Kızının daima yanımızda olacağını, üstelik öyle lezzetli temsilciler gönderemeyeceğini düşündükçe titriyorum. Yuvarlak mavi gözleriyle sessiz sedasız bizi süzecek olan, sarışın, şişman bir kız..."

Lucy, hınzır hınzır gülerek ellerini çırptı. "Ah, evet. İşte kuzenim Maggie öyle bir kızdır. Galiba siz onu gördünüz?"

"Hayır, görmedim. Ben sadece Mrs. Tulliver'ın kızının nasıl bir şey olacağını tahmine çalışıyorum. Eğer tek tenorumuz, daha doğrusu tenor taslağımız olan Philip'i de buradan uzaklaştırırsa, o zaman canımız büsbütün sıkılacak."

"Öyle olmayacağını umarım. Sizden Philip'e uğrayıp, ona Maggie'nin yarın geleceğini haber vermenizi isteyeceğim. O Tom'un düşüncelerini biliyor ve onunla karşılaşmamaya da çalışıyor. Onun için kendisine ben mektup yazmadıkça bize gelmemesini istediğimi söylerseniz, ne demek istediğimi anlar."

"En iyisi Philip'e götürmek için şöyle şirin bir mektup yazmanız. Bildiğiniz gibi Philip çok hassas. En ufak bir şey onun buraya gelmekten vazgeçmesine sebep olabilir. Ondan sonra da kendisini buraya getirmek için bir hayli uğraşmak zorunda kalırız. Onu Park'a gelmeye hiçbir zaman ikna edemedim. Kız kardeşlerimden pek hoşlanmıyor sanırım. Siz ancak o peri kızlarına has anlayışınızla onun alınmasını önlüyorsunuz."

Stephen, masaya doğru uzanan küçük eli yakalayarak, dudaklarını usulca ince parmaklara dokundurdu. Küçük Lucy o anda hem büyük bir mutluluk, hem de gurur duydu. Stephen'la sevişme devresinin en başındaydılar. İhtirasın ilk taze koncalarını verdiği, gençliğin en tatlı anlarını meydana getiren o devrede... Bu çağda iki taraf da birbirlerinin aşkından emindir. Ama henüz resmi bir açıklama da yapılmamıştır, iki sevgili birbirlerinin

düşüncelerini anlamaya çalışırlar. En basit bir sözü, hafif bir hareketi havada uçuşan yasemin kokusu kadar nefis ve büyüleyici bir heyecan haline sokarlar. Nişanlanmanın kesinliği bu ince hassaslığı ortadan kaldırır. Artık yaseminler toplanmış ve iri bir demet haline sokulmuştur.

Kurnaz Lucy, yazı masasına doğru giderken, "Maggie'yi, hareketlerini bu kadar uygun şekilde tarif etmeniz gerçekten şaşılacak bir şey," diye mırıldandı. "Maggie ağabeysine de benzeyebilirdi. Tom'un gözleri yuvarlak değildir. O başkalarını süzmekten de hiç hoşlanmaz."

"Herhalde Tom babasına benziyor. Onun İblis kadar azametli olduğu muhakkak. Fakat Tom iyi, neşeli bir arkadaş olamaz."

"Ben Tom'u severim. Lolo'm öldüğü zaman Minny'yi bana o verdi. Babam Tom'u çok takdir ediyor. Onun çok sağlam prensipleri olduğunu söylüyor. Eniştem de Tom'un sayesinde ölmeden önce bütün borçlarını ödeyebildi."

"Hah... Bunu duydum ben... Babamla sizin babanız, bir gece yemekten sonra yine o bitip tükenmek bilmeyen iş konuşmalarından birine daldıkları sırada, bundan da bahsettiler. Genç Tulliver için bir şeyler yapmak istiyorlar. Tom, Turpin gibi tam zamanında yetişerek onları büyük bir zarardan kurtarmış. Bir bankanın iflâs ettiğini mi haber vermiş ne. Ya da buna benzer bir şey. Fakat o sırada uykum geldiği için anlattıklarını pek dinlemedim."

Stephen yerinden kalkarak piyanoya doğru gitti. Nota yerinde açık duran *Yaratılış*'ın* sayfalarını çevirirken mahsus falsolu bir sesle 'Kraliçemizin Nazik Eşi'ni mırıldanıyordu.

Lucy'nin de ayağa kalktığını görünce, "Gelin de şunu söyleyin," diye seslendi.

---

* Joseph Haydn'ın eseri. (ed.n.)

"Ne? 'Kraliçenin Nazik Eşi'ni mi? Fakat onun sizin sesinize uyduğunu sanmıyorum."

"Zararı yok. Ruh halime uyuyor ya. Philip, iyi şarkı söyleyebilmek için en önemli şeyin bu olduğunu iddia ediyor. Sesleri pek fevkalâde sayılmayacak erkeklerin daima aynı fikirde olduklarının farkındayım."

Lucy, piyanonun başına geçti. "Philip geçen gün *Yaradılış* aleyhinde söylemediğini bırakmadı yine. Bunda sanki bir Alman Gran Dükü'nün doğumgünü için yazılmış gibi fazla şekerli, ağdalı bir memnunluk havası olduğunu iddia etti."

"Püfff... Philip, Cennet'ten kovulduğu için hırçınlaşan Âdem, Siz ve ben ise kovulmamış Âdem'le Havva'yız. Ve Cennet'teyiz. Şimdi ahlâk uğruna önce 'resitativ'i ele alacağız. Siz kadınların görevleriyle ilgili bütün kısmı söyleyeceksiniz. 'Ve itaat bana gurur ve mutluluk verir."

Lucy, düetin müziğini çalmaya başladı. "Olmaz. Ben sizin gibi tempoyu ağırlaştıracak bir Âdem'e katiyen saygı gösteremem."

Herhalde korkular ye şüphelerin sarsamadığı çiftler, birlikte şarkı söyleyebilen sevgililerdir. Billûr sopranonun söylediği iki nota arasına tam zamanında giriveren kalın bir ses... Tizler ve pesler arasındaki tatlı ahenk... Bir füg̈un, önceden kararlaştırıldığı gibi sevgiyle kovalanması... İşte bu çiftlerde birbirlerine çok uydukları hissini uyandırır. Onları daha az ihtiraslı bir anlaşma usulüne başvurmaktan kurtarır. Bir kontralto, bir bası sorguya çekmekten sakınır. Bir tenor, güzel bir sopranoyla geçireceği geceler konu kıtlığı çekerek mahçup olmayacağını bilir. O uzun yıllar gerisinde kalmış çağda bol bol müzik dinlenilmeyen taşra kasabalarında bile müziğe düşkün iki genç birbirlerine nasıl âşık olmazlardı? Bu şartlar altında siyasi prensiplerin bile gevşemesi tehlikesi vardı herhalde. Çürümüş, dejenere olmuş kasabalara

sadık olan keman bile muhakkak reform taraflısı bir viyolonselle ahlâk bozacak bir şekilde arkadaşlık etmeye kalkışmıştı.

Bu sefer de,

"Seninle zevk daima yeni
Seninle hayat sonsuz bir mutluluk,"

diye şarkı söyleyen ahenkli, bas sesli gençle bülbül gırtlaklı soprano, bu sözlere sırf onu şarkı halinde söyledikleri için daha da inanıyorlardı.

Düet sona erince, Lucy, "Şimdi sıra 'Raphael'in o büyük şarkısında," dedi. "Siz 'ağır hayvanlar' kısmını çok güzel başarıyorsunuz."

"İşte bu komplimanı çok beğendim." Stephen, saatine bir göz attı. "Hay Allah. Bir buçuğa geliyor. Neyse, yalnız bu şarkıyı söyleyebilirim."

Stephen, ağır hayvanların ayak seslerini temsil eden kalın notaları hayran olunacak bir kolaylıkla söyledi. Fakat bir şarkıcının iki dinleyicisi olduğu zaman, müzik birbirinden farklı hisler de doğurabilir. Minny'nin hanımı Stephen'ın sesine hayran olmuştu. Fakat müzik başlar başlamaz titreyerek kendisini sepetine atan Minny, o gök gürültüsünü andıran ve hiç de zevkine uymayan sesleri duyunca telâşla yerinden fırlamış, en uzak köşedeki dolabın altına gizlenmişti. Minny, küçük bir köpeğin kıyametin kopmasını ancak böyle bir yerde beklemesinin uygun olacağına inanıyordu.

Stephen, şarkısını bitirdikten sonra, ceketinin düğmelerini iliklediı. "Allaha ısmarladık, 'Nazik eş.'" O uzun boyuyla hafifçe eğildi ve taburenin üzerinde oturan ufak tefek genç kıza –biraz da lûtufta bulunan bir âşık tavrıyla– gülümsedi. "Benim mutluluğum sonsuz değil. Çünkü dörtnala eve gitmek zorundayım. Yemeğe döneceğime dair söz vermiştim."

"O halde Philip'e uğrayamayacaksınız? Ama zararı yok. Ben mektuba her şeyi yazdım."

"Herhalde yarın bütün günü kuzeninizle başbaşa geçireceksiniz?"

"Evet. Küçük bir aile toplantısı tertipledik. Kuzenim Tom da bizimle birlikte yemek yiyecek. Zavallı teyzeciğimin iki çocuğu da ilk defa bir araya gelecekler. Hoş bir toplantı olacak bu. Durmadan onu düşünüyorum."

"Peki, öbür gün gelebilir miyim?"

"Tabiî. Gelin de sizi kuzenim Maggie'yle tanıştırayım. Fakat onu görmemiş olduğunuz da söylenemez. Çünkü Maggie'yi o kadar güzel tarif ettiniz ki."

"O halde şimdilik Allaha ısmarladık." Stephen, Lucy'nin elini usulca sıktı. Bir an göz göze geldiler. Böyle şeyler bir genç kızın hafifçe kızararak gülümsemelerine sebep olurlar. Hatta kapı kapandıktan sonra bu pembelik ve gülümseme kolay kolay kaybolmaz, insan, sessiz sedasız işlemesinin başına geçeceği veya uygun ve faydalı bir şeyle uğraşacağı yerde odada bir aşağı bir yukarı dolaşır. Daha doğrusu bu el sıkış ve bakış, Lucy'yi bu şekilde etkilemişti. Kızın, aynaya yaklaştığı sırada hayaline baktığını söylersem, herhalde gururunun daha tatlı hislerine galebe çaldığını sanmazsınız, insanın birkaç saat süren bir konuşma sırasında pek çirkin olmadığını anlamaya kalkması, başkalarını iyi bir şekilde düşünme denilen ve pek takdirle karşılanan o hinlerin sınırına girebilir. Lucy de gerçekten başkalarını düşünen, iyi kalpli bir kızdı. Hatta kızın o küçük bencilliklerinin bile yine iyi bir tarafı vardı. Tanımadığınızı iddia edemeyeceğimiz bazı kimselerin yaptıkları iyiliklerin pek belirgin, kötü, bencil tarafları olduğu gibi..

Lucy, şimdi ufak dünyasının en önemli kişisi tarafından sevildiğini sezdiği için küçük kalbi zaferle çırpınarak odada bir aşağı

bir yukarı dolaşırken bile, elâ gözlerinde daima o güneşli, ışıklı iyiliğin pırıltıları vardı. Kızın zaman zaman kendisini zararsız bir şekilde beğenmesi de bu pırıltıda eriyip gidiyordu. Şimdi bile Lucy, sevgilisini düşünürken mutluydu. Bunun sebebi de Stephen'la ilgili düşüncelerinin, kızın sâkin günlerini doldurduğu iyiliklere ve müşfik sevgilere kolaylıkla karışabilmesiydi. Şimdi bile kafası, iki his veya hayâl selini bir tekmiş gibi bir hale sokan o ani değişiklikle, Stephen'dan Maggie'nin odasında yaptığı ve henüz tamamlayamadığı hazırlıklara kayıyordu. Kuzeni Maggie'ye en şerefli bir misafirmiş gibi davranacaktı. Hatta ona daha da önem verecekti. Maggie'nin yatak odasına en güzel resimleri, tabloları, masanın üzerine de en nefis bahar çiçeklerinden yapılmış harikulâde bir demet koyacaktı. Maggie, bütün bunlardan hoşlanacaktı. Çünkü güzel şeyleri severdi. Sonra kimsenin adam yerine koymadığı zavallı Tulliver teyzesi. Ona da sürpriz yaparak kendisine en iyi cins bir şapka hediye edecekti. Yemekte de yine kendisini memnun edecek bir şekilde onun şerefine içeceklerdi. Lucy bu akşam babasıyla bu işi plânlayacaktı. Açıkçası Lucy'nin kendi mutlu aşk macerasını düşünecek zamanı yoktu. Bu düşünceyle genç kız kapıya doğru gitti. Fakat orada durakladı.

"Ne var, Minny?" Lucy, hafifçe inleyen küçük köpeğe cevap vermek ister gibi eğildi. Sonra hayvanı kucağına alarak, köpeğin parlak tüylü başını pembe yanağına dayadı. "Sensiz gideceğimi mi sandın? Haydi gel. Gidip Sinbad'a bakalım."

Sinbad, Lucy'nin doru atıydı. Hayvan dışarıya çıkarıldığı zaman Lucy daima onu kendi eliyle beslerdi. Genç kız, kendine bağlı hayvanları beslemeye bayılır, hepsinin de zevklerini ayrı ayrı bilirdi. Meselâ kanaryalar yemleri gagalarken çıkan hafif sesi severdi. Onun pek saçma zevkleri olduğunu sanmamanız için burada "bazı bildik kemiriciler," diye tanımlıyacağım hayvanların yemek yemelerine bayılırdı demem gerek.

Stephen Guest, bir erkeğin bu on sekiz yaşındaki ipincecik kızla evlenirse hiçbir zaman pişman olmayacağına kesinlikle karar vermişti. Bunda haksız mıydı? Lucy, başka kadınları seven, onları düşünen bir insandı, onları hilekâr bir tavırla öperken, hepsinin gizli kusurlarını memnunlukla düşünen bir yaratık değil. Aksine kadınların yarı gizli ıstıraplarını, onları utandıran şeyleri anlayıp seziyor, hepsini memnun edecek şeyler bulmaya çalışıyordu ve bundan zevk de alıyordu. Belki Stephen'ın Lucy'ye karşı duyduğu hayranlık, kızın ender bulunan yanlarıyla ilgili değildi. Belki Stephen Lucy'yi onun pek ender bulunur bir kız olmadığına inandığı için beğenmişti. Bu yüzden de onu seçtiği için kendi kendisini takdir ediyordu. Bir erkek karısının güzel olmasına ister. Eh, Lucy de güzeldi. Fakat insanı çıldırtacak kadar değil. Stephen ona âşık olmasına şaşmıyordu. Lucy'yi, millet vekilinin kızı Miss Leybum'e tercih ettiği için de fevkalâde akıllılık etmiş olduğunu düşünüyordu. Halbuki aslında Lucy babasının 'küçük' ortağının kızıydı. Babasıyla kız kardeşlerinin uğradıkları o hafif hayal kırıklığı ve duydukları isteksizlik yüzünden onlara meydan okumak, onların bu hislerini yenmek zorunda kalmıştı. Böyle bir şey de genç bir adamın büyük bir memnunlukla çok ağırbaşlı bir insan olduğunu düşünmesine yardım eder. Stephen, birtakım baskıların altında kalmadan, kendisini mutlu edecek kadını seçecek kadar aklı ve hürriyeti olduğunu biliyordu. Ve Lucy'yi seçmek niyetindeydi. Lucy, küçücük, sevimli bir şeydi. Stephen da daima o tip kadınları beğenirdi.

2

İlk İzlenimler

Lucy, "O çok zeki, Maggie," dedi. Genç kız, esmer kuzenini büyük, kırmızı kadife koltuğa oturttuktan sonra kendisi de onun ayağının dibindeki küçük tabureye diz çökmüştü. "Ondan hoşlanacağından eminim. Bunu çok istiyorum."

Maggie gülerek, içinden güneş ışınlarının geçmesi için Lucy'nin uzun buklelerinden birini havaya kaldırdı. "Onu kolay kolay beğenmeyeceğim. Lucy'ye lâyık olduğunu düşünen bir 'centilmen' sert bir şekilde tenkit edilmeye de hazır olmalıdır."

"Aslında o benden kat kat üstün. Hatta bazen, o yanımda değilken beni sevmediğine bile inanacağım geliyor. Fakat yanındayken de sevgisinden hiç şüphe etmiyorum. Tabiî bu hislerimi senden başka birinin bilmesine katiyen dayanamam, Maggie."

Maggie, yalandan ciddi bir tavır takındı. "Madem nişanlı değilsiniz, o halde ben kendisini beğenmediğim takdirde ondan, hemen vazgeçebilirsin."

Lucy'nin aklı Stephen'a takılmış olduğu için Maggie'nin şakasının farkına varmadı. "Nişanlanmayı pek istemiyorum.

İnsan nişanlanınca çabucak evlenmeyi düşünüyor. Ben her şeyin uzun zaman böyle devam etmesini istiyorum. Bazen Stephen'ın, babamla her şeyi konuştuğunu söylemesinden korkuyorum. Babamın geçen gün ağzından kaçırdığı şeylerden hem onun hem de Mr. Guest'in böyle bir şey beklediği anlaşılıyor. Stephen'ın kız kardeşleri de artık bana pek nazik davranıyorlar. Zannedersem önceleri Stephen'ın benimle ilgilenmesi pek hoşlarına gitmemişti. Bu da normaldi tabiî. Benim 'Park' konağı gibi koskoca bir yerde oturmam biraz acayip olacak. Ne olursa olsun ben ufacık, tefecik önemsiz bir insanım."

Maggie bir kahkaha attı, "İnsanların, sümüklüböcekler gibi evlerini dolduracak büyüklükte olmaları şart değildir. Söyle bakayım, Mr. Guest'in kız kardeşleri birer dev mi?"

"Hayır, hayır. Üstelik çirkinler de. Yani... pek güzel sayılmazlar." Lucy, onları bu şekilde tenkit ettiğine biraz pişmanı olmuştu. "Fakat Stephen çok yakışıklı... Daha doğrusu herkes onu çok yakışıklı buluyor."

"Fakat sen o fikirde değilsin, öyle mi?"

"Bilmiyorum..." Lucy'nin alnı ve boynu kıpkırmızı kesilmişti. "İnsanın ümitlenmesi doğru değil. Sonunda hayal kırıklığına uğrayabilir. Fakat doğrusu ben Stephen için hoş bir sürpriz hazırladım. Onun haline bakarak kahkahalarla güleceğim. Ama sana bu sürprizin ne olduğunu şimdilik söylemeyeceğim."

Lucy, dizlerinin üzerinden kalkarak biraz uzaklaştı. Sanki Maggie'ye portresini yapmak için poz verecekmiş ve kuzeninin uyandıracağı etkiyi anlamak istiyormuş gibi güzel başını yana doğru eğmişti.

"Bir dakika ayağa kalkar mısın, Maggie?"

"Bu sefer aklına ne geldi?" Maggie, tembel tembel gülerek ayağa kalktı. Başını eğerek, ufak tefek, tüy gibi kuzenine baktı. Lucy'nin vücudu huzursuz şekilde dikilmiş olan ipek ve krep drapeli elbisesinin altından pek belli olmuyordu.

Lucy, bir iki dakika öyle düşünceli bir tavırla durdu. Sonra da, "Sen de nasıl bir sihir var bilmiyorum, Maggie," dedi. "Sana en fazla eski elbiseler yakışıyor. Fakat artık yeni bir elbise istersin. Fakat biliyor musun, dün gece seni fevkalâde şık, modaya uygun bir tuvaletle hayal etmeye çalıştım. Fakat ne yaparsam yapayım o eski, ince yünlü elbiseden başka hiçbir şeyi sana yakıştıramadım. Acaba Marie Antoinette dirsekleri yamalı elbisesiyle daha da mı haşmetli duruyordu? Halbuki ben eski bir elbise giydiğim takdirde kimse dönüp, yüzüme bakmaz. Beni bir paçavra yığını sanır."

Maggie, yalancı bir ciddiyetle, "Tabiî, tabiî," diye cevap verdi. "Seni de halının tozlan ve örümcek ağlarıyla birlikte süpürürler. Sen de kendini Cindrella gibi ocağın külleri arasında bulursun. Artık oturabilir miyim?"

Lucy, güldü. "Evet, evet, oturabilirsin." Sonra ciddi, düşünceli bir tavırla yakasındaki büyük, siyah kehribar iğneyi çıkardı. "Fakat iğnelerimizi değiştirmeliyiz, Maggie. O küçücük kelebek göğsünde pek gülünç duruyor."

Maggie, itaatli bir tavırla oturdu. "Fakat o iğne eski püskü kıyafetimin şirin etkisini bozmayacak mı? Keşke annem de senin fikrinde olsaydı, Lucy. Zira bu benim en güzel elbisem olduğu için dün gece bir hayli üzüldü. Ders almak için paramı biriktirdim. Bazı şeyler öğrenmedikçe daha iyi bir iş bulmam imkânsız."

Maggie, hafifçe içini çekti.

Lucy, iri iğneyi Maggie'nin güzel boynunun hemen aşağısına taktı. "Haydi, haydi, öyle üzüntülü durma yine. O sıkıntılı dershaneyi geride bıraktığını, artık küçük kızların elbiselerini dikip yamamak zorunda olmadığını unutma."

Maggie, "Evet," diye cevap verdi. "Ama o histen kurtulamıyorum. Sirkteki zavallı endişeli beyaz ayıyı gördüğüm zaman düşündüğüm şey kendi başıma da geldi. O zaman, 'Zavallı o dar yerde öne arkaya takla atmaktan iyice aptallaşmış,' diye düşün-

müştüm. 'Kendisini serbest de bıraksalar yine aynı şeyi yapacak artık.' İnsan mutsuzluğu kötü bir alışkanlık haline sokuyor."

Lucy, dalgın bir tavırla siyah kelebeği kendi göğsüne takarken sevgiyle Maggie'nin gözlerinin içine baktı. "Fakat seni öyle bir zevk disiplinine sokacağını ki, o kötü alışkanlıktan kurtulacaksın."

Maggie, sevgi dolu bir hayranlıkla bağırdı. "Seni sevgili, küçücük şey seni. Başkalarının mutluluğu o kadar hoşuna gidiyor ki, bu uğurda kendi mutluluğundan bile vazgeçeceksin sanırım. Keşke ben de senin gibi olsaydım."

Lucy, "Ben hiçbir zaman o şekilde denenmedim," diye cevap verdi. "Daima çok mutlu oldum. Bilmiyorum fazla ıstıraba dayanabilir miyim? Zavallı anneciğimin ölümünden başka hiçbir felâketle karşılaşmadım. Fakat sen az sınav geçirmedin, Maggie. Senin de benim gibi başkalarının mutluluğunu içten duyduğundan eminim."

Maggie, ağır ağır başını salladı. "Hayır, Lucy. Ben senin gibi onun mutlulukları karşısında büyük bir mutluluk duymuyorum. Duysaydım hayatımdan daha memnun olurdum. Başları dertteyken ıstıraplarını anlıyorum. Hiç kimseye bilerek, isteyerek ıstırap veremem. Fakat bazen mutlu kimseleri gördüğüm zaman büyük bir öfke duyduğum için kendi kendimden nefret ediyorum. Zannedersem yıllar geçtikçe daha da kötüleşiyorum. Daha bencil oluyorum. Korkunç bir şey bu."

Lucy, sitem edermiş gibi, "Maggie," diye mırıldandı. "Sözlerinin bir tek kelimesine bile inanmış değilim. Seninki kasvetli bir hayalden başka bir şey değil. İç sıkıcı, yorucu bir hayat sinirlerini iyice bozmuş."

Maggie, neşeli bir gülüşle yüzüne düşen gölgeyi uzaklaştırmaya çalışarak, koltukta kendisini arkaya attı. "Belki de gerçekten öyle... Belki de bunun sebebi okulun yemekleri. Sabah

akşam sulu bir sütlâç... Annemin tatlılarının ve bu şirin Geoffrey Crayon'un sinirlerimi düzleteceğini umalım."

Maggie, yanındaki masanın üzerinde duran *'Sketch Book*'u aldı.

Lucy, "Bu küçük broşla misafire gözükebilir miyim?" diyerek iğnenin nasıl durduğunu anlamak için şöminenin üzerinde asılı duran aynaya doğru gitti."

"Yok, yok. Mr. Guest yakandaki o iğneyi görünce odadan dışarı fırlamak zorunda kalacak. Haydi, çabuk, gidip başka bir broş tak."

Lucy, telâşla odadan çıktı. Fakat Maggie bu fırsattan faydalanarak kitabı açmadı. Eseri dizlerinin üzerine bırakırken gözleri pencereye doğru kaydı. Güneş küme küme bahar çiçeklerini ve defne fidanlarından meydana gelmiş olan uzun çiti yaldızlıyordu. Daha ötede sevgili Floss Nehri gümüş gibi parlıyordu. Uzaktan nehir sabah uykusuna yatmış gibi duruyordu. Pencereden içeriye, bahçeden gelen tatlı, taze koku doluyor, kuşlar uçuşarak daldan dala konuyor, cıvıldaşıp şakıyorlardı. Buna rağmen Maggie'nin gözleri yaşlarla dolmaya başlamıştı. Eski manzaralar anıların acı bir şekilde birdenbire canlanıvermesine sebep olmuştu. Bu yüzden Maggie bir gün önce annesinin eski rahatına kavuşması ve Tom'un o ağabeyce dostluğu karşısında bile uzaklardaki arkadaşlarımızdan gelen iyi bir haber karşısında duyduğumuz sevince benzer bir his duymuştu. Paylaşılan bir mutluluğun uyandırdığı bir duygu değildi bu. Anılar ve Hayalgücü bu geçici halde verilenlerden zevk almasını önleyen keskin bir yokluk hissinin etkisine girmesine sebep oluyordu. Maggie, geleceğinin geçmişinden daha da kötü olacağını düşünüyordu. Çünkü genç kız, yıllarca süren feragatin verdiği memnunluktan sonra birdenbire âdeta geriye dönmüş, bazı şeyleri istemeye, arzulamaya başlamıştı. Hoşuna gitmeyen işlerle dolu neşesiz günlere katlanmak ona git-

gide güç geliyordu. Erişmeyi istediği ve eline geçiremeyeceği için ümitsizliğe kapıldığı o değişik ve heyecanlı hayatın hayali gün geçtikçe daha ısrarlı bir hal almaktaydı. Açılan kapının çıkardığı gıcırtıyı duyarak kendisini topladı. Telâşla gözyaşlarını silerek kitabın sayfalarını çevirmeye başladı.

Lucy, odaya girer girmez konuşmaya başladı. "En derin iç sıkıntısının bile karşı koyamayacağı bir zevk olduğunu biliyorum, Maggie. Müzik bu. Sana heyecanla dolu bir müzik ziyafeti çekmek niyetindeyim. Yine piyano çalmanı istiyorum. Laceham'dayken senin piyanon benimkinden çok daha iyiydi."

Maggie, "Beni müzik dersinde küçük kızların şarkılarını tekrar tekrar çalarken görseydin, herhalde gülmekten katılırdın," dedi. "Bunu sırf o sevgili tuşlara tekrar dokunabilmek için yapıyordum. Fakat artık 'Git Başımdan İç Sıkan Keder'den daha güç bir parçayı çalmasını başarıp başaramıyacağımı bilmiyorum."

Lucy, işlemesini aldı. "Şarkıcı grubu geldiği zaman senin delice bir zevke kapıldığını hâlâ hatırlıyorum. Eğer bazı konularda tam anlamıyla Tom gibi düşünmediğinden emin olabilirsem o zaman o pek sevdiğin eski birkaç sesli şarkı da dinleyebilirsin."

Maggie, güldü. "Hiçbir konuda bu kadar emin olamayacağını sanıyordum..."

"Herhalde, 'Belirli bir konuda,' demem daha doğru olurdu. Çünkü o konuda Tom gibi düşünüyorsan, o zaman üçüncü sesten mahrum kalacağız. St. Ogg's'da müzikten anlayan 'centilmen' o kadar az ki. Müzik bilgisi olan sadece Stephen'la Philip Wakem. Ancak onlar bir parçayı doğru dürüst söyleyebiliyorlar."

Lucy, bu son sözlerini söylerken işlemesinden başını kaldırmıştı. Maggie'nin yüzündeki ifadenin değiştiğini fark etti.

"O isimden bahsedilmesi seni kırıyor mu, Maggie? Eğer öyleyse bir daha onun adını ağzıma almam. Tom'un onunla karşılaşmamak için elinden geleni yaptığını biliyorum."

Maggie, ayağa kalkarak sanki manzarayı tekrar seyretmek istiyormuş gibi pencereye gitti. "Bu konuda hiç de Tom gibi düşünmüyorum. Philip Wakem'ı küçük bir kızken Lorton'da görmüş ve ondan çok hoşlanmıştım. O günden beri kendisini severim. Philip, Tom ayağından yaralandığı zaman ona karşı çok iyi davranmıştı."

Lucy, bağırdı. "İşte buna çok memnun oldum. O halde onun arada sırada buraya gelmesine bir itirazın yok. Philip olursa daha çok şarkı söyleyebiliriz. Ben zavallı Philip'i çok seviyorum. Fakat keşke sakatlığı konusunda o kadar marazi düşüncelere saplanmamış olsaydı. Herhalde onu bu kadar hüzünlü, zaman zaman da aksi yapan şey kamburluğu. Gerçekten insan onu uzun boylu, güçlü kuvvetli kimselerin arasında görünce, o uçuk yüzüne ve ufak, çarpık vücuduna çok acıyor."

Maggie, kuzeninin gevezeliğine son vermeye çalıştı. "Fakat Lucy..."

"Hah, işte kapı çalındı. Stephen geldi herhalde..." Maggie'nin konuşmaya çalıştığını fark etmeyen Lucy sözlerine devam etti. "Stephen'ın çok hayran olduğum taraflarından biri de onun Philip'e herkesten fazla yakınlık göstermesi."

Artık Maggie konuşmakta çok geç kalmıştı. Misafir salonunun kapısı açılmış, uzun boylu bir genç içeri girerken, Minny de hafifçe homurdanmaya başlamıştı. Genç adam, doğru Lucy'ye gitti. Bir şey sorarmış gibi genç kızını elini tutmasından, ona yarı nazik, yarı müşfik bir tavırla bakmasından odada başka kimsenin bulunduğundan haberi olmadığı anlaşılıyordu.

Lucy, muzipçe bir neşeyle Maggie'ye döndü. "Sizi kuzenim Miss Tulliver'la tanıştırayım." Maggie en uçtaki pencereden dönerek onlara doğru geldi.

Stephen bu uzun boylu, iri kara gözlü, siyah kehribar gibi pırıltılı örgülerini başına taç gibi sarmış olan orman perisini gö-

rünce bir an duyduğu hayreti saklayamadı. Hemen sonra Maggie karşısında çekingenlik duyduğu bir gencin kıpkırmızı kesilerek yerlere kadar eğildiğini gördü. Ömründe ilk defa böyle takdirle karşılanıyordu Maggie. Bu yepyeni olay genç kızın pek hoşuna gitti. O kadar ki Maggie'nin Philip'e karşı duyduğu hisleri neredeyse silip götürüyordu. Koltuğa yerleşirken yanakları kendisine pek yakışan bir şekilde pembeleşmişti. Siyah gözlerinde yeni bir parlaklık vardı.

Lucy, zafer dolu tatlı, şirin bir gülümsemeyle, "Evvelsi gün kuzenimi ne kadar mükemmel bir şekilde tarif ettiğinizin herhalde farkındasınız," dedi. Sevgilisinin şaşkınlığı pek hoşuna gitmişti. Zira üstünlük daima Stephen'da olurdu.

Stephen, Lucy'nin yanına oturarak Minny'yi okşamak için eğildi. Usulca da Maggie'ye bakıyordu. "Bu hilekâr kuzenimiz beni fena halde kandırdı, Miss Tulliver. Sarı saçlı, mavi gözlü olduğunuzu söyledi."

Lucy, hemen itiraz etti. "Hayır, bunu söyleyen sizsiniz. Ben sadece içgüdülerinize olan güveninizi sarsmaktan kaçındım."

Stephen, mırıldandı. "Keşke her zaman aynı hatayı yapsam ve gerçeğin, önyargılardan kat kat güzel olduğunu anlasam."

Maggie, "Böylece beklenmedik durumlara da hâkim olabileceğinizi ispat edip bu şartlar altında açıklamak zorunda olduğunuz şeyi de söylediniz," dedi.

Genç kız, Stephen'a hafifçe meydan okurmuş gibi baktı. Çünkü genç adamın önceden kendisinin gülünç bir portresini çizmiş olduğunu sezmişti. Lucy Stephen'ın biraz alaycı olduğunu söylediği zaman Maggie de içinden, "Üstelik bir hayli de kibirli olmalı..." diye eklemişti.

Stephen'ın ilk düşüncesi şu oldu: "Bu kızın şeytanca tarafı korkulacak kadar kuvvetli..." Maggie dikişinin üzerine eğilince de bu sefer, "Keşke bana tekrar baksa..." diye düşündü.

Nihayet, "Herhalde bütün komplimanların doğru oldukları anlar da vardır," dedi. "Sık sık, 'Teşekkür ederim,' demek zorunda kalan bir insan arada sırada minnet duyar. Fakat herkesin hoşa gitmeyen bir daveti reddederken kullandığı kelimeleri tekrarlamak ona biraz da ağır gelir. Öyle değil mi, Miss Tulliver?"

Maggie, başını kaldırarak herkese yaptığı gibi Stephen'a da dikkatle baktı. "Hayır. Önemli anlarda sıradan kelimeleri kullandığımız zaman bunlar daha dikkati çekecek bir hal alırlar. Ancak insan o zaman bunların belirli bir anlamları olduğunu hisseder. Tıpkı eski bayraklar ya da kutsal bir yere asılan günlük elbiseler gibi..."

Maggie kendisine bakarken ne dediğini pek bilemeyen Stephen mırıldandı. "O halde benim komplimanım daha belirli olmalı. Benim kelimelerim bu anın yanında çok zayıf kalıyor."

Maggie, hafifçe kızardı. "Hiçbir kompliman belirli olamaz... Tabiî insanın kayıtsızlığını açıklamak istediği zaman söyledikleri hariç..."

Lucy, biraz endişelenmişti. Stephen'la Maggie'nin birbirlerinden hoşlanmayacaklarından korkuyordu. Zaten genç kız Stephen'ın Maggie'yi o kolay kolay kimseyi beğenmeyen 'centilmen'in hoşuna gitmeyecek kadar zeki ve değişik bulmasından çekinmekteydi.

Hemen söze karıştı. "Ama sevgili Maggie'ciğim sen daima mahsus sana hayran olmalarından çok hoşlandığını söylersin. Fakat şimdi biri sana hayran olma cüretini gösterdiği için ona kızdın."

Maggie, "Hiç de değil," diye cevap verdi. "Bana hayran olduklarını hissetmek çok hoşuma gider. Fakat komplimanlar bende hiçbir zaman bu hissi uyandırmaz."

Stephen, "Size bir daha kompliman yapmayacağım, Miss Tulliver," dedi.

"Teşekkür ederim. Bunu saygınızın bir delili olarak kabul edeceğim."

Zavallı Maggie! Genç kız toplum hayatına o kadar alışık değildi ki, hiçbir şeyi kayıtsızlıkla karşılamıyordu. Hayatı boyunca daima ağzından değil, kalbinden geldiği şekilde konuşmuştu. En önemsiz olaylara bile büyük anlamlar verdiği için herhalde daha tecrübeli kadınlara da bu yüzden pek gülünç geliyordu. Fakat bu seferki olayda biraz gülünçlük olduğunu kendisi bile farketmişti. Hakikaten Maggie genel olarak komplimanlardan hiç hoşlanmazdı. Hatta bir keresinde Philip'e sabırsızca bir tavırla, "Erkeklerin kadınlara sırıta sırıta pek güzel olduklarını söylemelerine ne lüzum var?" demişti. "İhtiyarlara, kendilerine yaşlı oldukları için saygı duyulduğu söyleniyor mu?" Fakat Mr. Stephen Guest gibi bir yabancının alelâde bir komplimanı karşısında bu kadar sinirlenmek, genç adamın kendisini görmeden önce hakkında alaylı sözler söylemiş olmasına alınmak gerçekten mantıksızlıktı. Maggie, susar susmaz kendi kendisinden utanmaya başladı. Kız, öfkesine ondan daha önceki zevkli anın sebep olduğunun farkında değildi. Hoşumuza giden bir sıcaklık duyduğumuz sırada ensemize düşen masum bir soğuk damla bize ani bir ıstırap gibi gelir.

Stephen, önceki konuşmanın utanç verdiğini farkedecek kadar zeki ve nazikti. Onun için hemen kişisel olmayan konulardan söz açtı. Lucy'ye Kermes'in ne zaman olacağını bilip bilmediğini sordu. Hiç olmazsa Lucy Kermes'ten sonra gözleriyle parmaklarının altında gelişen o ipek çiçeklere değil, bakışlarına daha lâyık olan şeyleri etkileyecekti.

Lucy, "Kermes gelecek ay yapılacak sanırım," dedi. "Fakat kız kardeşleriniz bu uğurda benden fazla çalışıyorlar. Onların tezgâhı benimkinden çok büyük olacak."

"Ah, evet... Fakat onlar hazırlıklarını kendi oturma odalarında yapıyorlar. Böylece onları rahatsız etmemiş oluyorum."

Stephen, Maggie'nin bastırdığı eteğe baktı. "Sizin son zamanlarda pek moda olan renkli işlemelere aşırı bir düşkünlüğünüz olmadığı anlaşılıyor, Miss Tulliver."

Maggie, başını salladı. "Öyle... Ben gömlekten daha güç ve daha zarif bir şey yapamam."

Lucy, atıldı. "O kadar güzel dikiş dikiyorsun ki, Maggie. Onun için senden bana diktiğin birkaç gömleği vermeni rica edeceğim. Onları da işlemelerle birlikte sergilemek niyetindeyim. Doğrusu bu kadar güzel dikiş dikebilmene hâlâ şaşıyorum. Çözemediğim bir esrar bu. Zira eskiden böyle şeylerden nefret ederdin."

Maggie, usulca başını kaldırdı. "Bu esrarı kolaylıkla izah edebilirim, tatlım. Ancak dikiş dikebilerek para kazanabilirdim. Onun için de elimden geleni yapmak ve güzel dikiş dikmek zorundaydım."

İyi kalpli, basit bir kız olmasına rağmen Lucy bile bu sözler karşısında biraz kızardı. Stephen'ın bu gerçeği bilmesi pek hoşuna gitmemişti. Maggie'nin bundan bahsetmesine lüzum var mıydı? Belki bu itirafta gururun da payı vardı. Durumlarından utanmayı istemeyen yoksullara vergi o gurur. Fakat eğer Maggie en alımlı kadınların kraliçesi olsaydı, Stephen'ın gözlerinde güzelliğini daha ilgi çekici hale sokmak için bundan etkili bir şey bulamazdı. Tabiî yoksullukla güzel dikişin bunu tek başına başarabileceklerini pek sanmıyorum. Fakat güzelliğin de yardımıyla bütün bunlar Stephen'ın Maggie'nin gördüğü kadınlara hiç benzemediğini düşünmesine sebep oldu. Genç adam bunu ilk anda da sezmişti ama artık daha da emindi.

Maggie, devam etti. "Fakat örgü biliyorum, Lucy. Belki bu Kermes'te işine yarayabilir."

"Ah, tabiî. Hem de nasıl. Yarın kırmızı yün verip, seni çalıştırmaya başlayacağım." Lucy, Stephen'a dönerek, sözlerine

devam etti. "Fakat kabiliyetli bir heykeltraş olduğu için kız kardeşinizi kıskanıyorum. Tamamıyla hafızasına dayanarak Dr. Kenn'in fevkalâde bir büstünü yapıyor."

"Eğer gözleri birbirine çok yakın, ağzın kenarlarını da çok uzak yapmayı unutmazsa, St. Ogg's'lular büsbütün kimin olduğunu hemen anlarlar."

Lucy, biraz incinmişti. "Çok kötüsünüz... Sizin Dr. Kenn'den böyle saygısızca bahsedeceğiniz hiç aklıma gelmezdi."

"Ben Dr. Kenn hakkında saygısızca bir şey mi söyledim? Allah korusun, öyle bir şey yapar mıyım hiç? Fakat rahibin çirkin bir büstüne karşı saygı göstermek zorunda da değilim. Bence Kenn dünyanın en iyi, en mükemmel adamlarından biri. Onun Aşai Rabbani sofrasına koyduğu büyük şamdanlar hoşuma gitmiyor. Her sabah ayine gitmek için erkenden kalkarak sinirimi bozmak niyetinde de değilim. Fakat şimdiye kadar rastladığım insanlar içinde gerçek bir havari ruhuna sahip olan yalnız o. Yılda sekiz yüz sterlin geliri olmasına rağmen haşlama sığır ve tahta eşyayla yetiniyor. Gelirinin üçte ikisini yoksullara dağıtıyor. Sonra annesini kazayla vuran o zavallı çocuğu, Grattan'ı evine alması da harikulâde bir şey. Rahip, o zavallı delikanlının kötü şeyler düşünmesine engel olmak için zamanından da fedakârlık ediyor. Kendisinden daha az işi olan bir adamın bile ayıramayacağı kadar uzun bir zamanı Grattan'la geçiriyor. Onun çocuğu sık sık dolaştırdığını görüyorum."

İşini bırakarak derin bir ilgiyle bu konuşmayı dinlemiş olan Maggie, "İste bu çok güzel," diye bağırdı. "Şimdiye kadar kimsenin böyle bir şey yaptığını görmedim."

Stephen, devam etti. "İnsan Kenn'in bu hareketlerine, adamın tavırlarının daima soğuk ve ciddi olması yüzünden, daha da hayran oluyor."

Lucy, şirin bir heyecanla, "O kusursuz bir adam," dedi.

Stephen, alay dolu bir ciddilikle başını salladı. "Hayır. Ben bu bakımdan sizinle aynı fikirde değilim."

"Onda ne kusur buluyorsunuz?"

"Anglikan."

Lucy, ciddi ciddi, "Bence görüşleri gayet doğru," diye cevap verdi.

Stephen, güldü. "Böylece mesele teori bakımından halledilmiş oluyor. Fakat Parlamento aynı fikirde değil. Kenn, Kiliseyle Muhalifleri fena sarstı. Benim gibi, memleketin hizmetlerine büyük bir ihtiyaç duyduğu Senatör adayı St. Ogg's'u senatoda temsil etme şerefine erişmek istediği zaman Kenn yüzünden bir hayli rahatsız olacak."

Gözleri gururla karışık bir sevinçle, parlayan Lucy, Anglikanlara karşı duyduğu ilgiyi ve onlar adına tartışma niyetinde olduğunu unuttu. "Gerçekten böyle bir niyetiniz var mı?"

"Tabiî... İhtiyar Mr. Leyburn'ün memleket aşkı ve damla hastalığı kendisini çekilmeye zorladığı zaman onun yerini almaya çalışacağım. Babam bu konuda çok kararlı. Benimki gibi kabiliyetler de..." Stephen dikleşerek, kendi kendisine karşı duyduğu hayranlığı belirtmek için şakacı bir tavırla iri beyaz ellerini saçlarına sürdü, "benimki gibi kabiliyetler büyük sorumluluklar getirir. Siz de aynı fikirde değil misiniz, Miss Tulliver?"

Maggie, güldü. Fakat başını kaldırıp bakmadı. "Evet. Bu kendinden emin tavırlarınızı ve güzel konuşmanızı bir iki kişinin yanında ziyan etmeyin."

Stephen, "Ah," diye mırıldandı. "Çok anlayışlı olduğunuz belli. Hemen benim geveze ve küstah olduğumu seziverdiniz. Halbuki yüzeysel kimseler bunu hiçbir zaman keşfedemezler. Belki de bunun sebebi takındığım tavırlar."

İki kız gülerlerken Stephen, "Kendimden bahsettiğim zaman bana bakmıyor," diye düşündü. "Başka konuları denemeliyim."

Ondan sonra Lucy'ye Kitap Kulübü'nün gelecek haftaki toplantısında bulunup bulunmayacağını sordu. "Size Southey'in *Cowper'ın Hayatı*'nı seçmenizi tavsiye ederim. Tabiî bu ara felsefeye meyliniz varsa o başka... Ayrıca Bridgewater Tezlerinden birine oy vererek hanımları da şaşırtabilirsiniz."

Tabiî Lucy bu korkunç derecede bilgi dolu kitapların ne gibi şeyler olduklarını öğrenmek istedi. Bilmedikleri konularda bilgi vererek kızların kafalarını geliştirmek daima hoş bir şey olduğu için Stephen da yeni okuduğu Buckland Tezi hakkında konuşmaya başladı. Güzel, ilgi çekici şeyler anlatıyordu. Maggie'nin işini bırakarak anlattığı o harikulâde jeolojik hikâyeye daldığını farkedince de büyük bir memnunluk duydu. Maggie, kollarını kavuşturarak öne doğru eğilmiş, kendisine bakıyordu. Sanki Stephen yaşlı profesörlerin en huysuzu, Maggie de dudaklarının üzerinde yeni ayva tüyleri belirmiş bir üniversiteliydi. Genç kızın o çekingenliği kalmamıştı. Maggie'nin o iri, pırıltılı siyah gözleri Stephen'ı o kadar büyüledi ki, sonunda genç adam zaman zaman dönüp Lucy'ye bakmayı da unuttu. Fakat o tatlı çocuk Stephen, Maggie'ye ne kadar zeki olduğunu ispat ettiği için çok memnundu. Herhalde artık ikisi iyi arkadaş olacaklardı.

Stephen, anılar nehrinin iyice sığlaştığını farkedince, "İsteklisiniz, size kitabı getireyim, Miss Tulliver?" dedi.

Stephen'ın kendisine doğrudan doğruya hitab etmesi yüzünden yine o eski utangaçlığı duyan Maggie kıpkırmızı kesilerek hemen dikişini aldı. "Ah, çok teşekkür ederim."

Lucy, atıldı. "Olmaz, olmaz. Sizi Maggie'yi kitapların arasına gömmekten men ederim. Ondan sonra kuzenimi bir daha kitapların başından ayıramam. Halbuki ben onun hiçbir şey yapmadan tatlı, tembellikle dolu günler geçirmesini istiyorum. Kayığa binecek, gevezelik edecek, ata, arabaya binecek. Ona böyle bir tatil lâzım."

Stephen, saatine baktı. "Tamam, iyi ki söylediniz. Gidip nehirde kayıkla dolaşalım mı? Akıntı sayesinde Tofton'a rahatça erişiriz. Sonra da yürüyerek geri döneriz."

Maggie için harikulâde bir teklifti bu. Genç kız yıllar var ki nehirde kayıkla dolaşmamıştı. Maggie, şapkasını giymek için odadan çıkınca Lucy, hizmetçiye bir emir vermek için geride kaldı. O arada Stephen'a da Maggie'nin Philip'i görmeye bir itirazı olmadığını söylemek fırsatını buldu. Philip'e bir gün önce o mektubu yollamakla hata etmişti. Fakat ertesi günü tekrar bir pusula yazarak Philip'i davet edecekti.

Stephen, "Ben yarın Philip'e uğrarım," dedi. "Akşama da onu alıp gelirim. Olur mu? Kuzeninizin geldiğini kız kardeşlerime haber verince muhakkak size gelmeyi isteyecekler. Onun için yarın sabah meydanı onlara bırakmam doğru olur."

Lucy, "Evet, evet," diye cevap verdi. "Philip'i getirin." Sonra yalvarırcasına ilâve etti. "Maggie'den hoşlanacaksınız değil mi? O asil tavırlı, güzel bir kız... Öyle değil mi?"

Stephen eğilerek, Lucy'ye gülümsedi. "Fazla uzun. Ve biraz da fazla ateşli. Bildiğiniz gibi o benim beğendiğim tip kadınlardan değil."

Bildiğiniz gibi erkekler kadınlara, güzel hemcinsleri hakkındaki hoşa gitmeyecek fikirlerini açıklamak gibi ihtiyatsızlıklar etmeye meraklıdırlar. İşte bu yüzden birçok kadın kendileriyle büyük bir feragat ve ihtirasla sevişen erkeklerin aslında gizli gizli onlardan tiksindiklerini pekâlâ bilirler. Tabiî Lucy karakteri icabı Stephen'ın bu sözlerine tamamıyla inandı ve Maggie'nin gerçeği anlamaması için de elinden geleni yapmaya karar verdi. Fakat önder olarak sözleri değil de yüksek mantığı seçen sizler herhalde durumu önceden tahmin ettiniz. Stephen'ın Maggie'den hoşlanmaması yüzünden kayıkhaneye giderken canlı Hayalgücünün yardımıyla bu tatlı kayıkla dolaşma plânı dolayısıyla Maggie'nin

hiç olmazsa kendisine iki defa elini uzatacağını memnunlukla hesaplayacağını da biliyordunuz. Ayrıca Stephen, kızların kendisine bakmasını isteyen bir gencin kürek çekerken bu bakımdan en uygun bir durumda olduğunu da biliyordu. Ne oluyordu? Stephen Guest, Mrs. Tulliver'ın bu insanı şaşırtan kızına ilk görüşte âşık mı olmuştu? Ne münasebet? Gerçek hayatta böyle aşklara rastlanmıyordu. Zaten Stephen dünyanın en şirin kızına âşıktı. Onunla yarı nişanlı gibiydiler. Sonra o kendisini gülünç duruma düşürecek bir erkek de değildi. Fakat yirmi beş yaşında olan bir gencin parmak uçları tebeşirden meydana gelmemiştir. Bu yüzden de güzel bir kızın eline dokundukları zaman da ona karşı tamamıyla kayıtsız kalamazlar. Güzelliğe hayran olmak, onu seyretmekten zevk almak, tabiî ve olağan bir şeydi. Hiç olmazsa şimdiki şartlar altında böyleydi bu. Sonra başına türlü dert gelmiş olan bu yoksul kız gerçekten insanın ilgisini çekiyordu. İki kuzenin birbirlerini bu kadar sevmeleri de hoşa gidecek bir şeydi. Stephen, genellikle, değişik tarafları olan kadınlardan hoşlanmadığını itiraf ediyordu. Fakat bu seferki değişiklikte üstün bir taraf vardı. İnsan böyle bir kadınla evlenmek zorunda olmadıkça, onların toplum hayatını renklendirmelerine göz yumabilirdi.

İlk on beş dakika içerisinde Stephen'ın umduğu şey olmadı. Yani Maggie ona bakmadı. Genç kız gözlerini o bildiği kıyılara dikmişti. Genç kız kendisini yalnız, Philip'ten çok uzak hissediyordu. Onu istediği gibi büyük bir aşkla yalnız Philip sevmişti. Fakat nihayet küreklerin ritmik hareketleri Maggie'nin dikkatini çekti. Genç kız o zaman kürek çekmeyi öğrenmenin hoşuna gideceğini düşündü. Bu yüzden daldığı düşüncelerden uyanarak, küreklerden birini çekip çekemeyeceğini sordu. Daha sonra bunu yapabilmek için bir hayli ders alması gerektiği ortaya çıktı. Bu yüzden de Maggie, hırslandı tabiî. Çabalarının sonunda yanak-

ları iyice kızardı. Artık kendisine öğretilenleri neşeyle dinliyordu.

Kayıktan inerken de büyük bir neşeyle, "İki küreği birden çekmesini öğreninceye kadar uğraşacağım," dedi. "Ondan sonra Lucy'yle sizi nehirde gezdireceğim." Bildiğiniz gibi Maggie, bir şeye daldığı zaman etrafına pek bakmazdı. Bu sözleri söylemek için de yanlış bir anı seçmişti. Birdenbire ayağı kaydı. Neyseki Mr. Stephen Guest elini sıkıca yakalayarak kızın düşmesine engel oldu.

Genç adam sonra da eğilerek endişeyle Maggie'nin yüzüne baktı. "Bir yerinizi acıtmadığınızı umarım..." Kendisinden daha uzun boylu ve kuvvetli birinin insanı böyle şefkat ve nezaketle koruması pek hoş bir şeydi. Maggie o ana kadar böyle hisler hiç duymamıştı.

Tekrar eve eriştikleri zaman Pullet teyzeyle Pullet enişte salonda Mrs. Tulliver'la oturuyorlardı. Stephen, Lucy'den o akşam tekrar gelmek için izin aldıktan sonra çabucak oradan uzaklaştı.

Lucy, onun arkasından, "Lütfen aldığınız Purcell cildini de getirin," dedi. "Maggie'nin en güzel şarkıları dinlemesini istiyorum."

Maggie'nin Lucy'yle birlikte gezmeye ve hatta Park konağına davet edileceğini düşünen Pullet teyze kızın eski elbiselerini görünce fena halde sarsıldı. St. Ogg's'daki yüksek sosyetenin bunu görmesi aile şerefinin lekelenmesine sebep olacaktı. Bu meselenin derhal ve kesin şekilde halledilmesi gerekir. Mrs. Pullet'ın dolabındaki fazlalıklardan hangisinin işe yarayacağı konusu Lucy'yle Mrs. Tulliver'ın büyük bir heyecanla konuşmalarına sebep oldu. Maggie'nin çabucak bir gece elbisesine ihtiyacı vardı. O hemen hemen Pullet teyzeyle aynı boydaydı.

Mrs. Pullet, içini çekti, "Fakat omuzları benimkinden geniş... Yazık, çok yazık. Yoksa benim o güzel siyah brokar elbisemi, hiçbir düzletme yapmadan giyebilirdi." Mrs. Pullet, Maggie'nin

uzun, biçimli kolunu da kaldırarak üzüntüyle ekledi. "Kolları da rezalet... Hiçbir elbisemin kolu ona uymaz."

Lucy, atıldı. "Bunun zararı yok, teyze. Siz bize elbiseyi 'yollayın. Ben zaten Maggie'nin uzun kollu esvap giymesini istemiyorum. Süs için de bol bol siyah dantelim var. Kolları pek güzel duracak."

Mrs. Tulliver, başını salladı. "Maggie'nin kolları çok biçimlidir. Gençliğimde benim de öyleydi. Ama benim kollarım esmer değildi. Keşke o da ailemize çekseydi de beyaz tenli olsaydı."

Lucy, Mrs. Tulliver'ın omzunu okşadı. "Saçmalama teyze. Sen bu işlerden anlamıyorsun. Bir ressam Maggie'nin cildini çok güzel bulur."

Mrs. Tulliver, yumuşak başlılıkla, "Belki yavrum," diye cevap verdi. "Sen bu konuları benden daha iyi biliyorsun. Yalnız ben gençken saygıdeğer kimseler esmer tenli kızları beğenmez, onları kibar bulmazlardı."

Şeker yiyerek kadınların konuşmalarını büyük bir dikkatle dinleyen Pullet enişte de söze karıştı. "Öyle. Ama 'Fındık rengi kız,' diye bir şarkı da vardı. Kızın adı Kate'di sanırım. 'Çılgın Kate'... Ama pek de iyi hatırlıyamıyorum..."

Maggie, güldü. Fakat sabırsızlandığı da anlaşılıyordu. "Hay Allah! Esmer tenimden bu kadar fazla bahsederseniz, çok geçmeden sararıp solacak."

3

Samimi anlar

Maggie o gece odasına çıktığı zaman kızın pek de soyunmayı istermiş gibi bir hali yoktu. Genç kız, elindeki şamdanı karşısına çıkan ilk masanın üzerine bıraktı. Sonra da bir hayli geniş olan odada sert ve aceleci adımlarla bir aşağı bir yukarı dolaşmaya başladı. Bundan da kuvvetli heyecanını yenmek için bir şeyler yapmaya çalıştığı anlaşılıyordu. Kızın gözleri ve yanakları sanki hummalıymış gibi alev alev yanmaktaydı. Başını arkaya atmış, parmaklarını, avuçları dışarı gelecek şekilde birbirine kenetlemişti. Kollarındaki gerginlikten kafasının çok meşgul olduğu anlaşılabilirdi.

Dikkati çekecek, fevkalâde bir şey mi olmuştu?

Yoo... Sizin gayet önemsiz sayacağınız birtakım olaylardan başka hiçbir şey olmamıştı. Maggie güzel bir bas sesin söylediği hoş şarkılar dinlemişti. Fakat bu parçalar da taşraya yakışacak amatörce bir şekilde söylenmişti. Usta bir kulak bu seste birtakım kusurlar bulabilirdi. Genç kız, çok biçimli dümdüz kaşların gölgelediği bir çift gözün kendisine usulca fakat ısrarla baktığını

da farketmişti. Bu bakışlara da sesin o titreşimli etkisi sıçramış gibiydi. Böyle şeyler servet, eğitim ve yüksek sosyetenin sağladığı fırsatlardan faydalanmış olan iyi bir öğrenim görmüş, dengeli bir genç kızı öyle belirli bir şekilde etkilemezdi. Fakat Maggie öyle bir kız olsaydı, herhalde siz de o zaman kendisi hakkında hiçbir şey bilmezdiniz. Hayatında fazla bir değişiklik olmadığı için onun hikâyesi de yazılmadı. Çünkü en mutlu kadınların, en mutlu milletler gibi, geçmişleri yoktur.

Kulak tırmalayıcı gürültüler ve iç sıkıcı işlerle dolu üçüncü sınıf bir okulun dersanesinden yeni çıkmış zavallı Maggie'nin ince, hassas ruhu büyük bir açlık içindeydi. Bu yüzden de bu pek önemsiz sebepler kızın kendisine bile esrarlı gelen bir şekilde, Hayalgücünü uyandırmış, onu heyecanlandırmıştı. Maggie'nin belirli bir şekilde Mr. Stephen Guest'i düşündüğü ya da genç adamın kendisine hayranlıkla bakmasının sebepleri üzerinde de durduğu yoktu. Sadece Maggie aşk, güzellik ve zevkten meydana gelmiş yarı uzak bir dünyanın varlığını hissediyordu. Bu dünya genç kızın okuduğu şiirler ve aşk romanlarından ya da kendisinin kurduğu hayallerden doğan belirsiz, karışık gölgelerden meydana gelmişti. Maggie bir iki defa yokluğu davet ettiği, isteklerini, sabırsızlığını yendiğini sandığı eski günleri hatırladı. Fakat artık o hale bir daha erişmesi imkânsızdı. O günleri hatırlamayı bile istemiyor, o günler aklına gelince irkiliyordu. Ne dua, ne uğraşıp didinme o olumsuz sessizliğini geri getirecekti. Hayatının savaşına, öyle çabucak kolaylıkla son verilmeyecekti anlaşılan. Gençliğin eşiğinde her şeyden vazgeçmekle olmayacaktı bu.

Müzik hâlâ ruhunda yankılanıyordu, Purcell'in o çılgınca tutkular ve hayallerle dolu müziği. Onun için o çıplak, yalnız geçmişi hatırlamaya dayanamayacaktı. Maggie yine o parlak renkli hayal âlemine daldığı sırada kapı usulca vuruldu. Gelen kuzeniydi tabiî. Lucy beyaz, geniş bir sabahlık giymişti.

Lucy hayretle ona baktı. "Ah, Maggie, seni yaramaz seni. Hâlâ soyunmadan mı? Yorgun olduğunu düşündüğüm için gelip seninle konuşmayacağıma dair söz vermiştim. Fakat şimdi bir baloya gitmek için giyinmeye hazırlanıyormuşsun gibi bir halin var. Haydi, haydi. Sabahlığını giy, örgülerini çöz."

Maggie telâşla pembe pamuklu geceliğine uzanarak Lucy'nin arkaya doğru fırçaladığı karışık buklelerine baktı. "Sen de yatmaya pek hazır bir halde değilsin."

"Benim yapacak fazla bir işim yok. Sen yatmaya hazırlanıncaya kadar burada oturup, seninle konuşacağım."

Maggie, ayakta durmuş, örgülerini açar ve uzun siyah saçlarını pembe geceliğinin üzerine doğru bırakırken, Lucy de tuvalet masasının yakınına oturmuş sevgi dolu gözlerle ona bakıyordu. Şirin bir fino gibi başını da biraz yana eğmişti. Genç kızların böyle bir durumda birbirlerine samimiyetle açılmaları size inanılmayacak bir şeymiş gibi görünüyorsa o zaman sizden insan hayatının bir sürü istisnalar yarattığını hatırlamanızı rica edeceğim.

"Bu akşamki müzik çok hoşuna gitti değil mi, Maggie'ciğim?"

"Ah, evet. Zaten o yüzden uykum gelmedi. Bol bol müzik dinlersem başka insanca ihtiyaçlarım olmayacağını düşünüyorum. Müzik vücuduma güç veriyor. Kafamı fikirlerle dolduruyor. Halbuki diğer zamanlarda bana omuzumda ağır bir yük varmış gibi geliyor."

"Stephen'ın sesi çok güzel. Öyle değil mi?"

Maggie, oturarak uzun saçlarını arkasına attı. Gülerek, "Zannedersem ikimiz de bu konuda kesin hüküm veremeyiz," dedi. "Sen tarafsız değilsin. Bense lâternanın bile fevkalâde olduğunu düşünen bir insanım."

"Fakat şimdi bana Stephen hakkında neler düşündüğünü anlat. Her şeyi olduğu gibi söyle. Hem iyileri, hem kötüleri."

"Ah, bana kalırsa onun burnunu biraz kırmalısın. Bir âşık o kadar kendinden emin ve rahat olmamalı. Onun biraz daha fazla titremesi lâzım."

"Aman Maggie, benim karşımda kim titrer ki? Sen Stephen'ın kibirli olduğunu düşünüyorsun. Bunun farkındayım. Fakat ondan nefret etmiyorsun, değil mi?"

"Nefret etmek mi? Ne münasebet! Duyan da daima öyle şirin ve hoş insanlarla karşılaştığımı ve o yüzden de kimseleri beğenemediğimi sanacak. Ayrıca seni mutlu etmeyi isteyen bir insandan nasıl nefret edebilirim, sevgili Lucy?" Maggie, Lucy'nin çukur çenesini sıktı.

"Yarın müzikle daha fazla meşgul olacağız." Lucy'nin buna şimdiden seviniyormuş gibi bir hali vardı. Çünkü Stephen, Philip Wakem'ı alıp gelecek."

Maggie, sapsarı kesildi. "Ah, Lucy, ben onu göremem. Daha doğrusu Tom'dan izin almadıkça Philip'le konuşmam imkânsız."

Lucy, hayretle ona baktı. "Tom bu kadar müstebit mi? O halde sorumluluğu ben üzerime alıyorum. Ona kabahatin bende olduğunu söylerim."

Maggie, kekeledi. "Fakat, tatlım, Tom'a babamın ölümünden önce yemin ettim... Onun bilgisi ve izni olmadan Philip'le konuşmayacağıma dair söz verdim. Ayrıca bu konuyu Tom'a açmaktan da çok korkuyorum. Onunla tekrar kavga etmeyi hiç istemiyorum."

"Şimdiye kadar bu kadar acayip ve mantıksızca bir şey hiç duymadım. Zavallı Philip ne kötülük yaptı ki? Tom'la bu konuyu konuşmama izin verir misin?"

Maggie, "Aman, sakın, Lucy'ciğim," dedi. "Ben yarın Tom'a gider ve ona senin Philip'i çağırmak istediğini söylerim. Ona daha önce de yeminimden vazgeçmesini söylemeyi istedim. Fakat buna kesinlikle karar verecek cesareti kendimde bulamadım."

İkisi de bir müddet sessiz sedasız oturdular. Sonra Lucy, "Senin benden gizlediğin bazı şeyler var, Maggie," diye mırıldandı. "Halbuki benim senden hiçbir gizlim yok."

Maggie, Lucy'den başını çevirerek düşünceli bir tavırla ileriye doğru baktı. Sonra tekrar kuzenine baktı. "Sana Philip'i anlatmayı istiyorum. Fakat Lucy, olanları bildiğini kimseye belli etmemelisin. Hele Philip'in kendisine ve Mr. Stephen Guest'e."

Hikâye uzun sürdü. Çünkü Maggie o ana kadar bu şekilde açılmanın verdiği rahatlığı tatmamıştı. O zamana kadar Lucy'ye iç dünyası hakkında hiçbir şey anlatmış değildi. Şefkat dolu bir ilgiyle kendisine doğru eğilmiş olan o tatlı yüz, parmaklarını tutan o küçük el Maggie'ye konuşmasına devam etme cesaretini veriyordu. Fakat genç kız sadece iki noktada fazla izahattan kaçındı. Hâlâ Tom'un en büyük kabahati saydığı ve bu yüzden hâlâ acısını unutamadığı o anları fazla anlatamadı. Ağabeysinin Philip'e yağdırdığı hakaretleri tekrarlamadı. O dakikaları hatırladığı zaman hâlâ öfkelenmesine rağmen, hem Tom, hem de Philip yüzünden bir başkasının Kızıl Koru'da olanları öğrenmesini istemiyordu. Lucy'ye, babasıyla Wakem arasındaki son sahneyi anlatmaya da dayanamayacaktı. Halbuki o günden beri o olayın Philip'le kendisi arasında yeni bir engel gibi yükseldiğini de düşünüyordu. Maggie sadece Tom'un iki aile arasındaki düşmanlık dolayısıyla Philip'le sevişerek evlenmeyeceklerini düşünmekte haklı olduğunu söyledi. Tabiî Philip'in babası da hiçbir zaman böyle bir evliliğe razı olmayacaktı.

Maggie, gözlerinde yaşlar, gülümsedi, "işte Lucy, hikâyemi dinledin. Anlayacağın ben de Sir Andrew Aguecheek gibiyim. Bir zamanlar bana da hayran olanlar vardı."

Lucy, "Ah," dedi. "Artık Shakespeare'i ve diğer konuları neden o kadar iyi bildiğini, okuldan çıktıktan sonra nasıl bir sürü

şey öğrendiğini anlıyorum... Önceleri bunun büyüyle ilgisi olduğunu sanırdım. Zira senin tekin olmadığına inanırdım."

Lucy, gözlerini yere dikerek bir müddet düşündü. Sonra Maggie'ye bakarak devam etti. "Philip'i sevmen çok güzel bir şey. Onun böyle bir mutluluğa erişeceği hiç aklıma gelmezdi. Bana kalırsa ondan hiçbir zaman vazgeçmemelisin. Şimdiki halde arada engeller var. Ama zamanla onların ortadan kalkacağından da eminim."

Maggie, 'Hayır,' der gibi başını salladı.

Lucy, ısrar etti. "Evet, evet... Bu konuda büyük umudum var. Elimde değil bu. Bu alelâde serüvenlerle ilgisi olmayan, romantik bir şey. Başına gelen her şeyin de öyle olması gerekir. Philip'te tıpkı peri masallarındaki kocalar gibi sana tapacak. Bu küçücük beynimi iyice çalıştırıp herkesi inandırmak için bir yol bulacağım. Ben, biriyle evlendiğim zaman, sen de Philip'le evleneceksin. Böylece zavallı Maggie'ciğimin dertleri güzel ve mutlu bir şekilde sona ermiş olacak."

Maggie, gülümsemeye çalıştı. Fakat sonra da sanki birdenbire üşümüş gibi titredi.

Lucy, "Ah, şekerim, üşüdün değil mi?" dedi. "Artık yatmalısın. Ben de öyle. Allah bilir saat kaç oldu."

Öpüştüler. Lucy odadan çıktı. Genç kız ondan sonraki düşüncelerini kuvvetle etkileyecek bir sırrı öğrenmişti. Maggie, gayet samimi davranmıştı. Karakteri icabı başka türlü hareket etmesi de imkânsızdı zaten. Fakat açıklamalar samimi oldukları zaman bile bazen karşılarındakinin körleşmesine sebep olurlar.

4

Ağabey ve kız kardeş

Maggie, öğle vakti Tom'un evine gitmek zorunda kaldı. Ağabeysinin yemek için eve geldiğini biliyordu. Yoksa onu gündüz bulup konuşması imkânsızdı. Tom, yabancıların yanında oturmuyordu. Dostumuz Bob Jakin, Mumps'ın sessiz onayıyla sekiz ay önce evlenmekle kalmamış, nehrin kıyısındaki o acayip geçitlerle dolu eski evlerden birini de satın almıştı. Bob, karısıyla annesinin, biriktirdiği paranın bir kısmını yatırdığı iki kayığı kiralayarak, ilâve yatak odasıyla salonu bir pansiyonere vererek oyalanacaklarını ve böylece birbirleriyle didişmeyeceklerini de düşünmüştü. Sağlık sebepleri bir tarafa, bu şartlar altında Mr. Tom'un pansiyoner olarak oraya yerleşmesi, hepsinin de işine gelmeyecek miydi?

Maggie'ye kapıyı Bob'un karısı açtı. Bir Hollanda bebeğine benziyen ufacık tefecik bir kadındı. Geride duran ve cüssesiyle bütün koridoru dolduran Bob'un annesinin önünde sanatçıların, nasılsa dev bir heykelin yanında yakalayıverdikleri ve eserin oranlarını belirtmek için faydalandıkları insanlar gibi minicik

duruyordu. Ufacık tefecik kadın kapıyı açar açmaz bir reverans yaptıktan sonra âdeta huşuyla Maggie'ye baktı.

Maggie, gülerek, "Ağabeyim evde mi?" diye sorunca da ani bir heyecanla döndü.

"Anne, anne! Bob'a söyle. Miss Maggie geldi. Buyurun, miss... Rica ederim, şöyle buyurun. "Kadın yan kapıyı açarak, misafire bol yer kalması için de âdeta duvara yapıştı.

Maggie, artık zavallı Tom'un 'evim' dediği küçük odaya girerken, aklına üzücü anılar geldi. Yıllar önce bu 'ev' kelimesi ikisi için de sevgili, bildik eşyaların bir toplamı demekti. Fakat bu yeni odadaki her şey genç kıza yabancı değildi. Maggie'nin ilk gördüğü o eski, büyük İncil oldu. Tabiî bu da eski anıların unutulmasına yardım edecek bir şey de değildi. Genç kız hiç konuşmadan öyle ayakta kalakaldı.

Mrs. Jakin önlüğüyle tertemiz bir sandalyeyi tekrar tekrar sildi. "Lütfen oturmak şerefini bağışlar mısınız, Miss Maggie?" Sonra da mahçup bir tavırla önlüğünün köşesini yüzüne tutarak, bunun arkasından şaşkın şaşkın Maggie'ye baktı.

Maggie, kendisini toplayarak bu utangaç Hollandalı bebeğe gülümsedi. "Demek Bob evde?"

"Evet, Miss. Fakat yıkanıp giyiniyor sanırım. Gidip bakayım." Mrs. Jakin, çabucak ortadan kayboldu.

Fakat biraz sonra tekrar gözüktü. Bu sefer yeni bir cesaretle kocasının biraz arkasından geliyordu. Bob, kapıda durarak, mavi gözlerini ve muntazam dişlerini ışıldata ışıldata, saygıyla yerlere kadar eğildi.

Maggie, ilerleyerek delikanlıya elini uzattı. "Nasılsın, Bob? Karını ziyaret etmeyi daima istedim. Eğer izin verirse başka bir gün kendisini görmeye geleceğim. Bugün ağabeyimle konuşmam lâzım."

"Mr. Tom neredeyse gelir, Miss. İşleri yolunda onun. Yakında, buraların en önemli adamlarından olacak. Bakın göreceksiniz."

"Ne olursa olsun onun her şeyi sana borçlu olduğunu biliyorum. Geçen gece senden bahsederken kendisi de aynı şeyleri söyledi."

"O bu meseleye bu gözle bakıyor, Miss. Fakat o bir şey söylediği zaman bunun üzerinde uzun uzun düşünürüm. Çünkü Mr. Tom, benim gibi geveze değildir. Hay Allah! Benim eğilmiş bir şişeden farkım yoktur. Konuşmaya başladım mı, bir daha susamam. Fakat sizi çok iyi gördüm, Miss. Doğrusu sizinle karşılaştığıma o kadar seviniyorum ki. E, ne dersin, Prissy?" Bob, karısına dönmüştü. "Söylediklerimin hepsi de doğru değil miymiş? Tabiî aklıma koydum mu ben her şeyi haddinden fazla överim ama bu durum başka."

Mrs. Bob'un küçük burnu gözlerini taklit ederek büyük bir saygıyla Maggie'ye doğru kalkmıştı. Fakat kadın bu sefer gülümseyerek, selâm vermesini başardı. "Sizi görmek için çok sabırsızlanıyordum, miss. Çünkü kocam benimle korte etmeye başladığı ilk günden beri sanki sarhoşmuş gibi durmadan sizden bahsediyordu."

Bob'un yüzünde gülünç bir ifade belirdi. "Oh, oh... Haydi git artık patateslere bak. Yoksa Mr. Tom'u bekletiriz."

Maggie, gülümsedi. "Mumps'ın Mrs. Jakin'la dost olduğunu umarım Bob. Köpeğin senin evlenmenden hiç hoşlanmayacağını söylediğini hatırlıyorum."

Bob, güldü. "Bizi, küçüğün nasıl bir kadın olduğunu görünce Mumsp da kararını verdi, miss. Ekseri karımı görmezlikten geliyor ya da onun tam anlamıyla büyümemiş olduğuna inanıyormuş gibi bir tavır takmıyor... Mr. Tom'a gelince, miss..." Bob, sesini alçalttı. Yüzünde ciddi bir ifade belirmişti. "O çok ketum ama ben de bir hayli zekiyimdir. Çuvalımı bir tarafa bıraktığım için ne yapacağımı bilemiyorum. Aldım ise kullanmakla bitecek gibi değil. Bu yüzden başkalarının kalpleriyle ruhlarıyla ilgilenerek vakit geçirmeye çalışıyorum. Mr. Tom'un geceleri yalnız başına

ocağın önünde oturarak üzüntüyle kaşlarını çatması beni endişelendiriyor. Onun gibi yakışıklı bir gencin daha neşeli, daha canlı olması lâzım gelmez mi? Karım, bazen içeri girdiği zaman Mr. Tom'un kendisini fark etmediğini, gözleri ateşte oturduğunu söylüyor. Mr. Tom öyle zamanlarda sanki ocağın içinde çalışan birilerini seyrediyormuş gibi kaşlarını çatıyormuş."

Maggie, "O daima işi düşünüyor," dedi.

Bob, yine sesini alçalttı. "Evet. Fakat onun, yalnız işi düşündüğünü mü sanıyorsunuz, miss? Mr. Tom, çok akıllı ama ben de aptal değilim. Geçen Noel'e doğru onun ince noktasını keşfettiğimi de sandım. Küçük siyah bir köpekle ilgiliydi bu. İyi cins bir spanyelle. Mr. Tom, hayvanı alabilmek için çok uğraştı. Nihayet istediğini de yaptı. Fakat ondan sonra Mr. Tom'un hali iyice değişti. İşte şansının çok iyi gitmesine rağmen, her zamankinden daha da azimle çalışmaya başladı. Fakat her zamankinden daha da kederliydi. Bunları size anlatmayı istedim, miss. Artık geldiğinize göre belki ondan derdinin ne olduğunu öğrenebilirsiniz. Ağzından biraz lâf alırsınız. Mr. Tom çok yalnız. Kimseyle fazla arkadaşlık etmiyor."

Maggie, mırıldandı. "Korkarım ben ağabeyime pek tesir edemem, Bob..." Bob'un sözleri onu iyice sarsmıştı. Tom'un aşk yüzünden ıstırap çekebileceği o zamana kadar hiç aklına gelmemişti. Maggie için yepyeni bir fikirdi bu. Zavallı Tom... Üstelik o Lucy'ye âşıktı ha? Hoş belki de bu fazla meraklı Bob'un kafasından uydurduğu bir şeydi. Tom, o köpeği Lucy'ye hediye etmişti ama belki de bunun sebebi kuzenine karşı duyduğu dostluk ve minnetti.

Bob, "İşte Mr. Tom," derken, dış kapı da açıldı.

Bob odadan çıkar çıkmaz Maggie ağabeysine döndü. "Fazla vaktimiz yok, Tom. Neden geldiğimi sana hemen anlatmam lâzım. Yoksa yemek yemene engel olurum."

Tom, sırtını şöminenin rafına dayayarak, durdu. Maggie ise tam ışığın karşısına oturdu. Tom, kız kardeşinin titrediğini farketti. O anda Maggie'nin hangi konuyu açmak istediğini sezdi. Bu önsezi de delikanlının sesinin daha sertleşip, soğuklaşmasına sebep oldu. "Ne var?"

Ağabeysinin ses tonu Maggie'nin direnme arzusunu uyandırıverdi. Genç kız meseleyi karar verdiğinden çok daha başka şekilde açtı. Yerinden kalkarak, Tom'un yüzüne baktı.

"Philip Wakem'la ilgili yeminimden artık vazgeçmeni istiyorum. Daha doğrusu sana haber vermeden onu görmeyeceğime yemin etmiştim. Şimdi sana Philip'i görmek istediğimi haber vermeye geldim."

Tom daha da soğuk bir sesle, "Pekâlâ," diye homurdandı.

Fakat Maggie öyle buz gibi, meydan okurcasına konuşmasını daha bitirmeden pişman olmuştu. Ağabeysiyle arasının tamamıyla açılmasından korkuyordu.

"Bunu yalnız kendim için istemiyorum, Tom'cuğum. Bana kızma. Ben bunu senden istemezdim. Fakat bildiğin gibi Philip, Lucy'nin arkadaşı. Kuzenimiz onun evine gelmesini istiyor. Hatta Philip'i bu akşam davet de etmiş. Lucy'ye, durumu sana bildirmeden Philip'i göremeyeceğimi söyledim. Onunla diğerlerinin önünde konuşacağım tabii. Aramızda hiçbir zaman eskisi gibi gizli şeyler olmayacak."

Tom, gözlerini Maggie'den kaçırarak başını çevirdi. Kaşları her zamankinden daha da fazla çatılmıştı. Sonra da tekrar kız kardeşine dönerek, ağır ağır, kelimelere basa basa konuşmaya başladı:

"Bu konundaki düşüncelerimi, hislerimi biliyorsun, Maggie. Sana bir yıl önce söylediklerimi yeniden tekrarlayacak değilim. Babam hayattayken hem onu, hem kendini, hem de hepimizi rezil etmemen için elimden gelen her şeyi yapmam, seni baskı

altında tutmam lâzım geldiğine inanıyordum. Fakat artık her şeyi sana bırakıyorum. Doğru bulduğun şekilde davranmakta serbestsin. Hür olmak istiyorsun. Bunu bana babamın ölümünden sonra söyledin. Ben fikirlerimi değiştirmiş değilim. Eğer Philip Wakem'a tekrar bir sevgili gözüyle bakmak niyetindeysen o zaman benden tamamıyla vazgeçmelisin."

"Ben böyle bir şey istemiyorum, Tom. Daha doğrusu bu şartlar altında istemiyorum. Çünkü bunun mutsuzluğa sebep olacağını biliyorum. Yakında ben başka bir işe girerek buradan ayrılacağım. Buradayken Philip'le tekrar arkadaşlık etmek isterdim. Bunu Lucy de arzu ediyor."

Tom'un yüzündeki sert ifade biraz yumuşadı.

"Philip'i arada sırada eniştemin evinde görmene bir itirazım yok. Senin bu konuda mesele çıkarmanı istemiyorum. Fakat sana da hiç güvenim yok, Maggie. Herkes sana istediğini kolaylıkla yaptırabilir."

Zalimce sözlerdi bunlar. Maggie'nin dudakları titremeye başladı.

"Neden böyle söylüyorsun, Tom? Çok hainsin. Elimden gelen her şeyi yapmadım mı? Felâketlere göğüs germeye çalışmadım mı? Her şeye rağmen... her şeye rağmen sana verdiğim sözü tutmadım mı? Benim hayatım da herhalde seninkinden daha mutlu değildi."

Çocuksu olmak zorundaydı Maggie. Ağlamak üzereydi. Maggie, öfkeli değilken, bir papatyanın güneş ışınlarına veya bulutlara bağlı olması gibi, tatlı veya soğuk sözlerin hemen etkisinde kalırdı. O sevilme arzusu kendisini daima alt edecekti. Eski günlerde, kurtların kemirdiği tavanarasında alt ettiği gibi. Bu yalvarma karşısında ağabeysinin de iyi tarafı baskın çıktı tabiî. Fakat Tom bunu yine kendi usulünce açıklayabilirdi. Elini şefkatle kız kardeşinin koluna koyarak, iyi kalpli bir pedagog edasıyla konuşmaya başladı:

"Şimdi beni dinle, Maggie. Sana ne demek istediğimi anlatacağım. Sen daima mübalağaya kaçıyorsun. Ne iraden var, ne aklın. Buna rağmen daima her şeyin iyisini bildiğine inanıyor, kimsenin sözünü dinlemeye de yanaşmıyorsun. Bu bakımdan rehbere ihtiyacın olmadığına kanisin. Senin işe girmeni istemediğimi biliyorsun. Pullet teyze seni evine alacaktı. İyi bir yuva olacaktı orası senin için. Orada akrabalarının arasında saygıya lâyık bir şekilde yaşayacaktın. Ondan sonra da ben sana ve anneme ev açacaktım. İşte ben bütün bunları istiyordum. Kız kardeşimin bir hanımefendi olmasını arzu ediyordum. Sen iyi bir evlilik yapıncaya kadar babamın istediği gibi sana bakacaktım. Fakat hiçbir konuda seninle aynı şekilde düşünmüyoruz. Ve sen inadından vazgeçmiyorsun. Buna rağmen erkeklerin arasında çalışan bir ağabeyin dünya hakkında seninkinden daha sağlam fikirleri olacağını, kız kardeşine neyin uyacağını, onun saygı uyandıracak bir şekilde nasıl hareket edeceğini senden daha iyi bileceğini sezecek kadar aklın olması lâzım. Sen benim müşfik olmadığımı düşünüyorsun. Fakat benim şefkatime ancak senin için iyi olacağına inandığım şeyler yön verebilir."

Maggie, hâlâ hafifçe hıçkırıyor ve gözyaşlarını tutmaya çalışıyordu. "Evet, biliyorum, Tom'cuğum... Benim için birçok şey yapmaya hazır olduğunun farkındayım. Nasıl çalıştığını, kendine hiç acımadığını da görüyorum. Sana derin bir minnet duyuyorum. Fakat sen aslında benim hakkımda hüküm veremezsin. Karakterlerimiz çok farklı. Bazı şeylerin beni nasıl etkilediğini bilmiyorsun. Onların üzerlerimdeki etkileri seni de yaptıkları tesirden çok başka oluyor."

"Evet, bunu biliyorum. Hem de çok iyi biliyorum. Ailemiz, ve genç bir kız olarak şerefini etkileyen şeyler hakkında benden çok farklı düşüncelerin olduğu muhakkak. Yoksa Philip Wakem'la gizlice buluşmaya razı olmazdın. Eğer bu durum başka bakımlar-

dan beni tiksindirmeseydi bile, kız kardeşimin adının bizden her bakımdan nefret eden ve muhakkak seni aşağı gören bir adamın oğlunun ismiyle birlikte söylenilmesine yine de itiraz ederdim. Eğer senin yerinde başka bir kız olsaydı, babamın ölümünden biraz önce gördüğü şeylerden sonra bir daha Philip Wakem'a bir sevgili olarak düşünmeyi katiyen istemezdi. Ama bu bakımdan sana güvenemiyorum. Hoş, sana hiçbir bakımdan itimat edemiyorum ya, o da başka. Tutuyor, âdeta sapıkça bir inkârdan zevk alıyorsun. Ondan sonra da hatalı olduğun bir şeye karşı koyacak irade kuvvetini kendinde bulamıyorsun."

Tom'un sözlerinde yakıcı bir gerçek payı vardı. Hayâlgücü ve anlayış yeteneği olmayan kafalar gerçeğin böyle sert taraflarına görürlerdi işte. Maggie, Tom'un bu hükümleri karşısında daima ıstırapla kıvranırdı. Kız, isyan eder ve aynı anda da gururu kırılırdı. Maggie'ye Tom, ona budalalıklarını ve zayıflıklarını göstermek için kendisine bir ayna tutuyormuş gibi geliyordu. Sanki Tom bir kâhindi ve ona gelecekte yapacağı hataları açıklıyordu. Fakat buna rağmen aynı zamanda Maggie de ağabeysi hakkında hüküm vermekteydi.

Genç kız, için için, "O dar kafalı," diye düşünüyordu. "Ve haksız. Hayatımın ona plânsız bir bilmece gibi gözükmesine sebebiyet veren hataların ve gülünçlüklerin kaynağı olan o manevi ihtiyaçları hissetmekten çok uzak."

Maggie, ağabeysine hemen cevap vermedi. Kalbi bir sürü hisle dolup taşıyordu. Kız, yerine oturarak kolunu masaya dayadı. Tom'a, ona çok yakın olduğunu hissettirmeye çalışmasının hiç faydası yoktu. Ağabeysi daima onu kendisinden uzaklaştırmaya çalışıyordu. Tom, babasıyla Wakem arasındaki son sahneden bahsettiği için Maggie'nin kalbinde şimdi birbirine zıt birtakım hisler çarpışmaktaydı. Nihayet o ıstırap verici, karanlık anı Maggie'nin anlık şikâyetlerini silip götürdü. Hayır! Maggie öyle

şeyleri hafife alan bir kayıtsızlıkla düşünmüyordu. Tom, kendisini böyle bir şeyle suçlamamalıydı. Maggie, başını kaldırarak ağabeysine cesaret ve samimiyetle baktı.

"Ne söylersem söyleyeyim, benim hakkımda daha iyi şeyler düşünmen imkânsız, Tom. Fakat sandığın gibi senin hislerini anlamaktan da uzak değilim. Ben de senin gibi, diğer sebepler bir tarafa, Philip'in babası bakımından onunla evlenmeyi düşünmemizin saçma, hatta hatalı olduğunu biliyorum. Zaten Philip'i bir sevgili gibi düşünmekten çoktan vazgeçtim... Sana gerçeği anlatıyorum. Bana inanmazsan haksızlık etmiş olursun. Sana verdiğim sözü tuttum. Hiçbir zaman da bir yalanımı yakalamadın. Mesafeli bir dostluk hariç, Philip'le samimi olmaktan ben de dikkatle kaçınacağım. Ona bu bakımdan cesaret de vermeyeceğim. Sen benim verdiğim sözleri tutamadığımı düşünebilirsin. Fakat hiç olmazsa henüz işlemediğim suçlar yüzünden bana sert bir aşağılamayla davranmaktan vazgeç."

Tom, bu yalvarış karşısında yumuşadı. "Maggie, ben bu konuda mübalâğaya kaçmayı istemiyorum. Her şey göz önüne alınacak olursa, herhalde Philip Wakem'ı görmen de hatalı olmaz. Madem Lucy onun evlerine gelmesini istiyormuş... Söylediklerine inanıyorum, daha doğrusu senin bu sözlerinle hakikaten inandığını biliyorum. Ben sadece sana bir ihtarda bulunabilirim. Ben, senin müsaade ettiğin ölçüde iyi bir ağabey olmak istiyorum."

Son sözleri söylerken Tom'un sesi hafifçe titremişti. Maggie'nin daima canlanmaya hazır olan sevgisi, çocukluklarında barıştıklarını kutsallaştırmak için pastalarını birlikte ısırdıkları günlerde olduğu gibi, birdenbire o eski gücünü kazanıverdi. Maggie ayağa kalkarak, elini Tom'un omuzuna koydu

"Sevgili, Tom... Bana iyi davranmayı istediğini biliyorum. Büyük dertlere göğüs gerdiğinin, önemli şeyler yaptığının da

farkındayım. Seni kızdırmayı değil, rahat ettirmeyi istiyorum. Benim gerçekten çok uçarı olduğumu sanmıyorsun ya?"

Tom, kardeşinin heyecanlı çehresine bakarak güldü. Yüzünü aydınlatan bu nadir gülümsemeler çok tatlıydı. Çatık kaşlarının gölgelediği gri gözleri o zaman şefkatle doluyordu.

"Hayır, Maggie."

"Umduğundan daha iyi bir insan olabilirim."

"Bunu ben de temenni ederim."

"Buraya tekrar gelip sana çay yapabilir miyim? Bob'un o küçücük karısını görebilir miyim?"

"Tabiî." Tom, saatine bir göz attı. "Haydi, git artık. Zira fazla vaktim yok."

"Bana bir öpücük verecek kadar zamanın da yok mu?"

Tom, eğilerek kız kardeşinin yanağını öptü. "İşte... Sakın yaramazlık etme. Bugün önemli işlerim var, öğleden sonra Deane enişteml uzun bir konuşma yapacağım."

"Yarın Glegg teyzeye geleceksin değil mi? Oraya çaya gidebilmek için öğle yemeğini daha erken yiyeceğiz. Muhakkak gelmelisin. Lucy bunu sana söylememi istedi."

Tom, çıngırağın kordonunu öyle hızla çekti ki kopardı. "Püff... Benim yapılacak başka bir sürü işim var."

Maggie gülerek kapıya doğru gitti. "Beni çok korkuttun. Koşarak kaçacağım." Tom, erkekçe bir tavırla kordonu odanın bir köşesine fırlattı. Ama fazla uzağa değil. Bu ufak, insanca olayın birkaç zengin veya tanınmış adama aşina geleceğini düşünerek kendi kendimi kutluyorum. Herhalde onlar da merdiveni ilk basamaklarında oldukları küçük odalarda büyük umutlar besledikleri o günleri hatırlıyacaklar.

5

Tom'un istiridyeyi açtığı anlaşılıyor

Aynı günün akşamüzeri Tom'la eniştesi bankadaki özel odada karşılıklı oturuyorlardı. Mr. Deane, "Artık şu Newcastle işini hallettiğimize göre, Tom," dedi, "şimdi sana başka bir meseleden bahsedebilirim. Bundan sonraki birkaç haftayı Newcastle'da geçireceksin. O dumanlı şehirde bir hayli sıkılacağını biliyorum. O uzun haftalar boyunca umudunu kaybetmemen için sana müjdeli haberler vermem şart."

Eniştesi enfiye kutusunu çıkararak, iki burun deliğini de tarafsız bir şekilde memnun etmeye çalışırken Tom da yıllar öncesinden daha az endişeli bir tavırla bekledi.

Sonunda Mr. Deane arkasına yaslandı. "Anlıyacağın Tom, medeniyet benim gençlik günlerimdekinden daha büyük bir hızla ilerliyor. Kırk yıl önce, ben de senin gibi güçlü kuvvetli bir delikanlıyken, bir insanın sürücü mevkiine oturuncaya kadar hayatının önemli bir kısmını arabanın okları arasında geçirmesini beklerlerdi. Dokuma tezgâhları daha ağır çalışır, moda da o kadar çabuk değişmezdi. Yeni elbisemi en aşağı altı yıl giyerdim.

Hiçbir şey geniş tutulmazdı. Yani masraf bakımından demek istiyorum. O buhar denilen şey her şeyi değiştirdi anlıyacağın. Her teker o yüzden iki misli dönüyor. Şans çarkı da öyle. Mr. Stephen Guest şirketin yıldönümünde verilen ziyafette böyle söyledi. Onun şimdiye kadar hiç çalışmamış olmasına rağmen böyle uygun sözler bulması harikulâde bir şey... Ben bazı kimseler gibi yeniliğin aleyhinde değilim. Ticaret insanın gözlerini açıyor, oğlum. Nüfus, gördüğümüz gibi, gitgide artacağına göre, insanlık da kafasını kullanarak bazı keşiflerde bulunmak zorundadır. Ben herhangi bir işadamı olarak kendi hisseme düşeni yaptığımı biliyorum. Biri, bir tek başağın yetiştiği yerde iki başağın birden yetiştirilmesinin fevkalâde bir şey olacağını söylemiş. Fakat ben takasın daha artırılmasının ve buğdayların açların ağzına kadar götürülmesinin de iyi bir şey olduğuna inanıyorum. İşte bu bizim işimiz. Bence bu bir insanın erişebileceği en şerefli mevkilerden biri. Böyle bir işle ilgisi olan bir kimse de bununla gururlanmalıdır."

Tom, Deane eniştesinin işten bahsetmek için o kadar acelesi olmadığını biliyordu. Mr. Deane, anılarının ya da enfiyesinin ticaretin ilerlemesine engel olmasına izin vermeyecek kadar kurnaz ve zeki bir adamdı. Son bir iki ay Deane enişte Tom'a bazı imalarda bulunup durmuştu. Delikanlı da bütün bunlardan hoşuna gidecek bir teklifle karşılaşacağı sonucunu çıkarmıştı. Bu son konuşma başlarken Tom da ayaklarını uzatarak, ellerini cebine sokmuş ve Mr. Deane'in sırf kendi gayretleri sayesinde yükseldiğini, bugünki gençler başarısızlığa uğruyorlarsa bunun sebebinin kendi yetersizlikleri olduğunu belirtecek uzun bir nutku dinlemeye hazırlanmıştı. İşte bu yüzden eniştesi kendisine bir soru sorunca bayağı şaşırdı.

"Dur bakayım... Sen bana bir iş bulmam için baş vuralı yedi yıl oldu değil mi, Tom?"

Tom, "Evet, efendim," diye cevap verdi. "Artık yirmi üç yaşındayım."

"Ah... Fakat bunu açıkça söylememen daha doğru olur. Çünkü daha büyük duruyorsun. İş hayatında da yaşın önemi vardır. Senin bana gelişini gayet iyi hatırlıyorum... Bir hayli cesur olduğunu hemen sezmiş ve o yüzden de sana cesaret vermiştim. Şimdi yanılmamış olduğumu söylerken de büyük bir mutluluk duyuyorum. Ben öyle kolay kolay yanılmam. Tabiî kendi yeğenimi tavsiye etmekten biraz çekiniyordum. Fakat doğrusu beni hiç utandırmadın, oğlum. Bunu memnunlukla itiraf ediyorum. Yüzümü ağarttın, Tom. Eğer bir oğlum olsaydı ve o sana benzeseydi, bu beni hiç üzmezdi."

Mr. Deane, enfiye kutusunun kapağına vurduktan sonra açtı. Heyecanlı bir sesle, "Hayır," diye tekrarladı. "Onun sana benzemesi beni hiç üzmezdi."

Tom, o gururlu ve serbest tavırlarıyla, "Sizi memnun ettiğim için mutluluk duyuyorum, efendim," dedi. "Ben daima elimden geleni yapmaya çalıştım."

"Evet, Tom, beni çok memnun ettin. Bir evlât olarak yaptıklarından bahsetmiyorum. Tabiî bu da senin hakkındaki fikirlerimi etkiliyor. Fakat şu anda bu şirketin ortaklarından biri olarak beni ilgilendiren, iş sahasında gösterdiğin başarı. Bir işadamı olarak yaptıkların... Bizim şirket güzel bir müessesedir. Fevkalâde bir firma... Şirketin gün geçtikçe gelişmemesi için de hiçbir sebep yok. Sermayemiz büyüyor, bunu kullanabileceğimiz alanlar da genişliyor. Fakat büyük veya küçük her firmanın gelişmesi için gerekli bir şey daha vardır. Bu da o işleri yapacak olan kimselerdir. Güvenebilinir, uygun insanlar. Öyle gösteriş düşkünü züppeler değil. Mr. Guest'le ben bu meseleyi gayet iyi anlıyoruz. Üç yıl önce Gell'i de şirkete aldık. Ona yağ fabrikasından hisse de verdik. Neden? Çünkü Gell'in yaptığı hizmetler böyle bir his-

seye değerdi. Daima da öyle olacak. Benim durumum da bunun aynıydı. Gell'in senden on yaş kadar büyük olmasına rağmen, bu konuda senin lehinde olan bazı noktalar da var."

Mr. Deane konuşmasına devam ederken, Tom da biraz endişelenmeye başlıyordu. Kafasında bir şeyler tasarlıyordu delikanlı. Bu belki de Deane enişteşinin hoşuna gitmeyecekti. Zira tahmin ettiği teklifi kabul edeceği yerde, bu yeni fikrini açıklamayı düşünüyordu.

Mr. Deane, burnuna enfiye çektikten sonra, "Tabii," diye cevap verdi. "Yeğenim olman da lehine bir nokta. Fakat akrabam da olmasaydın, Palley bankası meselesindeki tutumun dolayısıyla Mr. Guest de ben de bize yaptığın hizmeti ne kadar takdir ettiğimizi açıklayacaktık. Bunu itiraf ediyorum. İş konusundaki kabiliyetin ve davranışların da buna katılınca Mr. Guest'le şu karara vardık. Sana da işten bir hisse vereceğiz. Yıllar geçtikçe de bu hisseyi memnunlukla artıracağız. Bunun, her bakımdan aylığını artırmaktan daha uygun bir şey olduğuna inanıyoruz. Böylece daha önemli bir mevkie geçmiş olacak ve yavaş yavaş omuzumdaki yükü devralmaya hazırlanacaksın. Allaha şükür, şimdiki halde bir hayli iş yapacak güçteyim. Fakat artık ben de yaşlanmaya başladım. Bunu inkâr boş... Mr. Guest'e bu konuyu sana açacağımı söyledim. Sen kuzeydeki işi bitirip döndükten sonra da teferruatı konuşuruz. Bu senin gibi yirmi üç yaşındaki bir genç için önemli bir adım. Ama senin bunu hak ettiğini de söylemem lâzım."

"Mr. Guest'e ve size minnettarım, enişte. Bilhassa size olan minnet borcumu hiçbir zaman ödeyemem. Beni işe ilk siz aldınız ve ondan sonra da hayli zahmete katlanarak benimle ilgilendiniz."

Tom'un sesi hafifçe titriyordu. Bu sözleri söyledikten sonra birdenbire sessizleşti.

Mr. Deane, "Evet, evet," dedi. "Ben bir faydası olacağını anladığım zaman zahmetten hiç kaçınmam. Ben Gell'le de bir hayli uğraştım. Aksi takdirde o bugünkü mevkiine ulaşamazdı."

"Fakat size bahsetmek istediğim bir şey var, enişte. Bunu size daha önce hiç açmadım. Babamın mallarının satıldığı sırada sizin şirketin değirmeni alması ihtimali olduğundan bahsedildiğini hatırlıyorum. Bilhassa değirmene buhar makinesi takıldığı takdirde bunun iyi bir yatırım olacağını düşünüyordunuz."

"Evet, evet... Fakat Wakem bizden fazla para sürdü. Değirmeni almayı aklına koymuştu. O kendisinden üstün kimselere aldırmayarak daima bildiğini okumaktan hoşlanır."

Tom, devam etti. "Belki bu konudan şimdi bahsetmemin bir faydası yok. Fakat değirmen hakkında düşündüklerimi bilmenizi istiyorum. Dorlcote'a karşı derin hislerim var. Babam ölüm yatağında benden kabil olduğu zaman değirmeni geri almamı istedi. Dorlcote beş kuşaktan beri onun ailesindeydi. Babama bu konuda söz verdim. Bundan başka ben de oraya çok bağlıyım. Başka bir yeri hiçbir zaman o kadar sevemeyeceğim. Eğer siz değirmeni almanın şirkete faydalı olacağını düşünürseniz, o zaman ben de babamın isteğini daha kolaylıkla yerine getirmiş olurum. Bunu size açmayı istemiyordum. Fakat siz hizmetlerimin biraz değeri olduğunu söylemek nezaketini gösterdiniz. Tekrar değirmene kavuşabilmek için hayatta daha fazla yükselme şansından vazgeçmeye de hazırım. Değirmen benim olur. Ben de çalışarak bedelini öderim."

Yeğenini dikkatle dinleyen Mr. Deane'in yüzünde şimdi düşünceli bir ifade belirmişti.

Kısa bir sessizlikten sonra, "Anlıyorum... Anlıyorum..." diye mırıldandı. "Wakem'ın değirmeni satma ihtimali olsaydı bu iş pekâlâ da mümkün olurdu. Fakat avukatın Dorlcote'u elden çı-

karacağını hiç sanmıyorum. Genç Jetsome'ı değirmene koymuş. Herhalde başlangıçta orayı almasının da bir sebebi vardı."

Tom, "Genç Jetsome, tembelin biri," dedi. "Kendisini içkiye vermiş. Onun işlerin iyice kötüleşmesine sebep olduğunu söylüyorlar. Bunları bana Luke anlatı. Babamın eski değirmencisi. Luke, durumda bir değişiklik olmadığı takdirde işten çıkacağını da söyledi. Ben de, durum böyle devam ettiği takdirde Wakem'ın değirmeni satmayı isteyeceğini düşündüm. Luke avukatın işlerin aksamasına çok öfkelendiğini anlattı."

"Bu meseleyi düşüneceğim, Tom. Meseleyi incelemem, sonra da Mr. Guest'le konuşmam lâzım. Tabiî bu yeni bir iş sahası açılması demek olacak. Seni de istediğimiz gibi burada tutamayacak, o işin başına geçireceğiz."

"İşler yoluna girdikten sonra değirmeni idareden başka şeyler de yaparım, efendim. Çok çalışmak istiyorum. Çünkü beni ilgilendiren başka bir şey yok."

Deane enîştenin iş konuşmalarına hayran kulaklarına bile yirmi üç yaşındaki delikanlının bu sözleri bir hayli acı geldi.

"Püf... Eğer bu hızla ilerlemeye devam edersen, yakında evlenir, karına bakarsın. Fakat o değirmen meselesine gelince. Çayı görmeden paçaları sıvamamız doğru olmaz. Yine de sana söz veriyorum, bu meseleyi unutmayacağım. Sen döndüğün zaman bunu tekrar konuşuruz. Ben şimdi yemeğe gidiyorum. Yarın sabah gel bizde kahvaltı et. Yola çıkmadan önce annen ve kız kardeşinle vedalaş."

6

Çekim kanunlarının izahı

Maggie'nin hayatının dönüm noktasına erişmiş olduğunu hepiniz de biliyorsunuz. Bütün ihtiyatlı kimseler bunu, 'genç bir kız için büyük fırsat' diye de tarif ederlerdi. Genç kız, o gösterişli güzelliğiyle St. Ogg's'daki yüksek sosyeteye katılmıştı. Kendini pek tanıyan olmadığı için 'yepyeni bir çehre' sayılıyordu. Lucy'nin Pullet teyzeyle yaptığı endişeli konuşmadan da anlıyacağınız gibi güzelliğine yardımcı olacak fazla bir elbisesi de yoktu. Buna rağmen Maggie hakikaten yeni bir hayatın eşiğindeydi. Lucy'nin ilk gece toplantısında genç Torry, 'köşedeki siyah gözlü kız'ın monoklün kendisine ne kadar zarafet verdiğini iyice görebilmesi için yüz kaslarını her zamankinden daha fazla yordu. Birkaç genç kız da evlerine giderken siyah dantel süslü, kısa kollu elbiseler yaptırmaya, saçlarını da örerek geniş bir taç gibi başlarının arkasında toplamaya karar verdiler. "Miss Deane'in kuzeni ne kadar hoş duruyordu..." Anlayacağınız, ıstıraplı bir geçmişi için için hatırlayan, geleceğin ise birtakım dertler getireceğini sezen zavallı Maggie, başkalarının haset edeceği bir kız haline gelmek

üzereydi. Yeni açılan bilardo salonunda erkekler, süs konusunda birbirinden gizlileri olmayan genç kızlar ondan bahsedeceklerdi. Stephen Guest'in St. Ogg's'daki ailelerle tenezzülen görüşen ve kasabanın modasını aksettiren bir ayna sayılan kız kardeşleri de Maggie'nin hal ve tavırlarını müsamahayla karşıladılar. Genç kız yüksek sosyetede söylenmesi âdet olan sözleri hemen tasdik etmiyor, üstelik bunların doğru olup olmadıklarını bilmediğini açıklamaktan da kaçınmıyordu. Tabiî bu da kıza bir *'gaucherie'* havası veriyor ve onunla konuşmaya çalışanların duraklamalarına sebep oluyordu. Fakat bu da dostça bir şekilde tefsir edilebilecek bir kusurdu. Ne de olsa kadınlar, bazı konularda kendilerinden aşağı buldukları yeni arkadaşlara karşı dostça hisler beslerler. Ayrıca geleneksel olarak erkekleri çıldırttığına inanılan o işveli, cilveli haller de yoktu Maggie'de. İşte bu yüzden de güzelliğine rağmen erkekleri etkiliyemediği için kadınlar kendisine biraz acıdılar. Zavallıcık, uygun şekilde yetiştirilmemişti. Ayrıca onun iddialı bir yaratık olmadığını da kabul etmek lâzımdı. Tavırlarının değişikliği, birdenbire susuvermesinin sebebi, güç şartlar altında, herkesten uzak bir şekilde yetiştirilmesiydi. Zavallı Lucy'nin diğer akrabaları düşünülecek olursa, kızın kuzeninin bayağıca bir tarafı olmaması hakikaten şaşılacak bir şeydi. Stephen Guest'in kız kardeşleri, o akrabaları hatırladıkları zaman daima titrerlerdi. Evlilik dolayısıyla Pullet'lar ve Glegg'ler gibi kimselerle akraba olmak hiç de hoş bir şey değildi. Fakat Stephen'a itiraz etmenin de faydası yoktu. O bir kere kararını verdi mi, artık kafasını kesseniz de onu vazgeçiremezdiniz. Zaten Lucy'ye de itiraz etmezlikleri yoktu. Herkes ondan hoşlanırdı. Elde olmayan bir şeydi bu. Tabiî Lucy, Guest kardeşlerin o pek sevdiği kuzenine iyi davranmalarını da isterdi. Nezakette kusur ettikleri takdirde muhakkak Stephen da öfkelenecekti. Bu şartlar altında Maggie'yi Park konağına davet etmekten kaçınmadılar. Bunu başkalarının

davetleri de izledi. Zira Miss Lucy Deane, St. Ogg's sosyetesinin en sevilen ve en tanınmış simalarından biriydi. Onu hiçbir şekilde ihmal edemezlerdi.

Maggie hayatında ilk defa 'genç bir lady'nin nasıl yaşadığını yakından gördü. Sabahları yapılacak önemli işler olduğunu düşünmeden yataktan kalkmanın ne demek olduğunu anladı. O yıllarca süren mahrumiyetten sonra, ilerleyen baharın çiçeklerle doldurduğu bahçeden gelen tatlı kokuların ve yumuşak rüzgârların, bol bol dinlenilen müziğin, güneşte yapılan gezintilerin, nehirden rüyadaymış gibi kaymanın, bu yeni hürriyetin ve hudutsuz neşenin baş döndürücü etkileri olacaktı tabiî. Daha ilk hafta Maggie kederli anıların ve korkutucu ön sezilerin etkisinden kurtulmaya başladı. Hakikaten hayat şimdi çok güzeldi. Akşamları giyinmek, bu baharı güzelleştiren şeylerden biri olduğunu düşünmek ne kadar hoştu. Artık onu daima hayranlık dolu gözler bekliyordu. Artık Maggie kimsenin aldırmadığı, sık sık tenkit ettiği, etrafla meşgul olması beklenen fakat buna karşılık ilgi beklememesi istenen bir kız değildi. Lucy'yle Stephen atla dolaşmaya çıktıkları zaman yalnız başına piyanonun başına geçmek, parmaklarıyla tuşlar arasındaki o aşinalığın ölmemiş olduğunu anlamak, –bunun ayrılığın öldüremediği bir dost sevgisi gibi tekrar canlandığını görmek–, bir akşam önce dinlediği şarkıları çıkarmak ve bunları daha verimli, ihtiraslı bir dil haline getirinceye kadar tekrarlamak... Ne kadar hoş şeylerdi bunlar. Oktavların arasındaki o basit ahenk bile Maggie için büyük bir zevk kaynağıydı. Kız, bir melodiyi çalmaktan ziyade eksersiz kitabını açıyor, fasılaların daha primitif olan etkilerini iyice hissetmeye çalışıyordu. Maggie'nin zevki büyük belirli bir kabiliyeti işaret eden türden değildi aslında. Müziğin verdiği o üstün heyecana karşı olan hassaslığı, karakterini tamamlayan, kusurlarıyla meziyetlerinin birbirine karışmasına sebebiyet veren o ihtiraslı

duygululuğun bir parçasıydı. Sevgilerini bazen sabırsız talepler haline sokan, fakat aynı zamanda gururunun sadece kadınca bir işve ve hile haline girmesine engel olan, ona ihtirasın şiirselliğini veren o duygululuğun bir parçası... Fakat artık siz Maggie'yi uzun zamandan beri tanıyorsunuz. Artık size onun karakterinin değil, hayat hikâyesinin anlatılması lâzım. Neticede bir insanın karakterini bilseniz de onun hayatının nasıl bir şekil alacağını hiçbir zaman tahmin edemezsiniz. Çünkü hayatımızın dramını daima iç dünyamız yaratmaz. Novalis o tartışma götürür vecizelerinden birinde, "Karakter, kaderdir," buyuruyor. Ama bütün kaderimiz değildir herhalde. Danimarka Prensi Hamlet, kararsız ve hayalperestti. Bunun neticesinde de büyük bir dramla karşılaştık. Fakat – eğer Hamlet'in babası iyice yaşlanıncaya kadar yaşasaydı, buna karşılık amcası daha gençken ölseydi, o zaman Hamlet'in Ophelia'yla evlendiğini tahayyül edebilirdik. Onun sık sık kendi kendine konuşmasına, kayınpederine karşı açık açık kabalık etmesine, Polonius'un güzel kızına karşı somurtkan bir istihzayla davranmasına rağmen akıllı bir adam olarak ün yaptığını da düşünebilirdik.

Şimdiki halde Maggie'nin akıbeti gizli. Bunun, henüz haritası yapılmamış bir nehrin yatağı gibi önümüzde uzanmasını beklemekten başka çaremiz yok. Biz sadece nehrin sularının kabarmış olduğunu ve hızla aktığını biliyoruz. Bütün nehirlerin sonunda aynı yere döküldüklerini bildiğimiz gibi... Maggie artık, –o peşin hükümlere meraklı Hayalgücünün yardımıyla– geleceği düşünmekten yavaş yavaş vazgeçiyor. Philip'le yapacağı ilk konuşmanın verdiği endişe de gücünü kaybediyor. Belki de genç kız farkına varmadan o ilk karşılaşma anının gecikmesine memnun oluyor.

Çünkü Philip beklenildiği gece gelmedi. Mr. Stephen Guest onun kıyıdaki şehirlerden birine gittiği haberini getirdi. Genç

adam, Philip'in orada bol bol resim yapmak niyetinde olduğunu sanıyordu, ne zaman döneceği de belli değildi. Philip böyleydi işte. Kimseye bir şey söylemeden kalkıp gidiverirdi. Philip, ancak on iki gün sonra döndü ve evde Lucy'nin yolladığı o iki mektubu buldu. Genç adam, Maggie'nin St. Ogg's'da olduğunu öğrenemeden yola çıkmıştı.

Maggie için on iki güne sığan hislere hakikaten inanabilmeniz için belki tekrar on dokuz yaşında olmanız lâzım. Bu günler getirdikleri yenilikler ve sık sık değişen ruh hali yüzünden Maggie'ye bir hayli uzun geliyordu. Bir dostluğun ilk günleri hepimiz için daima bu önemi taşır. Hafızamızda yeni intibalar ve keşiflerle dolu olmayan ondan sonraki uzun devrelerden daha geniş bir yer kaplar. O o gün içerisinde Stephen Guest'in Lucy'nin yanına oturmadığı, veya kız piyano çalarken onun yakınında ayakta durmadığı veya onunla dolaşmaya çıkmadığı saatler hemen hemen pek azdı. Genç adam Lucy'yle daha belirli bir şekilde ilgilenmeye başlamıştı. Herkesin de beklediği buydu zaten. Lucy çok mutluydu. Genç kızın mutluluğu, Maggie geleli beri Stephen daha ilgili çekici ve neşeli bir hal aldığı için de iyice artmıştı. Bazen ciddî, bazen şaka dolu tartışmalar yapılıyor, o zaman müşfik, dikkati üzerine çekmekten hoşlanmayan Lucy hayran hayran Stephen'la Maggie'nin ne kadar zeki olduklarını başarıyla ispat ettiklerini düşünüyordu. Genç kız böyle anlarda, "Maggie de Philip'le evlendiği zaman," diyordu, "fevkalâde bir dörtlü meydana getirecek ve hep birlikte mutlu bir hayat süreceğiz." Bir kızın, üçüncü bir kimse olduğu için sevgilisinin konuşmalarından daha büyük bir zevk alması, âşık olduğu genç daha ziyade misafire hitap ettiği için hafif de olsa bir kıskançlık duymaması inanılmayacak bir şey mi? O kız Lucy gibi sakin ve müşfik bir insan olursa o zaman bu durumda inanılmayacak bir şey olmaktan çıkar. Lucy, sevgilisinin hislerinden çok emindi. Kesin bir delil olmamasına rağmen

böyle inançları sarsan hislere kapılacak bir kız da değildi. Zaten Stephen daima Lucy'nin yanına oturuyor, kolunu ona veriyor, kızın kendisini destekleyeceğini bildiği için tartışma sırasında da yine ondan yardım istiyordu.

Her gün Lucy'ye yine o müşfik nezaketi gösteriyor, kızın neler istediğini hissederek hemen onun arzularını yerine getirmeye koşuyordu. Hakikaten Stephen'ın gösterdiği müşfik nezaket eski günlerdekinin aynı mıydı? Lucy'ye genç adam daha da müşfikleşmiş gibi geliyordu, işte bu yüzden Lucy'nin o değişikliğin asıl sebebini sezmemesine şaşmamak lâzım. Stephen, vicdan azabı dolayısıyla o şekilde davranıyordu. Ama genç adamın kendisi de bunun farkında değildi. Maggie'ye gösterdiği ilgi pek hafifti. Aralarında bariz bir soğukluk vardı. Bu da, Stephen'ın kayıkla gezdikleri ilk gün yaptığı gibi, dostça bir tavır takınmasına, o zamankine benzer bir şekilde davranmasına engel oluyordu, Lucy salonda değilken Stephen içeri girdiği veya genç kız onları yalnız bırakıp dışarı çıktığı zaman birbirleriyle katiyen konuşmuyorlardı. Stephen, nota kitaplarını karıştırırmış gibi yapıyor, Maggie ise dikkatle işinin üzerine eğiliyordu. Her ikisi de ta parmaklarının uçlarına kadar birbirlerine yakın olduklarını hissediyor ve bundan da sıkılıyorlardı. Ama buna rağmen ikisi de ertesi gün aynı şeyin olmasını hasretle bekliyorlardı. Stephen da, Maggie de bu durumu düşünmeye kalkmıyor, kendi kendilerine sessizce, "Sonra ne olacak?" diye sormuyorlardı. Maggie sadece hayatın kendisine yepyeni bir şeyi açıkladığını düşünüyordu. Bu yeni ve açık olaya öylesine dalmış, kendisini öylesine kaptırmıştı ki, artık bunu inceleyecek, mantıklı bir neticeye varacak hali kalmamıştı. Stephen ise bilhassa kendi kendisini sorguya çekmekten kaçmıyordu. Genç adam, hareketlerini sınırlandıracak bir etkinin tesirinde olduğunu kendisine itirafa bile yanaşmıyordu. Lucy

tekrar odaya girince o çekingenlikleri de kayboluyordu. Maggie Stephen'a itiraz ederek ona gülüyor, genç adam ise ona 'erkeklerin anlayışına büyük saygısı olan' o çok şirin roman kahramanı Miss Sophia Western'ı misal olarak gösteriyor, onu incelemesini tavsiye ediyordu. Yalnızken bilmediği bir sebep yüzünden gözlerini daima Stephen'den kaçıran Maggie, Lucy yanlarındayken genç adama bakabiliyordu. Stephen ise, Lucy Kermes işleriyle meşgul olduğu için Maggie'ye kendisine piyanoda refakat etmesini söyleyebiliyor, hatta kıza tempoyu çabuklaştırdığı için uzun bir nutuk da çekiyordu. Hakikaten Maggie'nin en zayıf tarafı da bu tempoydu.

Philip'in döndüğü gün, Lucy akşamında Mrs. Kenn'e gitmesi lâzım geldiğini öğrendi. Birdenbire çıkmıştı bu mesele. Zaten zayıf olan kadının sağlığı geçirdiği bronşit yüzünden iyice bozulmuştu. Artık onun hasta yatağından pek kalkamıyacağı da anlaşılıyordu. Mrs. Kenn, yapılacak Kermes'teki vazifelerini diğer hanımlara devretmek zorundaydı. Lucy'nin de bu konuda kendisine yardım etmesini istiyordu. Bu meseleyle ilgili konuşma Stephen'ın önünde yapıldı. Genç adam, Lucy'nin Mrs. Kenn'den bu haberi getiren Miss Torry'ye akşam yemeğini erken yiyeceğine ve saat altı da ona uğrayıp kendisini alacağına dair söz verdiğini de duydu.

Miss Torry odadan çıkar çıkmaz Stephen da, "İşte o budalaca Kermes'in ahlâk bozucu neticelerinden biri daha," diye bağırdı. "Genç kızları evlerindeki şöminelerinin önünde görevlerini yapmaktan alıkoyacaklar. Onları sefahat âlemlerinin izlerini taşıyan ayaklı vazoların ve işlemeli koltuk örtülerinin arasına sürüklüyorlar. Kadınların esas görevlerinin neler olduğunu öğrenmek istiyorum. Kocaların evlerinde oturmaları, bekârların ise kendilerini sokağa atmaları için birtakım sebepler yaratmak değil mi bu? Eğer bu daha devam ederse, cemiyetin temelleri çökecek."

Lucy güldü. "Bu böyle devam etmeyecek. Zira Kermes gelecek pazartesi yapılacak."

Stephen, "Hele şükür," dedi. "Kenn geçen gün gösteriş merakının hayır işlerine yardımcı olmasından hiç hoşlanmadığını söyledi. Fakat İngiliz halkı dolaysız vergiye yanaşacak kadar mantıklı olmadığı gibi, St. Ogg's da gösteriş merakını yardıma çağırmadan okul yapacak ve bunu yaşatacak güçlü ideallere sahip değil..."

Lucy, elâ gözlerini endişeyle açtı. "Dr. Kenn öyle mi söyledi? Şimdiye kadar onun itiraz ettiğini duymadım. Yaptığımız işleri tasvip ettiğini sanıyordum."

Stephen, genç kıza sevgiyle gülümsedi. "Onun seni takdir ettiğinden eminim. Bu gece sokağa çıkma isteğinin ahlâksızlık koktuğunu itiraf ediyorum. Fakat buna iyi kalpliliğinin sebep olduğunun da farkındayım."

Lucy, kızardı. Bu genç kızı daha da güzelleştirmişti. Lucy, "Sen benim hakkımda daima iyi şeyler düşünüyorsun," diye başını salladı. Ve bu konu da böylece kapanmış oldu. Fakat konuşulmamasına rağmen Stephen'ın o gece gelmeyeceğine sessizce karar verilmişti. Hatta genç adam bu yüzden gündüz ziyaretini iyice uzattı. Ancak akşamüzeri dörtten sonra Lucy'lerden ayrıldı.

Yemekten hemen sonra Maggie tek başına salona geçerek, oturdu. Minny"yi de kucağına aldı. Enişteşini şarap içtikten sonra biraz kestirmesi için yalnız bırakmıştı. Annesi ise kimse olmadığı zaman örgüsünü yemek odasına götürmek ve çay zamanına kadar bununla meşgul olmak, zaman zaman da uyuklamak âdetindeydi. Maggie, ipek tüylü küçücük köpeği okşamak ve hanımı olmadığı için onu teselliye çalışmak için hayvanın üzerine eğildiği sırada çakılların üzerinde yürüyen birinin ayak seslerini duydu. Çabucak başını kaldırdı. Mr. Stephen Guest, kayıktan yeni inmişti anlaşılan. Bahçeden eve doğru geliyordu.

Onu yemekten hemen sonra görmek aslında imkânsız bir şeydi. Zira genç adam sık sık Park konağında akşam yemeğine pek geç oturulduğundan şikâyet ederdi. Ama işte genç adam sırtında siyah elbisesi bahçede ilerliyordu. Evine gittiği, sonra da nehirden kayıkla döndüğü belliydi. Maggie, yanaklarının alev alev yandığını, kalbinin deli gibi çarptığını farketti. Endişelenmesi normal bir şeydi, zira yalnız başına misafir kabul etmeye hiç alışık değildi. Genç adam, açık duran camlı kapıdan Maggie'nin kendisine baktığını görmüş ve o tarafa doğru gelirken şapkasını çıkararak kıza selâm vermişti. Stephen'ın ön kapı yerine oradan içeri girmek niyetinde olduğu anlaşılıyordu. Genç adamın yüzü de kıpkırmızıydı. Yirmi beş yaşında aklı başında, kendinden emin bir insan ne kadar gülünç bir hal alabilirse, Stephen da o kadar gülünç haldeydi işte. Genç adam, elinde bükülmüş bir notayla içeri girerek, tereddütle, sanki neler söyleyeceğini önceden kararlaştırmamış gibi bir tavırla konuşmaya başladı.

"Beni tekrar gördüğünüze şaşırdınız, Miss Tulliver. Böyle birdenbire çıkageldiğim için sizden özür dilemem lâzım. Fakat şehre inmek istiyordum. Bizim kayıkçı kürek çekecekti. Bu yüzden o arada buraya uğrayıp kuzeninize 'Artois Kızı'nın notasını bırakmayı düşündüm. Bunu bu sabah getirmeyi unutmuştum."

Kucağında Minny'yle şaşkın şaşkın ayağa kalkmış olan Maggie, "Evet," diye mırıldandı. Ne yapacağını da bilemediği için tekrar yerine oturdu.

Stephen, şapkasıyla notayı bir kenara bıraktı. Nota yere yuvarlandı. Genç adam, Maggie'nin yakınındaki bir sandalyeye yerleşti. Şimdiye kadar böyle bir şey hiç yapmamıştı. Hem o hem de Maggie bunun yepyeni bir durum olduğunun farkındaydılar.

Stephen uzanarak köpeğin Maggie'nin kolunun üzerine düşen uzun, kıvrık kulaklarını çekiştirdi. "Seni gidi şımarık yaratık..." Bu öyle manalı bir lâf değildi. Genç adam bunu genişlete-

rek sözlerine devam etmediği için de konuşma başladığı gibi sona erdi. Minny'nin başını okşayan Stephen, bunun rüyada yapılan ve insanın kendi kendisine şaşmasına rağmen devam etmek zorunda kaldığı hareketlere benzediğini düşünüyordu. Fakat yine de hoş bir şeydi bu. Stephen, kendi kendine, "Maggie'ye bakma cesaretini bulabilsem," diyordu. "O da bana baksa... Maggie'yle bir defa göz göze gelebilsem... Kızın o acayip, derin mânalı gözlerine bir kere uzun uzun bakabilmek bana yetecek. Ondan sonra aklımı başıma toplayabileceğim!"

Stephen, "Bu bende bir sabit fikir halini almaya başladı," diye düşündü. "Bu Maggie'nin bana uzun uzun bakmasını arzu etmem bir saplantıdan başka bir şey değil..."

Genç adam bir taraftan da durmadan kafa yoruyor, bu isteğine şüphe uyandırmadan ve daha sonra da utangaçlığa sebep olmadan erişebilmenin yollarını arıyordu. Maggie'ye gelince... Kafasında belirli bir düşünce yoktu onun. Sadece karanlıkta uzun kanatlı bir kuş kendisine iyice yaklaşmış gibi bir hisse kapılmıştı. Başını kaldıramıyor, Minny'nin siyah dalgalı tüylerinden başka bir şey de göremiyordu.

Fakat bu anın da sona ermesi lâzımdı. Belki de çok çabuk sona erdi bu. Yalnız onlara çok uzunmuş gibi geldi... Tıpkı rüyalardaki dakikaların olduğu gibi... Nihayet Stephen sandalyesinde yanlamasına, fakat dimdik oturdu. Bir kolunu iskemlenin arkasından sallandırarak Maggie'ye baktı. Ona ne söyleyecekti?

"Güneşin batışı şahane olacak sanırım. Dışarı çıkıp gurubu seyretmek istemez misiniz?"

Maggie, "Bilmiyorum..." diye mırıldandı. Sonra da bütün cesaretini toplayarak, başını kaldırdı ve pencereden dışarı baktı. "Eğer enişteml iskambil oynamazsam çıkıp güneşin batışını seyrederim."

Bir sessizlik oldu. Stephen Minny'yi tekrar okşadı. Neyse ki içgüdüleri kuvvetli olan hayvan bundan memnunluk duyacağı yerde öfkeyle hırladı.

"Yalnız oturmak hoşunuza gidiyor mu?"

Maggie'nin yüzünden hafifçe alaylı bir ifade belirdi. Genç kız Stephen'a bir göz atarak, "Bu soruya 'Evet,' cevabını vermek nezaketsizlik olmaz mı?" dedi.

Bu bakışa bayılmıştı Stephen. Tekrar bu zevki tadabilmek için orada biraz daha kalmaya karar verdi. "Davetsiz bir misafirin sormaması lâzım gelen tehlikeli bir soruydu bu..." Saatini çıkararak, ilâve etti, "Fakat ben gittikten, sonra da yine yarım saat kadar yalnız kalabileceksiniz. Mr. Deane'in yedi buçuktan önce salona gelmediğini biliyorum."

Tekrar bir sessizlik oldu. Maggie ısrarla pencereden dışarı bakıyordu. Sonra kendisini zorlayarak başını çevirdi ve gözlerini tekrar Minny'nin sırtına dikti.

Usulca, "Lucy'nin bu akşam gitmek zorunda kalmasına üzüldüm," diye mırıldandı. "Bu yüzden müzikten mahrum olduk."

Stephen, "Yarın akşam yeni bir şarkıcımız daha olacak," dedi. "Kuzeninize arkadaşımız Philip Wakem'ın döndüğünü söyler misiniz? Onu eve giderken gördüm."

Maggie, hafifçe irkildi. Birdenbire tepeden tırnağa kadar hafifçe sarsılmıştı. Fakat Philip'in adını duyar duymaz karşısında beliren yeni hayaller genç kızın baskısını duyduğu o sıkıcı sihirden biraz olsun kurtulmasına yardım etmişti. Anî bir kararla yerinden kalkarak, Minny'yi minderinin üzerine yatırdı. Lucy'nin köşede duran büyük iş sepetine uzandı. Stephen hem öfkelenmiş, hem hayal kırıklığına uğramıştı. "Belki de Maggie kendisine o şekilde birdenbire Wakem'dan bahsetmemden hoşlanmadı," diye düşündü. Çünkü genç adam birdenbire Lucy'nin iki aile aracındaki kavga hakkında anlattıklarını hatırlamıştı. Artık orada

daha fazla kalmasının bir faydası olmayacaktı. Maggie, işini alarak masanın başına geçmişti. Soğuk ve azametli bir hali vardı. Ve o, o kalkıp geldiği için bir budala durumuna düşmüştü. Böyle gayet lüzumsuz, sebepsiz bir ziyaret bir erkeği hoşa gidilmeyecek, gülünç bir yaratık haline sokmaya yeterdi. Muhakkak ki Maggie onun çabucak yola çıkarak kendisini yalnız bulmak için odasında alelacele yemek yediğini anlamıştı.

Yirmi beş yaşında, hukuk tahsili yapmış genç bir adam için çocukça düşüncelerdi bunlar. Fakat tarihe bir göz atarsanız, bunun inanılmayacak bir şey olmadığını da anlarsınız.

Aynı anda Maggie'nin yün yumağı yere yuvarlandı. Genç kız buna uzanmak için yerinden fırladı. Stephen da ayağa kalkmıştı. Yumağı alarak öfke ve şikâyet dolu gözlerle Maggie'ye baktı. Yumağı genç kıza uzatırken gözgöze geldiler. Stephen'ın gözlerindeki ifade Maggie için yepyeni bir şeydi.

Genç adam, gözlerindeki ifadeyi hatırlatan yalvarış ve keder dolu bir sesle, "Allahaısmarladık," diye mırıldandı. Elini uzatmaya cesareti yoktu. Onun için konuşurken iki elini de kuyruklu ceketinin ceplerine sokmuştu. Maggie, "Belki de ona kaba davrandım," diye düşündü.

Çekingen bir tavırla, "Biraz daha kalmaz mısınız?" dedi. Kabalık etmemek için de gözlerini Stephen'dan kaçırmamaya çalışıyordu.

"Hayır, teşekkür ederim." Stephen, susuzluktan yanan bir adamın uzaklardaki çaya baktığı gibi, genç kızın yarı isteksiz, yarı büyülenmiş gözlerine dalmıştı.

"Kayık beni bekliyor... Kuzeninize söylersiniz değil mi?"

"Evet."

"Yani... notayı getirdiğimi demek istiyorum..."

"Evet..."

"Philip'in geri döndüğünü de?"

"Evet..." Maggie bu defa Philip'in adını farketmedi bile.

Stephen, daha da müşfik bir sesle, "Bahçeye çıkıp beni geçirmez misiniz?" diye sordu, fakat hemen arkasından da Maggie, "Hayır," demediği için öfkelendi. Çünkü Maggie, açık kapıya doğru gitmişti. Stephen da şapkasını alarak onun yanından ilerlemek zorunda kaldı. Fakat bu sefer durumu telâfi için aklına yeni bir şey gelmişti.

Sanki bir sır söylüyormuş gibi, "Lütfen koluma girin..." diye fısıldadı.

Kadınların çoğu için bir erkeğin güçlü kolunu kendilerine uzatmasında acayip, karşı konulamayacak bir sihir vardır. O anda fizikî yardıma ihtiyaçları yoktur. Fakat bu yardım kendilerinin dışında olan ama yine de onlara hediye edilen bu güç, hayal kurarken eksikliğini duydukları bir şeyi onlara verir. Maggie de belki bu sebeplerden, belki de başka düşüncelerin etkisiyle elini kendisine uzatılan kola dayadı. Birlikte çim tarhın yanından dolaşarak sarı salkımları aşağıya sarkmış olan yeşil dallarının altından geçtiler. On beş dakika önce olduğu gibi yine bir hayal âlemine dalmışlardı. Fakat artık Stephen o özlediği bakışa kavuşmuştu ama umduğu gibi aklı pek başına gelmiş değildi. Maggie'nin karanlık kafasında ise hep aynı düşünceler birbirini kovalıyordu. Kendisini birdenbire burada nasıl bulmuştu? Bahçeye çıkmasının sebebi neydi? Birbirlerine bir tek kelime bile söylememişlerdi. Eğer konuşsalardı belki de birbirlerinin yakınlığını bu kadar şiddetle hissetmeyeceklerdi.

Nihayet Stephen, "Basamağa dikkat edin," diye mırıldandı.

Maggie, merdivenin imdadına yetiştiğini düşünerek, "Ah," dedi. "Artık içeri gireyim... İyi geceler..."

Çabucak kolunu çekerek eve doğru koşmaya başladı. Bu anî hareketinin son yarım saati hatırladığı zaman duyacağı mahcubiyeti büsbütün artıracağının farkında değildi. Zaten kafası çalış-

maz olmuştu. Kendisini alçak koltuklardan birine atarak hüngür hüngür ağlamaya başladı.

"Ah, Philip, Philip... Keşke seninle Kızıl Koru'da baş başa olsaydık... Ne sakin anlardı onlar."

Stephen, uzun bir an genç kızın arkasından baktı. Sonra da gidip kayığa bindi. Biraz sonra rıhtımda sandaldan iniyordu. Genç adam, akşamı bilardo salonunda geçirdi. Arka arkaya sigara içiyor, bilârdoda girdiği iddialar yüzünden durmadan para kaybediyordu. Fakat oyunu bırakmak niyetinde de değildi. Düşünmemeye kararlıydı. Maggie'nin daima yanında olması dolayısıyla hissettiklerinden daha fazlasını itiraf etmeyecekti. Maggie, hoşuna gitmişti. Ve kendisi de kızın gözlerinin içine bakıyordu... Daima gözlerinin önünde bu sahne vardı Stephen'ın.

Fakat daha sonra genç adam yıldızların soğuk ışığında eve yürüyerek dönmek zorunda kaldı. O zaman Stephen budalalığı yüzünden kendisine küfretmeye başladı. Kendisine itimat edemiyordu artık. Bir daha Maggie'yle yalnız kalmamak için acı kararlar verdi. Bunların hepsi de çılgınlıktı. Lucy'ye âşıktı, ona çok bağlıydı. Kızla nişanlı sayılırlardı. Şerefli bir erkek için sağlam, kopması imkânsız bağlardı bunlar. "Keşke Maggie Tulliver'ı hiç görmeseydim," diye düşündü. "Onun yüzünden bu hummaya tutulmasaydım. Maggie, başka bir erkek için tatlı, acayip, dik başlı, tapılacak bir eş olurdu. Ama ben hiçbir zaman onu karım olması için seçmezdim. Acaba o da benim gibi mi hissediyor? Öyle olmasını isterdim. Hayır, hayır, istemezdim. Bu akşam oraya gitmemeliydim. Bundan sonra kendime hâkim olacağım. Kendimi Maggie'nin gözünde hoşa gitmeyecek bir hale sokacağım. Belki de onunla kavga edeceğim. Kavga etmek mi? Öyle gözleri olan bir yaratıkla kavga edilebilinir mi? O gözler nefis tezatlarla dolu. Meydan okuyor fakat kendisini beğenmediğini de açıklıyor... Karşı koyuyor ama sonra sokulganlıkla bakıyor... Emrediyor fa-

kat yalvarıyor. Öyle bir kızı insanın aşkla hâkimiyeti altına alması harikulâde bir şey olurdu. Tabiî başka bir erkek için..."

Stephen bu kendi kendisiyle yaptığı konuşmayı öfkeli bir homurdanmayla sona erdirdi. Son sigarasını atarak ellerini cebine soktu. Daha sakin adımlarla fidanlıkta ilerlemeye başladı. Fakat bu yürüyüşün de faydası olmayacaktı.

7

Philip tekrar sahneye çıkıyor

Ertesi sabah hava çok yağmurluydu. Evde yapacak önemli işleri olmayan erkek komşuların güzel arkadaşlarına misafirliğe gitmeye karar verdikleri o ıslak sabahlardan biriydi bu. İnsanın komşusuna yürüyerek veya atla giderken dayanabildiği bu yağmur daha sonra iyice şiddetlenir ama aynı zamanda havanın biraz sonra açacağı da muhakkaktır. İşte bu yüzden açık açık bir kavgadan başka hiçbir şey delikanlıları misafirliklerini kısa kesmeye zorlayamaz. Hele ev sahibesiyle misafir birbirlerine âşıksalar, o zaman İngiltere'de yağmurlu bir sabahtan daha zevkli ne olabilir? İngiliz güneşine güvenilemez. Şapkalar hiçbir zaman emin değildir. Eğer çimlerin üzerine oturursanız bu soğuk algınlığına sebep olabilir. Ama yağmur? Yağmura daima güvenebilirsiniz. Sırtınızda yağmurluk suların arasında koşar ve nihayet kendinizi o pek sevdiğiniz yerde bulabilirsiniz. Tanrıçanızın oturduğu koltuktan daha yüksek ve daha alçak bir koltuktur bu. Metafizikten anlayan kafalar için bu bakımdan arada bir fark yoktur. İşte bu yüzden kadınlara hem tapılır, hem de onlara yukarıdan bakılır...

Evet, o sevdiğiniz koltuğa yerleşirsiniz.. Üstelik o sabah kadın misafirlerin gelemeyeceklerinden emin olduğunuz için de büyük bir memnunluk duyarsınız.

Lucy, "Stephen'ın bu sabah erken geleceğini biliyorum," dedi. "O yağmurlu günlerde daima erken gelir."

Maggie, cevap vermedi. Genç kız Stephen'a kızıyordu. Genç adamdan nefret edeceğine bile inanmaya başlamasaydı, o sabah yağmur yağmasaydı kalkıp Glegg teyzesine gidecek ve Stephen'la karşılaşmaktan da kurtulacaktı. Onun için şimdi salondan çıkarak annesinin yanında oturmak için bir bahane bulmaya çalışıyordu.

Fakat Stephen o sabah erkenden gelmedi. Daha yakın bir komşu genç adamdan önce yola çıkmıştı. Philip odaya girdiği zaman Maggie'yi eğilerek kısaca selâmlamak niyetindeydi. Çünkü arkadaşlıklarının gizli kaldığını ve bu sırlarını açıklamasının doğru olmayacağını düşünüyordu. Fakat Maggie kendisine doğru gelerek elini uzatınca, genç kızın sırrını Lucy'ye açmış olduğunu anladı. Bu ikisi için de heyecanlı bir andı. Halbuki Philip saatlerce kendisini bu karşılaşmaya hazırlamıştı. Fakat genç adam başkalarından sempati beklemeden yaşamaya alışmış olan bütün insanlar gibi kendisini kontrol etmesini öğrenmişti. Hislerini belli etmenin gurur kıracak bir şey olduğunu inanır ve bundan da daima kaçınırdı. Böyle anlarda Philip'in rengi biraz daha solar, konuşurken burun delikleri biraz kısılır, sesi her zamankinden daha tizleşirdi. İşte Philip, içinde cereyan eden o şiddetli savaşı ancak bu kadar belli ederdi. Yabancılar da onun bu halini soğuk bir kayıtsızlığa verirlerdi. Fakat Maggie, bir müzik âletinin tellerinden meydana gelmişti sanki. O nedenle dış tesirlerin üzerinde yaptığı etkiyi hiçbir zaman gizleyemezdi. Şimdi de Philip'le el sıkışırlarken yaşlarla dolan gözleri daha da irileşmişti. Bunlar ıstırap gözyaşları değillerdi. Kadınlar ve çocuklar kendilerini emniyette buldukları ve geçirdikleri tehlikeyi

düşündükleri zaman neden ağlarlarsa, Maggie de şimdi hemen hemen aynı sebepten gözyaşı döküyordu. Maggie, birkaç gün öncesine kadar sık sık Philip'i hatırlamış fakat daima Tom'un bu yüzden kendisine haklı olarak çatacağını da düşünmüştü. Ama şimdi, o kısa zaman zarfında Philip genç kız için vicdanının dış temsilcisi halini almıştı. Maggie güç kazanmak, kurtulmak için Philip'e sığınabilecekti. Philip'e karşı müşfik, sakin bir sevgi duyuyordu. Bu sevginin kökleri ta çocukluk günlerine kadar uzanıyordu. Maggie, Philip'le yaptığı uzun, sakin konuşmalardan sonra çocukluğundaki içgüdülerinin kendisini yanıltmadığını da anlamıştı. Philip, Maggie'nin gururuna ve kızın karakterinin egoistçe heyecanlar peşinde olan taraflarına değil de, daha ziyade onun merhametine ve kadınca şefkatine hitap ediyordu, işte bu yüzden şimdi bu sevgi Maggie için kutsal bir yer, karakterinin bütün iyi taraflarıyla karşı koyması lâzım gelen baş döndürücü bir etkiden kaçıp gizlenebileceği bir sığınaktı. Maggie, o sihirli etkinin iç dünyasını altüst edeceğini, türlü mutsuzluğa sebep olacağını da biliyordu. Philip'le arasındaki münasebete böyle yeni bir açıdan bakmaya başladığı için endişe ve tereddüdü de kalmamıştı. Halbuki eskiden olsaydı Tom'un tasvip edeceği dostluk sınırlarını aşacağını düşünerek korkardı. İşte bu yüzden Maggie yaşlı gözlerle elini Philip'e uzatırken bir etki kendisini engellemeye çalışıyormuş gibi bir hisse kapılmadı. Her şey Lucy'nin umduğu gibi oldu, iyi kalpli genç kız Philip'le Maggie'yi birbirlerine kavuşturduğu için derin bir mutluluk duyuyordu. Fakat o bile, Philip'i çok sevmesine rağmen kuzeni Tom'un, iki sevgili arasında fizikî bakımdan büyük bir tezat olduğunu düşünerek fena halde sarsılmasına da biraz hak verdi. Şiir ve peri masallarından hoşlanmayan ciddî Tom bu bakımdan doğru düşünüyordu. Fakat Lucy iki sevgilinin sıkılmamaları için hemen konuşmaya başlamayı da unutmadı.

Küçük kuşların hafif cıvıltılarını hatırlatan o tatlı sesiyle, "St. Ogg's'a döner dönmez bize geldiğin için çok iyisin," dedi, "iyi ve nazik. Bu yüzden en uygunsuz bir zamanda arkadaşlarına haber vermeden buradan kaçtığın için sana kızmayacağım. Bu kusurunu affedeceğim." Philip'in en rahat edeceği sandalyeyi çekerek, "Gel buraya otur," diye ilâve etti. "Sana merhametle davranacağımı göreceksin."

Philip, otururken, "Sen hiçbir zaman iyi bir mürebbiye olamazsın, Lucy," diye cevap verdi. "Çünkü hiç kimse senin ciddî ve haşin bir insan olduğuna inanmaz. Çocuklar, senin onlara müsamaha göstereceğini düşünerek cesaret bulur ve türlü yaramazlıklar yaparlar."

Lucy, şakacı bir tavırla bu sözleri kabul etmediğini belirten bir şeyler mırıldandı. Fakat Philip onun ne söylediğini duymadı bile. Çünkü Maggie'ye dönmüştü. Genç kız ise onu, –uzun zaman ayrı kaldığımız arkadaşlarımıza yaptığımız gibi– sevgi ve samimiyetle süzüyordu. Ayrılmaları ne fecî olmuştu. Philip'e sanki bu daha dün olmuş gibi geliyordu. Bunu öylesine hissediyordu ki genç adam. Philip, her şeyi heyecanla, ihtirasla, bütün teferruatıyla hatırlıyordu. Son konuşmalarında söylediklerini, Maggie'nin halini, tavrını – hiçbir şeyi, hiçbir şeyi unutmamıştı. Değişik karakterdeki kimselerde güçlü hislere çok bağlı olan o kıskançlık ve şüphe yüzünden de Maggie'nin her şeye rağmen çok değişmiş olduğunu düşünüyordu. Kızın bakışlarından, tavırlarından belliydi bu. Böyle bir değişiklikten çok korktuğu, bunu yarı beklediği için de, ortada kesin bir delil olmamasına rağmen Philip gitgide Maggie'nin iyice değiştiğine inanıyordu.

Maggie, gülümsedi. "Fevkalâde bir tatil geçiriyorum. Öyle değil mi? Lucy, bir iyilik perisi gibi her şeyi değiştirdi. Beni çirkin bir köleyken bir prenses haline soktu. Bütün gün tembellik

ediyor, yalnız hoşuma giden şeyleri yapıyorum. Lucy, ben daha farketmeden neler istediğimi anlayıveriyor."

Philip, "O halde," diye mırıldandı. "Sen yanında olduğun için Lucy daha da mutlu. Herhalde Lucy için bir ev dolusu ehlî hayvandan daha ilgi çekicisin. Seni iyi gördüm. Bu değişikliğin sana yaradığı belli."

Böylece bir müddet bütün o klişeleşmiş sözleri tekrarladılar. Fakat buna bir son vermek isteyen Lucy, sanki sinirlenmiş gibi bir tavır takınarak, bir şeyi unutmuş olduğunu söyledi. Sonra da telâşla odadan çıktı.

Philip'le Maggie, öne doğru eğildiler. Elleri tekrar birbirlerini buldu, iki genç, kederli bir memnunlukla birbirlerine baktılar. Onlarda acı bir kayba uğradıktan sonra karşı karşıya gelen iki arkadaş hali vardı.

"Ağabeyime seni görmek istediğimi söyledim, Philip. Ona yeminimi geri almak istediğimi anlattım. Tom da buna razı oldu."

İçinden geldiği gibi hareket eden aceleci Maggie, Philip'in birbirlerine nasıl davranmaları lâzım geldiğini hemen bilmesini istiyordu. Fakat kendisini tuttu. Philip'in kendisine aşkını açıkladığından beri öyle acı şeyler olmuştu ki, Maggie o hislerden ilk bahsedenin kendisi olmasını istemiyordu. Ağabeysinden, Philip'e hakaret eden ağabeysinden söz açmak genç adama işkence yapmakmış gibi geliyordu ona. Fakat Philip o anda sadece Maggie'yi düşünüyordu. Bu yüzden de başka konularda alınganlık gösterecek halde değildi.

"Demek artık hiç olmazsa arkadaşlık edebileceğiz, Maggie? Buna hiçbir şey engel olamayacak?"

Maggie, elini çekti. "Baban buna itiraz etmeyecek mi?

Philip, kızardı. "Ben senden ancak sen beni istemediğin için vazgeçebilirim, Maggie. Sana önceleri de söylediğim gibi bazı konularda babama karşı koyarım. Bunlardan biri de sensin."

"O halde birbirimizle arkadaşlık etmemizi, ben burada kaldığım sürece birbirimizi görerek konuşmamızı engelleyecek hiçbir şey yok, Philip. Ama ben yakında buradan ayrılacağım. Yeni bir iş bularak hemen buradan gitmem lâzım."

"Bu şart mı, Maggie?"

"Evet. Burada daha fazla kalmam doğru değil. Yoksa, yeniden başlamam lâzım gelen o hayata hiç uyamayacağım. Ben başkalarının eline bakarak yaşayamam. Ağabeyimin bana çok iyi davranmasına rağmen, onunla birlikte oturmam da imkânsız. Tom, bana bakmayı istiyor ama ben buna tahammül edemem."

Philip birkaç dakika sesini çıkarmadı. Sonra tekrar konuşmaya başladığı zaman sesi hafif fakat tizdi. Bundan da hislerini azimle baskı altında tutmaya çalıştığı anlaşılıyordu.

"Başka çare yok mu, Maggie? Bütün sevdiklerinden uzakta yaşamak... Kendine lâyık gördüğün hayat bu mu?

"Evet, Philip..." Maggie, bu yolu seçmekten başka çaresi olmadığına inanmasını istiyormuş gibi, yalvarırcasına Philip'e bakıyordu. "Şimdiki halde böyle yapmak zorundayım. Önümüzdeki yıllarda ne olacak, onu ben de bilmiyorum. Fakat artık ben sevginin bana fazla saadet getirmeyeceğine inanmaya başladım. Çünkü sevgime daima müthiş bir ıstırap karıştı. Keşke ben de erkekler gibi kendim için sevgisiz bir dünya yaratabilseydim."

"Yine eski düşüncelerine dönüyorsun, Maggie. Ama bunlar bu defa şekil değiştirmişler. Ben daima bu düşüncelerinle savaşmaya çalışırdım." Philip'in sesinde hafif bir acılık vardı. "Yine ıstıraptan kaçmana yardım edecek bir feragat usulü bulmaya çalışıyorsun. Sana şunu tekrar söyleyeceğim: İnsan ruhunu sakatlamadıkça veya dejenereleştirmedikçe, hiçbir zaman azaptan kurtulamaz. Ben ıstıraptan kaçmaya kalksaydım, halim ne olurdu? Küçümseme ve alay afyonum olurdu benim. Veya gururun sebep olduğu bir çılgınlığa kapılarak, insanların sevgilisi olamadığım için Tanrı'nın sevgilisi olduğumu düşünürdüm."

Philip konuşmaya devam ederken, sesindeki acılık da iyice artmıştı.

Bu sözlerle yalnız Maggie'yi cevaplandırmıyor, aynı zamanda bazı şiddetli hislerin etkisinden de kurtulmaya çalışıyordu. O anda genç adam müthiş bir ıstırap içindeydi. Gururlu bir incelikle aşka, birbirlerine ettikleri aşk yeminine bir imâda bulunmaktan kaçınıyordu. Maggie'ye verdiği bir sözü hatırlatmaktan farksızdı bu onun için. Philip'e göre bu kızı zorlamak kadar adice bir şey olacaktı. Genç adam, Maggie'ye kendisinin hiç değişmemiş olduğunu söylemekten de çekiniyordu. Çünkü bu da bir yalvarış mânasına gelebilirdi. Philip'in Maggie'ye karşı duyduğu aşka, genç adamın herkesten çok değişik olduğunu daima mübalâğalı bir şekilde hissetmesi yüzünden bir gölge düşmüştü. Philip, başkalarıyla olan münasebetlerinde de bunu düşünürdü ama bu sevgi konusunda bu duygusu büsbütün şiddetli bir hal alıyordu. Philip, Maggie'nin, hatta herkesin kendisini değişik bir insan olarak gördüğünden emindi.

Fakat Maggie, vicdan azabı duymaya başlamıştı.

Genç adamın eskiden kendisini azarladığı zamanlarda yaptığı gibi çocukça bir pişmanlıkla, "Evet Philip," diye içini çekti. "Haklı olduğunu biliyorum. Ben daima kendi hislerimi çok düşünüyor, başkalarının duygularına ise pek aldırmıyorum. Hele seninkileri yeteri kadar düşünmeyi hiç başaramıyorum. Sana daima ihtiyacım var. Kusurlarımı görmen, bana ders vermen lâzım. Bana söylediklerinin çoğu sonradan hakikaten oldu."

Maggie, dirseğini masaya dayayarak, yanağını da eline yaslamıştı. Bu sözleri söylerken Philip'e yarı pişmanlıkla dolu, derin bir sevgiyle bakıyordu. Maggie, kendisini süzen genç adamın bakışlarındaki o dalgınlığın kaybolduğunu farketti. Şimdi Philip'in gözlerinde bir şeyi hatırladığını belirten kesin bir ifade vardı. Acaba Philip'in aklına Maggie'nin şimdi hatırladığı bir şey mi

gelmişti? Bu Lucy'nin sevgilisiyle mi ilgiliydi? Bu düşünce Maggie'nin titremesine sebep oldu. Kız, o andaki halini ve bir akşam önce olanları daha da kesin bir şekilde anladı. Çabucak kolunu masadan çekti. Kafanın çektiği azabı izleyen o belirli kalp sıkışması genç kızı vaziyetini değiştirmeye zorlamıştı.

Philip, tarif edilemeyecek bir endişeyle, "Ne var, Maggie?" diye sordu. "Bir şey mi oldu?" Hayalgücü ikisi için de öldürücü olacak bir darbeyi tahayyüle hazırdı.

Maggie, uyuşmuş olan iradesini canlandırmaya çalıştı. "Hiç... hiçbir şey yok..." Philip'in kafasına o iğrenç düşünceler girmemeliydi. Kendisi de onları kafasından kovacaktı. "Hiçbir şey yok," diye tekrarladı. "Kafamdaki düşünceler hariç tabiî. Sen daima bana ruhumu açlığa mahkûm etmemin cezasını çekeceğimi söylerdin. Hakikaten de öyle oldu. Önüme serilen lüks şeylere ve müziğe karşı büyük bir açlık duyuyor, bunların zevkini iyice çıkarmaya çalışıyorum."

İşini alarak kararlı bir tavırla bununla meşgul olmaya başladı. Philip ise onu seyrediyor, Maggie'nin kafasındaki düşüncelerden başka şeylerin etkisi altında olup olmadığını kendi kendisine soruyordu. Maggie hakikaten karakteri icabı vuzuhsuz fikirlerin etkisiyle kendi kendisini suçlar ve bu yüzden de daima üzülürdü.Fakat sonra zil o aşina el tarafından hızla çalındı. Bu ses evde yankılandı.

"İnsan geldiğini böyle mi haber verir?" Maggie, kendisine iyice hâkim olmuştu artık. Ama için için de titriyordu. "Acaba Lucy nerde?"

Lucy sağır değildi tabiî. Bu işareti de duymuştu. Aradan birkaç dakika geçti. Dışarıdakiler acele etmek lüzumunu duymadan birbirlerinin hatırını sordular. Sonra kapı açılarak Lucy, Stephen'ı içeri soktu.

Genç adam, hemen Philip'e doğru gitti. Önünden geçerken Maggie'yi çabucak selâmladıktan sonra sevinçle Philip'in elini

sıktı. "E, dostum, geri döndüğüne ne kadar memnun olduğumu bilemezsin. Fakat bir evin damına yuva kurmuş bir serçe gibi davranmaktan, hizmetçilere haber vermeden gelip gitmekten vazgeçsen iyi olur. Resim atölyene çıkabilmek için o sayısız basamakları belki yirmi defa tırmandım. Her seferinde de boş yere yorulmuş olduğunu anladım. Seninkiler evde olduğunu sanıyorlardı ama sen ortalarda yoktun."

Stephen'ın çekici, kuvvetli kişiliği ve gür sesi o anda Philip'in içini bayağı sıktı. "O kadar az misafir geliyor ki... Evden ayrıldığımı haber vermek lüzumu duymuyorum."

Stephen, soğuk bir nezaketle Maggie'ye dönerek görevini yerine getirmeye kararlı bir insan tavrıyla genç kıza elini uzattı. "Bu sabah iyi misiniz, Miss Tulliver?"

Maggie, genç adamın parmaklarının ucunu tutmasına izin verdi. Gururlu bir kayıtsızlıkla da, "Teşekkür ederim," dedi, "çok iyiyim." Philip, büyük bir dikkatle onları süzüyordu. Fakat Lucy, Stephen'la Maggie'nin birbirlerine karşı takındıkları tavırların sık sık değişmesine alışmıştı. Onun için üzüntüyle, "Aralarında bir antipati var," diye düşündü. "Bütün iyi niyetlerine rağmen bu zaman zaman kendisini hissettiriyor."

Saf bir kız olan Lucy her şeyi kendi kendine, sessizce şu şekilde izah ediyordu. "Maggie, Stephen'ın hayran olduğu kadınlardan değil. Kuzenim de Stephen'ı kibirli sandığı için ona sinirleniyor..." Stephen'la Maggie, birbirlerini böyle mahsus kayıtsızlıkla selâmladıktan sonra anî bir acı da duydular. Birbirlerinin soğukluğu onları yaralamıştı. Stephen, Philip'e resim yapmak için çıktığı yolculuk hakkında arka arkaya sorular sorarken bir taraftan da Maggie'yi düşünüyordu. Çünkü her zaman yaptığı gibi genç kızın konuşmaya katılmasını sağlayamamıştı. Lucy ise, "Maggie'yle Philip çok kederli," diye düşünüyordu. "Bu ilk konuşma ikisini de üzdü."

Sonra Stephen'a, "Biz koşturması olmayanların yağmurda biraz keyfi kaçıyor," dedi. "Herhalde müzik bu sıkıntıyı dağıtır. Philip'le senin bir arada olmanızdan faydalanmalıyız. Bize 'Masaniello'dan o düeti söyleyin. Maggie onu dinlemedi. O düeti beğeneceğini sanıyorum."

"Haydi, gel bakalım." Stephen piyanoya doğru giderek, o dinleyenlerin pek hoşuna giden kalın sesiyle parçanın ilk mısrasını mırıldandı.

Lucy, "Philip, piyanoyu da sen çalar mısın?" diye sordu. "O zaman ben de işime devam ederim..." Sonra da tatlı, meraklı bir bakışla ilâve etti. "Piyano çalmak hoşuna gidecek değil mi?" Her zamanki gibi karşısındakini sıkacak bir teklifte bulunmuş olmaktan korkmuştu. Fakat bir taraftan da hâlâ bitiremediği işlemesini eline almak için sabırsızlanıyordu.

Bu teklif Philip'in biraz neşelenmesine sebep olmuştu. Çünkü duyguların son sınırları olan korku ve azap hariç, her his müzikte teselli bulabilir. Bir erkeğin daha iyi şarkı söylemesine veya piyano çalmasına da sebep olur. O anda Philip'in kalbi dışarı fışkıramayan coşkun hislerle doluydu. Bu hisler aşk, kıskançlık, teslimiyet ve korkunç şüpheleri aynı zamanda ifade etmek için yazılmış olan bir trio veya kuartet kadar da giriftti.

Philip, piyanonun başına geçti. "Evet, insan bu şekilde hiç de mükemmel olmayan hayatını zenginleştirebiliyor. Bir anda ayrı ayrı üç kişi olabiliyor. Şarkı söylemek, piyanoyu dile getirmek ve her ikisini de aynı zamanda dinlemek... Resim yaparken şarkı söylemek de öyle..."

Stephen, başını salladı, "İşte bu bakımdan haset edilecek bir adamsın. Ben ellerimle hiçbir şey yapamam. Zannedersem büyük yönetme gücü olan erkeklerde daima görülen bir şeymiş bu. Düşünce gücüm her şeyden baskın çıkıyor. Bunu siz de farkettiniz değil mi, Miss Tulliver?"

Stephen, boş bulunmuş, eskiden yaptığı gibi şakacı bir tavırla Maggie'nin fikrini sormuştu, Maggie, elinde olmadan kızardı. Stephen'a cevap vermemesi acayip kaçacaktı.

Gülerek, "Sizde hükmetme merakı olduğunu farkettim," dedi. Aynı anda Philip, "Bu merakı hoş karşılamadığını umarım," diye için için dua etti.

Lucy, bağırdı. "Haydi, haydi! Müzik isteriz, müzik! Birbirimizin karakterini daha sonra inceleriz."

Maggie her sefer müzik başladıktan sonra işine devam etmek için boş yere uğraşırdı. Genç kız, bugün her zamankinden daha fazla çaba gösteriyordu. Çünkü Stephen'ın onun şarkılarından ne kadar hoşlandığını bilmesi artık genç kızda yalnız şakacı bir mukavemet hissi uyandırmıyordu. Bundan başka Maggie genç adamın piyanonun yanında daima kendisini görebilecek bir şekilde durmak âdetinde olduğunu da biliyordu... Fakat bütün uğraşmaları boşunaydı. Maggie çok geçmeden elindeki işi attı. O ilham dolu düetin sebep olduğu vuzuhsuz hisler, verdiği kararları kıza unutturdu. Bu hisler genç kızı aynı anda hem güçlendiriyor, hem de onun takatini kesiyordu. Maggie, müziğin zevkini çıkarmak için güçlü bir arzu duyuyordu fakat artık karşı koyacak takati de yoktu, iki genç minöre geçtikleri zaman Maggie de bu değişikliğin verdiği anî heyecanla az kalsın yerinden fırlıyordu. Zavallı Maggie! Sesin o amansız gücü ruhunu etkilediği zaman o kadar güzelleşiyordu ki. Kendisine hâkim olmak ister gibi ellerini birbirine kenetleyerek öne doğru eğilmişti. Vücudu hafifçe titriyordu. Gözleri daha da irileşmiş, pırıl pırıl parlamaya başlamıştı. En mutlu anlarında olduğu gibi gözlerinde duyduğu hayranlıkla zevki belirten o samimî, çocuksu ifade vardı. Diğer zamanlar piyano çaldığı için Maggie'nin bu halini görmemiş olan Lucy dayanamayarak, usulca kuzenine yaklaştı. Onu usulca öptü. Philip de zaman zaman sehpaya yerleştirilmiş açık nota kitabının

üzerinden Maggie'yi süzüyordu. Genç adam kızın şimdiye kadar bu kadar güçlü bir etkinin tesiri altında kaldığını görmediğini düşünmekteydi.

Düet tekrar söylendikten sonra Lucy, "Daha, daha," dedi. "Şimdi de daha canlı bir şey çalın. Maggie daima seslerin bir sel gibi aksamasından çok hoşlandığını söyler."

Stephen, "O halde, 'Yola çıkalım'ı söyleyelim," diye cevap verdi. "Tam yağmurlu bir sabaha gidecek bir şarkı bu. Fakat hayatın en kutsal görevlerini bırakarak, buraya gelecek ve bizimle birlikte şarkı söyleyecek misin?"

Lucy, bir kahkaha attı. "Tabiî, tabiî. Büyük etajerden 'Dilenci Operası'nın notasını alıver. Kabı eskicedir."

Stephen, etajere doğru eğildi. "İşte bu çok önemli bir ipucu. Zira buradaki notaların kapları birbirinden eski..."

Lucy, Philip'in parmaklarını tuşların üzerinde dolaştırdığını farketmişti. "O arada bir şey çalsana... o başladığın parça nedir. Bilmediğim nefis bir şey bu."

Philip, melodiyi daha barizleştirdi. "Hakikaten bunu bilmiyor musun? *La Sonnambula* operasından bu. 'Ah, perche non posso odiarti?' Operayı bilmiyorum... Fakat tenorun sevgilisine, genç kız kendisini terk etse bile, onu daima seveceğini söylüyor sanırım... Sen benim bunun İngilizce sözlerini söylediğimi duymuştun... 'Seni hâlâ seviyorum.'"

Philip, tesadüfen bu parçayı başlamış değildi. Genç adam, Maggie'ye açık açık söylemeye cesaret edemediği hislerini bu şekilde imaya çalışıyordu. Maggie, zaten onun sözlerini dikkatle dinlemişti. Philip şarkı söylemeye başlayınca genç kız müziğin şikâyet dolu ihtirasını sezdi. O yalvarış dolu tenor ses olarak pek de fevkâlâde sayılmazdı, fakat bu ses Maggie'ye yabancı değildi. Bu ses ona Kızıl Koru'da o eğri dişbudak ağacının altında, çimenli patika ve düzlüklerde kesik kesik şarkılar mırıldanmış-

tı. Sözlerde bir sitem gizli gibiydi. Philip, hakikaten öyle mi düşünüyordu? Maggie, "Keşke onunla konuşurken aramızdaki aşk ümidini yenilemeyi, sırf bunun değiştiremeyeceğim şartlarla daima savaş halinde olacağını bildiğim için istemediğimi kendisine iyice anlatsaydım," diye düşündü. Philip'in şarkısı genç kıza dokunmuş fakat onu heyecanlandırmamıştı. Bu parça genç kıza belirli anıları ve düşünceleri hatırlatıyor, onun heyecan yerine sessiz bir pişmanlık duymasına sebep oluyordu.

Elinde notayla bekleyen Stephen, Philip'in şarkısı bitince, "Siz tenorlar da böylesinizdir," dedi. "Bütün kötü davranışlarına rağmen sadakat ve romantik aşkınız hakkında şarkılar söyleyerek güzel kadınların ahlakını bozarsınız. Hiçbir şey sizin o tam teslimiyetinizi açıklamanıza engel olamaz. Belki ancak orta çağlardaki tenorlar veya ozanlar gibi kafanız kesilip, bir tabağa konduğu zaman susarsınız. Lucy, kendisini ipek kukalarından koparıp ayırmaya çalışırken ben de durumu telafiye çalışayım."

Stephen, küstahça bir canlılıkla şarkısına başladı.

"Ben, umutsuzlukla zayıflayacak,
Güzel bir kadın yüzünden ölecek miyim?"

Sesi odadaki havanın yeni bir etkiyle canlanmasına sebep oluyordu. Stephen'ın her yaptığıyla daima gururlanan Lucy, gülüp genç adama hayran hayran bakarak piyanoya doğru gitti. Maggie ise, şarkının ruhuna ve şarkıcıya duyduğu karşı koyma isteğine rağmen, görünmeyen etkinin tesirine kapılarak sarsıldı. Şimdi kızı kendisinden çok güçlü bir dalga almış sürüklüyordu.

Fakat büyük bir öfkeyle hislerini belli etmemeye karar vererek işini yaptı. Azimle dikiş dikmeye başladı. Ters yerleri dikiyor, iğneyi parmaklarına batırıyordu. Üç ses bir arada. 'Yola çıkalım'ı söylemeye başlayıncaya kadar da başını kaldırıp etrafla ilgilenmedi.

Korkarım Maggie, bu küstah, meydan okuyan Stephen'ın kendisiyle ne kadar ilgilendiğini bilseydi, gizli, derin bir memnunluk da duyacaktı. Genç adam, Maggie'ye bariz bir kayıtsızlıkla davranma kararından çabucak vazgeçmişti. Şimdi kızın kendisiyle ilgilendiğini belirtecek ufak bir işareti öfkeyle bekliyordu. Maggie'yle bir iki kelime fısıldaşmalı veya usulca bakışmalıydılar. Stephen aradığı fırsatı kısa bir zaman sonra da buldu. Şimdi *Fırtına*'nın müziğine geçmişlerdi. Ayağını tabureye dayamak isteyen Maggie kalkmış odanın öbür tarafına doğru gidiyordu. Oradaki tabureyi alacaktı. O sırada şarkı söyleyemeyen ve kızın yaptığı bütün hareketlerin de farkında olan Stephen Maggie'nin ne istediğini sezerek hemen yardıma koştu. Genç kıza yalvarırcasına bakarak tabureyi aldı. Artık Maggie'nin de ona minnetle bakmaması imkânsızdı... Hele kendinden çok emin birinin, daha doğrusu eskiden öyleyken birdenbire burnu kırılan ve size endişeyle bakan birinin, hâlâ yanınızda beklemesi, size doğru eğilerek orada pencereyle şömine arasında cereyan olup olmadığını sorması, dikiş masanızı bir tarafa taşımak için izin istemesi dayanılacak şeylerden değildi. Bütün bu hareketler, bir genç kızın gözlerinde hemen, kendi kendisine ihanet eden bir şefkatin belirmesine sebep olurdu. Bilhassa bu kız, çocukluğunda hayat derslerini pek önemsiz bir dilde öğrenmiş olduğu için... Maggie için bütün bunlar, alelâde, günlük şeyler değil, hayatının yeni unsurlarıydı. Bunlar kızın henüz tatmin edilmemiş olan o hayranlık uyandırma arzusunu büsbütün canlandırıyordu. Maggie o müşfik ve endişeli sesi duyunca ister istemez kendisine doğru eğilmiş olan genç adama baktı. Usulca, "Hayır, teşekkür ederim," dedi. Bu bakışmanın ikisine de bir akşam önce olduğu gibi pek nefis gelmesini engelleyecek hiçbir şey de yoktu.

Stephen'ınki görünüşte alelâde, kibarca bir hareketti, ancak iki dakika sürmüştü. Şarkı söylemeye dalmış olan Lucy de du-

rumun farkında değildi. Fakat Philip'in en önemsiz olayı bile kesin bir delil olarak kabul edecek o vuzuhsuz endişelerle dolu kafası için bu olay ıstırap verici anlamlarla doluydu. Stephen'ın bu ani heyecan ve hevesi, Maggie'nin yüzünün değişmesi ve genç adamın çehresindeki ifadeyi aksettirmesi... Bütün bunlar biraz önceki o aşırı heyecanlı kayıtsızlıkla öyle büyük bir tezat teşkil ediyordu ki. Tekrar şarkı söylemeye başlayan Stephen'ın odayı dolduran sesi, tıpkı birbirine vuran demir levhaların gürültüsü gibi Philip'in hassas sinirlerini geriyordu. Bu yüzden Philip de piyanoyu büyük bir ahenksizlikle haykırtmak arzusu duyuyordu.

Aslında Stephen'la Maggie'nin birbirlerine karşı fevkalâde hisler beslediklerinden şüphelenmesi için ortada kesin, sözle ifade edilebilecek bir sebep de yoktu. Mantığı da böyle söylüyordu Philip'e. Onun için genç adam bir an önce evine gitmeyi, bu yanlış hayalleri soğukkanlılıkla inceleyerek kendi kendisini bunların hükümsüz olduğuna ikna etmeyi istiyordu. Fakat ayrıca Stephen gidinceye kadar Lucy'lerde kalmayı da arzu ediyordu. Stephen Maggie'nin yanındayken o da daima orada bulunmalıydı. Zavallı Philip'e, Maggie'ye yaklaşan erkeğin ona âşık olması normal, daha da ötesi, kaçınılmaz bir şeymiş gibi geliyordu! Maggie'nin aklı çelindiği ve kız Stephen Guest'e âşık olduğu takdirde hiçbir zaman mutluluğa erişemeyecekti. İşte bu düşünce Philip'e Maggie'ye karşı duyduğu aşkı Stephen'ınkinin yanında küçümsenmeyecek bir şey gibi görme cesaretini verdi. Bu kulaklarını sağır eden iç mücadelenin etkisiyle piyanoyu falsolu bir şekilde çalmaya başlamıştı. Lucy ona hayretle bakıyordu. Mrs. Tulliver, onları yemeğe çağırmak için içeri girince, Philip de bunu müziği kesmek için bir bahane saydı.

Yemek salonuna girdikleri zaman, Mr. Deane, "Ah, Mr. Philip," dedi. "Sizi uzun zamandan beri görmedim. Zannedersem

babanız evde değil? Geçen gün kendisini görmek için bürosuna gittim. Bana kasabada olmadığını söylediler."

Philip, "Babam iş için birkaç günlüğüne Mudport'a gitmişti," diye cevap verdi. "Fakat artık döndü."

"Her zamanki gibi çiftçilikle ilgileniyor değil mi? Bu onun için iyi bir eğlence..."

Philip, Mr. Deane'in babasının işlerine karşı birdenbire böyle ani bir ilgi duymasına hayret etmişti. "Sanırım..."

Mr. Deane, "Şey," dedi. "Onun nehrin hem bu hem de karşı kıyısında arazisi var değil mi?"

"Evet, var."

Mr. Deane, güvercin güvercini dağıtırken sözlerine devam etti. "Herhalde çiftçiliği bir hayli güç buluyor. Onun için pahalı bir eğlence bu. Ben hiçbir zaman kendime oyalanacak bir konu bulmadım. Kendimi bu arzuya kaptırmadım. Eğlencelerin en kötüsü de insanın kendisine para getireceğini sandığı konulardır."

Lucy, babasının Mr. Wakem'ın para harcamasını böyle sebepsiz yere tenkit etmesi yüzünden biraz endişelendi. Fakat bu eleştiri orada sona erdi. Mr. Deane, yemekte kendisinden hiç beklenmeyen bir şekilde sessizleşip derin düşüncelere daldı. Lucy, babasının hareketlerini yakından izlemeye alışmıştı. Ayrıca Wakem'larla ilgili her şeye karşı ayrı bir alâka da duyuyordu. Üstelik bu son zamanlarda bazı sebeplerden dolayı iyice de kuvvetlenmişti. Kız, bu yüzden babasının o soruları neden sorduğunu fena halde merak etti. Hele adamın o suallerden sonra sessizleşmesi Lucy'nin babasının özel bir maksatla Philip'i sorguya çektiğinden şüphelenmesine sebep oldu.

Bu yüzden, babasına belirli bir şey söylemek veya ondan bir talepte bulunmak istediği zaman başvurduğu plânı tatbik etti. Yemekten sonra Tulliver teyzesini bir bahaneyle odadan çıkar-

dıktan sonra, gidip babasının dizinin dibindeki küçük tabureye oturdu. Mr. Deane böyle anlarda hayatta meziyetleri sayesinde elde ettiği dakikaların en tatlılarını yaşadığını düşünürdü. Saçlarının enfiye içinde kalmasından hoşlanmayan Lucy onun kutusuna el koyduğu zaman bile adamın bu keyfi azalmazdı.

Lucy, tabureyi babasına yaklaştırır ve adamın enfiye kutusunu kavramış olan iri parmaklarını açarken, "Hemen gidip yatmak niyetinde değilsin sanırım, baba?" dedi.

Mr. Deane, sürahide duran ve yine hayatta meziyetleri sayesinde elde ettiği içkiye bir göz attı. "Henüz değilim..." Kızının çukur çenesini sevgiyle çimdikleyerek ilâve etti. "Sen ne istiyorsun bakalım? Kermes için benden birkaç altın daha sızdıracaksın değil mi?"

"Hayır, hayır. Buğun öyle aşağılık maksatlarım yok. Senden bir şey koparmak değil, sadece seninle biraz konuşmak istiyorum. Philip Wakem'a babasının çiftçiliği hakkındaki o soruları neden sorduğunu öğrenmek istiyorum, babacığım. Bu biraz acayibime gitti. Çünkü sen Philip'e babasından hemen hiç bahsetmezdin. Mr. Wakem'ın eğlencesi yüzünden para kaybetmesi neden seni bu kadar ilgilendiriyor?"

Mr. Deane, kızının o esrara burnunu sokmasını istemiyormuş gibi bir tavırla elini salladı. "Bu, işle ilgili bir mesele..."

"Fakat babacığım sen daima Mr. Wakem'ın Philip'i bir kız gibi yetiştirdiğini söylerdin. Ondan iş hakkında bilgi alabileceğin nereden aklına geldi? O ani soruların herkesi şaşırttı. Philip'in bunları tuhaf bulduğu da belliydi."

Mr. Deane, hareketlerini haklı çıkarmak için, "Saçmalama, yavrum," dedi. Adam hayatta yükselirken toplum kurallarına uygun bir şekilde davranmaya da daima dikkat etmişti. "Wakem'ın nehrin karşı kıyısındaki çiftliğiyle değirmeninin eskisi gibi kâr getirmediğini duyduk. Şu Tulliver eniştenin değirmeni olan

Dorlcote'un. Arkadaşın Philip'in ağzından babasının çiftçilikten bıktığına dair bir lâf alıp alamayacağımı anlamaya çalışıyordum."

Lucy, heyecanla bağırdı. "Neden? Eğer Wakem değirmeni satarsa sen orayı alır mısın? Bana her şeyi anlat... Bak, bana meseleyi iyice açıklarsan sana enfiye kutunu geri veririm. Çünkü Maggie, hepsinin de Tom'un günün birinde değirmeni geri almasını çok istediklerini söyledi. Babasının ölürken söylediği sözlerden biri de buymuş. O Tom'un değirmeni geri almasını istemiş."

Mr. Deane, kendisine geri verilen enfiye kutusundan hemen faydalandı. "Sus bakalım, küçük kedi. Sakın bundan kimseye bahsedeyim, deme. Anlıyor musun? Değirmeni geri almaları veya birinin bunu Wakem'dan koparması ihtimali pek az. Hele adam değirmeni tekrar Tulliver'lara verme maksadıyla istediğimizi anlarsa, o zaman Dorlcote'u satmaya hiçbir zaman yanaşmaz. Olanlardan sonra da bunu normal karşılamak lâzım tabiî. Avukat, önceleri Tulliver'a karşı gayet iyi davrandı. Fakat herhalde hiç kimse kendisini kırbaçla döven bir adama mükâfat vermeye kalkmaz."

Lucy, ciddi fakat şirin bir tavırla, "Babacığım," diye mırıldandı. "Bana güveniyor musun? Sana bazı şeyler anlatacağım. Fakat bana bunların sebeplerini sormamalısın. Ama sebepler gerçekten önemli. Ayrıca ben ihtiyatlı bir insanımdır. Çok çok ihtiyatlıyımdır."

"Anlat bakalım."

"Ben şuna inanıyorum, babacığım. Eğer durumu Philip'e açmama izin verirsen, ona değirmeni satın almak istediğini ve bunun sebeplerini, yani kuzenlerimin babalarının son arzusunu yerine getirmek için Dorlcote'a sahip olmak istediklerini anlatmama müsaade edersen, o bu işin olması için bize muhakkak yardım eder. Philip'in işimizi kolaylaştırmak isteyeceğinden eminim."

Dr. Deane'in yüzünde şaşkınlık dolu bir ifade belirmişti. "Bunun nasıl olacağını anlıyamadım, yavrum. Philip bu işle neden ilgilensin?" Sonra birdenbire keskin bakışlarla kızını süzdü. "Yoksa zavallı gencin sana âşık olduğunu ve ona her istediğini yaptırabileceğini mi düşünüyorsun?" Mr. Deane, kızının kimi sevdiğinden emindi tabiî.

"Hayır, baba. Philip bana âşık değil. O beni, benim onu sevdiğim kadar bile sevmez. Fakat onun bize yardım edeceğine inanmam için bazı sebepler var. Bana bunları sorma. Eğer tahmin edersen de sakın bana bunlardan bahsetme. Sadece bana uygun şekilde hareket etmem için izin ver."

Lucy, tabureden kalkarak babasının kucağına oturmuş, bu son isteğini açıklarken de adamı öpmüştü.

Adam, büyük bir memnunlukla kızına baktı. "İşleri karıştırmayacağından emin misin?"

"Tabiî eminim, babacığım. Çok akıllıyım. Sonra senden o iş bitiricilik kabiliyetini de almışım. Geçen gün sana masraf defterimi gösterdiğim zaman bunu çok beğenmedin mi?"

"İyi ya... O delikanlı sırrımızı saklayabilirse mesele yok. Bunun bize bir zararı olmaz. Doğrusunu istersen, değirmeni başka şekilde ele geçirmemiz de pek kabil olmayacak. Haydi artık, bırak da gidip yatayım..."

8

Wakem'ın yeni bir yönü

Lucy'yle babasının dinlediğiniz bu konuşmalardan sonra daha üç gün geçmeden genç kız Philip'le gizlice görüşme fırsatı buldu. Maggie o gün Glegg teyzesine gitmişti. Philip, Lucy'nin o konuşma sırasında söylediklerini bir gün bir gece huzursuzluk ve ıstırapla düşündü durdu. Nihayet kendisine kesinlikle bir yol çizdi. Genç adam artık Maggie bakımından durumunu değiştirme ve aralarındaki engellerden hiç olmazsa birini kaldırma imkânı olduğunu düşünüyordu. Philip, satranca merak saran bir oyuncunun o ilk günlerde gösterdiği ateşli heves ve şevki, dikkatle bütün hareketlerini inceden inceye hesapladı. Plânını yaptı. Bir taktikçi olarak gösterdiği bu yeni deha kendisini bile şaşırttı. Plânı iyice hesaplanmış olmasına rağmen bir hayli de cüretkârcaydı. Babasının gazete okumaktan daha önemli bir işi olmadığı bir anı kollayarak gidip adamın arkasında durdu. Elini onun omuzuna dayadı.

"Baba, yukarı hücreme gelip, yeni resimlerime bakar mısın? Onları sıraya dizdim artık."

Wakem, gazetesini bırakırken şefkatle oğluna baktı. "Eklemlerim öyle katılaşmaya başladı ki, Phil, senin merdivenleri tırmanmak bana çok güç geliyor. Ama neyse... Haydi çıkalım..."

Wakem, resim atölyesine her girişinde yaptığı gibi önce, "Burası senin için uygun bir yer, değil mi Phil?" dedi. "Tavandan içeri bol bol ışık giriyor." Avukat hem kendisine, hem de oğluna bu yeri o babaca sevgi ve hoş görürlüğünün temin ettiğini hatırlatmaktan çok hoşlanırdı. İyi bir babaydı. Karısı Emily mezarından çıksaydı bu bakımdan kendisinde hiçbir kusur bulamazdı.

"Haydi, haydi..." Wakem, gözlüklerini burnunun üzerine yerleştirdi. Hem resimleri seyretmek hem de dinlenebilmek için bir koltuğa oturdu. "Doğrusu bu fevkalâde bir sergi sayılır. Doğusu tablolarının o Londra'lı ressam kadar iyi sayılamamasına aklım ermiyor. O adamın adı neydi? Hani Leyburn onun resimleri için bir hayli para vermişti?"

Philip, başını sallayarak güldü. Resim taburesine oturmuş, eline de kara kalemini almıştı. İçin için titrediğini unutabilmek için bununla sert çizgiler çiziyordu. Babasının yerinden kalkarak odada dolaşışını seyretti. Adam, yumuşak başlılıkla her tablonun önünde uzun uzun duruyordu. Bunun sebebi manzaralara karşı duyduğu gerçek sevgi de değildi. Sonunda avukat üzerine iki resim konmuş olan bir sehpaya geldi. Bu resimlerden biri diğerinden çok büyüktü. Küçük olan ise deri bir mahfaza içine konmuştu. Wakem, durakladı.

Manzaradan birdenbire portrelere geçilmesi Wakem'ı şaşırtmıştı. "Allah Allah! Bu da nesi? Senin figürlerden vazgeçtiğini sanıyordum. Bu portrelerdeki kızlar kim?"

Philip, sakin bir tavırla hemen cevap verdi, "İkisi de aynı insan... Değişik yaşlarda yapılmış portreler bunlar."

Wakem sert bir sesle, "Kim o?" diye sordu. Gözlerini gitgide artan bir şüpheyle büyük portreye dikmişti.

"Miss Tulliver.... Ben ağabeysiyle Lorton'daki okulda okurken kendisi o küçük resimdeki gibiydi... Avrupa'dan döndüğüm zaman ise büyük portredeki hali almıştı. Hoş o resim de kendisine pek benzemiyor ya."

Wakem, öfkeyle döndü. Yüzü kızarmıştı. Kurdeleyle bağlı gözlüğünün burnundan düşmesine de aldırmadı. Bir an yüzünde vahşice bir ifadeyle oğluna baktı. Sanki kendisine meydan okuyan bu zayıf yaratığı bir vuruşta tabureden düşürmeye hazırdı. Fakat sonra kendisini tekrar koltuğa atarak, ellerini pantalonunun ceplerine soktu. Ama hâlâ öfkeyle oğluna bakıyordu. Philip bu bakışa karşılık vermedi. Genç adam gözlerini kaleminin ucuna dikmişti.

Nihayet Wakem, "Yani sen Avrupa'dan döneli beri o kızla arkadaşlık mı ediyorsun?" dedi. Şiddete başvurmamız, karşımızdakine yumruklar indirmemiz yasak olduğu zaman öfke bizi boş yere kelimeler ve ses tonumuzla karşımızdakini cezalandırmaya zorlar. Şimdi avukat da aynı hissin etkisi altında konuşuyordu.

"Evet. Babasının ölümünden önce bir yıl kadar onu sık sık gördüm. Maggie'yle çoğu zaman Dorlcote Değirmeni'nin yanındaki korulukta –Kızıl Koru'da– buluşuyorduk. Onu çok seviyorum. Maggie'den başka bir kadını sevmem imkânsız. Maggie'ye o daha küçük bir kızken bağlandım."

"Devam et! Bu arada onunla sık sık mektuplaştın da tabiî."

"Hayır. Maggie'ye kendisini sevdiğimi ayrılmadan biraz önce söyledim. O ağabeysine beni bir daha göremeyeceğine ve mektup yazmayacağına dair yemin etti. Onun beni sevdiğinden, benimle evlenmek isteyeceğinden pek emin değilim. Fakat benimle evlenmeye razı olursa, beni gerçekten seviyorsa, onu alacağım."

Wakem, bembeyaz kesildi. "Her şeyini hoş görmemin, her istediğini yapmamın karşılığı mı bu?" Avukat, Philip'in sakin bir tavırla meydan okuması ve gayesinden hiçbir zaman vazgeçme-

yeceğini kesinlikle belirtmesi yüzünden kendini âciz hissetmeye başlamıştı. Bu yüzden de öfkeyle titriyordu.

Philip, ilk defa başını kaldırarak ona baktı. "Hayır, baba. Bunu bir karşılık saymıyorum. Benim için müşfik ve müsamahalı bir babaydın. Fakat ben daima senin bana kötü talihimin izin verdiği ölçüde mutluluk verebilmek için müşfik bir istek duyduğuna inandım. Bunu bir borç saydığını sanmıyordum. Hiçbir zaman paylaşmadığım bazı hislerinin tatmini için tek mutluluk fırsatını kaçırmamı, kendimi feda etmemi isteyeceğin aklıma bile gelmedi."

Wakem, acı acı, "Bu durumda iyi bir evlât babasının hislerini paylaşırdı," diye cevap verdi. "Kızın babası cahil, kuduz bir köpekti. Az kalsın beni de öldürüyordu. Bunu bütün kasaba biliyor. Ağabeysi de aynı derecede küstah. Ama o daha soğukkanlı. Tom Tulliver'ın kız kardeşini seni görmekten men ettiğini söyledin. Eğer dikkatli olmazsan o bütün kemiklerini kırarak, seni özlediğin o büyük mutluluğa da kavuşturur. Fakat karar vermiş olduğun anlaşılıyor. Herhalde olacakları da hesapladın. Tabiî, bana bağlı değilsin. İstersen bu kızla yarın evlenebilirsin. Yirmi beş yaşındasın. Sen kendi yoluna gidebilirsin, ben de kendi yoluma. Artık birbirimizle bir ilişkimiz olması şart değil." Wakem, ayağa kalkarak kapıya gitti. Fakat bir şey onun dışarı çıkmasına engel oldu. Onun yerine adam odada bir aşağı bir yukarı dolaşmaya başladı. Philip, neden sonra cevap verdi, fakat konuşmaya başladığı zaman sesinde her zamankinden daha etkili bir sakinlik ve berraklık vardı.

"Hayır, Miss Tulliver beni kabul etse bile onunla yine de evlenemem. Çünkü ona bakacak, onu geçindirecek param yok. Bana hiçbir meslek öğretilmedi. Maggie'ye sakatlığımla birlikte yoksulluğumu da paylaşmasını teklif edemem."

Wakem, yine acı acı, "Ah," diye mırıldandı. "Demek benden ayrılmayı istememem için yine de bir sebep var." Fakat Philip'in

son sözleri ani bir acı duymasına, yirmi beş yıldan beri artık bir alışkanlık halini alan o hislerinin canlanmasına sebep olmuştu. Kendisini tekrar koltuğa bıraktı.

Philip, içini çekti. "Bütün bunları bekliyordum. Babalarla oğullarının arasında böyle şeyler olduğunu biliyordum. Eğer benim yaşımdaki diğer erkekler gibi olsaydım, öfkeli sözlerine daha da hiddetlileriyle cevap verirdim. Seninle ayrılırdık. Ben sevdiğim kadınla evlenir ve diğer erkekler kadar mutlu olma fırsatını elime geçirirdim... Eğer benim için yaptığın fedakârlıkların tek sebebini bir anda ortadan kaldırmak seni memnun edecekse, bu konuda diğer babalardan daha üstün durumdasın. Benim için hayatı yaşamaya değer hale sokacak olan o tek şeyi elimden kolaylıkla alabilirsin."

Philip, sustu. Fakat babasının da sesi çıkmıyordu.

"Bunun, ancak göçebe vahşi kabilelere yakışacak gülünç bir kini tatminden başka sana ne gibi zevkler vereceğini sen benden daha iyi bilirsin."

Wakem, haykırdı. "Gülünç bir kin mi? Ne demek istiyorsun? Bir adam, bir köpek tarafından kırbaçlanacak ve buna karşılık onu sevgiyle bağrına mı basacak? Ondan başka adamın o soğuk, gururlu, dilenci oğlu var. İşleri hallederken bana söylediği o bir tek sözü ömrümün sonuna kadar unutmayacağım. Onu bir kurşunda devirmek hakikaten zevkli bir şey olurdu. Tabiî, kurşuna verilecek paraya değseydi."

Philip, malûm sebeplerden dolayı babasının Tom hakkındaki bu hislerini paylaşıyordu. "Ben onlara karşı duyduğun öfkeyi kasdetmiyorum. Fakat intikam arzusu da bunu beslemene değmeyecek kadar aşağılık bir histir. Ben düşmanlığını âciz bir kıza da yöneltmiş olmanı kasdediyordum. O ailesinin dar kafalılığını ve önyargılarını paylaşmayacak kadar iyi yürekli ve mantıklı bir insan. O aile kavgalarına da hiçbir zaman katılmadı."

"Bu o kadar önemli mi? Biz bir kadının ne yaptığını değil, onun kimlerden olduğunu sorarız. İhtiyar Tulliver'ın kızıyla evlenmeyi düşünmen aslında senin için bir zül."

Konuşmalarının başından beri Philip ilk defa soğukkanlılığını biraz kaybetti ve öfkeyle kızardı.

"Miss Tulliver, ancak gülünç ve bayağı kimselerin sadece burjuva tabakasına ait olduğunu sandıkları her şeye sahip." Sözleri acı ve kırıcıydı. "O son derecede kibar bir insan. Arkadaşları da –kimler olurlarsa olsunlar–, dürüstlüklerine ve şereflerine dil uzatılmayacak insanlar. Bu yüzden de herkesten saygı görüyorlar. Yanılmıyorsam bütün St. Ogg's Maggie Tulliver'ın benden üstün olduğunu söyleyecek..."

Wakem, oğluna müthiş bir soru sormak istermiş gibi bir göz attı. Fakat Philip ona bakmıyordu. Genç adam, sanki son sözlerini iyice izah etmek istiyormuş gibi birkaç dakika sonra pişmanlıkla konuşmasına devam etti.

"St. Ogg's'da herkes onun gibi güzel bir kızın benim gibi acınacak bir yaratıkla evlenerek kendisini ziyan edeceğini söyleyecek. Bunun aksini iddia edecek bir tek kişi bile bulamayacaksın!"

"Ne münasebet!" Wakem, öfke ve gururla ayağa fırlarken her şeyi unutmuştu. Bu hiddetine hem babaca hisleri, hem de azameti sebep olmuştu. "Bilâkis, bu kız için fevkalâde bir evlenme olur. Eğer bir kız bir erkeğe hakikaten âşıksa onun geçirdiği bir kaza sonunda sakat kalmasına da aldırmaz."

Philip, "Fakat kızlar bu şartlar altında insana kolay kolay âşık olamazlar," diye cevap verdi.

Wakem, eski üstünlüğünü sağlayabilmek için oldukça hain bir tavırla, "Madem kız seni sevmiyor," dedi. "O halde boş yere bana ondan bahsetmek zahmetine katlandın. Bu bahsi açmasaydın, beni de olmayacak bir evliliği reddetme külfetine de sokmamış olurdun."

Wakem, öfkeyle kapıya gitti. Tekrar etrafına bakınmadan hızla dışarı çıkarak, kapıyı da arkasından vurdu.

Philip, umutsuz değildi. Aralarında geçenlerin sonunda babasını etkileyeceğini düşünüyordu. Fakat bu sahne, bir kadın kadar hassas olan gencin sinirlerini iyice bozmuştu. Yemek için aşağıya inmemeye karar verdi. O gün babasıyla tekrar karşılaşmaya dayanamayacaktı. Wakem, evde arkadaşları olduğu zaman akşamları sokağa çıkmak âdetindeydi. Hatta bazen erkenden, yedi buçukta evden ayrıldığı bile olurdu. Akşam yaklaştığı için, Philip odasını kitleyerek uzun bir gezintiye çıktı. Eve ancak babası oradan ayrıldıktan sonra dönmek niyetindeydi. Philip bir kayığa binerek o pek sevdiği köylerden birine gitti. Yemeğini orada yedi. Dönme zamanı gelinceye kadar köyde bir hayli oyalandı. O zamana kadar babasıyla hiç kavga etmemişti. Şimdi hissettiği korku kendisini hasta edecek kadar güçlüydü. Henüz başlayan bu mücadele haftalarca devam edebilirdi. O arada neler olmazdı kim bilir? Philip, ister istemez sorduğu bu soruyu cevaplandırmaktan kendi kendisini alıkoydu. Fakat tekrar Maggie'nin kabul edilmiş, açıklanmış sevgilisi durumuna geldiği takdirde o zaman bu belirsiz korkulara da yer kalmayacaktı. Philip, tekrar atelyesine çıkarak, kendisini yorgun yorgun bir koltuğa bıraktı. Dalgın dalgın etrafa dizmiş olduğu su ve kaya resimlerine bakarken birdenbire uykuya daldı. Rüyasında Maggie pırıltılı, yeşil, ağır bir çağlayandan aşağıya doğru kayıyor, kendisi ise âciz bir tavırla ona bakıyordu. Kendisine korkunç, ani bir şangırtı gibi gelen bir gürültüyle uyandı.

Kapının açılmasından çıkan sesti bu. Philip ancak birkaç dakika kestirmiş olduğunu anladı. Çünkü gün ışığında belirli bir değişiklik olmamıştı, İçeri babası girmişti. Philip, onun koltuğa oturması için kalkmaya davranırken adam elini kaldırdı.

"Otur, otur. Ben odada dolaşacağım..."

Wakem, odada bir iki defa hızla gidip geldi. Sonra da ellerini cebine sokarak Philip'in karşısına dikildi. Sanki akşamüzeri yaptıkları konuşma hiç kesilmemiş gibi, "Fakat bu kızın seni sevdiği anlaşılıyor, Phil," dedi. "Yoksa seninle o şekilde buluşmazdı."

Philip'in kalbi hızla çarpıyordu. Bir parıltıya benzeyen geçici bir pembelik bir an yüzünü renklendirdi. Genç adam, hemen cevap vermekte güçlük çekti.

"Maggie Tulliver küçük bir kızken, King's Lorton'da okuduğum o günlerde beni çok severdi. Çünkü ağabeysi ayağından yaralandığı zaman onun yanında uzun uzun otururdum. Maggie, bunu hiçbir zaman unutmadı ve beni daima eski bir arkadaş olarak düşündü. Tekrar karşılaştığımız zaman bana bir sevgili gözüyle de bakmıyordu."

Wakem, tekrar dolaşmaya başlamıştı. "Fakat sonunda ona aşkını açıkladın. Kız o zaman ne söyledi?"

"O vakit, o da beni sevdiğini itiraf etti."

"Allah kahretsin! Başka ne istiyorsun? Bu kız havai bir şey mi?"

Philip, tereddütle, "Maggie o zaman çok gençti," diye mırıldandı. "Korkarım ne hissettiğini kendisi de pek iyi bilmiyordu. O uzun ayrılık ve sonunda olayların bizi muhakkak birbirimizden uzaklaştıracağı fikri belki onun hislerinin değişmesine sebep oldu."

"Fakat o kasabada artık. Kendisini kilisede gördüm. Döndükten sonra kızla hiç konuşmadın mı?"

"Evet, Mr. Deane'in evinde konuştum. Fakat birkaç sebep yüzünden ona eskiden yaptığım teklifi tekrarlayamadım. Eğer sen bu evliliğe razı olduğunu söylersen, eğer Maggie'yi gelinin olarak düşünmeyi kabul edersen, onunla aramızdaki engellerden biri böylece ortadan kalkmış olur."

Maggie'nin portresinin önünde durmuş olan Wakem bir müddet sesini çıkarmadı.

Nihayet, "Fakat o aslında annen gibi bir kadın değil, Phil," diye mırıldandı. "Kızı kilisede gördüm. Resimdekinden çok daha hoş. Gözlerinin ve vücudunun fevkalâde güzel olduğunu farkettim. Fakat o tehlikeli, kolay idare edilemeyecek bir kadın sanırım. Öyle değil mi?"

"Maggie, çok müşfik ve iyidir. Gayet sade bir kızdır. Diğer kadınlar gibi yapmacıklı tavırlar takınmaktan, küçük hilelere başvurmaktan hoşlanmaz."

"Ah..." Wakem dönerek oğluna baktı. "Fakat annenin daha müşfik bir hali vardı. O da senin gibi kumral saçlı, gri gözlüydü. Onu pek iyi hatırlamıyorsun. Ne yazık ki onun bende hiç resmi yok."

"O halde aynı mutluluğa, –benim hayatımı da tatlılaştıracak olan o mutluluğa– sonunda kavuşacağım için benim adıma memnun olman lâzım gelmez mi, baba? Yirmi sekiz yıl önce annemle evlendiğin zaman ona sıkıca bağlanmışsın. Artık senin için bundan daha sağlam bir bağ olamaz. Üstelik o günden beri bu bağı daha da güçlü bir hale sokuyorsun."

Wakem, elini oğluna uzattı. "Ah, Phil. Beni altetmesini bilen tek insan sensin. Kabilse hiçbir zaman birbirimizden ayrılmayalım. Şimdi, ben ne yapacağım? Aşağıya gel de bunu bana anlat. Gidip o siyah gözlü güzeli mi göreceğim?"

Aralarındaki engel bu şekilde ortadan kalkınca Philip de babasıyla bütün Tulliver ailesiyle olan münasebetlerini rahatça konuştu. Ona ailenin değirmeni ve araziyi tekrar alma isteklerinden, ilk adım olarak bunların Guest şirketine devredilmesinden bahsetti. Artık genç adam heyecanla, babasını ikna edecek şekilde konuşabiliyordu. Wakem ise tahmin ettiğinden daha büyük bir istekle onun dileklerine boyun eğmekteydi.

Nihayet âdeta öfkeli bir teslimiyetle, "Değirmene aldırdığım yok," dedi. "Allah kahretsin! Dorlcote Değirmeni yüzünden

son zamanlarda bir hayli sıkıldım zaten. Bana, oraya yaptığım ilâvelerin parasını versinler yeter. Fakat benden bir tek şeyi isteme Phil. Genç Tulliver'la doğrudan doğruya alışveriş yapamam. Eğer kız kardeşi uğruna ona dayanmaya razıysan, buna bir diyeceğim yok. Fakat hiçbir kuvvet beni Tom Tulliver'la dostluk etmeye zorlayamaz."

Philip'in ertesi günü nasıl hislerle Mr. Deane'e gittiğini ve ona Mr. Wakem'ın pazarlığa hazır olduğunu söylediğini tahmin işini size bırakıyorum. Lucy'nin babasına iş konusundaki kabiliyetini bu şekilde ispat edip etmediğini sorarken takındığı o şirin, zafer dolu tavırları da siz gözlerinizin önünde canlandırabilirsiniz. Mr. Deane, bir hayli şaşırdı tabiî ve gençlerin arasında 'bir şeyler' olduğundan da şüphelendi. Bu konuda eline bir ipucu geçtiği takdirde çok da memnun olacaktı. Fakat aslında Mr. Deane gibi adamlar için, gençler arasında olanlar, iş hayatı bakımından, kuşlarla kelebekler arasında olanlar kadar önemsizdi. Tabiî bunların para meselelerine kötü bir biçimde etki ettiği ispat edilirse durum değişirdi, o da başka. Ama bu meselede gençlerin çevirdikleri işlerin iyi etkisi olduğu anlaşılıyordu.

9

Fraklı hayırseverler

Maggie'nin, St. Ogg's sosyetesinin sevilen, hayranlık duyulan üyelerinden biri olduğu, Kermes günü büsbütün ortaya çıktığı. Pullet teyzenin gardrobunun derinliklerinden çıktığı anlaşılan bol etekli, yumuşak, beyaz müslinden bir elbise giymiş olan genç kız, etrafındaki daha süslü ve alışılmış tipteki kadınlardan daha fazla dikkati çekiyordu. Galiba hem güzel, hem sade bir kimseyle karşılaşıncaya kadar toplum hayatında takındığımız hal ve tavırların ne kadar yapmacıklı olduğunu farkedemiyoruz. Nedense güzellik olmadığı zaman da sadeliği 'biçimsizlik ve acemilik,' diye damgalıyoruz. Stephen'ın kız kardeşleri çok iyi yetiştirilmiş oldukları için onların, gösteriş düşkünü bir bayağılığın işareti olan yapmacıklı bir sesle konuşmak, yüzlerini ekşitmek gibi kusurları yoktu. Fakat tezgâhları Maggie'ninkinin yanında olduğu için bu gün Miss Guest'in çenesini pek fazla yukarı kaldırdığı, Miss Laura'nın ise etrafı etkilemek için durmadan konuşup kımıldandığı daha açıkça görülüyordu.

St. Ogg's ve civarının en şık kimseleri Kermes'telerdi. Kanatlı kapıları ardına kadar açılmış olan, ta yukarıdan süzülen ışığın

aşağıdaki renkli eşyaları aydınlattığı bu güzel eski konağı görmek için daha uzaklardan gelmeye değerdi. İlgi çekici bir yerdi burası. Duvarlar çizgi çizgi boyanmıştı. Tabiî boyaların rengi iyice uçmuştu artık. Şurada burada aile armasını süsleyen kirpi dikenli, uzun burunlu bir hayvan resmi vardı. Bir zamanlar bu konağın efendisi olan asil derebeylerinin çok değer verdiği bir armaydı bu. Dipteki duvarın yukarısına açılmış olan kemerin önünde meşeden yapılmış bir orkestra yeri bulunuyor, bunun arkasında da bir salon uzanıyordu. Büfeler buraya kurulmuş, aralarına da ser çiçekleri yerleştirilmişti. Etrafta dolaşmaktan hoşlanan, fakat zaman zaman aşağıdaki kalabalıktan kurtularak manzarayı daha geniş bir açıdan seyretmek isteyen erkekler için bulunmaz bir yerdi burası. Gerçekten bu eski bina, hayranlık uyandıran modern bir amaca öyle dikkati çekecek kadar uyuyordu ki, içeri girenler muhakkak bundan birkaç kere bahsediyorlardı. Hayırseverliği şık bir hale sokan, kendi beğenmişlik yoluyla eksikleri tamamlayan o modern amaca göre bir yerdi burası. Orkestranın yukarısındaki kemerin yanında renkli camlı, çok köşeli taş cumba vardı. Eski konağa uymayan asırlık şeylerden biriydi bu. Lucy'nin tezgâhı bu cumbanın yakınındaydı. Mrs. Kenn'in adına satacağı büyük, süslü olmayan parçalar dolayısıyla genç kız o yeri seçmişti. Maggie, tezgâhın açık ucunda oturmak ve pek de anlayamadığı boncuk işli örtüler ve diğer süslü eşyalar yerine bunları satmak için yalvarmıştı. Fakat çok geçmeden sattığı eşyaların arasında bulunan ropdöşambırların büyük bir ilgi ve merak uyandırdığı ortaya çıktı. Erkekler iç sıkıcı bir merakla bunların astarlarının cinsini, diğer niteliklerini soruyor, üstelik ropdöşambırları üzerlerine giyerek denemeye de kalkıyorlardı. Bu yüzden Maggie'nin tezgâhı fazla dikkati çekmeye başladı. Satacak kendi eşyaları olan ve ropdöşambırları istemeyen hanımlar erkeklerin herhangi bir terzinin yapabileceği bu eşyaları tercih etmelerinin hiç de hoş bir

şey olmadığını hemen anlayıverdiler. Havailik ve zevksizlikti bu. Belki de Miss Tulliver'ın bu Kermes günü çok kişinin bu şekilde dikkatini çekmesi muhtelif hislerin uyanmasına sebep oldu ve bu kimseler genç kızın daha sonraki hareketlerini o duyguların şiddetli ve hata götürmeyen ışığında incelediler. Güzellikleri takdir edilmediği için bu hayırsever kadınların İlâhi kalpleri müthiş bir öfkeyle dolacak değildi tabiî. Fakat bir zamanlar fazla hayranlık duyulan kimselerin hataları, aradaki tezat dolayısıyla daha belirli bir hal alır. Ayrıca o gün Maggie'nin dikkati çekecek bir durumda olması, genç kızın bazı özelliklerinin de iyice ortaya çıkmasına neden oluyordu. Sonradan bunların da genç kızın hareketlerini gayet iyi izah ettiği düşünülecekti. Miss Tulliver'ın bakışları biraz fazla cüretliydi. Güzelliğinde de sözle tarif edilemeyecek bir bayağılık vardı. İşte bu yüzden bütün kadınlar onun kuzeni Miss Deane'in tırnağı bile olamayacağına karar verdiler. Zira St. Ogg's'daki hanımefendiler Mr. Stephen Guest'in kendilerine duyduğu o farazi hayranlıktan Lucy uğruna vazgeçmek niyetindeydiler.

Sevgili küçük Lucy'ye gelince... Değirmen yüzünden kazandığı o güzel zafer ve Maggie'yle Philip için yaptığı sevgi dolu plânlar genç kızın o gün çok neşelenmesine sebep olmuştu. Bu yüzden de Maggie'nin beğenildiğini fark edince sadece büyük bir memnunluk duydu. Evet, o gün kendisi de hakikaten pek hoştu. Stephen, o kalabalığın önünde kendisine büyük bir ilgi gösteriyordu. Genç kızın kendi elleriyle yaptığını gördüğü eşyaları büyük bir kıskançlıkla satın alıyor, erkekleri en kadınca eşyaları seçmeleri için kandırmaya çalışan Lucy'ye büyük bir neşeyle yardım ediyordu. Genç adam, şapkasını çıkararak Lucy'nin işlemiş olduğu kırmızı bir fesi giymişti. Fakat işin derinine inemeyen kimseler için bu Lucy'ye yapılan bir iltifattan çok bir züppelik işaretiydi.

Genç Torry, "Guest züppenin züppesi," dedi. "Ama o St. Ogg's'un en imtiyazlı genci. O herkesi önüne katıp sürüklüyor. Eğer başka biri aynı şeyi yapsaydı herkes onun pek gülünç olduğunu söylerdi."

Ve Stephen, Maggie'den hiçbir şey almadı. Sonunda Lucy dayanamayarak hafif fakat öfkeli bir sesle, "Bak," dedi, "Maggie'nin örgü eşyaları neredeyse bitecek. Sen daha hiçbir şey almadın. Meselâ o bilekleri sıcak tutmak için takılan yumuşacık şeyler, onları alıver bari."

Stephen, "Olmaz," diye cevap verdi. "O bileklikler bu sıcak günde karlı Kafkas dağlarını düşünerek üşümesini başaran, Hayalgücü kuvvetli kimseler için. Bildiğin gibi ben mantık tarafı çok kuvvetli olan bir insanım. Philip'e söyle de bileklikleri o alsın. Sahi, o neden gelmedi?"

"Gelmesi için rica ettim ama o kalabalık yerlerde bulunmaktan hiç hoşlanmıyor. Bana, diğerlerinin reddettiği işlemelerimin hepsini alacağını söyledi. Fakat sen de şimdi gidip Maggie'den bir şeyler satın almalısın."

"Hayır, hayır... Bak onun, bir müşterisi var. İhtiyar Wakem, Maggie'nin tezgâhına yaklaşıyor."

Lucy, endişeli bir ilgiyle Maggie'ye doğru baktı. O unutulmayacak acı günden sonra avukatla yapacağı o ilk konuşma sırasında kuzenini nasıl davranacağını anlamak istiyordu. Herhalde Maggie, Wakem'a karşı birbirine zıt birtakım hisler beslemekteydi. Fakat Lucy, Wakem'ın hemen satılan eşyalardan bahsetmek, onları satın alacakmış gibi bir tavır takınmak inceliğini gösterdiğini farkederek rahatladı. Avukat arada sırada şefkatle Maggie'ye gülümsüyor, kızın sarararak titremeye başladığını farketmiş gibi onu fazla konuşmaya zorlamıyordu.

Stephen usulca Lucy'ye sordu. "Neden Wakem kuzenine bilhassa yaranmaya çalışıyor? Yoksa bunun sebebi sadece yüksek

ruhlu ve iyilik sever oluşu mu? Sen bana bir aile kavgasından bahsetmiştin..."

Duyduğu memnunluktan dolayı biraz ihtiyatsızlaşan Lucy mânalı mânalı gülümsedi. "O aile kavgasının yakında ortadan kalkacağını umuyorum..."

Fakat Stephen bu sözleri duymamış gibiydi. Bazı kadın müşteriler Lucy'ye yaklaşınca o da ağır ağır Maggie'nin bulunduğu tarafa doğru yürüdü. Biraz uzakta durarak Wakem alışverişini bitirinceye kadar eşyaları inceledi.

Genç adam, Wakem'ın, "Oğlum da benimle birlikte geldi," dediğini duydu. "Fakat o binanın içinde bir yerde kayboldu. Bu hayırseverlik işlerini de bana bıraktı. Ona bu nezaketsizliğinden dolayı çatacağınızı umarım."

Maggie hiç konuşmadan avukatın gülümsemesine ve selâmına karşılık verdi. Wakem da döndü. Ancak o zaman Stephen'ı görerek genç adamı selâmladı. Stephen'ın hâlâ orada durduğunu farkeden Maggie ise sanki paraları saymaya dalmış gibi bir tavır takındı. Başını kaldıramıyordu. Stephen'ın o gün yalnız Lucy'yle ilgilenmesinden ve yanına gelmemesinden memnun olmuştu. Sabahleyin kayıtsız tavırlarla birbirlerini selâmlamışlardı. Her ikisi de eski başarısızlıklarına rağmen afyon arzusuna karşı koyan hastalar gibi birbirlerinden uzak durdukları, durabildikleri için kendi kendilerini tebrik etmişlerdi. Hatta o son birkaç gün içinde başarısızlığa uğradıkları takdirde buna göz yummaya da karar vermişlerdi. Ne olsa yakında dış olaylar onları birbirlerinden ayıracaktı. Onun için bazı ayrıntılarda kendi kendilerine hâkim olmalarına da lüzum yoktu.

Stephen, sanki bir kuvvet istememesine rağmen kendisini zorla sürüklüyormuş gibi adım adım ilerledi. Nihayet tezgâhın açık yanına erişti. Buraya asılmış olan perde kendisini yarı gizliyordu. Maggie hâlâ para saymaktaydı. Sonra genç kız birdenbire

kalın, müşfik bir sesin, "Çok mu yoruldunuz?" diye sorduğunu duydu. "İzin verin de size bir şey getireyim. Meyve veya şerbet... Buna müsaade etmez misiniz?"

Bu beklenmedik ses Magie'yi sanki biri yakınındaki bir harpın tellerine dokunmuş gibi titretti. Bir an başını kaldıracak gibi oldu. Sonra da hafif bir sesle, "Hayır, hayır, teşekkür ederim," dedi.

Stephen, daha da yalvarırcasına ısrar etti. "Renginiz çok uçuk. Bir hayli yorulduğunuzdan eminim. İtaatsizlik etmeyip size bir şeyler getirmeliyim."

"Hayır, hayır. Bir şey yiyecek, içecek halde değilim."

"Bana kızgın mısınız? Ben size ne yaptım? Lütfen bana bakın."

"Rica ederim, gidin..." Maggie, âciz bir tavırla genç adama baktı. Sonra da gözlerini Stephen'den kaçırarak eski, rengi uçuk yeşil perdenin yarı gizlediği orkestra yerine dikti. Maggie, bu sözleri yalvarır gibi söyledikten hemen sonra bunun bir itirafı gizlediğini düşünerek sarsılmıştı. Stephen da hemen döndü. Genç kızın bakışlarını izleyerek yukarıya bir göz attı ve Philip'in ve Wakem'ın o yarı gizli köşede oturduğunu farketti. Philip, Maggie'nin bulunduğu tarafı daha iyi görebilmek için orayı seçmişti. Birdenbire Stephen'ın aklına yepyeni bir şey geldi. Ve genç adam bu fikri hemen Wakem'ın o günkü tavırlarına, Lucy'nin kendi sorusuna verdiği cevaba bağlayıverdi. Artık Philip'le Maggie'nin arasında o duyduğu çocukluk arkadaşlığından daha yeni bir şeyler olduğundan emindi. Bir çok ani hislerin etkisi altında hemen holden ayrılarak, büfeye çıktı. Philip'in bulunduğu köşeye giderek, onun arkasına oturdu. Elini de genç adamın omuzuna koydu.

"Bir portre için tetkiklerde mi bulunuyorsun, Philip? Yoksa şu cumbanın resmini mi yapacaksın. Ah, gerçekten bu karanlık köşeden orası gerçekten çok hoş duruyor. Perde de tabloyu tamamlıyor."

Philip, sert bir sesle, "Ben yüzlerdeki ifadeleri inceliyordum, diye cevap verdi.

"Ne? Miss Tulliver'ın yüzündeki ifadeyi mi? Zannedersem bu gün kızın vahşi ve öfkeli bir hali var. Tıpkı memleketinden sürülerek bir tezgâhın arkasında hizmet etmek zorunda kalan bir prensese benziyor. Kuzeni beni ona yollayarak, kendisine nezaketle bir şey içip içmeyeceğini sormamı istedi. Fakat her zamanki gibi yine hakarete uğradım. Galiba aramızda müthiş bir antipati var. Onu memnun etme şerefine pek nail olamıyorum."

Philip, öfkeyle bağırdı. "Ne kadar da iki yüzlüsün!"

"Neden? Tecrübelerim sonucunda herkesin hoşuna gittiğimi öğrenmiş olduğum için mi? Bunu ben de kabul ediyorum. Fakat Miss Tulliver bu kaideyi daima altüst ediyor."

Philip, birdenbire ayağa kalktı. "Ben gidiyorum."

"Ben de öyle... Biraz temiz hava almak niyetindeyim. Burası boğucu olmaya başladı. Dostlarıma yeteri kadar hizmet ettim sanırım."

İki arkadaş hiç konuşmadan merdivenlerden indiler. Philip dış kapıdan avluya çıktı. Stephen ise, "Ah, sahi, benim şurada bir yere gitmem lâzım," diyerek koridordan ilerledi. Binanın diğer tarafındaki kasaba kütüphanesine ayrılmış olan odalardan birine girdi. İçeride hiç kimse yoktu. Bir erkeğin, başındaki kepi bir masaya fırlatmak, bir sandalyeye ata biner gibi oturmak ve ancak 'Dev Piton'u öldüren bir adama yakışacak kadar haşin bir tavırla, kaşlarını çatarak yüksek tuğla duvara bakmak istediği zaman, böyle bir yere ihtiyacı vardır. Mânevi bir mücadelenin sebep olduğu hareketler, bazen ahlâksızlığın doğurduğu davranışlara o kadar benzer ki... Yalnız hareketleri birbirleriyle karşılaştırarak bir hüküm vermeye kalkanlar da hiçbir zaman aradaki bu farkı göremezler. Stephen'ın aslında iki yüzlü bir genç olmadığını anladığınızı umarım. Herhalde onun bencil bir maksatla bilerek,

isteyerek hilekârlık yapamayacağını biliyorsunuz. Fakat kendisini bir hissin etkisine bırakıvermek arzusuyla, bu duygusunu gizleme isteği arasında bocalaması, Philip'in suçlamasını destekleyecek bir delil sayılabilirdi.

O sırada Maggie, tezgâhının arkasında oturuyordu. Bütün vücudu buz gibi olmuştu, titriyordu. Gözleri, yaşların akmasına engel olmaya çalıştığı için ağrımaya başlamıştı. Hayatı daima böyle mi olacaktı? Her gün muhakkak yeni bir iç mücadelesi mi verecekti? Genç kız, etrafındakilerin kayıtsız gevezeliklerini belirsiz bir şekilde duyuyordu. Keşke onun kafası da kendisini bu rahat gevezelik haline kaptırabilseydi... O sırada konağa bir hayli geç gelmiş olan Dr. Kenn ellerini arkasında kavuşturmuş holün ortasından ilerliyordu. Adam, etrafına bakınırken birdenbire gözü Maggie'ye takıldı. Kızın güzel yüzündeki ıstırap ifadesi rahibin hemen dikkatini çekti. Genç kız hareketsiz oturuyordu. Çünkü akşam yaklaştığı için müşteriler iyice azalmıştı. Beyler ise alışveriş için öğle vaktini seçmişlerdi. Maggie'nin tezgâhı bir hayli boşalmıştı. Bu, ve kızın yüzündeki dalgın, azap dolu ifade, neşeyle, gülerek çalışan diğer kadınlar arasındaki farkı iyice belirli bir hale sokuyordu. Kilisede Maggie'nin yüzü yeni ve ilginç bir çehre olarak rahibin dikkatini çekmişti. Dr. Kenn, bir iş için Mr. Deane'e uğradığı zaman Maggie'yle de tanışmıştı. Fakat genç kızla ancak bir iki kelime konuşmuştu. Rahip, ağır ağır Maggie'ye doğru yürüdü. Birinin yaklaştığını sezen kız da kendisini zorlayarak başını kaldırdı ve konuşmaya hazırlandı. Kendisine bakanın Dr. Kenn olduğunu farkedince de bu hareketin sebep olduğu endişe geçerek yerini çocuksu, içgüdülerinden doğan bir rahatlık aldı. Orta yaşlı rahibin çirkin yüzünde ciddi, etkili bir şefkat vardı. Bu çehre rahibin sağlam, emin bir yere sığınmış olan ve hâlâ dalgalarla boğuşan zavallılara acıyarak onlara yardım etmeye çalışan bir insan olduğunu ortaya koyuyordu. Bu yüz

Maggie'yi çok etkiledi. Genç kız daha sonra bunu bir vaat gibi hatırlayacaktı.

En güçlü hisleri tatmış, henüz düşüncelerinin etkisine girmemiş olan hafızaları ihtiraslı anılarla dolu orta yaşlı kimseler, tabiî birer rahip sayılabilirler. Hayat onları terbiye etmiş ve kutsallaştırmıştır. Onun için de yolun başında sendeleyenlere, umutsuzluğun kurbanları olanlara yardım edebilirler. Onlar için birer sığmak olurlar. Çoğumuz o gençlik yıllarında muhakkak ki böyle samimi bir rahibi büyük bir memnunlukla karşılardık. Fakat ne yazık ki biz, Maggie gibi yardım görmeden, o on dokuz yaşının getirdiği güçlükleri kendi kendimize yenmeye çalıştık.

Dr. Kenn, "Korkarım bu işi biraz yorucu buldunuz, Miss Tulliver," dedi.

Gülerek belirli hakikatleri tatlı bir şekilde reddetmesini öğrenmemiş olan Maggie, kısaca, "Gerçekten öyle, "diye cevap verdi.

Rahip, ilâve etti. "Fakat Mrs. Kenn'e hazırladığı eşyaları çabucak sattığınızı söyleyeceğim. Karımın bu yüzden size büyük bir minnet duyacağından eminim."

"Ah, ben bir şey yapmadım ki. Beyler ropdöşambırları ve işlemeli yelekleri almaya koştular. Fakat diğer hanımlar muhakkak ki benden fazla satış yaparlardı. Ben eşyalar hakkında ne diyeceğimi bilemedim."

Dr. Kenn, gülümsedi. "Artık siz de devamlı olarak kiliseye geleceksiniz değil mi, Miss Tulliver? Şimdiye kadar bizlerden uzaktaydınız."

"Bir okulda öğretmendim. Pek yakında yine öyle bir işe gireceğim."

"Ah... Ben de artık arkadaşlarınızın yanında kalacağınızı sanıyordum. Zannedersem hepsi de bu civarda oturuyorlar."

Maggie, samimiyetle, "Ah," dedi, "dönmem... *gerekiyor.*" Sanki o iki kelimeyle rahibe bütün hayatını anlatmış gibi, büyük bir

güvenle adama bakıyordu. Kısa bir yolculuktan veya yol kenarında dinlenirken karşılaşan iki insanın bile başına gelebilecek o sessiz itiraf anıydı bu. İnsanların kardeş olduğu hissini canlı tutan da bir yabancının söylediği bir iki söz veya müşfik bakışı değil midir?

Dr. Kenn'in gözleri ve kulakları, Maggie'nin bu kısa itirafının derin bir anlamı olduğunu sezdi.

Rahip, "Anlıyorum..." diye mırıldandı. "Dönmenizin doğru olacağım düşünüyorsunuz. Fakat bunun tekrar karşılaşmamıza engel olmayacağını umarım. Sizi daha iyi tanımama da... Size bir yardımım dokunabilirse, çok mutlu olurum."

Uzaklaşmadan önce elini uzatarak, şefkatle Maggie'nin elini sıktı. "Kalple ilgili bir derdi var onun," diye düşünüyordu. "Zavallı çocuk. O da sonunda galiba şairin anlattığı kimselerden olacak...

'Tabiatın fazla yükselttiği
Fakat ıstırap yüzünden uçuruma yuvarlanan ruhları...'

O güzel gözlerinde öyle fevkalâde bir dürüstlük var ki..."

Maggie'nin kusurları arasında, üstünlüğünün kabul edilmesi ve kendisine hayran olunması arzusunun bulunduğunu biliyoruz. Bu arzu genç kızda o anda da çingeneler arasında bir kraliçe olmaya çalıştığı zamanki kadar güçlüydü. Buna rağmen Maggie'nin o gün birçok kimsenin kendisine bakışları ve gülüşleriyle hayranlıklarını belirttikleri zaman büyük bir sevinç duymadığını söylediğimizde herhalde şaşacaksınız. Halbuki Maggie Kermes'e gelmeden önce de Lucy onu iki pencerenin arasındaki büyük aynanın önüne götürmüş, kuzenini gür, gece gibi siyah saçlarının bir taç gibi süslediği güzel yüzüne, boyuna bosuna bakmaya zorlamıştı. Maggie o zaman aynadaki hayaline gülümsemiş, bir an güzelliği yüzünden her şeyi unutmuştu. Eğer bu hali devam etseydi, o zaman Maggie, Stephen'ın ayağına kapanmasını, ken-

disine her türlü lüksle dolu bir hayat teklif etmesini isteyecekti. Günlerini genç adamın ona karşı duyduğu hayranlık süsleyecek, Maggie arzuladığı kültürü de kolaylıkla elde edebilecekti. Fakat Maggie'nin karakterinde kendini beğenmişlikten çok daha güçlü şeyler vardı. İhtiras ve sevgi... Aşkı ve merhametiyle ilgili ilk talep... Kendisini disiplin altına sokmaya çalıştığı o çocukluk günlerinin derin, uzun anıları. Bu yüzden o kendini beğenme çayı akıp gitmiş, farkettirmeden kendisinden daha geniş bir nehre katılmıştı. Bu nehir, o gün, geçen haftanın getirdiği gizli istekler ve olaylar yüzünden iyice güçlenmiş durumdaydı.

Philip, babası bakımından aradaki bütün engellerin kalkmış olduğunu Maggie'ye kendisi söylememişti. Bundan çekinmişti genç adam. Fakat her şeyi Lucy'ye açıklamıştı. Durumu ondan öğrenen Maggie'nin, birbirlerine bu şekilde daha yaklaşmalarının kendisini mutlu ettiğini belirtecek, ona cesaret verecek bir harekette bulunacağını ummuştu. Corregio'nun melekleri gibi yüzü neşeli bir mutlulukla aydınlanmış olan Lucy o zafer dolu hikâyeyi anlattığı zaman Maggie, birbirine zıt, güçlü hislerin etkisinde kalmıştı. Kızın, babasının son isteğinin yerine geleceğini, Tom'un yılmadan çalışıp, her türlü sıkıntıya katlanmasına karşılık mükâfat olarak değirmeni alacağını düşünerek, sevinçle bağırması Lucy'yi şaşırtmamıştı tabiî. Ondan sonra da Lucy Kermes hazırlıklarına dalmış, bu yüzden iki kuzen bu konuda fazla bir şey konuşamamışlardı. Halbuki derin hislerin uyanmasına sebep olacak bir konuydu bu. Philip, eve birkaç defa gelmişti ama Maggie onunla başbaşa kalıp konuşmamış, kız bu yüzden o iç savaşa hiç kimse karışmadan kendi başına devam etmişti.

Fakat Kermes sona erdikten sonra iki kuzen başbaşa evde dinlenirlerken, Lucy, "Öbür gün Moss halana gitmekten vazgeçmelisin, Maggie," dedi. "Ona bir mektup yaz. Ben ısrar ettiğim için bu ziyareti daha ileri atığını bildir. Ben pusulayı uşakla yol-

larım. Halan üzülmez. Nasıl olsa daha ileride ona gitmek için bol bol vakit bulacaksın. Bu ara ortadan kaybolmanı istemiyorum."

"Gritty halama gerçekten gitmem lâzım, tatlım. Bunu ileriye atamam. Bana dünyayı da verseler Gritty halamı yine de ihmal etmem. Daha sonra onu görmek için zaman bulamayacağım. Çünkü 25 Haziran'da işe başlamak için buradan ayrılacağım."

Lucy'nin hayretinden bayağı rengi uçmuştu. "Maggie!"

Maggie, kendine hâkim olabilmek için elinden geleni yapıyordu. "Fazla meşgul olduğun için sana bundan bahsedemedim, tatlım. Bir süre önce eski mürebbiyemiz Miss Firniss'a mektup yazmış, yapabileceğim bir iş bulursa bunu bana haber vermesini istemiştim. Geçen gün ondan bir mektup aldım. Bana tatil sırasında yetim üç öğrencisini deniz kenarında bir yere götürebileceğimi, ondan sonra da öğretmenlik yapıp yapamayacağımı anlamak için yanında bir deneme devresi geçirebileceğimi yazıyordu. Ben de dün ona cevap yazarak, teklifini kabul ettiğimi bildirdim."

Lucy, o kadar kırılmıştı ki birkaç dakika konuşamadı.

Nihayet, "Maggie..." diye mırıldandı. "Bu hainliği nasıl yapabildin? Bana haber vermeden bu adımı nasıl atabildin? Şimdi..." Bir an tereddütle durakladıktan sonra ekledi, "Ya Philip ne olacak? Her şeyin düzeleceğini, senin mutlu olacağını umuyordum. Ah, Maggie, bunun sebebi nedir? Bu işten vazgeç. Bırak Miss Firniss'a ben bir mektup yazayım. Artık Philip'le seni birbirinizden uzaklaştıracak hiçbir engel yok."

Maggie, usulca, "Var," diye cevap verdi. "Tom'un hislerini unutuyorsun. Philip'le evlendiğim takdirde ağabeyimden vazgeçmem lâzım. Tom'un kendisini yumuşatacak bir şey olmadıkça değişmeyeceğini biliyorum. Hiç olmazsa uzun yıllar bu düşüncelerinden vazgeçmeyecek."

"Fakat ben onunla konuşacağım. Tom bu hafta dönüyor. Değirmenle ilgili o müjde de onun yumuşamasına sebep olacaktır.

Onunla Philip hakkında konuşurum." Tom, bana karşı daima yumuşaktır. Zaten ben onun pek inatçı olduğunu da sanmıyorum."

Maggie, üzüntüyle, "Fakat gitmem lâzım," dedi. "Aradan biraz zaman geçmesi lâzım. Lucy'ciğim, kalmam için ısrar etme."

Lucy, birkaç dakika sesini çıkarmadı. Başını çevirmiş derin derin düşünüyordu. Nihayet kuzeninin yanında diz çökerek, endişeli bir ciddilikle Maggie'nin yüzüne baktı.

"Maggie, yoksa Philip'i onunla evlenecek kadar sevmiyor musun? Söyle... Bana güvenebilirsin."

Maggie, bir müddet sessiz sedasız Lucy'nin ellerini tuttu. Kendi parmakları buz gibiydi. Fakat tekrar konuşmaya başladığı zaman sesi sakin ve berraktı.

"Evet, Lucy, onunla evlenirdim. Philip'i mutlu etmeye çalışmak benim için en doğru, en yüksek bir gaye olurdu. Beni önce o sevdi. Hiç kimse Philip'in yerini alamaz. Fakat ağabeyimden hayatım boyunca ayrı kalmaya, onunla dargın olmaya da dayanamam. Onun için buradan uzaklaşmam ve biraz beklemem lâzım. Yalvarırım, bir daha bana bu konuyu açma."

Lucy, ıstırap ve hayretle Maggie'nin bu arzusuna boyun eğdi. Genç kız sadece, "Neyse..." dedi. "Hiç olmazsa yarın gece Park konağında verilecek olan baloya gideceksin. Görev saydığın o sıkıcı ziyaretleri yapmadan önce biraz müzik dinleyecek, neşeli insanların arasına karışacaksın. Hah, teyzem de çayı getirdi."

10

Büyü bozuluyor mu?

Park konağında birbirine açılan salonlar, ışıklar, çiçekler, anne ve babaları veya vasileriyle gelmiş on altı çiftin şahane kılıkları yüzünden pek hoş, pek pırıltılı bir hal almıştı. Bu parlaklığın merkezi uzun misafir salonuydu. Çiftler burada, kuyruklu piyanonun verdiği ilhamın etkisiyle dans etmedeydiler. Salonun dipteki kapılarının açıldığı kütüphaneye, kartlar ve kepler dolayısıyla, daha olgun bir hava hâkimdi. Diğer uçtaki güzel oturma odasıyla arkasındaki limonluk ise biraz serinlemek isteyenlere ayrılmıştı. İlk defa siyah matem elbiselerini çıkararak, biçimli vücudunun bütün inceliğini ortaya koyan bol etekli, beyaz krep bir elbise giymiş olan Lucy balonun kraliçesiydi. Çünkü Stephen Guest'in kız kardeşleri bu toplantıyı tertip ederlerken büyük bir lûtufta bulunmuş, St. Ogg's'un asillerinden daha üstün kimseleri çağırmamışlar, hatta kibar tacir ve meslek erbabını davet etmek nezaketini de göstermemişlerdi.

Maggie, önce dans etmeye yanaşmadı. Bütün figürleri unuttuğunu söylüyordu. Okulda dans ettiği günler yılların ardında

kalmıştı. Maggie böyle bir bahane bulabildiği için memnundu. İnsan ıstırap dolu bir kalple rahat dans edemez. Fakat nihayet müzik genç bacaklarını etkilemeye, Maggie dans etmek için büyük bir arzu duymaya başladı. Bu yüzden karşısında eğilenin o acayip genç Torry olmasına da aldırmadı. Delikanlı ikinci defa onu dans etmesi için iknaya gelmişti. Maggie, Torry'ye ihtarda bulunmayı ve köy danslarından başka bir şey bilmediğini söylemeyi de unutmadı. Fakat delikanlı bu büyük mutluluğa erişmek için beklemeye razıydı. Maggie'ye dans aralarında 'Vals yapmayışınıza üzüldüm," dediği zaman da aslında kıza iltifatta bulunmaya çalışıyordu. "Sizinle vals yapmayı o kadar isterdim ki..." Sonunda sıra eski tarz danslara geldi. Bütün dansların içinde en az gösterişli fakat en çok neşeli olanları da bunlardı. Maggie, yapmacık etiket kurallarını ortadan kaldıran köy havalarından çocuksu bir zevk aldığı için bir an bütün dertlerini de unuttu. Dansda ellerini tutarak kendisini sürükleyen genç Torry'ye karşı bile iyi, dostça hisler duyuyordu artık. Gözlerinde ve yanaklarında, ufacık bir nefesle kıvılcımlanan o genç neşenin alevleri belirmişti. Dantel süslü siyah sade elbisesi bir mücevherin sönük montürüne benziyordu.

Stephen onu henüz davet etmemişti. Genç adam, onu sadece nazik bir tavırla karşıladı, işte o kadar. Kermes'ten beri Maggie'nin hiçbir zaman gözlerinin önünden gitmeyen hayalini Philip Wakem'ın silueti gölgelendirmekte, bunu yarı gizlemekteydi. Zaman zaman bir perde gibi iniyordu bu. Maggie'yle Philip arasında bir bağ vardı. Veya hiç olmazsa Philip, kıza âşıktı. Maggie de bu yüzden kendisini ona bağlı sayıyordu. Stephen kendi kendine, "İşte," dedi, "devamlı olarak beni yenmeye çalışan bir hisse karşı koymam için bir sebep daha... Bir şeref borcu daha." Genç adam kendi kendine bunu tekrarlamasına rağmen, bir iki defa âdeta vahşice bir karşı koyma arzusu duydu. Sonra Philip'in

hayalinin aralarına girmesi yüzünden âdeta tiksintiyle titredi. Hatta bu yüzden Maggie'ye doğru koşmayı ve ona kendisinin olduğunu söylemeyi istedi. Buna rağmen genç adam o gece önceden karar verdiği şekilde davrandı. Maggie'ye yaklaşmadı. Ona pek bakmadı bile. Lucy'ye neşeli bir ilgi gösterdi.

Fakat şimdi, gözleriyle Maggie'yi yiyordu âdeta. Genç Torry'yi tekmeleyerek danstan atmayı, onun yerini almayı istiyordu. Sonra, "Keşke dans bitse de ben de damımı başımdan atabilsem," diye düşündü. Maggie'yle dans etmek, onun elini istediği kadar uzun uzun tutmak ümidi, şiddetli bir susuzluk gibi onu kavurmaya başlamıştı... Fakat, işte şimdi bile elleri dansta birleşiyordu... Sonuna kadar böyle olacaktı... Ama yine de birbirlerinden o kadar uzaktılar ki...

Stephen, aradaki fasılada neler olduğunu, nezaket ve kibarlığın icab ettirdiği görevleri nasıl yerine getirdiğini bilemedi. Tekrar serbest kaldığı zaman Maggie'nin yine salonun bir ucunda oturduğunu gördü. Vals yapmak için hazırlanan çiftlerin yanından geçerek genç kıza doğru gitti. Maggie, Stephen'ın aradığı kimsenin kendisi olduğunu anlayınca, bütün o eski düşüncelerine rağmen, gizli bir memnunluk duydu. Kızın, gözleri hâlâ dansın verdiği o çocuksu zevkle parlıyordu. Yanakları da pembe pembeydi. Bütün benliği, mutluluk ve şefkat hissetmeye hazırdı. Ondan sonraki ıstıraplar ona acı da gelmeyecekti. Maggie bunu hayatın bir parçası olarak karşılamaya razıydı. Çünkü şu anda hayat ona zevklerin de, ıstırapların da üstünde, titreşimler yapan, keskin bir güçmüş gibi geliyordu. Bu gece, bu son gece, geçmiş ve geleceğin kalbi kemiren, soğuk düşüncelerini bir tarafa bırakarak, ânın bu tatlı sıcaklığının etkisinde bütün çekingenliklerini unutabilirdi.

Stephen, Maggie'yle konuşmak için kıza doğru eğildi. "Tekrar vals yapacaklar." Sesinde ve bakışlarında o gizli, baskı altında tutulan sevgi vardı. Yaz günleri, ormanları kumrulların hafif ses-

leri doldurduğu zaman genç kalplerin özlemini duyduğu o sevgi ve şefkat. Böyle bakışlar ve sesler, kuru flörtler ve parlak gaz lambalarının sıkıcı bir hale soktuğu bir salona bile bahar havasının, büyülü bir şiirin dolmasına sebep olur.

"Tekrar vals yapacaklar... Onları seyrederken insanın başı dönüyor. Oda da çok sıcak. Sizinle biraz dolaşalım mı?"

Maggie'nin elini tutarak, kıvırdığı dirseğinin üzerine koydu. Salondan oturma odasına geçtiler. Buradaki masalara, onlara bakmayı pek istemeyecek misafirlerin seyretmeleri için gravürler konulmuştu. O arada içeride kimse de yoktu. Maggie'yle Stephen, limonluğa geçtiler.

Maggie, hafif bir sesle, "Ağaçlarla çiçekler aralarında bu ışıklarla ne kadar garip duruyorlar... Gerçek değillermiş gibi bir halleri var. İnsan onların sihirli bir yerden getirildiklerini ve hiçbir zaman solmayacaklarını sanıyor. Bu çiçeklerin mücevherlerden yapılmış olduklarına inanabilirim."

Konuşurken, sıra sıra dizilmiş olan sardunyalara bakıyordu. Stephen cevap vermedi. Gözlerini genç kıza dikmişti. Üstün bir şair ışıkla sesi birbirine karıştırmıyor mu? Karanlıktan 'dilsiz', ışıktan 'anlamlı' diye bahsetmiyor mu? Stephen'ın ısrarlı bakışlarında, gözlerindeki pırıltıda kuvvetli bir şeyler vardı. Bu Maggie'yi kafasını çevirmeye, başını kaldırarak ona bakmaya zorladı. Tıpkı, ağır ağır güneşe dönen bir çiçek gibi. Sendeleyerek yürümeye devam ettiler. İlerlediklerinin farkında bile değillerdi. Bütün derin insanca hisler gibi derin ve vakur olan o ciddi, uzun bakıştan başka hiçbir şeyle ilgilenmiyorlardı. Birbirlerinden vazgeçmek zorunda olduklarını ve bunu yapacaklarını bildikleri için de bu sessiz itirafın verdiği mutluluk ve heyecanı daha da derinden duymaktaydılar.

Fakat artık limonluğun sonuna erişmişlerdi. Duraklayarak dönmek zorunda kaldılar. Hareketteki bu değişiklik, Maggie'nin aklını başına getirdi. Genç kız kıpkırmızı kesilerek başını çevirdi.

Elini Stephen'ın kolundan çekerek bir iki adım attı. Çiçekleri koklamaya başladı. Stephen hareketsiz duruyordu. Genç adamın yüzü hâlâ bembeyazdı.

Maggie, bir şeyler söylemek ve sessiz itirafını geri alamayacağını bilmenin verdiği yakıcı utanç hissini gidermek için kendisini zorluyordu. "Ah, bu gülü koparabilir miyim? Doğrusu güller bakımından biraz açgözlüyüm galiba... Onları toplayıp, kokuları kalmayıncaya kadar koklamak hoşuma gidiyor."

Stephen, yine sesini çıkarmadı. Genç adam bir iki kelimeyi bir araya getirecek halde değildi. Maggie, kolunu hafifçe bükerek, elini o yarı açılmış güle doğru uzattı. Bir kadının biçimli kollarının büyüleyici güzelliğinin etkisi altında kalmamış bir erkek var mıdır? Gamzeli dirsek ve narin bileğe doğru inen zarif kıvrımlarda, gergin fakat yumuşak ciltteki ufacık, hemen hemen belirsiz çukurluklarda gizli olan ve dille anlatılması imkânsız o gizli şefkati hissetmemiş olan bir erkek? İki bin yıl önce bir kadının kolları büyük bir heykeltraşın ruhunu etkilemiş ve rahatça onları Parthenon'da ölümsüzleştirmiştir. Bugün bile zamanın aşındırdığı o mermer gövdeye sevgiyle sarılan bu kolların etkisinde kalıyoruz. Maggie'ninkiler de böyle kollardandı işte. Üstelik onlarda hayatın verdiği o sıcak renk de vardı.

Stephen, delice bir arzuya kapıldı. Kıza koştu. Maggie'nin ince bileğini yakalayarak, genç kızın kolunu öpücük yağmuruna tuttu.

Fakat hemen sonra Maggie kolunu şiddetle çekti. Stephen'a yaralı bir Savaş Tanrıçası gibi bakıyordu şimdi. Kırılan gururu ve duyduğu öfke yüzünden titriyordu.

"Buna nasıl cüret edebildiniz?" Sesi iyice boğuklaşmıştı, titriyordu. "Size bana hakaret etme hakkını verdim mi?"

Genç adamın yanından koşarcasına uzaklaşarak, içerki odaya gitti. Kendisini bir kanapeye attı. Kesik kesik nefes alıyor, bütün vücudu titriyordu.

Anlık bir saadeti tatmaya kalktığı, bu şekilde Lucy'ye, Philip'e ve kendi karakterinin, ruhunun en yüksek taraflarına ihanet ettiği için korkunç bir şekilde cezalandırılmıştı. O anlık mutluluğu korkunç bir hastalık mahvetmişti. Cüzzam gibi bir dert: Stephen, kendisini Lucy'den daha aşağı görüyordu!

Stephen'a gelince... Limonluğun camekânına dayanmış kalmıştı. Kalbinde birbirine zıt, şiddetli hisler çarpıştığı için başı dönüyordu. Aşk... Öfke... Şaşkın bir umutsuzluk... Stephen, kendi kendisine hâkim olamadığı için büyük bir ümitsizliğe kapılmıştı. Maggie'yi kırdığı için de öyle...

Son bir his, diğerlerini alt etti. Tekrar Maggie'nin yanına gitmeli, ondan af dilemeliydi. Stephen'ın bir tek bu gayesi vardı şimdi. Maggie, kendisini kanapeye atalı ancak bir iki dakika olmuştu ki Stephen içeri girerek, suçlu suçlu önünde durdu. Fakat Maggie'nin acı, yakıcı öfkesi henüz geçmemişti.

Azametli bir tavırla, "Lütfen beni yalnız bırakın," diye emretti. "Bundan sonra da benimle karşılaşmamaya çalışın."

Stephen dönerek, odanın öbür tarafında bir aşağı bir yukarı dolaşmaya başladı. Tekrar balo salonuna dönmek zorundaydı. Buna mecburdu. Stephen da yavaş yavaş bunu hatırlamaya başlıyordu. Oradan ayrılalı o kadar az zaman geçmişti ki, Stephen tekrar salona girdiği zaman vals hâlâ devam ediyordu.

Maggie de kısa bir zaman sonra tekrar oraya döndü. Genç kızın bütün gururu ayaklanmış, harekete geçmişti. Onu, kendisine karşı duyduğu saygıdan, en ince yerinden yaralamışlardı. Maggie'yi o ana sürükleyen o zayıflık en sonunda kendi kendini tedavi etmişti işte. Artık son ayın baş döndürücü etkileri ve düşünceleri hafızasında, hiçbir zaman bakmadığı bir hücreye tıkılıverecekti. Artık onu çekecek hiçbir şey yoktu. Görevlerini kolaylıkla yerine getirecek, o eski sakin amaçları yine sükûn içinde her şeye hâkim olacaklardı. Maggie, balo salonuna girdiği zaman

yüzünde hâlâ o heyecanlı neşenin, mutluluğun izleri vardı ama artık kız gururla kendi kendisine hâkim olduğunu düşünüyor, olaylara meydan okuyordu. Artık onu sarsamayacaklardı. Genç kız, tekrar dans etmeye yanaşmadı. Fakat kendisine hitap eden herkesle hemen sakin bir tavırla konuşmaya başladı. O gece eve döndükleri zaman da Lucy'yi de gönül rahatlığıyla öptü. Onu, hiçbir şeyden şüphe etmeyen bu müşfik kız kardeşine ihanet sayılacak bakışmalardan, sözlerden tamamıyla kurtarmış olan o yakıcı anı düşündükçe neredeyse sevinecekti.

Maggie ertesi sabah umduğu gibi erkenden arabayla Basset'e doğru yola çıkamadı. Annesi de kendisiyle gelecekti. Mrs. Tulliver için ise ev işleri öyle çabucak halledilecek meseleler değillerdi. Bu yüzden telâşla hazırlanmış olan Maggie, sırtında yol elbiseleri, bahçede oturarak annesini beklemek zorunda kaldı. Lucy evde, Basset'teki küçüklere göndermek için Kermes'ten alınan hediyeleri paketlemekle meşguldü. Kapı hızla çalınınca Maggie, hafif bir korkuya kapıldı. "Lucy Stephen'ı yanıma getirirse?.." Genç kız gelenin Stephen olduğundan emindi.

Fakat birkaç dakika sonra misafir yalnız başına bahçeye çıktı. Maggie'nin yanına, bahçe koltuklarından birine oturdu. Stephen da değildi o.

Philip, "Oturduğumuz yerden İskoç köknarlarının tepelerini görebiliriz, Maggie," dedi.

Sessiz sedasız birbirilerinin ellerini sıkmışlardı. Fakat Maggie, Philip'e tam mânasıyla o eski çocukça, sevgi dolu gülümsemesiyle bakıyordu. Eskisinden daha müşfik bir gülüştü bu. Philip, biraz cesaretlendi.

Maggie, "Evet," diye mırıldandı. "Onlara sık sık bakıyordum. 'Batan güneşin eğri ışıklarının gövdelere vuruşunu tekrar seyredebilsem,' diye düşünüyorum. Fakat o tarafa bir defa gittim... Annemle kilise mezarlığını ziyaret ettiğimiz zaman..."

Philip, başını salladı. "Ben oraya gittim... Koruda sık sık dolaşıyorum. Geçmişte yaşıyorum ben. Çünkü elimde başka, bir şey yok."

Şiddetli bir merhamet ve unutulamayan bir anı Maggie'yi Philip'in elini tutmaya zorladı. O koruda daima el ele dolaşmışlardı.

Maggie, "Korunun her köşesini ayrı hatırlıyorum," diye gülümsedi. "Bana belirli bazı şeyler söylediğin yerleri... O zamana kadar duymadığım güzel hikâyeleri anlattığın köşeleri..."

Philip'in çekingenliği tutmuştu yine. "Koruya yakında tekrar gideceksin değil mi, Maggie? Değirmen kısa bir zaman sonra tekrar ağabeyinin evi olacak..."

Maggie, "Evet," dedi. "Fakat ben orada olmayacağım. Sadece o mutlu günün haberini alacağım. Ben yine buradan ayrılacağım... Belki Lucy bunu sana söylemedi..."

"Demek gelecek hiçbir zaman geçmişle birleşemeyecek, Maggie? O kitap tamamıyla kapandı mı?"

Maggie'ye daima yalvarırcasına ve taparcasına bakan o gri gözlerde sönmek üzere olan bir umudun son pırıltıları vardı. Maggie, o iri gözlerinde dürüst bir ifadeyle Philip'e baktı.

Ciddi ve kederli bir sesle, "O kitap hiçbir zaman kapanmayacak, Philip," diye cevap verdi. "Ben geçmişle aramdaki bağları koparacak bir gelecek istemiyorum. Fakat ağabeyimle aramda olan, bütün bu bağların en güçlüsü. Hiçbir zaman beni ondan tamamıyla koparacak bir şeyi bilerek, isteyerek yapamam."

Philip, büyük bir ümitsizlikle genç kızdan kesin bir cevap almaya çalıştı. "Bizi ebediyen birbirimizden ayıracak tek sebep bu mu, Maggie?"

Maggie, sakin ve kararlı bir tavırla, "Evet," dedi. Buna inanıyordu. O anda genç kıza, o sihirli kadeh yere çarpılarak kırılmış gibi geliyordu. Maggie'nin gururla hislerini kontrol altına alma-

sına sebep olan o tepkinin uyandırdığı heyecan henüz geçmemişti. Genç kız, istediğini seçtiğini düşünerek geleceğe sükûnetle bakıyordu.

Birkaç dakika hiç konuşmadan, birbirlerine bakmadan el ele oturdular. Maggie olanı düşünmüyordu. Genç kızın kafasında sevgi ve ayrılığın ilk sahneleri canlanmıştı. Gördüğü Philip de 'Kızıl Koru'daki Philip'di.

Genç adam ise Maggie'nin verdiği cevabın kendisini çok mutlu, tamamıyla mutlu etmesi lâzım geldiğini düşünüyordu. O kayaların arasındaki bir gölcük gibi açık ve berraktı. O halde neden mutlu değildi Philip? Kıskançlık, kalbin en karanlık, en gizli köşelerini görebilme gücüne sahip olmadığı için hiçbir şeyle yetinemez...

11

Kır yolunda

Maggie, Moss halasına gideli dört gün olmuştu. Bu yüzden haziran günlerinin güneşi, kalbi sevgi dolu olan kadının dertlerden bulanıklaşmış gözlerine daha bir parlak geliyordu. Maggie'nin küçüklü büyüklü kuzenleri için ise bu pek önemli bir devreydi. Sanki genç kız kusursuz güzellik ve aklın cisimlenmiş haliydi ve kısa bir zaman sonra kayboluverecekti. Onun için hepsi de Maggie'nin hareketlerini ve sözlerini ezberlemeye çalışıyorlardı.

O akşamüzeri, önce Maggie, halası ve birkaç kuzeniyle taş döşeli avluda durmuş, tavuklara yem veriyordu. Çiftlikte süt sağma saatinden önceki bu dakikalar pek sakin geçer. Çukur avlunun etrafındaki binalar yine eskisi gibi kasvetli ve haraptı. Fakat eski bahçe duvarına sarılmış olan güller yavaş yavaş yazın etkisini hissetmeye başlamışlardı. Daha yüksekteki ev, kurşuni tahtaları ve eski tuğlalarıyla, öğleden sonra güneşte uykuya dalmış ihtiyarlara benziyordu. O sakin saatlere uyan bir manzaraydı bu. Bonesini koluna bağlamış olan Maggie eğilmiş, gülerek yeni

yumurtadan çıkmış olan tüylü civcivlere bakıyordu.

Halası birdenbire, "Allah Allah!" diye bağırdı. "Bahçe kapısından giren bu bey de kim?"

Bu "bey" iri bir doru ata binmişti. Hayvanı çok hızlı sürmüş olduğu, atın boyun ve sağrısındaki kara köprülerden anlaşılıyordu. Maggie, kalbinin deli gibi çarptığını, şakaklarının zonkladığını hissetti. Sanki ölü taklidi yapan vahşi bir düşman birdenbire canlanıp ayağa fırlamıştı.

Maggie'nin yüzündeki ifadeden genç adamı tanıdığını anlayan Mrs. Moss, "Kim o, yavrum?" dedi.

Maggie, güç duyulur bir sesle cevap verdi. "Mr. Stephen Guest... Kuzenim Lucy'nin samimi dostu."

Onlara iyice yaklaşmış olan Stephen attan atladı. Şapkasını çıkararak Maggie'ye doğru geldi.

Mrs. Moss on iki yaşındaki oğluna emretti. "Atı tut, Jilly."

Stephen, başını sabırsız sabırsız sallayan atını tuttu. "Hayır, teşekkür ederim. Hemen gideceğim... Size bir haber getirdim, Miss Tulliver. Özel bir meseleyle ilgili bu... Benimle birkaç adım yürümenizi istemek cüretini gösterebilir miyim?"

Yüzünde yarı öfkeli, yarı bıkkın bir ifade vardı. Erkekler yataklarını ve yemeklerini faydasız bir hale sokan bir dertleri veya sıkıntıları olduğu zaman bu hale düşerler. Stephen, sanki işi, Mrs. Moss'un gelişi ve isteği hakkında neler düşüneceğine aldırış etmemesine sebep olacak kadar önemliymiş gibi, âdeta sert bir tavırla konuşmuştu. Bu azametli 'centilmen'den bayağı çekinen iyi kalpli Mrs. Moss için için kendisine bir takım sorular soruyordu. Bu genç adama tekrar atını çocuğa bırakıp içeri girmesini söylemek, onu bu şekilde davet etmek doğru olur muydu? Yoksa olmaz mıydı? Durumun sıkıcılığını iyice hisseden fakat bir şey de söyleyemeyen Maggie, sonunda bonesini başına geçirerek bahçe kapısına doğru gitti.

Stephen da dönerek genç kızın yanından ilerledi. Bir eliyle de atını çekiyordu.

Avludan çıkarak dört beş metre uzaklaşıncaya kadar birbirlerine bir tek kelime bile söylemediler. Gözlerini ileriye dikerek yürüyen Maggie, tekrar eve doğru dönmek amacıyla gururlu bir öfkeyle konuşmaya başladı.

"Daha fazla yürümeme lüzum yok. Bilmiyorum beni sizinle birlikte buraya gelmek zorunda bırakmanız, beni bu duruma düşürmeniz sizce bir centilmene yakışacak, nazik bir hareket mi? Yoksa bu şekilde beni sizinle konuşmaya zorlayarak tekrar bir hakarette bulunmayı mı istiyorsunuz?"

Stephen, acı acı, "Tabiî geldiğim için bana kızdınız," dedi. "Bir erkeğin çektiği ıstıraplar hiç önemli değil. Önemli olan o kadınca vakarınız."

Maggie çarpılmış gibi hafifçe titredi.

"Başımın bu şekilde derde girmesi, size çılgınca âşık olmam, üzerimde hak iddia eden başka kimselere ihanet etmek istemediğim için bir erkeğin duyabileceği o en büyük hisle savaşmam yetmiyormuş gibi bir de siz bana bu şekilde davranıyorsunuz. Sizi isteyerek kıracak bayağı bir hayvanmışım gibi davranıyorsunuz. Halbuki ben kabil olsaydı size elimi, kalbimi, servetimi ve bütün hayatımı almanızı, onlarla istediğinizi yapmanızı söylerdim! Biliyorum, bir an kendimi kaybettim. Küstahlık ederek hakkım olmayan bir şey yaptım. Bu yüzden kendimden nefret ediyorum. Fakat o hareketi yapar yapmaz pişman oldum. O günden beri de duyduğum bu pişmanlık geçmedi. Hareketimin affedilmeyecek bir şey olduğunu düşünmekten vazgeçmelisiniz. Benim gibi bütün kalbi, bütün ruhuyla seven bir erkek bir an hislerinin etkisi altında kalabilir. Fakat en çok size ıstırap verdiğim için azap çektiğimi bilmelisiniz. Buna, inanmalısınız. O hatamı tamir edebilmek için her şeyimi vermeye hazırım."

Maggie konuşmaya, başını çevirmeye cesaret edemiyordu. Öfkesinin verdiği güç tükenivermişti. Genç kızın dudakları görülebilecek bir şekilde titriyordu. Bu itiraf karşısında kalbinden kopup gelen o af sözlerini söyleyemiyor, bu bakımdan kendisine güvenemiyordu.

Tekrar bahçe kapısına yaklaşmışlardı. Genç kız titreyerek durakladı.

Istırapla gözlerini yere dikerek, "Bu sözleri söylememelisiniz," diye mırıldandı. "Onları dinlememem lâzım." Stephen, onun kapıya gitmesine engel olmak için karşısına dikilmişti. "Size ıstırap çektirdiğim için çok üzgünüm. Fakat artık konuşmanın hiç faydası yok."

Stephen, heyecanla, şiddetle, "Yok var," diye bağırdı. "Hakkımda kötü şeyler düşünmekten, bana karşı böyle büyük bir haksızlıkta bulunmaktan vazgeçin. Onun yerine bana biraz merhamet ve anlayış gösterin. Benim küstah bir züppe olduğumu düşünmediğinizi, benden nefret etmediğinizi anlarsam, her şeye daha sükûnetle katlanacağım. Bana bakın... Ne halde olduğumu görmüyor musunuz? Sizi unutabilmek, sizinle ilgili düşüncelerimden kurtulabilmek için her gün atla kilometrelerce yol alıyorum."

Maggie, Stephen'a bakmadı. Bakmaya cesaret edemedi. Zaten genç adamın yüzünün ne kadar yorgun ve bitkin olduğunu daha önce farketmişti. Genç kız, şefkatle, "Sizin hakkınızda kötü şeyler düşünmüyorum," dedi.

Stephen, o kalın, şefkatli sesiyle yalvardı. "O halde bana bak, sevgilim. Hemen beni bırakıp gitme. Bana anlık bir mutluluğu çok görme. Beni, affedildiğime inandır."

Stephen'ın sesindeki sevgi yüzünden iyice sarsılan ve kendi kendisinden büsbütün korkmaya başlayan Maggie, "Evet," diye

mırıldandı. "Seni affediyorum. Fakat yalvarırım bırak beni de gideyim. Sen de buradan uzaklaş."

Yarı kapalı gözlerinden iri bir damla yaş süzüldü.

Stephen, daha da büyük bir heyecan ve tutkuyla yalvardı. "Bunu benden isteme. Senden uzaklaşamam... Ayrılamam senden... Beni böyle soğuk bir tavırla gönderirsen tekrar gelirim. Beni bundan sorumlu da tutamazsın. Fakat benimle biraz yürürsen, bu bana yeter. O anları düşünerek yetinmeye çalışırım. Gördüğün gibi öfken beni on kere daha mantıksız yaptı."

Maggie, döndü. Fakat Tancred adlı doru at böyle sık sık yön değiştirmelerine öyle öfkeyle itiraz etti ki, Willy Moss'un bahçe kapısının arkasından usulca onları gözetlediğini farkeden Stephen, "Hey," diye bağırdı. "Gel de beş dakika atımı tutuver."

Maggie telâşla mırıldandı. "Hayır, hayır. Bu halamın tuhafına gidebilir."

Stephen, sabırsız bir tavırla cevap verdi. "Zararı yok... Onlar nasıl olsa St. Ogg's'dakileri tanımıyorlar." Yanlarına yaklaşmış olan Willy'ye dönerek ilâve etti. "Onu burada beş dakika kadar aşağı yukarı dolaştır." Tekrar Maggie'ye sokuldu. Yürümeye başladılar. Genç kız, onunla gitmekten başka çare olmadığını anlamıştı.

Stephen, yalvarır gibi, "Koluma gir," dedi. Maggie istenileni yaptı. Genç kıza, kâbus görüyor ve korkunç bir yere doğru kayıyormuş gibi geliyordu.

Stephen'ın üzerindeki etkisinden kurtulmak için çırpınıyordu. Bu yüzden konuşmayı denedi. "Bu mutsuzluğun sonu yok... Lucy'nin görebileceği, duyabileceği bir bakışa veya söze bile müsaade etmek kötü bir şey... Alçaklık bu... Lucy'yi düşün."

"Lucy'yi düşünüyorum... Allah ondan razı olsun... Eğer Lucy'yi düşünmeseydim..." Stephen, Maggie'nin koluna dayadığı elini tutmuştu. İkisi de konuşmakta güçlük çekiyorlardı.

Maggie, umutsuzca son bir çabada bulundu. "Lucy olmasaydı da, benim başka bağlarım var..."

Stephen, telâşla sordu. "Philip Wakem'la mı nişanlısın? Bu gerçekten doğru mu?"

"Ben kendimi onunla nişanlı sayıyorum. Philip'ten başkasıyla evlenmek niyetinde de değilim."

Stephen, sesini çıkarmadı. Güneşten, gölgeli, çimenli kır yoluna sapıncaya kadar da bir şey söylemedi. Sonra büyük bir heyecanla, sabırsızlıkla konuşmaya başladı.

"Anormal bir şey bu! Korkunç bir şey. Maggie, eğer sen de beni, benim seni sevdiğim kadar seviyorsan, o zaman birbirimizin olabilmek için her şeyi bir tarafa bırakırız. Körcesine bağladığımız o bağları koparmalı, birbirimizle evlenmeliyiz. Bu kararımızdan bizi kimse caydırmamalı."

Maggie, ağır ağır, kelimelere basa basa fakat alçak bir sesle "Bu büyüleyici etkiye kapılmaktansa ölmeyi tercih ederim," dedi. Bu kritik anda ıstırap dolu yılların kendisine sağladığı ruh gücü, yardımına gelmişti. Genç kız, konuşurken elini Stephen'ın kolundan çekti.

Stephen, âdeta birdenbire sertleşerek, "O halde bana karşı en ufak bir ilgi bile duymadığını söyle," diye bağırdı. "Bir başkasını benden daha çok sevdiğini haykır."

Maggie, "İşte," diye düşündü, "kendimi hiç olmazsa bu dış savaştan kurtarmam için uygun bir yol... Stephen'a kalbimin tamamıyla Philip'e ait olduğunu söylemeliyim..." Fakat dudakları bu kelimeleri söyleyecek gücü bulamadığı için Maggie sesini çıkaramadı.

Stephen, tekrar genç kızın elini tutarak, kolunun üzerine koydu. Şefkatle, "Sevgilim..." dedi. "Eğer beni seviyorsan, evlenmemiz daha doğru olur... Hepsinden doğru olur bu... Evet,

evlenmemiz başkalarına ıstırap verecek. Ama biz buna engel olamayız. Bu konuda elimizden ne gelir? Biz istememize rağmen birbirimize âşık olduk. Bu his, karşı koymak için elimden geldiği kadar çabalamama rağmen bütün benliğimi sardı. Sessiz vaatlerime sadık kalabilmek için neler yaptığımı Tanrı biliyor. Fakat bu yüzden her şeyi daha karmakarışık bir hale soktum. Daha başından kendimi bu aşkın etkisine bırakmalıydım."

Maggie, sesini çıkarmadı. Eğer bu hatalı olmasaydı... Eğer bir kere olsun buna inanabilseydi... O zaman, bu, yazın akan nehirler gibi yumuşak, ılık fakat güçlü olan selle boğuşmaktan, onunla savaşmaktan vazgeçecekti.

Stephen, eğilerek yalvarırcasına genç kızın yüzüne baktı. "Haydi 'Evet,' de, sevgilim. Biz birbirimizin olduktan sonra diğer şeylerin ne önemi kalır? Dünyada bundan daha önemli bir şey olabilir mi?"

Maggie'nin dudakları ve gözkapakları titriyordu. Bir an gözlerini iyice açarak, Stephen'a baktı. O haliyle okşayışlara karşı koymaya çalışan çekingen, vahşi ve güzel bir hayvana benziyordu.

Stephen yalnız Maggie'nin değil, kendi tereddüdünü de yenmeye çalışarak, sabırsız bir tavırla sözlerine devam etti. "Ben resmi bir nişanı bozuyor değilim. Eğer Lucy, benimle ilgilenmekten vazgeçerek, kalbini başkasına verseydi, ben onun üzerinde hak iddia edebilir miydim? Bu şekilde hareket etmeye hakkım olduğunu düşünebilir miydim? Eğer sen de Philip'e kesin olarak söz vermemişsen, o zaman ikimiz de başkalarına bağlı değiliz demektir."

Maggie, heyecan ve samimiyetle, "Fakat bu sözlerine sen kendin de inanmıyorsun," diye cevap verdi. "Asıl hislerin değil bunlar. Aslında sen de benim gibi düşünüyorsun. Hakiki bağların başkalarının kalplerinde uyandırdığımız hisler ve ümitler

olduğunu sen de biliyorsun. Yoksa, belirli bir cezası olmadığı için herkes verdiği sözden kolaylıkla dönerdi. Sadakat diye bir şey de olmazdı."

Stephen, sesini çıkarmadı. Tartışmaya bu yoldan devam edemeyecekti. Çünkü kendi kendisiyle mücadele ettiği o günlerde o da Maggie gibi düşünmüş, aynı şeylere inanmıştı. Fakat çok geçmeden yeni bir yol buldu.

Heyecanlı bir ısrarla, "Bu sözler yerine getirilemez," dedi. "Tabiata aykırı bir şey olur bu. Bu şartlar altında başkalarıyla evlenirsek, kendimizi onlara tamamıyla veriyormuşuz gibi rol yapmak zorunda kalırız. İşte bu da kötü ve hatalı bir şey. Çünkü bu yüzden onlar da bizim kadar ıstırap çekebilirler. Maggie, bunu herhalde sen de görüyorsun. Sen de bunun farkındasın değil mi?"

Ufak bir umut belirtisi görebilmek için dikkatle Maggie'nin yüzüne bakıyordu. İri eliyle genç kızın parmaklarını sıkıca fakat yine de şefkatle tutmaktaydı. Maggie, birkaç dakika konuşmadı. Gözlerini yere dikmişti. Sonra derin bir nefes alarak, kederli ve ciddi bir tavırla başını kaldırıp Stephen'a baktı.

"Ah, çok güç bu... Hayat güçlüklerle dolu. Bazen bana en güçlü hislerimizin bizi çektiği tarafa gitmemiz çok doğruymuş gibi geliyor. Ama bu hisler de daima eski günlerde meydana gelen bağları zorluyorlar. Halbuki bu bağlar, başkalarının bize güvenmelerine, her şeyi bizden beklemelerine sebep oluyor... O güçlü hisler ise bu bağları tanımak istemiyor, onları koparmaya çalışıyorlar. Eğer hayat basit ve kolay olsaydı, o zaman dünya Cennete dönerdi. O zaman kendisine karşı ilk sevgiyi duyduğumuz o varlığı da görürdük... Eğer hayat biz aşkı tatmadan önce bize bazı görevler yüklemeseydi, o zaman sevgi iki kişinin birbirine ait olmaları için bir işaret sayılırdı. Fakat şimdi öyle olmadığını görüyorum... Anlıyorum. Hayatta vazgeçmemiz lâzım gelen bazı şeyler var. İçimizden bazıları aşktan bile vazgeçmek

zorundalar. Bir çok şey benim için zor ve karanlık. Fakat bir şeyi olanca açıklığıyla görüyorum. Başkalarını feda ederek mutluluğa kavuşmaya kalkmamalıyım. Bunu yapmamam lâzım. Aşk, tabiî bir his. Fakat merhamet, sadakat da öyle değil mi? Ya anılar? Eğer onlara itaat etmezsem, bütün bunlar yine içimde yaşayacak ve beni cezalandıracaklar. Sebep olduğum ıstırabı hiçbir zaman unutamayacağım. Bu yüzden aşkımız zehirlenecek. Beni zorlama. Bana yardım et. Yardım et, *çünkü* seni seviyorum..."

Maggie konuştukça daha da heyecanlı ve samimî bir hal alıyordu. Yüzü iyice kızarmış, gözleri gitgide derin bir aşkla dolmuştu. Stephen'ın asil ruhu kızın bu yalvarışı karşısında iyice sarsılmıştı. Fakat aynı zamanda o yalvarış dolu güzellik genç adamı büsbütün etkisi altına alıyordu. Başka nasıl olabilirdi?

Usulca kolunu genç kızın omuzuna doladı. Âdeta fısıltıyla, "Sevgilim..." dedi. "İstediğini yapacağım... Arzu ettiğin her şeye dayanacağım... Fakat, ayrılmadan önce bir öpücük... Son bir defa."

Bir öpücük... Ve uzun bir bakış... Sonra Maggie titreyerek, "Bırak gideyim," diye fısıldadı. "Hemen geri dönmemiz lâzım."

Telâşla yürümeye başladı. Stephen'la başka bir şey konuşmadılar. Willy'le ata yaklaşınca Stephen duraklayarak eliyle çocuğa gelmesini işaret etti. Maggie ise bahçe kapısından içeri girdi. Mrs. Moss, eski verandanın kapısında duruyordu. İnce düşünceliliik gösterip çocuklarının hepsini de içeri sokmuştu. Maggie'nin zengin ve yakışıklı bir sevgilisi olması mutluluk verecek bir şeydi. Fakat genç kız geri döndüğü zaman utanç duyabilirdi. Sonra, bu olayın Maggie'ye mutluluk vermemesi ihtimali de vardı. Onun için Mrs. Moss yalnız başına endişeyle Maggie'yi bekliyordu. Genç kızın hislerini iyice belli eden yüzünden bu olayda bir mutluluk varsa bile, bunun şüphe götürür tarafları olduğu ve ayrıca Maggie'ye azap verdiği de anlaşılıyordu.

"Şurada biraz otur, yavrum..." Maggie'yi verandaya çekerek onu banka oturttu. Zira evde başbaşa konuşmaları imkânsızdı.

"Ah, Gritty hâlâ, o kadar mutsuzum ki. Keşke on beş yaşındayken ölseydim. O zaman her şeyden vazgeçmek bana çok kolay geliyordu. Ama şimdi çok zor bu."

Zavallı kız kollarını halasının boynuna dolayıp derin derin, hıçkırarak ağlamaya başladı.

12

Bir aile toplantısı

Maggie, sevgili Gritty halasından hafta sonunda ayrıldı. Kararlaştırıldığı gibi Pullet teyzesini görmek için Garum Köknarları'na gitti. O arada hiç beklenmedik şeyler olmuştu. Bu yüzden Tulliver'ların değişen şanslarını görüşmek ve bunu kutlamak için bir aile toplantısı yapılacaktı. Evet, Tulliver'ların talihleri dönmüştü. Bu, güneş tutulmasının son anları gibi ailenin üzerine düşen kusur ve hata gölgelerini de alıp götürecek, Tulliver'ların o ana kadar gizli kalan meziyetlerinin olanca haşmetleriyle pırıl pırıl parlamalarına sebep olacaktı. Yeni bakanlığa gelen bir kimsenin, başkalarının da yüksek takdir ve bol sitayişle dolu bir devre geçirdiklerini bilmesi hoş bir şey. Bu memlekette saygıdeğer birçok ailede; akrabalar takdir edilecek duruma geldikleri zaman aynı itibarı görürler. Bunun geçmişteki durumlarla bir ilgisi olmadığı için, biz de ümitle ileride bir gün kendimizi öyle mutlu ve varsıl bir devrede buluvermemiz imkânı olduğunu düşünürüz. Artık o zaman engerekler bizi sokmayacak, kurtlar ise dişlerini ancak tatlı, barışçı amaçlarla göstereceklerdir.

Lucy, Pullet teyzesine, Mrs. Glegg'i bile şaşırtacak kadar erken bir saatte geldi. Genç kız, kimse kendilerini rahatsız etmeden Maggie'yle o harikulâde haberi uzun uzun konuşmak için sabırsızlanıyordu. Lucy, o kendisini daha da güzelleştiren akıllıca tavırlarıyla, sevgili biçare Tulliver teyzeyi, kuzen Tom'u ve yaramaz Maggie'yi çektikleri çilelerden sonra lâyık oldukları mutluluğa kavuşturmaya çalışıyordu. "Tabiî sen, Maggie, inatla eski üzüntülü günlerde olduğu gibi yaşamaya çalışıyorsun, o da başka... Düşünün, Tom'un Newcastle'dan döndüğü gün, Mr. Wakem'ın değirmene yerleştirmiş olduğu genç Jatsom, sarhoşluğu yüzünden atından yuvarlandı. Kendisi şimdi St. Ogg's'da yatıyor. Durumu tehlikeli. Mr. Wakem yeni sahiplerinin değirmene hemen yerleşmelerini istediğini belirtti. Tabiî o zavallı gencin başına gelenlere üzüldüm. Fakat onun başına bu felâketin başka zaman değil de bu ara gelmesi, kuzen Tom'un herkese örnek olabilecek davranışlarının mükâfatını hemen görmesinin uygun olacağını göstermiyor mu? Babam Tom hakkında çok iyi şeyler düşünüyor, onu takdir ediyor. Tabiî artık Tulliver teyzenin de değirmene giderek, Tom'un evini idare etmesi lâzım. Doğrusu bu yüzden benim evde bir hayli rahatım kaçacak. Fakat zavallı teyzeciğimin eski evine yerleşeceğini ve yavaş yavaş orayı rahat eşyalarla döşeyeceğini düşünüyorum da..."

Bu son konuda Lucy'nin zekice plânları vardı. Maggie'yle birlikte o parlak cilâlı, tehlikeli basamaklardan güzel eşyalarla döşeli, güneş ışınlarının her yerdekinden daha temiz durduğu salona indikleri zaman, Lucy her usta taktikçi gibi işe düşmanın en zayıf tarafına hücumla başladı.

Mrs. Pullet'in yanına oturarak, kadının bonesinin uçuşan kurdelelerini okşarcasına düzletti. "Pullet teyze, Tom'a yeni evi için hangi çarşafları ve takımları vereceğinizi kararlaştırmanızı istiyorum. Çünkü çok cömertsinizdir. Herkese pek güzel şeyler

hediye edersiniz. Eğer siz örnek olursanız, muhakkak Glegg teyze de size özenir."

Mrs. Pullet, kendisinden umulmayacak bir heyecan ve canlılıkla, "O bunu hiçbir zaman yapamaz," diye cevap verdi. "Çünkü onun çarşaf takımları benimkilerin yanında hiç kalır. Bunu böyle bil. Bu uğurda para harcasa bile, kendisi hiç de zevkli değildir. Meselâ masa örtüleri ya karelidir, ya da bunların üzerinde geyikler ve tilkiler gibi canlı hayvan desenleri vardır. Onda benekli veya baklavalı bir tek örtü bulamazsın. Fakat birinin çarşaf takımlarını ve örtülerini ölmeden önce yakınları arasında dağıtması hiç de hoş bir şey değildir." Mr. Pullet, başını sallayarak kız kardeşi Tulliver'a baktı ve sözlerine devam etti. "Seninle ilk eğirdiğimiz keten iplikler dokunacağı zaman o çift baklavalı deseni seçmiştik, Bessy. Doğrusu o zaman örtülerimi paylaştırmak zorunda kalacağım hiç aklıma gelmemişti. Kim bilir, senin çift baklavalı örtülerin şimdi nerede."

Kendisini lânetli bir insan gibi görmeye alışmış olan zavallı Mrs. Tulliver, "Bu konuda benim yapabileceğim bir şey yoktu, abla," dedi. "Herhalde ben de geceleri en güzel şekilde beyazlatılmış keten örtülerimin bütün memlekete dağıldığını düşünerek, uykularımın kaçmasını istemezdim."

Pullet enişte atıldı. "Bir nane şekeri al, Mrs. Tulliver." Adam böylece kadını ucuz ve yararlı bir şekilde teselliye çalıştığını düşünmekteydi. Bu davranışı diğerlerine de örnek olabilirdi.

Lucy, "Fakat senin ketenlerin fevkalâde güzel, Pullet teyze," dedi. "Düşün, ya kızların olsaydı. Onlar evlendikleri zaman herhalde örtüleri onların arasında bölüştürecektin."

Mrs. Pullet mırıldandı, "Bunu yapmayacağımı söylemiş değildim... Çünkü artık talih Tom'a gülüyor. Onun için de dostlarının onu korumaları, kendisine yardım etmeleri doğru olur. Sizin evdeki satıştan aldığım masa örtüleri var, Bessy. Zaten ben onları sırf

iyi kalpliliğim yüzünden seçtim. Yoksa örtüler o zamandan beri sandıkta duruyor. Fakat eğer Maggie yine 'hizmete girecekse' artık ona Hint müslinlerimi ve diğer eşyalarımı katiyen vermem. Halbuki burada oturup bana arkadaş olabilirdi. Dikişlerimi dikerdi... Ağabeysinin kendisine ihtiyacı olmadığı takdirde tabiî..."

Dodson ailesi için öğretmenlik veya mürebbiyelik etmek, 'Hizmete girmek' demekti. Artık değişen şartlar yüzünden daha iyi bir hayat sürmesi ihtimali olmasına rağmen onun hizmetçi gibi süflî bir işte çalışmakta ısrar etmesi, yalnız Lucy'yi değil, diğer akrabalarını da kızdıracaktı. Çocukluk günlerinde, saçlarını arkaya doğru bırakan yaramaz Maggie, geleceği pek belli olmadığı için hiçbirinin de hoşuna gitmezdi. Onun gibi bir yeğenleri olduğu için üzülürlerdi. Fakat şimdi kız hem güzeldi, hem de işe yarayabilirdi. Glegg teyzeyle Glegg enişte de geldikten sonra çay içilerek çörek yenilirken bu konu tekrar açıldı.

Mr. Glegg, dostça bir tavırla Maggie'nin sırtını okşayarak, "Hah hah," dedi. "Saçmalama... Saçmalama... Senin tekrar işe girdiğini duymamalıyım. Herhalde Kermes'te kendine yarım düzine sevgili buldun, içlerinde sana uygun olanı yok mu? Haydi, haydi, itiraf et bakalım."

Sıkı buklelerini taktığı zaman iğneleyici sözlerini daha büyük bir nezaketle söylemekten hoşlanan karısı, "Mr. Glegg," diye homurdandı. "Kusuruma bakmayın ama sizin yaşınızdaki bir adama yakışmayacak kadar havaisiniz. Yeğenim, bize danışmadan tekrar yanımızdan uzaklaşmayı düşünmemeliydi. Buna teyzelerine ve kendisine daima iyi davranan diğer akrabalarına karşı duyduğu saygı ve görev hissi engel olmalıydı, sevgililer değil. Bu kelimeyi siz kullandınız diye tekrarlıyorum. Yoksa benim ailemde böyle sözler duyulmazdı."

Mr. Glegg, neşeyle göz kırptı. "Onları görmeye gittiğimiz zaman bizden nasıl sözederlerdi acaba, Pullet komşu? O sıralarda

bizim pek tatlı, pek sevgili kimseler olduğumuzu düşünürlerdi herhalde..." Tatlı sözünü duyan Mr. Pullet hemen çayına biraz daha şeker koydu.

Mrs. G., "Mr. Glegg," dedi. "Eğer nezaket sınırlarının dışına çıkacaksan, bana haber ver."

Mrs. Pullet, atıldı. "Aman Jane, kocan şaka ediyor canım. Sıhhati, kuvveti yerindeyken bırak herkese takılsın. Meselâ zavallı Mr. Tilt'ı düşün. Zavallının ağzı iyice çarpıldı. Artık istese de gülemez."

Mrs. Glegg, mırıldandı. "Şakalarını yarıda kesmek cesaretini gösterip, bana çörek tabağını uzatmanı söyleyebilir miyim, Mr. Glegg? Tabiî bir yeğenin, ailenin reisi olan teyzesini, annesinin büyük ablasını hiçe sayması başkalarına bir şaka gibi gelebilir. O, kasabada kaldığı sürece bana kısacık ziyaretler yaparak, sonra da hiç haber vermeden buradan ayrılmaya karar vererek beni küçük düşürdü. Halbuki ben onun dikmesi için bir sürü bone biçtirmiştim. Benim gibi parasını her yeğenine eşit olarak bölen bir teyzeye..."

Mrs. Tulliver, endişeyle onun sözünü kesti. "Maggie'nin diğerlerinde olduğu gibi senin evinde de uzun zaman kalmadan buradan ayrılmayı düşünmediğinden eminim, abla. Ayrıca onun gitmesini isteyen de ben değilim. Bu konuda hiç suçum yok benim. Ona kaç defa, 'Gitmen için hiçbir sebep yok, yavrum,' dedim... Fakat Maggie nasıl olsa buradan ancak on, on beş gün sonra ayrılacak. Bu arada senin evinde de kalır. Ben de sık sık sana uğrarım. Lucy de öyle."

Mrs. Glegg, "Bessy," diye cevap verdi. "Eğer kafanı biraz kullanırsan artık tam bu sürenin sonunda yatakları indirip bir sürü zahmete katlanmama değmeyeceğini düşündüğümü de anlarsın. Bizim evle Mr. Deane'inkinin arası ancak on beş dakika. Maggie, sabahleyin erkenden gelir ve gece geç vakit Lucy'lere döner.

O arada gidip oturabileceği kadar yakın iyi kalpli bir teyzesi olduğu için de Allah'a şükreder. Eğer ben onun yaşında olsaydım, büyük bir minnet duyardım."

Mrs. Pullet, "Ama, Jane," dedi, "yataklarında birinin yatması onlar için daha iyi olur. O duvarları çizgili kâğıtla kaplı oda fena halde küf kokuyor, ayna da benek içinde kalmış. Beni oraya soktuğun zaman oracıkta öleceğimi sandım."

Lucy, ellerini birbirine vurarak bağırdı, "Ah, işte Tom! Kendisine söylediğim gibi Sinbad'a binmiş. Onun verdiği sözü tutmayacağından korkuyordum."

Tom, içeri girerken Maggie de onu öpmek için heyecanla ayağa fırladı. Ağabeysinin eline değirmene dönme fırsatı geçeliden beri ilk defa karşılaşıyorlardı. Maggie, Tom'un elini bırakmayarak onu yanındaki koltuğa doğru götürdü. Tom'la aralarında hiçbir gölgenin olmaması daima istediği, özlemini çektiği bir şeydi. Bu isteğin kökü, bütün değişikliklerin erişemeyeceği bir derinlikteydi. Tom o akşam kardeşine büyük bir şefkatle gülümsedi. "E, Maggie, Moss hala nasıl?"

Mr. Glegg, elini uzattı. "Gel bakalım, delikanlı, gel bakalım. O kadar iri yarı oldun ki, herkesi önüne katıp sürükleyeceksin neredeyse. Eline, biz ihtiyarlarınkinden daha önce fırsat geçti. Talih sana daha erken güldü. Fakat sana mutluluklar diliyorum... Büyük bir mutluluk diliyorum. Eminim ki günün birinde o değirmen tamamıyla senin olacak. Senin tepeye tırmanırken yarı yolda duraklamayacağını biliyorum."

Mrs. Glegg, hemen atıldı. "Fakat bunu annesinin ailesine borçlu olduğunu unutmayacağını da umarım. Eğer onlar kendisini korumasalardı, hiçbir zaman fakirlikten kurtulamazdı. Bizim ailemizde başarısızlığa uğrayan, dava açan, parasını çar çur eden kimseler yoktur. Vasiyetname bırakmadan ölenler olmadığı gibi..."

Pullet teyze, "Birdenbire ölüvercnler de yoktur," diye ilâve etti. "Önce muhakkak doktor çağırılır. Fakat Tom, cildini Do-

dson'lardan almış. Bunu ben ta ilk günlerden beri söylüyorum. Senin ne yapmak niyetinde olduğunu bilmiyorum, Glegg abla. Fakat ben Tom'a yatak çarşafları ve en büyük boy masa örtülerimden vereceğim. Dört boydur onlar. Ben üç boydan da Tom'a vermek istiyorum. Bundan başka daha neler yapacağımı söyleyecek değilim. Fakat eğer yarın ölürsem bu sözlerimi unutma, Mr. Pullet. Tabiî senin, anahtarların içinden çıkamayacağını da biliyorum. Muhakkak Mavi dolabın anahtarının Mavi odadaki çekmede olduğunu, odanın anahtarının ise sol taraftaki gardrobun üçüncü rafında, ince kırmalı değil de kalın bağlı gece bonelerinin arkasında durduğunu katiyen hatırlatamayacaksın. Bir hata yapacaksın. Ben de bunu hiçbir zaman öğrenemeyeceğim. Doğrusu hafızan, ilâçlarım ve haplarımı hatırlaman bakımından gerçekten fevkalâde. Bunu her zaman söyledim, yine de söylerim. Ama sen anahtarların arasında kendini kaybediyorsun âdeta." Ölümünden sonra olacak kargaşalıklarla ilgili bu kasvetli düşünceler Mrs. Pullet'i daima sarsıyordu.

Mrs. Glegg, kardeşinin bu budalalığına çok sinirlendiğini belli edecek bir tavırla, "Bu eşyaları kitleme konusunda çok ileri gidiyorsun, Sophy," diye homurdandı. "Bu bakımdan kendi ailenden daha üstün olduğunu sanıyorsun. Hiç kimse benim eşyalarımı kitlemediğimi söyleyemez. Fakat ben makul olan şeyleri yaparım, daha ileri gitmem. Çarşaflara gelince... İşe yarayacak şeyleri ayıracak ve bunları yeğenime hediye edeceğim. Bende hiç beyazlatılmamış kumaşlar var. Bunlar ince Hollanda bezlerinden daha çok işe yararlar. Tom'un o çarşafların üzerine yattığı zaman teyzesini hatırlayacağını da umarım."

Tom, Mrs. Glegg'e teşekkür etti. Fakat her gece teyzesinin meziyetlerini düşüneceğine dair söz vermekten de kaçındı. Mr. Glegg de Tom'a Mr. Deane'in buhar makinesi konusundaki niyetlerini sorarak delikanlının konuyu değiştirmesine yardım etti.

Lucy, Tom'dan Sinbad'a binerek gelmesini istediği zaman daha ileriyi düşünmüştü. Eve dönme zamanı gelince, Tom'a ata uşağın bineceğini söyledi. Kuzeni, Mrs. Tulliver ve Lucy'yle birlikte arabayla dönecekti. Kurnaz kız, "Sen yalnız başına oturacaksın, teyze," dedi. "Çünkü ben Tom'un yanına geçmek istiyorum. Ona anlatacak bir sürü şey var."

Maggie'ye duyduğu sevgiyle karışık endişe yüzünden, Lucy Tom'la genç kız hakkında yapacağı konuşmayı ileriye atmayı istememişti. Değirmenle ilgili istekleri çabucak yerine geldiği için, Tom'un büyük bir mutluluk duyduğunu ve bu yüzden onun isteklerine büyük bir yumuşak başlılıkla boyun eğeceğini sanıyordu. Lucy, Tom'un huyunu bir türlü öğrenememişti. Bu konuda kendi karakterinin ona yardımcı olması da imkânsızdı. Lucy, Philip'in babasına nasıl etki yaptığını anlattığı zaman Tom'un yüzünün çirkin bir şekilde değiştiğini farkedince hem şaşırdı, hem de üzüldü. Kız, bu açıklamanın her şeyi kolaylaştıracağını sanmıştı. Tom, durumu öğrenince hemen Philip'e karşı dostça hisler duymaya başlayacak, ayrıca avukat Wakem'ın Maggie'ye gelini olma şerefini bağışlamaya hazır olduğunu anlayacaktı. Artık geriye kuzen Lucy'ye bakarken daima tatlı tatlı gülümseyen sevgili Tom'un fikrini tamamıyla değiştirmesi kalıyordu. Tom, her zamanki sözlerinin aksini söyleyecek, kendi hesabına eski düşmanlıkların tamamıyla ortadan kalkmış olmasına çok sevindiğini açıklayacak ve Maggie de hemen Philip'le evlenecekti. Kuzen Lucy'ye göre dünyada bundan daha kolay bir şey olamazdı.

Fakat, haşin, irade gücü olan, amaçlarına tam mânasıyla inanan, hayalgücü ve anlayış darlığına sahip, başkalarını idare etme arzusu taşıyan olumlu ve olumsuz nitelikleri gayet belirgin kafalar için, önyargılar gıda yerine geçer. Çünkü bu kafalar bizim gerçek dediğimiz karışık, kopuk kopuk, şüphe uyandırıcı bilgiyle beslenemezler. Bir önyargı, isterse miras olarak kalsın, havadan

geçsin, dedikodu yüzünden benimsensin, göz yoluyla içeri sızsın, bu kafalar hemen ona bir yer verirler. Bu artık onların güçle, cesaretle tekrarlayacakları, kendi kendine doğan fikirlerin yokluğunu hissettirmeyecek, haklı olmanın verdiği otoriteyle başkalarına zorla kabul ettirecekleri bir şeydir. Bu onlar için hem bir asa, hem bir bastondur. Bu amaçlara hizmet eden her önyargı daha ilk bakışta anlaşılır. İyi, dürüst Tom Tulliver'ımızın kafası da bu sınıftandı işte. Babasının kusurlarını için için tenkit etmesi, onun önyargılarını benimsemesine engel olmamıştı. Zayıf prensipleri olan ve sefihçe bir hayat süren bir insan hakkında verilen peşin hükümlerdi bunlar. Ayrıca bu, aile hislerinin ve kişisel gururun sebep olduğu hayal kırıklıklarının da merkeziydi. Buna başka hisler de eklenince Tom, Philip'e ve Maggie'nin onunla evlenmesi fikrine karşı büyük bir tiksinti duymaya başlamıştı. Lucy'nin sağlam iradeli kuzeni üzerinde büyük bir etkisi olmasına rağmen soğuk bir tavırla Maggie'yle Philip'in evlenmesini hiçbir zaman memnunlukla karşılamıyacağını söyledi.

"Tabiî Maggie istediği şekilde hareket edebilir. Çünkü o serbest olma arzusunu açıkça ilân etti. Bana gelince... Babamın hâtırasına olan saygım ve bütün erkekçe hislerim dolayısıyla, Wakem'larla hiçbir yakınlığı hoş göremem."

İşte böylece Lucy, o heyecanlı aracılığı sonunda sadece Tom'un yeni bir düşünceye kapılmasına sebep oldu. Maggie'nin çalışmak için verdiği o ters karar, kızın bütün istekleri gibi onu daha çıkmaza sürükleyecekti. Bu Maggie'nin daha da hatalı bir şey yapmasına ve Philip Wakem'la evlenmesine sebep olacaktı.

13

Akıntıya sürükleniş

Maggie, bir haftadan daha kısa bir zaman sonra tekrar St. Ogg's'a döndü. Dış görünüşe göre, durum ilk günlerdeki misafirliğinden farksızdı. Maggie, sabah saatlerini Lucy'den uzakta kolaylıkla geçirebiliyordu, çünkü Glegg teyzesine onu sık sık görmeye geleceğine dair söz vermişti. Kızın son haftalarda annesinin yanında uzun uzun oturması da normal karşılanacak bir şeydi. Tom, eve yerleşecekti. Bunun için birtakım hazırlıklar yapılması gerekti. Ama Lucy, Maggie'nin akşamları da yanından uzaklaşmak için uydurduğu bahaneleri dinlemiyordu. Özellikle kuzenine Glegg teyzeden akşam yemeğinden önce dönmesi için ısrar ediyordu. Lucy'nin gözleri dolarak, dudağını bükmesi ve, "Ben seni ne zaman göreceğim?" demesi dayanılacak gibi değildi. Mr. Stephen Guest ise eskiden Mr. Deane'in evinde yemek yemekten kaçınırken şimdi izah edilemeyecek bir şekilde tavırlarını değiştirmişti. Orada mümkün olduğu kadar sık yemeğe kalıyordu.

Genç adam önceleri her sabah, akşama orada yemek yememeye karar veriyordu. Hatta Maggie St. Ogg's'dan ayrılıncaya

kadar Lucy'lere akşamları bile uğramayacaktı. Stephen, ayrıca bir plân yapmış ve bu güzel haziran ayında geziye çıkmayı da düşünmüştü. Son zamanlardaki aptallık ve sessizliğini izah etmek için sık sık baş ağrısından bahsettiğinden, bu, yolculuğa çıkmak için de güzel bir bahane olabilirdi. Fakat Stephen yolculuğa çıkmadı. Dördüncü sabah ise akşam hakkında kesin bir karar vermekten kaçındı. Artık bu akşamlar onun için Maggie'nin St. Ogg's'da geçireceği o kısacık zamanın bir parçasıydılar. O arada belki Maggie'yle bir kere daha bakışabilir veya onun elini usulca tutardı. Bunu yapmaması için bir sebep var mıydı? Artık birbirlerinden hiçbir gizlileri yoktu. Birbirlerini sevdiklerini biliyorlardı. Aşklarını açıklamışlardı. Üstelik birbirlerinden vazgeçtiklerini de söylemişlerdi. Yakında ayrılacaklardı. Şeref ve vicdan onları birbirlerinden uzaklaştıracaktı. Maggie, ruhunun derinliklerinden gelen bir hissin etkisiyle buna karar vermişti. Herhalde aralarındaki uçurumun ötesinden son bir defa birbirlerine bakabilirlerdi. Ondan sonra arkalarını dönecek, gözlerindeki ışık sönünceye kadar da birbirlerini göremeyeceklerdi.

Maggie, o günlerde sakin, hatta uyuşuk bir tavırla etrafta dolaşıp duruyordu. Bu durum kızın neşe ve heyecanıyla öyle taban tabana zıttı ki. Eğer Lucy, Maggie'nin, Philip'le ağabeysinin arasında kaldığı ve yakında kendi isteğiyle o sıkıntılı sürgün hayatına başlayacağı için çok üzüldüğüne inanmasaydı, kuzeninin bu halini izah için başka sebepler arayacaktı. Fakat bu uyuşukluğun altında korkunç, şiddetli bir his savaşı sürüp gidiyordu. Maggie, hayatla mücadele ettiği bütün bu yıllar boyunca böyle bir şeye ne şahit olmuş, ne de tahmin etmişti. Kıza, ruhunun en kötü tarafları o zamana kadar pusuda beklemiş gibi geliyordu, işte şimdi bunlar korkunç, ezici bir güçle ona saldırmaktaydılar. Zaman zaman Maggie haince bir bencilliğin kendisini etkisi altına aldığını düşünüyordu. Neden Lucy, neden Philip ıstırap

çekmeyeceklerdi? O, hayatının önemli bir bölümünü acı içinde geçirmişti. Şimdiye kadar bir kimse onun için bir fedakârlık yapmış, bir şeyden vazgeçmiş miydi? Şimdi tam mânasıyla yaşama fırsatı eline geçmişti. Tabiatının özlemini çektiği aşk, servet, rahatlık ve kibarlık erişebileceği bir yerdeydi. Neden bir başkasının bunlara sahip olabilmesi için her şeyden feragat edecekti? Üstelik o başkasının bütün bunlara kendisi kadar ihtiyacı da yoktu belki. Fakat bu yeni ihtiraslı kargaşalık arasında eski sesler kendilerini gitgide daha güçlü bir şekilde duyuruyorlardı. Onun başını döndüren hayat hayalini kurduğu o yaşantı mıydı? O zaman ilk savaşların anıları, sevgi ve güçlük dolu yıllar boyunca ruhunda gelişen ve başkalarının acılarını merhametle karşılamasına sebep olan o hisler, hayatı kutsal bir hale sokan ve ona şahsî zevklerden daha üstün şeyler olduğunu fısıldayan o ön sezi nerede kalacaktı? Ruhunun en iyi tarafları olan sadakat ve merhameti öldürdükten sonra hayattan zevk alabilecek miydi? Bu, ayağını sakatladıktan sonra yürümekten hoşlanacağına inanmaya benzemiyor muydu? Sonra, ıstırap kendisine bu kadar ağır geldiğine göre, acaba diğerlerine nasıl bir tepki yapacaktı? "Ah, Allah'ım! Beni başkalarına acı vermekten koru! Bu ıstıraba dayanabilmek için bana kuvvet ver." Bir zamanlar cinayet işlemeyeceğine ne kadar inanmışsa, böyle bir baş dönmesine kendisini kaptırmayacağına da yine öylesine inanmıştı. O halde şimdi kendisini o baş döndürücü hisle savaş halinde bulmasının sebebi neydi? Bu duruma nasıl düşmüştü?

Gerçek sevgi ve minnetin düşmanı olan bu hisse kapıldığını ne zaman farketmişti? Hangi korkunç anda? Neden sanki iğrenç bir şeyle karşılaşmış gibi dehşetle silkinerek ondan kurtulmamıştı? Madem bu acayip, tatlı, kendisini sürükleyen his onu yenmeyecekti, yenemeyecekti... Madem yalnız kendisi ıstırap

çekecekti, o halde ayrılmadan önce birbirlerine hislerini sessizce itiraf edecekleri bir anı diğerlerinden çalabilirlerdi. Maggie de bu bakımdan Stephen gibi düşünüyordu... Stephen da acı çekmiyor muydu? Bunu her gün her saat farkediyordu Maggie. Genç adam, bir şeyler yapmak zorunda olmadığı zaman birdenbire onu uzaktan seyretmekten başka her şeye karşı kayıtsızlaşıyor, o zaman yüzündeki yorgun, bezgin ifade de daha belirli bir hal alıyordu. Maggie, kendisini hafif bir aşk ve ıstırap mırıltısı gibi izleyen o yalvarış dolu bakışlara bazen karşılık vermekten kaçınabilir miydi? Maggie, gitgide bundan daha az çekinmeye başladı. Ve son akşam bazen onlar için bir dakikalık, uzun bakışma halini aldı. O ana erişinceye kadar bunu düşünüyorlar, göz göze gelince de her şeyi unutuyorlardı. Stephen'ın zaman zaman ilgilendiği bir şey daha vardı. Şarkı söylemek. Çünkü genç adam için bu da Maggie'yle konuşmak demekti. Belki Stephen kendisini buna gizli bir özlemin zorladığının farkında değildi. Kendi kendisine itiraf ettiği bütün kararlarına rağmen, Maggie üzerindeki etkisini artırmak istediğini bilmiyordu.

Philip Wakem, Lucy'lere Stephen kadar sık gelmiyordu. Fakat bazı akşamlar onlara uğramaktaydı.

Bir akşam, güneş batarken bahçede oturanlar arasında o da vardı. Lucy, "Artık Maggie'nin Glegg teyzeye yaptığı ziyaretler sona erdi," dedi. "O gidinceye kadar kendisini her gün kayıkla gezdirmek niyetindeyim. Maggie sıkıcı ziyaretler yüzünden istediği kadar sandala binemedi. Halbuki o kayıkla gezmeyi her şeyden çok sever. Öyle değil mi, Maggie?"

Philip, alçak bir bahçe sandalyesine oturarak, iyice arkasına yaslanmış olan Maggie'ye gülümsedi. "Gezintiler içinde en fazla kayıkla yapılanları sever demek istiyorsun herhalde? Öyle olduğunu umarım. Yoksa o sonsuza kadar kayıkla dolaşabilmek için ruhunu Floss'da gezinen hayalet kayıkçıya satardı."

Lucy, "Sen onun kayıkçısı olmayı istemez miydin?" diye sordu. "Eğer istiyorsan sen de bizimle gelip kürek çekebilirsin. Eğer Floss nehir değil de, sakin bir göl olsaydı, o zaman erkeklere hiç ihtiyacımız kalmazdı. Çünkü Maggie fevkalâde kürek çekiyor. Fakat Floss bir nehir. Biz de bu yüzden şövalyelerle silâhtarlarından yardım isteyecek duruma düşüyoruz. Ama onlar da bizim için kürek çekeceklerini söylemekte pek acele etmiyorlar. Bu konuda pek hevesli gözükmüyorlar."

Şakacı bir sitemle Stephen'a baktı. Genç adam bir aşağı bir yukarı dolaşıyor, hafif, falsolu bir sesle bir şarkı mırıldanıyordu.

"Ruhumdan yükselen susuzluk
İlâhi bir içki istiyor..."

Stephen, kızın bu sözlerine aldırmadı bile. Onlara da yaklaşmadı. Son zamanlarda Philip misafir geldiği zaman daima öyle davranıyordu zaten.

Stephen gelip yanındaki banka oturunca Lucy ona, "Kayığa binmeyi pek istemediğin anlaşılıyor," dedi. "Kürek çekmek hoşuna gitmiyor mu artık."

Stephen, hemen hemen öfkeli bir tavırla, "Kayığa bir sürü kimsenin binmesi hoşuma gitmez," diye cevap verdi. "Başka kimse yokken gelirim."

Philip'in incineceğinden korkan Lucy kızardı. Stephen'ın bu şekilde konuştuğunu ilk defa duyuyordu. Hoş, genç adam son zamanlarda pek de iyi değildi ya. Philip de kıpkırmızı kesilmişti. Fakat kırıldığından değil, Stephen'ın durgun halini Maggie'yle bir ilişkisi olduğuna yormasından... Stephen konuşurken Maggie yerinden kalkmış, güneşin son ışıklarının suya vuruşunu seyretmek için defne çite doğru gitmişti.

Philip, mırıldandı. "Lucy benî davet etmekle başkalarını

uzaklaştıracağını bilmiyordu. Onun için ben bu gezintiye katılmaktan vazgeçerim olur biter."

Fena halde öfkelenen Lucy, "Hayır, öyle şey olmaz," diye bağırdı. "Yarın senin gelmeni çok istiyorum. Gelgit on buçukta başlıyor. Bu işimize yarar. Kürek çekerek birkaç saatte Kuckreth'e gideriz. Güneş fazla kızgınlaşmadan da yürüyerek döneriz. Pek nefis bir şey olur bu." Genç kız Stephen'a bakarak, ilâve etti. "Bir sandala dört kişinin binmesine nasıl itiraz edersin?"

Kendisini toplamış ve kabalığı yüzünden de utanmaya başlamış olan Stephen, "Benim itirazım kişilere değil, sayıya," dedi. "Dördüncü bir kimse gerekseydi muhakkak hemen Philip'i seçerim. Fakat küçükhanımları dolaştırma zevkini bölemeyiz. Buna sırayla erişiriz. Ben onları öbür gün gezdiririm."

Bu olay, Philip'in dikkatini tekrar Stephen'la Maggie'nin üzerine çekti. Hem de yeni bir endişe ve merakla. Fakat tekrar eve girdikleri zaman Lucy şarkı söylenmesini istedi. Mrs. Tulliver'la Mr. Deane iskambil oyununa dalmış oldukları için Maggie de gidip daha ilerideki kitapların ve dikiş sepetinin durduğu masanın yakınına yerleşti. Fakat genç kız bir şey yapmıyor, dalgın dalgın müzik dinliyordu. Stephen nihayet bir düet seçerek, bunu Philip'le Lucy'nin söylemeleri için ısrar etti. Daha önce de aynı şeyi yapmıştı. Fakat o akşam Philip Stephen'ın her sözünde, her hareketinde gizli, ikinci bir anlam olduğunu düşünmeye başlamıştı. Yakasını bırakmayan bu şüphe yüzünden kendi kendisine kızmasına rağmen dikkatle genç adamı gözetliyordu. Evet, kendi kendisine kızıyordu Philip. Maggie, konuşurlarken sözleriyle ortada şüphe edilecek bir şey olmadığını ona açıklamamış mıydı? Dünyanın en dürüst kızıydı. Bahçede konuştukları zaman söylediklerine, gözlerindeki ifadeye inanmamak kabil miydi? Belki Stephen, Maggie'yi çok beğeniyordu. Bu da normal bir şeydi. Philip arkadaşının ona ıstırap veren sırrını bu şekilde sezdiği

için alçaklık ettiğini de düşünüyordu. Ama buna rağmen yine de Stephen'ı gözetlemekten kendisini alamıyordu. Piyanonun yanından ayrılan Stephen ağır ağır Maggie'nin yakınında oturduğu masaya doğru gitti. Yapacak başka bir şey bulamamış gibi tembel tembel gazetelerin sayfalarını çevirmeye başladı. Sonra arkasını piyanoya dönerek oturdu, gazeteyi dirseğinin altına çekerek, elini saçlarının arasına soktu. Sanki 'Laceham Courier'daki mahallî bir haber dikkatini çekmiş gibi bir tavır takınmıştı. Aslında genç adam, onun yaklaştığının farkında değilmiş gibi bir tavır takınmış olan Maggie'ye bakıyordu. Philip yanlarında olduğu zaman Maggie Stephen'a karşı koyabilmek için yeni bir güce kavuşuyordu. Yankılı olduğundan şüphe ettiğimiz yerlerde konuşmamıza çok dikkat ettiğimiz gibi... Fakat nihayet genç kız, "Sevgilim..." kelimesini duydu. Bir şey isteyen bir hasta gibi acı dolu bir yalvarışla söylenmişti bu söz. Maggie bu kelimeyi Basset'teki kır yolunda geçirdikleri dakikalardan sonra bir daha duymamıştı. O gün Stephen bu sözü, sanki bu anlamsız bir feryatmış gibi, âdeta elinde olmadan arka arkaya haykırmıştı. Philip, sesleri duyamıyordu. Fakat genç adam piyanonun diğer tarafına geçmişti. Bu yüzden Maggie'nin irkilerek kızardığını, bir an Stephen'a baktığını gördü. Genç kız hemen bunun arkasından endişeyle Philip'e bir göz attı. Maggie, Philip'in kendisini gördüğünün farkında değildi. Fakat bu gizli ilginin verdiği utanç acısıyla yerinden kalkarak, annesinin yanına gitti. İskambil oyununu seyretmeye başladı.

Philip biraz sonra Lucy'lerden ayrıldı. Eve giderken kâh korkunç şüphelerin etkisinde kıvranıyor, kâh ıstırapla artık her şeyin ortaya çıktığını düşünüyordu. Artık Stephen'la Maggie'nin birbirlerine karşı bazı hisler duydukları inancına karşı koyması imkânsızdı. Genç adamın hassas, gergin sinirleri bir tek şey yüzünden âdeta kopacak hale geldi. Hiçbir açıklama Maggie'nin

sözleriyle hareketlerine uymuyordu. Philip, gecenin yarısını ıstırap içinde bu bilmeceyi çözmeye çalışarak geçirdi. Nihayet sonunda Maggie'ye inanma ihtiyacı her şeye galebe çaldı ve Philip de o zaman gerçeği anladı. Maggie, mücadele ediyordu. Kendi kendisini buradan uzaklaşmaya zorluyordu. Philip'in döndüğünden beri gördüklerinin anlamı buydu. Fakat bu inancın yanı sıra ortaya genç adamın kafasından kovamayacağı birtakım ihtimaller çıkmıştı. Philip, o Hayalgücüyle bütün hikâyeyi tahmin etti. Stephen Maggie'ye çılgıncasına âşıktı. Herhalde bunu kıza da söylemişti. Maggie onu reddetmişti ve şimdi de çabucak St. Ogg's'dan uzaklaşmaya çalışıyordu. Philip, kalbini ezip, parçalayan bir ümitsizlikle kendi kendisine şu soruyu sordu: "Maggie, Stephen'a karşı duyduğu hisler yüzünden çaresizdi. Stephen bunu bildiği halde ondan vazgeçecek mi?"

Sabah olduğu zaman Philip verdiği sözü tutarak kayıkta dolaşmayı düşünemeyecek kadar hastaydı. Çektiği ıstırap yüzünden kesin bir karar verecek halde de değildi. Birbirine karşıt düşüncelerin arasında bocalayıp duruyordu. Önce Maggie'yle konuşmayı, kızdan derdini kendisine açmasını istemeyi düşündü. Fakat sonra işe karışmasının doğru olmayacağına karar verdi. Ta başından beri kendisini Maggie'ye zorla kabul ettirmeye çalışmamış mıydı? Maggie, uzun yıllar önce gençliğinin verdiği bilgisizlikle o sözleri söylemişti. Herhalde o sözlerin kendisini sıkıca bağladığını daima hissediyordu kız. Herhalde yalnız bu, Maggie'nin ondan nefret etmesi için yeterliydi. Bundan başka Philip'in ona hislerini açıklamasını istemeye hakkı var mıydı? Genç kızın duygularını ondan saklamak niyetinde olduğu anlaşılıyordu. Philip, sonunda kararını verdi. Kendisine güvenemiyordu. Bencilce bir öfke değil de, Maggie için duyduğu içten bir endişe yüzünden hareket ettiğinden emin olmadıkça gidip kızı görmeyecekti. Stephen'a kısa bir pusula yazarak bunu erkenden uşakla arkadaşına yolladı.

Bu mektubunda Lucy'ye verdiği sözü yerine getirecek kadar iyi olmadığını bildiriyordu. Acaba Stephen, onun adına özür diler ve kendi yerini alabilir miydi?

Lucy'nin yine şirin bir plânı vardı. Bu yüzden Stephen'ın kayıkla gezmeyi reddetmiş olmasına üzülmüyordu.

Genç kız, babasının o sabah onda arabasıyla Lindum'a gideceğini öğrenmişti. Bunun üzerine de kendisinin de orada işi olduğunu iddia etmişti. Lindum'dan bazı şeyler alacaktı. Önemli şeyler. Bunları almak için ikinci bir fırsat çıkıncaya kadar da bekleyemezdi. Tulliver teyzenin de gelmesi lâzımdı. Çünkü alınacak bazı şeylerin onunla ilgisi vardı.

Kahvaltı odasından çıkarak merdivenlere doğru giderlerken, Lucy Maggie'ye, "Sen yine kayıkla dolaşabileceksin," dedi. "Philip on buçukta burada olacak. Nefis bir sabah bu. Sakın karşı koyma, benim sevgili, üzüntülü Maggie'ciğim. Eğer senin için yarattığım harikaları reddedersen, benim iyi peri rolünü oynamamın ne faydası olur? O korkunç kuzenim Tom'u da düşünme. Onu biraz dinlemeyiver."

Maggie, fazla karşı koymadı. Hatta bu plâna hemen hemen memnun olmuş gibiydi. Tekrar Philip'le yalnız kalmak kendisini sakinleştirebilir, onu biraz güçlendirirdi. Daha sakin bir hayat sürdüğü yerleri tekrar görmeye benzeyecekti bu. O günkü savaşlar, şimdiki günlük heyecanların yanında pek sakin kalıyordu. Genç kız, kayıkla dolaşmak için hazırlandı. Saat on buçukta salona inerek beklemeye başladı.

Kapının zili tam zamanında çaldı. Maggie, Philip'in onunla yalnız dolaşacağını öğrendiği zaman duyacağı şaşkınlığı yarı üzüntülü bir memnunlukla düşünürken holden ilerleyen hızlı ayak seslerini tanıdı. Bunlar Philip'in adımları değildi. Kapı açıldı ve Stephen Guest içeri girdi.

İlk anlarda ikisi de konuşamayacak kadar heyecanlıydılar. Stephen, hizmetçiden diğerlerinin evde olmadıklarını öğrenmişti. Kalbi delice çarpan Maggie ise yerinden fırlamış sonra tekrar koltuğa çökmüştü. Kasketiyle eldivenlerini bir kenara atan Stephen gelip sessizce genç kızın yanına oturdu. Maggie, Philip'in biraz sonra geleceğini düşündü. Bütün vücudu titremesine rağmen çaba harcayarak, uzaktaki bir sandalyeye oturmak için kalktı.

Stephen, alçak bir sesle, "O gelmeyecek," dedi. "Kayığa ben bineceğim..."

Maggie, tekrar koltuğa yığıldı. "Ah, o halde gidemeyiz... Lucy, seni beklemiyordu... Kırılacak o... Philip neden gelmedi?"

"Biraz rahatsız. Yerine benim gelmemi istedi."

Maggie, titreyen, telâşlı parmaklarıyla bonesini çıkardı. "Lucy, Lindum'a gitti... Kayıkla dolaşamayız."

Kolunu sandalyesinin arkasına dayamış olan Stephen ona bakıyordu. Uykuda gibi, "Pekâlâ..." diye mırıldandı. "O halde burada kalırız."

Genç kızın o derin, çok derin bakışlı gözlerine dalmıştı. Yıldızların aydınlattığı simsiyah gök kadar uzak ve giz dolu, fakat aynı zamanda çok yakın ve utangaç bir sevgiyle doluydu bu gözler. Maggie, hiç kımıldamadan oturdu. Belki birkaç saniye, belki dakikalarca. Sonunda titremesi durdu ve yanaklarında tatlı bir kırmızılık belirdi.

"Adam bekliyor," dedi. "Yastıkları da götürdü. Kendisine durumu söyler misin?"

Stephen fısıldar gibi sordu. "Ona ne söyleyeyim?" Bu sefer Maggie'nin dudaklarına bakıyordu.

Maggie, cevap vermedi.

Stephen, yalvarırcasına mırıldandı. "Haydi gidelim..." Ayağa fırlayarak Maggie'yi de kaldırmak için kızın elini tuttu. "Seninle birlikte fazla yalnız kalamayacağız."

Ve böylece dışarı çıktılar. Maggie, bahçeden, güllerin arasından geçirildiğini, güçlü, şefkatli bir özenle kayığa bindirildiğini, ayaklarını dayayacağı yastığın ve bacaklarına örtülecek pelerinin dikkatle yerleştirildiğini, unutmuş olduğu şemsiyesinin açıldığını hissetti. Bütün bunları, Maggie kendi iradesinin emriyle bir hareket yapmadan, onu sürükleyen daha kuvvetli bir varlık yerine getirivermişti. Bu, güçlendirici bir ilâcın birdenbire yaptığı etki yüzünden insan kişiliğinin çok daha kuvvetlenmesi gibi bir şeydi. Maggie, bundan başka hiçbir şey hissetmiyordu. Hafızası ise hiç çalışmamaktaydı. Bunun anılarla bir ilgisi yoktu.

Stephen kürek çekmeye başladı. Gelgitin yardımıyla nehirden hızla kayarak indiler. Tofton evlerini ve ağaçlarını arkada bıraktılar. Sessiz, güneşli tarlaların ve otlakların arasından geçtiler. Bunları saran neşede, onların mutluluğuna dokunan bir şey de yoktu. Yorulmamış genç günün tatlı nefesi... Küreklerin uygun bir düzenle suya dalması... Yukarıdan geçen kuşların, sanki dolup taşan bir mutluluğu haber vermek istermiş gibi, kesik kesik cıvıldamaları... Artık birbirlerinden kaçırılmaları gerekmeyen gözlerin ciddî, yorulmayan bakışına karışan o tatlı yalnızlığın daha belirli bir hal alması... İlk saat bundan başka ne düşünebilirlerdi? Stephen, yarı makineleşmiş bir tavırla tembel tembel kürek çekerken zaman zaman aşkla, hafif bir şarkı mırıldanıyordu. Hiç konuşmuyorlardı. Çünkü kelimeler düşüncelerin yankılarından başka bir şey değildiler. Etraflarını saran o büyülü sisin ise düşüncelerle hiçbir ilgisi yoktu. Düşünceler yalnızca o sisin dışında kalan geçmiş ve gelecekle ilgili şeylerdi. Maggie, yanlarından geçtikleri kıyıları bir düş gibi görüyordu. Köyleri tanımıyordu sanki. Genç kız, daima kayıktan inerek tekneyi bıraktıkları Luckreth'e varmadan önce birkaç köyün önünden geçtiklerini biliyordu. Zaten daima dalıp gittiği olurdu. Bu yüzden de yol işaretlerini, levhaları farketmezdi.

Fakat hareketleri gitgide daha da tembelleşen Stephen sonunda kürekleri bir tarafa bırakarak, kollarını kavuşturdu. Kayığın kendi yardımı olmadan suda ne kadar hızla kaydığını anlamak istiyormuş gibi gözlerini nehire dikti. Bu âni değişiklik Maggie'yi biraz kendisine getirdi. Genç kız, ufka doğru uzanan tarlalara, yakındaki kıyılara baktı. Buraları ona büsbütün yabancı geldi. Maggie müthiş bir korkuya kapıldı.

"Luckreth'i geçtik mi?" diye bağırdı. "Hani orada duracaktık.. Orasının gözden kaybolup kaybolmadığını anlamak ister gibi gerilere baktı. Görünürlerde bir tek köy bile yoktu. Maggie tekrar dönerek, kaygıyla bir şey sormak istermiş gibi gözlerini genç adama dikti.

Genç adam, hâlâ dalgın dalgın suları seyrediyordu. Acayip, dalgın, hayal dolu bir sesle, "Orası çok gerilerde kaldı..." dedi.

Maggie, ıstırapla bağırdı. "Ah, şimdi ne yapacağım? Hem sonra... Lucy'ye ancak saatler sonra döneceğiz... Tanrım, sen bana yardım et!"

Ellerini birbirine kenetleyerek, korkmuş bir çocuk gibi hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı. Lucy'yle karşılaşmaktan, onun kendisine acı dolu bir şaşkınlık ve kuşkuyla bakmasından başka bir şey düşünemiyordu. Belki kuzeni haklı olarak onu azarlayacaktı da.

Stephen kalkarak onun yanına oturdu. Şefkatle, genç kızın birbirine kenetli ellerini çekti.

"Maggie..." O kaim sesiyle, kararlı bir tavırla ağır ağır konuşuyordu. "Maggie, kimsenin bizi ayıramayacağı bir duruma girinceye kadar eve dönmeyelim... Yani evleninceye kadar..."

Stephen'ın sesindeki değişiklik, o şaşılacak sözler Maggie'nin hıçkırıklarının birdenbire kesilmesine sebep oldu. Şimdi genç kız hiç kımıldamadan oturuyor, sanki Stephen, her şeyi değiştirmenin ve bu üzüntü veren olayı ortadan kaldırmanın bir yolunu bulmuş gibi, merakla bekliyordu.

"Maggie, bak biz istemeden neler oldu... Hem de bütün çabalarımıza rağmen. Artık bir daha yalnız kalacağımızı sanmıyorduk. Bunu bize başkaları sağladı. Bak nehir bizi nasıl uzaklara sürüklüyor. Boş yere daha sıkıca bağlamaya çalıştığımız o gereksiz bağlardan uzaklaştırıyor bu bizi. Gelgit bizi Torby'ye kadar götürecek. Orada kayıktan iner bir araba buluruz. Çabucak York'a, oradan da İskoçya'ya gideriz. Birbirimize, ancak ölümün koparacağı bağlarla bağlanıncaya kadar da hiçbir yerde, bir dakika bile duraklamayız. En doğrusu da bu, sevgilim. Bu ıstırap verici kargaşadan böylece kurtulabiliriz. Her şey bize bu yolu göstermek için birleşti. Biz kendimiz hiçbir plân yapmadık, kendi kendimize hiçbir şey düşünmedik."

Stephen, heyecanla, içtenlikle yalvarıyordu. Maggie, dikkatle onu dinliyordu. O şaşkınlığının yerini şimdi bu sözlere inanma isteği almıştı. Her şeye gelgitin sebep olduğuna, o sessiz, güçlü akıntıyla uzaklara kayabileceğine ve artık mücadele etmesine gereklilik olmadığına bir inanabilseydi. Fakat bu gizlice onu etkisine alan sözlere o eski düşüncelerin korkunç gölgesi düşüyordu. Maggie, o tehlikeli sarhoşluğa dalmak üzere olduğunu hissederek korkunç bir dehşete kapıldı. Bu yüzden de genç kız Stephen'a öfkeyle karşı koydu.

Kızgınlıkla genç adama bakarak, ellerini kurtarmaya çalıştı. Öfkeyle, "Beni bırak," diye bağırdı. "Bana seçme hakkı tanımıyorsun. Bu hakkı elimden almaya kalktın. Fazla uzaklaştığımızın farkındaydın. Düşüncesizliğimden faydalanmaya cesaret ettin. Beni böyle bir durumda bırakmak bir erkeğe yakışacak hareket değil."

Bu sözler Stephen'ı can evinden yaraladı. Genç kızın ellerini bırakarak, eski yerine geçti. Maggie'nin sözlerinin hatırlattığı güçlükler karşısında umutsuzlukla kollarını kavuşturdu. Maggie, kendisiyle gitmeye razı olmazsa, kızı gerçekten güç durumda bırakmış olacaktı. O zaman kendi kendisine de lanet edecekti.

Fakat Stephen'ın en dayanamadığı şey Maggie'nin dokunaklı sözleriydi. Maggie'nin, onun kendisine lâyık olmadığı bir şekilde hareket ettiğini düşünmesi, Stephen'a ayrılıktan daha da ağır gelecekti. Sonunda genç adam, öfkesini bastırmaya çalışarak konuşmaya başladı.

"Luckreth'i geçmiş olduğumuzu, ondan sonraki köye erişinceye kadar farketmedim. O zaman yolumuza devam edebileceğimizi düşündüm. Bu hareketimi haklı gösterecek bir tek neden yok. Durumu sana açıklamalıydım. Bu benden nefret etmene yetecek. Çünkü sen beni başka şeylere aldırmayacak kadar sevmiyorsun... Aşkın benimki kadar kuvvetli değil. Kayığı durdurup, seni kıyıya çıkarmaya çalışayım mı? Lucy'ye çılgınlık ettiğimi, senin bana çok kızdığını söylerim. Böylece benden kurtulmuş olursun. Sana karşı affedilmeyecek bir şekilde davrandığım için kimse de seni kabahatli bulmaz."

Maggie'ye felç gelmişti sanki. Stephen'ın yalvarışlarına karşı koymak, onun sözleriyle gözlerinin önünde çizdiği sahneye dayanmaktan daha kolaydı. Kendisi temize çıkarken Stephen'ın sevgi dolu bakışlarına aldırmamak, Maggie'yi bencilcesine ondan uzaklaştıran o öfkeli yürek sıkıntısına sırt çevirmekten daha basitti. Genç adam kızın kalbinde öyle duygular uyandırmıştı ki, Maggie'nin vicdanını etkileyen nedenler şimdi biçim değiştirerek, kendisini koruma arzusu halini alıyordu. Maggie'nin gözlerindeki öfkeli pırıltı geçti. Kız utanç dolu bir üzüntüyle Stephen'a bakmaya başladı. Bu kadar zayıf olmasına rağmen kalkmış Stephen'a düzeltilemeyecek bir günah işlemek için acele ettiğinden dolayı çatmıştı.

Maggie, yine, "Sanki sana olanlar beni üzmezmiş gibi," dedi. Bunlar başka türlü dokunaklı sözlerdi, kendisine daha fazla güvenilmesini isteyen aşkın sözleri... Stephen'ın ıstırabına böyle boyun eğmek, nice teslim oluşlardan daha tehlikeliydi.

Stephen, Maggie'nin bakışlarından ve sesinden kızın yumuşadığını anladı. Cennet kapıları ona tekrar açılmıştı. Stephen, genç kızın yanına oturarak, onun elini tuttu. Dirseğini kayığın arkasına dayadı. Hiç konuşmuyordu. Maggie'nin kendisini yeniden azarlamasına ya da onu yanından uzaklaştırmasına sebep olabilecek bir söz söylemekten, ufak bir hareket yapmaktan çekiniyordu. Hayatı genç kızın ellerindeydi. Geri kalanı ümitsiz, karışık, yıkıcı bir mutsuzluktan başka bir şey değildi. İkisi de bir sığınakmış gibi o sessizliğe kendilerini bırakmışlar, suların üzerinde kayıyorlardı. İkisi de duygularının onları birbirlerinden tekrar uzaklaştırmalarından korkuyorlardı. Gökte bulutların toplanmış olduğunu farkettiler. Rüzgârın o hafif serinliği gitgide artıyordu. Gün değişmişti.

"Bu ince elbiseyle üşüyeceksin, Maggie. İzin ver de pelerini omuzlarına koyayım. Bir dakika kalk, sevgilim."

Maggie, baş eğdi. Kendi adına kararlar verilmesi, ona ne yapacağının söylenmesinde anlatılamaz bir tatlılık vardı. Maggie, pelerine sarılarak, tekrar oturdu. Stephen da küreklere geçti. Hızla kürek çekiyordu artık. Mümkün olduğu kadar çabuk Torby'ye erişmeye çalışmaları gerekiyordu. Maggie, kesin kararlı bir şey yapmış ya da söylemiş olduğunun pek farkında değildi. İnsan, boyun eğmeyi, karşı koymadan daha az kesin, daha az canlı bir biçimde hatırlar. Düşüncenin bu yarı uykulu hali, kişiliğimizin bir başkasının kişiliğinde boğulması demektir. Her şey genç kızı uykulu bir itaate sürüklüyordu. Kayığın suların üzerinde bir düşteymiş gibi dört saat kayması ve bu yüzden kızı yorarak bitkinleştirmesi... Evden ne kadar uzaklıkta olduğunu bilmediği bu yerde inmenin zorluğunu ve ondan sonra eve kadar saatlerce yürümenin yoruculuğunu düşünürken, yorgun vücudunun isyanı... Bütün bunlar Maggie'nin o güçlü, büyülü gize bütün bütüne

boyun eğmesine sebep oluyordu. Yine bu büyü, Stephen'dan ayrılmayı neşenin ölümü, genç adamı yaralama düşüncesini kızgın demirin insan kafasını sarsan bir biçimde kurbanın vücuduna inmesi haline getiriyordu. Sonra o anda Stephen'la olmanın verdiği mutluluk da vardı. Bu kızın geriye kalan gücünü de alıp götürmeye yetiyordu.

Biraz sonra Stephen arkalarından bir teknenin geldiğini farketti. Gelgit başlarken birkaç gemi yanlarından geçmişti. Bunların arasında Mudport'a işleyen buharlı vapur da vardı. Fakat son saat boyunca hiçbir tekneye rastlamamışlardı. Geminin görünmesiyle aklına yeni bir düşünce gelmiş gibi Stephen gemiye gitgide artan bir heyecanla bakmaya başladı. Sonra da tereddütle Maggie'ye döndü.

"Maggie, sevgilim," diye mırıldandı. "Eğer bu gemi Mudport'a ya da kuzeye doğru herhangi uygun bir yere gidiyorsa, ona binmemiz herhalde çok doğru olur. İyice yoruldun... Biraz sonra yağmur başlayabilir. Bu kayıkla Torby'ye belki kolay kolay erişemeyiz. O yalnızca bir tüccar teknesi. Fakat herhalde seni biraz rahat ettirebilirler. Kayıktaki yastıkları alırız. Yapabileceğimiz en iyi şey bu. Bizi gemiye memnunlukla alırlar. Yanımda bir hayli para var. Onlara istediklerini verebilirim."

Bu yeni teklif karşısında eski korkuları uyanan Maggie'nin kalbi tekrar hızla çarpmaya başladı. Fakat sesini de çıkarmadı. Her yol ona güç geliyordu.

Stephen, gemiye işaret etti. İngiliz kaptan genç adama teknenin Hollandalılara ait öldüğünü ve Mudport'a gittiklerini söyledi. Rüzgâr eserse, oraya iki günden önce varabileceklerdi.

Stephen, "Kayıkla fazla uzaklaşmışız," dedi. "Ben de Torby'ye erişmeye çalışıyordum. Fakat hava beni kaygılandırdı. Sonra bu hanım –yani karım– yorgunluk ve açlıktan bitkin düşecek. Bizi de gemiye alır mısınız? Size bol para veririm."

Gerçekten bayılmak üzere olan ve korkudan titreyen Maggie'yi gemiye aldılar. Hollandalı gemiciler genç kızı büyük bir ilgiyle süzüyorlardı. Kaptan 'lady'nin gemide rahatsız olmasından korkuyordu. Teknede böyle beklenmedik yolculara göre yer yoktu. Hele eski tip kiliselerdeki sıralardan daha geniş bir özel kamara bulmaları da imkânsızdı. Fakat gemi Hollandalılardan umulan biçimde tertemizdi. Bu da diğer bütün rahatsızlıkları dayanılacak hale sokuyordu. Tayfalar, yastıkları heyecanla kıç kamaraya götürerek, Maggie'nin yatması için yanyana dizdiler. Fakat kızın ilk istediği değişiklik, Stephen'ın koluna girerek güvertede bir aşağı bir yukarı gezinmek, genç adamın kuvvetinden faydalanmak oldu. Ondan sonra yemek yediler. Maggie, usulca yastıkların üzerine uzandı. Artık o gün yeni kararlar veremeyeceğini biliyordu. Her şeyin ertesi güne bırakılması gerekliydi. Stephen genç kızın yanına oturarak onun elini tuttu. Birbirlerine ancak arada sırada bakabiliyor ve alçak sesle konuşuyorlardı. Çünkü gemideki beş tayfanın meraklarının azalması, bu iki hoş yabancıya karşı duydukları ilginin geçmesi bir hayli zaman alacaktı. Gemiciler, ufuktan yakın her cisme karşı derin bir merak duyarlardı. Fakat Stephen zafer dolu bir mutluluk içindeydi. Maggie'nin onun olması gerekirdi artık. Bu şarttı. Bu yüzden de bütün diğer kaygı ve düşünceler önemlerini kaybetmişlerdi. Artık en önemli adımı atmışlardı. Vicdan azabı ve kaygılar yüzünden kendi kendisine işkence etmişti. Her şeyi yenen büyük bir duyguyla savaşmıştı. Kararsızlık içindeydi. Fakat artık pişmanlık duymuyordu. Genç adam, kesik cümleler mırıldanarak Maggie'ye duygularını anlatmaya çalışıyordu. Maggie'ye tapıyordu... Onu çok seviyordu... Birlikte bir cennet hayatı süreceklerdi... O yanında olduğu için her olağan gün kendisine olağanüstü gelecek, her şey değişecekti... Maggie'nin en ufak bir isteğini yerine getirmek onun için mutlulukların en büyüğü olacaktı... Maggie

uğruna yapacağı her şey kendisine kolay geliyordu... Ayrılık hariç tabiî... Ama artık hiçbir zaman ayrılamayacaklardı... Kendisi daima Maggie'nin olacaktı. Her şeyi Maggie'nindi, her şeyi. Kendine ait şeyler ancak Maggie'nin oldukları zaman gözünde değer kazanacaklardı... Genç tutkuları ilk ayaklandıran o sesin usulca kesik kesik söylediği bu sözler belki uzaktan görmüş geçirmiş kimselerin üzerinde pek etki yapmaz. Fakat zavallı Maggie'ye çok yakındı bunlar. Bu sözler susuzluktan kurumuş dudaklara yaklaştırılan cennetteki sudan farksızdı. Demek ki burada, yeryüzünde ölümlüler için de sert ve soğuk olmayan bir hayat vardı. Sevginin, vazgeçme anlamına gelmediği bir yaşantı. Stephen'ın tutkulu, sevgi dolu gözleri bu hayatın eskisinden daha büyük bir canlılıkla Maggie'nin gözlerinin önünde belirmesine sebep oldu. Bu sahne kısa bir zaman için genç kızın bütün gerçekleri görmesine engel oldu. O anda Maggie için akşam yaklaşırken bulutları yararak suların üzerine düşen ve vaat edilen mutluluğunun hayali pırıltısıyla karışan güneş ışınlarından, elini sıkıca tutan kuvvetli parmaklardan, kendisine aşk fısıldayan o sesten ve ona açıklanmayacak kadar derin ve ciddi bir sevgiyle bakan gözlerden başka hiçbir şey yoktu.

Sonunda yağmur da yağmadı. Bulutlar tekrar ufka doğru yuvarlanarak, büyük mor surlar ve mor adacıklar meydana getirdiler. Güneş batarken ortaya çıkan ve akşam yıldızının koruduğu o büyülü ülkenin adalarıydı bunlar. Maggie bütün gece kıçtaki kamarada uyuyacaktı. Bu aşağı inmekten çok daha iyiydi. Gemideki en kalın örtüleri de kendisine vermişlerdi. Günün yorgunluklarına, o kusursuz dinlenmeye karşı uyku arzusu duyduğunda saat henüz erkendi. Fakat Maggie, başını yastıkların üzerine bırakarak batıdaki kaybolmakta olan kızıllığa baktı. Burada bir tek altın ışıklı lamba gitgide pırıldıyordu. Sonra genç kız, Stephen'a baktı. Genç adam hâlâ yanında oturuyordu. Kolunu teknenin

yanına dayayarak Maggie'nin üzerine eğilmişti. Genç kızın üzerinden tatlı bir nehir gibi akıp giden ve onu uysallaştıran o son saatlerin, güzel hayallerinin ardında belirsiz bir düşünce gizliydi. Bu durum, genç kıza bu halin geçici olduğunu, ertesi gün bütün o savaşların tekrar başlayacağını, bu unutkanlığı dolayısıyla bazı düşüncelerin kendisinden acı bir intikam alacağını fısıldıyordu. Fakat şimdi hiçbir şey Maggie için belirli değildi. O yumuşak sel üzerinden akıp giderken uykuya dalıyor, o güzelim hayaller, batıdaki eşsiz hava ülkesi gibi eriyerek kayboluyordu.

14

Uyanış

Maggie, uykuya daldıktan sonra, alışık olmadığı kadar kürek çeken ve son on iki saatin iç dünyasında yarattığı şiddetli kasırga yüzünden iyice yorgun düşen fakat yatamayacak kadar da tedirginlik duyan Stephen, güverteye çıktı. Gece yarısına kadar sigara içerek dolaştı, küpeşteye dayanıp çevresine bakındı. Ama yalnız siyah sulara bakıyordu. Gökte yıldızlar olduğunun da pek farkında değildi. Genç adam sadece yakın ve uzak gelecekte yaşıyordu. Sonunda yorgunluğu tedirginliğini yendi. Stephen bir parça muşambaya sarılarak, Maggie'nin ayak ucuna uzandı.

Genç kız saat dokuza gelmeden uykuya dalmıştı. Yaz ortasına vergi o renkli şafağın ışıkları henüz belirmemişti. Genç kız altı saattir uyuyordu. En derin uykumuzun sınırlarına dayanan o canlı rüyalardan birinden birdenbire uyandı genç kız. Stephen'la, geniş suların üzerinde, bir kayıktaydılar. Gitgide koyulaşan karanlıklarda birdenbire bir yıldıza benzer bir şey belirdi. Bu büyüdü büyüdü ve sonunda Maggie gelenin Aziz Ogg'un kayığına binmiş olan Kutsal Bakire olduğunu farketti. Kayık yaklaştı. Bu

kez de Bakire'nin Lucy, kayıkçının da Philip olduğunu gördüler. Hayır Philip değil, Maggie'nin ağabeysi Tom'du bu. Tom, ona bakmadan kürek çekerek uzaklaştı. Maggie, onu çağırmak için ayağa kalkarak ellerini uzattı. Bu hareketi yüzünden kendi kayıkları alabora olmuştu. Batmaya başladılar. Birdenbire bir korku çırpınmasıyla Maggie uyandı. Daha doğrusu uyandığını sandı. Şimdi tekrar çocuk olmuştu. Güneş batarken Tom'la değirmenin oturma odasındaydılar. Tom ona kızgın da değildi. Yalancı uyanışın verdiği ferahlıktan sonra Maggie gözlerini açtı. Sular tekneye çarpıyor, güvertede birileri dolaşıyordu. Yukarda o yıldızların aydınlattığı kapkara gök uzanmaktaydı. Maggie bir an şaşkın şaşkın bakındı. Sonra kafası kendisini rüyaların karışık ağından kurtarabildi. O dehşet verici gerçek olanca korkunçluğuyla genç kızın karşısına dikildi. Stephen yanında değildi artık. Maggie kendi anıları ve kendi korkularıyla yapayalnızdı. Hayatını lekeleyecek olan, o düzletilmesi imkânsız kötülüğü yapmıştı. Başkalarının hayatına mutsuzluk getirmişti. Kendisininkine güven ve sevgiyle bağlanan başkalarının hayatlarına... Birkaç kısa hafta süresince duyduğu hisler onu karakterinin en tiksindiği suçu işlemeye, başkalarının güvenini yıkmaya ve haince bir bencillikle hareket etmeye sürüklemişti. Göreve bir anlam veren o bağları koparmış, ruhunu bir sürgün haline sokmuştu. Bu ruhun kendi tutkularının rastgele seçtiği şeylerden başka bir yolgöstericisi de yoktu. Bu onu nereye sürükleyecekti? Şimdi nereye sürüklemişti? Maggie, kandırılmaktansa, ölmeyi tercih ederdi. Şimdi de bunu hissediyordu. Dış hareket daha tamamlanmadan böyle bir düşüşün sonuçlarıyla karşılaştığı bu anda... Hiç olmazsa en yüksek ve en iyiye erişmek için uğraştığı yılların meyvesini bu şekilde almış oluyordu. İhanete uğrayan, sarhoş olan, tuzağa düşen ruhu hiçbir zaman aşağılık bir amaç seçmesine razı olmayacaktı. Nasıl bir şeydi bu amaç? Tanrım... Mutluluk verecek bir şey değildi bu.

Bilerek yapılacak bir hainlik ve bencillikti. Çünkü Maggie, bir an olsun güven ve umutları yokedilmiş olan Lucy'yle Philip'in hayalini gözlerinin önünden kovabilecek miydi? Stephen'la geçireceği hayatın bir kutsallığı olamazdı. Daima alçalacak, belirsiz isteklerin etkisiyle şaşkın şaşkın dolaşacaktı. Çünkü o, yaşantısıyla ilgili olan o ip ucunu elinden kaçırmıştı; geride kalmış yıllarda gençlik umutlarının sıkıca sarıldığı ip ucunu... O zamanlar, daha ne olduklarını bilmeden, onlar erişebileceği bir yere gelmeden önce, bütün zevklerden sıyrılmıştı. Philip ona vazgeçişin ne olduğunu bilmediğini söylediği zaman çok haklıydı. Maggie bunun sakin bir kendini verme olduğunu sanmıştı. Fakat şimdi "kendini verme"yle karşı karşıyaydı. Onun yüzünü görüyordu. Hayatın ip ucunu elinde tutan bu kederli, sabırlı, sevgi dolu güçtü. Maggie, dikenli tacın onun alnına daima böyle batacağının da farkındaydı. Artık geri dönmesi imkânsız olan dünü değiştirebilseydi, buna karşılık sessiz bir iç dayanıklılığı elde edebilseydi, o zaman bu yükün altında âdeta bir rahatlık duyarak iki büklüm olacaktı.

Geçmiş yaşantısı, Maggie'yi böyle sarar, onu kurtuluşun son anlarında görülen bir güçle sıkıca yakalarken, tan ağardı. Ufukları kızıla boyayan doğu ışığı belirdi. Maggie artık Stephen'ı görebiliyordu. Genç adam derin derin, uyuyordu. Maggie onu görür görmez, bütün vücudunu bir ıstırap dalgası sardı. Bu uzun zamandan beri baskı altında tutulan bir hıçkırıkla kendini belli ediverdi. Ayrılığın en acı yanı, Maggie'nin için için acıyla inlemesinin nedeni, Stephen'a vereceği ıstırap düşüncesiydi. Fakat genç kızın başarısızlığa uğraması ihtimali karşısında duyduğu dehşet bundan da kuvvetliydi. Vicdanının tekrar uyuşmasından, ancak neden sonra harekete geçmesinden korkuyordu. O zaman çok geç olacaktı. Çok geç? Zaten çok geçti artık. Başkalarına ıstırap vermekten çekinmekte çok geç kalmıştı. Her şey için çok geçti. Belki artık son alçaklığı yapmaktan, kırılmış kalplerden

koparıp alınmış mutlulukları tatmaktan kaçınabilecek kadar zamanı vardı.

Güneş ufukta yükseliyordu artık. Maggie, kendisi için bir 'karşı koyma' gününün başladığını düşünerek doğruldu. Kirpikleri gözyaşlarıyla ıslaktı. Başına attığı şalı da öyle. Genç kız otururak ufukta ağır ağır tam yuvarlaklığına kavuşan güneşe baktı. Bir şey Stephen'ı da uyandırmıştı. Kendisine yatak görevi gören o sert muşambanın üzerinden kalkarak, gelip genç kızın yanına oturdu. Kaygılı bir aşkın içgüdüleri çok kuvvetli olur. Stephen da Maggie'ye bir göz atar atmaz müthiş bir korkuya kapıldı. Maggie'nin karakteri gereği kendisine karşı koymaya kalkacağından ve kızın bu direncini yenemeyeceğinden korkuyordu. Genç adam, bir gün önce kızın elinden onun tam hürriyetini almış olduğunu düşünerek kaygılanıyor, vicdan azabı çekiyordu. Onur, Stephen'ın karakterinin bir parçasıydı. Bu yüzden de başka türlü düşünmemesi imkânsızdı. Maggie ondan bu yüzden tiksinebilirdi. O zaman yaptığı hareket de büsbütün iğrençleşirdi. Maggie de ona acı çektirmek için yeni bir hak kazanırdı.

Fakat Maggie o anda böyle bir hakkı olduğunu düşünmüyordu bile. Genç kız, o tehlikeli zayıflığı –birini yaralamanın gerekli olduğu düşünüldüğü zaman hissedilen o müthiş şefkati– duyuyordu. Stephen gelip yanına oturunca, genç adamın elini tutmasına izin verdi. Ona gülümsedi. Fakat bakışlarında keder vardı. Ayrılma anı yaklaşmadıkça Stephen'a ona ıstırap verecek hiçbir şey söyleyemeyecekti. Kahvelerini başbaşa içtiler. Güvertede dolaştılar. Saat beşte Mudport'ta olacaklarını müjdeleyen kaptanı dinlediler. Fakat ikisinin de kalpleri bir ağırlığın altında eziliyordu. Stephen'ın duyduğu, anlatılamaz bir korkuydu. Genç adam ondan sonraki saatlerin bunu alıp götüreceğini umuyordu. Maggie ise kesin kararını vermişti. Sessizce bu kararını daha güçlü bir biçime sokmaya çalışıyordu. Stephen bütün sabah

Maggie'nin rahatsız olması ve yorulması yüzünden duyduğu üzüntüden söz etti. Karaya çıktıktan sonra arabaya bineceklerdi. Bu hareket değişikliği Maggie'yi dinlendirecekti. Stephen, her şeyin plânladığı gibi olacağını düşünerek kendi kendisini inandırmaya çalışıyordu. Maggie ise bir süre genç adama gece iyice dinlendiğini, gemiye binmiş olmalarının kendisini üzmediğini söyleyerek, onu teselliye çalışmakla yetindi. Ne olursa olsun açık denizde değillerdi. Böyle gemiyle gitmek, Floss'da kayıkla gezmekten biraz daha yorucuydu, işte o kadar. Fakat baskı altında tutulan kesin bir karar kendi kendisini ele verir. Özellikle gözlerden anlaşılır bu. Gün ilerledikçe, Stephen'ın kaygıları da artmaya başladı. Genç adam, Maggie'nin o uysallığını kaybetmiş olduğunu seziyordu. Evliliklerinden, nikâhtan sonra gidecekleri yerlerden, babasına ve diğerlerine olanları nasıl haber vereceğinden söz etmek için çıldırıyor, fakat buna cesaret de edemiyordu. Maggie'nin sessiz boyun eğişiyle kendi korkularını yatıştırmasını diliyordu. Fakat genç kıza her bakışında onun gözlerindeki yeni, sessiz üzüntü yüzünden korkusu büsbütün artıyordu. Gitgide sessizleşmeye başladılar.

Birdenbire Stephen, "İşte Mudport gözüktü," dedi. Yarı yalvarış dolu bakışlarla Maggie'ye dönerek devam etti: "Şimdi, sevgilim, yolculuğun en yorucu devresi geride kaldı. Karaya inince yolumuza daha hızla devam ederiz. Bir buçuk saat sonra seninle arabada olacağız. Bu gemiden sonra araba sana bayağı rahat gelecek."

Maggie, konuşma zamanının geldiğini hissetti. Bu karara şimdi sessizce boyun eğerse, zalimlik etmiş olacaktı. Stephen gibi o da gayet yavaş sesle fakat kesin bir tavırla konuştu.

"Beraber olmayacağız... Ayrılacağız..."

Stephen'ın yüzü kıpkırmızı kesildi.

"Ayrılmayacağız... Ölürüm seni bırakmam."

Korktuğu başına gelmişti. Maggie'yle mücadele etmek zorunda kalacaktı. Fakat kayık indirilip, gemiciler onları iskeleye çıkarıncaya kadar başka bir şey söylemek cesaretini gösteremediler. İskelede yolcularla meraklılar buharlı geminin St. Ogg's'a hareket etmesini bekliyorlardı. Maggie, karaya çıktıkları zaman, koluna girdiği Stephen onu hızla götürürken kalabalığın arasından ayrılan birinin onunla konuşmak istermiş gibi kendisine yaklaştığını belli belirsiz farketti. Fakat Stephen onu âdeta sürüklüyordu. Maggie de yaklaşan sınav anından başka her şeye karşı kayıtsızdı.

Bir hamal onları yakındaki hana götürdü. Posta arabalarının da uğrak yeri burasıydı. Avludan geçerlerken Stephen, bir araba hazırlanmasını emretti. Maggie buna da aldırmayarak, yalnızca, "Bizi oturabileceğimiz bir odaya götürmelerini söyle," diye mırıldandı.

Odaya girince, Maggie oturmadı. Yüzünde umutsuzlukla karışık kararlı bir ifade olan Stephen çıngırağı çalacağı sırada genç kız kesin bir sesle konuşmaya başladı.

"Ben seninle gelmeyeceğim... Burada ayrılmamız gerekiyor."

Stephen, ona doğru döndü. "Maggie..." İşkencenin başlamak üzere olduğunu hisseden bir insan tavrıyla konuşuyordu Stephen. "Maggie, beni öldürmek mi istiyorsun? Artık bütün bunların ne faydası var? Olan oldu bir kere."

Maggie, "Hayır, olmadı," diye cevap verdi. "Evet, çok şey oldu... Artık onların izlerini silmemiz de mümkün değil. Fakat bundan daha ileri gidecek değilim. Beni tekrar etkilemeye kalkma. Dün seçme hakkım yoktu."

Ne yapacaktı Stephen? Genç kıza yaklaşmaya çekiniyordu. Maggie'nin öfkesi uyanabilir, bu da aralarında yeni bir engel gibi yükselirdi. Genç adam, kendisini deli eden o şaşkınlığın etkisiyle odada bir aşağı bir yukarı dolaşmaya başladı.

Kızın önünde durarak, ıstırap ve yalvarış dolu bir sesle, "Maggie," diye mırıldandı. "Bana acı... Beni dinle... Dün yaptıklarımdan dolayı beni affet. Artık sana boyun eğeceğim... Sen kabul etmeden hiçbir şey yapmayacağım... Hiç kimseye bir yararı dokunmayacak, yeni kötülüklere sebep olacak ihtiyatsızca bir inat yüzünden hayatlarımızı sonumuza dek mahvetme... Otur, sevgilim. Bekle... Ne yapacağını iyice düşün... Bana artık hiç güvenin kalmamış gibi davranma."

Genç adam, en etkili yalvarışı seçmişti. Fakat Maggie, bütün iradesiyle, yaklaşan ayrılığa sıkıca sarılmıştı. Genç kız, ıstırap çekmeye karar vermişti artık.

Alçak bir sesle, fakat kelimeleri tane tane söyleyerek, "Artık bekleyemeyiz," diye cevap verdi. "Hemen ayrılmamız şart."

Stephen, müthiş bir heyecanla bağırdı. "Ayrılamayız, Maggie! Buna dayanamam. Bana bu acıyı vermenin, beni bu şekilde yaralamanın ne faydası olacak? Beni çıldırtmanın başkalarına bir faydası olacağını mı sanıyorsun?"

Maggie, titrek bir sesle, "Senin uğruna bile, yapılmaması gereken bir şeye kesinlikle razı olarak yeni bir geleceğe ilk adımlarımı atamam. Şimdi de sana Basset'de söylediğim şeyleri hissediyorum. Kendimi bu sarhoşluğa kaptırmaktansa, ölürüm daha iyi. O zaman ebediyen ayrılsaydık çok daha iyi olacaktı. Fakat şimdi ayrılmamız gerekiyor."

Stephen, içgüdüsüne uyarak, kapıya sırtını dayadı. Biraz önce söylediği sözleri unutarak, "Ayrılmayacağız," diye bağırdı. Buna dayanamam. Beni ümitsizliğe kaptırma. O zaman ne yaptığımı kendim de bilemeyeceğim."

Maggie, titredi. Birdenbire ayrılmalarının imkânsız olduğunu anlamıştı. Ağır ağır Stephen'ın karakterinin üstün yanlarına seslenmeli; kararı yeniyken, kaçıp gitmekten daha güç olan bir işe hazırlanmalıydı. Oturdu. Kendisini korkunç bir ışık gibi aydınlatan

ümitsizlikle genç kıza bakmakta olan Stephen ağır ağır kapıdan uzaklaştı. Maggie'ye sokulup otırarak sıkıca kızın elini tuttu. Maggie'nin kalbi korkuya kapılmış bir kuşunki gibi hızla çarpıyordu. Fakat Stephen'ın kendisine böyle karşı koymasının faydası olmuştu. Maggie, direnmesinin gitgide arttığını hissediyordu.

Heyecanla, yalvarır gibi, "Haftalar önce neler hissettiğimi hatırla," diye başladı. "Her ikimizin de neler düşündüğünü... İkimiz de başkalarına bazı şeyleri borçlu olduğumuza, onlara ihanet etmemize sebep olacak bütün duyguları yenmemiz gerektiğine inanıyorduk. Verdiğimiz kararları yerine getiremedik. Fakat günahımız yine aynı..."

Stephen, "Hayır," dedi. "Aynı değil. Kararlarımızı yerine getirmenin imkânsız olduğunu kanıtladık. Bizi birbirimize çeken hislerin yenilemeyecek kadar güçlü olduğunu, doğa kanunlarının her şeyi yendiğini, bunlara karşı olan şeyler konusunda hiçbir şey yapamayacağımızı ortaya koyduk."

"Öyle değil, Stephen... Bu düşüncelerin yanlış olduğundan eminim. Tekrar tekrar düşünmeye çalıştım. Fakat artık anlıyorum ki, böyle düşünürsek, her türlü ihaneti ve zalimliği hoş görmüş oluruz. Bu dünyada hissedeceğimiz en kutsal bağların koparılması için kendimizde hak görürüz. Eğer, geçmiş bizi bağlamayacaksa, o zaman görevimiz nedir? O zaman hiçbir kanun düzen tanımaz, o anki duygularımızla hareket ederiz."

Stephen, yerinden kalkarak tekrar odada dolaşmaya başladı. "Fakat bazı bağlar yalnız verilen kararlarla yaşatılamazlar. Görünüşte bağlanmanın ne faydası var? Aşksız bir bağlılık gibi yüzeyde bir şey için bize teşekkür edeceklerini mi sanıyorsun?"

Maggie, hemen cevap vermedi. Maggic, hem dış ve hem de iç mücadelenin etkisindeydi şimdi. Nihayet yalnız Stephen'ı değil, kendisini de inandırmak için tutku dolu bir kararlılıkla konuşmaya başladı.

"Bu, ilk bakışta doğru gibi geliyor. Fakat daha derinlere inince hiç de doğru olmadığını anlıyorum. Bizim için en kolay ve en zevkli olan şeyleri yapmanın yanında bağlılık ve sevginin de bir anlamı olmalı. Bunlar başkalarının bize karşı duydukları güveni sarsacak şeylerden vazgeçmemiz, hayatımız boyunca bize bağlanan kimselere ıstırap vermekten kaçınmamız gerektiğini gösterir. Eğer ben daha iyi, daha yüksek ruhlu bir insan olsaydım, bu hislerin vicdanımın uyandığı anlarda olduğu gibi, daima kalbime baskı yaptıklarını hissederdim. O zaman şimdi olduğu gibi bunlara karşıt duygular kalbime yerleşmezdi. Hemen sökülüp atılırdı. Daima heyecanla Allah'ın bana yardımcı olması için dua ederdim. Korkunç bir tehlikeden kaçıyormuşçasına hemen uzaklaşırdım. Kendim için hiçbir mazeret bulamıyorum. Hiçbir mazeret. Lucy'yle Philip'e olan görevlerimi aksatmazdım. Eğer zayıf, bencil ve sert olmasaydım, onların çekeceği ıstırabı düşünürken, azapla kıvranırdım. Bu da başımın dönmesine engel olurdu. Ah Lucy şimdi neler hissediyor? O bana inandı. Beni seviyordu. Bana daima iyi davrandı. Onu düşün..."

Maggie, bu son sözleri söylerken boğulur gibi olmuştu.

Stephen, sanki canı yanmış gibi ayağını yere vurdu. "Onu düşünmem. Senden başkasını düşünmem imkânsız, Maggie. Sen bir erkekten imkânsız olan bir şey istiyorsun. Bunu daha önce hissettim. Fakat artık eskiye dönemem. Bütün bunları düşünmenin ne faydası var? Bunlar bana işkence etmekten başka ne işe yarıyor? Artık onların ıstırap çekmelerine engel olamazsın. Sadece kendini benden koparır, hayatımı değersiz, anlamsız bir hale sokarsın. Eğer geri dönebilseydik, verdiğimiz sözleri yerine getirebilseydik, eğer bu mümkün olsaydı, yine de durum düzelmezdi. Senin Philip'in karısı, sevmediğin bir adamın karısı olman korkunç, feci bir şey olurdu. İkimiz de böyle hatalar yapmaktan kurtulduk."

Maggie'nin yüzü kıpkırmızı kesildi. Genç kız, konuşamadı. Stephen da bunu farketmişti. Tekrar Maggie'nin yanına oturarak, onun elini tuttu. Yüzüne aşk ve yalvarışla baktı.

"Maggie! Sevgilim! Eğer beni seviyorsan, o zaman benimsin demektir. Kim, üzerinde benim gibi böyle büyük bir hakkı olduğunu sanır? Hayatım tamamıyla senin sevgine bağlı. Geçmişimizde, birbirimizi sevme hakkını ortadan kaldıracak, bunu elimizden alacak hiçbir şey yok. İkimiz de hayatımızda ilk defa bütün kalbimizle, bütün ruhumuzla seviyoruz."

Maggie, yine birkaç dakika sesini çıkarmadı. Gözlerini yere dikmişti. Stephen'ın kalbi yeni bir ümitle çarpmaya başladı. Zafere erişecekti. Fakat Maggie, başını kaldırıp ona baktı. Gözlerinde teslim oluşun değil, pişmanlığın verdiği bir ıstırap vardı.

Maggie, çekingen fakat kesin bir tavırla, "Hayır," dedi. "Bütün kalbimle ve ruhumla sevmiyorum, Stephen. Bu aşka hiçbir zaman bütün kafamla razı olmadım. Anılarım, sevgilerim, tam bir iyiliğe karşı olan özlemlerim var. Bunlar beni öyle güçlü bir şekilde etkiliyor ki... Hiçbir vakit etkilerini uzun bir zaman için kaybetmiyorlar. Geri geliyor ve bana ıstırap veriyorlar. Pişmanlık duymama sebep oluyorlar. Tanrı'yla arama isteyerek işlenen bir günahın gölgesini düşürürsem, hiçbir zaman huzura kavuşamam. Oysa yeteri kadar acı çektim. Bunu biliyorum... Hissediyorum... Fakat duyduğum sevgiye kendimi hiçbir zaman bile bile bırakmadım... Hiçbir zaman, 'Ben mutluluğa kavuşayım da, onlar ıstırap çekerlerse çeksinler,' demedim. Seninle evlenmeyi hiçbir zaman istemedim, eğer sana karşı duyduğum hislerin anlık zaferinden faydalanarak benden, 'Evet,' cevabını alırsan, hiçbir zaman bütün ruhuma sahip olamazsın. Eğer dünden daha öncesine dönmem, uyandığım zaman kendimi o devremde bulmam mümkün olsaydı, daha sakin sevgilerime bağlı kalmayı, aşkı tatmamayı tercih ederdim."

Stephen, Maggie'nin elini bıraktı. Sabırsız bir tavırla ayağa kalkarak, baskı altında tutmaya çalıştığı öfkenin etkisiyle yine odada bir aşağı bir yukarı dolaşmaya başladı.

Dayanamayarak, "Tanrım!" diye bağırdı. "Bir erkeğin aşkı yanında bir kadının ki ne kadar zayıf kalıyor. Ne kadar etkisiz bir şey bu! Ben senin için cinayet işlemeye hazırım. Sense böyle hesaplar yapıyor, neyi seçmen gerektiğini düşünüyorsun. Fakat, sen beni sevmiyorsun. Eğer sana karşı duyduğum aşkın onda birini duysaydın, beni gözden çıkarmayı bir an bile düşünemez, buna dayanamazdın. Elimden hayatımın bütün mutluluğunu çalıyorsun ama bu da senin için hiç önemli değil."

Maggie, kucağına bıraktığı ellerini birbirine kenetlerken, parmakları ürpermeyle kasıldı. Sanki nerede durduğunu arka arkaya çakan şimşeklerin ışığında görüyor, sonra tekrar ellerini derin karanlığa uzatıyormuş gibi bir korkuya kapılmıştı.

Tekrar konuşabilecek duruma gelince, "Hayır..." diye fısıldadı. "Seni feda etmiyorum... Seni feda edemem... Başkalarına karşı haksızlık olacağını hissettiğim, ikimizin de hissettiği bir şey, senin için iyi olamaz. Kendimiz ya da başkaları için mutluluğu seçemeyiz. Bu mutluluğu neyin doğuracağını bilemeyiz. Biz sadece şunu seçebiliriz. Anlık zevklere kendimizi bırakıp bırakmayacağımızı... ya da içimizdeki tanrısal sese uyabilmek, hayatlarımızı kutsallaştıran amaçlara bağlı kalmak için o mutluluktan vazgeçip geçmeyeceğimize... Bu inanca bağlı kalmanın güç olduğunu biliyorum. Zaman zaman benden uzaklaştı ama bu inançtan büsbütün vazgeçersem, bu karanlık yaşamı aydınlatacak bir ışığın olmayacağını hissediyorum."

Stephen, tekrar genç kızın yanına oturdu. "Fakat Maggie, dün olanların bütün durumu değiştirdiğinin farkında değil misin? Bunu farketmemene sebep olan, seni körleştiren inatçı önyargın nedir? Nasıl bir çılgınlık bu? Artık, 'Böyle yapabilirdik,'

ya da 'Böyle yapmalıydık,' demek için çok geç. Yapılanın sebep olacağı en kötü düşünceleri kabul ediyorum. Fakat artık buna göre hareket etmemiz gerek. Durumumuz değişti. Doğru yol eskisinden çok farklı. Kendi hareketlerimizi olduğu gibi kabul etmeli ve bunları çıkış noktası olarak almalıyız. Sözgelimi: dün evlenmiş olsaydık? Bu hemen hemen aynı şey değil mi? Bunun diğerleri üzerinde yapacağı etki farklı olmayacak ki." Stephen, acı acı ekledi: "Eğer dün evlenseydik, bu yalnızca aramızdaki durumu değiştirirdi. Böylece sen aramızdaki bağın, diğerlerinden çok daha güçlü olduğunu itiraf etmiş olurdun."

Maggie, tekrar kıpkırmızı kesildi. Yine sesi çıkmıyordu. Stephen tekrar kazanabileceğini düşünmeye başladı. Zaten genç adam yenileceğine bir türlü inanamıyordu. Kafamız, bazı ihtimallerden öylesine kaçınır ki, onlardan korkmak gereğini duymaz.

Stephen, Maggie'ye doğru eğilerek, kolunu genç kızın beline doladı. En tatlı, en sevgi dolu sesiyle, "Sevgilim..." diye mırıldandı. "Sen artık benimsin... Bütün dünya öyle sanıyor. Artık görevlerin buna bağlı olmalı... Birkaç saat sonra kanun önünde benim sayılacaksın. Çevremizdekiler buna boyun eğecekler. Yaptığımızın güçlü bir şey olduğunu anlayacaklar."

Maggie, gözlerini dehşetle iri iri açarak kendisininkine pek yakın olan o yüze bir defa baktı. Sonra yerinde doğruldu. Rengi yine iyice uçmuştu.

Istırabı dile gelmiş gibi, "Ah," dedi. "Bunu yapamam. Stephen, bunu benden isteme. Artık tartışacak durumda değilim. Neyin doğru ve akıllıca olduğunu bilmiyorum. Fakat kalbim senin istediğin şekilde hareket etmemi engelliyor. Şu anda diğerlerinin ıstırabını görüyorum... Hissediyorum. Sanki bu benim kafama dağlanmış. Ben ıstırap çektim. Buna acıyan olmadı. Ve şimdi de

ben başkalarına acı verirsem, senin karşında küçüleceğim. Bana karşı duyduğun aşkı acılaştıracak bu. Ben Philip'i seviyorum... Ama başka şekilde tabiî. Birbirimize söylediğimiz her sözü hatırlıyorum. Philip'in benim yaşamımın tek güzel yanı olduğunu düşündüğünü biliyorum. Tanrı onu bana, hayatını daha az çetin bir hale sokmam için yolladı. Ve ben onu terkettim. Ve Lucy... o da kandırıldı. Herkesten çok bana inanan Lucy'yi aldattım. Seninle evlenemem... Onların ıstırabından doğan bir mutluluğu istemem... Birbirimize karşı duyduğumuz sevgi, bizi yönetmesi gereken o güç değil. Bu aşk, geçmişteki yaşamımın benim için değerli ve kutsal bir duruma soktuğu her şeyden koparacak beni. Bunu unutarak, yeni bir hayata başlayamam. Geri dönmeli, ona sımsıkı sarılmalıyım. Yoksa ayağımı basabileceğim güvenli bir yer yokmuş gibi bir duyguya kapılacağım."

Stephen, ayağa kalkarak, genç kızın kolunu yakaladı. "Tamam! Sen sayıklıyorsun. Maggie. Benimle evlenmeden nasıl geri dönersin? Neler söyleyeceklerini senin de bilmen gerek, sevgilim. Gerçekleri olduğu gibi göremiyorsun."

"Hayır, görüyorum. Fakat bana inanacaklar. Ben her şeyi itiraf edeceğim. Lucy bana inanacak... Seni de affedecek... Ve... ve... doğru hareket etmeye çalıştığımız için inandığı iyi şeyler olacak... Sevgili, sevgili Stephen, bırak, gideceğim... Beni daha da derin bir pişmanlığa sürükleme... Bütün ruhum bu aşka direniyordu... Şimdi de öyle..."

Stephen, kızın kolunu bırakarak koltuğa çöktü. Ümitsiz bir öfke yüzünden bayağı sersemlemişti. Birkaç dakika konuşmadı. Maggie'ye de bakmıyordu. Stephen'ın böyle birdenbire değişmesi onu da kaygılandırmıştı.

Stephen, yine Maggie'ye bakmadan, "O halde git," dedi. "Beni bırak... Bana daha fazla işkence etme... Artık buna dayanamayacağım."

Maggie, fazlaca içgüdüyle Stephen'ın üzerine eğilerek, ona dokunmak için elini uzattı. Fakat genç adam sanki kızın eli kızgın bir demirmiş gibi iyice geriledi.

"Beni bırak..." diye tekrarladı.

Maggie, genç adamın yana çevirmiş olduğu üzgün yüzüne baktıktan sonra, odadan çıkarken verdiği kararların farkında bile değildi. Bu daha çok unutulmuş kararları yerine getirmeye çalışan bir makinenin hareketini andırıyordu. Ondan sonra ne oldu? Maggie, rüyada gibi merdivenlerden indi... Taş döşeli avludan geçti. Orada tek atlı bir araba bekliyordu... Maggie, sokağa çıktı... İlerledi... Başka bir sokağa saptı... Orada bir posta arabası durmuş yolcu alıyordu... Maggie bir an bu arabanın onu oradan uzaklaştıracağını, belki de evine götüreceğini düşündü. Fakat bir şey soracak halde değildi. Ancak arabaya binebildi.

Tek istediği şey evine dönebilmekti. Evine... Annesiyle ağabeysinin, Lucy'yle Philip'in bulunduğu dertlerine ve geçirdiği sınavlara sahne olan, kutsal kalıntıların saklandığı sığınak... Orada daha da düşmekten kendisini koruyacaklardı. Stephen düşüncesi, korkunç, sancıyan bir yara gibiydi. Gelgelelim bütün buna benzer acılar gibi de şimdilik diğer bütün düşüncelerin canlanmasına sebep oluyordu. Fakat Maggie, diğerlerinin hareketi hakkında neler düşüneceklerini, neler söyleyeceklerini henüz aklından geçirmiyordu. Aşk, derin bir merhamet ve pişmanlık dolu bir acı, bu düşünceye yer bırakmıyordu.

Araba onu York'a götürüyor, evinden büsbütün uzaklaştırıyordu. Fakat Maggie bunu gece yarısı o eski şehirde ininceye kadar öğrenemedi. Önemli değildi bu. Orada uyuyabilir, ertesi günü evine doğru yola çıkardı. Cebinde çantası vardı. Bütün parası da bunun içindeydi. Bir altınla bir banknot. İki gün önce alışverişe çıktıktan sonra dalgınlığı yüzünden çantasını da cebinde unutmuştu.

Maggie o gece eski hanın kasvetli odasında yatarken sıkıca pişmanlık dolu fedakârlık isteğine mi sarıldı?.. Yaşamın büyük savaşları bu kadar basit değildir. Yaşantının en önemli sorunlarının bu kadar kolay olmadığı gibi... Maggie gecenin karanlığında Stephen'ın yüzünü gördü. Bu yüz, tutkulu, acılı bir görünüşle kendisine doğru dönmüştü. Maggie, hayatı, mutluluk nehrinde kaymak kadar kolay bir hale sokan genç adamın yanında bulunmanın verdiği o heyecanlı zevkleri düşündü. Vazgeçtiği aşk acı veren bir şirinlikle kendisini uyardı. Maggie, tekrar kavuşabilmek için kollarını açtığını farketti, ama sonra bu aşk kollarından kaydı, hafifleyerek kayboldu. Geride yalnızca, gitgide alçalan, kalın, heyecan verici bir ses kaldı.

"Gitti... Ebediyen gitti..." diyordu bu ses...

YEDİNCİ KİTAP

SON KURTARIŞ

1

Değirmene dönüş

Maggie'yle Stephen'ın kayıkla 'St. Ogg's'dan ayrılmalarının üzerinden beş gün geçmişti. Akşam üzeri, saat dörtle beş arası, Tom Tulliver Dorlcote Değirmeni'ndeki eski evin önünde, çakıllı yolda duruyordu. Artık oranın efendisiydi. Babasının ölürken açıkladığı isteğin yarısını yerine getirmişti. Yıllarca, durmadan çalışması ve duygularına yenilmemesi sayesinde Dodson'larla Tulliver'ların gururlu mirasları olan o eski saygıdeğer durumdan daha yükseğine erişecek hale gelmişti.

Fakat o yaz, akşamüzeri sıcak güneş altında Tom'un yüzünde ne memnunluk, ne de bir zafer görünümü vardı. Dudakları büyük bir acılıkla bükülmüştü. Güneşten korunmak için şapkasını gözlerine doğru indirirken sert çizgili alnındaki görünüş de bu

acıyla iyice derinleşmişti. Tom, ellerini ceplerine sokarak çakıllı yolda bir aşağı bir yukarı dolaşmaya başladı. Bob Jakin buharlı gemiyle Mudport'tan döneli ve Maggie'yi Mr. Stephen Guest'le bir gemiden inerken gördüğünü söyleyerek o inanılmayacak sandal kazası ihtimallerini ortadan kaldıralıdan beri kız kardeşinden hiçbir haber çıkmamıştı. Acaba Maggie onlara evlendiğini mi bildirecekti? Yoksa bir haber mi yollayacaktı? Herhalde Maggie evlenmemişti. Tom'un kafası daima en kötü ihtimali kabule hazırdı. Tabiî bu da ölüm değil, şerefsizlikti.

Sırtını kapıya dönmüş, suyun hızla aktığı değirmen kanalına doğru yürürken, o çok iyi tanıdığımız uzun boylu, siyah gözlü genç kız gözüktü. Maggie bahçe kapısına yaklaşarak, durakladı. Kalbi çarparak, Tom'un arkasından baktı. Çocukluğundan o güne kadar insanların içinde en fazla ağabeysinden korkmuştu. Bu korku sevdiğimiz, amansız, merhametsiz, hiçbir zaman yumuşamayan, değiştirilemeyen, kendimize kafasına göre biçim vermemiz imkânsız olan, fakat hiçbir zaman ayrılığına dayanamayacağımız bir kimse olduğu zaman doğar. Şimdi de kökü derinlere kadar varan bu korku Maggie'yi titretiyordu. Fakat kız, kesinlikle ağabeysine dönmeye karar vermişti. Çünkü onun yanı kendisi için en güvenilir sığınaktı. Kendi zayıflığına sonradan bakarak duyduğu o derin utanç, verdiği acı yüzünden hissettiği ıstırap dolayısıyla Tom'un şiddetli azarına dayanmayı, çoğunlukla başkaldırdığı o sert, hakaret dolu karşılayışa sabırlı bir sessizlikle boyun eğmeyi istiyordu âdeta. Maggie, bunu hakettiğini düşünüyordu. Kendisinden daha zayıf bir yaratık var mıydı? Yumuşak başlılıkla her şeyi itiraf ettiği zaman, sözleri ve bakışları kendi vicdanını yansıtacak olan kimselerin yanında bulunursa, yüksek amacına erişeceğine inanıyordu. Böylece dıştan yardım görmeyi istiyordu Maggie.

Genç kız, York'taki handa bir gün yataktan çıkamamıştı. Bir gün önceki olayların sebep olduğu korkunç bir baş ağrısı onu

yatmaya zorlamıştı. Gözlerinde ve alnında çektiklerinin izleri vardı. Uzun zamandan beri değiştiremediği elbisesiyle, kötü ve perişan bir haldeydi. Kapının sürgüsünü açarak, ağır ağır içeri girdi. Tom, kapının gıcırtısını duymadı. Zira uğuldayarak akan suların yanına yaklaşmıştı. Kızın yalnız ve yorgun hali ona korkunç tahminlerini doğruluyormuş gibi geldi. Durakladı. Tiksinti ve öfkesinden bembeyaz kesilmiş, titriyordu.

Maggie de durdu. Şimdi aralarında iki metre kadar bir uzaklık vardı. Ağabeysinin yüzündeki nefreti farketti. Bu, kızın benliğini bir sel gibi sardı âdeta. Fakat Maggie konuşması gerektiğini düşünüyordu.

Hafif bir sesle, "Tom," diye başladı. "Sana geri döndüm... Sığınmak için tekrar evime geldim... Sana her şeyi anlatmak istiyorum..."

Tom, yine öfkeyle titreyerek homurdandı. "Benim yanımda yerin yok. Hepimizi de rezil ettin. Babamın şerefine leke sürdün. Sen en iyi dostların için bile bir belâsın. Aşağılık, ikiyüzlü bir yaratıksın. Hiçbir amaç sana engel olacak kadar güçlü değil. Artık seninle bütün ilişkimi kesiyorum. Bundan sonra senin gibi bir kardeşim yok. Bizim aileden de değilsin."

Anneleri o ara kapıya çıkmıştı. Maggie'yi gördüğü ve Tom'un da sözlerini duyduğu için bu çifte sarsıntının etkisiyle felce uğramış gibi kalakaldı.

Maggie, daha büyük bir cesaretle, "Tom," diye cevap verdi. "Belki de ben senin sandığın kadar suçlu değilim. Ben hiçbir zaman kendimi hislerime kaptırmayı istemedim. Onlara karşı savaştım. Salı günü kayıkla geri dönemeyecek kadar fazla uzaklaştım. Sonra mümkün olduğu kadar çabuk buraya gelmeye çalıştım."

Tom'un ilk anlarda duyduğu o titretici heyecanın yerini şimdi buz gibi bir amansızlık alıyordu. "Artık sana inanamam. Stephen

Guest'e gizli bir ilgin vardı... Daha önce de başka biriyle olduğu gibi... Stephen Guest, seni görmek için Moss halaya gitti... Onunla yalnız başına kır yollarında dolaştın... Herhalde ona karşı namuslu bir kızın kuzeninin sevgilisine davranmayacağı bir şekilde hareket ettin. Yoksa bütün bunlar hiçbir zaman olmazdı. Lucreth'tekiler, senin kayıkla geçtiğini görmüşler. Diğer köylerin önünden de geçmişsin. Herhalde o sırada ne yaptığını da biliyordun. Lucy'yi, arkadaşlarının en iyi kalplisi ve en şefkatli olanını kandırmak için Philip Wakem'ı bir paravana gibi kullandın. Git ve onun sevgisine verdiğin karşılığı bir gör. Hasta. Konuşacak halde bile değil. Annem, Lucy'ye *seni* hatırlatmaktan korktuğu için onun yanına bile yaklaşamıyor."

Maggie, kendisini değil temize çıkarmaya çalışmak, kendi suçuyla ağabeysinin ithamlarını bile birbirinden ayırt edemeyecek kadar sersemlemişti. Istırabının şiddeti onu bu hale sokmuştu.

Pelerinin altında ellerini, parmaklarını ezercesine, birbirlerine kenetleyerek tekrar konuşmaya çalıştı. "Tom, ne yaptıysam, buna kat kat pişman oldum. Verdiğim zararları gidermek istiyorum. Her şeye katlanacağım. Tekrar bir hata yapmama engel olunmasını istiyorum."

Tom, büyük bir zalimlikle, acı acı, "Sana *ne* engel olacak?" diye sordu. "Herhalde din değil... Minnet ve şeref duygun da öyle... O adama gelince... Aslında o da vurulmaya lâyık ama Luc... Fakat sen Stephen Guest'ten on defa daha kötüsün. Senden, karakterinden de hareketlerinden de tiksiniyorum. Bir de demin hislerinle savaştığını söyledin. Evet! Benim de mücadele etmem gereken duygularım oldu. Fakat ben onları yendim. Benim hayatım seninkinden daima daha güç ve çetin oldu. Ama ben teselliyi görevlerimi yerine getirmekte buldum. Fakat ben seninki gibi bir karakteri hoş göremem. Bütün dünya *benim* iyiyle kötüyü birbirinden ayırmasını bildiğimi öğrenecek. Eğer bir

ihtiyacın olursa, bunu anneme söylersin. Ben de gerekli şeyleri yollarım. Fakat artık benimle aynı dam altında yaşamayacaksın, iyice rezil olduğunu düşünmek bile bana yetiyor. Senden nefret ediyorum. Seni görmeyi bile istemiyorum."

Maggie, kalbinde büyük bir ümitsizlikle ağır ağır dönüyordu. Fakat zavallı, korkuya kapılmış annenin sevgisi birdenbire taşıverdi. Korkudan da baskındı bu.

"Yavrum! Ben de seninle geleceğim! Annen var senin."

Ah, kalbinden vurulmuş olan Maggie için annesinin kendisini kucaklaması ne rahatlık verici bir şeydi. Bizi terketmeyen o basit, insanca sevgiden bir yudum içmek, bütün akıllıca sözlerden daha etkili, daha faydalıdır.

Tom dönerek, eve girdi.

Mrs. Tulliver, "İçeri gel, yavrum," diye fısıldadı. "Tom evde kalmana ve benim karyolamda yatmana izin verir. Bunu ondan ben istersem bana, 'Hayır,' demez."

Maggie, alçak sesle, inler gibi, "Hayır, anneciğim," dedi, "içeri asla girmem."

"O halde beni dışarıda bekle. Ben hazırlanıp, seninle gelirim."

Annesi başında şapkasıyla aşağıya inince, Tom koridorda belirerek kadının eline para sıkıştırdı.

"Kapım daima sana açık anne," dedi. "Buraya gelip, bana her istediğini söyleyebilirsin. Sonunda da yine bana döneceksin."

Zavallı Mrs. Tulliver, parayı aldı. Bir şey söyleyemeyecek kadar korkmuştu. Onun için tek belirli olan şey o annelere özgü içgüdüsüydü. Zavallı mutsuz kızıyla birlikte gitmesi gerektiğini hissediyordu.

Maggie, bahçe kapısının dışında bekliyordu. Annesinin elini tuttu. Kısa bir süre sessiz sedasız yürüdüler.

Maggie, "Anne," diye mırıldandı. "Luke'un kulübesine gidelim. Luke beni evine alır. Ben küçük bir kızken bana çok iyi davranırdı."

"Artık onun evinde bize göre yer yok, yavrum. Karısı o kadar çok çocuk doğurdu ki. Teyzelerinden başka kime gidebileceğimizi bilmiyorum... Onlara görünmeye de cesaretim yok." Zavallı Mrs. Tulivcr, bu kritik anda duruma çare bulacak kafa gücünden yoksundu.

Maggie, bir süre sesini çıkarmadı. Sonra, "O halde Bob Jakin'e gidelim, anne," 'diye mırıldandı. "Başka pansiyonerleri yok. Onun için karısı bize oda bulur."

Böylece St. Ogg's'a, nehrin kıyısındaki o eski eve gittiler.

Bob, evdeydi. Genç adam, çok üzgün olduğu için iki aylık bir çocuğu olmasının verdiği yeni mutluluk ve gururun zevkini tam olarak çıkaramıyordu. Halbuki bu bir prensin veya bir seyyar satıcının yüzünü ağartacak, yaşına göre pek canlı bir bebekti. Eğer Bob, Maggie'yi Mr. Stephen Guest'le Mudport rıhtımında gördüğünü Tom'a haber verdiği zaman bu sözlerin onun üzerinde yaptığı etkiyi görmeseydi, belki de genç kızın düştüğü durumu iyice kavrayamayacaktı. Ondan sonra da kızın kaçışını bir felâket haline sokan bütün o sözler St. Ogg's'un daha kibar çevrelerinden dışarı sızmış ve günün dedikodusu halini almıştı. Artık durumu seyislerle çıraklar bile biliyorlardı. İşte bu yüzden Bob kapıyı açıp da Maggie'yi, yorgun ve üzgün bir tavırla bekler görünce, genç kıza bir soru sormadı. Genç adam yalnızca kendi kendisine bir soru sormaya cesaret edebildi. Mr. Stephen Guest neredeydi? Bob, kendi namına onun, öbür dünyada düşmüş insanlar için hazırlandığı söylenen sığınağın en sıcak yerinde olmasını diliyordu.

Pansiyon boştu. Hem iri, hem de küçük Mrs. Jakin'e, "Yaşlı hanımla, genç Miss için" rahat yerler hazırlamaları emredildi. Ah, ne yazık ki Maggie hâlâ bir 'Miss'di. Zeki Bob, buna neyin sebep olduğunu bir türlü anlayamıyordu. Mr. Stephen Guest, Maggie'yi nasıl bırakıp gidebilmişti? Ya da Maggie'yi yanında alıkoyma

fırsatı varken kızı elinden nasıl kaçırmıştı? Fakat Bob bu konuyu hiç açmadı. Karısının da kendisine soru sormasına izin vermedi. İşe burnunu sokmak istediğini, durumu merak ettiğini sanacaklarından çekindiği için de ana kızın odasına girmedi. Siyah gözlü Maggie'ye karşı ona o unutulmayacak kitapları armağan ettiği günlerde olduğu gibi, şövalyece duygular besliyordu.

Fakat bir iki gün sonra Mrs. Tulliver, Tom'un ev işlerine bakmak için tekrar değirmene gitti. Bunu Maggie istemişti. Artık ulaşmak istediği bir amaç olmadığı için duyduğu o coşkun hislerden sonra genç kızın annesine duyduğu ihtiyaç biraz azalmıştı. Hatta Maggie, kederiyle başbaşa kalmayı da arzu ediyordu. Gene de nehire bakan eski oturma odasında, tek başına fazla oturamadı kız. Kapı usulca vurulunca, Maggie üzüntülü yüzünü o tarafa doğru çevirerek, "Girin..." dedi. Kapı açılarak eşikte Bob belirdi. Kucağında çocuğu, ardında da Mumps vardı.

Bob, "Rahatsız olacaksanız hemen gidelim, Miss," diye mırıldandı.

Maggie, alçak sesle, "Hayır, hayır..." dedi. Bir taraftan da, "Keşke gülebilsem..." diye düşünüyordu.

Bob, kapıyı arkasından kapayarak, gidip Maggie'nin karşısında durdu.

"Gördüğünüz gibi bir yavrumuz var artık, küçükhanım. Ona bakma, kendisini kucağına alma onurunu bize bağışlamanızı isteyecektim. Çünkü büyük bir cüret göstererek ona sizin adınızı verdik. Bu yüzden kendisine bir bakmanız doğru olur."

Maggie, konuşamadı. Ama küçük bebeği almak için kollarını uzattı. Mumps ise kaygıyla çocuğu koklayarak, bu yer değiştirmenin doğru olup olmadığını anlamaya çalıştı. Bob'un bu hareketi ve sözleri yüzünden Maggie'nin kalbi sevgiyle dolup taşmıştı. Bob'un, anlayış ve saygısını göstermek için bu yolu seçmiş olduğunu biliyordu.

Sonunda Maggie, "Otur Bob," diye mırıldandı.

Genç adam, sessiz sedasız bir yere ilişti. Ömründe ilk defa dili istediğini yapmıyor, söylemeyi istediği şeyleri tekrarlamıyordu. Yeni bir şeydi bu.

Maggie, bebeğe uzun uzun baktı. Sanki onun kollarından kayıvermesinden korkuyormuş gibi çocuğu sıkıca tutuyordu. Nihayet, "Bob," dedi. "Senden bir ricam var..."

Bob, Mumps'ın ensesindeki deriyi çekiştirdi. "Öyle konuşmayın, küçükhanım. Eğer sizin için yapabileceğim bir şey varsa, buna günlük kazancım gözüyle bakarım."

"Gidip Dr. Kenn'le konuşmanı istiyorum. Ona burada olduğumu, annem yokken gelip beni görürse minnet duyacağımı söyle. Annem ancak akşama döner."

"Peki, küçükhanım... Bunu hemen yaparım. Doktorun evi buradan bir adım. Fakat Dr. Kenn'in karısı öldü. Kendisi yarın gömülecek. O benim Mudport'tan döndüğüm gün son nefesini verdi. Rahibi görmek istediğiniz için kadının ölmüş olmasına şimdi daha da çok üzüldüm. Doğrusu Dr. Kenn'e şu ara yaklaşmak pek hoşuma gitmeyecek."

Maggie, "Zaten bu durumda gitmeni ben de istemem, Bob," diye cevap verdi. "Birkaç gün bekleyelim... Onun tekrar sokağa çıktığını gördüğün zaman kendisiyle konuşursun." Sonra da aklına gelen yeni bir düşüncenin verdiği umutsuzlukla ekledi. "Hoş belki de o buradan ayrılacak... Uzaklarda bir yere gidecek..."

Bob, "Hayır, küçükhanım, Hayır," dedi. "Onun bir yere gideceğini sanmıyorum. Rahip, karıları öldüğü zaman içmelerden birine giderek bol bol ağlayan kibar beylerden değil. Çünkü onun yapacağı başka şeyler var. O cemaate dikkatle bakıyor, onları kolluyor. Gerçekten öyle. Bizim küçüğü o vaftiz etti. Ondan sonra da hemen pazarları kiliseye gitmediğime göre, o günlerde ne yaptığımı sordu. Ben de ona ayın dört pazarından üçünü satış

yaparak geçirdiğimi, dolaşmaya alıştığım için de öyle bir yerde uzun uzun oturamadığımı söyledim. 'Bundan başka efendim,' dedim. 'Bir seyyar satıcının kilisenin biraz hoş görürlülüğüne ihtiyacı vardır,' dedim. "Çünkü güçlü bir şeydir bu. Bizleri gereğinden fazla yermek de yersizdir.' Ah, küçükhanım, bizim çocuk kucağınızda nasıl da uslu uslu yatıyor. Sanki sizi evvelden beri tanıyor... Hoş belki sizi biliyor... Tıpkı kuşların sabahın geldiğini bildikleri gibi..."

Bob'un dilinin çözüldüğü anlaşılıyordu. Hatta bunun şimdi istenilenden daha da fazla çalışma tehlikesi vardı. Fakat Bob'un bilgi edinmeyi çok istediği konular yaklaşılamayacak kadar derinlerde, âdeta sarp bir uçurumun dibindeydi. Bu yüzden de Bob'un dili onu alışık olmadığı yollardan götüreceği yerde mutlaka bildik konularda dolaşacaktı. Bunu hisseden Bob, bir süre sustu. Bir taraftan da istediği soruyu ne şekilde sorabileceğini düşünüyordu. En sonunda her zamankinden daha çekingen bir tavırla konuşmaya başladı.

"Size bir şey sormama izin verir misiniz, küçükhanım?"

Maggie, biraz şaşırmıştı ama yine de cevap verdi. "Evet, Bob. Tabiî bu soru başkalarıyla değil yalnız benimle ilgiliyse..."

"Soracağım şu, küçükhanım: kin duyduğunuz biri var mı?"

Maggie, başını kaldırarak merakla ona baktı. "Hayır, hiç kimse yok, Bob. Neden sordun?"

Bob, Mumps'ın boynunu her zamankinden daha kuvvetle sıktı. "Ah, küçükhanım... Keşke birine kin duysaydınız da, bunu bana da söyleseydiniz... Onun pestilini çıkarıncaya kadar döverdim... Ondan sonra Adalet bana ne yaparsa yapsın."

Maggie, hafifçe güldü. "Ah, Bob, benim için ne kadar iyi bir dostsun. Fakat kimsenin cezalandırılmasını istemem. Hatta bana kütlük edenlerin bile. Çünkü ben de sık sık başkalarına, kötülük ettim."

Bu görüş, Bob'u iyice şaşırttı. Genç adam için, Stephen'la Maggie'nin arasında geçenlerin büsbütün anlaşılmaz bir hal almasına sebep oldu. Fakat ondan sonra sorular sormak, bunları uygun bir şekle sokabilse bile, yine merak göstermek sayılacaktı. Bu yüzden Bob, çocuğunu alarak onu merakla bekleyen annesine götürdü.

Bebeği karısına bırakıp döndükten sonra Maggie'ye, "Mumps'la arkadaşlık etmek hoşuna gider mi, küçükhanım?" diye sordu. "Mumps gerçekten az bulunur bir dosttur. Her şeyi bilir ama bunlara da aldırmaz. Eğer ona söylersem önünüzde yatarak, sizi korur. Sanki çuvalımın başında bekliyormuş gibi de yerinden hiç kımıldamaz. İzin verin de onu burada biraz bırakayım. Size çabuk ısınır. Hay Allah! Dilsiz bir hayvanın insanı sevmesi gerçekten hoş bir şeydir, küçükhanım. Yanınızdan ayrılmaz, gevezelik edip başınızı da şişirmez."

Maggie, "Evet, onu bırak," dedi. "Mumps'la arkadaşlık etmeyi isterim..."

Bob, Maggie'nin önünde bir yeri işaret etti. "Mumps, oraya yat bakalım. Sana söylenmedikçe de oradan kalkma."

Mumps hemen gösterilen yere yerleşti. Efendisi odadan çıkarken bile kımıldamadı.

2

St. Ogg's hüküm veriyor

Çok geçmeden St. Ogg's'a Miss Tulliver'ın geri geldiği haberi yayıldı. O halde kız Mr. Stephen Guest'le evlenmek için kaçmamıştı. Mr. Stephen Guest onunla evlenmemişti. Suçluluk bakımından da bu ikisi aynı anlama geliyordu. Biz başkaları hakkında sonuçlara bakarak yargıya varırız. O sonuçları sağlayan nedenleri bilmediğimize göre, başka türlü davranmamıza imkân var mıdır? Eğer Miss Tulliver, birkaç ay orada burada dolaştıktan sonra, Mrs. Stephen Guest olarak, güzel bir çeyizle dönseydi, durum değişecekti tabiî. O zaman zengin bir ailenin tek oğlunun istenmeyen karısı olarak bile bir sürü haklar elde edecekti. Ve tabiî her yerde olduğu gibi St. Ogg's'dakiler de bu durumda neler düşünmeleri gerektiğini bileceklerdi. Verecekleri yargılar da tamamen bu sonuçlara uygun olacaktı. Böyle olaylarda kamu oyu daha çok kadınlara bağlıdır. Erkeklere değil, şerefli aile kadınlarına. Eğer Maggie, Stephen'la evlenmiş olarak dönseydi, o zaman namuslu aile kadınları da, güzel bir kızla, St. Ogg's'un en ileri gelen ailelerinden birinden olan yakışıklı genç centilmenin,

evlenmekle onları güç durumda bıraktığına, üzücü ıstıraplara ve hayal kırıklığına sebep olduklarına karar vermek zorunda kalacaklardı. Özellikle bunun o tatlı, genç Miss Lucy Deane için acı bir şey olduğunu düşüneceklerdi. "Mr. Stephen Guest, gerçekten hiç de hoş olmayan bir şekilde davrandı," diyeceklerdi. "Ama gençler böyle âni sarhoşluklara, sevgilere kapılırlar. Mrs. Stephen Guest'in de kuzeninin sevgilisinin kendisine yaklaşmasına göz yumması güzel bir şey değil tabiî. Aslında onun genç Wakem'la da nişanlı olduğunu söylüyorlardı. Hatta duyduğuma göre avukat Wakem sözetmişti bundan... Evet, Mr. Stephen Guest hoşa gitmeyecek bir şey yaptı ama sonuçta kendisi daha çok genç. Philip'e gelince, kendisi bayağı sakat... Stephen Guest ise gerçekten insanın başını döndürecek bir adamdır. Onun karısına taptığını söylüyorlar... (Tabiî bunun devam etmesi de imkânsız!)... Stephen'ın kızı istememesine rağmen kayıkla kaçırdığını söylüyorlar. Kızcağız bu durumda ne yapabilirdi? O zaman geri dönmesi imkânsızdı. Çünkü kimse kendisiyle konuşmazdı... Geçen gün giydiği o sarı ince saten elbise ona ne yakışmıştı!.. Ön kısmı kırmalı esvaplar tekrar moda galiba? Mrs. Stephen Guest'in elbiselerinin birkaçı o biçim. Stephen'ın karısına her şeyi aldığı, bunları ayaklarının dibine serdiği söyleniyor... Zavallı Miss Lucy Deane... Acınacak halde. Ama o da Stephen'la nişanlı değildi ya. Sahil havası kendisine iyi gelecektir. Stephen Guest kendisine karşı fazla bir sevgi duymuyormuş demek. O halde Lucy'nin onunla evlenmemesi daha iyi olmuş. Miss Tulliver gibi bir kız için ne olağanüstü bir evlilik bu! Ne romantik! Biliyor musunuz, Stephen Guest gelecek seçimde buradan adaylığını koyacak. Şimdi ticaret pek önem kazandı! Genç Philip Wakem az kalsın aklını kaçırıyordu. Zaten o daima biraz acayipti. Aradan çekilmek için kalkıp Avrupa'ya gitti. Onun gibi sakat bir genç için de bundan daha iyi bir şey olamaz. Miss Unit, Mr. ve

Mrs. Stephen Guest'i hiçbir zaman ziyaret etmeyeceğini söyledi. Ne saçma. Kendini başkalarından üstün görüyor. Eğer herkesin özel yaşamına bu şekilde burnumuzu sokarsak, toplumun hali ne olur? Hem sonra dinimiz bize başkaları hakkında kötü şeyler düşünmememizi emrediyor. Bana kalırsa Miss Unit'in Mrs. Stephen Guest'e gönderecek kartviziti yoktu."

Fakat bildiğimiz gibi sonuçlar, geçmişi hoş gördürecek gibi değillerdi. Maggie, çeyizsiz, kocasız, hatanın sebep olduğu o şerefsiz durumda dönmüştü. Toplumdışı bir insandı artık. Ve *iffetli zevceler*, toplumun bekâsı için kendilerine bağışlanan o keskin içgüdülerle, Miss Tulliver'ın hareketinin en ayıplanacak türden olduğunu hemen anlayıverdiler. Bundan daha nefret edici bir şey olabilir miydi? Her şeyini dostlarına borçlu olan, yalnız kendisi değil annesi de Deane'lerden çok iyilik gören bir kız, genç bir adamın aşkını, kendisine bir kız kardeş gibi davranan kuzeninden çalmak için plânlar yapmıştı. Aşkını çalmak mı? Miss Tulliver gibi bir kız için kullanılacak kelimeler değildi bunlar. Onun yalnızca bir kadına yaraşmayacak bir cüret ve gem vurmadığı tutkuları dolayısıyla bu şekilde hareket ettiğini söylemek daha doğru olurdu. Zaten kızın her zaman kuşku uyandıracak bir yanı vardı. Sözgelimi genç Wakem'la aralarındaki, yıllardan beri devam ettiği söylenilen o ilgi... Bu hiç de hoş olmayan, hatta iğrenç bir şeydi. Ama onun karakterinde bir kız için?.. *İffetli zevceler* için, Miss Tulliver'ın boyunda bosunda bile o incelmiş içgüdülerinin zararlı olduklarını hemen sezdikleri bir şeyler vardı. Zavallı Mr. Stephen Guest'e gelince... En çok ona acımak gerekirdi. Böyle durumlarda yirmi beş yaşındaki bir genç hakkında sert kanılara varılması doğru değildi. Aslında o ikiyüzlü, çok bilmiş bir kızın eline düşmüştü. Stephen'ın bu serüvene istemeye istemeye atıldığı da belliydi. Çünkü genç adam fırsatını bulur bulmaz o kızı başından atıvermişti. Gerçekten bu kadar çabuk ayrılmaları hayra

yorulmazdı. Kız için tabiî... Evet, Stephen Guest bir mektup yazarak, bütün suçu üzerine almış, hikâyeyi romantik bir biçimde anlatarak kızın masum olduğunu savunmuştu ama tabiî kendisinden de böyle bir şey beklenirdi. Allah'tan *iffetli zevceler* böyle şeylere kanmazlardı. Yoksa toplumun hali nice olurdu? Miss Tulliver'ın kendi ağabeysi bile onu kapıdan çevirmişti. Mutlaka bunu yapmadan önce birçok şeyler öğrenmişti. Mr. Tom Tulliver gerçekten saygıdeğer bir 'centilmen'di. Onun bir hayli yükseleceği de muhakkaktı. Kız kardeşlerinin aile şereflerine leke sürmesi, onun için de ağır bir darbe olmuştu. Miss Tulliver'ın civardan uzaklaşması doğru olacaktı. Amerika'ya veya başka bir yere gitmeli, St. Ogg's'un havası da böylece temizlenmeliydi. Miss Tulliver'ın orada bulunması, kasabanın genç kızları için çok tehlikeliydi. Kıza bir iyilik yapılamazdı. Belki pişman olur, Tanrı da ona acırdı. Tanrı, *iffetli zevceler* gibi toplumu korumak zorunda değildi.

Gerçekten bu ince içgüdülerin bu esinleri desteklemesine on beş gün yetti. Stephen'ın mektubundan bir hafta önce bütün St. Ogg's sarsılmaz bir kanıya varmıştı bile. Genç adam, mektubunda babasına gerçeği olduğu gibi anlatıyor, o ara karar verecek durumda olmadığı için Hollanda'ya geçtiğini bildiriyordu. Gerekli parayı Mudport'taki adamlarından almıştı.

O arada Maggie, St. Ogg's dünyasının kendi davranışı hakkında verdiği kararı düşünemeyecek kadar büyük, daha ıstırap verici bir kaygıyla kıvranmaktaydı. Stephen, Lucy, Philip hakkındaki kaygıları zavallı kalbini aşk, pişmanlık ve merhametten, meydana gelmiş bir kasırga gibi durmadan sarsıyordu. Eğer haksızlık ve toplumdan sürülmeyi düşünecek olsaydı, herhalde bunun en korkuncuna tanık olduğunu söyleyecekti; ağabeysinin ağzından çıkan o sözleri duyduktan sonra toplumun kendisine indireceği diğer darbeler ona fazla ağır gelmeyecekti. Sevdiği ve yaraladığı kim-

seleri düşünerek kaygılanırken bile tekrar tekrar o sözleri duyar gibi oluyordu. Bunlar zevklerden kurulu bir cennete bile ıstırap ve korku dolmasına sebep olurlardı. Maggie'nin kafasında bir an bile eski mutluluğuna kavuşabilme umudu belirip pırıldamıyordu. Genç kıza, vücudundaki her zerre, başka bir etkiyle titreşemeyecek kadar ıstırapla doluymuş gibi geliyordu. Hayat, önünde bir pişmanlık olarak da uzanıyordu. Geleceği düşünürken de yalnızca kendisinin tekrar düşmesine engel olacak bir kuvvet istiyor, böyle bir güveni arıyordu. Kendi zayıflığı onu korkunç derecede güçlü bir hortlak gibi rahatsız etmekteydi. Maggie, emin bir sığmak bulamadıkça mutluluğa kavuşamıyacağına inanıyordu.

Fakat Maggie'nin uygulayabileceği bazı tasarıları da vardı. Kendisine miras kalan o hür olma isteği çok güçlüydü. Buna alışmıştı. Onun için ekmeğini kazanması gerektiğini de unutmuyordu. Diğer plânlar kendisine biraz belirsiz gözüktüğü zaman eskisi gibi dikiş dikerek, Bob'a pansiyon ücretini ödemeyi düşünüyordu. Yavaş yavaş annesini değirmene dönmeye ve Tom'la birlikte oturmaya kandırmak niyetindeydi. Ne yapıp yapacak, St. Ogg's'da geçimini sağlayacaktı. Belki Dr. Kenn kendisine fikir verir ve ona yardıma çalışırdı. Maggie, rahibin Kermes'te yanından ayrılırken söylediği sözleri hatırlıyordu. Dr. Kenn'le konuşurken birdenbire kalbinden adama karşı âdeta güven fışkırdığını unutmamıştı. Şimdi de Rahibe her şeyi açmak için eline bir fırsat geçmesini heyecanla, istekle bekliyordu. Annesi her gün Lucy'nin nasıl olduğunu öğrenmek için Mr. Deane'in evine uğruyordu. Kadının getirdiği haberler üzücüydü. Genç kızı, o ani darbeden sonra kapıldığı uyuşukluktan hiçbir şey kurtaramıyordu. Fakat Mrs. Tulliver, Philip hakkında hiçbir şey öğrenmemişti. Tabiî, karşılaştığı kimseler ona kızıyla ilgili şeylerden sözedecek değillerdi. Mrs. Tulliver bütün cesaretini toplayarak Glegg ablasına gitmeye karar verdi. Zira o, kasabada

olan her şeyi bilirdi. Hatta kadın Mrs. Tulliver yokken değirmene giderek, Tom'u da görmüştü. Fakat genç adam annesine o zaman neler konuştuklarını anlatmadı.

Annesi evden ayrılır ayrılmaz, Maggie de bonesini giydi. Rahibin evine kadar yürüyerek, Dr. Kenn'le konuşmaya çalışacaktı. Rahip, ıstırap içindeydi. Ama bu durumlarda başkası insanı rahatsız etmez. Maggie, St. Ogg's'a döneliden beri ilk defa evden dışarı çıkıyordu. Mr. Kenn'le konuşma isteği o kadar fazlaydı ki, sokakta bazı kimselerle karşılaşmasının, herkesin kendisine dikkatle bakmasının onu rahatsız edeceği aklına bile gelmemişti. Fakat Bob'un evine giden dar yoldan çıkar çıkmaz, gelip geçenlerin kendisini ısrarla süzdüklerini farketti. Bu yüzden de kaygıyla adımlarını sıklaştırdı. Artık sağa sola bakmaktan da kaçmıyordu. Fakat biraz sonra Mrs. ve Miss Turnbull'la karşılaştı. Eski aile dostlarıydılar onlar. Ana kız ona acayip acayip baktıktan sonra kendisiyle konuşmayarak, hafifçe yan döndüler. Bütün bu sert bakışlar Maggie'yi yaralıyordu. Fakat genç kız, kendi kendisini çok kabahatli bulduğu için başkalarına da kızamıyordu. "Benimle konuşmamalarına şaşmamak gerek," diye düşündü. "Onlar Lucy'yi o kadar çok severler ki." Fakat şimdi bilardo salonunun kapısının önünde toplanmış olan bir grup 'centilmen'in önünden geçeceğini farketmişti. Genç Torry'nin gözünde tek gözlüğüyle, bir iki adım ileri çıktığını gördü. Genç adam, sanki Maggie barda kendisine hizmet ederken ahbap olduğu garson kızmış gibi onu kayıtsız bir tavırla selâmladı. Maggie'nin gururu, ıstırabı arasında bile bu darbenin ağırlığını hissedecek kadar duyarlıydı. Genç kız ilk defa o zaman, "Lucy'ye ihanet ettiğim için lâyık olduğum aşağılanmadan daha başka şeyler de var..." diye düşündü. "Beni başka sebeplerden dolayı da aşağılıyorlar artık..."

En sonunda rahibin evine gelmişti. Belki orada cezadan daha başka bir şey bulabilecekti. İnsanı herhangi bir ses cezalandıra-

bilir, köşede duran en sert, en zalim, en hayvanlaşmış bir sokak çocuğu bile bizi yaralayabilir. Herhalde yardım ve merhamet daha seyrek bulunan şeylerdendir. Doğru davranan insanların bunlardan bol bol dağıtmaları gerekmez mi?

Genç kız, adını verdikten sonra kendisini hemen Dr. Kenn'in çalışma odasına çıkardılar. Rahip, okuma arzusunu duymadığı yığın yığın kitapların arasında oturuyordu. Yanağını en küçük çocuğunun başına dayamıştı. Üç yaşında bir kızdı bu. Rahip, çocuğu hizmetçiyle yolladı. Kapı onların arkasından kapandıktan sonra da Maggie'nin oturması için bir sandalye çekti.

"Ben de sizi görmeye gelecektim, Miss Tulliver. Siz benden önce davrandınız. Buna çok memnun oldum."

Maggie, Kermes'te yaptığı gibi adama çocuksu bir içtenlikle baktı. "Size her şeyi anlatmak istiyorum." Fakat bu sözleri söylerken gözleri birdenbire doluverdi. Konuşabilmesi için o gurur kırıcı yürüyüşün verdiği ve kendisinin baskı altında tuttuğu heyecanın iyice geçmesi gerekiyordu.

Dr. Kenn, o ciddi, kesin sesinde sakin bir şefkatle, "Bana her şeyi anlatın," diye mırıldandı. "Bana, uzun bir tecrübe devresi geçirme mutluluğuna erişmiş ve size yardım etme imkânına sahip bir kimse gözüyle bakın."

Maggie önce kendisini zorlayarak, kesik kesik cümlelerle uzun ıstırabının başlangıcı olan kısa mücadele hikâyesini anlatmaya çalıştı. Fakat rahibe böyle açıldıkça rahatlıyor, daha kolaylıkla konuşmaya başlıyordu. Dr. Kenn, daha bir gün önce Stephen'ın yazdığı mektupta neler olduğunu öğrenmiş, Maggie'nin sözleriyle bunu desteklemesini beklemeden, genç adamın anlattıklarına inanmıştı. Maggie'nin Kermes'te birdenbire bir içgüdüyle, "Ah, gitmem lâzım," dediğini unutmamıştı rahip. Bundan genç kızın kalbinde müthiş bir savaş olduğunu da anlamıştı.

Maggie, en fazla, annesiyle ağabeysine dönmesine, geçmişle ilgili anılara sıkıca sarılmasına sebep olan hislerin üzerinde dur-

du. Genç kızın hikâyesi sona erince, Dr. Kenn birkaç dakika sesini çıkarmadı. Bir güçlükle karşı karşıya kaldığını anlamıştı. Ayağa kalkarak, ellerini arkasında kavuşturdu. Şöminenin önünde bir aşağı bir yukarı dolaştı. Sonra tekrar yerine otırarak Maggie'ye baktı.

"Yakınlarınıza gitmek, yaşamınızın bütün bağlarının kurulduğu yerde kalmayı istemek gerçek bir ilhamdır. Kilise ilk kuruluşu ve disiplini bakımından böyle bir şeye hemen cevap verir. Pişman olan kimseye kollarını açar. Sonuna kadar çocuklarını korumaya çalışır. Onlar düzelme umudu olmayan günahkârlar olduklarını iyice ortaya koyuncaya kadar kendilerini terketmez. Kilise, bir toplumun duygularını yansıtmalıdır. Böylece bir topluluk manevî bir önderin yönetiminde kardeşlik duygularıyla birleşmiş bir aile halini alır. Fakat disiplin ve kardeşlik düşünceleri gayet gevşektir. Bunların halkın kafasında var olduğu pek söylenemez, ancak mezhep ayrılıklarını öngören dar toplumlarda biraz yaşayabilirler. Bu toplumlarda hiçbir zaman tarafsız değillerdir ve istenilenin bütün bütüne karşıtı bir şekle bürünürler. Eğer ben kilisenin, sonunda insanların ihtiyaçlarına cevap verecek kadar güçlü bir hale geleceğine inanmasaydım, herhalde cemaatimden olanların birbirlerine dostluk göstermeleri, karşılıklı sorumluluklarını anlayamamaları yüzünden bütün cesaretimi kaybederdim. Şimdiki halde her şey bağların gevşemesine yardımcı oluyor. Kökleri geçmişe uzanan zorunluklara bağlı arzunun yerini, hoşuna gideni seçme isteği alıyor. Bu konuda kalbiniz ve vicdanınız size ışık tutmuş, doğru yolu göstermiş, Miss Tulliver. Size bunları anlatmamın sebebi şu: Eğer bazı etkenler, beni, hislerimi ve düşüncelerimi değiştirmeye zorlamasalardı, ben de sizin için aynı şeyleri ister, size aynı şeyi salık verirdim."

Dr. Kenn, bir an durdu. Coşkun, heyecanlı bir iyilik ve merhametle konuşmuyordu. Aksine sesindeki ve yüzündeki ciddilik

ona bir hayli soğuk bir hal veriyordu. Eğer Maggie, adamın iyiliğinin çekingenliğiyle aynı derecede olduğunu bilmeseydi, donup kalacak ve korkacaktı. Fakat rahibin nasıl bir insan olduğunu bildiği için dikkatle, umutla adamı dinliyordu. Çünkü Dr. Kenn'in, sözleriyle kendisine iyice yardım edeceğinden, ona yol göstereceğinden emindi.

Rahip, konuşmasına devam etti. "Hayat hakkında hiçbir deneyiminiz yok, Miss Tulliver. Onun için de eyleminizin yol açabileceği haksızlıkları öngöremiyorsunuz. Bu düşüncelerin, onları etkisiz kılacak bazı deliller olmasına rağmen, hayatınız üzerinde kötü etkileri olacağından haberiniz yok."

"Ah, bunları anlamaya başlıyorum..." Maggie, biraz önce çektiği acının böyle dile gelmesine engel olamamıştı. "Bana hakaret edeceklerini biliyorum. Beni olduğumdan daha kötü sanacaklarının farkındayım."

Dr. Kenn'in sesinde daha da büyük bir merhamet vardı şimdi. "Belki bir mektup geldiğinden haberiniz yok. Bu, sizi biraz tanıyan herkesi inandıracak. Bu mektup sayesinde sizin, dönüşün en zor olduğu bir anda yine de o çetin ve sarp yolu seçtiğinizi öğrenecekler. Doğruya dönmeyi tercih ettiğinizi anlayacaklar.

Zavallı Maggie, hiç kimsenin engel olamayacağı bir titreyişle, kıpkırmızı kesilerek, "Ah, nerede o?" diye sordu.

"Avrupa'ya gitmiş... Olanların hepsini babasına yazmış. Sizi tamamıyla temize çıkarmış. Bu mektubu öğrendiği zaman bunun kuzeniniz üzerinde de iyi bir etkisi olacağını umarım."

Dr. Kenn, sözlerine devam etmeden önce genç kızın sakinleşmesini bekledi. "Dediğim gibi, bu mektubun hakkınızda yanlış yargılar verilmesini engellemeye yetmesi gerek. Fakat size şunu da söylemek zorundayım Miss Tulliver. Yalnız bütün yaşamım boyunca edindiğim deneyimler değil, şu son üç ay içerisinde gördüklerimle şu sonuca vardım: Korkarım hiçbir delil sizi yanlış

suçlamalardan kurtaramayacak. Sizin gibi vicdanlı bir şekilde savaşmaktan âciz olan kimseler sizden özellikle kaçacaklar. Çünkü bu kimseler mücadelenize hiçbir zaman inanamayacaklar. Korkarım burada geçireceğiniz günler boyunca yalnız ıstırap çekmekle kalmayacak, bir sürü engelle de karşılaşacaksınız. Bu neden yüzünden, yalnız bu neden yüzünden, eskiden düşündüğünüz gibi buradan uzakta bir iş bulmanın sizin için daha iyi olup olmayacağını düşünmenizi istiyorum. Ben de size böyle bir iş sağlayabilmek için elimden geleni yapacağım."

Maggie, "Ah, burada kalabilseydim," diye bağırdı. "Yepyeni, değişik bir hayata başlayacak cesaretim, gücüm yok. Hiçbir bağım olmayacak. Kendimi, geçmişle arasında bütün bağları kopmuş yalnız bir serseri gibi hissedeceğim. Bana iş teklif eden hanıma mektup yazarak, bir mazeret ileri sürdüm. Eğer burada kalırsam belki bir yolunu bulur ve Lucy'ye kendimi affettiririm. Diğerlerine de öyle. Onları pişman olduğuma inandırabilirim belki." O eski gururlu heyecanla ekledi. "Herkes hakkımda yanlış şeyler söylüyor diye buradan gidecek değilim. Onlar bu sözlerini geri almasını öğrenecekler. Diğerleri... diğerleri istiyor diye buradan gideceksem bile... bunu şimdi yapmayacağım."

Dr. Kenn, biraz düşündü. "Pekâlâ... Eğer bu konuda kararlıysanız, Miss Tulliver, konumumun bana sağladığı otoriteden de faydalanacağınızı size söylemeliyim. Bir rahip olarak size yardım etmek, sizi korumak başlıca görevlerimden biri. Bir insan olarak iç huzura kavuşmanızın ve geçiminizi sağlamanızın beni çok ilgilendirdiğini de söylemeliyim."

Maggie, "Ben sadece ekmeğimi kazanmama yardım edecek, beni başkalarının eline bakmaktan kurtaracak bir iş istiyorum," dedi. "Fazla bir şeye ihtiyacım yok. Şimdi kaldığım pansiyonda oturmaya devam edebilirim.

Dr. Kenn, "Bu konuyu dikkatle incelemem gerek," diye cevap verdi. "Birkaç gün içerisinde halkın duygularının ne olduğunu

daha iyi öğreneceğim. Gelip sizi göreceğim. Daima sizi düşüneceğim."

Maggie, yanından ayrıldıktan sonra Dr. Kenn elleri arkasında kenetlenmiş, gözleri halıya dikili uzun uzun düşündü. Güçlükler ve kuşkularla karşılaşacağını bildiği için acı çekiyordu. Stephen'ın mektubunu okumuştu, hem yazılanlar hem de meseleyle ilgili kimselerin arasındaki ilişkilerin derecesi dolayısıyla sonunda Stephen'la Maggie'nin evlenmelerinin doğru olacağına inanmıştı. Aradan yıllar geçmedikçe ikisinin de başka şartlar altında St. Ogg's'da birbirlerine yakın yerlerde oturmaları imkânsızdı. İşte bu yüzden Maggie, kasabada kalmakta direnirse aşılması imkânsız güçlüklerle karşılaşacaktı. Diğer yandan psikolojik mücadelenin ne olduğunu bilen, yıllarca insanlara sevgiyle hizmet etmeye çalışan bir insan olarak da Maggie'nin vicdanı ve kalbindekileri, kızın neden bu evliliğe razı olmayı kutsal şeylere saygısızlık saydığını anlıyordu. Maggie'nin vicdanına karışılmamalıydı. Kızın davranışlarını tayin eden prensip, sonuçların denkleştirilmesinden daha inandırıcı bir yolgöstericiydi. Rahip, tecrübeleri dolayısıyla bu işe karışmanın düşünmeden göze alınamayacak kadar tehlikeli bir sorumluluk olduğunu da anlamıştı. Lucy ve Philip'le eski bağların kurulmasına yardım etmek veya kalpten fışkıran bu yeni hisse boyun eğilmesi tavsiyesinde bulunmak... Bu iki yol da karanlıklara doğru uzanıyordu. Her adım muhakkak bir kötülükle köstekleneceği için de bu karanlıkları delmek kolay olmayacaktı.

Tutkularla görevler arasında durmadan değişen ilişkilerle ilgili o büyük problemi çözmek, böyle durumları anlayabilecek kimseler için bile kolay değildir. Bir insanın etkili bir vazgeçişte bulunma ihtimalinden daha aşağılara yuvarlanıp yuvarlanmadığı, ve bir saldırı gibi gördüğü için mücadeleye çalıştığı tutkuya kendisini bırakmak zorunda olup olmadığı meselesini çözümleme-

miz için, elimizde her türlü probleme uyacak bir anahtar yoktur. Ahlaki meseleleri çözümlemeye çalışan kimseler, şunu bunu kınamaya kalkanların âdeta dillerine dolanırlar. Fakat onların her şeyi ince ince düşünmeleri, bu sapkın merakları, çoğu gözlerin ve kalplerin sezmesine imkân olmayan bir gerçeğin gölgesidir. Bu gerçek ise şudur: ahlâk hükümleri, kişiliği belirleyen özel şartlar daima göz önüne alınmak suretiyle sık sık denetlenmez ve aydınlatılmazlarsa, o zaman yanlış ve boşturlar.

Duyguları güçlü ve derin olan kimseler kurallara meraklı insanlara karşı bir tiksinti duyarlar. İçgüdülerinin sebep olduğu bir tiksintidir bu. Zira bu kimseler daha başlangıçta, yaşamımızın esrarlı karışıklığını kuralların kavrayamayacağını anlamışlardır. Kendimizi böyle formüllerle sıkı sıkı bağlamamızın, gelişen iç sezileri ve sempatiden doğan tanrısal teşvikleri ve esinleri baskı altında tutmak demek olduğunu da bilirler. Gelgelelim kurallara meraklı insanlar, ahlâki hükümler verirken sadece genel ilkeleri göz önüne alan kafaların pek sevilen temsilcileridirler. Bunlar elde bulunan, ayrıcalığı belli bir yöntemle adalete erişeceklerini sanırlar. Bu insanlar sabırla, tarafsızca, her şeyi dikkatle ayırarak hareket etmek gereğini duymazlar. Aldatılmanın ne olduğunu acı tecrübelerden sonra öğrenmenin ya da insanca olan her şeyle aralarındaki duyguların uyanmasını sağlayacak kadar canlı, ateşli bir hayat sürmenin doğurduğu önsezilere sahip olup olmadıklarını kendi kendilerine sormazlar...

3

Eski dostlar bizi şaşırtabilirler

Maggie, tekrar eve döndüğü zaman annesinden, Glegg teyzesinin umulmayacak bir tavır takındığını öğrendi. Maggie'den haber çıkmadığı o günlerde Mrs. Glegg panjurlarını yarı kapayıp, perdelerini iyice çekmişti. Maggie'nin boğulmuş olduğunu düşünüyordu. Bu, yeğeni ve mirasçısının aile şerefini ve gururunu en ince noktasından yaralamasından daha akla yakın bir ihtimaldi. Mrs. Glegg, sonunda Tom'dan Maggie'nin eve döndüğünü ve genç adamdan kızın yokluğunu ne şekilde açıkladığını öğrendi. O zaman da Tom'u, mecbur olmadığı halde kız kardeşi hakkında en kötü şeyleri düşündüğü için fena halde azarladı. "Her şeye rağmen şerefli bir tarafları olduğu sürece akrabalarını desteklemeyeceksen, kimleri destekleyeceksin o halde? Dodson'lar hiçbir zaman kendi ailelerinden birinin, vasiyetnamende değişiklik yapmak zorunda kalacağın bir şekilde hareket ettiğini kolay kolay kabullenmezler..." Evet, herkes pek uzağı göremez; Mrs. Glegg, Maggie'nin geleceğinin pek kötü olduğunu daima söylemişti. Fakat "doğrulukla hareket etmek" de değer biçilmez bir mücev-

her gibiydi. Bir kızın temiz adını lekelemek ve bütün dünyanın kendisine aşağılamayla bakması için onu aile yuvasından fırlatıp atmak onun yakınlarına düşmezdi. O aile için gerçekten haysiyet kırıcı bir hal almadıkça, yapılmazdı bu. Mrs. Glegg, bütün güngörmüşlüğüne rağmen şimdiye kadar böyle bir durumla da karşılaşmamıştı. Dodson'ların arasında şimdiye kadar böyle bir şey olmamıştı. Fakat bu konuda da irsi dürüstlüğü ve güçlü kişiliği, Mrs. Glegg'in akrabalıkla ilgili düşünceleriyle birlikte kendisine bir yön buldu. Mrs. Glegg'in para meselelerinde eşitliğe inanmasından farksızdı bu. Merhameti bütün bütün Lucy'ye doğru yöneldiği için Maggie konusunda Mr. Deane kadar sert yargılar veren iyi kalpli kocası Mr. Glegg'le kavga etti. Kendisinden hemen nasihat ve yardım istemeye gelmediği için kardeşi Tulliver'a söylenerek, Baxter'ın *Azizlerin Dinlenmesi* kitabını aldığı gibi odasına kapandı. Sabahtan akşama kadar dışarı çıkmıyor, misafir de kabul etmiyordu. Fakat Mr. Glegg, Mr. Deane'den öğrendiği haberi kendisine tekrarlayınca durum değişti. Stephen'ın yazdığı mektupla ilgiliydi bu. Mrs. Giegg mektupta yazılı olanları öğrenince, artık elinde savaşmak için uygun silâhlar olduğunu düşünerek Baxter'ı bir tarafa bıraktı ve misafirleri karşılamaya hazırlandı. Mrs. Pullet, hiçbir şey yapamayarak, başını sallaya sallaya, "Bu olacağına keşke kuzen Abbot ölseydi... Ya da bir sürü cenaze kalksaydı... Şimdiye kadar başımıza hiç böyle bir şey gelmedi... İnsan ne yapacağını bilemiyor... Artık bir daha St. Ogg's'a gidemem, çünkü bütün tanıdıklar durumu biliyor," diye ağlarken, Mrs. Giegg ise, "Mrs. Wooll ya da diğerleri bana gelip yeğenimle ilgili o uydurma hikâyeleri anlatmaya bir kalksalar," diyordu, "o zaman ben o ahmaklara söyleyeccğimi bilirim."

Mrs. Glegg, Tom'la tekrar tartıştı. Bu, kadının şimdi ki durumunun daha kuvvetli olmasından dolayı daha şiddetliydi. Fakat Tom, bütün yerinden kımıldaması imkânsız cisimler gibi,

diğerleri kendisini sarsmaya çalıştıkça büsbütün sabitleşiyordu. Zavallı Tom! O, görebildiği kadarına bakarak yargılamıştı. Bu yargı onun ıstırap çekmesine de yetiyordu. Tom, yıllar boyunca gördüğü olayların her şeyi açıkladığına inanıyordu. Gözlerinin bozuk olmadığından da emindi genç adam. Maggie'nin karakteri güvenilir değildi. Kızın kötü eğilimleri vardı. Bu yüzden kendisine yumuşak davranmak tehlikeli olurdu. Her ne pahasına olursa olsun Tom, daima Maggie'nin yaptıklarını göz önüne alarak hareket edecekti. Fakat, bunu düşünmek bile Tom'un günlerini acılaştırmaya yetiyordu. Tom, hepimiz gibi kendi tabiatının sınırları içine hapsolmuştu. Öğrenim, onun üzerinden akıp gitmiş, geride yalnızca hafif bir cilâ tabakası bırakmıştı. Eğer Tom'un sertliğini siz kendiniz de olağan karşılıyorsanız, o zaman size şunu hatırlatayım: Hoş görürlük, daha ziyade görüş açıları çok geniş olan kimselere düşen bir sorumluluktur. Tom, Maggie'ye karşı bir tiksinti duyuyordu. Bunu derinleştiren de elele vererek dolaştıkları çağlarda birbirlerine karşı duydukları o ilk çocuksu sevgi ve daha sonra da onları birbirlerine yaklaştıran ortak ıstırapla, ortak görevlerdi. Tom, Maggie'ye de söylediği gibi kız kardeşini görmek istemiyor, ondan nefret ediyordu. Dodson ailesinin bu kolunda Giegg teyze kendisinden daha güçlü bir kişilikle karşılaştı. Bu kişilikte aile bağları o klanlara özgü niteliğini kaybetmiş, bunun yerini çok kuvvetli bir kişisel gurur almıştı. Mrs. Giegg, Maggie'nin cezalandırılması gerektiğini kabul ediyordu. O, bunu inkâr edecek bir kadın değildi. Bir kızın nasıl hareket etmesi gerektiğini de bilirdi. Fakat Maggie, ispat edilen kötü hareketlerine uygun şekilde cezalandırılmalıydı. Yoksa, kendi ailelerinin daha üstün olduğunu ispat etmek isteğinde olan yabancıların attığı iftiralara göre değil.

Zavallı Mrs. Tulliver, tekrar Maggie'nin yanına döndüğü zaman, "Glegg teyzen beni fena halde azarladı, yavrum," dedi.

"Onu şimdiye kadar böyle sert görmemiştim. Kendisine daha önce gitmediğim için, önce onun kalkıp bana gelmesinin imkânsız olduğunu söyledi. 'Bu bana düşmez,' dedi. Fakat o yine de tam bir abla gibi konuştu. Daima da öyle yapardı zaten. Ama onu memnun etmek de hiç mümkün değildi... Ah, ah... Fakat senin hakkındaki en iyi sözleri de o söyledi, çocuğum. Glegg teyzen, 'Evimde üçüncü birinin bulunmasını, ilâve kaşık filân çıkarmak zorunda kalmayı, – işlerime engel olunmasını istemeyişime rağmen, Maggie bana gelirse, kendisini yanıma alırım,' dedi. 'Yanıma sığınır. Kendisini hiç hakları olmamasına rağmen ona zarar vermeye çalışan kimselere karşı da korurum.' Ona, benden başka kimseyi görmeye dayanamadığını, üzüntüden bitkin halde olduğunu anlattım. Fakat o, 'Maggie'ye kötü sözler söyleyecek değilim,' dedi. 'Ailemizden olmayan kimseler bunu yapmaya hazır zaten. Fakat ona güzel güzel nasihat edeceğim. Maggie'nin de artık burnunu kırması lâzım. Doğrusu Jane'in bu davranışı pek hoşuma gitti. Zira evvelce o her kabahatimi muhakkak başıma kakardı. Üzüm şurubu kötü ya da çörekler çok sıcak olduğu zaman söylemediğini bırakmazdı."

Maggie, yaralı bilincinin dayanmak zorunda kalacağı türlü ilişkileri düşünerek bayağı irkildi. "Ah, anneciğim. Teyzeme ona çok minnet duyduğumu söyle. Mümkün olursa pek yakında gidip onu görürüm. Fakat şu ara kimseyi görecek halde değilim. Dr. Kenn hariç... Ona gittim. Rahip bana yol gösterecek, iş bulmam için yardım edecek. Glegg teyzeme söyle. Ben kimseyle birlikte oturamam, onların eline bakamam. Kendi ekmeğimi kendim kazanmalıyım. Philip... Philip Wakem hakkında bir şey öğrenemedin mi? Rastladıklarından hiçbiri sana ondan sözetmedi mi?"

"Hayır, yavrum. Fakat Lucy'lere gittim. Enişteni gördüm. Mektubu Lucy'ye okuduklarını, kızın bunu dinlediğini söyledi. O, Miss Guest'i de tanımış. Ve kendisine sorular sormuş. Dok-

tor, onun tehlikeli devreyi atlattığını söylemiş. Allah'ım, nasıl bir dünya bu? Ne biçim felâketler bunlar? Her şey o davalarla başladı. Ondan sonra durum daha da kötüleşti. Hem de tam şansımızın döndüğünü düşündüğüm bir sırada, birdenbire oldu bu." Mrs. Tulliver, ilk defa Maggie'nin yanında ağzından böyle şikâyet dölü sözler kaçırmıştı. Glegg ablasıyla konuştuğu için o eski alışkanlığı canlanıvermişti yine.

Merhamet ve pişmanlıkla kalbi burkulan Maggie, kollarını annesinin boynuna dolayarak, "Ah benim zavallı, zavallı anneciğim," diye bağırdı. "Daima yaramazlık edip seni üzerdim. Şimdi de ben olmasaydım, belki mutluluğa erişecektin."

Mrs. Tulliver, kızının genç, sıcak yanağına doğru eğildi, "Ah, yavrum. Benim çocuklarıma dayanmam lâzım. Artık başka çocuğum olacak değil. Eğer bana şanssızlık getiriyorlarsa bundan da memnun olmalıyım... Çünkü artık bana memnunluk verecek fazla bir şeyim yok. Eşyalarım çoktan satıldı. Hem sen bir ara çok düzelmiş, iyileşmiştin. Birdenbire her şeyin böyle altüst olmasına aklım ermiyor."

Aradan iki üç gün daha geçti, Maggie Philip'ten yine haber alamadı. Şimdi genç kızı en fazla Philip hakkında duyduğu kaygılar üzüyordu. Bütün cesaretini toplayarak, rahip kendisini görmeye geldiği zaman Philip'i Dr. Kenn'e sormaya karar verdi. Rahip, Philip'in evinde olup olmadığını bile bilmiyordu. İhtiyar Wakem, bir sürü dertle karşılaştığı için çok üzgündü. Bir hayli sevdiği anlaşılan genç Jetsome yüzünden uğradığı hayal kırıklığını, oğlunun umutlarının bir anda mahvolup gitmesi izlemişti. Üstelik Wakem, oğlunun isteğine boyun eğerek, kendi güçlü duygularını çiğnemiş, ayrıca bu yetmiyormuş gibi Philip'in evlenmesine nasıl razı olduğunu büyük bir ihtiyatsızlıkla St. Ogg's'lulara da anlatmıştı. Şimdi oğlu hakkında soru soranlara büyük bir sertlik, hatta şiddetle cevap veriyordu. Fakat Philip

hasta olamazdı. Yoksa doktoru çağırdıkları hemen duyulurdu. Herhalde genç adam kısa bir zaman için kasabadan ayrılmıştı. Bu heyecan Maggie'yi hasta ediyordu âdeta. Genç kız Hayalgücüyle de sık sık Philip'in çektiği ıstırabı tahmine çalışıyordu. Philip, onun hakkında ne düşünüyordu acaba?

Nihayet Bob, Maggie'ye üzerinde posta damgası olmayan bir mektup getirdi. Elden yollanmıştı... Maggie'nin adını o aşina yazıyla yazan el göndermişti. Yine bu el, Maggie'nin cep Shakespeare'inin baş sayfasına uzun yıllar önce kızın adını karalamıştı.

Mektup geldiği sırada annesi de odadaydı. Maggie, bunu yalnız başına okuyabilmek için telâşla yukarı çıktı. Heyecanla titriyordu. Genç kız başı zonklarken satırlara göz gezdirdi.

> Maggie, sana inanıyorum. Beni aldatmayı hiçbir zaman istemediğini biliyorum. Bana ve diğerlerine sadık kalmaya çalıştığının da farkındayım. Buna, elimde senin karakterinden başka delil olmadığı zaman da inandım. Senden son ayrıldığım gece ıstırapla kıvrandım. Serbest olmadığına inanmama sebep olan bazı şeyler görmüştüm. Bir başkası, benim hiçbir zaman yapamadığım bir şekilde seni iyice etkisine almıştı. Fakat öfke ve kıskançlığın sebep olduğu bu tahminlere, beni bir cinayete bile sürükleyecek bu tahminlere rağmen, sonunda senin dürüstlüğüne inanma yoluna saptım. Söylediğin gibi her şeye rağmen bana bağlı kalmak niyetinde olduğunu, –onu reddettiğini– hem benim hem de Lucy'nin uğruna ondan vazgeçmeye çalıştığını anladım. Fakat senin için tehlikeli olmayan bir tek yol bile yoktu. İşte bu korku her şeye boyun eğme düşüncesini bile silip götürdü. Onun seni terk etmeyeceğini sezdim. Sizi birbirinize bağlayan o şiddetli duygunun sadece karakterinizin bir tarafından fışkırdığına, insanların karşılaştıkları felâketlerin yarısına sebep olan tabiatımızın o

taraf tutma, karşıtlıkla hareket etme isteğinden doğduğuna inandım. Buna hâlâ da inanıyorum. Tabiatın titreşen bazı yanları olduğunu keşfettim ve bunlar sürekli onu arıyordu. Fakat belki de yanılıyorum, belki bir sanatçı ruhunun derinden derine ilgilendiği bir tablo hakkında neler hissederse ben de senin hakkında aynı şeyleri hissediyorum. Bu ressam o tablonun başka ellere geçtiğini gördüğü zaman titrer. Bu resmin taşıdığı güzellik ve anlamı bir başkasının hiçbir zaman anlıyamıyacağını düşünür.

O sabah seni görmek cesaretini bulamadım. Bencil bir hırsla doluydum. Şuurlu sayıklamalarla geçen bir gece beni mahvetmişti. Sana uzun zaman önce yetilerimin olağanlığını hiçbir zaman kabul edemediğimi, buna boyun eğemediğimi söylemiştim. Bu yeryüzünde elime geçen, geçmişteki ıstıraplarıma yeni, kutsal bir anlam verecek olan o derin mutluluğu vaat eden bir şeyden nasıl vazgeçebilirdim? Sızlayan sevgimi daima taşan, daima tatmin olunan bir istekle dolu tanrısal bir vecd haline sokacak bir vaatten?

Fakat o gecenin ıstırapları beni ertesi akşamdan önceki olaylara hazırladı. Olanlar beni şaşırtmadı. Onun, her şeyi kendi uğruna feda etmen için seni inandırdığından emindim. Aynı kesinlikle evlenme haberinizi beklemeye başladım. Onun ve senin aşkını, kendi sevgimle ölçmüştüm. Fakat yanılmıştım, Maggie. Senin, ona karşı durduğun aşktan daha kuvvetli olan bir yönün var.

O arada neler çektiğimi sana anlatacak değilim. Fakat o en korkunç ıstırap anında, aşkın bencil isteklerden sıyrılmadan önce çekmek zorunda olduğu o derin azaplı dakikalarda bile, sana karşı duyduğum sevgi, başka hiçbir sebep olmadan intihar etmemi engelledi. Bencilliğimin en güçlü anında bile, sana çekilen mutluluk ziyafetini bir ölüm gölgesiyle karart-

mayı istemedim. Senin yaşadığın bir dünyayı terketmeye dayanamayacaktım. Belki bana yine de ihtiyacın olurdu. Beklemek ve dayanmak... sana ettiğim yeminin bir parçasıydı bunlar. İşte Maggie, bu satırlarla seni inandırmaya çalıştığım şeylerin delilleri bunlar. Senin uğruna çektiğim ıstırap, seni sevdiğim için kavuştuğum bu yeni hayat karşılığında ödemek zorunda olduğum bedel. Hem hiç de ağır bir bedel değil bu. Bana ıstırap verdiğin için acı çekmekten vazgeçmeni istiyorum. Ben daima yoksunluk duygusuyla yaşadım. Mutluluğa erişeceğimi hiçbir zaman düşünmedim. Seni tanıdığım, sevdiğim için yaşama fikrini kabul ettim. Hâlâ da o şekilde düşünüyorum. Işık, renk gözlerim için neyse, sen de sevgim için aynı şeydin... Müzik, iç kulak için neyse... Sen belirsiz bir huzursuzluğu, canlı bir duygu haline soktun... Mutluluğuna ve kederine, benim olan her şeyden daha fazla önem verdiğim için kavuştuğum bu yeni hayat isyan dolu mırıltıları, güçlüklere isteyerek dayanma isteği haline soktu. Güçlü sevgiler de böyle doğarlar işte. Beni ancak bu kadar güçlü ve tam bir aşkın o daha geniş yaşantıya sürükleyebileceğine inanıyorum. Başkalarının yaşamlarını kendisine mal ederek daha da genişleyecektir bu. Daha önceleri, hiçbir zaman kurtulamadığım o acı utanç beni bu yaşantının eşiğinden geriye doğru sürüklerdi. Bazen, seni sevdiğim için bana armağan edilen bu değişik yaşamın benim için yepyeni bir güç olduğuna bile inanıyorum.

Yani, sevgili Maggie, her şeye rağmen sen hayatımı kutsallaştırdın. Benim yüzümden kendi kendini suçlu bulma, bu ağırlığın altında ezilme. Aslında ben kendimi suçlamalıyım. Çünkü seni zorla hislerimin etkisi altına almaya çalıştım. Seni daha sonra birer pranga gibi ağırlığını hissettiğin o sözleri çabucak söylemeye zorladım. Sen verdiğin o sözle-

re sadık kalmaya çalıştın. Bağlılığını gerçekten ispat ettin. Fedakârlığının derecesini ancak yanımda geçirdiğin o yarım saat sırasında, en çok beni sevdiğine inandığım o anlarda hissettiklerimle ölçebilirim. Fakat, Maggie, üzerinde hiçbir hakkım yok. Senden sadece beni sevgiyle hatırlamam isteyebilirim, işte o kadar.

Bir müddet sana mektup yazmaktan çekindim. Çünkü tekrar gözüne girmeye çalışıyormuş, ilk hatamı tekrarlamaya kalkışıyormuş gibi bir etki uyandırmaktan bile korkuyordum. Fakat beni yanlış anlamayacaksın. Uzun bir zaman birbirimizden ayrı kalmamız gerektiğini biliyorum. Başka bir şey olmasa bile, zalim diller bizi birbirimizden uzaklaştıracak. Fakat buradan gidecek değilim. Nerede dolaşırsam dolaşayım, kafam ancak senin bulunduğun yerde yaşayabilir. Hiçbir zaman değişmeyeceğimi, daima senin olduğumu da unutma. Bencil isteklerle değil, böyle arzuları öldüren gerçek bir sevgiyle seninim.

Benim cömert ruhlu, kalbi sevgi dolu Maggie'm, Tanrı'nın sana aradığın teselliyi vermesi için dua ediyorum. Belki başkaları seni yanlış anladılar ama şunu unutma. Kalbi, seni yıllar önce tanıyan biri senden hiçbir zaman şüphe etmedi.

Evden çıkmadığım için benim hasta olduğumu söyleyenlere inanma. Sadece bir ara yine o sinirin sebep olduğu baş ağrılarım tuttu. Ama bu da eskisinden daha şiddetli değildi. Fakat aşırı sıcaklar yüzünden gündüz evde tembel tembel yatmak zorunda kalıyorum. Gene de sana sözlerle veya hareketlerle yardım edebileceğimi belirtecek her emre hemen uyacak kadar güçlüyüm.

Daima senin,
PHİLİP WAKEM

Maggie, yatağın yanında diz çökmüş, hıçkıra hıçkıra ağlıyordu. Mektup, karyolayla vücudunun arasına sıkışmıştı. Hisleri gitgide coşkunlaşarak, fısıltılı bir şikâyet halini aldı. Daima aynı sözleri tekrarlıyordu genç kız.

"Tanrım, aşkın, onların ıstırabını unutmama yardım edecek mutlu bir tarafı var mı?"

4

Maggie ve Lucy

Dr. Kenn, hafta sonunda Maggie'ye St. Ogg's'da ancak bir tek şekilde uygun bir iş bulabileceğine karar verdi. Yirmi yıllık tecrübeli bir rahip olmasına rağmen, delillere aldırılmamasına, Maggie aleyhindeki iftiraların inatla yayılmasına bir hayli şaşırmıştı. Dr. Kenn, o zamana kadar pek de hoşuna gitmeyen bir şekilde kadınların hayranlığını kazanmış, onların fikir almak için etrafını sarmalarına alışmıştı. Fakat, şimdi Maggie Tulliver adına kadınların kulaklarını mantığa, vicdanlarını adalete açmaya çalışırken ne kadar etkisiz olduğunu da anlıyordu. Şapka modellerini değiştirmeye kalkışsaydı, bu kadar güçlükle karşılaşırdı. Kimse Dr. Kenn'in sözlerine açıkça itiraz edemezdi. Herkes onu sessiz sedasız dinliyor, fakat rahip odadan çıkar çıkmaz, dinleyicilerinin fikirlerini açıklamak için söyledikleri sözlerden, neticenin değişmemiş olduğu anlaşılıyordu. Miss Tulliver, kınanması gereken bir şekilde davranmıştı. Bunun şüphe götürecek tarafı yoktu. Bunu Dr. Kenn de saklamıyordu zaten. Öyleyse nasıl oluyordu da, Miss Tulliver'ın yaptığı her hareketi onun lehine olacak

şekilde yorumluyordu. O hiç de akla sığmayacak faraziyeyi bir an için kabul etseler, yani Miss Tulliver hakkında söylenenlerin hiçbirinin doğru olmadığına inansalardı bile durum yine değişmezdi. Zira hakkında bütün bu sözler söylenmiş, bunlar Miss Tulliver'ın etrafını âdeta pis kokuyla sarmıştı. Bu yüzden kendi şerefini ve cemiyeti koruması lâzım gelen her kadının artık Miss Tulliver'dan kaçınması lâzımdı. Maggie'yi elinden tutarak, "Aleyhinde söylenilen fakat ispat edilemeyen o kötü sözlere, senin ahlâksız bir insan olduğuna inanamam. Dudaklarım bu sözleri tekrarlamayacak. Kulaklarım bunların karşısında sağırlaşacak. Ben de sendelemesi ihtimali olan, hata yapabilen bir faniyim. En samimî çabalarımı boşa çıkarmam ihtimal dahilinde. Senin kaderin benimkinden çetinmiş. Benimkinden daha büyük bir iğvayla karşılaşmışsın. Birbirimize düşmeden ayakta durabilmemiz ve yürüyebilmemiz için yardım edelim..." diyebilmek kolay değildi. Bu sözleri söyleyebilmek için cesaret, derin bir merhamet, kendi kendini tanımış olmak, cömertçe bir güven duymak lâzımdı. Bunu iftiraları tekrarlamaktan hoşlanmayan, başkalarını mahkûm ederken kendi kendisinin yükseldiğini sanmayan, büyük büyük sözlerle kendisini anlatarak tam hakikate, adalete karşı duyulan özlemi, yolunda rastladığı kadın ve erkeklere karşı teker teker hissedilen sevgiyi içine almayan bir hayatın her şeye rağmen ahlâkî bir neticesi, yüksek bir dini olabileceğine kendi kendisini inandıran kafalar yapamazdı. St. Ogg's kadınları yüksek ve derin düşüncelere kanacak kimseler değillerdi. Zaten onların pek sevdikleri soyut bir fikir de vardı. Adı 'Cemiyet'ti bunun. Bunun sayesinde bencilliklerini tatmin etmek için her şeyi yapıyor, Maggie Tulliver'ın aleyhinde çok kötü şeyler düşünerek bunları tekrarlıyor, genç kıza sırtlarını çeviriyor ama bu yüzden vicdan azabı da çekmiyorlardı. Dr. Kenn, cemaatinden olan kadınların iki yıl süren o lüzumsuz fazla ilgilerinden sonra, birden-

bire kendisine karşı gelerek ters şeyler düşünmeleri yüzünden bir hayli hayal kırıklığına uğramıştı. Ama kadınlar bu şekilde, daha uzun bir zamandan beri saygı gösterdikleri daha üstün bir varlığa da karşı gelmekteydiler. O üstün varlık cemiyete karşı olan görevlerinin nerede başladığını soran ve çıkış noktası konusunda geniş fikirleri olan kimselere sarih bir cevap da hazırlamıştı. Bu cevap, cemiyetin menfaati değil, yolun kenarında bulunan o 'dertli adam'la ilgiliydi.

Tabiî St. Ogg's'da vicdanlı, kalbi merhamet dolu kadınlar da yok değildi. Herhalde orada da, o şehirde, ticaretle geçinen diğer küçük kasabalardakiler kadar iyi insan vardı. Fakat her iyi erkek cesaretleninceye kadar, birçok iyi kadın çekingenlik duyacaktır. Onlar, kendilerini azınlıkta bırakacak iyi niyetlerinin doğruluğuna bile inanamayacak kadar çekingendirler. St. Ogg's'daki erkeklerin hepsi de cesur değillerdi tabiî. Hatta bunlardan bazıları skandallardan bile hoşlanıyorlardı. Eğer bu adamlar erkekçe şakalar yapmasalar, Havva'nın kızlarına karşı duydukları o müşterek nefreti, zaman zaman omuzlarını silkerek belirtmeselerdi bu rezalet merakı onların konuşmalarına kadınca bir hava da verecekti. St. Ogg's erkekleri genellikle, kadınların birbirlerine yaptıkları muameleye karışılmamasının daha doğru olacağına inanıyorlardı.

İşte bu yüzden Dr. Kenn, Maggie'ye iyi davranılmasını sağlamamak ve ona bir iş bulmak için ne tarafa dönerse dönsün, muhakkak hayal kırıklığına uğradı. Mrs. James Torry, Maggie'ye kısa bir zaman için mürebbiye olarak tutmayı düşünemezdi bile. "Hakkında öyle sözler söylenen" ve "erkeklerin kaba şakalar yaptığı" bir genç kadına evinde yer yoktu. Belkemiğinden hasta olan ve kendisine arkadaşlık edecek, kitap okuyacak birini arayan Miss Kirke, Maggie'nin "o nitelikte bir kafası" olduğundan emindi. Böyle bir kafayla temasa geçmek tehlikesini göze ala-

mazdı. Zaten neden Miss Tulliver, Glegg teyzesinin teklifini kabul ederek, onun yanına sığınmıyordu? Onun gibi bir kıza böyle bir teklifi reddetmek yakışmazdı. Veya Miss Tulliver neden St. Ogg's'dan ayrılmıyor ve kendisini kimsenin tanımadığı bir yerde iş bulmuyordu? (Anlaşılan kızın o tehlikeli eğilimlerini St. Ogg's'luların tanımadığı ailelere bulaştırması o kadar önemli değildi.) Miss Tulliver, kendisine dik dik bakıldığı, arkasından herkesin fısıldaştığı bu kasabada kalmakta ısrar ettiğine göre kendisi gayet cüretli ve duygusuz bir yaratıktı.

Karakter itibariyle azimli bir adam olan Dr. Kenn, bu muhalefet karşısında, varmak istediği neticenin icap ettirmeyeceği bir şiddetle isteğini yerine getirmeye karar verdi. Onun yerinde kendisi gibi azimli biri olsaydı, o da aynı şekilde hareket ederdi. Rahip, küçük çocukları için bir mürebbiye tutmak istiyordu. Dr. Kenn, önceleri bu yeri Maggie'ye teklif etmekten kaçınmıştı. Fakat artık kızın iftira yüzünden ezilip, kasabadan sürülmesine şahsî ve rahipçe karakterinin bütün gücüyle karşı koymak azminde olduğu için tereddüdü bir tarafa bırakmıştı. Maggie, kendisine hem destek olan hem de ona bazı görevler yükleyen bu işi minnetle kabul etti. Artık günlerini çalışarak geçirecek, yalnız akşamlarda da memnunlukla dinlenecekti. Artık annesinin fedakârlık ederek onun yanında kalmasına da lüzum yoktu. Maggie, Mrs. Tulliver'ı değirmene dönmeye ikna etti.

Fakat bu sefer de, o zamana kadar herkese örnek olacak bir şekilde davranan Dr. Kenn'in bazı acayiplikleri, hatta zayıflıkları olduğu söylenmeye başlandı. St. Ogg's erkekleri tatlı tatlı gülümsediler. Dr. Kenn'in her gün bir çift güzel göz görmek arzusuna kapılmasına veya geçmişi hoş görürlükle karşılamasına şaşmıyorlardı. O devirlerde kafaları erkeklerinki kadar güçlü sayılmayan St. Ogg's kadınları ise durumu üzüntüyle karşıladılar. "Ya Dr. Kenn boş bulunur da Miss Tulliver'la evlenirse?... Ya kız adamı

kandırırsa?" Erkeklerin en iyisine bile güvenmek doğru değildi. Bir havari düşmüş ve herkes arkasından hüngür hüngür ağlamıştı. Petrus'un inkârıyla, bu olay arasında fazla bir benzerlik yoktu ama rahibin de onun gibi pişmanlık duyacağı muhakkaktı.

Maggie, çalışmak için rahibin evine yürüyerek gitmeye başlayalı ancak birkaç hafta olmuştu ama artık herkes gizli gizli kızın Dr. Kenn'le evlenmesinden, o korkunç ihtimalden bahsetmeye başlamıştı. Hatta kadınlar aralarında Maggie, rahibin karısı olduğu takdirde ona nasıl davranmaları lâzım geldiğini 'tartışıyorlardı. Çünkü, Dr. Kenn'in Maggie çocuklarına ders verirken odada yarım saat kadar oturduğu duyulmuştu. Hayır, adam her sabah derslerde bulunuyordu. Hatta bir keresinde kızı evine kadar götürmüştü... Hayır Maggie'yi hemen her akşam evine götürüyordu. Öyle yapmadığı zamanlarda da geceleri kızı ziyarete gidiyordu. Ne kurnaz bir kızdı o! O çocuklar için ne kötü bir anne olacaktı. Herhalde ölümünden birkaç hafta sonra çocukları o kızın idaresine verildiği için zavallı Mrs. Kenn mezarında dönüp duruyordu. Acaba rahip, daha senesi dolmadan Miss Tulliver'la evlenmeye kalkışacak, böylece edep ve erkânı hiçe mi sayacaktı? Erkekler ise müstehzi oldukları için, Dr. Kenn'in Maggie'yle hiç evlenmeyeceğini düşünüyorlardı.

Guest hemşireler, sevgili rahiplerinin bu divaneliğine şahit olmanın verdiği üzüntünün yine de onları teselli edecek bir tarafı olduğunu düşünüyorlardı. Böylece ağabeyleri kurtulmuş olacaktı. Stephen'ın inadını bildikleri için devamlı korku içindeydiler. Ağabeylerinin St. Ogg's'a dönerek Maggie'yle evlenmesinden çekiniyorlardı. Stephen'ın kız kardeşleri genç adamın mektupta açıkladıklarına inanmayanlardan değillerdi. Fakat Maggie'nin verdiği sözü tutacağından pek emin değildiler. Maggie, Stephen'dan vazgeçmişti ama... Guest kardeşler Maggie'nin Stephen'la evlenmekten değil de, onunla bu şekilde kaçarak

nikâhlanmaktan kaçındığını, kızın ağabeylerinin kendisine döneceğini düşündüğü için St. Ogg's'da beklediğini sanıyorlardı. Onlar zaten daima Maggie'nin hiç de hoş bir kız olmadığını düşünmüşlerdi. Maggie, kurnaz ve gururluydu. Kız kardeşlerin böyle düşünmeleri için birtakım sebepler vardı herhalde. Muhakkak sizin ve benim buna benzeyen kuvvetli neticelere varmak için yararlandığımız sebeplerden de farksızdı bunlar.

Guest kardeşler, daha önceleri ağabeylerinin Lucy'yle evlenmeyi düşünmesinden pek hoşlanmamışlardı. Ama şimdi Stephen'ın Maggie'yi alma ihtimali dolayısıyla hissettikleri korku, zavallı, terkedilmiş, müşfik Lucy'ye karşı duydukları hakikî merhameti derinleştiriyor, onun adına hissettikleri öfkeyi de artırıyordu. Bu yüzden iki kardeş, ağabeylerinin Lucy'ye dönmesini çok istiyorlardı. Lucy, evden ayrılacak duruma gelir gelmez, Guest kardeşlerle kıyıdaki bir şehre giderek, ağustosun boğucu sıcağından kurtulacaktı. İki kız, Stephen'ı da oraya gelmeye ikna için plânlar yapmaktaydılar. Maggie'yle Dr. Kenn hakkında ilk dedikodular çıkar çıkmaz, Miss Guest bunu hemen mektupla ağabeysine bildirdi.

Maggie, annesinden, Glegg teyzesinden veya Dr. Kenn'den Lucy'nin yavaş yavaş iyileştiğini öğreniyordu. Genç kız, daima Deane enişte sinin evini düşünüyordu. Ah, Lucy'yi hiç olmazsa beş dakika görebilseydi. Kuzeniyle konuşmak için büyük bir açlık duyuyordu âdeta. Lucy'ye pişman olduğunu söylemeliydi. Lucy'nin bakışlarıyla ve sözleriyle, sevdiği ve güvendiği kimselerin kendisine isteyerek ihanet etmediklerine inandığını açıkladığını görmeli ve duymalıydı. Fakat Maggie enişte sinin duyduğu öfke yüzünden artık o evin kapılarının kendisine kapalı olduğunu biliyordu. Öyle olmasaydı bile, böyle bir konuşma Lucy'yi heyecanlandıracağı için onun kuzenini görmesine izin vermeyeceklerdi. Fakat Lucy'yi hiç konuşmadan sadece görmek bile Maggie'ye

yetecekti. Çünkü müşfik olduğu için zalimleşen bir yüz Maggie'nin gözlerinin önünden gitmiyordu. Hafızanın şafak söktüğü andan itibaren bu yüz sevgi ve güvenin sebep olduğu memnun ve tatlı bir ifadeyle daima kendisine doğru dönmüştü. Fakat artık bu çehre kalbine inen o ilk darbeyle yorgun ve kederli bir ifadeye bürünmüştü. Günler geçtikçe bu uçuk hayal daha da belirli bir hal alıyordu. Pişmanlığın intikamcı eli altında bu yüz daha etkili bir belagat kazanıyordu. Istırap dolu, yumuşak bakışlı elâ gözler daima Maggie'ye dikiliyordu. Bu gözlerde öfke olmadığı için genç kız daha da büyük bir azap duyuyordu. Lucy'nin bakışları kalbini delip geçiyordu âdeta.

Fakat Lucy, daha kiliseye veya Maggie'nin kendisini görebileceği yerlere gidemiyordu. Genç kız çok geçmeden kuzenine bu şekilde rastlama umudunu da kaybetti. Glegg teyzesi Maggie'ye Lucy'nin birkaç güne kadar Guest kardeşlerle birlikte Scarborough'ya gideceklerini haber verdi. Stephen'ın kız kardeşlerinin ağabeylerinin de oraya gelmesini beklediklerinden bahsettikleri söyleniyordu.

Ancak güçlü iç savaşının ne korkunç bir şey olduğunu bilenler, Maggie'nin Glegg teyzesinden bu haberi aldıktan sonra o yalnız akşam saatlerinde neler hissettiğini anlayabilirler. Çocuğunun başında bekleyen bir annenin, ıstırabını dindirecek uyku ilâcından korkması gibi, kendi bencil istekleri karşısında dehşete kapılanlar tahmin edebilirler bu hisleri.

Genç kız alacakaranlıkta mumu yakmamıştı. Odanın penceresi nehre açılmıştı. O boğucu sıcaklık, Maggie'nin omuzlarını ezen o ağırlığa gizlice katılıyordu. Maggie, pencerenin önündeki sandalyeye oturmuş, kolunu da pervaza dayamıştı. Geriye doğru akan cezrin hızlandırdığı nehre boş gözlerle bakıyordu. Zaman zaman aralarına giren, etrafı karanlıklaştıran bir cismin arkasına gizlenen o tatlı, üzgün fakat sitem ifadesi olmayan yüzü görmeye

çalışmaktaydı. Kapının açıldığını duyunca, Mrs. Jakin'in her zamanki gibi kendisine akşam yemeğini getirdiğini sandı. Yorgunluk ve ıstırabın sebep olduğu, önemsiz sözlere karşı duyulan o tiksinti yüzünden dönerek kadına bir şey istemediğini söylemekten kaçındı. İyi kalpli, ufak tefek Mrs. Jakin muhakkak iyi niyetle kendisine bir şeyler anlatmaya kalkışacaktı. Fakat hemen sonra küçük bir elin omuzuna dokunduğunu hissetti. Halbuki ayak sesleri de duymamıştı. Biri, hemen yakınında, "Maggie!" dedi.

İşte özlediği yüz yakınındaydı. Değişmiş ama bu yüzden daha da tatlılaşmıştı. O elâ gözlerde de yine kalbe işleyen o şefkat vardı.

Yumuşak bir ses, "Maggie..." diye mırıldandı.

Bunu ıstırap dolu bir ses cevaplandırdı. "Lucy!"

Lucy, kollarını Maggie'nin boynuna dolayarak, uçuk renkli yanağını genç kızın alev alev yanan alnına dayadı.

Lucy, Maggie'nin yanına oturarak, onun elini tuttu. Fısıldar gibi, "Babamla diğerleri sokaktayken ben usulca evden kaçtım," dedi. "Alice de benimle birlikte geldi. Ondan bana yardım etmesini istedim. Fakat yanında pek az kalabileceğim. Çünkü vakit çok geç."

Önce bunu açıklamak, başka şeyleri söylemekten daha kolaydı. Birbirlerine bakarak, hiç kımıldamadan oturdular. Belki de bu karşılaşma başka bir şey söylemeden sona erecekti. Çünkü konuşmak gerçekten çok zordu. İkisi de düzelmesi imkânsız olan o hatayı hatırlatacak kelimelerin yakıcı, dağlayıcı bir yanları olacağını düşünüyorlardı. Fakat biraz sonra Maggie, hâlâ dikkatle kuzenine bakarken, sevgi dolu bir pişmanlık dalgası diğer düşünceleri alıp götürdü. Sözler bir hıçkırık gibi genç kızın dudaklarının arasından döküldü.

"Geldiğin için Tanrı senden razı olsun, Lucy."

Artık hıçkırıklar birbirini kovalıyordu.

Lucy, yanağını tekrar kuzeninin yüzüne dayadı. "Üzülme, Maggie'ciğim... Üzülme..." Bu şefkat dolu okşayışla Maggie'yi teselli edeceğini umarak hiç kımıldamadan oturdu.

Maggie, konuşacak gücü bulur bulmaz, "Seni aldatmayı hiçbir zaman istemedim, Lucy," diye fısıldadı. "Bilmeni istemediğim bazı duygularımın olması beni daima sarstı... Fakat bu duygularımı yeneceğimi ve senin de hiçbir şeyi farketmeyeceğini umuyordum... Böylece yaralanmaktan kurtulacaktın..."

Lucy, "Biliyorum, Maggie'ciğim," dedi. "Beni hiçbir zaman mutsuz etmek istemediğinin farkındayım... Hepimiz birden büyük bir felâkete uğradık... Sen benimkinden daha büyük bir ıstıraba katlandın... Ondan vazgeçtin. Halbuki o seni... Sen, çok güç bir şeyi başardın, Maggie..."

Birkaç dakika yine sessiz sedasız oturdular. Elele tutuşmuş, yanaklarını birbirlerine dayamışlardı.

Maggie, tekrar, "Lucy," diye başladı. "O da mücadele etti. O da benim sana sadık kalmamı istedi. Günün birinde o muhakkak sana dönecek. Kendisini affet. Ancak o zaman mutluluğa kavuşacak..."

Bu sözler, boğulmakta olan bir adamın kasılan eliyle bir şeye tutunmaya çalışması gibi, Maggie'nin ruhunun derinliklerinden kopmuştu. Lucy, titredi. Bir şey de söyleyemedi.

Kapı usulca vuruldu. Gelen hizmetçi Alice'ti. Kadın içeri girdi. "Daha fazla beklemeye cesaret edemeyeceğim, Miss Deane. Durumu öğrenecekler. Geç vakit sokağa çıktığımız için de çok kızacaklar..."

Lucy, ayağa kalktı. "Peki, Alice... Bir dakika sonra geliyorum."

Alice, tekrar kapıyı kapadıktan sonra, "Cuma günü buradan gidiyorum, Maggie," diye ilâve etti. Geri döndükten ve iyice kendime geldikten sonra istediğim gibi hareket etmeme izin verecekler. O vakit istediğim zaman sana gelebileceğim."

Maggie, tekrar olanca gücüyle kendisini konuşmaya zorladı. "Lucy, sana bir daha ıstırap vermemek için daima dua ediyorum."

Avuçlarının arasındaki küçük eli sıktı. Başını kaldırarak, üzerine eğilmiş olan o tatlı yüze baktı. Lucy, o bakışı hayatının sonuna kadar unutmayacaktı.

Genç kız, bir itirafın bütün ciddiliğini taşıyan, alçak bir sesle, "Maggie," diye mırıldandı. "Sen benden daha iyisin. Çünkü ben..."

Durakladı. Başka bir şey de söylemedi. Fakat son bir defa birbirlerini kucakladılar...

5

Son savaş

Eylülün ikinci haftasında Maggie yine odasında yalnız oturmuş, öldürdüğünü sandığı ama yeniden canlanan o eski gölge gibi düşmanlarıyla savaşıyordu. Geceyarısını geçmişti. Sert, ıslık çalan rüzgârın zaman zaman kesilen bir güçle sürüklediği yağmur taneleri şiddetle cama çarpıyordu. Lucy'nin ona gizlice gelmesinden bir gün sonra hava birdenbire değişmişti. Sıcaklıkla kuraklık yerini zaman zaman değişen soğuk rüzgârlara, arada yağan şiddetli yağmurlara bırakmıştı. Lucy'yi hava düzelinceye kadar karar verdiği o yolculuğa çıkmaktan, kendisini tehlikeye atmaktan alıkoymuşlardı. Floss'dan yukarı olan bölgelerde yağmurlar durmadan yağmış, hasat bir türlü tamamlanamamıştı. Şimdi de son iki gün süresince nehrin aşağı yatağına durmadan yağmur yağıyor, yaşlılar başlarını sallayarak altmış yıl önce olanları konuşuyorlardı. O zaman da ekinoks vaktine rastlayan kötü havalar, sel felâketine sebep olmuştu. Sel köprüyü sürüklemiş, kasabadakilerin başına büyük felâketler getirmişti. Sadece basit birkaç sel olayı gören genç kuşaklar bu kasvetli anıları ve önsezi-

leri önemsemiyorlardı. Kendi şansına daima güvenen Bob Jakin ise, nehir kenarında bir ev aldıkları için üzülen annesi bu konuda konuşmaya başlayınca kahkahalarla gülüyordu. "Nehrin kenarında ev bulmasaydık, o zaman sandallarımız da olmazdı," diyordu. "Sel basarsa kayığımız olmasına sevineceğiz. Çünkü o zaman yiyecek alabilmek için uzaklara gitmek zorunda kalacağız."

Fakat şimdi hem kayıtsızlar, hem de korkanlar yataklarında mışıl mışıl uyumaktaydılar. Yağmurun ertesi sabah azalacağı umulmaktaydı. Gençler, deneyimlerine güvenerek âni erimelerden şiddetli kara kadar her türlü tehditin kolaylıkla savuşturulduğuna inanmışlardı. Olsa olsa, gelgit zamanı sular hızla içeriye doğru saldırdıkları zaman, nehir daha aşağılarda taşacaktı. Bu yüzden ancak geçici bir sıkıntı çekeceklerdi. Zarara da daha çok yoksul kimseler uğrayacaktı. Ama onlara da toprak sahipleri yardım ederlerdi.

Herkes yatmıştı artık. Çünkü gece yarısını geçmişti. Yalnız Maggie gibi birkaç yalnız gözcü uyumuyordu. Genç kız, nehre bakan küçük oturma odasındaydı. Bir tek mum yakmıştı. Bunun ışığı, Maggie'nin önünde masada duran mektuptan başka hiçbir şeyi aydınlatmıyordu. Etraf gölgelere bürünmüştü. O gün gelen mektup genç kızın gece yarılarına kadar oturmasına sebep olan şeylerden biriydi. Maggie, saatlerin nasıl geçtiğinin farkında değildi. Uyumayı, dinlenmeyi düşünmüyordu. Sadece o çok uzaklardaki son, kesin dinlenmeyi arzuluyordu. O uykudan bir daha uyanmayacak, bu mücadelelerle dolu ölümlü yaşamaya gözlerini tekrar açmayacaktı.

Maggie, o mektubu almadan iki gün önce son defa Rahibin evine gitmişti. Ondan sonra şiddetli yağmurlar genç kızın oraya gitmesini zaten engellerdi ama Maggie'nin pansiyondan çıkmamasının başka bir nedeni vardı. Önceleri Maggie'yle ilgili dedikodu ve iftiraların ne tarafa doğru yöneldiğini, kendisine

söylenen birkaç dokundurucu sözden sezen Dr. Kenn, durumu cemaatinden olan bir adamın heyecanlı sözlerinden ve itirazlarından iyice öğrenmişti. Adam, rahibin bu şekilde karşı koyarak herkesin düşüncesini değiştiremeyeceğine, bunun ihtiyatsızlık olduğuna inanıyordu. Bu meselede hiçbir kötü davranışta bulunmadığı için vicdan bakımından rahat olan Dr. Kenn, kararında ısrar etmek niyetindeydi. Halkın iğrenç ve aşağılık düşünceleri karşısında gerileyemezdi. Fakat rahip sonunda göreviyle ilgili o sorumluluğu göz önüne almak zorunda kaldı. Bir din adamının 'görünüşte' bile kötü olmaması, böyle bir izlenim uyandırmaması gerekirdi. Bu 'görünüş' de daha çok çevresindeki kimselerin kafalarının ortak niteliklerine bağlıydı. Bu kafalar, kaba ve aşağılık olduğu zaman, kötü 'görünüş' ihtimali de doğru orantılı olarak artıyordu. Belki kendisi inatla direnmek zorunda kalacaktı. Ya da görevi yüzünden boyun eğecekti. Vicdanlı kimseler kendilerine acı verecek yolu seçmenin görevleri olduğunu düşünürler. Dedikodu ve iftiralar karşısında bu şekilde gerilemek de Dr. Kenn'e gerçekten acı verecekti. Rahip, Maggie'ye bir süre için St. Ogg's'dan ayrılmasını tavsiye etmeye karar verdi. Adam bu güç görevi de, mümkün olduğu kadar incelikle yerine getirdi. Yalnızca belirsiz birtakım cümlelerle, Maggie'nin kasabada kalmasına göz yummasının kendisiyle cemaati arasında devamlı bir anlaşmazlık kaynağı olduğundan sözetti. Bu da bir din adamı olarak diğerlerine hizmet etmesini engelliyordu. Maggie'den, bir rahip arkadaşına mektup yazmasına izin vermesini rica etti. Belki o genç kızı mürebbiye olarak alırdı. Almasa bile mutlaka Dr. Kenn'in, geçimiyle çok yakından ilgilendiği bir genç kıza göre bir iş olup olmadığını bilirdi.

Zavallı Maggie bu sözleri dinlerken dudakları titriyordu. Hafif sesle, sadece, "Teşekkür ederim..." diyebildi. "Beni minnettar edersiniz..." Ondan sonra da şiddetli yağmurda pansiyona

döndü. Yeni bir umutsuzluğun altında eziliyordu. Yapayalnız bir serseri gibi yaşayacaktı. Günler kendisine mutluluk getirmediği için ona hayretle bakan yabancıların arasında yaşayacaktı. Yeni bir hayata başlayacak, yeni izlenimler edinebilmek için kendisini zorlayacaktı. Halbuki anlatılamayacak kadar yorgun ve bıkkındı. Hata yapanlara yardım edecek biri, onların sığınabilecekleri bir yuva yoktu. Ona acıyanlar bile kendisine umursamazlıkla davranmak zorunda kalıyorlardı. Ama Maggie'nin yakınmaya hakkı var mıydı? Uzun bir ceza olan bu hayattan nasıl kaçınırdı? Ancak böylece diğer ıstırap çeken kimselerin yüklerini hafifletebilir, böylece o tutkulu hatasını bencil olmayan bir insan sevgisinden meydana gelmiş yeni bir güç haline sokabilirdi.

Maggie, ertesi gün odasında yalnız başına oturdu. Camlar kurşunî bulutlar ve şiddetli yağmur yüzünden iyice kararmıştı. Genç kız geleceği düşünüyor, sabırlı olabilmek için kendi kendisiyle savaşıyordu. Zavallı Maggie, savaşmadıkça rahata erişebilir miydi?

Üçüncü gün, sona ermesine karşın hâlâ yatmayı düşünmediği gün, şimdi önündeki masada duran o mektup gelmişti.

Stephen'dandı bu mektup. Genç adam, yakınlarına haber vermeden gizlice Hollanda'dan dönmüştü. Şimdi de Mudport'taydı. Maggie'ye de bu mektubu oradan yazmış, sonra bunu St. Ogg's'da güvendiği bir kimseye gönderdiği zarfın içine koymuştu.

Mektup başından sonuna kadar tutkuyla, yakınmalarla doluydu. Stephen, Maggie'nin onu ve kendisini boş yere feda ettiğinden yakınıyordu. Maggie, o doğruluk hakkındaki ters ve yanlış düşünceleri yükünden –bir düşünce için– Stephen'ın bütün umutlarını kırmıştı. Bunun kimseye belirli bir faydası da olmamıştı. Evet, Maggie, sevdiği ve kendisini her şeyin üstünde, coşkun bir aşkla seven, ona tapan Stephen'ın bütün ümitlerini

çiğnemişti... Halbuki bir erkek hayatı boyunca ancak tek bir kadına böyle tapabilirdi...

"Bana Kenn'le evleneceğini yazdılar. Sanki buna inanabilirmişim gibi! Belki sana da benim hakkımda böyle hikâyeler anlattılar. Umarım ki sana, 'gezilere çıktığımdan' sözettiler. Vücudum sana sürüklendi. Fakat *ben* hiçbir zaman beni bıraktığın o korkunç yerden, –âciz bir öfkenin verdiği uyuşukluktan kurtularak etrafıma bakındığım ve beni terketmiş olduğunu anladığım o sıkıntılı odadan– ayrılmadım.

Maggie! Kim benim kadar ıstırap çekiyor? Kimin yarası benimki kadar derin? Benden başka kim o uzun, aşk dolu bakışı gördü? Bu benim ruhuma dağlandı artık. Bu yüzden yerini başka bir hayalin alması da imkânsız. Maggie, beni yanına çağır. Beni hayata ve iyiliğe davet et. Şimdi bu ikisinden de uzaklaşmış haldeyim. Hiçbir amacım yok. Her şeye kayıtsızım. Bu iki ay, sensiz hayatın bir değeri olamayacağını bana eskisinden daha da iyi anlattı. Bana bir tek kelime yaz. Sadece, 'Gel,' de. İki gün sonra yanında olurum. Maggie, beraber olmamızın ne demek olduğunu unuttun mu? Birbirimizi görecek, seslerimizi duyacak kadar yakın olmanın ne demek olduğunu?"

Maggie, o mektubu ilk okuduğu zaman asıl savaşın yeni başlamış olduğunu düşündü. Soğuk, karanlık bir mağaranın ağzında yorulmamış bir cesaretle sıcak ışığa arkamızı döneriz. Fakat o ıslak karanlıkta uzun uzun yürüdükten, yorulup baygınlık duymaya başladıktan sonra, birdenbire tepemizde bir delik açılır ve bizi hayatı besleyen gündüz ışığına çağırırlarsa ne yaparız? Silkinip ıstırabın baskısından kurtulmak için duyduğumuz tabiî istek öylesine güçlüdür ki, bundan daha geride olan nedenleri, bu acı sona erinceye kadar pek hatırlamayız.

Maggie saatlerce boş yere savaştığını düşündü durdu. Saatler boyunca hatırlamaya çalıştığı düşünceleri Stephen'ın hayali

kenara itiverdi. Yanına koşmasını sağlayacak olan o bir tek kelimeyi bekleyen Stephen'ın hayali. Maggie, mektubu okumadı. Stephen'ın o sözleri söylediğini işitti. O ses genç kızı o eski, acayip etkisiyle tepeden tırnağa kadar sarstı. Bir gün önce sabahtan akşama kadar pişmanlık yükünü taşıyacağı, ancak kendisine sıkıca sarılan inancının yardımıyla ayakta durabileceği yalnız geleceği düşünmüştü. Fakat işte şimdi burada, erişebileceği bir yerde, başka bir gelecek vardı; bu gelecek bir hakmış gibi karşısına çıkıyor, ona direnmek ve çabalamaktan daha güzel bir şey vaat ediyordu. Başkasının sevgi dolu gücüne kolay bir şekilde dayanmaya zorluyordu onu... Fakat Maggie'yi en fazla etkileyen, kederin yerini alacak olan mutluluk vaatleri değildi. Dengenin bozulmasına, Maggie'nin yerinden fırlayarak kâğıtla kalemi kapmasına, çabucak, "Gel," diye yazmasına sebep olan Stephen'ın satırlardan sızan ıstırabı, kızın, verdiği kararın doğruluğundan kuşkulanmaya başlamasıydı.

Fakat bu kararlı hareketten hemen sonra genç kız fena halde irkildi. Yine güçlü, her şeyi iyice gördüğü anlarında olduğu gibi geçmişteki kişiliğiyle arasında büyük bir karşıtlık belirdiğini düşünüyordu. Bu bilerek yapılan bir küçüklük Maggie'ye büyük bir acı verdi. Hayır, beklemeliydi. Dua etmesi gerekirdi. Muhakkak; böylece kendisini terkeden ışığa tekrar kavuşacaktı. Istırabı, aşkı yenecek kadar güçlü bir esinin etkisiyle kaçarken duyduklarını tekrar hissedecekti. Lucy yanında durduğu, Philip'in mektubu kendisini geçmişe bağlayan gizli bağların titreşmesine sebep olduğu zaman, kalbine dolan hisler tekrar uyanacaktı.

Maggie, hiç kımıldamadan gecenin karanlık saatlerinde öyle oturdu. Durumunu değiştirme isteğini bile duymuyordu. Dua etmek gibi manevî bir işi bile başaracak gücü yoktu. O sadece tekrar parıldayacak olan ışığı bekliyordu. Sonunda bu hiçbir duygunun silemeyeceği anılarla birlikte geldi. Maggie, o uzun

geçmişi hatırladı. Böylece insanı kendinden feragata zorlayan merhamet ve sevgi, bağlılık ve güç kaynakları tekrar fışkırmaya başladı. Uzun yıllar önce ezberlemiş olduğu, o sessiz elin eski kitapta işaretlemiş olduğu sözler dudaklarına kadar yükseldi. Pencereye çarpan yağmurun şiddetli şakırtısı ve yağmurun korkunç inilti ve homurtusu arasında kaybolan bir mırıltı halinde kızın ağzından döküldü. "Bu yükü aldım. Senin elinden aldım bunu. Onu taşıyacağım. Ölünceye kadar taşıyacağım. Çünkü bu yükü omuzlarıma sen yükledin."

Fakat sonra başka sözler ancak bir hıçkırıkla kendilerini duyurabildiler: "Beni affet, Stephen. Istırabın elbet geçecek. O zaman Lucy'ye döneceksin."

Mektubu alarak, muma tuttu. Sonra da kâğıdı şömineye atarak ağır ağır yanışını seyretti. Ertesi sabah Stephen'a son ayrılış sözlerini yazacaktı.

"Buna dayanacağım... Ölünceye kadar dayanacağım... Fakat ölüm gelinceye kadar aradan ne kadar zaman geçecek? O kadar gencim ve sağlığım o kadar yerinde ki. Gereken sabır ve gücü nasıl bulacağım? Savaşacak, düşecek ve tekrar pişmanlık mı duyacağım? Hayat benim için yine bu kadar çetin sınavlar mı hazırlıyor?"

Maggie, bu umutsuzlukla dolu haykırıştan sonra masanın yanında diz çökerek, elleriyle ıstırabın âdeta ihtiyarlattığı yüzünü örttü. Ruhu, sonuna kadar onu terketmeyecek olan o Görünmeyen Merhamete doğru uzandı. Herhalde bu büyük denemeyle kendisine bir şey öğretmeye çalışıyorlardı. Muhakkak daha az hata yapanların bilemeyeceği uzun ıstırap ve insan merhametiyle ilgili bir sırrı keşfetmek üzereydi. "Allah'ım, eğer hayatım uzun olacaksa, bırak kutsallık ve rahatlık içinde yaşayayım..."

Aynı anda Maggie, kendisini şaşırtan bir şey hissetti. Ayakları ve dizleri birdenbire buz gibi olmuştu. Altından su akıyordu.

Hemen ayağa fırladı. Şimdi sular koridora açılan kapının altından dışarı süzülmekteydiler. Maggie, bir an bile şaşmadı. Sel bastığını anlamıştı.

Son on iki saat süresince dayanmaya çalıştığı o duygu kargaşalığı ruhunun derin bir sükûna kavuşmasına sebep olmuştu. Haykırmadı. Elinde mum, yukarı, Bob Jakin'in odasına çıktı. Kapı aralıktı. Maggie içeri girerek, Bob'u omuzundan tutup şiddetle sarstı.

"Bob, sel bastı! Sular içeri doluyor! Kayıkların yerlerinde olup olmadıklarına bakalım!"

Bob'un mumunu yakarken, adamın zavallı karısı çocuğunu kaparak acı acı haykırmaya başladı. Maggie, suların hızla yükselip yükselmediğini anlamak için telâşla tekrar aşağıya indi. Merdivenin aşağısındaki odaya bir basamakla iniliyordu. Maggie, suların bu basamağın seviyesine kadar çıkmış olduğunu gördü. O böyle bakınırken bir şey müthiş bir gürültüyle pencereye çarptı. Eski tahta çerçeveyle, kurşunlu camları parça parça içeri attı. Hemen arkadan da sular içeri doluverdi.

Maggie, "Kayık bu!" diye bağırdı. "Bob, aşağı gel de kayıkları tutalım."

Bir an bile korkuyla titremeyerek, hızla dizlerine kadar yükselen sulara daldı. Merdivende bıraktığı mumun titrek ışığında pencerenin pervazına tırmanarak sürüne sürüne kayığa bindi. Kayığın burnu pencereden içeriye doğru giriyordu. Bob, kızın arkasından yetişmekte gecikmedi. Ayakkabı, çorap giymemişti. Elinde fener vardı.

Bob, Maggie'nin bulunduğu tekneye binerken, "A, iki kayık ta burada!" diye bağırdı. "Bu ipin kopmamış, demirin de taramamış olması gerçekten fevkalâde bir şey."

Bob, diğer kayığa geçmenin, ipi çözmenin, küreklerden birini kavramanın telâşı arasında Maggie'nin karşılaştığı tehlikenin farkına bile varmamıştı. Şu anda yalnız içeride kalanların güven

altına alınmaları için birtakım çareler düşünüyordu. Maggie'nin yukarı çıkarak onu uyandırması, harekete geçtikleri zaman onlara başkanlık etmesi, Bob'da belli belirsiz bir izlenim uyanmasına, genç adamın kızın korunulması gereken bir kimseden çok, diğerlerinin korunmasına yardım edecek bir insan olduğunu düşünmesine sebep olmuştu. Maggie de bir küreği yakalayarak, kayığı çıkıntılı pencere pervazından kurtarmaya çalışarak biraz ilerledi.

Bob, "Sular o kadar hızla yükseliyor ki," dedi, "çok geçmeden odalara dolacak. Ev çok alçak. Galiba Prissy'yle çocuğu ve annemi kayığa almam ve sulara güvenmem daha doğru olacak. Tabiî eğer bunu yapabilirsem... Zira eski ev güvenilecek gibi değil. Eğer kayığı da bırakırsam..." Bob, birdenbire feneri kaldırarak Maggie'yi aydınlattı. Genç kız elinde bir kürekle yağmurda ayakta duruyordu, siyah saçları ıslanmış, uçuşuyordu. Bob, "Fakat siz..." diye haykırdı.

Maggie, cevap verecek zaman bulamadı. Çünkü yeni bir akıntı evlerin önünde süzülerek kayıkları sulara doğru sürükledi. İkisini de gelgitin sebep olduğu akıntıyla nehrin birleştiği noktadan daha aşağıya attı.

İlk anlarda Maggie hiçbir şey hissetmedi. Sanki birdenbire hayata gözlerini yummuş gibiydi. Ama geçici bir ölümdü bu. Üstelik acısız bir can verişti. Şimdi Maggie karanlıklarda Tanrı'yla yalnız kalmıştı.

Her şey o kadar çabuk olup bitmişti ki. Bir rüyadan farksızdı bu. O alışılmış çağrışım dizisi bozulmuştu. Maggie, oturulacak yere çöktü. Küreği içgüdüyle sıkıca tutuyordu. Uzun zaman nerede olduğunu anlıyamadı. Yağmurun dinmesi ve karanlığı hafif bir ışığın yarması aklını başına getirdi. Bu sönük ışık karanlık gökle aşağıdaki engin suları birbirinden ayırıyordu. Sel kendisini sürüklemekteydi. Babasının sözünü ettiği ve çocuksu rüyalarını kâbusa çeviren Tanrı'nın gazabıydı bu. Bu düşünceyle birlikte gözlerinin

önünde eski evin, Tom'un, annesinin hayalleri belirdi. Babasının sel hakkında anlattıklarını daima birlikte dinlemişlerdi.

Maggie, o karanlık, ıssız yerde, "Ah, Tanrım," diye haykırdı. "Neredeyim? Ev ne tarafta?"

Değirmende annesiyle ağabeysine neler oluyordu? Bir zamanlar sel, değirmeni hemen hemen yıkmıştı. Belki tehlikedeydiler. Korkuyorlardı. Annesiyle ağabeysi orada yalnızdılar. Yardımdan çok uzaktaydılar. Bütün ruhu bu düşünce yüzünden sarsılıyordu şimdi. O uzun zamandan beri sevdiği yüzlerin karanlıkta yardım aradıklarını ve bulamadıklarını görür gibi oluyordu.

Şimdi düzgün suların üzerindeydi. Belki de su basan tarlalara kadar gelmişti. Kız, eski evini düşünmesine engel olacak bir tehlikeyle karşı karşıya değildi. Nerede olduğunu anlayabilmek için, bildik bir işaret görmek için karanlık perdeyi gözleriyle delmeye çalıştı. Belki kaygılarının yöneldiği o yerin yakınında olduğunu, kendisine belirsizce işaret edecek bir şeyle karşılaşabilirdi.

Ah, o kasvetli suların yayılması, bulutlu gökkubbesinin yavaş yavaş yükselmesi, cam gibi karanlığın üzerinde cisimlerin siyahlığının belirli bir hal alması ne kadar iyiydi! Evet, muhakkak tarlaların üzerindeydi. Şunlar da çitleri meydana getiren ağaçların tepeleri olmalıydı. Nehir ne taraftaydı? Geriye bakan Maggie, karaağaçlardan meydana gelen çizgiyi gördü. Öne döndü. O tarafta böyle bir şey yoktu. O halde nehir önündeydi. Maggie, küreği yakaladı. Canlanan ümidinin verdiği güçle kürek çekerek ilerledi. Harekete geçtiği için ona şafak daha hızla yaklaşıyormuş gibi geliyordu. Maggie, kısa bir zaman sonra zavallı dilsiz hayvancıkların sığındıkları tepenin üzerinde birbirlerine sokulmuş olduklarını gördü. Sabahın gitgide kuvvetlenen kurşunî ışığında küreği kâh kayığın kenarına dayamadan, kâh yerine takarak, çekti, çekti. Islak elbiseleri vücuduna yapışmıştı. Rüzgâr sırsıklam saçlarını sağa sola savuruyordu. Fakat Maggie'nin bunları

hissettiği bile yoktu. Sadece güçlü bir duygunun sebep olduğu bir kuvvetin etkisindeydi. Eski evindeki, o uzun zamandan beri sevdiği varlıkların tehlikede olduklarını, kurtarılmaları gerektiğini düşünürken, bir taraftan da tanımlanmaz bir duyguyla artık ağabeysiyle barışmış gibi hissediyordu kendisini. Bütün yaşamın yapma örtülerinin atıldığı, ilkel ölümlü gereksinmeler yüzünden hepimizin bir tek varlık halini aldığı o büyük felâket karşısında hangi kavga, hangi sertlik, hangi güvensizlik yaşayabilirdi? Maggie, belirsiz bir şekilde bunu duyuyordu. Ağabeysine karşı duyduğu sevgi olanca gücüyle tekrar canlanmış, daha sonraki dargınlık, zalimce işlenen bir suç ve anlaşmazlık izlenimlerini sürükleyip götürmüş, geride ilk birleşmenin derin, sarsılması imkânsız, her şeyin temeli olan anıları kalmıştı.

Şimdi uzakta, iri, karanlık bir yığın vardı. Maggie ise nehrin akıntısını hissediyordu. O karanlık kütle... ah, evet, St. Ogg's'du bu. Maggie şimdi o bildik ağaçları, kurşunî söğütleri, artık sararan kestaneleri ve onların yukarısında eski damı görebilmek için ne tarafa bakması gerektiğini biliyordu. Fakat henüz görünürde belirli bir şekil yoktu. Her şey belirsiz ve hafifti. Maggie'nin gücü gitgide artıyordu. Sanki kız yoğun bir güç deposuydu. Gelecekte buna ihtiyacı olmadığı için bütün bu güç bu bir saat içerisinde harcanacaktı.

Kayığı Floss'un akıntısına kaptırmalıydı. Yoksa Ripple'ı geçerek, eve yaklaşması imkânsızlaşacaktı. Eski evin çevresinde olanları gitgide daha belirli bir şekilde gözlerinin önünde canlandırırken, aklına bu gelmişti. Fakat diğer taraftan nehir kendisini daha aşağılara sürükleyebilirdi. Kayığı tekrar akıntıdan kurtarmayı başaramaması ihtimali de vardı. İlk defa Maggie tehlikeyi yakınında farketti. Fakat seçilecek yol, duraklamayla geçirilecek zaman yoktu. Maggie, kayığı akıntıya doğru kaydırdı. Şimdi hiçbir çabada bulunmadan hızla ilerliyordu. Işık artar, mesafe de

azalırken o bildik ağaçlar ve damları yavaş yavaş seçmeye başladı. Evet, bu hızla akan çamurlu akıntı, acayip bir şekilde değişmiş olan Ripple'dı. Kendisi de çaya çok yakındı artık.

Tanrım! Çayda büyük cisimler yüzüyordu. Maggie geçerken bunlar kayığa çarparak, kızın zamanından önce ölmesine sebep olabilirlerdi. Neydi bu cisimler?

Maggie'nin kalbi ilk defa korkunun verdiği acıyla çarpmaya başladı. Şimdi çaresiz bir tavırla oturmuş, kayıkla suda ilerlediğini belli belirsiz seçiyordu. Asıl hissettiği, beklediği çarpışmanın hayali sarsıntısıydı. Fakat geçici bir dehşetti bu. St. Ogg's'un depolarına yaklaşmadan Maggie'nin korkusu da geçti. O halde Ripple'ın ağzını geçmişti. Şimdi kayığı idare için bütün ustalığını ve gücünü kullanmalı, mümkün olursa tekneyi akıntıdan kurtarmalıydı. Maggie artık köprünün yıkılmış olduğunu görebiliyordu. Uzaklardaki suların kapladığı tarlalarda karaya oturmuş bir geminin direkleri yükseliyordu. Fakat nehirde ilerleyen bir tek tekne bile yoktu. Ele geçirilenler ise suların bastığı sokaklarda yardım için kullanılıyordu.

Maggie, yeni bir güçle küreğini kaptı ve bunu kenara dayamadan çekmek için tekrar ayağa kalktı. Fakat şimdi gelgit nehrin hızını artırmıştı. Genç kız köprünün ötesine kadar sürüklendi. Nehre bakan pencerelerden sesler yükseliyordu. Sanki birileri onu çağırmaktaydılar. Maggie ancak Tofton'a yaklaşırken kayığı akıntıdan kurtarabildi. Ardından nehrin daha aşağısında olan Deane eniştesinin evine âdeta özlemle baktıktan sonra, iki küreğe birden yapışarak su basmış olan tarlaların üzerinden bütün gücüyle değirmene doğru ilerlemeye başladı. Renkler uyanıyordu artık. Maggie, Dorlcote kırlarına yaklaşırken ağaçların renklerini, sağda uzaklardaki İskoç köknarlarını, evin çevresini saran kestaneleri farketti. Ah, suya ne kadar gömülmüşlerdi bunlar? Ya değirmenin damı? Neredeydi bu? Ripple'dan inen o ağır

parçalar, neydi onlar? Ne anlama geliyordu o cisimler? Fakat bu parçalar evden kopmamıştı. Eski ev olduğu yerde duruyordu. Birinci katı sulara gömülmüştü ama yine de sapasağlamdı. Yoksa, evin değirmene doğru olan tarafı mı çökmüştü?

Sonunda evine yaklaştığı için derin bir heyecan ve sevince kapılmıştı Maggie. Bütün kaygısını silip götüren bir sevinçti bu. Maggie, evin ön tarafına yaklaştı. Önce hiçbir ses duymadı. Görünürde hiçbir şey de kımıldamıyordu. Kayık, üst katın penceresiyle aynı hizadaydı. Maggie, derin sessizliği bozan, tiz bir sesle bağırdı. "Ben geldim, ben, Maggie!"

"Tom, neredesin? Anneciğim, neredesin anneciğim?"

Biraz sonra ortadaki sivri damın altındaki çatı katından, oradaki küçük odanın penceresinden Tom'un sesi yükseldi.

"Kim o? Kayık getirdin mi?"

"Benim, Tom, Maggie. Annem nerede?"

"O burada değil. Evvelsi gün Garum'a gitti... Ben aşağı pencereye geleyim."

Tom, kayıkla aynı seviyede olan orta pencereyi açarken büyük bir hayretle, "Yalnız mısın, Maggie?" diye sordu.

"Evet, Tom. Tanrı beni sana yollamak için korudu... Çabuk kayığa atla. Evde başka kimse yok mu?"

Tom, kayığa binerek, "Hayır," dedi. "Korkarım adam boğuldu. Değirmen üzerine taşlar ve ağaçlar devrildiği için birdenbire yıkıldı. Ripple da adamcağızı aşağıya doğru sürükledi sanırım. Arka arkaya bağırdım ama cevap veren olmadı. Kürekleri bana ver Maggie."

Tom, kayığı itti. Geniş sulara doğru kayarken, Maggie'nin karşısına oturdu. Ve ancak o zaman birdenbire olanları iyice anladı. Bu öyle kuvvetli bir şeydi ki... Tom ilk defa pek keskin ve geniş sandığı anlayışının dışında kalan bazı şeyler olduğunu sezdi. Hayatın derinlikleriyle ilgiliydi bunlar. Bu Tom'un ruhu

için o kadar yepyeni bir şeydi ki, genç adam kız kardeşine bir tek soru bile soramadı. Sessiz sedasız birbirlerine bakıyorlardı şimdi. Maggie'nin yorgun, bitkin yüzünü heyecanlı, hayat dolu gözleri aydınlatıyordu. Tom'un yüzünde ise alçakgönüllü ve bağlılık dolu bir ifade vardı. Genç adamın rengi iyice uçmuştu. Dudakların sessizliğine rağmen, kafalar türlü düşüncelerle doluydu. Tom, soru soramamasına rağmen Maggie'nin hikâyesini anlamıştı. İlâhi bir gücün koruduğu, mucizeye benzeyen bir çabanın hikâyesiydi bu. Nihayet Tom'un gri mavi gözleri doldu. Dudakları söyleyebilecekleri bir kelime buldular. O eski, çocuksu isimdi bu. "Maggie!"

Maggie, cevap veremedi. Sadece derinden gelen bir sesle uzun uzun hıçkırdı. Istıraptan farksız olan o esrarlı, olağanüstü mutluluk sebep olmuştu buna.

Genç kız, konuşabilecek duruma gelince, "Lucy'ye gidelim, Tom," dedi. Kayık yine çabucak nehrin akıntısına kapılmıştı. Çok geçmeden Tofton'a erişeceklerdi.

Maggie, mırıldandı. "Park konağı selin erişemeyeceği kadar yüksek bir yerde. Belki Lucy'yi oraya götürmüşlerdir."

Bundan başka bir şey söylemediler. Nehir, yeni bir tehlikeyi iki kardeşe doğru sürüklemekteydi.

Biraz evvel rıhtımdaki tahta makinelerden biri sulara gömülmüştü. Şimdi iri parçalar sularda yüzmekteydi. Güneş doğuyordu artık. Çevrelerinde, suların yıktığı o geniş alan olanca korkunçluğuyla uzanıyordu. Felâketin habercileri iyice görünüyordu artık... O ileri doğru hızla kayan korkunç, tehdit dolu yığını gören bir sürü insan iki kardeşin karşılaştıkları tehlikeyi farketmişlerdi. Telâşla bağrıştılar.

"Akıntıdan kurtulmaya çalışın!"

Fakat bunun hemen yapılması imkânsızdı. İleri bakan Tom ölümün üzerlerine doğru geldiğini gördü. Tehlikeli, uğursuz bir

dostlukla birleşmiş olan kocaman parçalar suyun üzerinde bir tek cisim halinde birleşmişlerdi.

Tom, kalın, boğuk bir sesle, "Geliyor, Maggie." diye bağırarak kürekleri bıraktı. Kız kardeşini göğsüne bastırdı.

Bir saniye sonra kayık gözden kaybolmuştu. O iğrenç yığın ise iğrenç bir zaferle yoluna devam ediyordu.

Daha sonra kayık tekrar nehirde belirdi. Altın suların üzerinde siyah bir benek gibi duruyordu.

Evet, kayık tekrar suyun yüzüne çıkmıştı ama ağabeyle kardeş bir daha ayrılmamak üzere birbirlerine sarılarak, nehrin derinliklerinde kaybolmuşlardı.

O anda, o bir tek üstün anda küçük ellerinin sevgiyle birleştiği ve birlikte papatya tarlalarında dolaştıkları mutlu günleri tekrar yaşamışlardı...

SONUÇ

Tabiat, yaptığı yıkımı onarır. Güneş ışınları ve insan emeğiyle yapar bunu. Beş yıl sonra o sel felâketinin sebep olduğu perişanlığın toprak üstünde de gözle görülür pek az izi kalmıştı. Beşinci sonbahar, uzaklardaki çitlerin arasında yükselen altın sarısı başak demetleri bakımından gerçekten pek zengindi. Floss üzerindeki rıhtımlar ve antrepolar yine arı kovanı gibi işliyor, çevresinde heyecanlı sesler yankılanırken mallar umutla boşaltılıp yükleniyordu.

Sonlarını bildiğimiz kimseleri dışta tutarsak, bu hikâyede sözü geçen bütün erkekler ve kadınlar hâlâ yaşıyorlardı.

Tabiat, yaptığı yıkımı onarır. Ama tümünü de değil... Yerlerinden sökülen ağaçlar bir daha kök salmadılar... Birbirinden ayrılan tepeler aldıkları yaraların izlerini daima taşıdılar. Belki yeni bitkiler yetişti. Fakat yeni ağaçlar da eskileri gibi değil artık. Yeşil tepeler, üstlerini kaplayan otların gizlediği eski yaralarla kaplı... Geçmişe dikili gözler için tam bir onarım hiçbir zaman mümkün değil...

Dorlcote Değirmeni yeniden yapıldı. Dorlcote Kilisesi'nin mezarlığı da o eski sessizliğine ve düzenli çim tarhlarına kavuştu.

Orada tanıdığımız bir babanın yattığı tuğla mezarın taşı, sellerden sonra devrilmiş halde bulunmuştu...

Bu tuğla mezarın yanına sellerden hemen sonra bir yenisi açıldı. Birbirine sarılmış bulunan iki ölü içindi burası. Bu mezarı değişik zamanlarda iki erkek ziyaret etti. Her ikisi de en derin mutluluk ve en derin ıstıraplarının sonsuza dek orada gömülü olduğunu düşünüyorlardı.

Bu erkeklerden biri mezarı tekrar ziyaret ettiği zaman yanında tatlı yüzlü bir kadın vardı. Ama bu yıllar yıllar sonra oldu...

Diğer adam ise her zaman yalnızdı. O en büyük dostluğu Kızıl Koru'daki ağaçların arasında buluyordu. Mezara gömülmüş olan o mutluluk, tıpkı eski yerleri ziyaret eden bir hayaletmiş ve şimdi bu koruda uçuyormuş gibi geliyordu ona...

Mezar taşının üzerinde Tom ve Maggie Tulliver'ın adları vardı. Altına da şu bir tek cümle yazılmıştı:

"Ölüm bile onları birbirinden ayıramadı."

SON